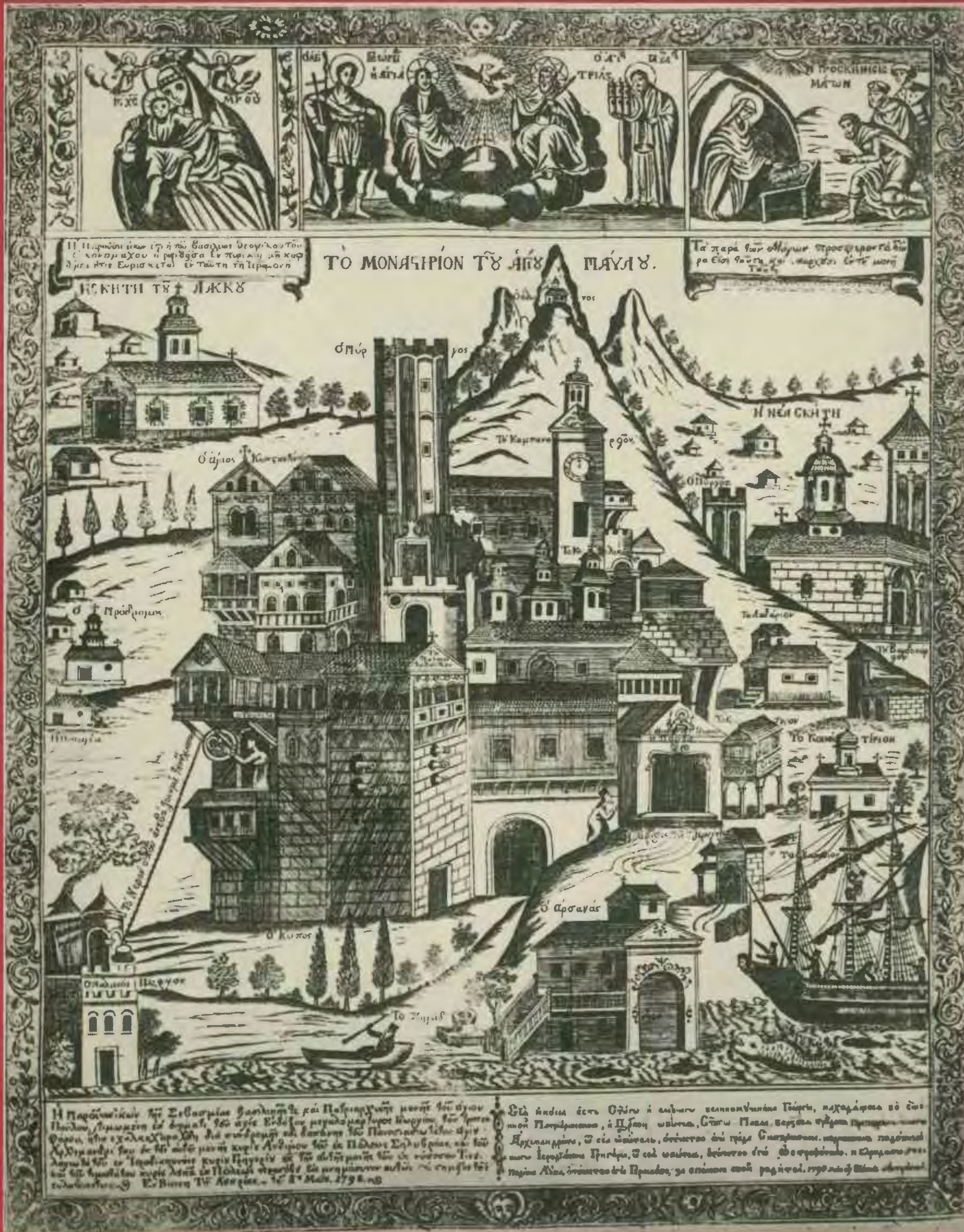
ΝΤΟΡΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΙΚΑ 1665-1899

ΑΘΗΝΑ 1986

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΙΚΑ
1665-1899

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

© Copyright 1986
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ Α Β Ε Σ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΝΤΟΡΗ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ

ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΙΚΑ
1665-1899

ΤΟΜΟΣ II

ΑΘΗΝΑ 1986

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τ Ο Μ Ο Σ II

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ .... σελ. 337-543

Α. ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ 337-530

ΤΟ ΣΙΝΑ 337-385

379-391 Ἡ γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ
392-399 Ἡ Ἁγία Βάτος
400-413 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη
414-417 Ἄλλα σιναϊτικά θέματα

Ο ΑΘΩΣ 385-498

418-429 Γενική ἄποψη τοῦ Ἁγίου Ὄρους
430-442 Ἡ μονή Μεγίστης Λαύρας
443-452 Ἡ μονή Βατοπεδίου
453-459 Ἡ μονή Ἰβήρων
460-467 Ἡ μονή Χελανδαρίου
468-472 Ἡ μονή Διονυσίου
473-476 Ἡ μονή Κουτλουμουσίου
477-480 Ἡ μονή Παντοκράτορος
481-486 Ἡ μονή Ξηροποτάμου
487-489 Ἡ μονή Ζωγράφου
490-493 Ἡ μονή Δοχειαρίου
494 Ἡ μονή Καρακάλου
495-497 Ἡ μονή Φιλοθέου
498-500 Ἡ μονή Σίμωνος Πέτρας
501-505 Ἡ μονή Ἁγίου Παύλου
506, 507 Ἡ μονή Σταυρονικήτα
508-510 Ἡ μονή Ξενοφῶντος
511, 512 Ἡ μονή Γρηγορίου
513-517 Ἡ μονή Ἐσφιγμένου
518, 519 Ἡ μονή Παντελεήμονος
520, 521 Ἡ μονή Κωνσταμονίτου
522-534 Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν τοῦ Πρωτάτου

ΑΛΛΕΣ ΜΟΝΕΣ 498-530

535 Ἡ μονή Προδρόμου Σερρῶν
536 Ἡ μονή Προδρόμου Μοσχοπόλεως
537, 538 Ἡ μονή Σουμελᾶ
539-543 Ἡ μονή Κύκκου
544-548 Ἡ μονή Μεγάλου Σπηλαίου
549-551 Οἱ μονές τῶν Μετεώρων
552 Ἡ μονή Φιλοσόφου
553 Ἡ μονή Χρυσορροϊατίσσης
554 Ἡ μονή τοῦ Μπάτσκοβο
555, 556 Ἡ μονή Ρίλας
557 Ἡ μονή Φλαβιανῶν (Ζινζίδερε)
558 Ἡ μονή Ἁγίου Σάββα
559 Ἡ μονή Ἁγίας Τριάδος Taganrog
560-563 Ἡ μονή Πανορμίτη Σύμης
564 Ἡ μονή Ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας
565 Ἡ μονή Ἁγίου Νικολάου Πριγκήπου
566 Ἡ μονή Ἁγίου Νικολάου Σινασοῦ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

B. ΤΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ 531-543

567 Ἡ Ἱερουσαλήμ
568-572 Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου
573-579 Ἡ Εὐαγγελίστρια τῆς Τήνου

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ 544-579

Α. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΑ 544-559

580-597 Ἀντιμήνσια

Β. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙΑ 559-574

598-614 Συγχωροχάρτια

Γ. ΔΙΑΦΟΡΑ 575-579

615 Τό τέμπλο τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Βιέννης
616 Ἡ λιτανεία τῆς Ἁγίας Ζώνης
617 Ἡ γενική ἄποψη τῆς Σμύρνης
618 Ἡ γενική ἄποψη τῆς Κωνσταντινούπολης

ΕΓΧΡΩΜΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ 581-596

ΠΙΝΑΚΕΣ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ 597-608

Πίνακας χρονολογημένων χαρακτικῶν 597-604
Πίνακας χαρακτικῶν 605-608

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ 609-637

1. Χαράκτες 609-610
2. Λιθογράφοι - Τυπογράφοι 610
3. Τόποι ἐκτυπώσεως 610-611
4. Συλλογές 611-613
5. Γενικό Εὑρετήριο 613-637

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α. ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

ΤΟ ΣΙΝΑ

Τό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στό Σινᾶ, τό δεύτερο σέ λαμπρότητα μετά τούς Ἁγίους Τόπους χριστιανικό προσκύνημα τῆς Ἀνατολῆς, χρησιμοποίησε σέ μεγάλη ἔκταση, ὡς μέσον προβολῆς καί ἐνημέρωσης τῶν πιστῶν, ἔντυπες παραστάσεις μέ ἀπεικονίσεις σιναϊτικῶν θεμάτων. Ἐκτός ἀπό τήν προσφορά τους στούς προσκυνητές γιά ἐνθύμιο, ἐφοδίαζε μέ τέτοια ἔντυπα τούς ταξιδιαρέους σιναΐτες στίς μακρινές περιοδεῖες πού ἐπιχειροῦσαν γιά ζητεῖες καί γιά τήν ἐπιτήρηση τῶν πολυάριθμων μετοχιῶν τῆς μονῆς. Τά χαρακτικά αὐτά, ἐμπνευσμένα ἀπό εἰκονογραφημένα προσκυνητάρια καί ἀπό λατρευτικές εἰκόνες, κρητικῆς συνήθως προέλευσης, παρίσταναν τήν Ἀκατάφλεκτο Βάτο, τήν ἁγία Αἰκατερίνη καί τό βίο της, σκηνές ἀπό τόν μωυσαϊκό κύκλο, καί ἰδίως τό τοπίο τοῦ Σινᾶ καί τό μοναστήρι, ἄλλοτε ὡς αὐτόνομη παράσταση καί ἄλλοτε σέ συνδυασμό μέ τίς παραπάνω συνθέσεις.

Δέν εἶναι γνωστό πότε ἀκριβῶς ἄρχισαν νά τυπώνονται καί νά κυκλοφοροῦν μέ φροντίδα τῆς μονῆς τά σιναϊτικά αὐτά ἔντυπα. Τά πιό παλιά γιά τήν ὥρα εἶναι δύο ξυλογραφίες τοῦ 1665· ἡ μία, χαραγμένη ἀπό τόν Ἀκάκιο, ἀπεικονίζει τό Ὄρος Σινᾶ καί τήν περιοχή του καί τυχαίνει νά εἶναι, ὅσο γνωρίζω, τό παλαιότερο ἑλληνικό θρησκευτικό χαρακτικό πού ἔχει ἐντοπισθεῖ· ἡ ἄλλη, πού μοιάζει σλαβικῆς προέλευσης, παριστάνει τήν Ἁγία Βάτο καί ὑπογράφεται ἀπό τό χαράκτη Κορνήλιο.

Ἔχουν συγκεντρωθεῖ συνολικά τριάντα ἐννέα χαρακτικά μέ σιναϊτικές παραστάσεις: δεκαοκτώ ξυλογραφίες, δεκαεννέα χαλκογραφίες καί δύο λιθογραφίες, ἀπό τίς ὁποῖες δεκατέσσερις παριστάνουν τήν ἁγία Αἰκατερίνη, δώδεκα τή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ καί μία τήν κάτοψη τῆς μονῆς, ὀκτώ τήν Ἁγία Βάτο, δύο τήν Παναγία, μία τόν Μωυσῆ καί τόν Ἀαρών καί μία τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος.

Ὅλες οἱ ξυλογραφίες καί μεγάλο μέρος ἀπό τίς χαλκογραφίες ἀνήκουν στή συλλογή χαρακτικῶν τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ· δέν θά πρέπει ὅμως τό γεγονός αὐτό νά ὁδηγήσει στό συμπέρασμα ὅτι ὅσα χαρακτικά δέν συνοδεύονται ἀπό ἔνδειξη τοῦ τόπου τῆς προέλευσής τους, χαράχτηκαν καί τυπώθηκαν στό μοναστήρι, γιατί δέν ἔχουν προκύψει ὥς τώρα στοιχεῖα πού νά δείχνουν ὅτι λειτούργησε ποτέ στό Σινᾶ ἐργαστήρι παραγωγῆς ἔντυπων εἰκόνων.

Ἡ χάραξη τῶν χρονολογημένων σιναϊτικῶν ξυλογραφιῶν κλιμακώνεται στήν περίοδο 1665-1706· στά χρόνια αὐτά θά πρέπει νά τοποθετηθεῖ καί ἡ χάραξη τῶν ἀχρονολόγητων ξυλογραφιῶν τῆς Ἁγίας Βάτου (ἀρ. 393-396), τῆς Παναγίας μέ τόν Μωυσῆ καί τόν Ἀαρών (ἀρ. 414), καί τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης (ἀρ. 400), πού βρέθηκαν στήν ἴδια ὁμάδα καί παρουσιάζουν κοινά τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά μέ ὁρισμένα ἀπό τά χρονολογημένα ἔργα.

Στά παραπάνω πρέπει νά προστεθοῦν τά συγχωροχάρτια ἀρ. 598-601, πού ἐκδόθηκαν ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Σινᾶ Ἰωαννίκιο στά χρόνια 1682-1690.

Μία ξεχωριστή ἑνότητα ἀποτελοῦν ἐννέα ξυλογραφίες (ἀρ. 380-383, 397, 401, 402, 415, 416) πού χαράχτηκαν στή Λεόπολη τῆς Πολωνίας, στά χρόνια 1688-1700, ἀπό τούς χαράκτες Νικόδημο Ρόκου καί Διονύσιο, μέ φροντίδα καί δαπάνη τοῦ Βουρλιώτη Χατζηκυριάκη.

Στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα φαίνεται πώς ἐγκαταλείπεται ἡ τεχνική τῆς ξυλογραφίας (δέν ἔχει βρεθεῖ ξυλογραφία χρονολογημένη μετά τό 1706) καί οἱ σιναϊτικές παραστάσεις χαράζονται πιά σέ χάλκινες πλάκες. Ἐπίσης στά χρόνια αὐτά μετατοπίζονται τά κέντρα τῶν χαρακτικῶν καί ἐκτυπωτικῶν ἐργασιῶν· ἀπό τίς δεκατρεῖς χαλκογραφίες τοῦ 18ου αἰώνα δύο τυπώνονται στήν Πετρούπολη, μία στή Βιέννη καί οἱ ὑπόλοιπες μᾶλλον στή Βενετία, ἐνῶ τά ὀκτώ χαρακτικά τοῦ 19ου αἰώνα πού διασώθηκαν, ἔχουν κοινή προέλευση τήν Κωνσταντινούπολη. Ἀξίζει ἐδῶ νά σημειωθεῖ ὅτι στά τρία σιναϊτικά θέματα πού ἐπαναλαμβάνονται μέ τή μεγαλύτερη συχνότητα, τή Βάτο, τήν ἁγία Αἰκατερίνη καί τό τοπίο τοῦ Σινᾶ μέ τή μονή, οἱ συνθέσεις τῶν χαλκογραφιῶν εἶναι πολύ συγγενικές παραλλαγές τῶν ἀνάλογων ξυλογραφημένων ἀπεικονίσεων τοῦ 17ου αἰώνα.

Ἐκτός ἀπό τόν Γεννάδιο πού χάραξε τήν Ἁγία Βάτο ἀρ. 399 καί τήν κάτοψη τῆς μονῆς ἀρ. 390, τούς Ἰθακήσιους ἀδελφούς Καραβία πού ὑπογράφουν τήν ἁγία Αἰκατερίνη ἀρ. 412, καί τόν Ἀθανάσιο Καπόσιτα πού φιλοτέχνησε τήν Παναγία ἀρ. 417, οἱ χαράκτες τῶν ἄλλων χαλκογραφιῶν δέν εἶναι γνωστοί.

Οἱ ἀπεικονίσεις τῆς γενικῆς ἄποψης τοῦ Σινᾶ, τῆς Ἁγίας Βάτου καί τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἔχουν συγκεντρωθεῖ σέ τρεῖς μεγάλες ἑνότητες· ἀκολουθοῦν μερικά ἀκόμη σιναϊτικά θέματα, πού ἔχουν καταχωρισθεῖ σέ μία τέταρτη μικρή ὁμάδα.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
379	1665	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Ἀκάκιος	—
380	1688	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Νικόδημος	Λεόπολη
381	1688	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Νικόδημος	Λεόπολη
382	1693/1694	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Νικόδημος	Λεόπολη
383	1688/1699	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Νικόδημος - Διονύσιος	Λεόπολη
384	1706	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ	Ματθαῖος	—
385	1710	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		Βενετία
386	1723	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		Πετρούπολη
387	1727/1736	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		Βενετία
388	1804	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		Κωνσταντινούπολη
389	1805	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		Κωνσταντινούπολη
390	1813	Κάτοψη τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ	Γεννάδιος	Κωνσταντινούπολη
391	Μέσα 19ου αἰ.	Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ		—

Δέν ἔχει ἀκόμη καθοριστεῖ μέ ἀκρίβεια τό πρότυπο ἀπό τό ὁποῖο προῆλθε τό σχηματικό τοπίο τοῦ Σινᾶ, πού ἀπεικονίζει τό Θεοβάδιστον Ὄρος μέ τίς τρεῖς κορυφές του καί τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στούς πρόποδες τῆς ὀροσειρᾶς.

Κατά τόν Μ. Χατζηδάκη[1] ἡ παράσταση εἶχε κιόλας διαμορφωθεῖ στά κύρια χαρακτηριστικά της ἀπό τά μέσα τοῦ 16ου αἰώνα· ἐμφανίστηκε τότε σέ ὁδοιπορικά καί προσκυνητάρια Γερμανῶν κυρίως περιηγητῶν[2], καθώς καί σέ ἔργα Κρητικῶν ζωγράφων, στόν κάμπο λατρευτικῶν εἰκόνων πού εἶχαν σχέση μέ τό Σινᾶ, ὅπως τῆς Ἁγίας Βάτου κ.ἄ.

Τό ἴδιο πρότυπο θά χρησιμοποίησε ὁ Δ. Θεοτοκόπουλος γύρω στό 1567 γιά τήν ἀπεικόνιση «Τό Ἅγιον καί Θεοβάδιστον Ὄρος τοῦ Σινᾶ» σέ φύλλο τοῦ τριπτύχου τῆς Μοδένας, καθώς καί ὁ ἄγνωστος, ἀλλά ἀσφαλῶς Κρητικός ζωγράφος τοῦ τριπτύχου τοῦ Βατικανοῦ, πού χρονολογεῖται στά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα[3].

Παραθέτουμε μία ξυλογραφία τοῦ 16ου αἰώνα ἀπό τό ὁδοιπορικό τοῦ Pierre Belon du Mans[4] (εἰκ. 1), καθώς καί μία χαλκογραφία τῆς ἴδιας περίπου ἐποχῆς[5] (εἰκ. 2), πού περιλαμβάνει πολλά εἰκονογραφικά στοιχεῖα τά ὁποῖα θά ἐπαναληφθοῦν, σέ πιό σχηματική ἀπόδοση, στά ἀνάλογα μεταγενέστερα χαρακτικά πού δημοσιεύονται ἐδῶ.

Σέ παρόμοιο εἰκονογραφικό τύπο, πλουτισμένο καί συμπληρωμένο μέ πολλά ἀκόμη τοπογραφικά καί ἁγιολογικά στοιχεῖα, βασίζονται οἱ δώδεκα αὐτοτελεῖς παραστάσεις τοῦ Σινᾶ πού χαράχτηκαν μετά ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα. Πρόκειται οὐσιαστικά γιά ἐνημερωτικά καί κατατοπιστικά ἔντυπα, πού προβάλλουν τήν ἱστορία τῆς μονῆς μέ τήν εἰκονογράφηση τοῦ ἐπιβλητικοῦ τοπίου καί τῶν θαυμάτων πού συνδέονται μέ τό Θεοβάδιστον Ὄρος. Ἐνῶ παραλλάσσουν στά δευτερεύοντα στοιχεῖα τους, ὅλα τά χαρακτικά ἔχουν ὡς κεντρικό θέμα τή σχηματική ἀπεικόνιση τῆς περιοχῆς τοῦ Σινᾶ, ὅπως περίπου περιγράφεται παρακάτω, μέ κύριο γνώρισμα τίς τρεῖς ἐπιβλητικές κορυφές πού δεσπόζουν στό τοπίο.

Στό ἀριστερό τμῆμα τῶν παραστάσεων ἀπεικονίζεται πάντα, χαμηλότερη ἀπό τίς τρεῖς, ἡ ἀνατολική κορυφή πού ὀνομάστηκε Βουνό τῆς Ἐπιστήμης ἀπό τήν ἁγία Ἐπιστήμη, πού ἀσκήτεψε καί μαρτύρησε ἐκεῖ μέ τόν ἄντρα της Γαλακτίωνα· στό ψηλότερο σημεῖο της ὀρθώνεται ἕνας μεγάλος σταυρός καί ἀπό πίσω προβάλλει ἡ προσωποποίηση τοῦ ἥλιου, πού μιά ἀκτίνα του περνάει ἀπό τρύπα τοῦ βουνοῦ καί καταλήγει στή μικρή παράσταση τῆς Παναγίας τῆς Βάτου, πάνω ἀπό τό ὁμώνυμο παρεκκλήσιο, στήν ἀνατολική πλευρά τῆς μονῆς[6].

Ἡ μεσαία, νότια κορυφή, τό Χωρήβ τῆς Γραφῆς, εἶναι ἡ Ἁγία Κορυφή ὅπου ἐμφανίστηκε ὁ Θεός στόν Μωυσῆ καί τοῦ παρέδωσε τίς πλάκες μέ τίς δέκα ἐντολές.

Δεξιά ὑψώνεται ἡ δυτική ψηλότερη κορυφή, τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Σύμφωνα μέ τό συναξάρι, οἱ ἄγγελοι ἐναπέθεσαν ἐκεῖ τό λείψανο τῆς ἁγίας μετά τόν μαρτυρικό της θάνατο στήν Ἀλεξάνδρεια, τόν 4ο αἰώνα.

Ἡ χαμηλή ράχη πού ἐκτείνεται στούς πρόποδες τῶν Βουνῶν τῆς Ἐπιστήμης καί τῆς Ἁγίας Κορυφῆς λέγεται Βουνό τοῦ Μωυσῆ, γιατί κατά τήν παράδοση σ' αὐτή τήν τοποθεσία ἔβοσκε ὁ προφήτης τά ποίμνια τοῦ πεθεροῦ του Ἰοθώρ, ὅταν ἀντίκρισε τή Φλεγομένη Βάτο.

Στήν ἴδια ράχη, λίγο ἀριστερά ἀπό τό κέντρο τῆς εἰκόνας, ἀπεικονίζεται τό μοναστήρι, τετράγωνο φρούριο πού περικλείει τή βασιλική τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κελιά, παρεκκλήσια καί ἄλλα οἰκοδομήματα, ἀνάμεσα στά ὁποῖα συνήθως προεξέχει δεξιά ὁ μιναρές τοῦ τεμένους τῶν Ἀράβων. Στή δυτική πλευρά τοῦ συγκροτήματος, ἕνας χαμηλότερος ἀπό τό φρούριο ἐξωτερικός ἡμικυκλικός τοῖχος προστατεύει τήν εἴσοδο τοῦ μοναστηριοῦ, ἀπό τήν ὁποία προβάλλει πομπή μοναχῶν γιά νά ὑποδεχτεῖ τόν ἀρχιεπίσκοπο μέ τή συνοδεία του, πού φτάνει συνήθως μέ ἄλογα καί καμῆλες[7]. Στό βορινό τεῖχος, ἀπό ἕνα μικρό ἄνοιγμα πού λέγεται «τουβάρα», μοναχός κατεβάζει μέ σκοινί ἕνα καλάθι μέ τρόφιμα πού περιμένουν ἀπό κάτω οἱ ὁπλισμένοι καί συνήθως ἀπειλητικοί Βεδουίνοι[8].

Σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό μοναστήρι βρίσκεται τό περιβόλι καί τό κοιμητήρι τῶν πατέρων. Ἕνας στενός

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εικ. 1

δρόμος μέ πολλά σκαλιά ξεκινάει ἀπό τή μονή καί καταλήγει στήν Ἁγία Κορυφή. Στή μέση σχεδόν τῆς διαδρομῆς, δύο τοξωτές πύλες δείχνουν τά σημεῖα ὅπου συνήθιζαν οἱ μοναχοί νά ἐλέγχουν ἄν οἱ προσκυνητές πού ἀνέβαιναν ἦταν ἐφοδιασμένοι μέ τήν ἀπαραίτητη ἄδεια τῆς μονῆς. Τά παρεκκλήσια κοντά στή δεύτερη πύλη εἶναι ἀφιερωμένα στούς προφῆτες Ἠλία καί Ἐλισσαῖο καί στήν ἁγία Μαρίνα.

Στή κορυφή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης δύο ἄγγελοι μεταφέρουν ἤ κηδεύουν τό λείψανο τῆς ἁγίας. Στούς πρόποδες τῆς ἴδιας κορυφῆς διακρίνονται τρία περιτειχισμένα μετόχια ἀφιερωμένα στούς ἁγίους Ἀναργύρους, στούς ἁγίους Ἀποστόλους καί στήν Παναγία· στό ἄνοιγμα ἀνάμεσα στά δύο ψηλά βουνά, σ' ἕναν ἐλαιώνα, βρίσκεται τό μετόχι τῶν Ἁγίων Σαράντα.

Σέ ὅλη τήν ἔκταση γύρω ἀπό τή μονή καί στίς πλαγιές τῶν βουνῶν, ἐκτός ἀπό τά διάφορα κτίσματα, παριστάνονται πολλές μικρές θρησκευτικές σκηνές πού ἀναφέρονται κυρίως στήν ἱστορία τοῦ Μωυσῆ καί εἰκονογραφοῦνται ὅπως τίς περιγράφει ἡ Παλαιά Διαθήκη: ὁ Μωυσῆς στήν Ἁγία Κορυφή παραλαμβάνει τίς πλάκες τοῦ Νόμου, ὁ Μωυσῆς γονατιστός μπροστά στήν Ἁγία Βάτο βγάζει τά ὑποδήματά του, ὁ Μωυσῆς ὀργισμένος ἑτοιμάζεται νά συντρίψει τίς πλάκες τοῦ Νόμου, ὅταν ἀντικρίζει τούς Ἑβραίους νά προσκυνοῦν τόν χρυσό μόσχο ὑψωμένο σέ κολόνα, ὁ Μωυσῆς καί ὁ λαός τῶν Ἑβραίων, ἔχοντας διαβεῖ τήν Ἐρυθρά Θάλασσα, παρακολουθοῦν τόν καταποντισμό τοῦ Φαραώ καί τοῦ στρατοῦ του, οἱ κατασκηνώσεις τῶν Ἑβραίων, ἡ Κιβωτός τῆς Διαθήκης μέ τή Στάμνο τοῦ Μάννα καί τήν Ἑπτάφωτο Λυχνία, ὁ χάλκινος ὄφις κτλ.

Σέ μερικά χαρακτικά ἔχουν προστεθεῖ μορφές ἁγίων καί ἀναχωρητῶν πού ἀσκήτεψαν ἤ μαρτύρησαν στό Σινᾶ, ὅπως ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὁ ἅγιος Ὀνούφριος καί ἄλλοι.

Στίς ἀνατολικές ἀκτές τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας, κοντά στή Ραϊθώ, πού ὀνομάζεται ἀραβικά Τούρ καί ἑβραϊκά Ἐλείμ, παριστάνονται οἱ δώδεκα πηγές τῶν ὑδάτων καί τά ἑβδομήκοντα στελέχη τῶν φοινίκων[9]. Δυτικά ἐκτείνεται ἡ περιοχή τῆς Αἰγύπτου, ὅπου σημειώνονται οἱ πυραμίδες, τό Δέλτα τοῦ Νείλου, οἱ μεγάλες περι-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εἰκ. 2

τειχισμένες πόλεις Ἀλεξάνδρεια καί Κάιρο, ἄλλες μικρότερες πόλεις, φάροι καί πύργοι. Στίς θάλασσες ἀρμενίζουν καράβια σάν ἐκεῖνα πού στολίζουν τούς παλιούς χάρτες.

Δίπλα στίς διάφορες παραστάσεις ὑπάρχουν συνήθως μικρές ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές ἤ ἀριθμοί πού παραπέμπουν σέ ἐπεξηγηματικά κείμενα, χαραγμένα ἀπό κάτω ἤ στά πλάγια τῆς εἰκόνας.

Ἀπό τά δώδεκα χαρακτικά πού παριστάνουν τό τοπίο τοῦ Σινᾶ, ἔξι εἶναι ξυλογραφίες χρονολογημένες ἀπό τό 1665 ὥς τό 1706, πέντε εἶναι χαλκογραφίες τοῦ 18ου καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰώνα καί μία εἶναι λιθογραφία.

Ἡ πρώτη ξυλογραφία τῆς σειρᾶς χαράχτηκε ἀπό τόν ἱερομόναχο Ἀκάκιο τό 1665. Ὁ Ἀκάκιος περιορίζει τήν ἀπεικόνιση τοῦ Σινᾶ στό μισό ἀριστερό τμῆμα τῆς παράστασης, ἔτσι πού τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης νά χωρίζει σχεδόν στή μέση τήν εἰκόνα, καί ἀφιερώνει ὅλο τό δεξί τμῆμα στήν ἀναπαράσταση τῆς Αἰγύπτου, ἐνῶ στίς περισσότερες μεταγενέστερες παραστάσεις τό τοπίο τοῦ Σινᾶ καλύπτει τά δύο τρίτα περίπου τῆς εἰκόνας καί ὁ κεντρικός ἄξονας περνάει ἀνάμεσα ἀπό τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καί τήν Ἁγία Κορυφή. Ἐπίσης ἐδῶ ἡ Ἐρυθρά Θάλασσα πλησιάζει στή Μεσόγειο καί ἀντίστροφα τό Δέλτα τοῦ Νείλου καταλήγει ψηλά, στό ὕψος τοῦ Καΐρου.

Οἱ ἑπόμενες χρονικά τέσσερις ξυλογραφίες, πού χαράχτηκαν ἀπό τόν Νικόδημο Ρόκου στή Λεόπολη τῆς Πολωνίας μέ φροντίδα τοῦ Χατζηκυριάκη, διακρίνονται σέ δύο τύπους πολύ συγγενικούς. Στόν ἕνα ἀνήκουν οἱ ξυλογραφίες τοῦ 1688 καί 1699, στόν ἄλλο ἡ ξυλογραφία τοῦ 1693/94. Ἡ τελευταία, συγκρινόμενη μέ τίς πρῶτες, εἶναι λίγο μεγαλύτερη καί ἐμφανίζει τροποποιημένες τίς θρησκευτικές σκηνές καί διαφορετικά σχεδιασμένη τήν περιοχή τῆς Αἰγύπτου. Αὐτή τήν παράσταση ἀντιγράφει πιστά ἡ ξυλογραφία τοῦ 1706 τοῦ χαράκτη Ματθαίου καί ἐπαναλαμβάνουν, μέ ὁρισμένες ἀλλαγές καί προσθῆκες, οἱ χαλκογραφίες τοῦ 18ου αἰώνα τῶν ἐτῶν 1710, 1723 καί 1736.

Στίς δύο χαλκογραφίες τοῦ 1804 καί 1805, πού προέρχονται ἀπό τό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης καί εἶναι ὅμοιες μεταξύ τους μέ ἐξαίρεση τίς ἀφιερωτικές ἐπιγραφές, τό εἰκονογραφικό θέμα ἔχει μετατεθεῖ πρός τά δεξιά, μέ ἀποτέλεσμα νά βρίσκεται στό κέντρο ἡ Ἁγία Κορυφή καί νά ἔχει περιοριστεῖ ὁ χῶρος πού παριστάνει τήν Αἴγυπτο. Κατά τά ἄλλα ἀκολουθοῦν τόν γενικό σχεδιασμό τῶν ἀνάλογων συνθέσεων τοῦ 18ου αἰώνα, ἀλλά ἔχουν χαραχτεῖ μέ τεχνοτροπία ἔντονα ἐπηρεασμένη ἀπό τή δυτική τέχνη. Ἔχουν γίνει ἀρκετές προσθῆκες νέων παραστάσεων καί ὅσα ἀπό τά παλιά θέματα ἐπαναλαμβάνονται, ἔχουν ριζικά τροποποιηθεῖ.

Στό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης χαράχτηκε, τό 1813, καί ἡ κάτοψη τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ ἀρ. 390 ἀπό τόν σιναΐτη ἱεροδιάκονο Γεννάδιο.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ἡ παράσταση ἀρ. 391, πού φέρει τή χρονολογία 1778, πρέπει νά εἶναι μεταγενέστερη λιθογραφία τοῦ 19ου αἰώνα, πού ἀντιγράφει εἰκόνα ζωγραφισμένη τό 1778. Τό θέμα ἐδῶ ἔχει περιοριστεῖ στήν ἀναπαράσταση τῶν τριῶν κορυφῶν καί τοῦ μοναστηριοῦ, μέ τίς συνηθισμένες μικρές σκηνές πού συνοδεύονται ἀπό ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές.

1. Χατζηδάκης, *Μιά εἰκόνα,* σ. 353 κ.ἑ. Ὁ ἴδιος, Ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος καί ἡ Κρητική ζωγραφική, *Κρητικά Χρονικά,* 1947, σ. 404-407.

2. Ὁ W. Benesević στά *Monumenta Sinaitica* (Πετρούπολη 1925) δημοσιεύει, στίς σελίδες LXI-LXX, μία σειρά χαρακτικῶν τοῦ Σινᾶ ἀπό ὁδοιπορικά τοῦ 16ου καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰώνα.

3. Τίς εἰκόνες ἀναδημοσιεύει καί σχολιάζει ὁ Μ. Χατζηδάκης (*Μιά εἰκόνα,* σ. 356, 357, πίν. 2, 3).

4. Pierre Belon du Mans, *Les observations de plusieurs singularités et choses mémorables trouvées en Grèce, Asie... et autres pays étrangers,* Παρίσι 1588, σ. 368-369.

5. Ἡ χαλκογραφία ἔχει διαστάσεις 0.342 × 0.51 μ., χαράχτηκε τό 1569 ἀπό τόν Io. Baptista Fontana καί τυπώθηκε ἀπό τόν L. Bertelli. Ἡ φωτογραφία προέρχεται ἀπό ἀντίτυπο τῆς Bibliothèque Nationale, στό Παρίσι (Cartes et plans, Res. Ge DD 626.52). Βλ. A. Bartsch, *Le peintre graveur,* Würzburg 1920, σ. 121-125, 137, 138, ἀρ. 67.

6. Κατά τή σιναϊτική παράδοση, ἡ ἡλιαχτίδα περνώντας μέσα ἀπό τήν τρύπα τοῦ Βουνοῦ ἀγγίζει τή Βάτο μιά φορά τό χρόνο, στήν ἐαρινή ἰσημερία. Στή μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου συναντοῦμε τήν ἴδια παράδοση, πού συνδέεται μέ τρύπα στό βουνό ἀριστερά ἀπό τό μοναστήρι. Βλ. ἐδῶ σ. 00

7. Γιά μιά σιναϊτική εἰκόνα τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰώνα, πού σώζεται στό Σινᾶ καί ἀπεικονίζει ἀνάλογη σκηνή ὑποδοχῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου καί τῆς συνοδείας του στό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, βλ. Γ. Σωτηρίου, Εἰκών ἐθίμων τῆς Μονῆς Σινᾶ καί ἱστορικῶν σκηνῶν τῆς Ἐρήμου, *ΔΧΑΕ* Β' (1960-1961), σ. 1-7, πίν. 1-4.

8. Τή στάση τῶν Βεδουίνων σχολιάζει ἐκτενῶς ὁ G. Galavaris στή μελέτη του A Bread Stamp from Sinai and its Relatives, *Jahrbuch der Oesterreichischen Byzantinistik* 27, Βιέννη 1978, σ. 339 κ.ἑ.

9. *Ἔξοδος,* Κεφ. ιε, 27.

379. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.44 × 0.60 μ.
,αχξε' (1665).
Χαράκτης: Ἀκάκιος ἱερομόναχος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *(Α)ΚΑΚ(Ι)ΟΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΑΧΞΕ.*

Ἐπάνω, ἀνάμεσα ἀπό τό πλαίσιο καί τήν εἰκόνα, *ΤΟ CINEOCO OPOC TO OPOC TIC AΓIAC AIKATEPINIC.*

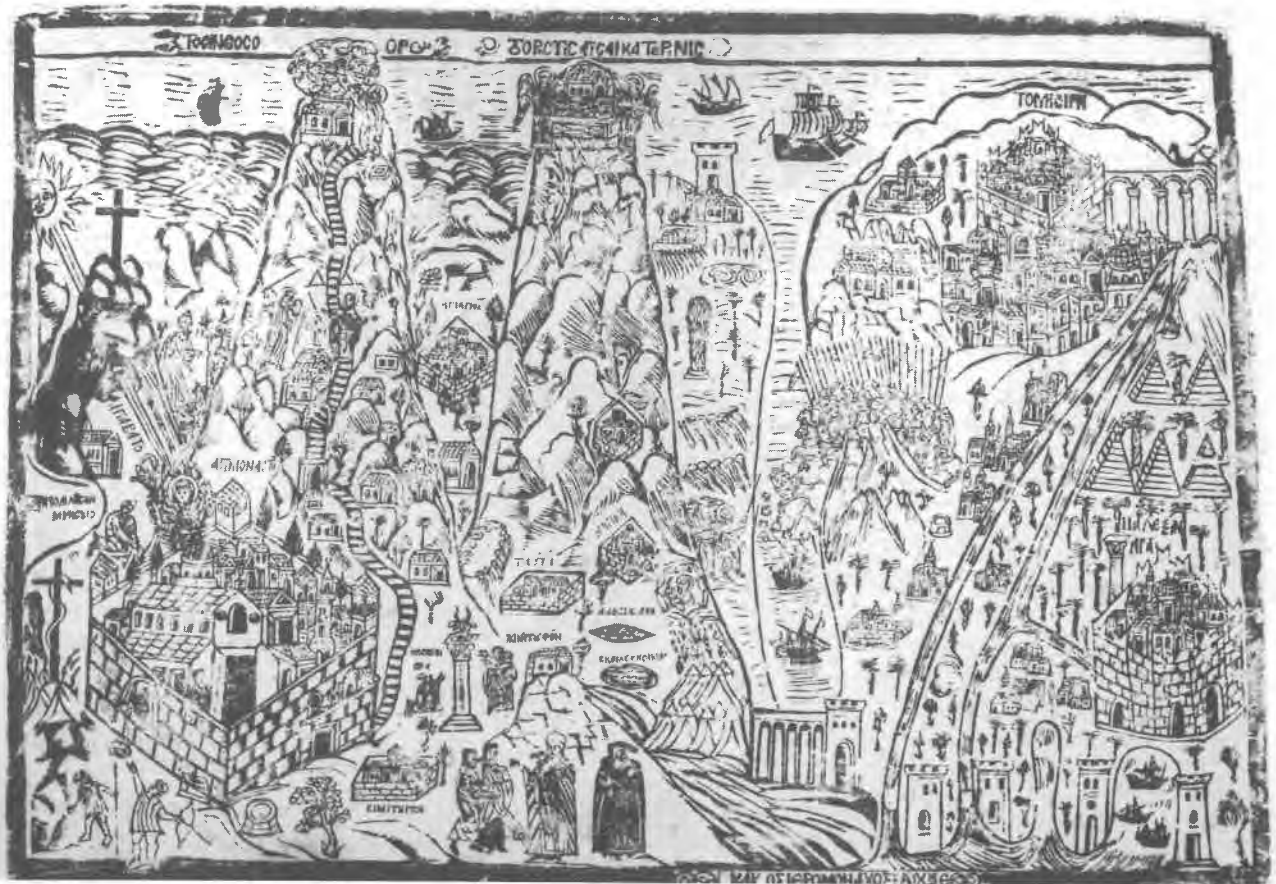
Σχηματική καί ἀρκετά πρωτόγονη ἀπεικόνιση τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ καί τῆς Αἰγύπτου, πού καλύπτονται μέ πλῆθος ἀπό χαρακτηριστικά μνημεῖα τῆς περιοχῆς καί μικρές θρησκευτικές σκηνές ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη.

Τό τετράγωνο φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς βρίσκεται κάτω ἀριστερά, στούς πρόποδες τῆς ὀροσειρᾶς· πιό δεξιά ἡ ὑποδοχή τοῦ ἀρχιεπισκόπου, πού περιορίζεται ἐδῶ σέ τέσσερα πρόσωπα. Στή μεγάλη ἔκταση πού καταλαμβάνει ἡ Αἴγυπτος ὁ ἐλεύθερος χῶρος γύρω ἀπό τά μνημεῖα ἔχει συμπληρωθεῖ μέ δέντρα. Τά κτίρια τοῦ Καΐρου ἐκτείνονται καί ἔξω ἀπό τό κάστρο, καί δεξιά, στό σημεῖο ὅπου ἀρχίζει τό Δέλτα τοῦ Νείλου, ὑψώνονται οἱ καμάρες μεγάλου ὑδραγωγείου· δεύτερο ὑδραγωγεῖο, μικρότερο, βρίσκεται στό μυχό τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσας· λίγο πιό ψηλά ἔχουν σχεδιαστεῖ, σέ δυσανάλογα μεγάλη κλίμακα, ὁ Φαραώ καί οἱ στρατιῶτες του, ὁπλισμένοι μέ τεράστιες λόγχες, πού ἑτοιμάζονται νά διαβοῦν τή θάλασσα, ὅπου πρόκειται νά καταποντιστοῦν.

Δίπλα στίς διάφορες παραστάσεις ὑπάρχουν μικρές ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές, *ΑΓΙΑ ΒΑΤΟ(C), ΑΓΙ(ΟΝ) ΜΟΝΑCΤΙ(ΡΙΟΝ), ΚΙΜΙΤΗΡΙΟΝ, ΑΓΙ(ΟΙ) ΠΑΤΕΡΕC, ΤΑ(Β)ΟΥΤΙ, ΤΟ ΜΗCΙΡΗ, Η ΑΛΕΞΑΝΔΡ(ΕΙ)Α* κ.ἄ.

Τό ἔργο τοῦτο τοῦ Ἀκακίου εἶναι, ὅσο γνωρίζω, ἡ πιό παλιά αὐτόνομη ἑλληνική θρησκευτική ξυλογραφία πού ἔχει διασωθεῖ. Ἡ ἀδεξιότητα ὅμως μέ τήν ὁποία ἔχει χαραχτεῖ ἡ πολύπλοκη παράσταση, πείθει ὅτι ὁ Ἀκάκιος δύσκολα θά μποροῦσε νά θεωρηθεῖ ὡς ὁ ἀρχικός συνθέτης τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος, καί θά πρέπει νά ἀντιγράφει ἐδῶ μέ τόν ἁπλοϊκό του τρόπο κάποια ἀνάλογη παλαιότερη σύνθεση ἀπό εἰκόνα ἤ ξυλογραφία. Δέν εἶναι γνωστά ἄλλα ἔργα του, οὔτε ὑπάρχουν ἐνδείξεις γιά τόν τόπο ὅπου χάραξε τήν ξυλογραφία. Ἴσως ἐργάστηκε στήν Κρήτη, μέ τήν ὁποία εἶναι γνωστό ὅτι οἱ σιναΐτες διατηροῦσαν στενές σχέσεις καί εἶχαν συχνή ἐπικοινωνία.

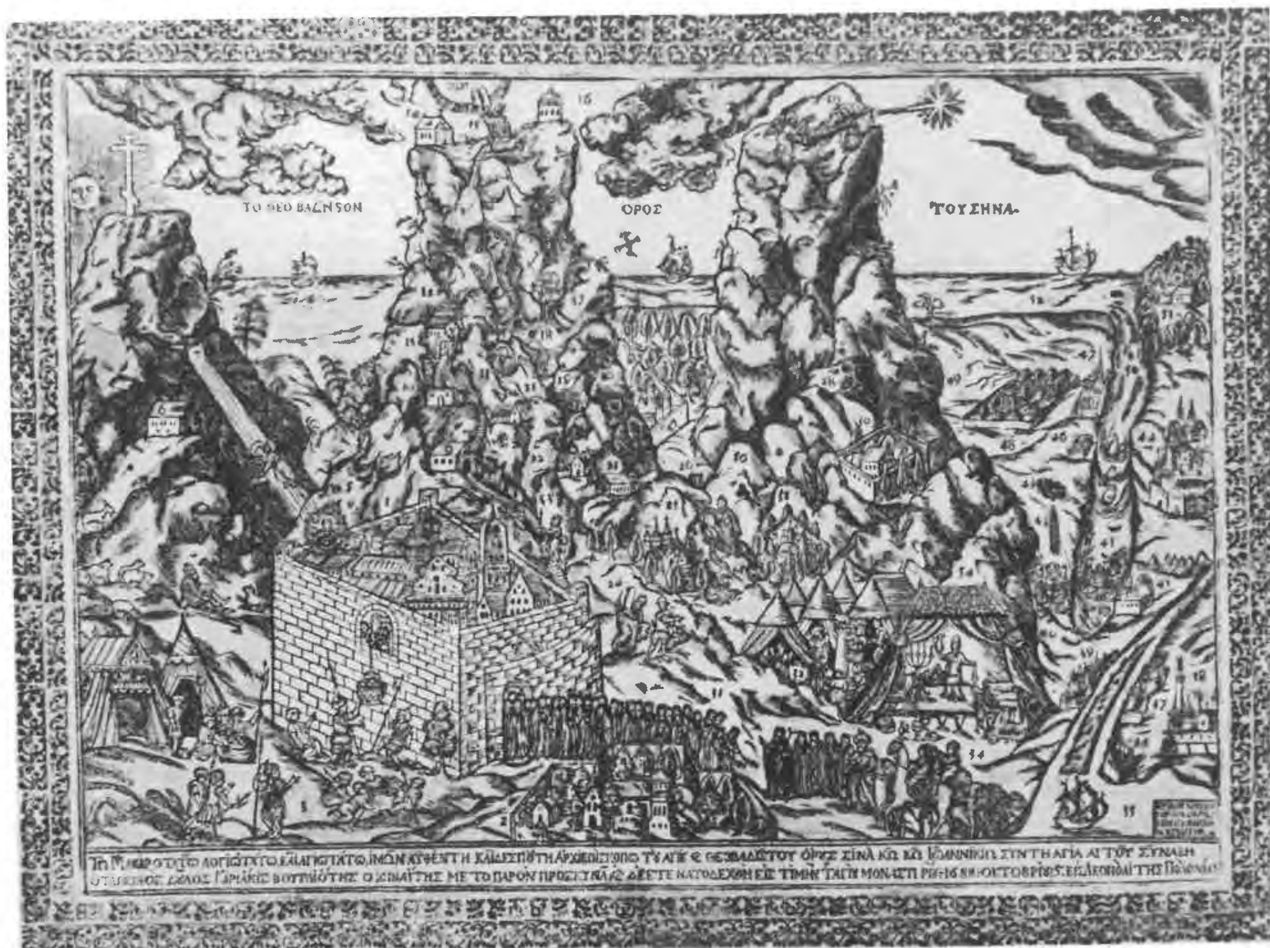
Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

379

379

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

380. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.228×0.315 μ.
1688, Ὀκτωβρίου 5. Λεόπολη.
Χαράκτης: Νικόδημος Ρόκου ἱεροδιάκονος.

Βιβλιοθήκη μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο)[1].

Ἐπιγραφές:

Σέ μικρό πλαίσιο, κάτω δεξιά, *IERODIAKON NIKODIM ROKY, ΑΧΠΗ Ωκτοβ 5v KATEDR LWOVSKOJ IZOBRAZI*[2].

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ δύο σειρές, *ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΟΤΑΤΩ ΛΟΓΙΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΩ ΙΜΩΝ ΑΥΘΕΝΤΗ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ Κ(ΥΡΙ)Ω Κ(ΥΡΙ)Ω ΙΩΑΝΝΙΚΙΩ ΣΥΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΑΥΤΟΥ ΣΥΝΑΞΗ / Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ΚΙΡΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΗΣ Ο ΣΙΝΑΪΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΑ ΚΑΙ ΔΕΕΤΕ ΝΑ ΤΟ ΔΕΧΘΗ ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΟΝΑΣΤΙΡΙΟΥ ÷ 1688 ΟΚΤΟΒΡΙΟΥ 5 ΕΙΣ ΛΕΟΠΟΛΙ ΤΗΣ ΠΟΛΟΝΙΑΣ.*

Ἐπάνω, στόν οὐρανό, *ΤΟ ΘΕΟΒΑΔΗΣΤΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΣΗΝΑ.*

Ἡ γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ, χαραγμένη ἀπό τόν ἱεροδιάκονο Νικόδημο Ρόκου στή Λεόπολη τῆς Πολωνίας τό 1688. Ὁ Νικόδημος ἐμφανίζεται ἐδῶ ὡς τεχνίτης πολύ πιό ἔμπειρος ἀπό τόν Ἀκάκιο, τό χαράκτη τῆς προηγούμενης ξυλογραφίας. Ἡ παράσταση, παρ' ὅλο τό λαϊκό της ὕφος, εἶναι σχεδιασμένη μέ μεγάλη ἐπιμέλεια καί οἱ μικρές σκηνές πού εἶναι σκορπισμένες στό τοπίο ἔχουν ἀποδοθεῖ μέ πολλές λεπτομέρειες. Πολυπρόσωπη πομπή μοναχῶν ὑποδέχεται τόν ἀρχιεπίσκοπο, πού φτάνει μέ συνοδεία πεζῶν καί καβαλάρηδων, μέ ἄλογα καί καμήλα. Ἀριστερά οἱ Βεδουίνοι, ὁπλισμένοι ἀλλά ἤρεμοι, περιμένουν μπροστά σέ μεγάλες σκηνές τό καλάθι μέ τά τρόφιμα πού κατεβάζουν οἱ μοναχοί μέ τροχαλία ἀπό τοξωτό ἄνοιγμα τοῦ κάστρου (τήν τουβάρα).

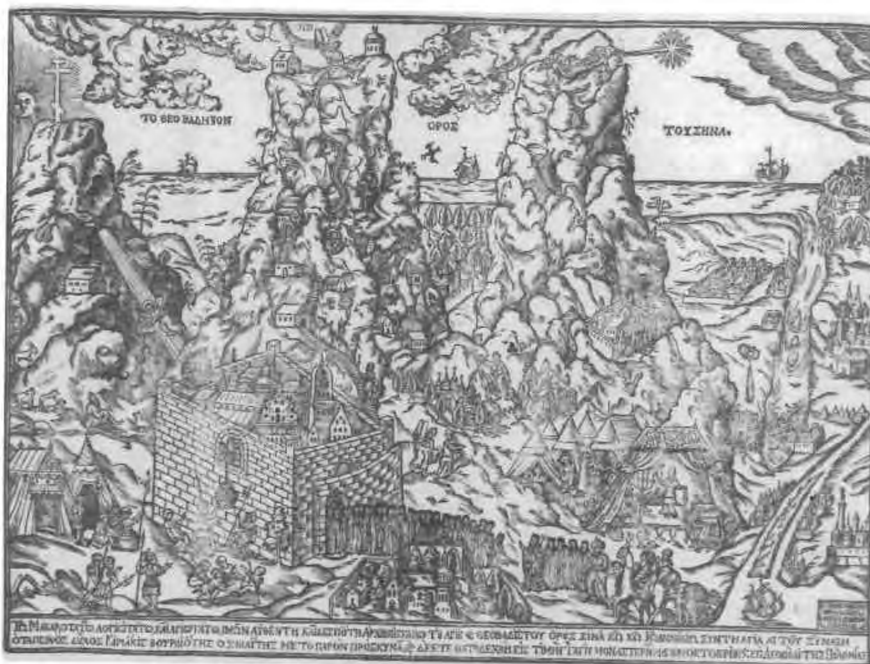
Κατασκηνώσεις τῶν Ἑβραίων ὑπάρχουν ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τό μοναστήρι, δίπλα στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου.

Ἡ ξυλογραφία περιβάλλεται ἀπό πλαίσιο μέ λεπτή φυτική διακόσμηση. Μέσα στήν εἰκόνα ἔχουν χαραχτεῖ μικροί παραπεμπτικοί ἀριθμοί πού δείχνουν ὅτι θά ὑπῆρχαν ἄλλα ἀντίτυπα τῆς ξυλογραφίας, πού θά συνοδεύονταν ἀπό ἐπεξηγηματικά κείμενα.

Ὁ Νικόδημος Ρόκου, ἱεροδιάκονος τό 1688 καί ἱερέας ἀπό τό 1693 στήν Καθέδρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στή Λεόπολη τῆς Πολωνίας, ἦταν ζωγράφος καί χαράκτης. Ὑπογράφει συνήθως στά πολωνικά. Γνωστά ἔργα του εἶναι μία εἰκόνα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καί οἱ ἀκόλουθες ξυλογραφίες, πού τοῦ παράγγειλε ὁ Χατζηκυριάκης γιά τή μονή τοῦ Σινᾶ:

1688	Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 380.
1688	Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 381.
1688/94	Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 382.
1698	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ἀρ. 401.
1698/99	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 402.
1688/99	Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 383.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

381

Τά κείμενα πού συνοδεύουν τήν ξυλογραφία ἀρ. 383 ἔχουν χαραχτεῖ ἀπό τό μοναχό Διονύσιο. Ἴσως μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ στόν Νικόδημο καί ἡ ξυλογραφία ἀρ. 415 πού ἀπεικονίζει τήν Ἑπτάφωτο Λυχνία.

Ἡ ξυλογραφία εἶναι ἡ πρώτη τῆς σειρᾶς τῶν ἐννέα παραστάσεων πού τή χάραξή τους ἐπιμελήθηκε στή Λεόπολη ὁ Βουρλιώτης πραματευτής Χατζηκυριάκης στό διάστημα 1688-1700. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐπιγραφή μέ τήν ὁποία ὁ Χατζηκυριάκης ἀφιερώνει τήν ξυλογραφία στόν τότε ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Σινᾶ Ἰωαννίκιο Λάσκαρη (1672-1702). Ὁ Χατζηκυριάκης, πού συνδεόταν μέ στενή φιλία μέ τόν Ἰωαννίκιο, τόν ἀποκαλεῖ «Μακαριώτατο», τίτλο πού διεκδικοῦσαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Σινᾶ καί δέν ἀναγνώριζαν τά Πατριαρχεῖα. Ἡ διένεξη αὐτή ἦταν μιά ἀπό τίς πολλές πού προκάλεσαν τό «σιναϊτικό ζήτημα», διαμάχη πού κράτησε γιά χρόνια σέ ἀναστάτωση τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία[3]. Ὅμοια σχεδόν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, μέ τήν ἴδια ἀκριβῶς χρονολογία καί ἡμερομηνία, συνοδεύει τήν εἰκόνα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης πού ζωγράφισε ὁ Νικόδημος, πάλι γιά λογαριασμό τοῦ Χατζηκυριάκη, καί πού βρίσκεται σήμερα στό Ἅγιον Ὄρος[4].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

W. Benesević, *Monumenta Sinaitica,* Πετρούπολη 1925, XXVIII 331-a-.
R. Byron - T. Rice. *The Birth of Western Painting,* Λονδίνο 1936, σ. 191, πίν. 91.
Χατζηδάκης, *Μιά εἰκόνα,* σ. 360-364, εἰκ. 4.
Μ. Χατζηδάκης, Ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος καί ἡ Κρητική Ζωγραφική, *Κρητικά Χρονικά,* 1950, σ. 405.
Γ. Σωτηρίου, Εἰκών ἐθίμων τῆς Μονῆς Σινᾶ καί ἱστορικῶν σκηνῶν τῆς ἐρήμου, *ΔΧΑΕ* Β' (1960-1961), σ. 4.
George Galavaris, A Bread Stamp from Sinai and its Relatives, *Jahrbuch der Oesterreichischen Byzantinistik* 27, Βιέννη 1978, σ. 330-331.
Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 180-183.

1. Δέν μπόρεσα νά δῶ καί νά φωτογραφίσω τό ἀντίτυπο τῆς ξυλογραφίας πού φυλάγεται στή Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἡ φωτογραφία πού δημοσιεύεται, προέρχεται ἀπό τό βιβλίο τῶν R. Byron καί Talbot Rice (βλ. βιβλιογραφία). Ἡ ξύλινη πλάκα δέν βρέθηκε στή μονή.

2. Ἔτσι στά πολωνικά ἀποδίδει τήν ἐπιγραφή ὁ Μ. Χατζηδάκης (βλ. *Μιά εἰκόνα,* σ. 360, σημ. 3), ἐνῶ ὁ E. Legrand, πού βιβλιογράφησε τήν ἀνάλογη ξυλογραφία τῆς Bibliothèque Nationale (βλ. παρακάτω ἀρ. 381), τή διάβασε ἑλληνικά μέ ἐπιφύλαξη, λόγω τοῦ δυσανάγνωστου τῆς ἐκτύπωσης.

3. Γιά τή στάση τοῦ Χατζηκυριάκη στό σιναϊτικό ζήτημα, στάση πού εὐθυγραμμιζόταν μέ τίς ἀπόψεις τοῦ Σινᾶ, ὁ Χρύσανθος Νοταρᾶς, ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, τοῦ ἀπηύθυνε πολυσέλιδη ἐπιστολή τό 1692, στήν ὁποία προσπαθοῦσε νά τοῦ ἀποδείξει τήν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεων τοῦ Πατριαρχείου (βλ. Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 50-56).

4. Βλ. ἐδῶ σ. 368.

381. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.228 × 0.315 μ.
1688, 5 Ὀκτωβρίου. Λεόπολη.
Χαράκτης: Νικόδημος Ρόκου ἱεροδιάκονος.

Bibliothèque Nationale, Παρίσι (Parisinus 265, Supplement grec, f. 5).

Ἡ ξυλογραφία ἀρ. 380 μέ τήν ἴδια χρονολογία καί ὅμοιες ἐπιγραφές σέ ἄλλη χάραξη, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν ἀπουσία ἐδῶ τῶν μικρῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν. Λείπει ἐπίσης τό διακοσμητικό ἐξωτερικό πλαίσιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Legrand XVII, 2, σ. 449.
Χατζηδάκης, *Μιά εἰκόνα,* σ. 360, 361.
Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 184, 185.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

382. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.485×0.575 μ.
1693/1694. Λεόπολη.
Χαράκτης: Νικόδημος (Ρόκου) ἱερέας.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).
Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη, Οὐψάλα, Σουηδία (τό ἀντίτυπο περιλαμβάνεται στά κατάλοιπα τοῦ ἱερέα τῆς αὐλῆς τοῦ Καρόλου ΙΒ' τῆς Σουηδίας Michael Eneman, πού ἐπισκέφτηκε τό Σινᾶ τό 1712).

Ἐπιγραφές:

Σέ μικρό πλαίσιο κάτω ἀπό τό περιβόλι τῆς μονῆς, στό κέντρο τῆς εἰκόνας, *ΙΣ ΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΛΙΟΒΙ ΣΤΙΝ ΚΑΘΕΔΡΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΓΕ/ΩΡΓΙΟΝ ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΑΠΟ ΕΦΕΣΟ ΕΚ ΧΩΡΑΣ / ΒΟΥΡΛΑ Ο ΣΙΝΑΙΤΗΣ 1693 ΑΡΧΙΧΡΟΝΙΑ ΙΕ(ΡΕΩΣ) ΝΗΚΟΔΗΜΟ(Υ).*

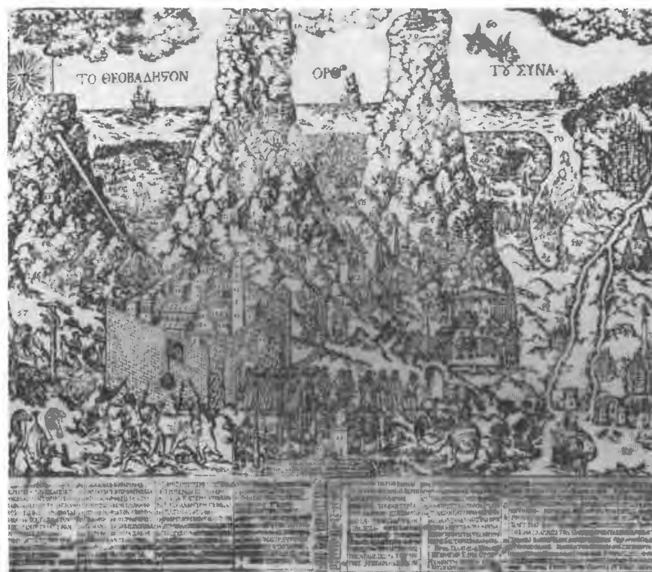
Στόν οὐρανό τῆς εἰκόνας, *ΤΟ ΘΕΟΒΑΔΗΣΤΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑ.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό τέλος τῆς τέταρτης στήλης τῶν ἐπεξηγηματικῶν κειμένων, *ἀρ. 53 Ο ΧΑΤΖΗΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΑΝΑΒΕΝΙ ΤΩ ΒΟΥΝΟ ΤΟΥ ΣΙΝΑ·* στό τέλος τῆς ὄγδοης στήλης, *1694 ΧΑΤΖΗΚΙΡΓΙΑΚΗΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΗΣ ΣΙΝΑΙΤΗΣ.*

Πρόκειται γιά νέα σύνθεση, χαραγμένη ἀπό τόν Νικόδημο, πού ἀπεικονίζει τή γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ σέ μεγαλύτερο σχῆμα, μέ τήν προσθήκη κάτω τοῦ «κατάστιχου», ὅπου ἔχουν χαραχτεῖ σέ ἐννέα στῆλες οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν, οἱ δέκα ἐντολές καί ἀποσπάσματα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη. Ὁ γενικός σχεδιασμός τῆς παράστασης καί τά κύρια χαρακτηριστικά της, ὅπως τά τρία βουνά, τό μοναστήρι, ἡ Αἴγυπτος καί στό βάθος ἡ θάλασσα μέ τά καράβια, θυμίζουν τήν πρώτη ξυλογραφία τοῦ Νικοδήμου τοῦ 1688, ἔχουν χαραχτεῖ ὅμως μέ διαφορετικό τρόπο.

Μερικές ἀπό τίς δευτερεύουσες σκηνές, ὅπως π.χ. οἱ κατασκηνώσεις τῶν Ἑβραίων, ἔχουν παραληφθεῖ ἐντελῶς, ἐνῶ ἄλλες ἔχουν τροποποιηθεῖ: οἱ Βεδουίνοι πού περιμένουν τά τρόφιμα εἶναι ἐξαγριωμένοι καί ἀπειλητικοί, ἡ πομπή τῶν μοναχῶν περιλαμβάνει λιγότερα πρόσωπα, οἱ πυραμίδες εἶναι ἐδῶ τρεῖς ἀντί πέντε, καί ἀλλοιῶς ἔχουν σχεδιαστεῖ τό Δέλτα τοῦ Νείλου, ἡ Ἐρυθρά Θάλασσα κ.ἄ. Ἀπό νέα στοιχεῖα ἔχουν προστεθεῖ: ὁ χάλκινος ὄφις, δύο καμῆλες ἀριστερά ἀπό τή μονή καί μία δεξιά, στή συνοδεία τοῦ ἀρχιεπισκόπου[1].

Ἡ διπλή χρονολόγηση τῆς ξυλογραφίας πρέπει νά ὀφείλεται στό ὅτι ἡ κύρια παράσταση, πού φέρει τήν ἔνδειξη *1693 ἀρχιχρονιά,* χαράχτηκε χωριστά ἀπό τά κείμενα, πού χρονολογοῦνται ἀπό τό 1694. Τοῦτο φαίνεται ἀπό τήν ξύλινη πλάκα πού ἀποτελεῖται ἀπό δύο κομμάτια κολλημένα μαζί· στό μεγαλύτερο ἔχει χαραχτεῖ τό τοπίο τοῦ Σινᾶ καί στό μικρότερο οἱ ἐπεξηγήσεις. Ἐπειδή ἡ χρονική ἀπόσταση ἀνάμεσα στίς δύο χαράξεις εἶναι μεγάλη (τουλάχιστον ἕνας χρόνος), μπορεῖ νά ὑποτεθεῖ ὅτι ὑπῆρχε ἕνα προγενέστερο ξύλο μέ τά κείμενα, πού ξαναχαράχτηκε γιά δεύτερη φορά τό 1694, ἴσως ἐπειδή τό ἀρχικό εἶχε φθαρεῖ[2].

382

382

Ὁ ἀφιερωτής τῆς ξυλογραφίας Χατζηκυριάκης ἀναφέρει σ' ἕνα του γράμμα μιά μεγάλη ξυλογραφία τοῦ τοπίου τοῦ Σινᾶ, πού χάρισε στό βασιλιά τῆς Πολωνίας Ἰωάννη Σομπιέσκι. Γιά νά εὐχαριστήσει μάλιστα τό βασιλιά, τοῦ εἶχε μεταφράσει στά πολωνικά τά ἐπεξηγηματικά κείμενα καί τά εἶχε ἀντιγράψει μέ χρυσή μπογιά. Τοῦτο πρέπει νά συμβαίνει τό 1686 ἤ τό 1687. Δέν ἀποκλείεται νά πρόκειται γιά μιά παλιότερη χάραξη τῆς ξυλογραφίας τοῦ 1693 ἤ κάποιας ἄλλης ἀνάλογης, πού δέν ἔχει βρεθεῖ μέχρι σήμερα[3].

Τά κείμενα κάτω ἀπό τήν παράσταση:

1η στήλη
1 ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΕΧΙ ΜΕΣΑ 26 ΕΚΛΙΣΙΕΣ
2 Ο ΚΙΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΚΙΜΙΤΙΡΗ
3 Ι ΑΡΑΠΗ ΠΕΡΝΟΥΝ ΤΟ ΤΑΓΗΝΗ
4 Ο ΜΟΙΣΙΣ ΒΟΣΚΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ
5 Ι ΑΚΑΤΑΒΛΕΚΤΟΣ ΒΑΤΟΣ
6 ΕΠΙΣΤΙΜΙ ΚΕ ΓΑΛΑΚΤΙΟΝ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

7 Η ΤΡΙΠΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ
8 Η ΒΡΙΣΗ ΤΟΥ ΤΖΑΝΚΑΡΗ
9 Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΗΚΟΝΟΜΟΥ
10 Η ΠΟΡΤΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ
11 ΔΕΥΤΕΡΙ ΠΟΡΤΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

2η στήλη
12 ΗΛΙΑ ΕΛΙΣΕΟΥ ΜΑΡΙΝΑΣ
13 ΟΠΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΤΟΥ ΙΛΙΑ
14 Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΟΣΙΣ ΕΚΛΙΣΙΑ
15 Ο ΜΟΙΣΙΣ ΛΑΒΕΝΙ ΤΩ ΝΟΜΟ
16 ΠΡΟΣΚΙΝΗΜΑ ΤΟΝ ΑΡΑΒΟΝ
17 ΤΟ ΧΟΡΙΒ 18 Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ
19 Η ΑΓΙΑ ΑΝΑ 20 ΤΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ
21 ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ 22 Ι ΑΓΙΑ ΖΟΝΗ
23 Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΙΜΟΝ
24 Ο ΜΟΙΣΙΣ ΣΙΝΤΡΙΒΙ ΤΙΣ ΠΛΑΚΕΣ
25 ΤΟΥ ΤΑΒΟΥ ΤΙΣ ΠΑΝΑΓΙΑ
26 Ο ΜΟΙΣΙΣ ΧΤΙΠΑ ΤΙΝ ΠΕΤΡΑ

3η στήλη
27 Ι ΑΓΙΙ ΣΑΡΑΝΤΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΟΝΑ
28 ΤΙΣ ΠΕΡΔΗΚΑΣ ΤΩ ΝΕΡΟ
29 Η ΑΓΙΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ
30 Η ΑΓΙΗ ΑΝΑΡΓΙΡΙ (...ΟΥ...)
31 Η ΑΓΙΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙ
32 Ι ΟΒΡΕΙ ΧΟΡΕΒΟΥΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΚΑΡΙ
33 Ι ΠΡΟΙΠΑΝΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΙ
34 ΤΟ ΚΑΡΑΒΑΝΗ ΑΠΟ ΤΙΝ ΕΓΙΠΤΟ
35 Η ΑΣΠΡΙ ΘΑΛΑΣΑ ΠΡΟΣ ΝΙΛΟ
36 ΤΑ ΑΠΟΚΕΡΓΙΑ 37 ΤΟ ΡΑΧΙΤΗ
38 Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ 39 ΤΟ ΤΑΜΝΙΑΘΗ
40 Ι ΟΒΡΕΙ ΕΠΕΡΑΣΑΝ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΑ

4η στήλη
41 ΤΟ ΣΟΥΒΕΙΣΙ 42 Ο ΠΙΡΙΝΟΣ ΣΠΙΛΟΣ
43 Ι ΝΕΦΕΛΗ 44 ΤΟ ΚΑΓΙΡΟΣ
45 Ο ΦΑΡΑΟ ΠΟΝΤΟΥΜΕΝΟΣ
46 Η ΡΑΓΙΘΟΥ ΣΤΟ ΕΛΙΜ
47 Ο ΚΑΛΕΣ ΤΟΝ ΑΡΑΒΟΝ
48 Ι ΕΒΔΟΜΙΚΟΝΔΑ ΣΤΕΛΕΧΙ ΤΟΝ ΦΙΝΙΚΟΝ
49 Η ΔΟΔΕΚΑ ΠΙΓΕ ΤΟΝ ΙΔΑΤΟΝ
50 Η ΕΡΙΘΡΑ ΘΑΛΑΣΑ ΣΤΙΝ ΕΡΙΜΟ
51 ΤΟ ΚΕΛΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΟΝΙΟΥ
52 Ο ΟΥΚΙΑΝΟΣ Ο ΠΟΤΑΜΟΣ
53 Ο ΧΑΤΖΗΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΑΝΑ/ΒΕΝΙ ΤΩ ΒΟΥΝΟ ΤΟΥ ΣΙΝΑ

5η στήλη
1
ΕΓΩ ΙΜΙ / ΚΥΡΙΟΣ / Ο ΘΕΟΣ / ΕΞΑΓΑΓΟ
2
ΟΥ ΠΙΗΣΙΣ / ΣΕΑΥΤΟ / ΗΔΟΛΟΝ / ΟΥΔΕ ΠΑΝ
3
ΟΥ ΛΙΨΗ / ΤΟ ΟΝΟΜΑ / ΚΙΡΗΟΥ / ΤΟΥ ΘΕΟΥ
4
ΜΝΙΣΘΗΤΙ / ΤΙΝ Ι/ΜΕΡΑ ΤΟΥ / ΣΑΒΑΤΟΥ ////
5
ΤΙΜΑ ΤΟΝ / ΠΑΤΕΡΑ / ΚΕ ΤΙΝ ΜΙΤΕΡΑ / ΣΟΥ

6η στήλη
6
ΟΥ ΦΟ/ΝΕΥ/ΣΗΣ
7
ΟΥ ΜΗ/ΧΕΥΣΗΣ
8
ΟΥ ΚΛΕ/ΨΗΣ
9
ΟΥ ΨΕΥΔΟ/ΜΑΡ/ΤΙΡΙΣ
10
ΟΥΚ ΕΠΙ/ΘΙΜΙΣΙΣ / ΤΙΝ ΓΙΝΕ/ΚΑ ΤΟΥ ΠΛΙ/ΣΙΟΝ ΣΟΥ

7η στήλη
54 Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΡΗΟΥ
ΤΑ ΑΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ, Ο ΑΚΡΟΣ
ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ Ο ΑΑΡΩΝ,
Η ΚΙΒΟΤΟΣ. ΤΑ ΕΞΑΠΤΕΡΙΑ.
ΤΟ ΗΛΑΣΤΙΡΙΟΝ Η ΕΠΤΑΦΟΤΟΣ
ΛΙΧΝΙΑ. ΤΟ ΘΙΣΙΑΣΤΙΡΙΟΝ
Ι ΤΡΑΠΕΖΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΤΟΥΣ
Ι ΣΤΑΜΝΟΣ Ι ΧΡΙΣΙ ΤΟΥ ΜΑΝΝΑ
Ι ΡΑΒΔΟΣ Ι ΒΛΑΣΤΙΣΑΣΑ ΑΑΡΟΝ
ΤΟ ΧΡΙΣΟΝ ΘΙΜΙΑΤΙΡΗΟΝ
ΤΟ ΚΑΤΑΠΕΤΑΖΜΑ • ΤΑ ΣΚΕΒΙ
55 ΤΟ ΚΕΛΙ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΚΟΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ

8η στήλη
56 ΤΟ ΣΠΙΛΕΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ
57 Ο ΧΑΛΚΕΟΣ ΟΦΙΣ ΣΤΙΝ ΕΡΙΜΟ
58 Η ΠΙΡΑΜΙΔΕΣ ΤΟΝ ΦΑΡΑΟΝ
59 Ο ΜΟΥΣΙΣ ΛΙΓΙ ΤΟ ΠΟΔΙΜΑ ΤΟΥ
60 ΤΙΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΦΕΡΝΟΥΝ
ΑΠΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ ΣΤΟ ΣΙΝΑ ΟΡΟΣ
61 ΕΝΘΑ ΕΠΕΥΤΕΝ ΤΟ ΜΑΝΝΑ
ΚΕ Ι ΟΡΤΙΓΟΜΙΤΡΑ ΣΤΟΥΣ ΟΒΡΕΟΥΣ
ΤΙΣ ΜΕΡΑΣ ΤΑ ΠΙΚΡΑ ΝΑΜΑΤΑ
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ 4 ΚΕΦΑΛΕΟ
ΤΟ ΓΑΡ ΑΓΑΡ ΣΙΝΑ ΟΡΟΣ Ε
ΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗ ΑΡΑΒΙΑ 1694
ΧΑΤΖΗ ΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ

9η στήλη
Ο ΘΕΟΣ ΑΒΡΑΑΜ ΙΣΑΑΚ ΗΑΚΟΒ ΗΘΕΛΙΣΕΝ ΝΑ ΛΕΓΕΤΕ ΚΕ ΘΕΟΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑ ΣΤΟΥΣ +67+ ΨΑΛΜΟΥΣ ΛΕΓΙ ΚΕΓΑΡ Η ΟΥΡΑΝΙ ΕΣΤΑ ΞΑΝ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΣΥΝΑ. ΤΟ ΟΡΟΣ Ο ΕΒΔΟΚΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΚΑΤΙΚΙΝ ΕΝ ΑΥΤΟ. ΚΙΡΙΟΣ ΕΝ ΑΥΤΙΣ ΕΝ ΣΙΝΑ ΙΝ ΕΝ ΤΟ ΑΓΙΟ. ΕΞΟΔΟΥ +19+ ΛΕΓΙ Ο ΘΕΟΣ. ΤΟΝ ΜΟΥΣΙ ΑΦΟΡΙΣΕ ΤΟ ΟΡΟΣ ΚΕ ΑΓΙΑΣΕ ΑΥΤΟ. ΠΑΣ Ο ΑΨΑΜΕΝΟΣ. ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟ ΤΕΛΕΥΤΙΣΙ. ΕΑΝ ΤΕ ΚΤΙΝΟΣ ΕΑΝ ΤΕ ΟΝ(ΘΡΩΠ)ΟΣ ΟΥ ΖΙΣΕΤΕ. ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΟ ΣΙΝΑ ΕΚΑΠΝΙΖΕΤΟΝ ΟΛΟΝ ΔΙΑ ΤΟ ΚΑΤΑΒΕΒΙΚΕΝΕ (Ε)Π ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΘΕΟ ΕΝ ΠΙΡΙ ΚΕ ΑΝΕΒΕΝΕΝ Ο ΚΑΠΝΟΣ ΟΣ ΚΑΜΙΝΟΥ ΚΕ ΕΞΕ ΣΤΙΝ ΠΑΣ Ο ΛΑΟΣ ΓΕΝΙΘΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΟΘΡΟΝ ΚΕ ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΦΟ ΝΕ ΚΕ ΑΣΤΡΑΠΕ ΚΕ ΝΕΦΕΛΙ ΓΝΟΦΟΔΙΣ ΕΠ ΟΡΟΥΣ ΣΥΝΑ ΦΟΝΙ ΤΙΣ ΣΑΛΠΙΝΚΟΣ ΙΧΙ ΜΕΓΑ ΚΕ ΕΦΟΒΙΘΙΝ ΠΑΣ Ο ΛΑΟΣ ΕΝ ΤΙ ΠΑΡΕΝ ΒΟΛΙ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΧΟΡΙΒ. ΟΥΧ ΑΨΕΤΕ ΑΥΤΟΥ ΧΙΡ ΚΕ ΚΑΘΕΞΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Legrand XVII, 3, σ. 26, 27, άρ. 655. Ὁ Legrand βιβλιογράφησε ἀντίτυπο τῆς ξυλογραφίας πού ἀνῆκε, στά τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα, στόν Charles Sheffer, στό Παρίσι. Τό ἀντίτυπο αὐτό πρέπει ἀργότερα νά πουλήθηκε, γιατί ἀναγράφεται σέ κατάλογο δημοπρασίας μέ τή λανθασμένη χρονολογία 1603 ἀντί 1693 (*Catalogue de la Bibliothèque Orientale de feu M. Charles Sheffer*, Παρίσι 1899, σ. 123: ἀρ. 2051 (Sinai) Tableau du Mont Sinai gravé en bois et collé sur velin, avec une notice en langue grecque S. l. 1603, 7 f. dans un carton).
W. Benesević, *Monumenta sinaitica*, Πετρούπολη 1925, XXVIII, 331-β.
M. H. L. Rabino, *Le monastère de Ste Catherine du Mont Sinai*, Κάιρο 1938, πίν. V καί VI. Ὁ συγγραφέας χρησιμοποίησε φωτογραφία τῆς ξυλογραφίας πού τοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ, σημειώνει ὅμως (σ. 70) ὅτι δέν γνωρίζει ποῦ σώζεται τό πρωτότυπο.
Χατζηδάκης, *Μιά εἰκόνα*, σ. 361, 363.
E. Gren, Bidrag till Michael Enemans Biografie studier och Bokför-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

värv, *Donum Grapeanum, Festskrift Tillägnad anders Grape,* Uppsala 1945, 471.
Γ. Σωτηρίου, Εἰκών ἐθίμων τῆς Μονῆς Σινᾶ καί ἱστορικῶν σκηνῶν τῆς ἐρήμου, *ΔΧΑΕ* Β' (1960-1961), σ. 4.
George Galavaris, A Bread Stamp from Sinai and its Relatives, *Jahrbuch der Oesterreichischen Byzantinistik* 27, Wien 1978, σ. 329-342, πίν. 3 F (δημοσιεύει τήν ξυλογραφία τῆς Uppsala). Στήν ἐργασία του ὁ συγγραφέας μελετάει μιά σφραγίδα εὐλογείας τοῦ Σινᾶ τοῦ 1783, στήν ὁποία εἶχαι χαραγμένη ἡ παράσταση τῆς μονῆς καί ὁρισμένα στοιχεῖα τοῦ σιναϊτικοῦ τοπίου. Γιά νά ἑρμηνεύσει τίς παραστάσεις τῆς σφραγίδας, κάνει μιά πολύ ἀναλυτική περιγραφή τῆς ξυλογραφίας τοῦ Νικοδήμου τοῦ 1693/1694, ἀναφέροντας συγχρόνως καί τήν ξυλογραφία του τοῦ 1688, καθώς καί ἄλλες ἀπεικονίσεις τῆς μονῆς.
Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 186, 191.

1. Ἡ παρουσία τῆς καμήλας δίπλα στή συνοδεία τοῦ ἀρχιεπισκόπου εἶναι ἕνα εἰκονογραφικό στοιχεῖο πού συναντιέται ἀπό τόν 16ο αἰώνα σέ ἀπεικονίσεις τοῦ τοπίου τοῦ Σινᾶ ἀπό Γερμανούς περιηγητές, στό τρίπτυχο τῆς Μοδένας τοῦ Θεοτοκόπουλου καί ἀλλοῦ.

2. Διπλή χρονολόγηση, γιά τούς ἴδιους λόγους, ὑπάρχει σέ δύο ἀκόμη ξυλογραφίες τῆς Λεόπολης: στή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ ἀρ. 383 (1688/1699) καί στήν ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της ἀρ. 402 (1698/1699).

3. Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 21, 22.

383. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.30 × 0.36 μ.
1688, Ὀκτωβρίου 5 (ἡ χάραξη τῆς παράστασης). (Λεόπολη).
1699, Ἰούλιος (ἡ χάραξη τῶν κειμένων). (Λεόπολη).
Χαράκτης τῆς παράστασης: Νικόδημος Ρόκου.
Χαράκτης τῶν κειμένων: Διονύσιος.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία ἐκτύπωση ἐπιζωγραφισμένη, μία ἐκτύπωση πρόσφατη, 1977).

Ἡ ξυλογραφία τοῦ Νικοδήμου μέ τήν παράσταση τοῦ Ὄρους Σινᾶ (ἀρ. 380 τοῦ 1688) ἔχει συμπληρωθεῖ ἐδῶ μέ κείμενα ἐπεξηγηματικά, χαραγμένα σέ ἔξι στῆλες, στά ὁποῖα παραπέμπουν οἱ μικροί ἀριθμοί πού βρίσκονται μέσα στήν εἰκόνα. Σέ μία ἕβδομη στενή στήλη δεξιά, δίπλα στά κείμενα, ὑπάρχει σλαβική ἐπιγραφή, ὅπου σημειώνεται τό ὄνομα τοῦ ἱερομονάχου Διονυσίου πού χάραξε τά κείμενα.

Στό τέλος τῆς ἕκτης στήλης ἀναγράφεται τό ὄνομα τοῦ ἀφιερωτῆ, *ΧΑΤΖΗ ΚΙΡΓΗΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΗΝΑΙΤΗΣ / ΕΝ ΕΤΙ 1699 ΜΙΝΗ ΙΟΥΛΙΟΥ.*

Ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή τῆς ξυλογραφίας ἀρ. 380, τοῦ 1688, πού ἀπευθυνόταν στόν ἀρχιεπίσκοπο Ἰωαννίκιο, ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἤ κοπεῖ, παραμένει ὅμως κάτω δεξιά τό μικρό πλαίσιο μέ τήν ὑπογραφή τοῦ Νικοδήμου καί τή χρονολογία 5 Ὀκτωβρίου 1688. Φαίνεται πώς στό ξύλο πού εἶχε χαράξει ὁ Νικόδημος τό 1688 (δέν γνωρίζουμε ἄν εἶναι τό ἴδιο ἀπό τό ὁποῖο τυπώθηκε ἡ ξυλογραφία ἀρ. 380 ἤ εἶναι νέα χάραξη τῆς ἴδιας παράστασης) ἔχει κολληθεῖ ἡ στενότερη ξύλινη πλάκα μέ τά κείμενα τοῦ Διονυσίου.

Τά κείμενα λίγο διαφέρουν ἀπό τά ἀντίστοιχα πού συνοδεύουν τήν ξυλογραφία ἀρ. 382 τοῦ 1693/1694. Παραλείπονται ἐδῶ οἱ ἀριθμοί 57-61 τῆς

383

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

προγενέστερης ξυλογραφίας, ὁλόκληρη ἡ ἔνατη στήλη μέ τίς περικοπές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθώς καί οἱ δύο μεσαῖες στῆλες μέ τό Δεκάλογο.

Τά κείμενα, σέ ἕξι στῆλες, κάτω ἀπό τήν παράσταση:

1η στήλη
1. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΧΙ ΜΕΣΑ ΗΚΟΣΙ ΕΞΗ ΕΚΛΙΣΙΕΣ.
2. Ο ΚΙΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΚΙΜΙΤΙΡΗ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΟΝ.
3. Η ΑΡΑΠΗ ΠΕΡΝΟΥΝ ΤΟ ΤΑΓΗΝΗ.
4. Ο ΜΟΓΙΣΙΣ ΒΟΣΚΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ.
5. Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ ΒΑΤΟ.
6. ΕΠΙΣΤΗΜΙ ΚΕ ΓΑΛΑΚΤΗΟΝ.
7. Η ΤΡΙΠΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ.
8. Η ΒΡΗΣΗ ΤΟΥ ΤΖΑΝΚΑΡΗ.
9. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΗΚΟΝΟΜΟΥ.

2η στήλη
10. Η ΠΟΡΤΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ΤΟΥ ΣΙΝΑ.
11. ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΟΡΤΑ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ.
12. ΗΛΙΑ. ΕΛΙΣΕΟΥ. ΜΑΡΙΝΑΣ.
13. ΟΠΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΤΟΥ ΗΛΙΑ.
14. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΚΛΙΣΙΑ.
15. Ο ΜΟΗΣΙΣ ΛΑΒΕΝΙ ΤΟ ΝΟΜΟ.
16. ΠΡΟΣΚΙΝΗΜΑ ΤΟΝ ΑΡΑΒΟΝ.
17. ΤΟ ΧΟΡΗΒ. 18. Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ.
19. Η ΑΓΙΑ ΑΝΑ. 20. ΤΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ.
21. ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ. 22. Η ΑΓΙΑ ΖΟΝΗ.
23. ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΪΜΟΝ.

3η στήλη
24. Ο ΜΟΗΣΗΣ ΣΗΝΤΡΙΒΗ ΤΙΣ ΠΛΑΚΕΣ. 25. ΤΟΥ ΤΑΒΟΥΤΗ Η ΠΑΝΑΓΗΑ.
26. ΜΟΗΣΗΣ ΧΤΗΠΑ ΤΗΝ ΠΕΤΡΑ.
27. Η ΑΓΙΗ ΣΑΡΑΝΤΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΟΝΑ. 28. ΤΗΣ ΠΕΡΔΗΚΑΣ ΤΟ ΝΕΡΟ.
29. Η ΑΓΙΑ ΚΑΤΕΡΗΝΑ. 30. Η ΑΓΙΗ ΑΝΑΡΓΙΡΗ. 31. Η ΑΓΙΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ.
32. Η ΟΒΡΕΗ ΧΟΡΕΒΟΥΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΚΑΡΙ.
33. Η ΠΡΟΗΠΑΝΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ.
34. ΤΟ ΚΑΡΑΒΑΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΓΙΠΤΟ.
35. Η ΑΣΠΡΙ ΘΑΛΑΣΑ. 36. ΤΑ ΑΠΟΚΕΡΓΙΑ.

4η στήλη
37. ΤΟ ΡΑΧΙΤΗ. 38. Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑ.
39. ΤΟ ΤΑΜΝΙΑΘΗ. 40. Η ΟΒΡΕΓΗ. ΕΠΕΡΑΣΑΝ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ 41. ΤΟ ΣΟΥΒΕΙΣΗ. 42. Ο ΠΙΡΗΝΟΣ ΣΤΙΛΟΣ.
43. Η ΝΕΦΕΛΗ. 44. ΤΟ ΚΑΓΙΡΟΣ. ΤΟ ΜΙΣΗΡΗ. 45. Ο ΦΑΡΑΟ ΠΟΝΤΟΥΜΕΝΟΣ. 46. Η ΡΑΓΗΘΟΥ ΧΟΡΙΟ.
47. Ο ΚΑΛΕΣ ΤΩΝ ΑΡΑΒΟΝ.
48. Η ΕΒΔΟΜΙΚΟΝΔΑ ΣΤΕΛΕΧΙ ΤΟΝ ΦΗΝΙΚΟΝ. 49. Η ΔΟΔΕΚΑ ΠΙΓΕ ΤΟΝ ΗΔΑΤΟΝ ΣΤΟ ΕΛΙΜ.

5η στήλη
50. Η ΕΡΗΘΡΑ ΘΑΛΑΣΑ.
51. ΤΟ ΚΕΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΟΝΙΟΥ. 52. Ο ΟΥΚΙΑΝΟΣ.
53. Ο ΧΑΤΖΗ ΚΙΡΓΗΑΚΙΣ ΑΝΙΒΕΝΗ ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΤΟΥ ΣΙΝΑ.
54. Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΡΗΟΥ. ΤΑ ΑΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ. Ο ΑΚΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ Ο ΑΑΡΟΝ. Η ΚΙΒΟΤΟΣ. ΤΑ ΕΞΑΠΤΕΡΙΑ. ΤΟ ΗΛΑΣΤΗΡΙΟΝ. Η ΕΦΤΑΦΟΤΟΣ ΛΙΧΝΙΑ. ΤΟ ΘΙΣΗΑΣΤΗΡΙΟΝ.

384

384

6η στήλη
Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΤΟΥΣ.
Η ΣΤΑΜΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΝΑ Η ΡΑΒΔΟΣ Η ΒΛΑΣΤΗΣΑΣΑ ΤΟ ΧΡΙΣΟ ΘΗΜΙΑΤΗΡΙΟΝ ΤΟ ΚΑΤΑΠΕΤΑΖΜΑ ΤΑ ΣΚΙΕΒΗ ΤΑ ΧΡΗΣΑ. 55. ΤΟ ΚΕΛΙ ΤΟΥ ΙΟΑΝΟΥ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΚΟΣ.
56. ΤΟ ΣΠΙΛΕΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΥΝΟΥΦΡΙΟΥ
ΧΑΤΖΗ ΚΙΡΓΗΑΚΙΣ
ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΗΝΑΙΤΗΣ
ΕΝ ΕΤΙ 1699 ΜΙΝΗ ΗΟΥΛΙΟΥ.

7η στήλη
ΙΕΡΟ/ΜΟ/ΝΑΧ / ΔΙΟ/ΝΗ/CIH.../... / ΚΡΕ/ΧΟΝ CHIN.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 200-203.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

384. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ξυλογραφία. 0.44×0.60 μ.
1706. (Κρήτη;).
Χαράκτης: Ματθαῖος ἱερομόναχος σιναΐτης.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα καί μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό περιβόλι τῆς μονῆς, *ΜΑΤΘΑΙΟC ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟC 1706 CΙΝΑΙΤΗC .....*

Ἐπάνω, στόν οὐρανό, *ΤΟ ΘΕΟΒΑΔΗCΤΟΝ ΟΡΟC ΤΟΥ CΥΝΑ.*

Σέ στενό πλαίσιο πού περιβάλλει τήν παράσταση, ἀπό ἀριστερά, *ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΕ ΒΑΤΕ ΑΛΑΤΟΜΙΤΟΝ ΟΡΟC ΧΑΙΡΕ ΚΑΘΕΔΡΑ ΒΑCΗΛΕΙΚΗ / ΤΟ ΟΡΟC Ο ΕΥΔΟΚΗCΕΝ Ο ΘΕΟC ΚΑΤΕΙΚΕΙ(Ν) ΕΝ ΑΥΤΩ ΧΑΙΡΕ ΝΥΜΦΗ ΕΚΑΤΕΡΗΝΑ ΑΓΓΕΛΟΝ ΚΑΥΧΗΜΑ / ΕΛΑΛΙCΕ ΚΥΡΙΟC ΤΟ ΜΟΥCΙΝ ΛΕΓΟΝ ΡΙCΟΝ ΤΗΝ ΡΑΒΔΟ CΟΥ ΚΑΙ ΕΛΘΕ / ΑΥΤΗ Η ΚΑΤΑΠΑΥCΙC ΜΟΥ ΕΙC ΑΙΩΝΑ ΑΙΩΝΟC ΤΟΥC ΙΕΡΗC ΑΥΤΗC ΕΝΔΥCΩ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΟCΙΟΙ ΑΥΤΗC ΑΓΑΛΙΑCΩΝΤΑΙ (.......).*

Ὁ ἱερομόναχος Ματθαῖος ἀντιγράφει ἐδῶ τό πρότυπο τῆς ξυλογραφίας ἀρ. 382 τοῦ 1693, τοῦ Νικοδήμου, χωρίς παραπεμπτικούς ἀριθμούς καί ἐπεξηγηματικά κείμενα. Ἐνῶ δέν παραλείπει κανένα σχεδόν εἰκονογραφικό στοιχεῖο καί τά ἔχει τοποθετήσει στίς ἴδιες θέσεις, ἡ χαρακτική του ἱκανότητα εἶναι μέτρια. Ἀποδίδει τά πρόσωπα μέ ἀδεξιότητα, τά σύννεφα ἐντελῶς σχηματικά, καί ἡ προσπάθειά του νά δώσει μέ σκιές κάποια ὄψη ἀνάγλυφη στό τοπίο καί στά βουνά, πού ἐκδηλώνεται μέ τή χάραξη πυκνῶν χοντροκομμένων γραμμῶν, δίνει στήν παράσταση ἕνα ὕφος ἁπλοϊκό, πού δέν στερεῖται ὅμως κάποιας γοητείας.

Γνωρίζουμε τοῦ ἴδιου χαράκτη ἄλλες δύο ἀχρονολόγητες ξυλογραφίες, τήν ἁγία Αἰκατερίνη ἀρ. 400 καί τόν ἀρχάγγελο Μιχαήλ ἀρ. 194· ἐπειδή στήν τελευταία ὑπογράφει *Ματθαῖος ἱερομόναχος κρητικός*, κάνουμε μέ κάθε ἐπιφύλαξη τήν ὑπόθεση ὅτι ἴσως ὁ Ματθαῖος χάραξε τά ἔργα αὐτά στή γενέτειρά του.

385. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Χαλκογραφία. 0.53×0.775 μ.
1710. (Βενετία;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο, Βενετία.

Ἐπιγραφές:

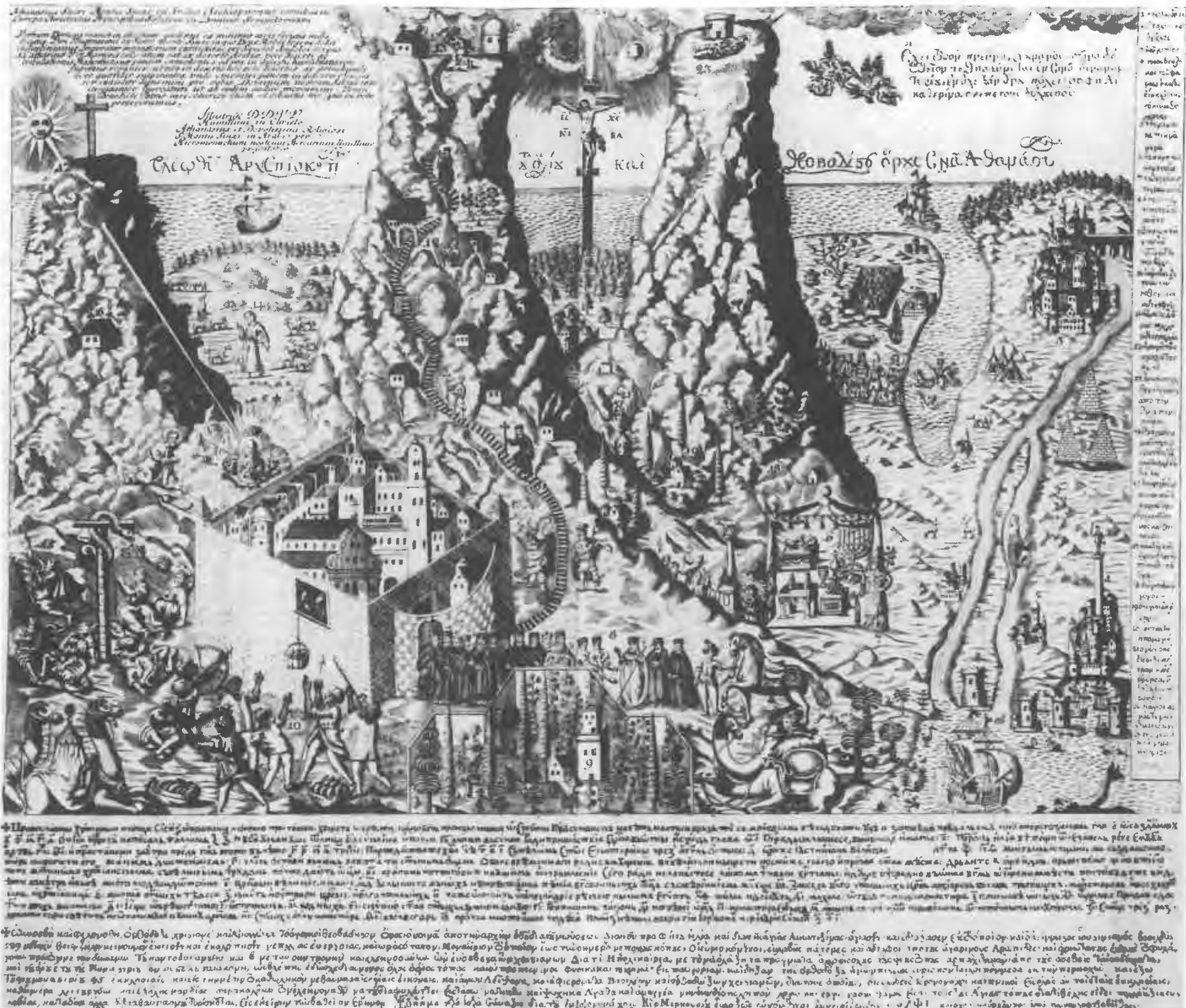
Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ ἐννέα σειρές, ἔχει χαραχτεῖ σλαβική ἐπιγραφή καί ἀπό κάτω, σέ ἑπτά σειρές, ἡ ἀκόλουθη ἑλληνική: *+ὦ εὐσεβή καί φιλομαθή, ὀρθόδοξε χριστιανέ καί Ἀναγνῶστα τό ἅγιον καί θεοβάδιστον ὄρος τοῦ σινᾶ ἀπό τήν ἀρχήν ὁ Θεός Διά τοῦ μωυσέως διά τοῦ προφήτου Ἠλία καί διά τῆς ἁγίας Αἰκατερίνας ἁγίασεν καί ἐδώξασεν εἰς τό ὁποῖον καί ὁ ἀείμνηστος ἰουστινιανός βασιλεύς / 529 μετά Χριστόν θείῳ ζήλῳ κεινούμενος ἔκτισεν καί ἐκαλόπησεν μέ πολλάς εὐεργοίας, καί ὡραιώτατον Μοναστήριον τό ὁποῖον ἕως τήν σήμερον μέ πολλούς κόπους, οἱ εὑρισκόμενοι, εὐλαβῆς πατέρες καί ἀδελφοί ἀπό τούς ἀγαρινούς Ἀράπιδες καί ἀγριώτατους ἐχθρούς τό φυλά/γουν πρῶτον μέ τήν δύναμιν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καί β μέ τήν σηντρομήν καί ἐλεημοσύνην τῶν εὐσεβεστάτων χριστιανῶν Διατί ἡ πολικαίρια, μέ τό νά ὀλάξῃ τά πράγματα ὅλλο εἰς ὅλους τούς ἁγίους τόπους ἀρπάχθηκαν ἀπό τούς ἀσεβεῖς τά ἰσοδήματα / καί τοῦ ἁγίου ἐτούτου μοναστιρίου ὅμως στέκεται ἀκόμη, ὡς βλέπης ἐδῶ σχεδιασμένος ὅλος ὁ ἅγιος τόπος καί εὐπρεπισμένος φυσικά καί τεχνικά, εἰς παρηγορίαν καί δόξαν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως εὑρίσκονται λοιπόν μέσα εἰς τήν περηοχήν καί ἔξω / τοῦ ἁγίου μοναστηρίου 45 ἐκκλησιαίς καί εἰς τήν μέσιν τό καθωλληκόν μέ θαυμασταίς ἁγίαις εἰκόναις καί ἁγίων Λείψανα, καί ἀφιερόματα Βασιλέων καί ὀρθοδώξων χριστιανῶν, διά τούς ὁποίους, οἱ εὐλαβεῖς ἱερομόναχοι καί πνευματικοί εἰς ὅλαις αὐταίς ταῖς ἐκκλησίαις / καθημέρα λειτουργοῦν καί ἐξ ὅλης καρδίας παρακαλοῦν τόν ἐλεήμονα Θεόν νά τούς διαφυλάττει εἰς τά σωματικά καί ψυχηκά Ἀγαθά καί ἀναγγέα μήν ὀκνείσῃς λοιπόν λόγῳ καί ἔργῳ νά συνδράμῃς εἰς αὐτούς τούς Ἁγίους τόπους διατί θέλης εἰδεῖ πολλά καί ἄξια εὐ/λαβίας, καί τά ὅσα ἄλλα ἄξια θαυμασμοῦ εὑρίσκονται, εἰς ἐκείνην τήν βαθείαν ἔρημον.(...) ἡ ἡμετέρα ἱερά cύναξις διά τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Κυρ Μερκουρίου εὐλαβῶς εὐχόμενοι ἐνχειρίζωσιν ,ΑΨΙ' καί ὁ χατζη κύρ στάνκος ἀπό τήν καρλόφτζα βοϊθός:.*

Δεξιά, σέ κατακόρυφη στήλη, οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν πού βρίσκονται μέσα στήν παράσταση:

1. *ἡ ἀλεξάνδρια*
2. *τό Ραχήτη καί ὁ μῶλος*
3. *ἡ αἴγυπτος*
4. *τό σουβένζη καί τοῦ φαραώ ἡ καταδίκη εἰς τήν κόκινην θάλασσαν*
5. *τῆς μέρας τά πικρά νερά*
6. *ἡ σκηνή τοῦ μαρτυρίου*
7. *τά θεοχάρακτα γράμματα*
8. *ἡ προϋπάντισις τοῦ δεσπότη*
9. *τό κοιμητήριον τῶν πατέρων μέ τό περιβόλη*
10. *οἱ ἄραβες ζητοῦν τήν καθημέραν τον τροφήν*
11. *ἡ ἄνοδος τοῦ ὄρους καί χιληαδιό σκαλία*
12. *ἡ μωνή τοῦ προφήτου ἡλιοῦ*
13. *ὁ μωϋσής ἔλαβε τόν νόμον ἀπό τόν Θεόν ἀπάνο στό ὄρος*
14. *τό μέγα ὅραμα τοῦ μωησέος διά τοῦ ἀκαταφλέκτου βάτου*
15. *ἡ πληγή τῶν ὄφεων καί ὁ χαλκός ὄφις*
16. *γαλακτίωνος καί ἐπιστήμης*
17. *ἡ ακτίν(α) τοῦ ἡλίου διά τῆς τρίπιδος τοῦ ὄρους*
18. *οἱ ἅγιοι ἀνάργυροι*
19. *οἱ ἅγιοι ἀπόστολι*
20. *τοῦ ταούτη ἡ παναγία*
21. *ὁ μωυσής διέριξε πέτραν καί ἐρρύησαν ὕδατα διά τῆς ραύδου*
22. *οἱ ἅγιοι 40 μάρτυρες ἰσ τον αἰλεώνε*
23. *τῆς ἁγίας α(ἰ)κατερίνας ἡ κοριφή*

Ἐπάνω, ἀριστερά, ἡ λατινική ἐπιγραφή *Athanasius Sacri Montis Sinai in Arabia Archiepiscopus, o-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

385

mnibus in / Europa Christianis Principibus Salutem in Domino Sempiternam.

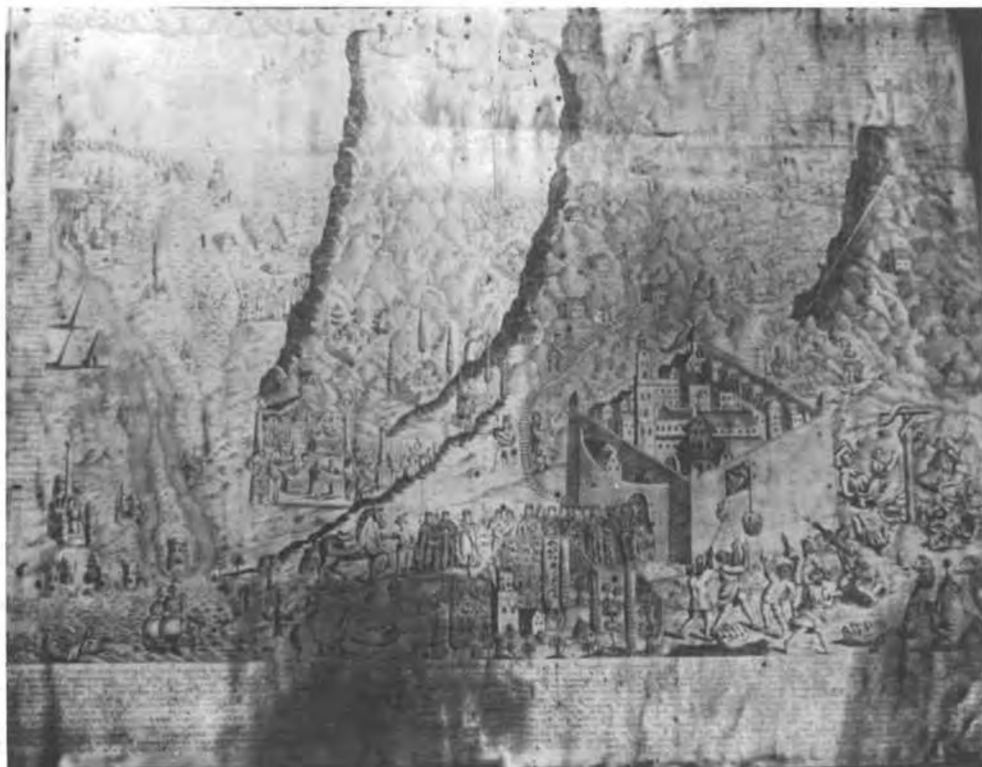
Verbum Domini manet in aeternum : quod uni ex minimis meis fecistis, mihi / fecistis. Viri illustrissimi ex Sacro monte Sinai in quo Deus Moysi legem dedit / et Iustinianus Imperator monasterium exstruxit ac per Sanctos Angelos corpus / S. Catharinae V(irginis) et Martyris collocatum est ex deserto Arabiae, vere deserti ac / tribulationis Mahometanae panem comedentes ad vos in Spiritu humilitatis con/fugimus, rogantes : ut nos in deserto hoc vere desertos, ac gemebundi / voce quotidie suspirantes, unde eniemus panem in deserto clemen/ter exaudire dignemini pro vobis. Dominum nostrum Salvatorem / incessanter invocaturi ut ab eodem audire mereamini : Venite / Benedicti Patris mei, esurivi enim et cibastis me, quo in voto / perseveremus. / Illustrissimis D.D.V.V. (Doctissimis Viris) / Humillissimi in Christo / Athanasius et Devotissimi Religiosi / S. Montis Sinai in Arabia per / Hieromonachum nostrum Mercurium humillime / presentatur.

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά, τό τροπάρι τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, *Ἔχει τό σόν πνεῦμα, ὁ οὐρανός, σῶμα δέ / τό θεῖον τεθησαύριται ἐν Σινᾷ αἷμα μαρ/τυρίου, ἐν ἀλεξάνδρου πόλει, σοφή Αἰ/κατερίνα, σκέπε τούς δούλους σου.*

Στόν οὐρανό, πάνω ἀπό τή θάλασσα, *Ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ἁγίου καί Θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ Ἀθανάσιος.*

Τό τοπίο τοῦ Σινᾶ καί ἡ μονή στήν παλαιότερη γνωστή χαλκογραφημένη ἀπεικόνιση, πού τυπώθηκε τό 1710 πιθανῶς στή Βενετία. Ἀκολουθεῖ τό εἰκονογραφικό πρότυπο τῆς ξυλογραφίας τοῦ Νικοδήμου τοῦ 1693, μέ ἄλλες ὅμως ἐπιγραφές καί μέ τήν προσθήκη ἑνός μεγάλου σταυροῦ μέ τόν Ἐσταυρωμένο στό βάθος, ἀνάμεσα στίς δύο ψηλότερες κορυφές. Κάτω δεξιά, στίς ἐκβολές τοῦ Νείλου, ὑπάρχουν μικρά ὑδρόβια πουλιά, πιό χαμηλά ἕνα θαλάσσιο κῆτος, ἕνας κροκόδειλος μέσα στό ποτάμι καί λίγο πιό ψηλά τρία ἐλαφάκια. Ἡ παράσταση ἔχει σχεδιαστεῖ μέ ἐπιμέλεια ἀπό ἔμπειρο τεχνίτη, γνώστη τῆς δυτικῆς τεχνοτροπίας. Τά εἰκονογρα-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

386

φικά στοιχεῖα ἔχουν χαραχτεῖ πολύ προσεκτικά μέ προοπτική βάθους καί λεπτές φωτοσκιάσεις, οἱ ἀνθρώπινες μορφές εἰκονίζονται μέ φυσικές καί ἐκφραστικές κινήσεις, τά οἰκοδομήματα μέ σωστή προοπτική, καί μέ ἰδιαίτερη χάρη ἔχουν σχεδιαστεῖ τά δέντρα τοῦ περιβολιοῦ τῆς μονῆς, καθώς καί οἱ φοινικιές καί τά κυπαρίσσια στό τοπίο.

Τό κάτω μέρος τῆς εἰκόνας φαίνεται κομμένο, ἴσως γιατί προσαρμόστηκε παλαιότερο πρότυπο γιά νά χωρέσουν οἱ ἐπιγραφές.

Στά ἀφιερωτικά κείμενα ὑπογραμμίζεται μία ἀπό τίς ἀποστολές τῶν θρησκευτικῶν χαρακτικῶν, πού ἦταν ἡ παρακίνηση τῶν πιστῶν γιά οἰκονομική συνδρομή τοῦ εἰκονιζόμενου προσκυνήματος. Ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή ζητάει ἀπό τούς ὀρθόδοξους χριστιανούς νά βοηθήσουν τό Σινᾶ πού κινδυνεύει ἀπό τούς *ἀγαρηνούς ἀράπηδες καί ἀγριωτάτους ἐχθρούς* καί ἀπό τήν *πολυκαιρία*. Ἡ λατινική ἐπιγραφή, πού ἀπευθύνει παρόμοια ἔκκληση σέ ὅλους τούς χριστιανούς πρίγκιπες τῆς Εὐρώπης, ὑπενθυμίζει τίς καλές σχέσεις πού διατηροῦσε ἡ ὀρθόδοξη μονή μέ τή Δύση.

Ἡ συμβολή τοῦ ἱερομονάχου Μερκουρίου καί τοῦ Χατζηστάνκου ἀπό τήν Καρλόφτζα στήν ἐκτύπωση τῆς χαλκογραφίας δέν προσδιορίζεται μέ σαφήνεια. Τό πιθανότερο εἶναι νά εἶχαν ἀναλάβει τόσο τή χρηματοδότηση, ὅσο καί τήν ἐπιμέλεια τῆς ἔκδοσης.

386. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.485×0.60 μ.
1723. Πετρούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἀρχεῖο μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἡ χαλκογραφία ἀντιγράφει τήν ἀνάλογη παράσταση ἀρ. 385 τοῦ 1710. Στό εἰκονογραφικό μέρος οἱ διαφορές εἶναι λίγες (λείπουν π.χ. τά ὑδρόβια πουλιά, ὁ κροκόδειλος καί τά ἐλάφια ἀπό τήν περιοχή τοῦ Νείλου, στή Μεσόγειο ἔχουν σχεδιαστεῖ διαφορετικά τό θαλάσσιο κῆτος καί τό καράβι). Ἡ κακή διατήρηση τῆς πλάκας ἐμπόδισε τήν ἀνάγνωση τῶν ἐπιγραφῶν. Φαίνεται πώς ἐπαναλαμβάνονται στόν κάμπο τῆς εἰκόνας ἡ λατινική ἐπιγραφή ἀριστερά καί τό τροπάρι τῆς ἁγίας δεξιά, καθώς καί τά ἐπεξηγηματικά κείμενα στό πλάι, σέ ἄλλη ὅμως διάταξη. Τό ὄνομα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθανασίου ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ τό ὄνομα τοῦ διαδόχου του Ἰωαννικίου (1718-1729). Κάτω ἀπό τήν παράσταση ἔχει χαραχτεῖ ἀριστερά ἡ ρωσική ἀφιερωτική ἐπιγραφή καί δεξιά ἡ ἑλληνική, πού καταλήγει ἀναφέροντας ὡς τόπο προέλευσης τό Σάνκτ Πετερμπουργκ, τή χρονολογία 1723 καί τό ὄνομα τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἀβιμελέχ, χωρίς νά διευκρινίζεται ἄν ὑπογράφει ὡς ἐπιμελητής, ὡς δωρητής ἤ ὡς χαράκτης. Παρόμοια διατύπωση, μέ τό ὄνομα τοῦ Ἀβιμελέχ καί τή χρονολογία 1723, συναντοῦμε στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 403, πού παριστάνει τήν ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

387. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Χαλκογραφία. 0.55×0.58 μ.
1727/1736. (Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφές:

Κάτω, στό τέλος τῆς ἕκτης στήλης τῶν ἐπεξηγηματικῶν κειμένων, ρωσική ἐπιγραφή καί ἡ ταυτόσημη ἑλληνική, *Διά δαπάνης ὁ τῶν ἱερομονάχων εὐτελής Διονύσιος Σιναΐτης 1727.*

Κάτω ἀπό τά κείμενα, *RECUPERATO DAL SIG(NOR) MICHEL FORRO DA NAOUSA 1736. Ἐξαγοράστη παρά τοῦ κυρίου Μιχαήλ Φόρρου τοῦ ἐκ Ναούσης εἰς τούς 1736.*

Ἡ εἰκονογραφική σύνθεση τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 385 τοῦ 1710 μέ συμπληρωμένο τό κάτω τμῆμα. Οἱ ἐπιγραφές μέσα στήν εἰκόνα εἶναι ἴδιες, στή λατινική ὅμως ἐπιγραφή πάνω ἀριστερά, στή θέση τοῦ Μερκουρίου ἀναφέρεται ὁ ἱερομόναχος Διονύσιος, ἐνῶ δέν ἔχει ἀλλάξει τό ὄνομα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθανασίου, πού εἶχε πεθάνει ἀπό τό 1718. Τά ἐπεξηγηματικά κείμενα, ἀντί νά βρίσκονται στό πλάι, ἔχουν χαραχτεῖ κάτω ἀπό τήν παράσταση σέ ἕξι στῆλες, στά ἑλληνικά, λατινικά καί ρωσικά.

Ἀπό τίς ἐπιγραφές συνάγεται ὅτι τό 1727 ὁ Διονύσιος χρηματοδότησε νέα ἐκτύπωση πλάκας χαραγμένης στά χρόνια τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἀθανασίου (1707-1718), ἀντικαθιστώντας τό ὄνομα τοῦ Μερκουρίου μέ τό δικό του. Ἡ ἐκτύπωση αὐτή δέν ἔχει ἐπισημανθεῖ. Σέ συνέχεια θά ἀγόρασε τήν ἴδια πλάκα ὁ Μιχαήλ Φόρρος καί θά τήν τύπωσε προσθέτοντας τό ὄνομά του. Τό ἴδιο συνέβη μέ τή χάλκινη πλάκα ὅπου εἶναι χαραγμένη ἡ παράσταση τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἀρ. 407.

Ὁ σιναΐτης ἱερομόναχος Διονύσιος θά πρέπει νά βρισκόταν στή Βενετία στά χρόνια 1725-1727. Ἐκεῖ ἐπιμελήθηκε καί χρηματοδότησε τήν ἔκδοση τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ Σινᾶ τοῦ 1727, καθώς καί τήν ἐκτύπωση τῶν ἀκόλουθων χαλκογραφιῶν:

1725 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 404.
1727 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ἀρ. 405.
1727 Γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ, ἀρ. 387.
1727 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 407.

Τά ἐπεξηγηματικά κείμενα κάτω ἀπό τήν παράσταση:

1η στήλη
1 *Ἀλεξάνδρεια*
2 *Ραχύτι*
3 *Νεῖλος*
4 *Δαμιατης*
5 *Πυραμίδες Φαραώ*
6 *Αἴγυπτος*
7 *Θάλασσα Ἐρυθρά*
8 *Καταποντισμός Φαραώ*
9 *Ζοβέϊζη*
10 *Κάϊρος*
11 *Δώδεκα Πηγαί τῶν ὑδάτων*
12 *Εὐδομήκοντα στελέχη τῶν φοινίκων*
13 *Σκηνή*
14 *Κιβωτός τοῦ Ἀαρών*
15 *Μόσχος χρυσός*

2η στήλη
16 *Προαπάντησις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου*
17 *οἱ Ἄρραβες*
18 *ὁ χαλκός ὄφις*
19 *Μοναστήριον τοῦ Ὄρους Σινᾶ*
20 *Σύντρηψις τῶν πλακῶν*
21 *Κτύπος τῆς πέτρας*
22 *ἡ ἀκατάφλεκτος Βάτος*
23 *Χωρίβ ὄρος*
24 *Ὀπτασία Ἠλιοῦ*
25 *Ὄρος Σινᾶ Μωυσέως, ὁποῦ ἔλαβε τόν Νόμον*
26 *Ἄνωδος τοῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνας εἰς τό ὄρος*
27 *Περιβόλιον Κοιμητήριον τῶν Πατέρων*

3η στήλη
1 *Alexandria*
2 *Rachyti*
3 *Nilus*
4 *Damiata*
5 *Pyramides Pharaonis*
6 *Aegyptus*
7 *Mare rubrum*
8 *Submersio Pharaonis*
9 *Sovveis*
10 *Cairus*
11 *Duodecem fontes aquarum*
12 *Septuaginta Palmae*
13 *Tabernaculum*
14 *Arca Aaron*
15 *Vitulus Aureus*

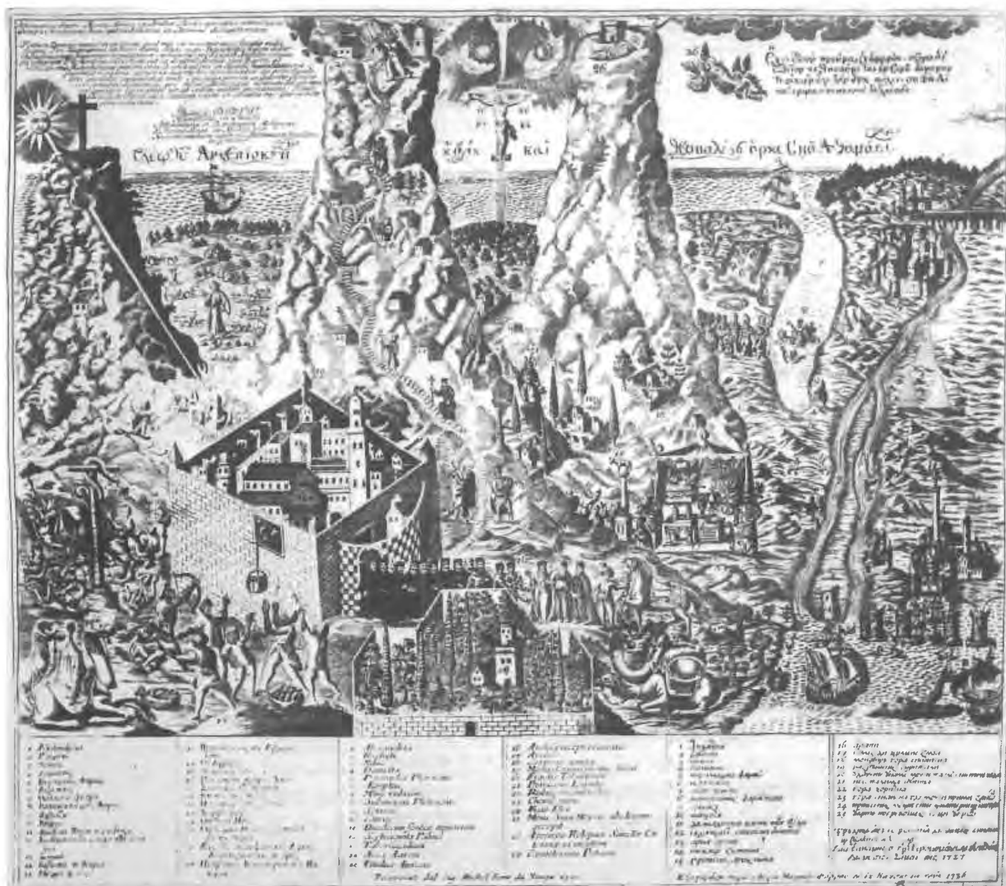
4η στήλη
16 *Archiepiscopi occursus*
17 *Arabes*
18 *Serpens aeneus*
19 *Monasterium montis Sinai*
20 *Fractio Tabularum*
21 *Percussio Lapidis*
22 *Rubus incombustus*
23 *Chorib mons*
24 *Visio Eliae*
25 *Mons Sina Moysis ubi legem accepit*
26 *Ascensio Reliquiae Sanctae Caterinae in montem*
27 *Coemeterium Patrum*

Στήν πέμπτη καί τήν ἕκτη στήλη ταυτόσημα ρωσικά κείμενα· οἱ ἀρ. 26 καί 27 ἔχουν παραλειφθεῖ, γιά νά χωρέσουν ἡ ρωσική καί ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή, ὅπου ἀναφέρεται ὁ ἀφιερωτής ἱερομόναχος Διονύσιος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

R. Byron - T. Rice, *The Birth of Western Painting*, Λονδίνο 1927, πίν. 92.
Κ. Τριανταφύλλου, *Τό Ἀρχεῖον τῶν Βλαχοπαπαδοπούλων τῶν Πατρῶν*, Πάτρα 1983, σ. 70.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

387

388

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

388. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Χαλκογραφία. 0.57×0.70 μ.
‚αωδ' (1804), Ἰουνίου α'. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στήν πέμπτη στήλη τῶν κειμένων, ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή, *Ἐχαλκογράφη ἡ παροῦσα νέα χαλκο/γραφία δι' ἐπιμελείας καί ἐπιστασίας τοῦ / ἡγουμένου Κυρίου Ἰλαρίωνος κρητός δαπάνη / δέ αὐτοῦ τε καί τῶν ἁγίων ἀρχιμανδριτῶν κυ(ρίω)ν / Ἰωακείμ καί Μελετίου κρητῶν Κυρίλλου Θεσσα/λονικέως Διονυσίου Ἰωαννίτου Κυρίλλου Ἀνδρια/νουπολίτου Ἰωακείμ Βουλγάρεως Ἠσαΐου / Πελοποννησίου τῶν ἐν Βλαχομπογδανίᾳ.*

Ἀπό κάτω, μέ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα, *ΕΧΑΛΚΟΓΡΑΦΗ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΤΥΠΩΘΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΟΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΝΑ ΕΝ ΕΤΕΙ ‚ΑΩΔ' ΙΟΥΝΙΟΥ Α.*

Τό τοπίο τοῦ Σινᾶ ἔχει ἀποδοθεῖ σέ νέα σύνθεση, ἔντονα ἐπηρεασμένη ἀπό τή δυτική τεχνοτροπία ροκοκό, καί μέ πολλές προσθῆκες καί ἀλλαγές σέ σύγκριση μέ τίς ἀνάλογες παλαιότερες παραστάσεις.

Στήν Ἁγία Κορυφή, ὁ Θεός σέ δόξα παραδίδει τίς πλάκες τοῦ Νόμου στόν Μωυσῆ· οἱ νεφέλες πού σκεπάζουν τήν κορυφή διακόπτουν μία κυματιστή ταινία μέ τήν ἐπιγραφή *ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ Θ(ΕΟΒΑΔΙΣΤ)ΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ ΚΑΙ ΡΑΙΘΟΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ / ΕΥΔΑΙΜΟΝΕΙΣ ΣΙΝΑΙΟΝ ΥΠΕΡΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΘΕΟΣ ΓΑΡ ΕΝ ΣΟΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΑΦΕΙ ΠΛΑΚΑΣ ΜΩΥΣΗΣ ΔΕ ΤΑΥΤΑΣ ΕΞ ΕΚΕΙΝΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΟΝΤΟΣ ΘΕΟΥ ΠΕΦΥΚΑΣ ΑΞΙΟΣ ΤΟΠΟΣ.*

Τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ὀρθώνεται ψηλό καί ἀπόκρυμνο, καί κάτω δεξιά ἡ περιοχή τῆς Αἰγύπτου ἔχει σχεδιαστεῖ σέ ἔκταση μικρότερη ἀπό τή συνηθισμένη.

Στό Βουνό τοῦ Μωυσῆ, στή ράχη πού ἁπλώνεται δεξιά ἀπό τό Βουνό τῆς Ἐπιστήμης, καθώς καί στό χῶρο ἀριστερά ἀπό τό μοναστήρι, ἔχουν συγκεντρωθεῖ οἱ θρησκευτικές σκηνές τοῦ μωυσαϊκοῦ κύκλου: οἱ κατασκηνώσεις τῶν Ἑβραίων, ἡ Παρεμβολή, ὁ Χάλκινος Ὄφις, ἡ Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου κ.ἄ. Πίσω ἀπό τό μοναστήρι, μέσα σέ φλόγες, ἡ Παναγία Βρεφοκρατοῦσα ἔνθρονη, στόν τύπο τῆς Ἀκατάφλεκτης Βάτου.

Ἡ μονή ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό φανταστική θέση πολύ ψηλά καί γι' αὐτό διακρίνονται μόνο προοπτικά οἱ στέγες τῶν κτιρίων πού περικλείονται στό κάστρο. Ὁ ναός τοῦ Ἰουστινιανοῦ δέν ἔχει τοποθετηθεῖ στή σωστή του θέση· ἐκτείνεται κατά μῆκος τῆς βόρειας πλευρᾶς τῶν τειχῶν καί σέ κλίμακα μεγαλύτερη ἀπό τήν πραγματική. Δεξιά του ὑψώνεται ὁ μιναρές τοῦ ἀραβικοῦ τεμένους.

Δίπλα στό μοναστήρι, σέ ὕφασμα πτυχωτό πού ξεδιπλώνεται κάτω ἀπό βασιλικό θυρεό, ἡ ἐπιγραφή *ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΙΡΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΝΑ ΚΤΙΣΘΕΝ ΥΠΟ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΑΝΑΚΤΟΣ ΡΩΜ(ΑΙΩΝ) ΦΚΘ* (=529).

Μπροστά ἀπό τήν εἴσοδο τῆς μονῆς, ἔξω ἀπό τήν ἡμικυκλική αὐλή, μία πομπή μοναχῶν κατευθύνεται πρός τά ἀριστερά γιά νά συναντήσει τόν ἀρχιεπίσκοπο πού φτάνει μέ τή συνοδεία του, ἐνῶ μία δεύτερη πομπή κινεῖται πρός τήν ἀντίθετη κατεύθυνση μέ λάβαρο, σταυρό, ἀναμμένα κεριά καί θυμιατήρια, γιά νά παραλάβει τό λείψανο τῆς ἁγίας, πού μεταφέρεται στή μονή μέ συνοδεία ἄλλων μοναχῶν. Λίγο πιό πίσω, στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, εἰκονίζεται ἡ ἁγία Αἰκατερίνη ὄρθια, ἀκουμπισμένη στόν τροχό τοῦ μαρτυρίου της.

Τά παραπάνω εἰκονογραφικά στοιχεῖα, καθώς καί ἄλλες σιναϊτικές σκηνές πού ὑπάρχουν στό τοπίο, συνοδεύονται ἀπό ἐπιγραφές ἤ ἀπό ἀριθμούς πού παραπέμπουν σέ κείμενα χαραγμένα κάτω ἀπό τήν παράσταση σέ ἐννέα στῆλες. Οἱ ἀραβικοί ἀριθμοί, τοποθετημένοι δίπλα σέ θρησκευτικές σκηνές, παραπέμπουν στίς σχετικές περικοπές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ οἱ ἑλληνικοί ἀριθμοί ἀναφέρονται σέ μνημεῖα καί τοποθεσίες.

Τά κείμενα:

1η στήλη

1 *Καθώς ὁ μωυσῆς ὕψωσε τόν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ οὕτω δεῖ ὑψωθῆναι τόν υἱόν τοῦ ἀνθρώπου.*

2 *Καί ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τήν σκηνήν καί δόξης κυρίου ἐπλήθη ἡ σκηνή.*

3 *Καί εἶπε κύριος Ἰδού ἐγώ δῶ ὑμῖν ἄρτους καί ἐξελεύσεται ὁ λαός καί συλλέξουσι τό εἰς ἡμέραν καί ἰδού ἐπί πρόσωπον τῆς γῆς, λεπτόν ὡσεί κόριον λευκόν ὡσεί πάγος καί ἐπωνόμασαν αὐτό μάνα.*

2η στήλη

4 *Ἐπῆρε δέ μωυσῆς τάς χεῖρας αὐτοῦ καί κατίσχυεν ὁ λαός καί ἀαρών καί ὢρ λαβόντες λίθον ὑπέθηκαν ὑπ' αὐτόν και ἐστήριζον τάς χεῖρας αὐτοῦ.*

5 *Καί κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐπί τό ὄρος σινᾶ καί ἐκάλυψεν αὐτό ἡ νεφέλη. εἰσῆλθε δέ μωυσῆς εἰς τήν νεφέλην καί ἐλάλει ὁ δέ Θεός ἀπεκρίνατο αὐτῷ φωνῇ.*

3η στήλη

6 *Καί ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡλιού τῆς φωνῆς, ἐπεκάλυψε τό πρόσωπον αὐτοῦ τῇ μηλωτῇ καί εἶπε ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ κ(υρί)ῳ.*

7 *Καταβάς ὄψομαι τό ὅραμα τό μέγα τοῦτο (..) ὅτι ἡ βάτος οὐ κατακαίεται.*

8 *Ἀπέστρεψε δέ μωυσῆς τό πρόσωπον αὐτοῦ ηὐλαβεῖτο γάρ καταβλέψαι ἐνώπιον Κ(υρίῳ).*

9 *εἶπε δέ αὐτῷ Κύριος· μωυσῆ λῦσον τό ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γάρ τόπος ἐφ' οὗ ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστί.*

4η στήλη

10 *Καί περιείλοντο πᾶς ὁ λαός τά ἐνώτια τά χρυσᾶ καί ἐποίησαν αὐτά μόσχον καί εἶπαν· ἰδού ὁ Θεός ἡμῶν.*

11 *Εἶδε δέ μωυσῆς τόν μόσχον καί τούς χορούς, καί ὀργισθείς, ἔρριψε τάς δύο πλάκας καί συνέτριψεν αὐτάς.*

12 *Καί πατάξας τήν πέτραν καί ἐξελεύσεται ὕδωρ καί πίεται ὁ λαός.*

13 *Καί θήσω σε εἰς ὀπήν τῆς πέτρας καί ὄψει τά ὀπίσθιά μου.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

6η στήλη
14 *Καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἀνέβη ἡ ὀρτυγομήτρα καί ἐκάλυψε τήν παρεμβολήν.*
15 *Ἐξέτεινε δέ μωυσῆς τήν ράβδον ἐπί τήν θάλασσαν καί ἀπεκατέστη τό ὕδωρ καί ἐκάλυψε πάσαν τήν δύναμιν φαραώ.*
16 *Ἦσαν δέ εἰς ἐλείμ δώδεκα πηγαί ὑδάτων καί ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων.*
17 *Ἐβόησε δέ μωυσῆς πρός κύριον καί ἔδειξεν αὐτῷ ξύλον καί ἔβαλεν αὐτό εἰς τά ὕδατα καί ἐγλυκάνθη.*

7η στήλη
α Ὁ χάλκινος ὄφις
β Γαλακτίωνος καί ἐπιστήμ(ης)
γ Τό μοναστήριον τοῦ Σινᾶ
δ Ὑπάντησις τοῦ δεσπότου
ε Παλαιόν περιβόλιον
στ Κοιμητήριον Τ(ῶν) Π(ατέ)ρων
ζ Νέον περιβόλιον
η Κάθοδος τοῦ ἁγίου λειψάνου
θ Ἡ ἀκρότομος πέτρα
ι Ἐκκλησία τοῦ προδρόμου

8η στήλη
ια Ὁ φόνος τῶν ἐν σινᾷ π(ατέ)ρων
ιβ Πηγή τοῦ τζάγκάρη
ιγ αη θύρα τοῦ πνευματικοῦ
ιδ Ἡ παναγία τοῦ οἰκονόμου
ιε Ἐκκλησία ἡλιοῦ καί σπήλαιον
ιστ βα θύρα τοῦ πν(ευματι)κοῦ
ιζ Ἐκκλησία τῶν ἁγίων μ' (=40)
ιη Τῆς πέρδικας τό νερόν
ιθ Ραϊθώ καί τοῦρι
κ Φόνος τῶν ἐν ραϊθῷ π(ατέρ)ων

9η στήλη
κα Τό ἐν ραϊθῷ περιβόλιον
κβ Αἱ δώδεκα πηγαί
κγ Καταποντισμός φαραώ
κδ Σουβεΐσι
κε Ατζουρουτι
κστ Τά πικρά νερά τῆς μερᾶς
κζ Οἱ ἅγιοι ἀνάργυροι
κη Τό βεελφεγώρ
κθ Παλαιόν μυσίρι
λ Ἀκρόπολις μυσιρίου

10η στήλη
λα Ὑδραγωγεῖα τῆς αἰγύπτου
λβ Καΐρον ἤ μέγα μυσίρι
λγ Η γκίζα
λδ Πλάκος ἤ λιμήν
λε Πηλούσιον ἤ δαμιάθι
λστ Ραχήτιον
λζ Αἱ πυραμίδες
λη Ἡ κίων τοῦ πομπηΐου
λθ Ἡ ἀλεξάνδρεια
μ Ἡ κατάθεσις τοῦ λειψάνου

Τήν ἐκτύπωση ἐπιμελήθηκε ὁ σιναΐτης κληρικός καί λόγιος Ἱλαρίων ὁ Κρής (1765-1838). Ἡγούμενος στό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπό τό 1803[1] ὥς τό 1821, διακρίθηκε γιά τή συμμετοχή του σέ ἀμφιλεγόμενες πνευματικές κινήσεις τῆς ἐποχῆς (Πατριαρχικό Τυπογραφεῖο, μετάφραση τῶν Γραφῶν σέ νεοελληνική γλώσσα). Στό διάστημα 1803-1813, μέ τή συνδρομή του χαλκοχαράχτηκαν καί τυπώθηκαν στό σιναϊτικό μετόχι οἱ ἀκόλουθες παραστάσεις:

1803 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 410.
1804 Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 388.
1805 Γενική ἄποψη τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἀρ. 389.
1810 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 411.
1813 Κάτοψη τῆς μονῆς Σινᾶ, ἀρ. 390.

Οἱ δύο τελευταῖες χαλκογραφίες χαράχτηκαν ἀπό τό σιναΐτη ἱεροδιάκονο Γεννάδιο (βλ. ἐδῶ σ. 358).

Ὁ Ἱλαρίων ἐκλέχτηκε τό 1821 μητροπολίτης Τορνόβου, θέση τήν ὁποία διατήρησε μέ διακοπή τριῶν ἐτῶν (1827-1830) ὥς τό θάνατό του[2].

1. Ἡ πρώτη ἀπό τίς χαλκογραφίες πού τύπωσε ὁ Ἱλαρίων ἐπιτρέπει τώρα νά χρονολογηθεῖ ἀκριβέστερα ἡ ἀρχή τῆς ἡγουμενίας του, πάντως ἀπό τό 1803 καί ὄχι ἀπό τό 1804 ἤ 1805, ὅπως νομιζόταν.

2. Γιά τόν Ἱλαρίωνα βλ. Σφυρόερας, *Ἱλαρίων ὁ Κρής*, ὅπου καί ἡ σχετική βιβλιογραφία.

389. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Χαλκογραφία. 0.57 × 0.70 μ.
,αωε' (1805), Μαρτίου α'. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Νέα χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 388 τοῦ 1804, μέ τά ἴδια κείμενα, ἀλλά μέ χρονολογία *,ΑΩΕ'* (1805).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σφυρόερας, *Ἱλαρίων ὁ Κρής*, σ. 237.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

389

390. ΚΑΤΟΨΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑ

Χαλκογραφία. 0.54×0.76 μ.
,αωιγ' (1813), Μαρτίου α'. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Γεννάδιος ἱεροδιάκονος σιναΐτης.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Ἀρχεῖο μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἀφιερωτική ἐπιγραφή σέ μικρό πλαίσιο, κάτω δεξιά, *Δαπάνῃ καί ἐπιστασίᾳ Ἱλαρίωνος Σιναΐτου κρητός, / χειρί δέ Γεναδίου Ἱεροδιακόνου Σιναΐτου. Ἐν τῷ κατά / τήν Κωνσταντινούπολιν μετοχείῳ τῶν σιναϊτῶν / ΑΩΙΓ Μαρτίου α'.*

Ἡ μονή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης σέ κάτοψη. Ὁ κάθε χῶρος σημειώνεται μέ μικρή ἐπεξηγηματική ἐπιγραφή:

Στή βόρεια πλευρά, *προαύλιον τοῦ οἰκονόμου, πηγάδι τοῦ Μωυσέως, ὁ ποτζεργάτης, η δουβάρα ὅθεν ἀναβιβάζουν τούς πατέρες καί τά πράγματα, νάρθηξ - ο ἅγιος Γεώργιος, ἐκκλησία παλαιά, ὅπου σημαίνει τό σήμαντρον, καμπαναρεῖον, μέση τῶν ἀράβων, κελλί τῶν ὀσπρίων.*

Στήν ἀνατολική πλευρά, *καζάνι τῆς ρακῆς, τό μαγειρεῖον, πηγάδι τῆς ἁγίας βάτου, ἐνταῦθα πίνουν οἱ πατέρες τόν καφέν, τό κελάρη, ἡ τράπεζα τῶν πατέρων, προαύλιον τῆς τραπέζης, φοῦρνος καί ὑποκάτω ὁ μικρός, ἔσω κελεῖον, ἔξω κελεῖον, προαύλιον, κελία διπλά ἄνω καί κάτω, μαγαζία ψαρίων, τά παπαδικά, τό ραπτεῖον, πέντε μάρτυρες, μαγειρεῖον μικρόν, παλαιόν νοσοκομεῖον, χαλκιδεῖον, ζωγράφου, ὁ πρόδρομος, κελλίον, κελλίον, τό μαστορεῖον, ἅγιος Νικόλαος, προφήτου μωυσέως.*

Στή νότια πλευρά, *ὁ ἅγιος δημήτριος, νάρθηξ, κελλίον, κελλίον, κελλίον, κελλίον, οἱ τρεῖς Ἱεράρχες, οἱ ἀρχάγγελοι.*

Στή δυτική πλευρά, *κελλία τῶν χατζίδων, κελλίον οἰκονόμου, τοῦ παραοικονόμου, τοῦ πορτάρη πόρτα μικρά ἀνοικτή, πόρτα μεγάλη κτισμένη.*

Στή βασιλική τοῦ Ἰουστινιανοῦ, *ἁγία μαρίνα, Κωνσταντίνος καί Ἑλένη πρός κελλίον, ἅγιος ἀντύπας, μαγαζεῖον τοῦ κανδηλα(νά)πτου, τοῦ ἁγίου ἰακώβου, τῶν ἁγίων πατέρων, τῆς ἁγίας τό λείψανον, τό διακονικόν, ἁγία ἄννα, Συμεών τοῦ Στυλίτου, Ἀνάργυροι, ὁ χορός, ὁ ἄμβων, ὁ θρόνος, καθημερινόν στασίδι τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τό καθολικόν, στασίδιον τοῦ οἰκονόμου, στασίδιον τοῦ παρα οικονόμου, ἡ μεγάλη πόρτα, τοῦ ἁγιασμοῦ φιάλη.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

390

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Γύρω ἀπό τήν ἐκκλησία, *κληματαρία, ἄνωθεν τοῦ σκευοφυλακίου, αὐλή τοῦ τζαμίου, τζαμί κάτωθεν δέ ἐλεοτριβεῖον, καί αὐτό αὐλή, τουρκοκέλλια, κελλία τῶν πατέρων, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου στεφάνου, παλαιόν τοῦ ἀρχιεπισκόπου συνοδικόν, ἡ κοίμησις τῆς θεοτόκου καί κάτωθεν ἡ ζωοδόχος πηγή, ἡ μέση, ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, βιβλιοθήκη, δικαιάτον παρακέλλια τοῦ δικαίου.*

Μπροστά ἀπό τήν πόρτα τῆς μονῆς, ἀνάμεσα στά τείχη καί τό περιβόλι, *εἴσοδος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἡ λεγομένη μάνδρα, σχοινίον τῆς μάνδρας, ἐνταῦθα μένει ὁ χότζας τήν νύκτα, κάμινοι ἀσβέστου καί κεραμίων.*

Σέ μικρό πλαίσιο, *ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων τό ἱερόν τοῦτο μοναστήριον τοῦ σιναίου Ὄρους παρά Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ρωμαίων ἐν ἔτει σωτηρίῳ ΑΚΖ* (ἀντί ΦΚΖ = 527) *εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καί θεοδώρας τῆς αὐτοῦ συζύγου.*

Ἡ ἐπιμελημένη καί λεπτομερειακή κάτοψη δίνει μέ τήν ἀναγραφή τῶν ὀνομασιῶν τοῦ κάθε χώρου μιά ζωντανή εἰκόνα τῆς λειτουργίας τῆς μονῆς στίς ἀρχές τοῦ περασμένου αἰώνα. Τά δέντρα πού ἔχουν σχεδιαστεῖ κάτω, μπροστά ἀπό τήν πόρτα, ἀποδίδουν ἴσως μέ κάπως φανταστικά σχήματα τή βλάστηση τοῦ περιβολιοῦ, ὅπου σημειώνεται σέ μικροσκοπική κάτοψη τό κοιμητήρι τῶν πατέρων.

Ὁ σιναΐτης Ἱλαρίων ὁ Κρής ἀνέλαβε καί ἐδῶ, ὅπως καί στίς χαλκογραφίες ἀρ. 388 καί 389, τήν ἐπιστασία καί τή δαπάνη τῆς ἐκτύπωσης.

Ἡ κάτοψη χαράχτηκε ἀπό τόν σιναΐτη ἱεροδιάκονο Γεννάδιο, πού ἐργαζόταν τίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα στό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης (τή μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μπαλατᾶ), ὅπου φαίνεται πώς λειτουργοῦσε τυπογραφεῖο, στό ὁποῖο τυπώθηκαν πάντως δύο ἀπό τά ἑπτά γνωστά χαρακτικά του. Ἀπό τήν ἐπιγραφή τῆς χαλκογραφίας τῆς μονῆς Σταυρονικήτα μαθαίνουμε ὅτι ὁ Γεννάδιος ἦταν Κωνσταντινουπολίτης.

Τά ἔργα του:

1810 Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές τοῦ βίου της, ἀρ. 411.
1812 Ἀντιμήνσιο, ἀρ. 587.
1813 Κάτοψη τῆς μονῆς Σινᾶ, ἀρ. 390.
1813 Ἡ Ἁγία Βάτος, ἀρ. 399.
1817 Ἡ μονή Σταυρονικήτα, ἀρ. 506.

Ἄλλες δύο παραστάσεις τοῦ Γενναδίου, πού δέν δημοσιεύονται ἐδῶ, βρέθηκαν χαραγμένες στίς δύο ὄψεις μιᾶς πολύ φθαρμένης πλάκας, διαστάσεων 0.27 × 0.24 μ., πού σώζεται στό Σινᾶ· ἡ μία ἀπεικονίζει τήν Ἀνάσταση, ἡ ἄλλη τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Παραθέτουμε τίς ἀφιερωτικές ἐπιγραφές πού τίς συνοδεύουν: στήν Ἀνάσταση, *ἐχαλκογράφη ὑπό Γεναδίου ἱεροδιακόνου σιναΐτου ἐν ἔτει ,αωι'* (1810) *Ἰουλίου κ'* (20)· στή Γέννηση, *ἐχαλκοχαράχθη ἡ παροῦσα εἰκών δαπάνη τοῦ πανοσιωτάτου κ(υρίο)υ Νεοφύτου ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Μαυρανᾶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σκύρῳ χειρί δέ Γεναδίου ἱεροδιακόνου σιναΐτου ἐν ἔτει 1812. Ἰανουαρίου 3.*

Χαλκογραφίες τοῦ Γενναδίου εἶδε στόν Ἄθω καί ὁ Μ. Γεδεών, ὁ ὁποῖος σημειώνει σχετικά τά ἀκόλουθα: «...καί ἵνα ἐκ τοῦ χοροῦ τούτων (τῶν ὀνομάτων τῶν χαλκογράφων) ἕν ἀναγράψω ἐνταῦθα, ἀναφέρω τόν ἱεροδιάκονον Γεννάδιον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἱκανόν ἀριθμόν εἰκόνων ἐπί χαλκοῦ γράψαντα, ζήσαντα δ' ἐν ἀρχῇ τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος»[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

M. H. L. Rabino, *Le monastère de Ste Catherine du mont Sinai*, Κάιρο 1938, πίν. XVI.

1. Γεδεών, *Ἄθως*, σ. 332. Πρβλ. ὁ ἴδιος, *Βατοπεδινόν Χαλκογράφημα*, σ. 93.

391. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ

Λιθογραφία. 0.45 × 0.32 μ.
Μέσα 19ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφές:

Κάτω, σέ μικρό πλαίσιο μέσα στήν εἰκόνα, *ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ ΑΨΟΗ.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση *ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ*, καί μία ταυτόσημη ἐπιγραφή στά ρωσικά.

Τό εἰκονογραφικό θέμα ἔχει περιοριστεῖ ἐδῶ στήν ἀναπαράσταση τῶν τριῶν κορυφῶν, μέ τό μοναστήρι στούς πρόποδες τῆς Ἁγίας Κορυφῆς καί τίς συνήθεις θρησκευτικές σκηνές καί μορφές ἁγίων σκορπισμένες μέσα στό τοπίο. Στή θάλασσα, πού διακρίνεται πίσω ἀπό τά βουνά, ἐκτός ἀπό τά καράβια ἔχουν σχεδιαστεῖ σχηματικά ψάρια. Ἀπό παλαιότερα χαρακτικά προέρχεται ἡ ἀπεικόνιση τῆς μονῆς, τό περιβόλι καί ἡ σκηνή τῆς τροφοδοσίας τῶν Βεδουίνων ἀπό τήν τουβάρα.

Ἡ τεχνοτροπία μέ τήν ὁποία ἔχουν ἀποδοθεῖ οἱ διάφορες ἀνθρώπινες μορφές καί ὁ τύπος τῶν γραμμάτων στίς ἐπιγραφές, τοποθετοῦν τή λιθογραφία στόν 19ο αἰώνα. Ὑποθέτουμε ὅτι ἡ χρονολογία ,ΑΨΟΗ' (1778) καί τό ὄνομα τοῦ ἀφιερωτῆ Θεοδοσίου ἔχουν μεταφερθεῖ ἀπό εἰκόνα ἤ χαρακτικό τοῦ 18ου αἰώνα, πού χρησιμοποιήθηκε ὡς πρότυπο.

Ἔχουν γίνει πολλές ἀνατυπώσεις τῆς λιθογραφίας αὐτῆς, πού καί σήμερα ἀκόμη προσφέρεται ἀπό τή μονή στούς προσκυνητές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Johann Georg Herzog zu Sachsen, *Das Katharinen Kloster am Sinai*, Λειψία καί Βερολίνο 1912, πίν. I.
Γ. καί Μ. Σωτηρίου, *Εἰκόνες τῆς Μονῆς Σινᾶ*, Ἀθήνα 1958, Β', πίν. 1.
H. Skrobucha, *Sinai*, Ὄλτεν καί Λωζάννη 1959, σ. 74.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ.
ИСТОРИЧЕСКАЯ ИКОНА СВЯТ. СИНАЙСКОЙ ГОРЫ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
392	1665	Ἡ Ἁγία Βάτος	Κορνήλιος	—
393	Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.	Ἡ Ἁγία Βάτος		—
394	Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.	Ἡ Ἁγία Βάτος		—
395	Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.	Ἡ Ἁγία Βάτος		—
396	Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.	Ἡ Ἁγία Βάτος		—
397	1699	Ἡ Ἁγία Βάτος	Διονύσιος	Λεόπολη
398	1764	Ἡ Ἁγία Βάτος		Βενετία
399	1813	Ἡ Ἁγία Βάτος	Γεννάδιος	Κωνσταντινούπολη

Στό τρίτο κεφάλαιο τῆς Ἐξόδου περιγράφεται τό ὅραμα τοῦ Μωυσῆ πού, ἐνῶ ἔβοσκε τά πρόβατα τοῦ πεθεροῦ του Ἰοθώρ στό ὄρος Χωρήβ, ἀντίκρισε τόν ἄγγελο Κυρίου σέ βάτο *καιομένην καί μή κατακαιωμένην* καί ὅταν θέλησε νά πλησιάσει, τόν σταμάτησε ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ μέ τά λόγια *Μή ἐγγίσης ὧδε, λῦσαι τό ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου ὁ γάρ τόπος, ἐν ᾧ σύ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί* (Ἔξοδ. 3.5).

Ἡ χριστιανική θρησκεία υἱοθέτησε τή σιναϊτική αὐτή παράδοση, γιά νά συμβολίσει μέ τή Βάτο τήν παρθενία τῆς Θεοτόκου. Στήν εἰκονογραφία, ὅπου τό θέμα ἐμφανίζεται ἀπό τόν 11ο αἰώνα, ἡ Παναγία παριστάνεται βρεφοκρατοῦσα, σέ δόξα πού δημιουργοῦν οἱ φλόγες τῆς Βάτου, στηθαία στόν τύπο τῆς Πλατυτέρας ἤ ὁλόσωμη, καθιστή, μέ τόν Χριστό στά γόνατά της· πίσω ἀπό τίς φλόγες προβάλλει ὁ ἄγγελος καί γύρω ἀπό τή Θεοτόκο ἡ παράσταση συμπληρώνεται συχνά μέ τή μορφή τοῦ Μωυσῆ, καθώς καί ἄλλων προφητῶν καί ἁγίων (Ἀαρών, Ἠλία, Αἰκατερίνης, Ἰωάννη τῆς Κλίμακος), καί μέ σιναϊτικά τοπογραφικά στοιχεῖα, ὅπως οἱ τρεῖς κορυφές καί τό μοναστήρι. Ὁ Μωυσῆς ἐμφανίζεται συχνά σέ τρεῖς στάσεις: ὄρθιος, ἀκουμπισμένος στό ραβδί του δίπλα στά πρόβατα, σκυμένος νά λύνει τά ὑποδήματά του καί γονατιστός στήν Ἁγία Κορυφή νά δέχεται ἀπό τόν Θεό τίς πλάκες τοῦ Νόμου.

Ἀπό τίς πιό γνωστές ἀπεικονίσεις τῆς Βάτου μποροῦν νά ἀναφερθοῦν οἱ τοιχογραφίες στό παρεκκλήσιο τῆς Μονῆς τῆς Χώρας[1] καί τοῦ Θεοφάνη τοῦ Κρητός στή μονή τῆς Μεγίστης Λαύρας[2], οἱ εἰκόνες τοῦ τέλους τοῦ 16ου αἰώνα τοῦ Μιχαήλ Δαμασκηνοῦ στόν Ἅγιο Μηνᾶ τοῦ Ἡρακλείου[3], τοῦ Ἐμμανουήλ Λαμπάρδου στή Συλλογή Λοβέρδου[4], τοῦ Βίκτωρος τοῦ Κρητός στή μονή τοῦ Σινᾶ[5], καθώς καί μία εἰκόνα τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰώνα στή μονή Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Πάτμου[6].

Μέ τήν ἀπεικόνιση τῆς Βάτου ἔχουν ἐντοπιστεῖ ἕξι ξυλογραφίες καί δύο χαλκογραφίες. Ἀπό τίς ξυλογραφίες εἶναι χρονολογημένες στήν ἕκτη δεκαετία τοῦ 17ου αἰώνα ἡ ἀρ. 392, πού χαράχτηκε ἀπό τόν Κορνήλιο, καί στά 1699 ἡ ἀρ. 397, πού εἶναι ἔργο τοῦ Διονυσίου καί ἀφιέρωμα τοῦ Χατζηκυριάκη.

Οἱ ἄλλες τέσσερις ἀχρονολόγητες ξυλογραφίες μέ τό ἴδιο θέμα μοιάζουν καί αὐτές νά ἔχουν χαραχτεῖ στά τέλη τοῦ 17ου ἤ στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα. Κοινό εἰκονογραφημένο πρότυπο ἀκολουθοῦν οἱ ἀρ. 392-395. Ἐκτός ἀπό τήν ξυλογραφία τοῦ Διονυσίου καί τήν ἀρ. 395, οἱ ἄλλες συνοδεύονται ἀπό σλαβικές ἐπιγραφές καί εἶναι ἴσως ἔργα Σλάβων χαρακτῶν.

Ἐνῶ οἱ ξυλογραφίες ἀπεικονίζουν τήν Παναγία στηθαία σέ στρογγυλή δόξα, οἱ δύο χαλκογραφίες ἀκολουθοῦν τόν τύπο τῆς ὁλόσωμης Θεοτόκου· ἡ μία (ἀρ. 398) τυπώθηκε στή Βενετία στά 1764 ἀπό τόν Ἀντώνιο Βόρτολι, ἡ δεύτερη (ἀρ. 399) χαράχτηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1813 ἀπό τόν σιναΐτη ἱεροδιάκονο Γεννάδιο.

1. Καλοκύρης, *Ἡ Θεοτόκος*, σ. 174, 176.

2. G. Millet, *Monuments de l'Athos*, Παρίσι 1927, πίν. 1214.

3. Ξυγγόπουλος, *Σχεδίασμα*, σ. 149 κ.ἑ., πίν. 41.1. Chatzidakis, *Propyläen*, σ. 240, πίν. 188.

4. Ξυγγόπουλος, ὅ.π., πίν. 44.1.

5. Κ. Ἄμαντος, *Σύντομος ἱστορία τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ*, Θεσσαλονίκη 1953 (πίνακας χωρίς ἀρίθμηση). Γ. Σωτηρίου, Ἡ εἰκών τῆς Θεοτόκου, *Θεολογία* ΚΖ' (1956), σ. 12-13, εἰκ. 16.

6. Χατζηδάκης, *Εἰκόνες Πάτμου*, σ. 155, πίν. 169.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

392. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.30 × 0.23 μ.
,αχξε' (1665).
Χαράκτης: Κορνήλιος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, τρία χάρτινα ἀντίτυπα).

Πάνω ἀπό τήν ἀπόκρημνη, σχηματική κορυφή τοῦ ὄρους Σινᾶ εἰκονίζεται, σέ στρογγυλή φυλλωσιά, ἡ Παναγία στηθαία μέ τόν Χριστό μπροστά της· ἀπό δεξιά προβάλλει ὁ Ἄγγελος Κυρίου. Ἐπάνω ἡμικυκλική δόξα καί τά Χέρια τοῦ Θεοῦ, πού τό ἕνα εὐλογεῖ καί τό ἄλλο κρατεῖ τίς πλάκες τοῦ Νόμου. Στήν ἄκρη δεξιά ὁ βράχος πού προεξέχει μέ μία ἐκκλησία παριστάνει τήν Ἁγία Κορυφή. Ἀριστερά ἀπό τήν Παναγία ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ὁλόσωμη, κρατεῖ κλαδί ἀπό φοίνικα καί σταυρό καί ἀκουμπάει σέ τροχό· δίπλα της, δεξιά, ἀναλόγιο, βιβλία καί ἀστρονομικά ὄργανα. Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ὁ προφήτης Μωυσῆς ὁλόσωμος, μέ τό ραβδί στό χέρι, ἀτενίζει τήν Παναγία σέ στάση δέησης. Μπροστά του πρόβατα καί πιό κάτω πάλι ὁ Μωυσῆς, γονατιστός, πού βγάζει τά σάνδαλά του. Κάτω, στό κέντρο τό μοναστήρι τοῦ Σινᾶ καί στίς γωνίες καθιστοί ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος καί ὁ Προφήτης Ἠλίας.

Ἀπό τίς ἐπιγραφές πού βρίσκονται μέσα στήν παράσταση μερικές εἶναι γραμμένες σλαβικά. Ἑλληνικά διαβάζονται οἱ ἀκόλουθες: *Η ΒΑΤΟC Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟC ΚΑΙ ΟΥ ΜΗ ΚΑΗΕΩΜΑΙΝΗ, ΑΓΙΑ ΠΑΝCΟΦΙ ΕΚΑΤΕΡΙΝΙC, ΠΡΟΦΙΤΗ ΜΟΗCIC ΗΛΙΑC* (οἱ δύο τελευταῖες ἔχουν χαραχτεῖ ἀντίστροφα). Σλαβικά ἔχει γραφτεῖ τό ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τῆς Κλίμακος καί ἡ ἐπιγραφή κάτω ἀριστερά, πού ἀναφέρει στή δεύτερη σειρά τό χαράκτη καί τή χρονολογία, *ΚΟΡΝΗΛΙΗ ΑΧΞΕ.*

Δέν ἔχει ἐντοπιστεῖ ἄλλο χαρακτικό μέ τήν ὑπογραφή τοῦ Κορνηλίου, πού θά πρέπει νά εἶναι σλαβικῆς καταγωγῆς.

392

393

393

393. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.36 × 0.26 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Ἡ ξυλογραφία εἶναι ἀχρονολόγητη καί χωρίς ὑπογραφή. Ἀκολουθεῖ τό εἰκονογραφικό πρότυπο τῆς ξυλογραφίας ἀρ. 392, ἔχει χαραχτεῖ ὅμως ἀπό πιό ἄπειρο καί ἀδέξιο τεχνίτη.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

394

394

395

395

395. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.245×0.18 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Παραλλαγή τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς ξυλογραφίας ἀρ. 392. Ἡ σύνθεση ἐδῶ εἶναι πιό λιτή καί οἱ γραμμές ἔχουν χαραχτεῖ ἀπό λαϊκό πάντα τεχνίτη, ἀλλά μέ περισσότερη ἐμπειρία καί σιγουριά. Ἡ ἀπουσία τῶν ἐπιγραφῶν, τοῦ βράχου μέ τήν ἐκκλησία ἐπάνω ἀριστερά, καί τῆς καθιστῆς μορφῆς τοῦ Μωυσῆ, δίνει περισσότερη ἄνεση στήν παράσταση.

Κάτω, στήν ἐπιμελημένη σχεδίαση τῶν κτιρίων καί τοῦ κάστρου τῆς μονῆς, προσθέτουν κάποια χάρη τά ψηλά κυπαρίσσια πού προβάλλουν ἀπό τόν περίβολο τοῦ μοναστηριοῦ.

394. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.25×0.17 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Παραλλαγή τῆς ξυλογραφίας ἀρ. 392. Λείπει ἡ μορφή τοῦ Μωυσῆ πού γονατίζει, καί τό ἀναλόγιο τῆς ἁγίας εἶναι διαφορετικοῦ σχήματος καί μικρότερο. Ἐπάνω, στίς γωνίες, ἔχουν προστεθεῖ ἐπιγραφές μέ κείμενα σέ σλαβονική γραφή.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

396. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.21 × 0.19 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.

Ἡ Παναγία ἡ Βάτος εἰκονίζεται στό κέντρο, σέ ἀκτινωτή δόξα πού περιβάλλεται μέ φλόγες, ἀπό τίς ὁποῖες προβάλλει δεξιά ὁ ἄγγελος. Ἀριστερά στέκει ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ τόν τροχό. Στό ἁπαλό τοπίο πού ἁπλώνεται γύρω ἀπό τή Βάτο, ἡ Ἁγία Κορυφή, ὅπου γονατίζει ὁ Μωυσῆς γιά νά δεχτεῖ τίς πλάκες τοῦ Νόμου, παριστάνεται πιό ψηλή ἀπό τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Δεξιά δύο ἄγγελοι μεταφέρουν τό λείψανο τῆς ἁγίας καί στό κέντρο εἰκονίζεται ἡ Ἁγία Τριάς, πού περιβάλλεται ἀπό σεραφείμ. Κάτω ἀριστερά τό μοναστήρι καί δεξιά ὁ Μωυσῆς, πού γονατίζει σέ στάση δέησης κοντά στά πρόβατά του. Τά κείμενα μέσα στήν εἰκόνα εἶναι σλαβικά, κάτω ὅμως ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο ὑπάρχει ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή *Ἡ ἐν Σιναίῳ τῷ Ὄρει ἀκατάφλεκτος Βάτος.*

396

397. Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ ΒΑΤΟΣ

Ξυλογραφία. 0.24 × 0.20 μ.
1699, Αὔγουστος. Λιόβι (Λεόπολη).
Χαράκτης: Διονύσιος ἱερομόναχος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, ἕνα χάρτινο ἀντίτυπο).

Ἐπιγραφές:

Σέ μικρά πλαίσια, ἐπάνω, *ΕΝ ΣΙΝΕΟ / ΤΟ ΩΡΙ: / Ι ΑΚΑΤΑΦΛΕ/ΚΤΟΣ ΒΑΤΟ.*

Πάνω ἀπό τίς σχετικές παραστάσεις, στό κέντρο, *ΜΡ ΘΥ / Ο Προφίτης Μωϋσῆς / Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑ.*

Σέ μικρά πλαίσια, κάτω ἀριστερά, *ΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡ/-ΛΙΟΤΙΣ ΣΗΝΑΙΤΗΣ,* δεξιά, *1699 ΑΒΓΟΥΣΤΟΥ / ΙΕΡΟΜ(ΟΝΑΧΟΣ) ΔΙΟΝΗΣΗ (ΚΡΕΧΟΣ;).*

Ἡ μικρή παράσταση τῆς Βάτου εἰκονίζεται στό κέντρο, πάνω ἀπό τό Ὄρος τοῦ Σινᾶ. Στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ προβάλλει τμῆμα τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς. Ἀριστερά, σέ μία ράχη, γονατίζει ὁ Μωυσῆς δίπλα στά πρόβατά του, καί δεξιά ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ὄρθια, στηρίζεται σέ μακρύ ξίφος. Στό φαρδύ κυματιστό φυτικό σύμπλεγμα πού περιβάλλει τίς τρεῖς κεντρικές παραστάσεις, στέκονται ψηλά δύο μεγαλόσωμοι ἄγγελοι ἀντικριστοί, πού κρατοῦν τά ἐμβλήματα τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τό σταυρό, τήν ἐπισκοπική ράβδο καί στό κέντρο τήν ἐπισκοπική μίτρα. Ἐξωτερικό πλαίσιο μέ σχηματική φυτική διακόσμηση περιβάλλει τήν ξυλογραφία.

Ἡ παράσταση χαρακτηρίζεται ἀπό μεγάλη συμμετρία στή σύνθεση καί ἔντονη ἐπίδραση τῆς τεχνοτροπίας μπαρόκ, ἰδίως στά διακοσμητικά στοιχεῖα.

Στήν ἐκκλησία τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ ὑπάρχει μικρή ἀχρονολόγητη εἰκόνα (καταγραμμένη μέ τόν ἀριθμό 53) πού παριστάνει τή Βάτο στήν ἴδια σύνθεση τοῦ Διονυσίου μέ τήν προσθήκη, στό κάτω μέρος, τῆς ἐπιγραφῆς *ΑΥΤΗ Η ΑΓΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΗC ΑΓΙΑC ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΥ ΒΑΤΟΥ ΕΤΗΠΩΘΗ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗC ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ CINAITOY.* Ἡ λέξη «ἐτυπώθη», πού δέν ταιριάζει σέ ζωγραφική εἰκόνα, δημιουργεῖ ἀπορίες· ἴσως ὁ ἁγιογράφος, ἀντιγράφοντας χαρακτικό ἀφιερωμένο ἀπό τόν σιναΐτη Γερμανό, ἀπέφυγε γιά κάποιο λόγο νά ἀλλάξει τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή τοῦ προτύπου του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 204, 205.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

397

397

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

398

398. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Χαλκογραφία. 0.46×0.34 μ.
,αψξδ' (1764). (Βενετία). Τυπ. Ἀντώνιος Βόρτολις.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ ταινία, *Διά δαπάνης καί ἐξόδου τοῦ Κύρ ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΑΜΠΑΝΙΤΖΙΟΤΗ, / ἐξ Ἰωαννίνων Καί συνδρομῆς τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Πανοσιωτάτου καί εὐλαβεστάτου / ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΥ ΣΥΝΑΙΤΟΥ Φιλιππουπολίτου.*

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, ἀριστερά *,αψξδ'*, δεξιά *A.B.* (τά ἀρχικά τοῦ τυπογράφου Ἀντωνίου Βόρτολι σέ σύμπλεγμα).

Μέσα στήν εἰκόνα, κοντά στίς ἀντίστοιχες παραστάσεις, *τό Ἅγιον καί Θεοβάδιστον ὄρος τοῦ Σινᾶ ἔνθα ὁ Προφήτης Μωυσῆς ἔλαβε τάς θεογράφους πλάκας τοῦ νόμου — ἡ ἀκατάφλεκτος Βάτος ἣν εἶδε ὁ Μωυσῆς ἐν Σιναίῳ τῷ ὄρει — ἡ Παρθενομάρτυς καί πάνσοφος Αἰκατερίνα.*

Στήν ἐπάνω ζώνη τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται ὁ Θεός σέ σύννεφα, περιστοιχισμένος ἀπό ἕξι ολόσωμους ἀγγέλους μέ μεγάλα φτερά, πού οἱ δύο δέχονται ἀπό τόν Θεό τίς πλάκες τοῦ Νόμου γιά νά τίς παραδώσουν στόν Μωυσῆ. Κάτω ἁπλώνεται τό τοπίο τοῦ Σινᾶ μέ τίς τρεῖς κορυφές του. Στούς πρόποδες τῆς μεσαίας καί ψηλότερης Ἁγίας Κορυφῆς εἰκονίζεται ὁλόσωμη, σέ ἐλλειπτική δόξα πού περιβάλλεται ἀπό φλόγες, ἡ Παναγία ἡ Βάτος μέ τόν Χριστό καθισμένο στά γόνατά της. Πίσω ἀπό τίς φλόγες, ἀριστερά προβάλλει ὁ Ἄγγελος Κυρίου καί στό πλάι δεξιά τμῆμα τῆς μονῆς καί σκαλοπάτια πού ὁδηγοῦν στήν Ἁγία Κορυφή, ὅπου ὁ Μωυσῆς γονατιστός παραλαμβάνει ἀπό τούς ἀγγέλους τό Νόμο. Δεξιά ἀπό τή Βάτο στέκει ὁλόσωμη ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, μέ τά συνήθη σύμβολα τοῦ μαρτυρίου καί τῆς ἐπιστήμης. Στήν ἀντίστοιχη θέση ἀριστερά παριστάνεται ὁ Μωυσῆς σέ δύο στάσεις: ὄρθιος, ἀκουμπισμένος στό ραβδί του, καί γονατιστός δίπλα στά πρόβατα νά λύνει τά ὑποδήματά του. Πιό ψηλά ἀνατέλλει ὁ ἥλιος πάνω ἀπό τό Βουνό τῆς Ἐπιστήμης καί οἱ ἀκτίνες του περνοῦν ἀπό τρύπα τοῦ βουνοῦ καί καταλήγουν στήν Ἁγία Βάτο.

Ἡ δυτική ἐπίδραση πού χαρακτηρίζει τήν εἰκόνα εἶναι τονισμένη στό ἐπάνω τμῆμα πού παριστάνει τόν Θεό Πατέρα μέ τούς ἀγγέλους, ἐνῶ κάτω ἡ παράσταση ἀκολουθεῖ παραδοσιακά σιναϊτικά εἰκονογραφικά πρότυπα, πού ἔχουν ὅμως ἀποδοθεῖ μέ δυτική τεχνοτροπία. Ἡ δομή τῆς σύνθεσης θυμίζει τήν εἰκόνα τῆς Βάτου τοῦ Μιχαήλ Δαμασκηνοῦ, πού βρίσκεται στόν Ἅγιο Μηνᾶ τοῦ Ἡρακλείου[1].

Ὁ Ἰωάννης Λαμπανιτζιώτης εἶναι ἴσως συγγενής τοῦ ἐπίσης Γιαννιώτη Πολυζώη Λαμπανιτζιώτη, γνωστοῦ γιά τήν πλούσια ἐκδοτική του δράση στό δεύτερο μισό τοῦ 18ου αἰ.

1. Ξυγγόπουλος, *Σχεδίασμα*, σ. 149 κ.ἑ., πίν. 41,1. Ἡ εἰκόνα εἶναι ἀχρονολόγητη· κατά τό συγγραφέα ἀνήκει στήν περίοδο 1579-1584. Chatzidakis, *Propyläen*, σ. 240, πίν. 188.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

399

399. Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.32×0.25 μ. ,αωιγ' (1813), Αὐγούστου α'. (Κωνσταντινούπολη;).
Χαράκτης: Γεννάδιος σιναΐτης.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφές μέσα στήν παράσταση:

Ἐπάνω, *ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΚΑΙ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΝ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ.*

Κάτω, στό φρούριο τῆς μονῆς, *Ὁ προφήτης Μωυσῆς, ἡ ἁγία Βάτος, ἡ ἁγία αἰκατερίνα, αὐγούστου α', ,αωιγ' δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παρθενίου σιναΐτου.*

Στό πλαίσιο, *Χειρί Γενναδίου Σιναΐτου.*

Στό κέντρο τοῦ σιναϊτικοῦ τοπίου, στούς πρόποδες τῆς Ἁγίας Κορυφῆς, παριστάνεται ὁλόσωμη ἡ Παναγία ἡ Βάτος, καθισμένη σέ θρόνο πού περιβάλλεται ἀπό φλόγες καί φυλλωσιές. Τό Θεῖον Βρέφος στά γόνατά της εἰκονίζεται μέ φτερά. Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τή Βάτο στέκουν ὁλόσωμοι ὁ προφήτης Μωυσῆς καί ἡ ἁγία Αἰκατερίνη.

Στήν Ἁγία Κορυφή ἡ μικρή γονατιστή μορφή τοῦ Μωυσῆ ἁπλώνει τά χέρια γιά νά παραλάβει τίς πλάκες τοῦ Νόμου, πού προβάλλουν ἀπό ἡμικυκλική δόξα ἀνάμεσα σέ σάλπιγγες.

Πάνω ἀπό τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης δύο ἄγγελοι μεταφέρουν τό λείψανό της. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει πίσω ἀπό τό Βουνό τῆς Ἐπιστήμης, ὅπου ὑψώνεται μεγάλος σταυρός. Κάτω, σέ ὅλο τό πλάτος τῆς εἰκόνας, ἐκτείνονται τά τείχη τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ μέ τήν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στή μέση.

Ὅπως ἄλλα γνωστά ἔργα τοῦ Γενναδίου (βλ. ἐδῶ σ. 358), ἡ χαλκογραφία τῆς Βάτου θά πρέπει νά χαράχτηκε στήν Κωνσταντινούπολη.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
400	Τέλη 17ου-ἀρχές 18ου αἰ.	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη	Ματθαῖος	—
401	1698	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη	Νικόδημος	Λεόπολη
402	1698/1699	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου	Νικόδημος	Λεόπολη
403	1723	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου		Πετρούπολη
404	1725	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου		Βενετία
405	1727	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη		Βενετία
406	1731	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη		Βενετία
407	1727/1736	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου		Βενετία
408	1752	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη		Βενετία
409	1759	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου		Βιέννη
410	1803	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου		Κωνσταντινούπολη
411	1810	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη μέ σκηνές βίου	Γεννάδιος	Κωνσταντινούπολη
412	1811	Ἀρραβώνας ἁγίας Αἰκατερίνης	Παρθένιος καί Γεράσιμος	Κωνσταντινούπολη
413	1856	Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη		Κωνσταντινούπολη

Ἀπό τά σιναϊτικά χαρακτικά μέ τή μεγαλύτερη διάδοση καί δημοτικότητα ἦταν, μαζί μέ τίς γενικές ἀπόψεις τοῦ Σινᾶ, οἱ ἔντυπες παραστάσεις τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Ὄμορφη, σοφή, ἀπό βασιλική γενιά, ἡ ἁγία μαρτύρησε σέ νεαρή ἡλικία στήν Ἀλεξάνδρεια στίς ἀρχές τοῦ 4ου αἰώνα· ἡ παράδοση γιά τή μεταφορά τοῦ λειψάνου της ἀπό ἀγγέλους σέ κορυφή τοῦ Σινᾶ καί ἡ μετέπειτα, τόν 10ο ἤ 11ο αἰώνα, τοποθέτηση τοῦ σκηνώματός της στή βασιλική τοῦ Ἰουστινιανοῦ, συνέδεσαν στενά τή λατρεία της μέ τό μοναστήρι. Ἡ κορυφή ἔμεινε γνωστή ὡς Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καί ἡ μονή ἀφιερώθηκε στή μνήμη της.

Ἀπό ἕναν ὁπωσδήποτε μεγαλύτερο ἀριθμό ἐντύπων πού ἔχει ἀπωλεσθεῖ ἤ λανθάνει, ἔχουν διασωθεῖ δεκατέσσερα χαρακτικά μέ κύριο θέμα τήν ἁγία Αἰκατερίνη, πού μποροῦν νά διακριθοῦν σέ δύο ἑνότητες: ἡ μία περιλαμβάνει ἕξι παραστάσεις τῆς ἁγίας ἔνθρονης, ἡ δεύτερη ἑπτά, σέ μεγαλύτερο σχῆμα, ὅπου ἡ κεντρική εἰκόνα τῆς ἁγίας, ἔνθρονης ἤ ὄρθιας, πλαισιώνεται ἀπό ἕξι σκηνές βίου καί μαρτυρίου καί τά σχετικά ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι. Οἱ ἀρραβῶνες τῆς ἁγίας ἀκολουθοῦν ἄλλη σύνθεση.

Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη παριστάνεται πάντοτε νέα καί ντυμένη μέ βασιλική στολή· ὁ μακρύς μανδύας πού πέφτει ἀπό τούς ὤμους της εἶναι συνήθως φοδραρισμένος μέ ἐρμίνα. Κρατεῖ σταυρό καί κλαδί ἀπό φοίνικα ἤ πένα, «φτερό», καί δίπλα της εἶναι ἀκουμπισμένα τά σύμβολα τῆς σοφίας της, ἀναλόγιο μέ βιβλία, γεωμετρική σφαίρα κ.ἄ., καθώς καί ὁ τροχός τοῦ μαρτυρίου.

Γιά νά τονιστεῖ ὁ δεσμός τῆς ἁγίας μέ τό Θεοβάδιστον Ὄρος, στόν κάμπο τῶν χαρακτικῶν, μέ ἐξαίρεση τήν ξυλογραφία ἀρ. 400, παριστάνονται οἱ κορυφές τοῦ Σινᾶ, καί στό πρῶτο ἐπίπεδο τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς.

Τό πρότυπο τῆς ἔνθρονης ἁγίας πού ἐπικράτησε στήν ὀρθόδοξη εἰκονογραφική παράδοση, καί τό ὁποῖο ἀκολουθοῦν τά χαρακτικά, διαμορφώνεται κατά τόν Μ. Χατζηδάκη[1] στό δεύτερο μισό τοῦ 16ου αἰώνα, μέ ἐπιδράσεις ἀπό ἔργα Ἰταλῶν ζωγράφων, καί ἐμφανίζεται σέ λατρευτικές εἰκόνες μετά τό 1600. Ἡ παλαιότερη γνωστή παράσταση τοῦ τύπου αὐτοῦ εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ τέμπλου τῆς μονῆς Σινᾶ, πού ζωγράφισε τό 1612 ὁ Ἱερεμίας Παλλαδᾶς[2]. Ἀνάλογα ἔργα πού φιλοτεχνήθηκαν τόν 17ο αἰώνα εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Σιλβέστρου Θεοχάρη τῆς μονῆς τοῦ Θεολόγου στήν Πάτμο[3], ἡ εἰκόνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας[4], ἡ ἁγία Αἰκατερίνη τοῦ Βίκτωρος τοῦ Κρητός στό Βυζαντινό Μουσεῖο[5] καί τρεῖς εἰκόνες τῆς Συλλογῆς Τσακύρογλου[6].

Ἡ ἀχρονολόγητη ξυλογραφία ἀρ. 400 τοῦ Ματθαίου, ὁ ὁποῖος χάραξε τό 1706 τή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ ἀρ. 384, εἶναι μιά ἀρκετά ἁπλοϊκή ἀπεικόνιση τῆς ἁγίας· οἱ δύο παλαιότερες χρονολογημένες ξυλογραφίες τῆς σειρᾶς προέρχονται ἀπό τή Λεόπολη τῆς Πολωνίας καί χαράχτηκαν ἀπό τόν Νικόδημο Ρόκου, μέ φροντίδα καί δαπάνη τοῦ Βουρλιώτη Χατζηκυριάκη. Ἡ ἀρ. 401 τοῦ 1698 παριστάνει τήν ἁγία ἔνθρονη, ἡ ἀρ. 402, μέ χρονολογία 1699, τήν ἀπεικονίζει ὄρθια, ἀκουμπισμένη σέ ξίφος καί πλαισιωμένη ἀπό σκηνές τοῦ βίου της.

Ἀντίγραφα ἤ παραλλαγές τῆς ἔνθρονης ἁγίας τοῦ Νικοδήμου εἶναι οἱ χαλκογραφίες τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰώνα ἀρ. 405, 406 καί 408, καί ἡ μεταγενέστερη λιθογραφία ἀρ. 413. Ἡ ἴδια σύνθεση, ἀλλά ὡς κεντρικό θέμα πού πλαισιώνεται ἀπό σκηνές, ἐμφανίζεται στίς χαλκογραφίες ἀρ. 407 καί 409.

Ἡ χάλκινη πλάκα τῆς Πετρούπολης ἀρ. 403 καί ἡ ἀρ. 404 ἀντιγράφουν τή δεύτερη ξυλογραφία τοῦ Νικοδήμου, μέ τήν ἁγία ὄρθια ἀνάμεσα στίς σκηνές, ἐνῶ οἱ δύο χαλκογραφίες πού τυπώθηκαν στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα στήν Κωνσταντινούπολη ἐπαναλαμβάνουν τό ἴδιο θέμα μέ τήν ἁγία ὄρθια σέ νέες συνθέσεις.

1. Χατζηδάκης, *Εἰκόνες Πάτμου*, σ. 122, 123.
2. Ξυγγόπουλος, *Σχεδίασμα*, σ. 214, 220, πίν. 55, 2. Στόν κάμπο τῆς εἰκόνας ἔχει προστεθεῖ ἀριστερά ἡ Ἁγία Κορυφή μέ τή Βάτο καί τόν Μωυσῆ, καί δεξιά τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης μέ τούς ἀγγέλους πού μεταφέρουν τό λείψανο τῆς ἁγίας.
3. Χατζηδάκης, *Εἰκόνες Πάτμου*, σ. 122-123, πίν. 128.
4. Chatzidakis, *Icônes de Venise*, σ. 113, πίν. 56.
5. Chatzidakis, *Propyläen*, σ. 241, πίν. XXIX.
6. Καρακατσάνη, *Συλλογή Τσακύρογλου*, ἀρ. 87, 129, 226.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

400. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Ξυλογραφία. 0.32×0.235 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ. (Κρήτη;).
Χαράκτης: Ματθαῖος ἱερομόναχος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα καί μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Ἐπιγραφές κάτω ἀριστερά, σέ πλαίσιο, *Ι(ΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ) ΜΑΤΘΑΙΟΣ*, ἐπάνω, δίπλα στόν ὦμο τῆς ἁγίας, *ΑΓΙΑ ΕΚΑΤΕΡΗΝΗ.*

Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη εἰκονίζεται ἔνθρονη, μέ τά πόδια ἀκουμπισμένα σέ σκαλιστό ὑποπόδιο. Φορεῖ στέμμα, βασιλική στολή καί φαρδύ μανδύα μέ πλούσια κεντήματα. Κρατεῖ φτερό μέ τό δεξί χέρι καί σταυρό μέ τό ἀριστερό, πού στηρίζεται στόν τροχό τοῦ μαρτυρίου. Ἀριστερά ἀναλόγιο μέ βιβλία καί πένες-φτερά, δεξιά, κάτω ἀπό τόν τροχό, μικρή ἀστρονομική σφαίρα.

Ὁ ἱερομόναχος Ματθαῖος χάραξε ἐπίσης τό 1706 τή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ ἀρ. 384 καί τήν ἀχρονολόγητη ξυλογραφία τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἀρ. 194.

400

400

401. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Ξυλογραφία ἐπιζωγραφισμένη. 0.38×0.29 μ.
1698. Λεόπολη.
Χαράκτης: Νικόδημος (Ρόκου).

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, χάρτινα ἐπιζωγραφισμένα ἀντίτυπα).

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀριστερά, μέ μικροσκοπικά γράμματα, τό ὄνομα τοῦ χαράκτη, *ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, μέ μεγάλα κεφαλαῖα, *ΥΓΡΑΝ ΔΙ/ΟΔΕΥΣΑΣ / ΕΧΙ ΤΟΣΩΝ ΠΝΕΥΜΑ Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΣΟΜΑ ΔΕ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΤΕΘΗΣΑΥΡΙΣΤΕ ΕΝ ΣΥΝΑ ΑΙΜΑ ΜΑΡΤΙΡΗΟΥ / ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ ΣΟΦΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΩΖΕ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣ ΣΟΥ 1698 // ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑΚΙΣ / ΒΟΥΡΛΙΩΤΙΣ ΣΥΝΑΙΤΙΣ.*

Πάνω ἀπό τήν ἁγία, σέ ταινία πού κρατεῖ ἕνας ἄγγελος, *ΧΑΙΕΡΕ ΠΑΝΣΟΦΕ ΠΑΡΘΕΝΕ ΕΚΑΤΕΡΙΝΑ.*

Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, καθισμένη σέ θρόνο, γέρνει ἐλαφρά τό κεφάλι της πρός τά δεξιά. Φορεῖ στέμμα, πλούσια κεντημένη βασιλική στολή καί μανδύα μέ φόδρα ἀπό ἐρμίνα. Κρατεῖ τόν Ἐσταυρωμένο μέ τό ἀριστερό χέρι, πού ἀκουμπάει στόν τροχό τοῦ μαρτυρίου, καί φτερό (ἤ κλαδί ἀπό φοίνικα) μέ τό δεξί. Στό ἔδαφος, δεξιά, βιβλία καί ἀστρονομική σφαίρα. Κάτω ἀριστερά τό μοναστήρι καί οἱ Βεδουίνοι, πού περιμένουν τά τρόφιμα ἀπό τήν «τουβάρα», καί πίσω ἀπό τήν ἁγία οἱ τρεῖς κορυφές τοῦ Σινᾶ μέ μικρές παραστάσεις ὅμοιες μ' ἐκεῖνες πού κοσμοῦν τό τοπίο τοῦ Σινᾶ στίς ξυλογραφίες τοῦ Νικοδήμου ἀρ. 380 καί 382. Στό πλαίσιο πού περιβάλλει τήν παράσταση σχηματικά φυτικά συμπλέγματα.

Ὁ Νικόδημος ἀντιγράφει ἐδῶ, ἀλλάζοντας μόνο τίς ἐπιγραφές, τό μόνο ζωγραφικό ἔργο του πού γνωρίζουμε, μία φορητή εἰκόνα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἀφιερωμένη ἀπό τόν Χατζηκυριάκη στόν ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Σινᾶ Ἰωαννίκιο, μέ ἐπιγραφή πανομοιότυπη σχεδόν μ' ἐκείνη πού συνοδεύει τή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ ἀρ. 380 καί μέ τήν ἴδια ἡμερομηνία καί χρονολογία, 5 Ὀκτωβρίου 1688. Ἡ εἰκόνα, τήν ὁποία μελέτησε ὁ Μ. Χατζηδάκης[1], βρίσκεται σήμερα στό Ἅγιον Ὄρος, στή μονή Βατοπεδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 194, 195.

1. Χατζηδάκης, *Μιά εἰκόνα*, σ. 351-364. Πρβλ. Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 174-176.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

401

401

402. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Ξυλογραφία. 0.475×0.575 μ.
1698/1699. Λεόπολη.
Χαράκτης: Νικόδημος (Ρόκου).

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, ἕνα χάρτινο ἀντίτυπο).

Ἐπιγραφές κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρία μικρά πλαίσια, δύο ἀριστερά καί ἕνα δεξιά. Στό πρῶτο διακρίνεται ἡ ὑπογραφή τοῦ χαράκτη Νικοδήμου· στό δεύτερο, *ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΙΝΑΪΤΙΣ 1698*· στό τρίτο ἡ ἐπιγραφή μοιάζει γραμμένη στά πολωνικά.

Ἀπό κάτω ἔχουν χαραχτεῖ ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι τῆς ἁγίας, πού ἐπεξηγοῦν τίς σκηνές τοῦ βίου της. Στό τέλος τῶν κειμένων ἀναφέρεται πάλι τό ὄνομα τοῦ ἀφιερωτῆ, *ΕΝ ΕΤΙ 1699 ΙΣ ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΙ ΤΙΣ ΠΟΛΟΝΙΑΣ ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΙΝΑΙΤΙΣ.* Καί ἐδῶ, ὅπως στίς ξυλογραφίες ἀρ. 382 καί 383 πού ἀπεικονίζουν τό τοπίο τοῦ Σινᾶ, ἡ διπλή χρονολόγηση ὀφείλεται στή μή ταυτόχρονη χάραξη τῆς κύριας παράστασης καί τῶν ἐπεξηγηματικῶν κειμένων.

Στό κέντρο τῆς εἰκόνας, ἀνάμεσα σέ δύο βουνά, ἡ ἁγία Αἰκατερίνη στέκεται ὁλόσωμη μέ ἐλαφριά κλίση πρός τά ἀριστερά. Κρατεῖ μέ τό δεξί κλαδί ἀπό φοίνικα καί στηρίζεται μέ τά δύο χέρια στή λαβή μεγάλου σπαθιοῦ πού ἀκουμπάει στό ἔδαφος. Εἶναι ντυμένη μέ μακρύ χιτώνα, κεντημένο στό λαιμό, τά μανίκια καί τή φούστα. Τά μακριά της μαλλιά πέφτουν ἐλεύθερα στούς ὤμους καί τά πόδια της εἶναι γυμνά. Στό ἔδαφος δεξιά σφαίρα, βιβλία καί τμῆμα τροχοῦ. Πάνω ἀπό τό κεφάλι της δύο ἄγγελοι κρατοῦν τό στεφάνι τοῦ μαρτυρίου καί ἀπό κάτω ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΙΡΟ ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΚΕ ΠΑΝΣΟΦΟΣ ΕΚΑΤΕΡΙΝΑ.*

Τό μοναστήρι καί τό κοιμητήρι, ἀριστερά ἀπό τήν ἁγία, καί οἱ δύο κορυφές τοῦ Σινᾶ, πού ὀρθώνονται στό βάθος, εἶναι ἀντιγραφή ἀπό τό τοπίο τοῦ Σινᾶ τῶν ξυλογραφιῶν ἀρ. 380 καί 382, πού ἔχει περιοριστεῖ στά δύο πλάγια γιά νά προσαρμοστεῖ στή νέα σύνθεση.

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν κεντρική παράσταση εἰκονογραφοῦνται σκηνές ἀπό τό βίο τῆς ἁγίας (εἰκ. 1, 2, 3, 4), τόν μαρτυρικό θάνατό της (εἰκ. 5) καί τή μεταφορά τῶν λειψάνων της ἀπό τούς ἀγγέλους (εἰκ. 6).

Κάτω ἀπό τό εἰκονίδιο 4, τά ὑδρόβια πουλιά στήν ἀκροποταμιά συμβολίζουν ἴσως τόν Νεῖλο καί τήν Ἀλεξάνδρεια, τόν τόπο τοῦ μαρτυρίου.

Τά ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι:

1η στήλη

1. *ΝΟΥΜΕΡΟ: ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΙΝΑΞΑΡΙ ΤΙΣ ΑΓΙΑΣ ΜΙ ΘΕΛΟΝΤΑΣ ΝΑ ΠΑΝΤΡΕΨΙ ΤΙΝ ΕΠΑΡΑΚΙΝΑΝ ΚΑΠΙΟΣ ΠΝΕΥΜΑ/ΤΙΚΟΣ. ΛΕΓΙ ΑΝ ΤΙΧΙ ΤΙΝΑΣ ΟΣΑΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΓΕΝΟΣ ΚΕ ΣΟΦΟΣ ΤΙΣ ΛΕΓΙ ΠΟΣ ΗΝΕ ΕΝΑΣ ΟΠΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΒΕΝΙ / ΜΟΝΟΥ ΠΑΡΑΚΑΛΕΣΕ ΣΤΙΝ ΙΚΟΝΑ. ΚΕ ΒΛΕΠΙ ΣΤΟΝ ΙΠΝΟΝ ΤΙΣ ΠΟΣ ΕΓΙΡΙΖΕΝ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΟ ΠΡΟΣΟΠΟΝ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟ ΝΑ ΗΝΕ ΑΒΑΠΤΙΣΤΙ.*
2. *ΤΟ ΤΑΧΙ ΤΙΝ ΕΒΑΠΤΙΣΕΝ ΚΕ ΒΛΕΠΙ ΣΤΟΝ ΙΠΝΟΝ ΤΙΣ ΠΩΣ ΤΙΝ ΑΡΑΒΟΝΙΑΣΤΙΝ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΕ ΤΟ ΤΑΧΙ ΞΙ-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

402

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΠΝΟΝΤΑΣ ΗΤΑΝ / ΤΟ ΔΑΚΤΥΛΙΔΙ ΣΤΟ ΔΑΚΤΙΛΟΝ ΤΙΣ ΚΕ ΗΝΕ ΟΣ ΤΙΝ ΣΙΜΕΡΟΝ ΗΜΕΡΑ ΤΟ ΔΕΞΙΟΝ ΤΙΣ ΧΕΡΙ ΣΤΟ ΜΕΣΑΚΟ ΔΑΚΤΙΛΟ.

3. *ΟΤΑΝ ΕΠΙΓΕΝ ΣΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΚΕ ΤΟΝ ΕΛΕΞΕ ΠΩΣ ΤΑ ΗΔΟΛΑ ΔΕΝ ΙΝΕ ΘΕΗ ΜΟΝΟΥ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΗΝΕ ΘΕΟΣ ΑΛΙΘΙΝΟΣ Ο ΒΑ/ΣΙΛΕΣ ΕΣΥΝΑΞΕΝ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥΣ. ΟΜΟΣ ΟΛΙ ΕΝΙΚΙΘΙΚΑΝ ΚΕ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΕΠΙΣΤΕΥΣΑΝ ΚΕ ΜΑΡΤΙΡΕΣ ΕΓΙΝΑΝ./ ΕΧΙ ΤΟΣΩΝ ΠΝΕΥΜΑ Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΣΟΜΑ ΔΕ ΤΟ ΘΙΟΝ ΤΕΘΗΣΑΥΡΙΣΤΕ ΕΝ ΣΥΝΑ ΕΜΑ ΜΑΡΤΥΡΗΟΥ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ ΣΟ/ΦΗ ΕΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΟΖΕ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣΟΥ ΤΟ ΑΝΟΘΕΝ ΤΡΟΠΑΡΙ ΨΑΛΕΤΕ ΟΣ ΚΕ ΤΙΝ ΤΙΜΙΟΤΕΡΑΝ ΗΓΡΑΝ ΔΙΟΔΕΥΣΑΣ.*

2η στήλη

4. *ΟΤΑΝ ΕΠΙΓΕΝ Η ΒΑΣΙΛΙΣΑ ΣΤΗΝ ΦΥΛΑΚΙ ΚΕ ΑΚΟΥΣΕΝ ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΤΙΣ ΑΓΙΑΣ ΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΜΕ ΟΛΕΣ / ΟΠΟΥ ΗΤΑΝ ΣΙΜΑ ΤΙΣ ΚΕ ΜΑΡΤΙΡΕΣ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΑΓΑΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΠΙΔΙ ΕΚΑΤΑΛΑΒΑΝ ΤΙΝ ΠΑΣΑΝ ΑΛΙΘΙΑΝ ΑΠΟ ΤΙΝ ΑΓΙΑΝ ΑΙΚΑΤΕΡΙ.*

5. *ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΣ ΠΟΣ ΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝ Ο ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΙΓΟΣ ΜΕ ΤΟΣΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΟΤΑΣ ΗΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ. ΚΕ ΠΟΣ ΕΣΙ/ΝΤΡΙΦΤΙΝ Ο ΤΡΟΧΟΣ ΚΕ ΕΣΚΟΤΟΣΕΝ ΤΟΣΟΥΣ ΤΙΡΑΝΟΥΣ. ΜΑΛΙΣΤΑ ΓΙΡΙΖΟΥΝ ΟΛΙ ΣΤΙΝ ΠΙΣΤΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΡΙΣΕΝ ΝΑ ΤΙΝ ΑΠΟΚΕΦΑ/ΛΙΣΟΥΝ ΚΕ ΕΤΡΕΞΕΝ ΓΑΛΑΣ ΑΝΤΙΣ ΕΜΑ ΕΠΑΡΑΚΑΛΕΣΕΝ ΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΝΑ ΚΡΙΨΙ ΤΟ ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΤΙΣ.*

6. *ΟΤΑΝ ΤΙΝ ΕΠΙΡΑΝ Η ΑΝΓΓΕΛΙ ΑΠΟ ΤΙΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΕ ΤΙΝ ΕΦΕΡΑΝ ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΣΙΝΑ ΚΕ ΤΙΝ ΕΦΙΛΑΓΑΝ / ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΡΑΚΟΣΟΥΣ ΗΣΤΕΡΝΑ ΤΙΝ ΕΦΕΡΑΝ ΑΒΑΔΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΤΟΥ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΟΠΟΥ ΗΝΕ ΚΤΙΣΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΗΟΥΣΤΙΝΙΑ/ΝΟΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 529 ΕΧΙ ΜΕΣΑ ΕΚΛΙΣΙΕΣ 26 ΤΗΝ ΕΧΟΥΝ ΣΕ ΑΡΓΙΡΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΣΕΝΤΟΥΚΙ ΣΙΜΑ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΕ ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟ ΒΑΤΟ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΚΛΙΣΙΑ. / ΔΙΑΒΑΣΕ ΤΟ ΣΙΝΑΞΑΡΙ ΑΝ ΕΧΙΣ ΕΒΛΑΒΙΑ ΕΝ ΕΤΙ 1699 ΙΣ ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΙ ΤΙΣ ΠΟΛΟΝΙΑΣ ΧΑΤΖΙ ΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΙΝΑΙΤΙΣ.*

Τό θέμα ἔχει ἀποδοθεῖ μέ δυτική τεχνοτροπία σέ ἐπιμελημένη χάραξη. Οἱ εἰκονιζόμενες μορφές στέκουν ἤ κινοῦνται ἐλεύθερα καί οἱ ἐνδυμασίες τους πέφτουν μέ μαλακές πτυχώσεις. Πάνω ἀπό τήν κεντρική παράσταση τῆς ἁγίας μέ τή σοβαρή καί λυπημένη ἔκφραση, οἱ ἄγγελοι πετοῦν σέ στάση σχεδόν χορευτική. Τά δέντρα καί τά πουλιά στό εἰκ. 1 καί στήν ἀκροποταμιά κάτω ἀπό τό εἰκ. 4, ἡ σκηνή μέ τόν κυνηγό καί τό ἐλάφι στό εἰκ. 6, εἶναι στοιχεῖα πού προσδίδουν στήν εἰκόνα χάρη καί ζωντανεύουν τήν ἀφήγηση τοῦ βίου τῆς ἁγίας.

Δέν γνωρίζω τό πρότυπο ἀπό τό ὁποῖο ἐμπνεύστηκε ὁ Νικόδημος γιά τή χάραξη τῆς ξυλογραφίας. Τό θέμα πάντως θά ἐπαναληφθεῖ σέ ἔξι μεταγενέστερες χαλκογραφίες τοῦ 18ου καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 196-199.

403. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.48×0.57 μ.
1723. Πετρούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

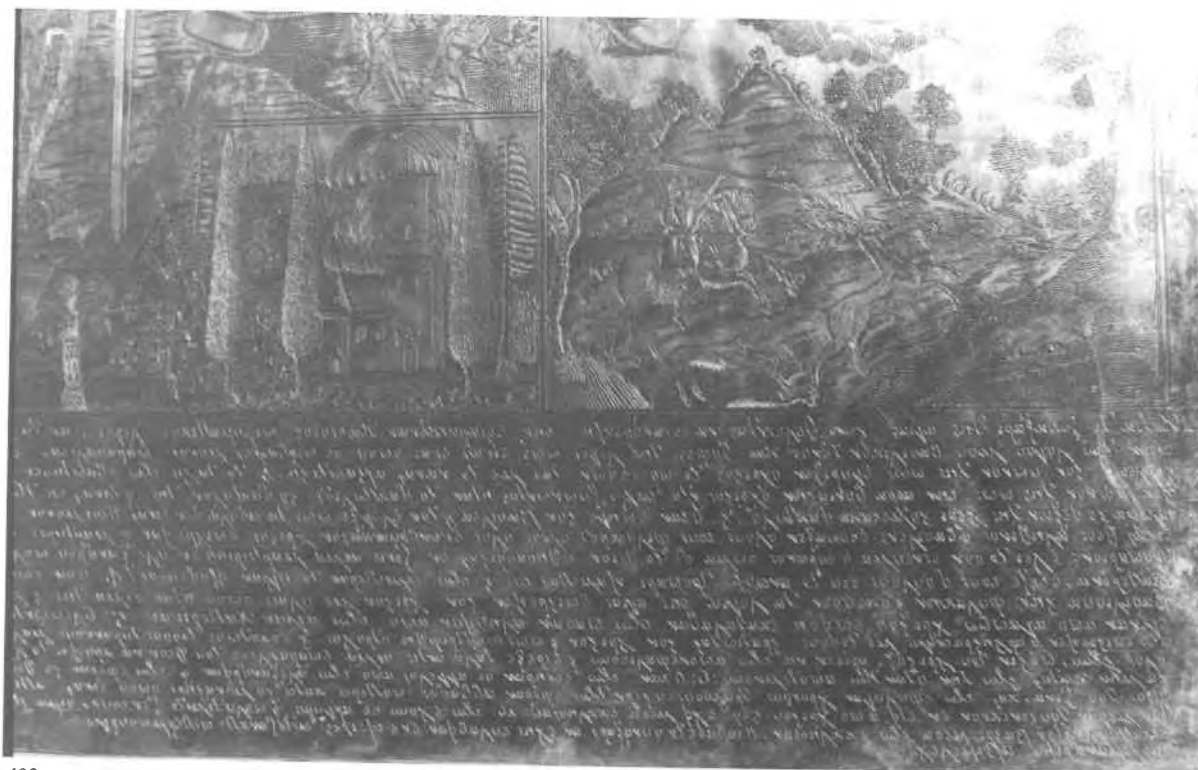
Ἡ χαλκογραφία ἀντιγράφει τήν ἀνάλογη ξυλογραφία ἀρ. 439 τοῦ Νικοδήμου, τοῦ 1699. Τό ὄνομα τῆς ἁγίας, στό κέντρο τῆς παράστασης, εἶναι γραμμένο ρωσικά καί κάτω τά ἀποσπάσματα τοῦ συναξαριοῦ ἔχουν χαραχτεῖ πολύ προσεκτικά καί χωρίς ἀνορθογραφίες, ἀριστερά στά ἑλληνικά καί δεξιά στά ρωσικά. Στό τέλος τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου: *ἐν ἔτει 1723 εἰς τό σάνκτ πέτερμπουρκ ἀρχιμανδρίτης ἀβιμελέχ.*

Τά κείμενα:

1: Κατά τό συναξάρι τῆς ἁγίας μή θέλωντας νά πανδρευτῇ τήν ἐπαρακίναν κάποιος πνευματικός λέγει, ἄν τύχῃ τινάς / ὡσάν τοῦ λόγου μου βασιλικόν γένος καί σοφός τῆς λέγει πώς εἶναι ἕνας ὅπου σέ περβαίνει μόνον παρακάλεσαι στήν εἰκόνα / καί βλέπει στόν ὕπνο της πώς ἐγύριζεν ὁ χριστός τό πρόσωπόν του μέ τό νά εἶναι ἀβάπτιστη :2: τό ταχύ τήν ἐβάπτησεν καί βλέπει / στόν ὕπνον της πώς τήν ἀρραβονιάστην ὁ χριστός καί τό ταχύ ξυπνώντας ἦταν τό δακτυλίδι στό δάκτυλόν της καί εἶναι ὡς τήν σήμερον / ἡμέρα στό δεξιόν της χέρι στό μεσακόν δάκτυλο :3: Ὅταν ἐπῆγε στόν βασιλέα τόν ἔλεγξε πώς τά εἴδωλα δέν εἶναι θεοί μόνον ὁ χριστός / εἶναι θεός ἀληθηνός ὁ βασιλεύς ἐσύναξεν ὅλους τούς φιλοσόφους ὅμος ὅλοι ἐναντιώθηκαν στόν χριστόν ἐπίστρεψαν καί μάρτυρες ἐγίναν / τροπάριον: ἔχει τό σόν πνεῦμα ὁ οὐρανός σῶμα δέ τό θεῖον τεθησαύρισται ἐν Σινᾷ αἷμα μαρτυρίου ἐν ἀλεξάνδρου πόλει σοφή / εκατερίνα σῶζε τούς δούλους σου τό ἄνωθεν τροπάρι ψάλεται ὡς καί τήν τιμιωτέραν: τό ὑγράν διοδεῦσας :4: ὅταν ἐπῆγεν ἡ / βασίλισσα στήν φυλακήν καί ἄκουσεν τά λόγια τῆς ἁγίας ἐπέστρεψεν στόν χριστόν μέ ὅλαις ὅπου ἦταν σιμά της καί μάρτυρες / ἔγιναν ἀπό ἀγάπη χριστοῦ ἐπειδή ἐκατάλαβαν τήν πᾶσαν ἀλήθειαν ἀπό τήν ἁγίαν κατερίναν :5: βλέποντας ὁ βασιλεύς πώς ἐπίστευσεν ὁ ἀριστράτηγος μέ τόσους στρατιῶτας στόν χριστόν καί πώς ἐσυντρίφθη ὁ τροχός καί ἐσκότωσε τόσους τυράννους μάλιστα γυρίζουν / ὅλοι στήν πίστην τοῦ χριστοῦ ὅρισεν νά τήν ἀποκεφαλίσουν καί ἔτρεξεν γάλα ἀντίς αἷμα παρακάλεσε τόν θεόν νά κρύψει τό λείψανον της / νά μήν κεῖται εἰς τήν γῆν ὅταν τήν ἀποτέμνουν :6: ὅταν τήν ἐπῆραν οἱ ἄγγελοι ἀπό τήν ἀλεξάνδρειαν καί τήν ἔφεραν στό Θεοβάδιστον ὄρος τοῦ σινᾶ καί τήν ἐφύλαγαν χρόνους τρακόσους ὕστερον τήν ἔφεραν ἀββάδες πατέρες κάτω στό μοναστήρι ὅπου εἶναι χτισμένο ἀπό / τόν μέγα Ἰουστιανόν ἐν ἔτει ἀπό χριστοῦ 529 ἔχει μέσα ἐκκλησίαις 26 τήν ἔχουν σέ ἀργυρό καί πολυτίμητο σεντούκι σιμά εἰς τήν ἁγίαν καί ἀκατάφλεκτον βάτον μέσα εἰς τήν ἐκκλησίαν Διάβασε τό συναξάρι της ἄν ἔχης εὐλάβειαν ἐν ἔτει 1723 / εἰς τό σάνκτ πέτερμπουργκ ἀρχιμανδρίτης ἀβιμελέχ.

Ὁ Ἀβιμελέχ ἐπιμελήθηκε στήν Πετρούπολη τόν ἴδιο χρόνο τήν ἐκτύπωση τῆς γενικῆς ἄποψης τοῦ Σινᾶ ἀρ. 386.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

403

403

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

404

404. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Χαλκογραφία. 0.55×0.80 μ.
1725. Βενετία.
Χαράκτης: άγνωστος.

Συλλογή Δήμητρας Πικραμμένου - Βάρφη, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Στόν οὐρανό, ἀνάμεσα στίς κορυφές τοῦ Σινᾶ, *Ἐλέῳ Θ(εο)ῦ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἁγίου καί Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ Ἰωαννίκιος.*

Δίπλα στό κεφάλι τῆς ἁγίας, *ΑΚ* (ἁγία Αἰκατερίνη) *S.C.* (Sancta Catarina).

Στό ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου πού βρίσκεται κάτω ἀπό τήν ἀστρονομική σφαίρα, ἔχει σχεδιαστεῖ τό βενετσιάνικο οἰκόσημο τῆς οἰκογενείας Καραγιάννη[1] μέ τά ἀρχικά *Ν.Κ.* τοῦ ἀφιερωτῆ Νικολάου Καραγιάννη.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, ἀνάμεσα στά ἑλληνικά καί τά ἰταλικά κείμενα ὑπάρχει μικρή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Βάτου μέ τόν Μωυσῆ καί τήν ἁγία Αἰκατερίνη καί τήν ἐπιγραφή *Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ ΒΑΤΟΣ RUBUS INUSTUS,* ἀπό κάτω *ΥΠΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΔΙΟΝΥCΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ CΙΝΑΙΤΟΥ + a minimo Dionisio Sacromonacho Sinaita.*

Κάτω ἀπό τά ἐπεξηγηματικά κείμενα, ἀριστερά καί δεξιά, *1725 Διά δαπάνης τοῦ ἐκλαμπροτάτου Ἄρχοντος Κυρίου Νικολάου Καραϊωάννη τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων / A Spese dell Illustrissimo Signor Nicolo Caragiani da Giannina nel an(no) 1725.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση ἔχουν χαραχτεῖ ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι τῆς ἁγίας, πού ἐπεξηγοῦν τίς σκηνές τοῦ βίου της· ἀριστερά εἶναι γραμμένα στά ἑλληνικά καί δεξιά στά ἰταλικά.

Τά κείμενα:

1 Διά συμβουλῶν τοῦ Πνευματικοῦ της Πατρός προσευξαμένη ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ Ἁγία Αἰκατερίνα, βλέ/πει κοιμωμένη τόν Χριστόν, πώς ἀπέστρεφε τό πρόσωπόν του, ὡς ἄν ὁποῦ ἡ Καλλιπάρθενος Κόρη δέν εἶχεν ἀκόμι δεχθῆ τό ἅγιον βάπτισμα.

2 Τήν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐβαπτίσθη, καί βλέπει πάλιν κοιμωμένη / τόν Χριστόν πώς τῆς ἔδιδεν ἀρραβῶνα, καί ἐγερθεῖσα τήν νύκτα / ἐκ τοῦ ὕπνου, θεωρεῖ τό δακτυλίδιον εἰς τό μέσων δάκτυλον τῆς δε/ξιᾶς της, καθώς καί τήν σήμερον φαίνεται.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

3 Ἐλέγχει ἀνδρείως τήν εἰδωλομανίαν τοῦ βασιλέως ἡ πάνσοφος / νικᾶ τῶν ρητόρων τά σοφίσματα, χειραγωγοῦσα τούτους πρός θείαν / πίστιν, καί ἀποδεικνύουσα τούς αὐτούς Μάρτυρας φωτοφόρους.

4 Ἀκούσασα τήν διδαχήν τῆς Παρθένου εἰς τήν φυλακήν ἡ / Βασίλισσα, ἐπίστευσεν εἰς τόν Χριστόν, καί μέ τάς ἄλλας / ὅπου τήν ἀκολουθοῦσαν ἔλαβε τοῦ μαρτυρίου τόν ἀμαράντινον στέφανον.

5 Ἰδών ὁ βασιλεύς πώς ἐπίστευσεν ὁ Ἀρχιστράτηγος μέ τούς στρα/τιώτας καί πολύ πλῆθος λαοῦ εἰς τόν Χριστόν, ὥρισε νά τήν / ἀποκεφαλίσουν καί τότε μέ παράδοξον τρόπον εἰς τήν ἀποτο/μήν ἔτρεξεν ἀντί αἵματος γάλα.

6 Οἱ Ἄγγελοι ἔφερον τήν Ἁγίαν ἀπό τήν Ἀλεξάνδρειαν / εἰς τό Θεοβάδιστον Σίναιον Ὄρος, καί τήν ἐφύλαξαν χρόνους / τριακοσίους ἔπειτα ἁρμονικῶς ἀνεκομίσθη μέ πολλήν συν/δρομήν εἰς τό περίφημον Μοναστήριον, ὁποῦ οἰκοδομήθη ἀπό / τόν μέγαν Ἰουστινιανόν.

1 Per consiglio del suo Padre Spirituale avendo S(an)ta / Caterina fatto orazione avanti l'Imagine della S(antissi)ma Vergi/ne Madre, vidde dormendo Gesu Cristo che volgeva la / faccia da un altra parte, comme che la bellissima Vergine / non avea per ancora ricevuto S(an)to Battesimo.

2 Il giorno seguente si batezzo e dormendo vidde nuo/vamente Gesu Cristo, che le dava il segno di sposali/zio e svegliatasi la mattina scorge l'anello nel dito / di mezzo della sua destra sicome al giorno d'oggi si / vede.

3 Riprendo valorosamente la Virtuosissima Vergine la / pazza Idolatria del Re supera le fallacie dei Savii gru/dandoli alle cognizione di Dio e faccendoli divenire Martiri splendidissimi.

4 Udita nella Carcere la Predica efficace della Vergine, si converti la Regina prontamente alla Fede di Gesu Cristo ed assieme con quelle che la seguivano si gua/dagno la Corona del Martirio.

5 Avendo veduto il Re che il Generale con li Soldati o / moltitudine di Gente venivano alla Fede di Cristo / comandò che la decapitassero, ed allora fu che me/ravigliosamente usci nella decollazione latte in/vece di sangue.

6 Gli Angeli portarono la Santa dalla Citta di Ales/sandria nel Monte Sinai e la custodirono per an/ni 300 vidi con magnificenza fu trasportata nel / sontuasissimo Monastero fabbricato dall Impe/rador Giustiniano.

Ἡ παράσταση ἀντιγράφει, μέ διαφορετικές ἐπιγραφές, τά ἀνάλογα προηγούμενα χαρακτικά ἀρ. 402 καί 403.

Γιά τόν ἀφιερωτή τῆς χαλκογραφίας σιναΐτη ἱερομόναχο Διονύσιο βλ. ἐδῶ σ. 352. Ὁ Νικόλαος Καραγιάννης ἀνήκει στή γνωστή οἰκογένεια τῶν Ἰωαννίνων, πού εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Βενετία ἀπό τόν 18ο αἰώνα.

404

404

404

1. Vittorio Spretti, *Enciclopedia storico nobiliare,* Μιλάνο 1929, σ. 314. Στό οἰκόσημο ἕνα ὄρθιο λιοντάρι κρατεῖ ἕνα τριαντάφυλλο.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

405. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.20×0.14 μ.
1727. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἡ χαλκογραφία ἀναδημοσιεύεται ἀπό βιβλίο.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ο ΤΩΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩΝ ΕΥΤΕΛΗϹ ΔΙΟΝΥϹΙΟϹ CINAÏΤΗϹ 1727.*

Μέσα στήν εἰκόνα, ἐπάνω, *Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑ, ὄροϹ CINA.*

Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη παριστάνεται ἔνθρονη, φορεῖ στέμμα καί βασιλική στολή μέ ἀετό κεντημένο στό μανδύα της· ἔχει τό δεξί χέρι μπρός στό στῆθος καί τό ἀριστερό, μέ τό ὁποῖο βαστάει σταυρό καί κλαδί ἀπό φοίνικα, ἀκουμπισμένο στόν τροχό τοῦ μαρτυρίου. Στό ἔδαφος βιβλία καί ἀστρονομική σφαίρα, ἀριστερά μικρή ἀπεικόνιση τῆς μονῆς καί πίσω οἱ δύο κορυφές τοῦ Σινᾶ. Ἕνα μονοπάτι μέ σκαλιά, πού περνάει κάτω ἀπό δύο τοξωτές πύλες, ὁδηγεῖ ἀπό τή μονή στήν Ἁγία Κορυφή, ὅπου γονατίζει ὁ Μωυσῆς μέ τίς πλάκες τοῦ Νόμου, ἐνῶ στήν κορυφή τοῦ Βουνοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης διακρίνεται τό λείψανό της μπροστά σέ κυκλικό κτίσμα.

Γιά τόν ἀφιερωτή τῆς εἰκόνας σιναΐτη Διονύσιο βλ. ἐδῶ σ. 352.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλίον περιέχον τήν ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τό τε προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ... Ἐνετίησιν ,αψκζ' (1727). Ἡ εἰκόνα τῆς ἁγίας βρίσκεται στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου· στήν τελευταία σελίδα ἀναφέρεται πάλι ὁ Διονύσιος: «Διά δαπάνης ὁ τῶν ἱερομονάχων εὐτελής Διονύσιος Σιναΐτης».
Ἡ φωτογραφία τῆς ἁγίας πού δημοσιεύεται ἐδῶ, προέρχεται ἀπό ἀντίτυπο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Δέν γνωρίζω ἄν ἡ εἰκόνα τυπώθηκε καί χωριστά ἀπό τό Προσκυνητάριο γιά νά κυκλοφορήσει ὡς αὐτόνομο χαρακτικό, ὅπως φαίνεται ὅτι συνέβη μέ τό πιστό ἀντίγραφό της, πού δημοσιεύτηκε μέ τό ὄνομα ἄλλου ἀφιερωτῆ, τοῦ Νεοφύτου, καί χρονολογία 1752, σέ μεταγενέστερες ἐκδόσεις τοῦ Προσκυνηταρίου (βλ. ἀρ. 408).

406. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.40×0.30 μ.
,αψλα' (1731), Μαρτίου κε' (25). Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Συλλογή Μαρίας Θεοχάρη, Ἀθήνα.

Ἡ χαλκογραφία ἀντιγράφει τό πρότυπο τῆς ξυλογραφίας τοῦ Νικοδήμου ἀρ. 401 τοῦ 1698, μέ διαφορετικό ἐξωτερικό πλαίσιο καί μέ τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Τῷ Πανιερωτάτῳ, Λογιωτάτῳ καί Ἁγιωτάτῳ ἡμῶν Αὐθέντῃ καί Δεσπότῃ, Ἀρχιεπισκόπῳ τοῦ Ἁγίου καί Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ καί Ραιθοῦ / Κ(υρί)ῳ Κ(υρί)ῳ Νικηφόρῳ σύν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Συνάξει ὁ ταπεινός δοῦλος Ἐμμανουήλ τοῦ Μπαλάση Νεοχωρίτου τό παρόν ἀφιερώνει εἰς τιμήν τοῦ Ἁγίου Μοναστηρίου Ἐνετίησιν ἔτει ,αψλα' Μαρτίου κε'.*

405

406

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *SANTA CATARINA VERGINE E MARTIRE.*

Σέ ταινία πού κρατεῖ ὁ ἄγγελος πάνω ἀπό τό κεφάλι τῆς ἁγίας, *ΧΑΙΕΡΕ ΠΑΝCΟΦΕ ΠΑΡΘΕΝΕ ΙΚΑΤΕΡΙΝΑ.*

Ἐπάνω, στό πλαίσιο, *Ψάλλεται κατά τήν Τιμιωτέραν / Ἔχει τό σόν Πνεῦμα ὁ Οὐρανός Σῶμα δέ τό Θεῖον, τεθησαύρισται ἐν Σινᾷ Αἷμα Μαρτυρίου ἐν Ἀλεξάνδρου Πόλει Σοφή Αἰκατερίνα σῶζε τούς δούλους σου.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

407

407. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.58 μ.
1727/1736. (Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Ἐπάνω ἀπό τά ἐπεξηγηματικά κείμενα, ἀριστερά, *Recuperato dal sig(nor) Michel Forro da Naousa 1736 ἐξαγοράστη παρά τοῦ Κυρίου Μηχαήλ Φόρρου τοῦ ἐκ Ναούσης εἰς τούς 1736*, ἀπό κάτω, *Διά δαπάνης ὁ τῶν ἱερομονάχων εὐτελής Διονύσιος Σιναΐτης 1727.*

Δίπλα στήν ἁγία, *Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝCΟΦΟC ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΗC.*

Στήν Ἁγία Κορυφή, + *ὅρος Σινᾶ Monte Sinai.*

Ἡ κεντρική παράσταση τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἔνθρονης, μέ τίς δύο κορυφές πού ὑψώνονται στό βάθος τοῦ τοπίου, εἶναι παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 405 τοῦ 1727. Κάτω ἀριστερά ἔχει σχεδιαστεῖ ἐδῶ ἀναλόγιο μέ βιβλία στή θέση τῆς μονῆς, ἀπό τήν Κορυφή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης λείπει τό στρογγυλό κτίριο καί στόν οὐρανό ὑπάρχουν σύννεφα καί δύο ἄγγελοι μέ τά στεφάνια τοῦ μαρτυρίου. Σέ σχέση μέ τά τρία ἀνάλογα προγενέστερα χαρακτικά τῶν ἐτῶν 1699, 1723 καί 1725, ἡ θέση τῶν εἰκονιδίων μέ τίς σκηνές ἀπό τό βίο τῆς ἁγίας, ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν κεντρική παράσταση, ἔχει ἐδῶ ἀντιστραφεῖ.

Κάτω τά ἐπεξηγηματικά κείμενα εἶναι γραμμένα ἀριστερά στά ρωσικά καί δεξιά στά ἑλληνικά, καί ἀνάμεσά τους ὑπάρχει μικρή ἀναπαράσταση τῆς μονῆς μέ τή σκηνή τῶν Βεδουίνων καί τήν ἐπιγραφή *ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΥ ΟΡΟΥC CINA.* Τά ἑλληνικά κείμενα εἶναι ὅμοια στό περιεχόμενο καί στή χάραξη μέ τά κείμενα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 404.

Γιά τή διπλή χρονολόγηση τῆς χαλκογραφίας καί τούς δύο δωρητές βλ. τή γενική ἄποψη τοῦ Σινᾶ ἀρ. 387, πού συνοδεύεται ἀπό ταυτόσημη ἐπιγραφή.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

408. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.20×0.14 μ.
1752. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
The Metropolitan Museum of Art, N. Ὑόρκη.

Ἀντίγραφο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 405 τοῦ 1727, τῆς ὁποίας ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ τήν ἀκόλουθη: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(εο)ῦ νεοφύτου ἱερομονάχου τοῦ σιναΐτου, 1752.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ χαλκογραφία ἔχει δημοσιευθεῖ σέ τέσσερα Προσκυνητάρια τοῦ Σινᾶ πού ἐκδόθηκαν στή Βενετία: στή σ. 8 τῆς ἔκδοσης τοῦ 1773 (Legrand XVIII, 2, ἀρ. 793), στή σ. 50 τῆς ἔκδοσης τοῦ 1778 (Legrand XVIII, 2, ἀρ. 932), στό πίσω μέρος τοῦ ἐξωφύλλου τῆς καραμανλίδικης ἔκδοσης τοῦ 1784 (Legrand XVIII, 2, ἀρ. 1145), καί στή σ. 54 τῆς ἔκδοσης τοῦ 1817 (Δ. Γκίνης - Β. Μέξας, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία 1800-1863,* Α', ἀρ. 994).

408

409. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Χαλκογραφία. 0.51×0.59 μ.
1759. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (δύο ἀντίτυπα, τό ἕνα ἐπιζωγραφισμένο).

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τά ἀποσπάσματα τῶν συναξαρίων, δεξιά, *Ἀνεκαινίσθη ὁ παρών τύπος ἐπί τοῦ πανιερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καί Μητροπολίτου Καρλοβίτζας κυρίου Παύλου Νενάνδοβηκ, ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου Ἰωαννικίου πρωτοσυγγέλου δαπάνῃ τῶν τιμιωτάτων πραγματευτῶν κύρ μάρκου πούλου τοῦ ἐκ Σιατίστης καί κύρ κυρίου Δήμου τοῦ ἐκ Ναούσης 1759 ἐν Βιέννῃ.*

Ἡ παράσταση ἀντιγράφει τή χαλκογραφία ἀρ. 407 τῶν ἐτῶν 1727/1736, μέ τά ἴδια ἐπεξηγηματικά κείμενα σέ ἄλλη χάραξη καί μέ τήν προσθήκη τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς, ἀριστερά στά ρωσικά καί δεξιά στά ἑλληνικά.

Στό παρεκκλήσιο τῆς Ἁγίας Βάτου τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ εἶναι ἀναρτημένη μία εἰκόνα πού ἀπεικονίζει τό ἴδιο θέμα, χωρίς τά ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι, σέ πολύ συγγενική παραλλαγή, πού συνοδεύεται ἀπό τήν ἐπιγραφή *,αψνε'* (1755) *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωακείμ ἱερομονάχου Σιναΐτου τοῦ Κρητός.*

410. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Χαλκογραφία. 0.51×0.60 μ.
,αωγ' (1803), Ἰουνίου ιδ' (14). Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Αἰκ. Χατζηδήμου, Ἀθήνα.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, ἀφιερωτική ἐπιγραφή γραμμένη γαλλικά, ἑλληνικά καί λατινικά, σέ πλαίσιο πού χωρίζεται σέ τρία μέρη:

Ἀριστερά, *(.....) de la plus sage et la plus chaste CATHERINE gravé à l'aide de PARTHENIO PROTOSINGELO et aux depans du sieur PIERRE VITTAL de l'isle de Milo à sa mémoire et a celle de son épouse HELENE RACOWIZA de la Moldavie OFERT AU MONASTERE DE ST. CATHERINE DU MONT SINAI POUR LE DONNER AUX FIDELES CHRETIENS.*

Στό κέντρο, *Ἐχαλκογράφη αὔτη ἡ εἰκών τῆς πανσόφου καί παρθένου ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ συνδρομῇ μέν ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΥ δαπάνῃ δέ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος ΠΕΤΡΟΥ ΒΙΔΑΛΗ τοῦ ἐκ νήσου Μήλου εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καί τῆς συμβίου αὐτοῦ ΕΛΕΝΗΣ ΡΑΚΚΟΒΙΤΖΑΣ τῆς ἐκ Μολδοβλαχίας ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΤΟ ΟΝ ΕΙΣ Τ(Ο) ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ ΙΝΑ ΔΩΡΕΑΝ ΔΙΔΩΤΑΙ ΤΟΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ.*

Δεξιά, *Imago sapientissimae et castissimae CATHARINAE apri incisa auxilio PARTHENU PROTOSINGELE impensis Prae nobilissimi Domini Domini PETRE WITALI ex insula Melo per sua et conjugae suae HELENAE RACOWITZAE Moldaviensis memoriam CONSECRATA MONASTERIO SANCTAE CATHARINAE MONTIS SINAI UT DONO DETUR FIDELIBUS CHRISTIANIS.*

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο τῆς χαλκογραφίας, *ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ ΔΙΑ ΣΗΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

409

410

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΑΓΙΟΥ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΛΑΡΙΩΝΟΣ ΣΙΝΑΙΤΟΥ ΚΑΙ ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΟΧΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΙΝΑΙΤΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΩΓ ΜΗΝΙ ΙΟΥΝΙΟΥ ΙΔ'.

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας ἡ ἁγία Αἰκατερίνη παριστάνεται ὄρθια, σέ δάπεδο στρωμένο μέ μαῦρες καί ἄσπρες ρομβοειδεῖς πλάκες. Μέ τό δεξί χέρι κρατεῖ σταυρό καί κλαδί ἀπό φοίνικα, μέ τό ἀριστερό ἀκουμπᾶ σέ χτιστό βάθρο-ἀναλόγιο. Ἡ ἐνδυμασία της θυμίζει Ρωσίδα αὐτοκράτειρα τοῦ 18ου αἰώνα. Δεξιά διακρίνεται τμῆμα τροχοῦ, βιβλία καί ἀστρονομική σφαίρα. Στό βάθος ἐκτείνεται τό τοπίο τοῦ Σινᾶ μέ τίς τρεῖς κορυφές του, ἀριστερά τό μοναστήρι, οἱ Βεδουίνοι καί ὁ Μωυσῆς μέ τά πρόβατά του μπροστά στή Βάτο. Ἐπάνω, στό κέντρο, ἡ Ἁγία Τριάς, δύο ἄγγελοι μέ στεφάνια καί ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΑ Η ΠΑΝΣΟΦΟΣ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ.*

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τό κεντρικό θέμα, οἱ νέες χαράξεις τῶν σκηνῶν τοῦ βίου τῆς ἁγίας ἀκολουθοῦν τά ἴδια εἰκονογραφικά πρότυπα τῶν παλαιότερων χαλκογραφιῶν μέ μικρές τροποποιήσεις.

Ἀπό τήν παρουσία τῶν δύο ἀφιερωτικῶν ἐπιγραφῶν συμπεραίνουμε ὅτι ὁ Ἱλαρίων τύπωσε τό 1803 παλαιότερη πλάκα, πού εἶχε χρηματοδοτηθεῖ ἀπό τόν Πέτρο Βιδάλη καί τῆς ὁποίας ἀντίτυπο δέν ἔχει ἐντοπιστεῖ.

Τά ἀποσπάσματα ἀπό τό συναξάρι, πού ἀντιστοιχοῦν στίς ἔξι σκηνές τοῦ βίου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ἔχουν χαραχτεῖ ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, σέ ἑλληνική καί σλαβική γλώσσα. Τά ἑλληνικά κείμενα ἐπαναλαμβάνουν, σέ ἄλλη χάραξη, τά κείμενα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 404 τοῦ 1725.

411. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ

Χαλκογραφία. 0.49×0.59 μ.
,αωι' (1810), Ἰουνίου α'. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Γεννάδιος ἱεροδιάκονος σιναΐτης.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.

Νέα χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 410. Διαφέρουν κυρίως οἱ σκιές τῶν βουνῶν, τά κεντήματα τῆς στολῆς τῆς ἁγίας, οἱ πλάκες τοῦ δαπέδου, πού εἶναι ὀρθογώνιες. Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, στό κέντρο, ἡ νέα ἀφιερωτική ἐπιγραφή, *Ἐχαλκοχαράχθη ἡ παροῦσα χαλκογραφία δαπάνῃ καί προστασίᾳ τοῦ πανοσιολογιωτάτου κυρίου Ἱλαρίωνος, κρητός καί σιναΐτου, χειρί δέ Γεναδίου ἱεροδιακόνου σιναΐτου / Ἐν Κωνσταντινουπόλη / Ἐν τῷ μετοχείῳ τῶν Σιναϊτῶν ΑΩΙ Ἰουνίου Α.*

Ἀριστερά καί δεξιά, σέ ἔξι στῆλες, τά ἐπεξηγηματικά κείμενα πού ἀκολουθοῦν:

1 *Διά συμβουλῆς τοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς πατρός προσευξαμένη ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς θεοτόκου, βλέπει κατ' ὄναρ τόν Ἰησοῦν στρέφοντα τό πρόσωπον ἐπειδή ἦτον ἀκόμι ἀβάπτιστος ἡ ἁγία.*

2 *Τήν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐβαπτίσθη καί βλέπει πάλιν καθ' ὕπνον τόν χριστόν διδόντα ἀρραβῶνα καί ἐγερθεῖσα τοῦ ὕπνου θεωρεῖ δακτύλιον εἰς τόν μέσον δάκτυλον τῆς δεξιᾶς αὐτῆς.*

3 *Ἐλέγχει τήν εἰδωλομανίαν τοῦ βασιλέως, νικᾶ τῶν ρητόρων τά σοφίσματα καί πιστεύουσιν εἰς χριστόν.*

4 *Ἀκούσασα τήν διδαχήν τῆς ἁγίας ἐν τῇ φυλακῇ ἡ βασίλισσα ἐπίστευσεν εἰς χριστόν, καί ἔλαβε τόν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.*

5 *Ἰδών ὁ βασιλεύς ὅτι ἐπίστευσεν ὁ ἀρχιστράτηγος καί οἱ σύν αὐτῷ προσέταξε καί ἀπέτεμον τήν κάραν τῆς ἁγίας.*

6 *Οἱ ἄγγελοι ἔφεραν τό λείψανον τῆς ἁγίας εἰς τό Σίναιον Ὄρος.*

7 *ὅθεν μετά χρόνους 300 ἐκομίσθη πανηγυρικῶς εἰς τό μοναστήριον.*

8 *Χωρήβ ἔνθα δέχεται Μοσῆς τόν νόμον Μοναστήριον τοῦ Σινᾶ ἔνθα καί ἡ Βάτος.*

9 *Βουνόν καί τάφος τῆς ἁγίας.*

Γιά τόν σιναΐτη χαράκτη Γεννάδιο βλ. ἐδῶ σ. 358.

412. Ο ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.28×0.21 μ.
1811. (Κωνσταντινούπολη).
Χαράκτες: Παρθένιος καί Γεράσιμος (Καραβία).

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφές στό κέντρο τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου, ἐπάνω *1811*, κάτω *ΧΕΙΡ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΚΑΙ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ.*

Στό πρῶτο ἐπίπεδο ἀριστερά ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, μέ βασιλική στολή, στέκει ὄρθια σέ βάθρο δίπλα στόν τροχό τοῦ μαρτυρίου καί κρατεῖ μέ τό ἕνα χέρι κλαδί ἀπό φοίνικα καί μέ τό ἄλλο τόν Ἐσταυρωμένο. Λίγο πιό πίσω, δεξιά, σέ σύννεφα οἱ ὁλόσωμες μορφές τῆς Παναγίας Βρεφοκρατούσας καί τοῦ ἀρχάγγελου Μιχαήλ· ὁ μικρός Χριστός ἀπό τήν ἀγκαλιά τῆς Μητέρας του προσφέρει στήν ἁγία τό δακτυλίδι τοῦ ἀρραβώνα· κάτω ἀπό τά σύννεφα, σέ αὐγόσχημο πλαίσιο, ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή *ΟΡΑ ΔΕ ΜΟΙ Ω ΘΕΑΤΑ ΚΑΙ / ΤΟΝ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΖΩΗΣ / ΑΡΡΑΒΩΝΑ, ΤΟ ΔΑΚΤΙΛΙΔΙΟΝ / ΦΗΜΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΔΙΔΟ/ΜΕΝΟΝ ΤΗ ΑΓΙΑ.*

Δίπλα στίς σχετικές παραστάσεις *ΜΡ ΘΥ, ΙΣ ΧΣ, Ο ΜΙΧ. ΑΡΧ(ΩΝ)* καί ἡ ἐπιγραφή *Η (ΑΓΙΑ ΜΕ)ΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ (ΑΙΚΑ)ΤΕΡΙΝΑ.*

Ἐπάνω παριστάνονται, δεξιά οἱ δύο κορυφές τοῦ Σινᾶ, ἀριστερά δύο ἄγγελοι πού μεταφέρουν τό λείψανο τῆς ἁγίας, καί στό κέντρο ἡ ἐπιγραφή *ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΟ/ΜΙΖΟΥΣΙ ΤΟ ΣΩΜΑ / ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΠΟ ΑΛΕ/ΞΑΝΔΡΕΙΑ ΕΙΣ / ΤΟ ΣΙΝΑΙΟΝ / ΟΡΟΣ.*

Ὁ Παρθένιος καί ὁ Γεράσιμος εἶναι οἱ γνωστοί καί ἀπό ἄλλα χαρακτικά Ἰθακήσιοι ἀδελφοί Καραβία (βλ. ἐδῶ σ. 62).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

411

412

413. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Λιθογραφία. 0.49 × 0.33 μ.
1856. Κωνσταντινούπολη. Λιθογραφεῖο Κ. Καγιόλ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, *ΠΟΘΩ ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΜΙΑ / Π.Κ. / 1856 / ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ Κ. ΚΑΓΙΟΛ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.*

Ἡ λιθογραφία ἐπαναλαμβάνει τό εἰκονογραφικό θέμα τῶν χαλκογραφιῶν ἀρ. 405 τοῦ 1727 καί ἀρ. 408 τοῦ 1752, πού ἐδῶ ὅμως περιβάλλεται ἀπό φαρδύ μπαρόκ πλαίσιο μέ ἀγγέλους, σεραφείμ, τριανταφυλλιές καί ἐπισκοπική μίτρα στό κέντρο ἐπάνω.

Τό πλαίσιο αὐτό προέρχεται ἀπό τή χαλκογραφία τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου ἀρ. 541, πού χάραξε στή Βενετία ὁ Ι.Α. Ζουλιάνης στίς ἀρχές τοῦ περασμένου αἰώνα· τό χρησιμοποίησε τό 1848 τό λιθογραφεῖο Ε. Καγιόλ καί στή λιθογραφία ἀρ. 542.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

άρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
414	Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.	Παναγία, ἀρχάγγελοι, Μωυσῆς, Ἀαρών		—
415	1695	Ἑπτάφωτος Λυχνία, Μωυσῆς, Ἀαρών	(Νικόδημος)	Λεόπολη
416	1700	Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος	Διονύσιος	Λεόπολη
417	1752	Παναγία, Μωυσῆς, ἁγία Αἰκατερίνη	Ἀθανάσιος Καπόσιτα	Βενετία ἤ Βιέννη

414. ΠΑΝΑΓΙΑ ΒΡΕΦΟΚΡΑΤΟΥΣΑ, ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΙ, ΜΩΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΑΡΩΝ

Ξυλογραφία. 0.36×0.26 μ.
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, μία πρόσφατη — 1977 — ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Κάτω ἀπό σπασμένο ὀξυκόρυφο τόξο πού στηρίζεται σέ δύο λεπτές κολόνες, ἡ Παναγία ὁλόσωμη, καθισμένη σέ θρόνο χωρίς πλαϊνά στηρίγματα, μέ καγκελωτή πλάτη, κρατεῖ τόν Χριστό μπροστά της στά γόνατα καί ἀκουμπάει τά πόδια σέ χαμηλό σκαμνί. Πάνω ἀπό τό φωτοστέφανο ἕνα σεραφείμ, στά πλάγια κυματιστές γραμμές πού μοιάζουν μέ φλόγες καί ἀπό κάτω *ΜΡ ΘΥ.* Τή Θεοτόκο πλαισιώνουν οἱ ὁλόσωμοι ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ καί κάτω οἱ προφῆτες Μωυσῆς καί Ἀαρών γονατιστοί, μέ εἰλητάρια στό χέρι, δίπλα στίς ἐπιγραφές *(ΠΡΟΦΗΤΗΣ) ΜΩΥCΗC, (ΠΡΟΦΗΤΗΣ) ΑΑΡΩΝ.* Ἐπάνω, στά τρίγωνα πού δημιουργοῦνται ἔξω ἀπό τό τόξο, δύο μεγάλοι ρόδακες καί φύλλα.

Ἡ παράσταση ἔχει χαραχτεῖ προσεκτικά ἀπό ἀρκετά ἔμπειρο λαϊκό τεχνίτη, ἴσως Κρητικό, στά τέλη τοῦ 17ου ἤ στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα, περίοδο στήν ὁποία φαίνεται πώς ἀνήκουν τά σιναϊτικά καί ἄλλα ξυλογραφημένα θέματα, πού βρέθηκαν μαζί στή μονή τοῦ Σινᾶ. Στήν πίσω ὄψη τῆς πλάκας εἶναι χαραγμένο ἕνα διακοσμητικό σύμπλεγμα μέ ἄνθη καί φτερωτούς δράκοντες (βλ. εἰκ. 1).

Εἰκ. 1

414

414

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

415. ΕΠΤΑΦΩΤΟΣ ΛΥΧΝΙΑ, ΜΩΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΑΡΩΝ

Ξυλογραφία. 0.185×0.138 μ.
1695, Ἰουλίου 26. (Λεόπολη).
Χαράκτης: (Νικόδημος Ρόκου;).

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, ἀρκετά χάρτινα ἀντίτυπα, μερικά ἐπιζωγραφισμένα).

Ἐπιγραφές:

Ἀνάμεσα στά δύο βουνά, *ΤΟ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΝ / ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑ.*

Κάτω ἀπό τήν Κιβωτό, *ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ / ΣΙΝΑΙΤΙΣ +1695 ΙΟΥΛΙΟΥ / 26.*

Στό κέντρο εἰκονίζεται ἡ Κιβωτός τοῦ Μαρτυρίου ἤ τῆς Διαθήκης, ὅπως τήν περιγράφει ἡ Ἁγία Γραφή, μέ τήν Ἑπτάφωτο Λυχνία, τούς Πέντε Ἄρτους, τή Χρυσῆ Στάμνο τοῦ Μάννα καί δύο Χερουβείμ ἀντικριστά.

Δεξιά ἀπό τήν Κιβωτό στέκεται ὁ Ἀαρών μέ ἱερατικά ἐνδύματα, πού κρατεῖ θυμιατήρι καί τήν «ράβδον τήν βλαστήσασαν»· ἀριστερά ὁ Μωυσῆς, μέ μακρύ χιτώνα, βαστάει μέ τό ἕνα χέρι τίς πλάκες μέ τίς δέκα ἐντολές καί μέ τό ἄλλο τό ὑψωμένο ραβδί του. Πίσω διαγράφονται δύο κορυφές τοῦ Σινᾶ: ἡ Ἁγία Κορυφή, ὅπου γονατιστός ὁ Μωυσῆς δέχεται τίς πλάκες τοῦ Νόμου, καί τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης μέ τό λείψανό της στή κορυφή, δίπλα σ' ἕναν ἄγγελο.

Τό ἐξωτερικό πλαίσιο τῆς εἰκόνας ἀποτελεῖται ἀπό σχηματικά φύλλα καί ρόδακες.

Ἡ παράσταση θά πρέπει νά χαράχτηκε στή Λεόπολη· χαράκτης της εἶναι ἴσως ὁ Νικόδημος Ρόκου, πού συνεργαζόταν τήν ἐποχή ἐκείνη μέ τόν Χατζηκυριάκη γιά τήν ἐκτύπωση σιναϊτικῶν ξυλογραφιῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 192, 193.

415

415

416. ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ

Ξυλογραφία. 0.18×0.165 μ.
1700. (Λεόπολη).
Χαράκτης: Διονύσιος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (μία ξυλόγλυπτη πλάκα, χάρτινα ἀντίτυπα, μερικά ἐπιζωγραφισμένα).

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, μέ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα, *ΚΑΤΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΩΑΝΟΥ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ / ΣΙΝΕΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ο ΣΙΝΑΗΤΙΣ ΓΡΙΓΟΡΙΟΣ ΚΕ Η ΕΠΙΛΙΠΙ Η ΑΣΚΙΣΑΝΤΕΣ / ΣΤΟ ΣΙΝΕΟΝ ΟΡΟΣ. 1700. ΧΑΤΖΙΚΙΡΓΙΑ/-ΚΙΣ ΒΟΥΡΛΙΟΤΙΣ ΣΙΝΑΙΤΙΣ.*

Κάτω δεξιά, σέ μικρό πλαίσιο, τό ὄνομα τοῦ χαράκτη ἱερομονάχου Διονυσίου στά πολωνικά.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

416

416

Μέσα στήν εἰκόνα, δίπλα στίς σχετικές παραστάσεις, *ΧΑΙΡΕ ΒΑΤΕ ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ, ΧΑΙΡΕ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΚΕ ΘΕΟΦΑΔΙΣΤΟΝ, ΧΑΙΡΕ ΚΛΙΜΑΞ ΟΥΡΑΝΙΕ ΔΙ ΗΣ ΚΑΤΕΒΙ Ο ΘΕΟΣ, Γρηγό(ριος) Ἀναστ(άσιος) Ἰωάννης.*

Στό εἰλητάριο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, *ΔΕΥΤΕ ΑΔΕΛΦΙ ΠΑΝΤΕΣ.*

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος στέκεται ὄρθιος στό κέντρο, σέ χαμηλό βάθρο, καί κρατεῖ ἐνεπίγραφο εἰλητάριο. Τόν πλησιάζει ἀπό ἀριστερά ὅμιλος ἀσκητῶν καί μοναχῶν μέ ἐπικεφαλῆς τούς σιναΐτες ὁσίους Ἀναστάσιο καί Γρηγόριο. Δεξιά εἶναι ἀκουμπισμένη μιά ψηλή σκάλα, στήν ὁποία ἀνεβαίνουν μοναχοί. Μερικοί φτάνουν στήν κορυφή, ὅπου τούς περιμένει ἕνας ἄγγελος, ἄλλοι πέφτουν ἀπό τά σκαλιά στό στόμα τοῦ «παμφάγου ᾅδη». Στό βάθος διαγράφονται ἀριστερά τά τείχη τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἀπό τά ὁποῖα προβάλλει ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καί τό παρεκκλήσιο τῆς Βάτου, καί στό κέντρο ἡ Ἁγία Κορυφή, ὅπου ὁ Μωυσῆς γονατιστός δέχεται τίς πλάκες τοῦ Νόμου.

Τήν εἰκόνα περιβάλλει φαρδύ πλαίσιο μέ περιελισσόμενα ἄνθη καί φύλλα.

Μέ αὐτή τή δεύτερη γνωστή ξυλογραφημένη παράσταση τοῦ ἱερομονάχου Διονυσίου (πρώτη εἶναι ἡ Ἁγία Βάτος ἀρ. 397 τοῦ 1699) κλείνει ἡ σειρά τῶν σιναϊτικῶν χαρακτικῶν πού ἐπιμελήθηκε χάριν τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ ὁ Βουρλιώτης Χατζηκυριάκης.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος ἔζησε τόν 7ο αἰώνα. Ἀφοῦ ἔμεινε σαράντα χρόνια ἐρημίτης στό Σινᾶ, ἔγινε ἡγούμενος τῆς μονῆς σέ προχωρημένη ἡλικία. Εἶναι γνωστός γιά τό θρησκευτικό του ἔργο τό ἐπιλεγόμενο *Ἡ Κλῖμαξ,* στό ὁποῖο σέ τριάντα ἀναβάσεις, πού ἀντιστοιχοῦν στά τριάντα χρόνια τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἐκθέτει ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ βαθμιαία ἐξέλιξη καί τελειοποίηση τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει ἀφιερώσει τή ζωή του στόν Θεό.

Ὑπῆρξαν δύο Ἀναστάσιοι σιναΐτες πού πατριάρχευσαν στήν Ἀντιόχεια καί πέθαναν μαρτυρικά, ὁ πρῶτος τό 599, ὁ δεύτερος καί διάδοχός του δέκα χρόνια ἀργότερα[1]. Ὁ ὅσιος Γρηγόριος ἀσκήτεψε στό Σινᾶ καί στόν Ἄθω τόν 14ο αἰώνα. Τό βίο του ἔχει γράψει ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος[2].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης,* σ. 206, 207.

1. Νικοδήμου, *Συναξαριστής,* Β', σ. 102.
2. *Νέον Ἐκλόγιον,* σ. 292-304.

417. ΠΑΝΑΓΙΑ ΒΡΕΦΟΚΡΑΤΟΥΣΑ, ΜΩΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.345 × 0.29 μ.
1752. (Βενετία ἤ Βιέννη).
Χαράκτης: Ἀθανάσιος Καπόσιτα.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, *Αὕτη ἡ ἁγία εἰκών τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου / τύπῳ ἐκδώθη διά συνδρομῆς Κυρίου*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

συλβέστρου πρωτωσυγ/κέλου τοῦ σιναΐτου δαπάνῃ δέ τοῦ ἐντιμοτάτου κυρίου ιω(άννου) τοῦ σταμουλάκυ ἐκ χόρας κοζάνιον εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων αὐτοῦ 1752 / ἐπιστασίᾳ ἀθανασίου Καπόσιτα ἐκ γραποβαρις ἔτις 1751 ὀκτομβρίου 18. Δεξιά σλαβική ἐπιγραφή καί στό τέλος, μέ λατινικά στοιχεῖα, *ATHANASI G M. PICTOR INVEN ET.....*

Ἡ Παναγία στό κέντρο τῆς παράστασης, μέ τόν Χριστό στά γόνατά της, κάθεται σέ σκαλιστό θρόνο μέ ψηλή ἡμικυκλική πλάτη. Στρίβει ἐλαφρά πρός τά δεξιά, ὅπου στέκει ἡ ἁγία Αἰκατερίνη καί τῆς προσφέρει τρία τριαντάφυλλα, ἐνῶ ὁ Χριστός ἁπλώνει κι αὐτός τό χέρι πρός τήν ἁγία, ἴσως γιά νά τῆς δώσει τό δακτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνα. Ἀπό πάνω τό Ἅγιον Πνεῦμα (ἡ Περιστερά) σέ δόξα, χερουβείμ καί δύο ἄγγελοι πού βαστοῦν τό στέμμα τῆς Παναγίας.

Ἀριστερά στέκεται ὄρθιος ὁ Προφήτης Μωυσῆς καί κρατεῖ ψηλά μέ τά δύο χέρια τίς πλάκες τοῦ Νόμου. Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά, εἶναι ντυμένη μέ βασιλική στολή καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό χέρι τό σταυρό καί κλαδί ἀπό φοίνικα. Ἀπό ψηλά κατεβαίνει ἕνας ἄγγελος μέ τό στεφάνι τοῦ μαρτυρίου της. Πάνω ἀπό τήν παράσταση, μέ μεγάλα γράμματα, οἱ ἐπιγραφές *Ο ΠΡΟΦΗΤΗC ΜΩΥCΗC, ΜΡ ΘΥ, IC XC, Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΗΝΑ.*

Ἡ χαλκογραφία θά πρέπει νά χαράχτηκε στή Βιέννη ἤ τή Βενετία ἀπό τόν Ἀθανάσιο Καπόσιτα, γιά τόν ὁποῖο δέν ἔχουμε πληροφορίες.

417

Ο ΑΘΩΣ

Τό Ἅγιον Ὄρος, τά μοναστήρια καί οἱ θαυματουργές εἰκόνες

Ἡ συγκέντρωση στόν ἴδιο γεωγραφικό χῶρο, στή χερσόνησο τοῦ Ἄθω, πολλῶν καί φημισμένων μοναστηριῶν ἦταν φυσικό νά προκαλέσει μιά πλούσια ἄνθηση σέ ἐκτυπώσεις χαρακτικῶν μέ παραστάσεις ἀπό τό Ἁγιώνυμον Ὄρος.

Γιά τή χρησιμότητα τῶν ἐντύπων αὐτῶν ἰσχύουν καί ἐδῶ ὅσα ἐπισημάνθηκαν σχετικά μέ τή μονή τοῦ Σινᾶ: ἡ ἀθρόα προσέλευση προσκυνητῶν πού ἀποζητοῦσαν ἐνθύμια τοῦ προσκυνήματός τους καί τιμητική ἀναγνώριση τῆς ὅποιας προσφορᾶς τους, οἱ σχέσεις τῶν μοναστηριῶν μέ τόν ἔξω κόσμο, καί ἰδίως οἱ συνεχεῖς μετακινήσεις τῶν μοναχῶν πρός τά ἀπομακρυσμένα μετόχια καί οἱ μακροχρόνιες περιοδεῖες τους σέ ζητεῖες. Τίς ἐπαφές αὐτές διευκόλυνε ἡ προσφορά μιᾶς ἔντυπης παράστασης, πού ἐνίσχυε μέ τήν ἀμεσότητα τῆς εἰκόνας τό γόητρο καί τή φήμη τῶν μοναστικῶν ἱδρυμάτων πού ζητοῦσαν τή συμπαράσταση τῶν πιστῶν.

Τά θέματα πού κυρίως εἰκονογραφοῦνται στά χαρακτικά αὐτά εἶναι ἡ γενική ἄποψη τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τά αὐτοτελή φρουριακά συγκροτήματα τῶν ἀθωνίτικων μοναστηριῶν, καθώς καί θαυματουργές εἰκόνες, ἅγιοι καί θρησκευτικές σκηνές πού συνδέονται στενά μέ μιά μονή ἤ μιά σκήτη, τῆς ὁποίας μικρή ἀπεικόνιση προστίθεται συχνά στήν παράσταση.

Ἄν ἐξαιρέσουμε ἕνα περιορισμένο ἀριθμό λιθογραφιῶν, οἱ ἁγιορείτικες παραστάσεις εἶναι ὅλες χαλκογραφημένες. Ξυλογραφίες ἀνάλογες μέ τίς σιναϊτικές τοῦ 17ου αἰώνα δέν ἔχουν διασωθεῖ, ὅσο γνωρίζω, ἐκτός ἀπό δύο σερβικά χαρακτικά πού βρίσκονται στό Ἐθνικό Μουσεῖο τοῦ Βελιγραδίου[1].

Ἔχουν συγκεντρωθεῖ πάνω ἀπό ἑκατό χαρακτικά μέ ἀπεικονίσεις ἁγιορείτικων θεμάτων. Ὁ χρόνος τῆς ἐμφάνισής τους καί ἡ συχνότητα τῶν ἐκτυπώσεων ἀκολουθοῦν τίς ἴδιες περίπου καμπύλες πού παρατηροῦνται στίς ἄλλες ἔντυπες θρησκευτικές παραστάσεις. Πρωτοεμφανίζονται στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα, πληθαίνουν ἀπό τό 1760 περίπου ὥς τό 1821, καί μετά ἀπό μιά ἐντυπωσιακή διακοπή δέκα ἐτῶν, πού συμπίπτει μέ τούς ἐπαναστατικούς ἀγῶνες, ἡ παραγωγή τους ξαναρχίζει μέ ἀνοδική τάση πού συνεχίζεται ὥς τό 1865, γιά νά ἀνακοπεῖ γύρω στό 1881.

Τά κέντρα στά ὁποῖα ἐκτυπώνονται τά περισσότερα χαρακτικά εἶναι ἡ Βενετία καί ἡ Βιέννη στήν περίοδο 1701-1810 καί τό Ἅγιον Ὄρος στά μετέπειτα χρόνια.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Πιό ἀναλυτικά, ἀπό τίς εἴκοσι ὀκτώ χαλκογραφίες τοῦ 18ου αἰώνα, δέκα προέρχονται ἀπό τή Βιέννη, ἑπτά ἀπό τή Βενετία, τρεῖς ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος, δύο ἀπό τή Μόσχα καί ἀπό μία ἀπό τή Βλαχία, τό Παρίσι καί τό Βρανδεμβοῦργο (οἱ τρεῖς τελευταῖες εἶναι γνωστές μόνο ἀπό βιβλία). Ἄλλες τρεῖς εἶναι ἄγνωστης προέλευσης.

Στήν εἰκοσαετία 1801-1820 ὀκτώ παραστάσεις τυπώθηκαν στό Ἅγιον Ὄρος, τρεῖς στή Βενετία, δύο στήν Κωνσταντινούπολη καί ἀπό μία στή Βιέννη, τή Μόσχα καί τή Χάλλη, ἐνῶ ἀπό τίς τριάντα ἕξι τῆς περιόδου 1831-1881 τριάντα δύο τυπώθηκαν στόν Ἄθω, τρεῖς στή Μόσχα καί μία στήν Κωνσταντινούπολη.

Ἀπομένουν εἴκοσι μία ἀχρονολόγητες χαλκογραφίες, ἀπό τίς ὁποῖες οἱ πέντε ἴσως νά χαράχτηκαν πρίν ἀπό τό 1800· οἱ ὑπόλοιπες μοιάζουν νά προέρχονται ἀπό ἁγιορείτικα ἐργαστήρια τοῦ 19ου αἰώνα.

Ἡ γενική ἄποψη τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Τά εἴκοσι μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅπως εἶναι διασκορπισμένα στίς δύο πλαγιές τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου καί στίς νοτιοδυτικές καί βορειοανατολικές παραλίες της, ἀσφαλῶς θά προβλημάτισαν τούς χαράκτες πού θέλησαν νά τά περιλάβουν ὅλα μαζί σέ μία παράσταση, τοποθετημένα στή σωστή γεωγραφική τους θέση.

Σάν ἀπόπειρα πρός τήν κατεύθυνση αὐτή μπορεῖ νά θεωρηθεῖ μία χαλκογραφία τοῦ Pierre Belon du Mans τοῦ 1553, πού ἀπεικονίζει τόν Ἄθω ἀπό τή δυτική του ὄψη[2] (βλ. εἰκ. 1). Ὁ χαράκτης, ἐπηρεασμένος ἀπό τήν τεχνική τῆς χαρτογράφησης, σχεδίασε τό θέμα του ἀπό ψηλά, σάν ἀνάγλυφο χάρτη, καί περιέλαβε μέσα στήν εἰκόνα τή θάλασσα πού ἐκτείνεται πίσω ἀπό τήν ὀροσειρά, στά βορειοανατολικά· τοῦ δόθηκε ἔτσι ἡ δυνατότητα νά σημειώσει ἐπάνω στή χερσόνησο, ἐκτός ἀπό τά μοναστήρια τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, καί ὁρισμένα τῆς ἀνατολικῆς, ὅπως τή μονή τοῦ Ζωγράφου, τό Βατοπέδι καί τή Μεγίστη Λαύρα. Οἱ μεταγενέστερες, ὅμως, εἰκονογραφήσεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τή χαρτογραφική αὐτή ἀντίληψη.

Μιά προσπάθεια νά ἐνταχθοῦν δύο ἤ τρία μοναστήρια σέ μικρό τμῆμα τοῦ ἀθωνίτικου τοπίου ἐμφανίζεται σέ δύο σερβικές ξυλογραφίες τοῦ 17ου αἰώνα, πού σώζονται στό Ἐθνικό Μουσεῖο τοῦ Βελιγραδίου[3]. Οἱ διαστάσεις τῆς καθεμιᾶς εἶναι 0.39×0.26 μ. Ἡ πρώτη, πού δημοσιεύεται ἐδῶ (βλ. εἰκ. 2), ἀπεικονίζει τίς μονές Σίμωνος Πέτρας, Διονυσίου καί Γρηγορίου, μέ ἕνα ἱστιοφόρο στή θάλασσα στό πρῶτο ἐπίπεδο, ἡ δεύτερη τίς μονές Ἰβήρων καί Κουτλουμουσίου, μέ τήν Παναγία στό κέντρο σέ ἀκτινωτή δόξα, δίπλα στήν ἐπιγραφή *ΑΤΗΟ*· ἐπάνω σέ κάθε μοναστήρι ὑπάρχει ἡ ὀνομασία του σέ κυριλλική γραφή. Εἶναι πιθανό τά χαρακτικά αὐτά νά ἀντιγράφουν λεπτομέρειες μιᾶς μεγαλύτερης παράστασης πού ἀπεικόνιζε ὁλόκληρο τόν Ἄθω.

Εἰκ. 1

Εἰκ. 2

Στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα δημοσιεύτηκε τό *Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους* τοῦ Ἰωάννη Κομνηνοῦ. Στήν πρώτη ἔκδοσή του, πού ἔγινε τό 1701 στό τυπογραφεῖο τῆς μονῆς Συναγώβου τῆς Βλαχίας, τό Προσκυνητάριο συνοδεύεται ἀπό χαλκογραφίες πού ἀπεικονίζουν ξεχωριστά, τή μία δίπλα στήν ἄλλη, τίς δύο ὄψεις τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Στήν ἀναδημοσίευση τοῦ Προσκυνηταρίου, πού ἔκανε στό Παρίσι τό 1708 ὁ Montfaucon στήν *Palaeographia Graeca,* οἱ χαλκογραφίες ἀναπαράγονται ἡ μία πάνω ἀπό τήν ἄλλη, στήν ἴδια σελίδα.

Δέν εἶναι γνωστό πότε ἀκριβῶς καί ἀπό ποιό χαράκτη συνδυάστηκαν γιά πρώτη φορά τά δύο θέματα τοῦ παραπάνω εἰκονογραφικοῦ προτύπου καί ἀποτέλεσαν τήν ἑνιαία παράσταση πού ἐμφανίζει ἀριστερά τό δυτικό τμῆμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δεξιά τό ἀνατολικό, καί δύο κορυφές στό κέντρο, στό σημεῖο πού ἑνώνονται. Ἡ σύνθεση αὐτή, πού ἐκ πρώτης ὄψεως θυμίζει τήν ἀνάλογη παράσταση τοῦ Ὄρους Σινᾶ μέ τίς τρεῖς κορυφές του, παρουσιάζει τό Ἅγιον Ὄρος μέ δύο κορυφές, ἐνῶ στήν οὐσία πρόκειται γιά τίς δύο πλευρές, τή δυτική καί τήν ἀνατολική, τῆς μιᾶς μοναδικῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω.

Τό παλαιότερο, γνωστό τουλάχιστον, αὐτόνομο χαρακτικό στό ὁποῖο παριστάνονται ἑνωμένες οἱ δύο ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους μέ τίς ἀπεικονίσεις τῶν εἴκοσι μοναστηριῶν, χαράχτηκε στή Βενετία ἀπό τόν Alessandro della Via, πού ἐργαζόταν στήν πόλη αὐτή τριάντα περίπου χρόνια, στά τέλη τοῦ 17ου καί στήν πρώτη εἰκοσαετία τοῦ 18ου αἰώνα.

Ἀπό τό ἴδιο πρότυπο φαίνεται πώς ἐμπνεύστηκε ὁ Γερμανός χαράκτης J. G. Schmidt, πού χάραξε μιά πολύ συγγενική χαλκογραφία γιά τό βιβλίο τοῦ Θεόκλητου Πολυείδη *Ἡ ἱερά Σάλπιγξ τῆς Πίστεως,* πού τυπώθηκε στά γερμανικά τό 1763 στό Νέο Βρανδεμβοῦργο.

Ὅπως ἦταν φυσικό, οἱ ξένοι χαράκτες σχεδίασαν τίς ἀπόψεις αὐτές τοῦ Ἄθω μέ τήν τεχνοτροπία πού τούς ἦταν οἰκεία. Ἡ λεπτή καί ἐπιμελημένη χάραξη, οἱ φωτοσκιάσεις πού προσθέτουν βάθος στό τοπίο καί ἡ χρησιμοποίηση πολλῶν δυτικῶν εἰκονογραφικῶν στοιχείων, δίνουν στό ἁγιορείτικο τοπίο μιά μορφή πού θυμίζει ἀναγεννησιακές εἰκονογραφήσεις.

Τά φρουριακά συγκροτήματα τῶν μοναστηριῶν εἶναι φανταστικά, ἔχουν ὅμως στηθεῖ στίς σωστές περίπου θέσεις καί ἀποστάσεις, μέ πυκνές σειρές δέντρων πού ὁριοθετοῦν τίς ἰδιοκτησίες τους καί ὑπογραμμίζουν τίς ὑψομετρικές διαφορές τοῦ ἐδάφους. Ἡ δυτική ἀτμόσφαιρα τῶν συνθέσεων εἶναι ἰδιαίτερα τονισμένη στή θαλάσσια ζώνη: στό πρῶτο ἐπίπεδο τά διάφορα καράβια, γαλέρες μέ τά σηκωμένα πανιά τους, χαμηλά πλοῖα μέ τίς πυκνές σειρές κουπιά, πλατιές βάρκες τῶν μοναχῶν πού ψαρεύουν, καί τά φανταστικά θαλασσινά κήτη, εἶναι ὅλα στοιχεῖα παρμένα ἀπό χαρτογραφίες καί χαλκογραφίες τοῦ 15ου καί τοῦ 16ου αἰώνα.

Μέ πρότυπα τίς συνθέσεις αὐτές, ἤ ἄλλες ἀνάλογες πού δέν ἔχουν διασωθεῖ, φαίνεται πώς χαράχτηκαν οἱ μεταγενέστερες παραλλαγές τῶν ἀπόψεων τοῦ Ἄθω, πού τυπώθηκαν στή Μόσχα τό 1767 καί τό 1768, στή Βενετία τό 1800, καί ἡ ἀχρονολόγητη, μικρότερη σέ σχῆμα χαλκογραφία ἀρ. 424.

Ἐνῶ δέν συντρέχει κανένας λόγος πού νά δικαιολογεῖ τή διακοπή τῆς χάραξης αὐτοῦ τοῦ τόσο ἀντιπροσωπευτικοῦ ἁγιορείτικου θέματος, δέν ἔχει ἐντοπιστεῖ καμιά τέτοια παράσταση πού νά χαράχτηκε στό διάστημα 1801-1859. Τό κενό, πού ἀσφαλῶς ὀφείλεται σέ τυχαῖες ἀπώλειες, εἶναι ἐνδεικτικό τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς πού ἔχουν ὑποστεῖ οἱ ἔντυπες θρησκευτικές παραστάσεις καί ἐπιβεβαιώνει, γιά ἄλλη μιά φορά, τήν ἄποψη ὅτι τά σωζόμενα ἀντίτυπα ἀποτελοῦν τμῆμα μόνο τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ πού κυκλοφόρησε.

Οἱ γενικές ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους τῶν ἐτῶν 1859, 1866, 1867 καί 1880, πού τυπώθηκαν στόν Ἄθω, δείχνουν ὅτι τό εἰκονογραφικό θέμα στήν ἐξέλιξή του χάνει ἀρκετά ἀπό τό δυτικό του ὕφος. Ἐξαφανίζεται ἀπό τό τοπίο ἡ τρίτη διάσταση, οἱ θέσεις τῶν μοναστηριῶν ἀλλάζουν, γιά νά πλησιάσουν τήν πραγματικότητα ἤ κάποτε γιά νά διευκολυνθεῖ τό σχέδιο τοῦ χαράκτη, καί τά κτιριακά συγκροτήματα παύουν νά εἶναι σχηματικά ἤ φανταστικά καί ἀποκτοῦν τά συγκεκριμένα ἀρχιτεκτονικά γνωρίσματα τῆς κάθε μονῆς.

Στά εἰκονογραφικά στοιχεῖα τῶν παλαιότερων παραστάσεων, πού διατηροῦνται σέ ἀρκετό βαθμό, προστίθενται καί νέα, πιό χαρακτηριστικά τῆς ὀρθόδοξης εἰκονογραφίας (ἡ σειρά τῶν ἁγίων πάνω ἀπό τήν ὀροσειρά) ἤ πιό λαϊκά (ὁ ἐρχομός τῶν προσκυνητῶν πάνω στά ἄλογα, ὁ φουστανελάς φρουρός), πού ζωντανεύουν καθημερινές σκηνές τῆς ἁγιορείτικης ζωῆς.

Θεωρήθηκε σκόπιμο, γιά τήν καλύτερη παρακολούθηση τῆς ἐξέλιξης τοῦ εἰκονογραφικοῦ αὐτοῦ θέματος, νά περιληφθοῦν στή σειρά τῶν αὐτόνομων χαρακτικῶν καί οἱ τρεῖς ἀπόψεις τοῦ Ἄθω τῶν ἐτῶν 1701, 1708 καί 1736, γιά τίς ὁποῖες ἔγινε λόγος παραπάνω, παρόλο πού εἶναι γνωστές μόνο ἀπό βιβλία.

Τά μοναστήρια καί οἱ θαυματουργές εἰκόνες τοῦ Ἄθω

Παράλληλα μέ τίς γενικές ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού ἀπεικόνιζαν τό σύνολο τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας καί ἐνδιέφεραν γιά τό λόγο αὐτό ὅλα τά μοναστικά ἱδρύματα τῆς περιοχῆς, ἡ κάθε μία ἀπό τίς εἴκοσι ἁγιορείτικες μονές φρόντιζε, γιά τήν ἴδια της τήν προβολή, νά ἐκτυπώνει σέ αὐτόνομα φύλλα πανοραμικές ἀπόψεις τοῦ ἰδιαίτερού της κτιριακοῦ συγκροτήματος.

Οἱ περισσότερες χαλκογραφημένες παραστάσεις τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού κυκλοφόρησαν τόν 18ο αἰώνα, χαράχτηκαν καί τυπώθηκαν ἔξω ἀπό τόν Ἄθω, στή Βιέννη, τή Βενετία καί τή Μόσχα. Τό Ἅγιον Ὄρος σπάνια μνημονεύεται πρίν ἀπό τό 1800 ὡς τόπος προέλευσης χαρακτικῶν[4].

Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα, ὅταν ὀργανώνονται πιά τά ἁγιορείτικα ἐργαστήρια, καί ἰδιαίτερα ἐκεῖνα πού λειτουργοῦν στίς Καρυές, οἱ παραγγελίες στά ξένα τυπογραφεῖα ἐλαττώνονται καί προοδευτικά σβύνουν· οἱ ἀναπαραστάσεις τῶν μοναστηριῶν θά καταλάβουν περίοπτη θέση ἀνάμεσα στά ποικίλα θρησκευτικά θέματα μέ τά ὁποῖα οἱ τεχνίτες τοῦ Ὄρους ἐφοδιάζουν τά ἀκμάζοντα τότε κέντρα τῆς ὀρθοδοξίας.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Οἱ ἀρχικές συνθέσεις τῶν μοναστηριακῶν ἀναπαραστάσεων ἦταν ἐπηρεασμένες ἀπό τίς ἀπεικονίσεις τῶν ὀχυρωμένων πόλεων καί λιμανιῶν πού κοσμοῦσαν τίς ξυλογραφίες, τίς χαλκογραφίες, τίς χαρτογραφίες καί τά ὁδοιπορικά τοῦ 15ου καί τοῦ 16ου αἰώνα.

Ὁ σχεδιασμός τῶν μοναστηριῶν ἐμφανιζόταν διαφορετικός, ἀνάλογα μέ τήν ὀπτική γωνία πού διάλεγε κάθε φορά ὁ χαράκτης. Ὅταν ἀντίκριζε τό μοναστήρι μετωπικά, ἔδινε μεγάλο ὕψος στό κάστρο πού τό περιέβαλε, μέ ἀποτέλεσμα τά ὀχυρωματικά τείχη νά κρύβουν τό μεγαλύτερο μέρος τῶν κτιρίων τῆς μονῆς καί νά ἀφήνουν νά φανοῦν μόνο οἱ στέγες, οἱ τροῦλοι καί τά καμπαναριά. Ἄν πάλι σχεδίαζε τό θέμα του ὅπως θά τό ἔβλεπε ἄν βρισκόταν σέ ἕνα σημεῖο ὑπερυψωμένο, ἔδινε μεγάλη κλίση στό ἔδαφος καί χαμήλωνε τά μπροστινά τείχη, πράγμα πού τοῦ ἐπέτρεπε νά παρουσιάσει τό μοναστήρι μέ ὅλα τά κτίσματά του γύρω ἀπό τό καθολικό, πού συνήθως ὀρθονώταν στό κέντρο τῆς ἐσωτερικῆς πλακόστρωτης αὐλῆς.

Στήν ἴδια εἰκονογραφική παράδοση κινήθηκε ὁ Ρῶσος μοναχός ἀπό τό Κίεβο Βασίλειος Barski πού σχεδίασε, μεταξύ πολλῶν ἄλλων ὀρθόδοξων προσκυνημάτων, καί τίς μονές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὅταν ἐπισκέφτηκε γιά δεύτερη φορά τόν Ἄθω τό 1744. Τά ἔργα του, πού ἀποδίδουν μέ ἀκρίβεια τήν ἀρχιτεκτονική μορφή τῶν μοναστηριῶν καί ἔχουν μιά ἔντονη προσωπική σφραγίδα, δέν ἐπηρέασαν τίς ἀνάλογες χαρακτικές ἀπεικονίσεις τοῦ 18ου καί τοῦ 19ου αἰώνα, γιατί ἔμειναν ἀδημοσίευτα μέχρι τό 1887. Τότε ἐκδόθηκαν στήν Πετρούπολη τά σχέδια τῶν ἀθωνίτικων μοναστηριῶν σέ φωτολιθογραφικές ἀναπαραγωγές, γιά νά συνοδεύσουν τόν τρίτο τόμο τῶν περιηγητικῶν κειμένων τοῦ Barski, πού ἀναφέρονται στό Ἅγιον Ὄρος[5].

Ὡς ποιό σημεῖο οἱ χαλκογραφημένες ἀπεικονίσεις ἀνταποκρίνονταν στήν πραγματική μορφή πού εἶχαν τά μοναστήρια τήν ἐποχή πού σχεδιάστηκαν, εἶναι ἕνα θέμα πού χρειάζεται μελέτη ἀπό εἰδικούς καί δέν μπορεῖ νά καθοριστεῖ ἐδῶ.

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ χαράκτες προσπαθοῦσαν νά ἀποδίδουν τήν ἀληθινή ὄψη τῆς κάθε μονῆς, τονίζοντας τίς πιό χαρακτηριστικές ἀρχιτεκτονικές ἰδιορρυθμίες τοῦ συγκροτήματος πού ἀπεικόνιζαν. Ἡ προσπάθειά τους αὐτή ἐπεκτεινόταν καί στό γύρω τοπίο, ὅταν τό περιλάμβαναν στίς συνθέσεις τους.

Οἱ διαφορές πού παρατηροῦνται σέ διαδοχικές ἀπεικονίσεις τοῦ ἴδιου μοναστηριοῦ ἐνδέχεται κάποτε νά ὀφείλονται σέ κτιριακές μεταβολές, πού εἶχαν μεσολαβήσει στό χρονικό διάστημα πού χωρίζει τή μία χάραξη ἀπό τήν ἄλλη. Δέν ἀποκλείεται ὅμως οἱ χαράκτες νά τροποποιοῦσαν τίς παραστάσεις τους μέ προσθῆκες στοιχείων, ἴσως φανταστικῶν, ἤ μέ ἀφαίρεση ἄλλων, πού ἐνδεχομένως νά τούς δυσκόλευαν.

Ἰδιαίτερα στίς ἀθωνίτικες χαράξεις ἡ σωστή σχεδίαση ἦταν ἐξαρτημένη ἀπό τήν τεχνική ἐμπειρία τῶν χαλκογράφων, πού οἱ περισσότεροι εἶχαν μιά ἁπλοϊκή, παραδοσιακή ἀντίληψη τῆς προοπτικῆς καί οἱ λύσεις πού υἱοθετοῦσαν, ἐνῶ συχνά ἐκφράζουν ἐφευρετικότητα καί δίνουν ἕνα ἀναμφισβήτητο θέλγητρο στίς εἰκόνες τους, δέν ἐγγυῶνται πάντα τήν ἀπόλυτη ἀκρίβεια τῶν σχεδίων.

Πάντως, ἔχει γίνει σήμερα δεκτό ὅτι οἱ χαλκογραφίες ἀποτελοῦν σημαντική πηγή πληροφοριῶν γιά τή μελέτη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τῶν μοναστηριῶν καί πολύτιμο βοήθημα γιά τή σωστή ἀναστήλωση καί συντήρησή τους[6].

Ἡ μεγάλη ποικιλία τῶν εἰκονογραφικῶν τύπων πού χαρακτηρίζει τήν ἀναπαράσταση τῶν ἁγιορείτικων μοναστηριῶν δυσκολεύει τήν κατάταξή τους σέ ὁμοειδεῖς κατηγορίες. Ἐκτός ἀπό τίς περιπτώσεις πού ἡ παράσταση ἀντιγράφει μιά προγενέστερή της (ἡ μονή Βατοπεδίου ἀρ. 444-446, ἡ μονή Δοχειαρίου ἀρ. 491 καί 492, ἡ μονή Παντοκράτορος ἀρ. 477-479), ἡ κάθε σχεδόν ἀπεικόνιση μονῆς ἀνταποκρίνεται σέ ἄλλο πρότυπο.

Μέ μιά κάπως αὐθαίρετη διάκριση, ἀνάλογα μέ τό ἄν τό μοναστήρι ἀποτελεῖ τό κύριο ἤ ἕνα ἀπό τά δευτερεύοντα θέματα τῆς εἰκόνας, τά χαρακτικά μποροῦν νά χωριστοῦν σέ δύο ὁμάδες.

Στά ἔργα τῆς πρώτης ὁμάδας ἡ μονή, πού καταλαμβάνει τό μεγαλύτερο μέρος τῆς εἰκόνας, ἀποδίδεται μέ τά ἰδιαίτερα ἀρχιτεκτονικά γνωρίσματα τοῦ φρουριακοῦ της συγκροτήματος καί στόν περιβάλλοντα χῶρο μέ τίς τοπικές του ἰδιομορφίες τοποθετοῦνται τά βοηθητικά της κτίσματα. Ἄν τό μοναστήρι βρίσκεται στήν παραλία, ὑπάρχει πάντα ὁ ταρσανάς στήν ἀκρογιαλιά καί στή θάλασσα καράβια καί φανταστικά κήτη.

Ἡ κεντρική εἰκόνα συνοδεύεται κατά κανόνα ἀπό μία ἤ περισσότερες μικρές παραστάσεις, πού ἀναφέρονται στόν προστάτη ἅγιο ἤ στόν κτίτορα ἤ στή γιορτή στήν ὁποία εἶναι ἀφιερωμένο τό μοναστήρι. Τά θέματα αὐτά δέν τοποθετοῦνται πάντα στήν ἴδια θέση. Τά βρίσκουμε ἄλλοτε σέ μία ζώνη στό ἐπάνω τμῆμα τῆς χαλκογραφίας (ὅπως π.χ. στή μονή Καρακάλου ἀρ. 494 καί στή μονή Ἁγίου Παύλου ἀρ. 501), ἄλλοτε στά πλάγια (στή μονή Βατοπεδίου ἀρ. 445) ἤ στό κέντρο, πάνω ἀπό τή μονή (στή μονή Φιλοθέου ἀρ. 496). Ἀρκετά συχνά ἡ χαλκογραφία συμπληρώνεται μέ μικρές σκηνές ἐμπνευσμένες ἀπό τό συναξάρι τοῦ προστάτη ἁγίου ἤ ἀπό τήν ἱστορία τῆς μονῆς. Στήν παράσταση τῆς Σιμωνόπετρας ἀρ. 499 τό μοναστήρι πλαισιώνεται ὁλόγυρα μέ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ὁσίου Σίμωνος, στίς παραστάσεις τῆς μονῆς Κωνσταμονίτου ἀρ. 521 καί Δοχειαρίου ἀρ. 491 καί 492 οἱ ἀνάλογες μικρές σκηνές βρίσκονται ἐπάνω καί στά πλάγια, ἐνῶ στίς παραστάσεις τῆς μονῆς Ζωγράφου ἀρ. 487- 489 ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου περιβάλλεται ἀπό δεκαεπτά μετάλλια μέ σκηνές θαυμάτων καί μαρτυρίων.

Σέ μερικές χαλκογραφίες πού χωρίζονται σέ δύο ἴσες ἐπάλληλες ζῶνες, ἀπεικονίζεται κάτω ἡ μονή ἤ ἡ σκήτη καί ἐπάνω ἡ σχετική θρησκευτική παράσταση, ὅπως π.χ. ἡ μονή Κουτλουμουσίου καί ἡ Μεταμόρφωση (ἀρ. 474), ἡ μονή Ἁγίου Παύλου καί ὁ ἅγιος Παῦλος (ἀρ. 503), ἡ σκήτη τοῦ Ἁγίου Παύλου καί τό Γενέσιο τῆς Θεοτόκου (ἀρ. 505), ἡ σκήτη τοῦ Ξενοφῶντος καί ὁ Εὐαγγελισμός (ἀρ. 510).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

᾿Ανάλογοι συνδυασμοί παρατηροῦνται καί στά χαρακτικά, ὅπου τή θέση τοῦ κύριου θέματος παίρνει μία θρησκευτική παράσταση καί τό μοναστήρι ἀπεικονίζεται σέ μικρή διάσταση, ἄλλοτε χαμηλά, σέ πλαίσιο (ἡ ῾Αγία Ζώνη μέ τή μονή Βατοπεδίου ἀρ. 451) ἤ σέ στενή ζώνη (οἱ ᾿Αρχάγγελοι καί ἡ μονή Δοχειαρίου ἀρ. 490), καί ἄλλοτε χωρίς πλαίσιο, στόν κάμπο τῆς εἰκόνας (ὁ Πρόδρομος μέ τή μονή Διονυσίου ἀρ. 470, ἡ Παναγία ἡ Γερόντισσα μέ τή μονή Παντοκράτορος ἀρ. 480, οἱ ἅγιοι Στέφανος καί Συμεών μέ τή μονή Χελανδαρίου ἀρ. 465). Καί ἐδῶ τό κύριο θέμα πλαισιώνεται μερικές φορές μέ μικρές σκηνές τοῦ βίου τοῦ εἰκονιζόμενου ἁγίου (ὁ ἅγιος Νικόλαος καί ἡ μονή Γρηγορίου ἀρ. 512, ἡ Σύναξη τῶν ᾿Αρχαγγέλων καί τά θαύματά τους πού σχετίζονται μέ τή μονή Δοχειαρίου ἀρ. 493).

Σέ μία ξεχωριστή κατηγορία μποροῦν νά περιληφθοῦν τά ἁγιορείτικα θέματα πού δέν συνοδεύονται ἀπό τήν ἀναπαράσταση τῆς μονῆς μέ τήν ὁποία συνδέονται. Πρόκειται κυρίως γιά θαυματουργές εἰκόνες τῆς Θεοτόκου πού λατρεύονται στόν Ἄθω, ὅπως ἡ Παναγία ἡ Βατοπεδινή, ἡ Παναγία τῆς Βλάχικης Σκήτης, ἡ Πορταΐτισσα τῶν ᾿Ιβήρων, ἡ Παναγία ἡ Τριχεροῦσα τοῦ Χελανδαρίου καί ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ Πρωτάτου, πού ἐπονομάζεται τό Ἄξιον ᾿Εστίν.

῾Η ἔνταξη τῶν εἰκόνων αὐτῶν στά χαρακτικά τοῦ Ἄθω, ἐνῶ θά μποροῦσαν νά καταχωρισθοῦν μέ τίς ἄλλες ἀπεικονίσεις τῆς Παναγίας, διευκολύνει τήν ἑρμηνεία ὁρισμένων εἰκονογραφικῶν τους στοιχείων πού προέρχονται ἀπό ἁγιορείτικες παραδόσεις, καί δίνει μιά πληρέστερη ἐνημέρωση σχετικά μέ τίς ἐκτυπωτικές δραστηριότητες τῆς κάθε μονῆς.

Οἱ γενικές ἀπόψεις τοῦ ῾Αγίου Ὄρους, πού παρουσιάζουν σέ μία εἰκόνα τήν ἀθωνική χερσόνησο μέ ὅλα τά μοναστήρια της, ἔχουν συγκεντρωθεῖ σέ ἰδιαίτερο κεφάλαιο. ᾿Ακολουθοῦν τά ἄλλα ἁγιορείτικα θέματα, μοναστήρια, εἰκόνες καί θρησκευτικές σκηνές, πού ἔχουν καταχωρισθεῖ σέ 21 ἑνότητες οἱ ὁποῖες ἀντιστοιχοῦν στά εἴκοσι μοναστήρια τοῦ ῾Αγίου Ὄρους, στήν ἱεραρχική τους σειρά, καί στό Πρωτᾶτο· ὅλα δηλαδή τά χαρακτικά πού ἀφοροῦν τήν ἴδια μονή ἤ τά ἐξαρτήματά της δημοσιεύονται μαζί καί σέ κάθε ἑνότητα προτάσσεται σύντομο πληροφοριακό σημείωμα γιά τήν ἱστορία καί τίς παραδόσεις τοῦ μοναστικοῦ κέντρου.

1. Βλ. παρακάτω σ. 386.

2. Pierre Belon du Mans, *Les observations de plusieurs singularités et choses mémorables trouvées en Grèce, Asie...*, Παρίσι 1553.

3. M. Panić-Surep, Saćuvane ploće starog srpskog drvoreza, *Zograph* 2, Βελιγράδι 1967, σ. 43, πίν. 12, 13 (σερβικά).

4. ᾿Εξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ χαλκογραφίες πού χάραξε στόν Ἄθω ὁ Παρθένιος ὁ ἐξ ᾿Ελασσῶνος στά χρόνια 1779-1782 (βλ. ἐδῶ σ. 124) καί ὁ ζωγράφος Νικηφόρος τό 1798 (βλ. ἐδῶ σ. 478).

5. Βλ. *Τόπος καί Εἰκόνα, χαρακτικά ξένων περιηγητῶν γιά τήν ῾Ελλάδα, 18ος αἰώνας*, Α', ᾿Ολκός, ᾿Αθήνα 1979, σ. 7-30, ἀρ. 1-24, ὅπου καί ἡ σχετική βιβλιογραφία. Σέ σημείωση στή σ. 25 ἀναγράφεται ἡ πληροφορία ὅτι ὁ καθηγητής Π. Μυλωνᾶς ἑτοιμάζει μιά συγκριτική μελέτη γιά τήν ἀρχιτεκτονική τῶν μονῶν τοῦ ῾Αγίου Ὄρους μέ βάση τά σχέδια τοῦ Barski.

6. Βλ. Olivera Nedić, Reproductions graphiques de monastères serbes pouvant servir de source lors des travaux de conservation et de restauration, *Recueil des Travaux sur la Protection des Monuments Historiques*, IX, Βελιγράδι 1958, σ. 17-38 (σερβικά μέ σύντομη γαλλική περίληψη).

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
418*	1701	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		Βλαχία
419*	1708	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		Παρίσι
420	᾿Αρχές 18ου αἰ.	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	Alexander a Via	Βενετία
421*	1733/1736	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	J. G. Schmidt	Βρανδεμβοῦργο
422	1767	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		Μόσχα
423	1768	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		Μόσχα
424	1800	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		Βενετία
425	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους		(Ἅγιον Ὄρος)
426	1859	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	Εὐθύμιος	Ἅγιον Ὄρος
427	1866	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	᾿Αβέρκιος	Ἅγιον Ὄρος
428	1867	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	᾿Ιωάννης Καλδῆς	Ἅγιον Ὄρος
429	1880	Γενική ἄποψη τοῦ ῾Αγίου Ὄρους	Διονύσιος	Ἅγιον Ὄρος

* Οἱ χαλκογραφίες πού σημειώνονται μέ ἀστερίσκο ἔχουν φωτογραφηθεῖ ἀπό βιβλία· δέν εἶναι γνωστό ἄν κυκλοφόρησαν καί ὡς αὐτόνομα χαρακτικά.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

418. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. Διαστ. σελίδας: 0.085×0.388 μ.
Διαστ. ἀνατολικῆς ὄψης: 0.085×0.195 μ.
Διαστ. δυτικῆς ὄψης: 0.085×0.193 μ.
1701. Μονή τοῦ Συναγώβου, Βλαχία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἀπό τό Προσκυνητάριο τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ.

The British Library (868 d. 9), Λονδίνο.

Ἡ χαλκογραφία παριστάνει χωριστά, τή μία δίπλα στήν ἄλλη, τίς δύο ὄψεις τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου, μέ τά φρουριακά συγκροτήματα τῶν μοναστηριῶν σκορπισμένα στούς λόφους, στίς πλαγιές καί στίς παραλίες. Πάνω ἀπό κάθε μοναστήρι σημειώνεται μέ μικρά γράμματα ἡ ὀνομασία του: στή δυτική ἄποψη, ἀρχίζοντας ἀπό ἀριστερά, *Κασταμονίτου, Δοχειαρ(ίου), Ξενόφου, ρούσικον, Ξηροποτάμου, σιμόπετρα, Γρηγορίου, Διονυσίου, παύλου, Ἄννα, ὁ Ἄθων*, στήν ἀνατολική ἄποψη, *Ἁ. Ἡλίας, ὁ Ἄθων, Παναγία, Λαύρα, Καρα(κάλου), Φιλοθέου, Ἰβήρων, Κουτλουμούσι, Καραί, Σταυρονική(τα), Παντοκρ(άτωρ), Βατοπέδι, Ζωγράφου, Χελαντάρ(ι), Σιμένου.*

Δεξιά ἀπό τή Μεγίστη Λαύρα ἡ μικροσκοπική παράσταση τοῦ θαύματος τῆς Παναγίας μέ τόν ἅγιο Ἀθανάσιο, καί ἕνα κεφάλι μπροστά σέ σπηλιά, εἶναι οἱ μοναδικές ἀνθρώπινες μορφές πού ἀπεικονίζονται στό χαρακτικό. Κυπαρίσσια προβάλλουν στίς κορυφογραμμές καί ἄλλα εἶναι σκορπισμένα ἀραιά στό τοπίο. Πάνω ἀπό τή δυτική ἄποψη, ἀριστερά, ἕνας ἥλιος πού δύει καί ἡ ἐπιγραφή *Τό πρός δυσμάς μέρος τοῦ ἁγίου ὄρους·* στήν ἀνατολική ἄποψη, στό κέντρο ἥλιος πού ἀνατέλλει καί ἡ ἀντίστοιχη ἐπιγραφή, *Τό πρός Ἀνατολάς μέρος τοῦ ἁγίου ὄρους.* Στή θάλασσα ἀρμενίζουν βάρκες καί πλοιάρια.

Ἡ ἀρκετά ἁπλοϊκή καί σχηματική σύνθεση ἔχει χαραχτεῖ μέ ἐπιμέλεια καί τά μοναστήρια εἶναι τοποθετημένα στή σωστή περίπου θέση τους. Ὁ χαράκτης εἶναι ἄγνωστος. Στόν πρόλογο τοῦ Προσκυνηταρίου ὁ Ἰωάννης Κομνηνός σημειώνει: «Ἀλλά πρό τούτων (τῶν κειμένων πού περιγράφουν τίς μονές) τέως καί ὁ παρών χωρογραφικός πίναξ τοῦ ἁγίου ὄρους μετά τῶν ἐν αὐτῷ μοναστηρίων τῶν τε κατά ἀνατολάς τούτου καί τῶν κατά δυσμάς δι' ἡμετέρας δαπάνης καί αὐτός διαγλυφής τε καί τυπωθείς ὡς ὁρᾶτε τέρψει πάντως ὑμῶν τήν ὄρασιν καί οὐκ ὀλίγον χαροποιήσει τῇ θέᾳ προβάλλων».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ Τοῦ ἁγίου ὄρους ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ. Συγγραφέν μέν καί Τυπωθέν, Ἐπί τῆς γαληνοτάτης ἡγεμονίας Τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καί ὑψηλοτάτου Αὐθέντου καί ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαρόβα Βοεβόνδα Ἀφιερωθέν δέ, τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Θεοδοσίῳ Σπουδῇ καί δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἰατροῦ Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διά ψυχικήν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώβου. ,αψα'.
Ἡ χαλκογραφία βρίσκεται ἀνάμεσα στίς σελίδες 24 καί 25 τοῦ Προσκυνηταρίου. Εἶναι διπλωμένη στό σημεῖο πού χωρίζονται οἱ δύο ὄψεις καί στή βιβλιοδεσία οἱ δύο ἄκρες τοῦ ἑνιαίου φύλλου ἔχουν δεθεῖ ἀπό τίς δύο πλευρές. Ὁ κάμπος τῆς εἰκόνας ἔχει ἐλαφριά γκρίζα ἀπόχρωση (τίντα), πού δέν διακρίνεται στή φωτογραφία.

419. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. Διαστ. σελίδας: 0.44×0.28 μ.
Διαστ. κάθε ὄψης: 0.07×0.20 μ.
1708. Παρίσι.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἀπό τήν *Palaeographia Graeca* τοῦ Montfaucon.

Γεννάδιος Βιβλιοθήκη, Ἀθήνα.
Bibliothèque Nationale (V 5439), Παρίσι.

Στήν *Palaeographia Graeca* τοῦ Montfaucon τό Προσκυνητάριο τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ δημοσιεύεται στίς σελίδες 441-509. Στή σελίδα 451 ἔχουν τυπωθεῖ μαζί, ἡ μία πάνω ἀπό τήν ἄλλη, οἱ δύο ἀπεικονίσεις τῆς ἀνατολικῆς καί τῆς δυτικῆς ἄποψης τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού ἀντιγράφουν τίς ἀνάλογες παραστάσεις τῆς ἔκδοσης τοῦ 1701 (βλ. ἀρ. 418), μέ τίς ὀνομασίες τῶν μοναστηριῶν στά λατινικά καί πάνω ἀπό τήν κάθε ὄψη τίς ἐπιγραφές *MONTIS ATHO CONSPECTUS AB ORIENTE, MONTIS ATHO CONSPECTUS AB OCCIDENTE.*

Στόν πρόλογο τοῦ Προσκυνηταρίου ὁ Montfaucon σημειώνει στή σ. 440 τά ἀκόλουθα σχετικά μέ τίς χαλκογραφίες: «Johannes vero Comnenus non modo montem Atho at monasteria ajus singula descripsit; sed etiam montis et Coenobiarum prospectum et situm binis in Tabellis aeri incisis depingi curavit, quarum altera orientalem, occidentalem altera montis prospectum exhibet; utramque vero damus post Praesationem Joannis Comneni...».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Palaeographia graeca sive de ortu et progressu literarum Graecorum et variis saeculorum Scriptionis Graecae generibus... opera et studio D. Berbarii de Montfaucon Sacerdotis et monachi benedictini a congregatione Sancti Mauri, Parisiis, Apud Ludovicum Guerin sub Signos Thomae MDCC VIII, σ. 451.
Eleonora Costescu, L'image du Mont Athos dans l'exonarthex de Polovraci, *Balkan Studies* 14,2 (1973), σ. 308-312, πίν. 3-4. Στή μελέτη αὐτή περιγράφεται μία τοιχογραφία τῆς μονῆς Polovraci τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰώνα, πού παριστάνει τό Ἅγιον Ὄρος καί τά μοναστήρια του. Κατά τή συγγραφέα ὁ ζωγράφος χρησιμοποίησε ὡς πρότυπο τίς χαλκογραφίες τοῦ Προσκυνηταρίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

418

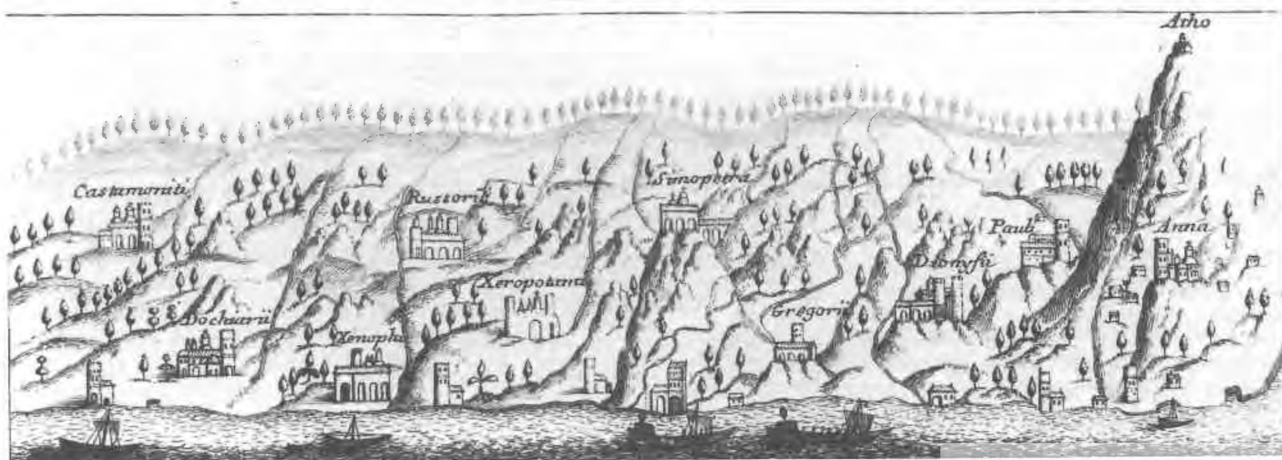
DESCRIPTIO MONTIS ATHO, LIB. VII. 451

MONTIS ATHO CONSPECTUS AB ORIENTE.

419

MONTIS ATHO CONSPECTUS AB OCCIDENTE.

419

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

420. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.745×1.07 μ.
Αρχές 18ου αἰ. Βενετία.
Χαράκτης: Alexander a Via.

Bibliothèque Nationale, Παρίσι. Ἕνα ἀντίτυπο μαυρόασπρο (cartes et plans GCC 4918), ἕνα ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο (cartes et plans 6006).

Ἐπιγραφές:

Μέσα στήν παράσταση κάτω δεξιά, σέ μικρή ταινία πού ξετυλίγεται, ἡ ὑπογραφή τοῦ χαράκτη, *Alexander a Via Sculp(sit) Venetiis.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό τέλος τῆς τέταρτης στήλης τῶν κειμένων, *Sumptibus Revere(ndissi)mi abbatis Domini Abbacum Adriani, et Revere(n)di Sacerdotis et monachi Pauli Clementis*· στό τέλος τῆς πέμπτης στήλης, *διά δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου καί (.......)στιωτάτου καθηγουμένου κυρίου παπα κύρ Ἀβακούμ τοῦ Ἀδριανοῦ καί τοῦ ἐν ἱερομονάχοις εὐλαβεστάτου κυρίου Παύλου τοῦ Κλήμεντος.*

Ἐπάνω στίς γωνίες, σέ δύο ὀρθογώνια πλαίσια, ἀριστερά:
Carmina ad Portaitissam Iberorum

Deipara ad Xristum.

Placare Matris Supplicibus verbis
Deus Rex Filium Creatorum
Et tuo Populo da Solutionem delictorum
Eos qui hic habitant Ascetarum in modum
Quippe qui gregis sunt mei Monacorum in morem
Libera, rege, serva, aspice, protege.

Praecursor Ioannes ad Xristum.

Audisti Christe Matris preces
Audi et me Baptistae tui verbum,
Et da istis delictorum solutionem,
Et habitatores ostende Paradisi.

Δεξιά, στήν ἀντίστοιχη θέση:
Στίχοι εἰς τήν πορταΐτισαν τῶν Ἰβήρων

Ἡ Θεοτόκος πρός τόν Χριστόν.

Κάμφθητι μητρός ἱκετηρίοις λόγοις
Θεέ κρατάναξ υἱέ μου, πλαστουργέ μου
Καί σῷ λαῷ πάρεχε λύσιν πταισμάτων
Τούς δ' ἐνθάδε μένοντας ἀσκητοτρόπως
Ὡς μάνδρας ὄντας τῆς ἐμῆς μονοτρόπους
Ρύου, κυβέρνα, σῶζε, φύλαττε, σκέπε.

Ὁ Πρόδρομος πρός τόν Χριστόν.

Ἤκουσας Χριστέ μητρός ἱκετηρίαν
Ἄκουσον κἀμοῦ τοῦ βαπτιστοῦ σου λόγε
Καί δίδου τούτοις τε πταισμύων λύσιν

Καί οἰκήτορας δεῖξον τοῦ παραδείσου

Τό στερέωμα τῶν ἐπί σοί πεποιθότων, στερέωσον Κύριε τήν ἐκκλησίαν ἥν ἔκτισας τῷ τιμίῳ σου αἵματι[1].

Ἐπάνω ἀπό τήν ὀροσειρά, ἀριστερά, δίπλα στόν ἥλιο πού δύει, *Τό πρός δυσμάς μέρος τοῦ ἁγίου ὄρους / Pars sancti montis Athonos, quae spectat ad Occidentem.* Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά, δίπλα στόν ἥλιο πού ἀνατέλλει, *Τό πρός Ἀνατολάς μέρος τοῦ ἁγίου ὄρους / Pars sancti Montis Athonos quae spectat ad Orientem.* Στό κέντρο οἱ ταυτόσημες ἐπιγραφές στά σλαβονικά καί στίς κορυφές τοῦ Ἄθω *ὁ Ἄθων / S. Montis Athonos.*

Στά μικρά αὐγόσχημα πλαίσια πάνω ἀπό κάθε μοναστήρι, ἀρχίζοντας ἀπό ἀριστερά, ἔχουν χαραχτεῖ τά ὀνόματα τῶν μοναστηριῶν:

ΚΑΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ Castamoniti, ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ Dochiari, ΡΟΥCIΚΟΝ Rusico, ΞΕΝΟΦΟΥ Xenophonti, ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ Xeropotami, Η ΣΙΜΟΠΕΤΡΑ Simopetra, ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ D Gregory, ΔΙΟΝΥCΙΟΥ D Dionysii, Α(ΓΙΟΥ) ΠΑΥΛΟΥ Divi Pauli, Ἁ(γία) Ἄννα Sanctae Anae, Α(ΓΙΟΣ) ΗΛΙΑΣ S. Elia, Η ΠΑΝΑΓΙΑ B.M.V. (Beata Maria Virg.), *Η ΛΑΒΡΑ Laura, ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ Caracali, Τοῦ Μολφινοῦ, ὁ Μυλοπόταμος, ΦΙΛΟΘΕΟΥ Philothei, ΠΡΩΤΑΤΟΝ Η ΚΑΡΑΙΣ Protatumi, ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ Iberum, ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥCΗ Cutlumissi, ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ Stauronicita, ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟC Pantocratoros, ΒΑΤΟΠΕΔΙ Vatopedi, ΖΩΓΡΑΦΟΥ Zugraphi, ΧΙΛΑΝΤΑΡΙ Chilandari, ΣΙΜΕΝΟΥ Simeni.*

Στό βουνό ἀριστερά, ἀνάμεσα στίς μονές Κωνσταμονίτου καί Δοχειαρίου, ἡ μικρή λατινική ἐπιγραφή *S. Benedictus,* καί στή θάλασσα μπροστά στή μονή τῶν Ἰβήρων, δίπλα στόν Γαβριήλ πού περπατάει στά κύματα μέ τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, *Η ΠΟΡΤΑΙΤΙCCΑ, Ο ΑΓΙΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ μιά φαρδιά ζώνη χωρισμένη σέ ἕξι στῆλες ἔχει χαραχτεῖ σέ τρεῖς γλῶσσες, ἑλληνικά, λατινικά καί ρωσικά, μία ἔμμετρη περιγραφή τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού παροτρύνει τούς πιστούς νά τό ἐπισκεφθοῦν.

1η στήλη
Εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὀπ' ὅλοι προσκυνοῦμεν
Νά μᾶς χαρίσῃ νοῦν καλόν καί νά διηγηθοῦμεν
Ὅποιος θέλει βουληθῇ νά πᾶ νά προσκυνήσῃ
Τό ἅγιον ὄρος νά ἰδῇ καί νά τό τριγυρίσῃ
Ἐπίγειον παράδεισον ἄν θέλῃς ν' ἀπολαύσῃς,
Ὕπαγε εἰς τό ἅγιον ὄρος, καί νά θαυμάσῃς.
Ἐκεῖ μανθάνεις ἀρετήν εὑρίσκεις ἡσυχίαν,
Ἀνάγνωσιν καί προσευχήν, ψαλμόν καί ἀγρυπνίαν
Ἁγίων ἐκεῖ λείψανα, καί πάνσοφα βιβλία,
Εἰκόνες τε θαυματουργαί, καί ἀσκητῶν κελλία,
Φύγε τόν κόσμον τό λοιπόν, καί τούς θορύβους ρίψον,
Εἰς ὄρος τό τοῦ Ἄθωνος, ὁσίως θεῷ ζῆσον
Ἵν' ἐπιτύχῃς ψυχικῆς θεόθεν σωτηρίας.
Καί σύν ὁσίοις ἐντρυφᾷς τῆς θείας βασιλείας.
Εὑρίσκονται δ' εἰς αὐτό πατέρες χιλιάδες.
Οἱ μέν εἰς τά κοινόβια, οἱ δ' ἀναχωρητάδες.
Καί ὅσοι δέν ἐπήγετε στόν Ἄθωνα νά δῆτε,
Ὅλοι προθύμως δράμετε, ἀξίως προσκυνεῖτε
Ἄν ἔχετε εὐλάβειαν καί πόθον νά σωθεῖτε,
Νά προσκυνήσῃς καί ἐκεῖ καί νά ἰδῇς καί ἄλλα,
Τά σπήλαια τούς ἀσκητάς κελλία καί τήν σκήτην,
Ἁγίας Ἄνης λείψανον μέσα εἰς μίαν θήκην,
Ὅσοι ἐκεῖ εὑρίσκονται εἶναι πολλά θλιμμένοι,
Ἀλλ' ὁ μισθός παρά Θεοῦ ἐν οὐρανοῖς τούς μένει,
Ἀπό τοῦ κόσμου τά τερπνά εἶναι ἐξερημένοι,
Ἀλλ' εἰς τήν μέλλουσαν ζωήν αὐτοί ναι πλουτισμένοι
Καί μέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ σάν εἶναι στολισμένοι,

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εἰς τόν παράδεισον θά πᾶν ὅλοι δεδοξασμένοι,
Ἐκεῖ καλοί πνευματικοί νά ἐξαγορευθῆτε
Ἐνάρετοι, ἀκτήμονες, θεοχαριτωμένοι,
Ἐγκρατευταί καί ἄγρυπνοι πνευματεμφορημένοι.
Καί ὅσοι τούς τιμοῦν αὐτούς, θέλουν τούς ὀβλογήσῃ
Θεός ὁ πολυεύσπλαχνος, καί νά τούς συγχωρήσῃ
Νά χαίρωνται νά φραίνονται ἐδῶ μαζί ὅλω ἕνα
Εκεῖ δέ νά δοξάζωνται στόν μέλλοντα αἰῶνα[2].

2η στήλη
Ad gloriam Dei nostri quem omnes adoramus
Ut donet nos mente bona, ut naremus
Quicumque vult ire adoraturus,
Sanctum montem visurus et adoraturus,
Terrestrem Paradisum, si vis particeps fievi
Pergeire ad Sanctum montem et admiraberis
Ibi discis Virtutem, invenis quietem
Lectionem, et Orationem, Psalmos et Vigiliam
Sanctorum ibi Lÿpsana et libros Sapientissimos
Sive Imaginesque miraculosas et Ascetarum cubiculas.

3η στήλη
Fuge igitur mundum, rumoresque absteabuce
In monte Atho pie Deo vive,
Ut obtineas Spiritualem diunitus salutem
Et una cum sanctis fueris Divino Regno
Inveniuntur enim in ipso Religiosorum millia
Ex quibus aliqui in Coenobiis alii Anacoretes
Et quicunque non profecto estis ad Athon visuri
Omnes alacriter currite, digne adorate,
Si habetis devotionem et cupiditatem
ut salvi fiatis.

4η στήλη
Ut adores, et tu ibi, et inspicias alia
Specus Ascetas Cubicula et Preseppe
Divae Annae, Lÿpsana intra Thecam;
Quotquoe ibi reperiuntur, summo pere affliguntur
At merces ex Deo in Coelis eos manet,
Mundi deliciis carent,
Sed in futura vita ipsi ditescunt,
Et gratia Dei ut cohonestantur,
Mundi ille cebris carent

5η στήλη
Beatorum sedem ingrediuntur omnes glorificati
Sunt apti Patres Spirituales ad vestram audiendam Confessionem
Virtute praediti a lucro alieni pleni Divina gratia
Abstinentes et insomnes spiritum induti
Et quotquot ipsos honore prosequuntur benedicet eis
Deus multa miseratione praeditus et ignoscet,
Ut gaudeant, et exultent hic quidem nunc temporis
Ibi vero ut glorificentur in seculum futurum.

6η στήλη
Ἡ ἀντίστοιχη ρωσική ἐπιγραφή.

Οἱ δύο ἀπόψεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους παριστάνονται ἐδῶ ἑνωμένες· ἀριστερά εἰκονίζεται ἡ δυτική πλευρά, δεξιά ἡ ἀνατολική καί στό κέντρο ἡ κορυφή τοῦ Ἄθω σχεδιασμένη δύο φορές, γιά νά φανοῦν οἱ δύο ὄψεις της. Τή δυτική κορυφή διατρέχει κατακόρυφα ἕνας ἀπότομος χείμαρρος, πού ξεκινάει ἀπό ψηλά καί χύνεται στή θάλασσα, παρασύροντας στήν κοίτη του βράχια καί πέτρες. Στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ καί στίς παραλίες, ἀνάμεσα ἀπό λόφους, βράχους, κτήματα, περιβόλια καί συστάδες ἀπό δέντρα, προβάλλουν τά φρουριακά συγκροτήματα τῶν εἴκοσι μονῶν μέ τούς ἀμυντικούς πύργους καί τίς τρουλωτές ἐκκλησίες τους, καθώς καί τό Πρωτᾶτο, οἱ σκῆτες τῆς Ἁγίας Ἄννης καί τῆς Παναγίας, ὁ προφήτης Ἠλίας, ὁ Μυλοπόταμος, ὁ πύργος τοῦ Μορφωνοῦ (στή θέση τῆς παλιᾶς κατεστραμμένης μονῆς τῶν Ἀμαλφινῶν) καί στήν ἀκτή οἱ πύργοι-ταρσανάδες τῶν μοναστηριῶν μέ τά κανόνια τους πού πυροβολοῦν. Πάνω ἀπό τά διάφορα κτίσματα ἔχουν σημειωθεῖ οἱ ὀνομασίες τους, ἑλληνικά καί λατινικά, σέ μικρά αὐγόσχημα πλαίσια. Στό τοπίο κινοῦνται μικρές μορφές μοναχῶν, ἄλλοι πεζοί καί ἄλλοι σέ ὑποζύγια. Ἀπό τή μονή τῶν Ἰβήρων προχωρεῖ πρός τήν παραλία μία πομπή, γιά νά παραλάβει τήν εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας πού κρατεῖ ὁ μοναχός Γαβριήλ, ὄρθιος ἐπάνω στά κύματα. Μοναχοί διακρίνονται ἐπίσης στήν αὐλή τοῦ Πρωτάτου.

Στήν κορυφογραμμή τῆς ὀροσειρᾶς προβάλλουν ἀνάμεσα ἀπό κυπαρίσσια ἕξι μεγάλοι σταυροί. Στή θάλασσα, πού ἁπλώνεται στό πρῶτο ἐπίπεδο, παριστάνονται γαλέρες, καράβια μέ κουπιά, μεγάλες ψαρόβαρκες μέ μοναχούς καί δύο μεγάλα κήτη. Τά χριστιανικά πλοῖα ἔχουν σταυρούς στά κατάρτια καί στίς σημαῖες, καί στίς πρύμνες οἰκόσημα βενετσιάνικα ἤ γαλλικά, ἐνῶ στά τούρκικα καράβια διακρίνεται ἡ ἡμισέληνος.

Στόν οὐρανό δύο θρησκευτικές παραστάσεις ἀπεικονίζουν, ἀριστερά τή Δέηση μέ τόν Χριστό σέ θρόνο, πλαισιωμένο ἀπό τίς ὁλόσωμες μορφές τῆς Παναγίας καί τοῦ Προδρόμου, καί δεξιά τήν Παναγία στηθαία μέ τά χέρια σέ στάση εὐλογίας.

Ὁ χαράκτης τῆς εἰκόνας Alexander a Via ἤ Alessandro della Via γεννήθηκε στή Βερόνα καί ἐργάστηκε στή Βενετία στά χρόνια 1688-1729[3]. Ἔχει χαράξει μεταξύ ἄλλων τήν προσωπογραφία τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Μπραγκοβάνου, πού περιέχεται στήν ἑλληνική ἔκδοση τοῦ Βαρίνου (Βενετία 1712)[4], καί τήν προσωπογραφία τοῦ Ἰωάννου Καλλιάκη στό ἔργο του *De Ludis Scenicis*, πού ἐκδόθηκε στήν Πάδοβα τό 1713[5]. Ἴσως στά χρόνια αὐτά, πού συνεργαζόταν μέ Ἕλληνες, νά φιλοτέχνησε καί τή χαλκογραφία τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 30-31, ἀρ. 4.

1. Οἱ ἔμμετρες αὐτές ἐπιγραφές μέ ἐλάχιστες διαφορές ἔχουν δημοσιευθεῖ στήν *Palaeographia Graeca* τοῦ Montfaucon, στίς σελίδες 506 καί 507. Τά ἴδια κείμενα συνόδευαν ἄλλοτε παράσταση τῆς Δέησης στό καθολικό τῆς μονῆς Ἰβήρων. (Πρβλ. Millet, Pargoire, Petit, *Inscriptions*, ἀρ. 222).

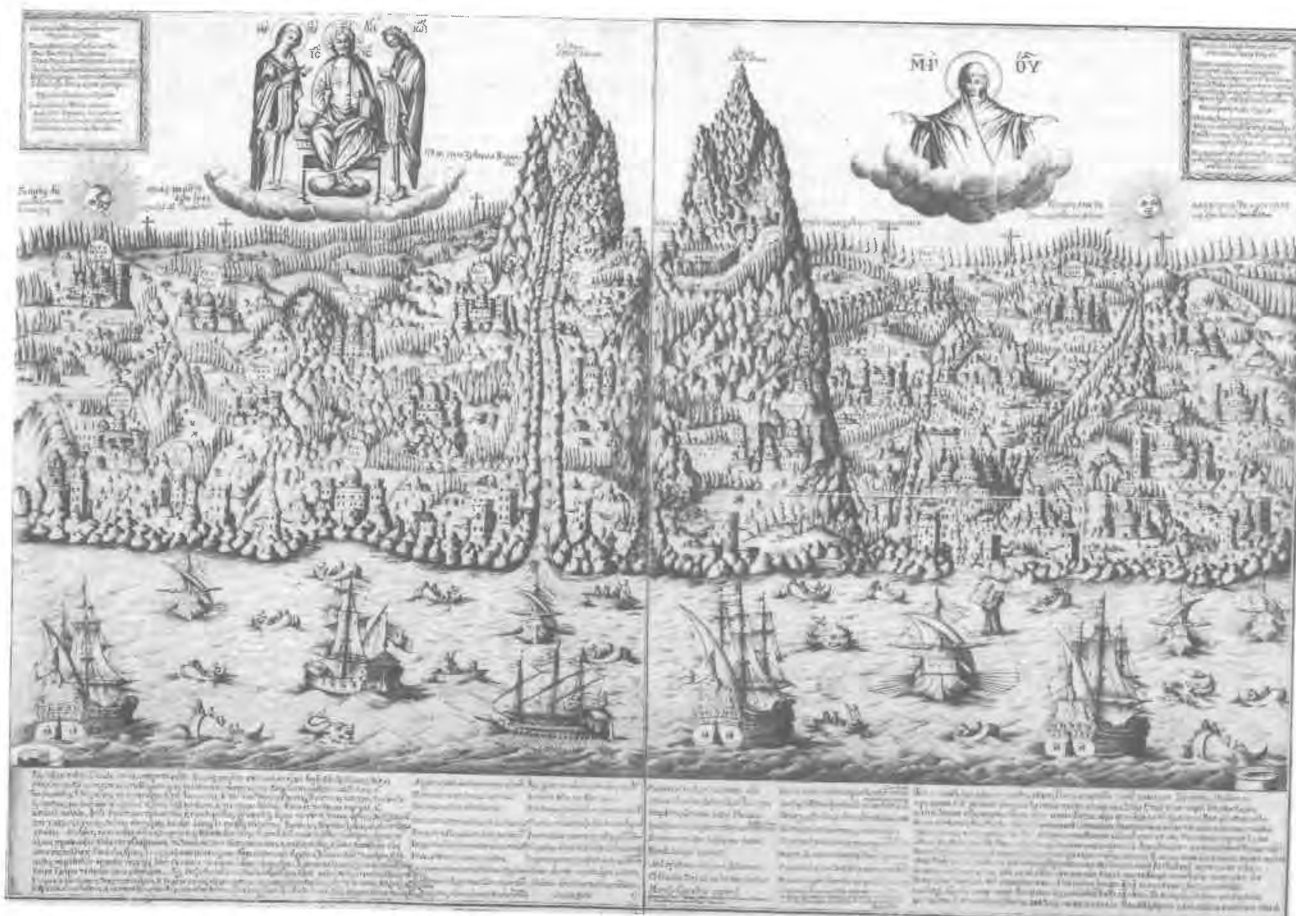
2. Οἱ πρῶτοι δεκατέσσερις στίχοι δημοσιεύτηκαν μέ τόν τίτλο «Πρός φιλησυχαστήν ἀναγνώστην» στό Προσκυνητάριο τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ 1701 (σ. 7) καί στήν *Palaeographia Graeca* τοῦ Montfaucon (σ. 443). Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι, μαζί μέ τούς τέσσερις πρώτους, ἀνήκουν σέ μεγαλύτερο ποίημα, πού συνέθεσε ὁ μητροπολίτης Νικαίας Πορφύριος, προηγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου στή Σωζόπολη τῆς Μαύρης Θάλασσας. Τό ποίημα αὐτό δημοσιεύτηκε ὁλόκληρο ἀπό τόν Montfaucon (*Palaeographia Graeca*, σ. 506 κ.ἑ.) καί ἀπό τόν Μ. Γεδεών (*Ἄθως*, σ. 241-244).

3. V. Thieme - F. Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Kunstler* 34, Λειψία (1940) 1955, σ. 318. Benezit, X, σ. 486.

4. Βαρίνος, *Τό Μέγα Λεξικόν ἤ ὁ Θησαυρός πάσης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἐνετίῃσιν ,αψιβ', Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Ἀντωνίου τοῦ Βόρτολι. Πρβλ. καί Legrand XVIII, 1, σ. 102, 5, σ. 369.

5. Nicolai Calliachii, *De Ludis Scenicis mimorum et pantomimorum*, Πάδοβα 1713. Πρβλ. Legrand XVIII, 1, πίν. μεταξύ τῶν σ. 110-111.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

420

421

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

421. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.21 × 0.38 μ.
1733/1736. Νέο Βρανδεμβοῦργο.
Χαράκτης: J. G. Schmidt.

Ἀπό τό βιβλίο *Die Heilige Posaune des Glaubens* τοῦ Θεόκλητου Πολυείδη.

Βιβλιοθήκη Κ. Παγώνη, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο ἡ ὑπογραφή τοῦ χαράκτη, *I. G. Schmidt sculpsit Brunsvigae.*

Γύρω ἀπό τήν παράσταση, στά πλάγια καί ἐπάνω, ἀπό κάτω ἀριστερά, *ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΥΓΔΟΣΩΟΥ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΟΥ Η ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΠΟΛΥΕΙΔΟΥΣ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΑΓΙΟΡΙΤΟΥ ΕΚ (ΤΩΝ) ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΛΛΗΝ(ΩΝ) ΧΡΙΣΤΙΑΝ(ΩΝ) ΠΟΛΙΑΝ(ΗΣ) ΕΚΚ(ΛΗΣΙΑΣ) ΜΑΚΕΔ(ΟΝΙΑΣ) ΕΠΑΡ(ΧΙΑΣ) ΝΑΙ ΜΗΝ Κ(ΑΙ) Τ(ΗΣ) ΙΕΡ(ΑΣ) ΣΥΝΑΞ(ΕΩΣ) ΑΡΧΕΚΚ(ΛΗΣΙΑΡΧΟΥ) Κ(ΑΙ) ΓΕΡΟΝ(ΤΟΣ) ξξ φ(εβρουαρίου). κγ'. ,αψλγ'. Studio et sumptibus, Theodori Iohannis Lÿgdosois Thraci sive Theocleti Polyidis Abbatis a Monte S(ancto) Athone, et Orientale Ecclesia Graecorum Christianorum Macedonense Poliana Provintia nec non et Sacrae Congregationis Archiecclesiarchae et Senioris (....) 1733.*

Μέσα στήν παράσταση, ἐπάνω:

Ἀριστερά, *Ἐγκατοικεῖται ἐκ πολλ(ῶν) Μιλ(ίων) Μοναχ(ῶν) Ἑλλ(ήνων) κ(αί) Ρούσ(ων) τάξ(εως) τοῦ Μ(εγά)λ(ου) Βα(σι)λ(είου) Ἀρρέν(ων) καί οὐ Θηλ(έων) ἡ περιοχή / αὐτοῦ στάδ(ια) Ἰταλ(ικά) ρν' περίκειτ(αι) αὐτῷ τό Αἰγαῖον Πέλαγος. Τό ὕψος ζ' ὥρ. ἡ κορυφή / αὐτοῦ ἐκτείνει τ(ήν) σκιάν μέχρι τ(ῆς) Νήσου Λήμνου στάδ(ια) πζ' ἡ δ' ἐν αὐτῷ εἴσοδος δ' Ἰσθμοῦ.*

Στό κέντρο, *ΤΟ ΠΕΡΙΦΙΜΟΝ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟC ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC / Famosus Mons S. Athos situs in Macedonia.*

Δεξιά, *Habit(atur) a mul(tis) Mil(ibus) Coelest(ium) solit(ariorum) gr(aecorum) et Rus(sorum) ordinis S(ancti) M(agni) Bas(ilii) sexu M(asculi)n(o) non vero F(eminino). Circum/ferentia 150 Mil(ia) ital(ica) circumjacet huic Mare Aegeaum. altit(udo) 7 horas cacumenis / umbra extend(itur) 87 Mil(ia) usque ad insulam Lemni. introitus in co per isthmum.*

Ἀπό κάτω, *ΜΕΡΟC ΔΥΤΙΚΟΝ Pars occidentalis, ΜΕΡΟC ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ Pars Orientalis.*

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, σέ ὀκτώ στῆλες οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν ἀριθμῶν πού βρίσκονται δίπλα σέ κάθε μονή, μέσα στήν παράσταση:

1. *ΛΑΥΡΑ. Laura.*
2. *ΙΒΗΡΩΝ. Hiberorum.*
3. *ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ. Karacali.*
4. *ΦΙΛΟΘΕΟΥ. Philothei.*
5. *ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣ. Cutlumis.*
6. *ΠΡΩΤΑΤΟΝ. Protaton.*
7. *ΖΩΓΡΑΦΟΥ. Zographu.*
8. *ΒΑΤΟΠΕΔΙ. Batopedi.*
9. *ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ. Stavronicita.*
10. *ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟC. Pantocratoros.*
11. *ΣΦΙΓΜΕΝΟΥ. Sphigmeni.*
12. *ΧΙΛΑΝΔΑΡΙ. Hiliandari.*
13. *ΠΑΝΑΓΙΑ. Panagia.*
14. *ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ. S. Anna.*
15. *ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ. S. Paulus.*
16. *ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Dionÿsÿ.*
17. *ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ. Gregorÿ.*
18. *ΣΥΜΟΝΟΠΕΤΡΑ. Simon Petra.*
19. *ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ. Xÿropotami.*
20. *ΞΕΝΟΦΟΥ. Xenophu.*
21. *ΡΟΥΣΙΚΟΝ. Rusorum.*
22. *ΔΟΧΕΙΑΡΕΙΟΥ. Dioheriu.*
23. *ΚΑΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ. Castamonitu.*
24. *ΑΣΚΗΤ. ΚΟΙΝΟΤ. Com. Erim.*

Ἡ μικρή καί ἐξαιρετικά ἐπιμελημένη παράσταση εἶναι παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 420. Παραγγέλθηκε ἀπό τόν Θεόκλητο Πολυείδη στόν Γερμανό χαράκτη J. G. Schmidt γιά τήν εἰκονογράφηση τῆς γερμανικῆς ἔκδοσης τῆς *Ἱερᾶς Σάλπιγγος τῆς Πίστεως,* πού τυπώθηκε στό Νέο Βρανδεμβοῦργο τό 1736. Ὁ Γερμανός χαράκτης θά πρέπει νά στηρίχθηκε στό χαρακτικό τοῦ Alessandro della Via ἤ σέ ἄλλο ἀνάλογο πρότυπο. Οἱ διαφορετικές διαστάσεις τῆς εἰκόνας κάνουν τίς κορυφές τοῦ Ἄθω νά μοιάζουν ψηλότερες καί τίς ὀροσειρές πιό χαμηλές καί στενόμακρες. Ἔχει περιοριστεῖ μπροστά ἡ θαλασσινή λουρίδα καί τά καράβια εἶναι λιγότερα καί διαφορετικοῦ σχήματος. Λείπουν ἐπάνω οἱ δύο μικρές παραστάσεις καί οἱ στίχοι πρός τήν Πορταΐτισσα, καί στή θέση τους ἔχουν τοποθετηθεῖ κείμενα ἑλληνικά καί λατινικά μέ γεωγραφικά στοιχεῖα τοῦ Ἄθω. Ἡ παράσταση πλαισιώνεται μέ τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή τοῦ Πολυείδη καί κάτω μέ τίς ὀνομασίες τῶν μοναστηριῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Die Heilige Posaune des Glaubens... Aus Tages Licht gestellt von Theocleto Polyide, Abbt zu Polyanien in Macedoniem und Archiecclesiarche in Sancto Monte. Anno 1736. Neu Brandenburg Druckte Heinrich Ernst Dobberthien Hochfurstl. Hoff-Buchdrucker.

Ἡ χαλκογραφία βρίσκεται ἀνάμεσα στήν προμετωπίδα καί στήν πρώτη σελίδα τοῦ βιβλίου. Ὁ Legrand[1] ἀναφέρει ὅτι ἡ λατινική ἔκδοση τοῦ βιβλίου πού δημοσιεύτηκε τόν ἴδιο χρόνο, κατά πᾶσαν πιθανότητα στή Στοκχόλμη, συνοδεύεται ἀπό χαλκογραφημένη ἀπεικόνιση τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Θά πρόκειται ἀσφαλῶς γιά τήν ἴδια παράσταση.

1. Legrand, XVIII, 1, σ. 252, 254.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

422. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.66 μ.
1767, Μάιος. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Πινακοθήκη Σερβικῆς Ἑταιρίας, Νόβι Σάντ, Γιουγκοσλαβία.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἡ παροῦσα εἰκών, πάντων τῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθωνος εὑρισκομένων ἱερῶν Μοναστηρίων, ἐχαλκοχαράχθη ἐκ δευτέρου διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου ἱερομονάχου κυρ Γαβριήλ, τοῦ ἐκ τῆς τοῦ Βατοπεδίου Μονῆς ἀδείᾳ μέν τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου καί Σκευοφύλακος τῆς αὐτῆς μονῆς κυρ Στεφάνου, δαπάνῃ δέ τοῦ ἐντιμοτάτου Κυρίου Κωνσταντίνου Πανέτα δι' ἐπιστασίας δέ καί ἐπιμελείας Κυρίου Κωνσταντίνου Ποποβίτς οἰκονόμου τοῦ ἐκ τῆς πόλεως Μελενίκου 1767.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά, ἡ ταυτόσημη σλαβονοσερβική ἐπιγραφή, πού ἀναφέρει στό τέλος τή Βιέννη τῆς Αὐστρίας ὡς τόπο ἐκτυπώσεως καί τό μήνα Μάιο μετά τή χρονολογία.

Ἐπάνω, σέ τρεῖς σειρές, ἡ λατινική ἐπιγραφή, *Monte Santo olim Athos unus ex altissimis Orbis montibus apud Golfo di Salonich in Macedonia qui centum quinquaginta Milliaria in circumferentia habet, et suam umbram per quadraginta quinque Milliaria in / Mari extendit et idem Sanctus Mons vocatur, quia viginti tria Monasteria Graeci ritus orthodoxa in se complectitur in medio montis sita est civitas nomine Kareis, ibi omni Sabatho inundina exercentur, et ad quam / tantum modo Masculinum genus admittitur, cum nunquam femineus sexus illam civitatem, taceo locum ullam in hoc monte accedere ausus.*

Σέ μικρά αὐγόσχημα πλαίσια πάνω ἀπό τό κάθε μοναστήρι οἱ ὀνομασίες τους ἔχουν χαραχτεῖ στά ἑλληνικά.

Ἡ ἔνδειξη τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς ὅτι *ἡ παροῦσα εἰκών ... ἐχαλκοχαράχθη ἐκ δευτέρου*, δηλώνει τήν ὕπαρξη προγενέστερης ἐκτύπωσης, πού θά μποροῦσε, ἄν δέν λανθάνει, νά ταυτιστεῖ μέ τήν πολύ συγγενική σύνθεση ἀρ. 420 τῆς Βενετίας, ἀπό τήν ὁποία διαφέρει κυρίως στίς διαστάσεις καί τίς ἐπιγραφές· ἐδῶ ἐπίσης λείπουν ἀπό τόν οὐρανό οἱ μικρές παραστάσεις τῆς Δέησης καί τῆς Παναγίας.

Οἱ βατοπεδινοί Γαβριήλ καί Στέφανος εἶχαν συμβάλει τό 1763 στή χάραξη τῶν παραστάσεων τῆς Παναγίας Βατοπεδινῆς ἀρ. 448 καί 449. Γιά τόν Μελενικιώτη Κωνσταντῖνο Ποποβίτζη Οἰκονόμου βλ. ἐδῶ σ. 157.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Davidov, *Chilandar*, σ. 144, εἰκ. III.

423. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.76 × 0.56 μ.
,αψξη' (1768). Μόσχα.
Χαράκτης: Μηνᾶς ἀρχιμανδρίτης.

Συλλογή Αἰκ. Χατζηδήμου, Ἀθήνα.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, δεξιά ἡ ρωσική ἀφιερωτική ἐπιγραφή καί ἀριστερά ἡ ἀκόλουθη, ἀρκετά ἀσύντακτη καί κακοτυπωμένη, ἑλληνική, *Ἰχνογραφία τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος τοῦ παρά τῷ Αἰγέῳ πελάγει ἐν θετταλίᾳ τῆς Μακεδονίας εἰρημένου, ἐν ᾧ ὑπάρχουσιν εἴκοσι / Μοναστίρια τοῦ Ἀνατολικοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος ὑπό εὐσεβῶν Βασιλέων καί ὀρθοδόξων πατριαρχῶν οἰκοδομηθέντα ὧν πρῶτον καί / ἀξιοθαύμαστον ὑπάρχει τό τῆς μεγίστης λαύρας τοῦ ὁσίου πατρός (...) ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ ὅπερ διά τό τῶν εἰς οἰκοδομήν πολυδάπανην / τρεῖς ὀρθοδόξους βασιλεῖς Ρωμαίων ἔσχε κτήτορας τούς μακαρίους λέγω καί ἀοιδήμους Νικηφόρον φωκᾶν καί Ἰωάννην ᾠκοδομήθη / δέ εἰς τούς πρόποδας τοῦ Ἄθωνος πλησίον ἔχον καί σκήτας ἀξιαγάστους τῆς τε ἁγίας Ἄννης τοῦ καυσοκαλυβίου καί λοιπά Ἵνα λοιπόν τό τῆς / τοιαύτης ἀξιεπαίνου μονῆς καί μεγίστης λαύρας ὄν(ο)μα μετά τῶν λοιπῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ὡς εἰκός μέμνηται, ὅς τε νέοι κτήτορες αὐτοῦ τοῦ ἁγίου / ὄρους τοῦ Ἄθωνος καί εὐεργέται τῇ τε τούτων θέᾳ δωρεάν τοῖς εὐσεβέσι παρεχομένου εὐφραίνονται μᾶλλον καί οἱ διά τό πολύ τοῦ διαστήματος μή δυνάμενοι / αὐτόθι ἱστορήσας αὐτό θείῳ ζήλῳ κινηθείς ὁ πανοσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Μηνᾶς ὁ ἐκ κρήτης ἐν ἀνανεώσει εἰς τύπον ἐξέδοτο ἐπιστασίᾳ μέν καί / πόνῳ ἰδίῳ δαπάνῃ δέ τῆς ρηθείσης αὐτοῦ Μονῆς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ Μόσκβα αψξη ἔτει.*

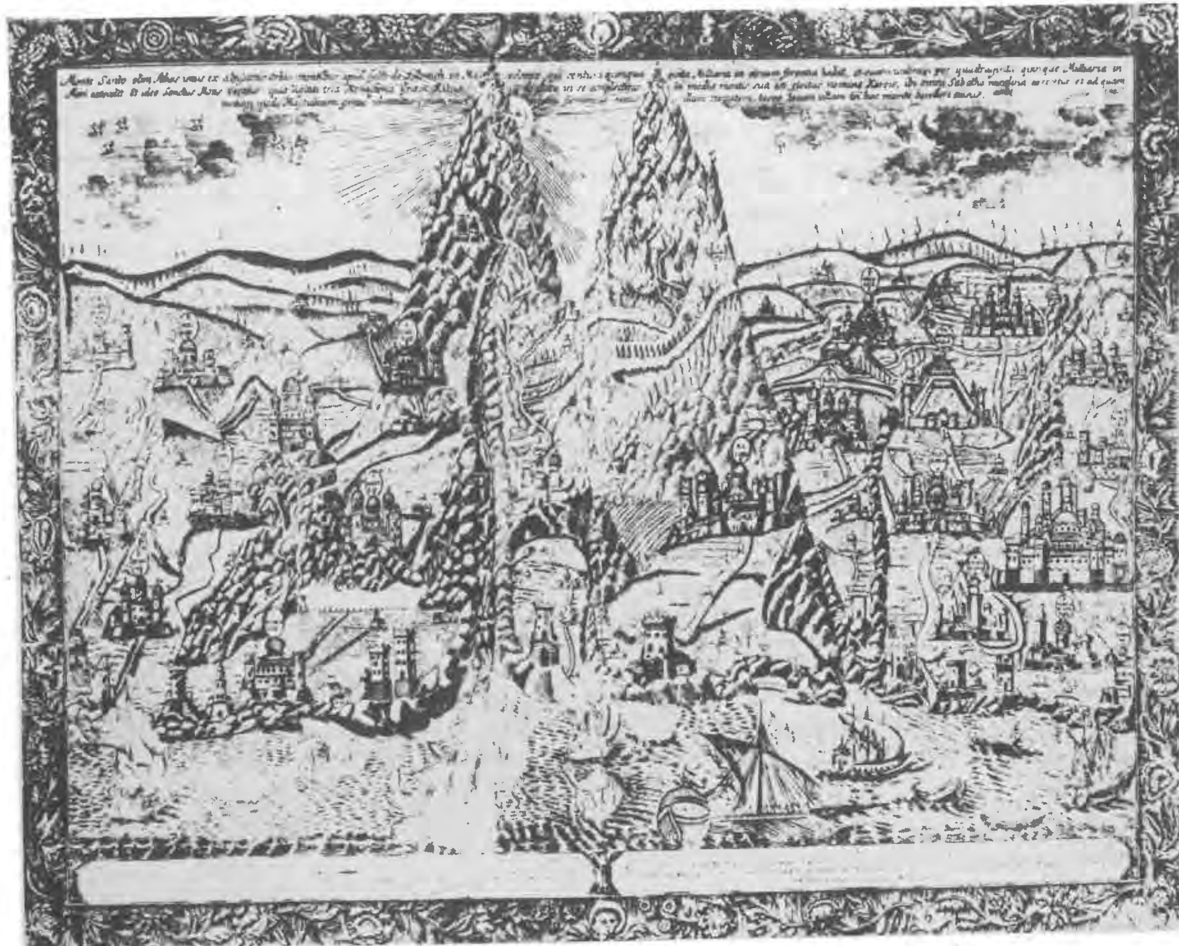
Ἐπάνω, σέ διακοπή τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου, *Θέατρον Sancti Montis Ἄθωνος / ΤΟ ΑΓΙΟΝΥΜΟΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΡΟΥΡΗΤΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΟΛΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ / ΕΠΑΥΤΩ ΙΕΡΩΝ ΕΥΑΓΩΝ ΚΑΝ ΠΕΡΙΒΟΗΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΩΝΤΕ ΚΑΤΑ / ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΔΥΣΜΑΣ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΚΑΙ ΑΟΙΔΗΜΩΝ / ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΔΙΑΠΑΝΩΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΕΙ ΓΕΡΒΑΣΙΩ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ / ΧΡΗΣΤΙΑΝΩΝ ΕΙΣ ΩΦΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΕΙΑΝ.*

Ἡ παραλλαγή αὐτή τῆς γενικῆς ἄποψης τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού ἔχει χαραχτεῖ στή Μόσχα *ἐν ἀνανεώσει*, ὅπως ἀναφέρει ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή, παρουσιάζει τίς δύο κορυφές τοῦ Ἄθω πολύ κοντά τή μία στήν ἄλλη, ἀλλά χωρισμένες, ἐνῶ ἡ θάλασσα μπροστά ἔχει σχεδιαστεῖ χωρίς διακοπή, μέ γαλέρες, ψαρόβαρκες, θαλασσινά κήτη καί ψάρια. Πάνω ἀπό κάθε μονή ὑπάρχει ἐπιγραφή ἑλληνική καί ρωσική. Μεγαλοπρεπέστερη ἀπό ὅλες ἐμφανίζεται ἡ μονή τῆς Μεγίστης Λαύρας, σέ πλαγιά κάτω ἀπό τήν ἀνατολική κορυφή.

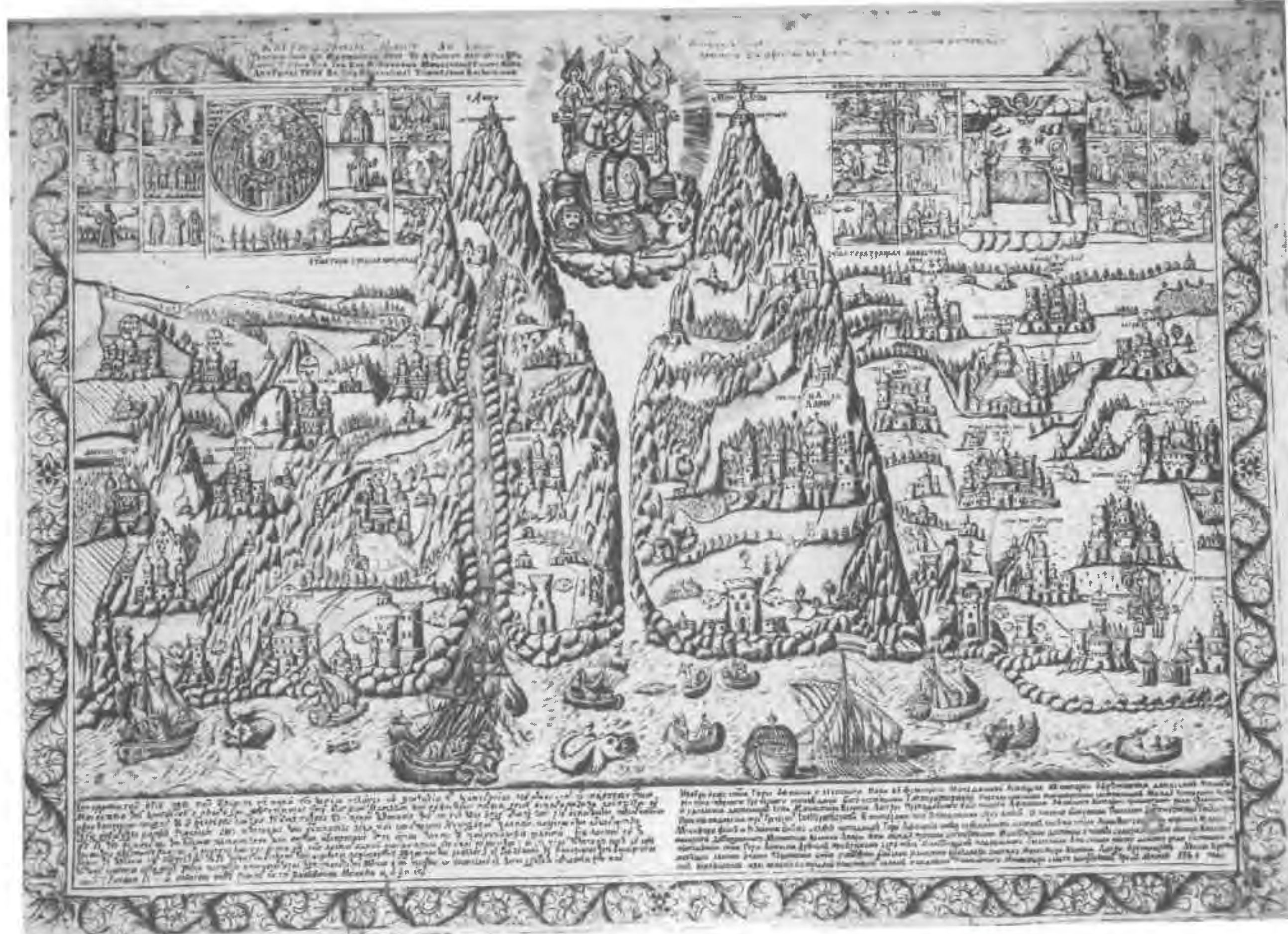
Ψηλά, στό κέντρο, παριστάνεται τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἀπό κάτω, σέ δόξα, ὁ Παντοκράτωρ ἔνθρονος, πλαισιωμένος ἀπό τά σύμβολα τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν. Στό ἴδιο ὕψος, ἀριστερά, εἶναι συγκεντρωμένα δώδεκα μικρά εἰκονίδια μέ θρησκευτικές σκηνές καί ἁγίους, καί ἀνάμεσά τους μιά μεγαλύτερη παράσταση τοῦ χοροῦ τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἀντίστοιχα, δεξιά, ἄλλα δώδεκα εἰκονίδια καί σέ μεγαλύτερο σχῆμα ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

422

423

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

424. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.50×0.65 μ.
,αω' (1800). Βενετία. Τυπ. Ἀντώνιος Βόρτολις.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Οἰκία Ρούσση, Καμίνια, Ὕδρα.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Λαογραφικό Μουσεῖο, Σαμόκοβ, Βουλγαρία.

Ἡ χαλκογραφία, τυπωμένη τό 1800 στή Βενετία, ἐπαναλαμβάνει τόν εἰκονογραφικό τύπο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 422 τοῦ 1767, μέ ἄλλες ἐπιγραφές καί μικρή παράσταση τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἀνάμεσα στίς κορυφές τοῦ Ἄθω.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, *Δέδοται τύπῳ τό παρόν καί ἱερόν ἐκτύπωμα τοῦ ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος, τοῦ κατά τήν Μακεδονίαν ἐν τῷ ἀρχιπελάγει (τουτέστιν Αἰγέῳ / πελάγει) κειμένου, ἐν ᾧ δή ὑπάρχουσιν εἴκοσι μοναστήρια τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας, ὑπό τῶν εὐσεβοφρονούντων βασιλέων καί ὀρθοδόξων / Πατριαρχῶν οἰκοδομηθέντα. Ὁ τήν ἱεράν δέ ταύτην χάρταν τῆς τῶν εἰσοδίων Μονῆς τῆς καί Χιλανδάριον ἐπονομαζομένης, ἐλισσαῖος / Ἀρχιμανδρίτης, ὑπέρ ἧς οὖν τόν αὐτοῦ ὑπέρμετρον μόχθον καί δαπάνην ἔθετο ἐς τεκμήριον αὐτοῦ αἴδιον, τιμήν τε καί ἔπαινον πάντων τῶν / ἀδελφῶν, τῶν ἐν τῇ μονῇ Χιλανδαρίου συνασκούντων. Δοθήτωσαν δ' αὗται δωρεάν τοῖς ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς καί τοῖς τοῦ ἁγίου ὄρους καλοθεληταῖς, / οἵτινες τοῖς κατά σῶμα ὄμμασιν ὁρᾶν μή δυνάμενοι, τῇ τοῦ ἁγίου τούτου τόπου χαριεστάτῃ Θέᾳ εὐλαβῶς εὐφρανέσθωσαν, ἐν ἔτει ,αω'.*

Δεξιά ἡ ἀνάλογη ρωσική ἐπιγραφή καί κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο *Ἐνετίησιν / Παρά / Ἀντωνίῳ (τῷ Βόρτολι).*

Ἐπάνω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς σειρές, ἡ ἀκόλουθη λατινική ἐπιγραφή, πού διακόπτεται στό κέντρο ἀπό τίς κορυφές τοῦ Ἄθω, *Monte Santo olim Athos ex altissimis orbis montibus, apud Golfo de Salonich in Macedonia qui centum quinquaginta milliaria in circumferentia et suam umbram per quadraginta / quinque milliaria in mari extendit. Et idem Sanctis Mons vocatur, quia viginti tria Monasteria Graeci ritus orthodoxa in se complectitur. In medio montis sita est civitas nomine Kareis ibi / omni Sabato nundinae exercentur, ad quam tantum modo masculinum genus admittitur nunquam vero femineus sexus illam accedere permittitur.*

Μέσα στήν εἰκόνα, σέ μικρά αὐγόσχημα πλαίσια, τά ὀνόματα τῶν μοναστηριῶν γραμμένα ἑλληνικά μέ ὁρισμένα στοιχεῖα κυριλλικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

M. Didron, Le mont Athos, *Annales Archéologiques,* 3e année, T.4, Fevrier 1846. Στή σ. 69 δημοσιεύεται ἀντίγραφο τῆς χαλκογραφίας πού χάραξε στό Παρίσι ὁ E. Hedouin ἀπό ἐκτύπωση πού ἀγόρασε ὁ Didron στόν Ἄθω τό 1839. Ὁ Hedouin ἀντέστρεψε τήν πλάκα, περιόρισε τίς διαστάσεις τῆς παράστασης καί χάραξε ἀριθμούς δίπλα στά μοναστήρια καί κάτω, δίπλα στά γαλλικά ἐπεξηγηματικά κείμενα.

425. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ χαλκογραφημένη πλάκα. 0.27×0.32 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκογραφημένη πλάκα· στήν ἄλλη ὄψη τῆς πλάκας ἔχει χαραχτεῖ ἡ Παναγία ἀρ. 108).

Ἡ γενική ἄποψη τοῦ Ἁγίου Ὄρους, σέ μικρό σχῆμα, χαραγμένη ἀπό ἀπλοϊκό τεχνίτη ἴσως σέ ἁγιορείτικο ἐργαστήρι, στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα. Σέ τοπίο σχεδόν γυμνό ἔχουν σχεδιαστεῖ πολύ σχηματικά, ἀνάμεσα σέ κωνικούς βράχους, τά εἴκοσι μοναστήρια, ἡ σκήτη τῆς Παναγίας, τῆς Ἁγίας Ἄννης καί τά Καυσοκαλύβια. Πίσω ἀπό τή Μεγίστη Λαύρα, σέ ὕψωμα, παριστάνεται τό Θαῦμα τῆς Παναγίας μέ τόν ἅγιο Ἀθανάσιο. Καλόγεροι, πεζοί καί καβαλάρηδες, κινοῦνται στό τοπίο, ἀπό τό Βατοπέδι προβάλλει μία λιτανεία καί ἔξω ἀπό τό Πρωτᾶτο εἶναι συγκεντρωμένοι ἀρκετοί μοναχοί. Στίς κορυφογραμμές τά συνηθισμένα κυπαρίσσια. Ἐπάνω ἕνας ἥλιος στή δύση καί ἕνας στήν ἀνατολή γεμίζουν μέ τίς ἀκτίνες τους τίς δύο γωνίες, ἀριστερά καί δεξιά, καί ἀνάμεσα στίς δύο κορυφές τοῦ Ἄθω μία εἰκόνα τῆς Παναγίας δεξιοκρατούσας. Στή θάλασσα, δίπλα σέ δύο μεγάλα κήτη, ἀρμενίζουν μία γαλέρα, μία μεγάλη βάρκα μέ μοναχούς πού ψαρεύουν μέ δίχτυ, καί τρεῖς μικρότερες.

Στόν οὐρανό, ἐπάνω ἀπό τά κυπαρίσσια, οἱ ἐπιγραφές *Τό πρός δυσμάς μέρος τοῦ ἁγίου ὄρους, Τό πρός ΑΝΑΤΟΛΕΙΣ μέρος τοῦ ΑΓΙΟΥ ὄρους.* Ἀπό πάνω οἱ ἀνάλογες ρωσικές ἐπιγραφές. Σέ μικρά αὐγόσχημα πλαίσια, πάνω ἀπό τά διάφορα κτίσματα, ἔχουν χαραχτεῖ ἑλληνικά οἱ ὀνομασίες τῶν μοναστηριῶν.

426. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.63×0.43 μ.
,αωξθ' (1859). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Εὐθύμιος ἱερομόναχος.

Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.

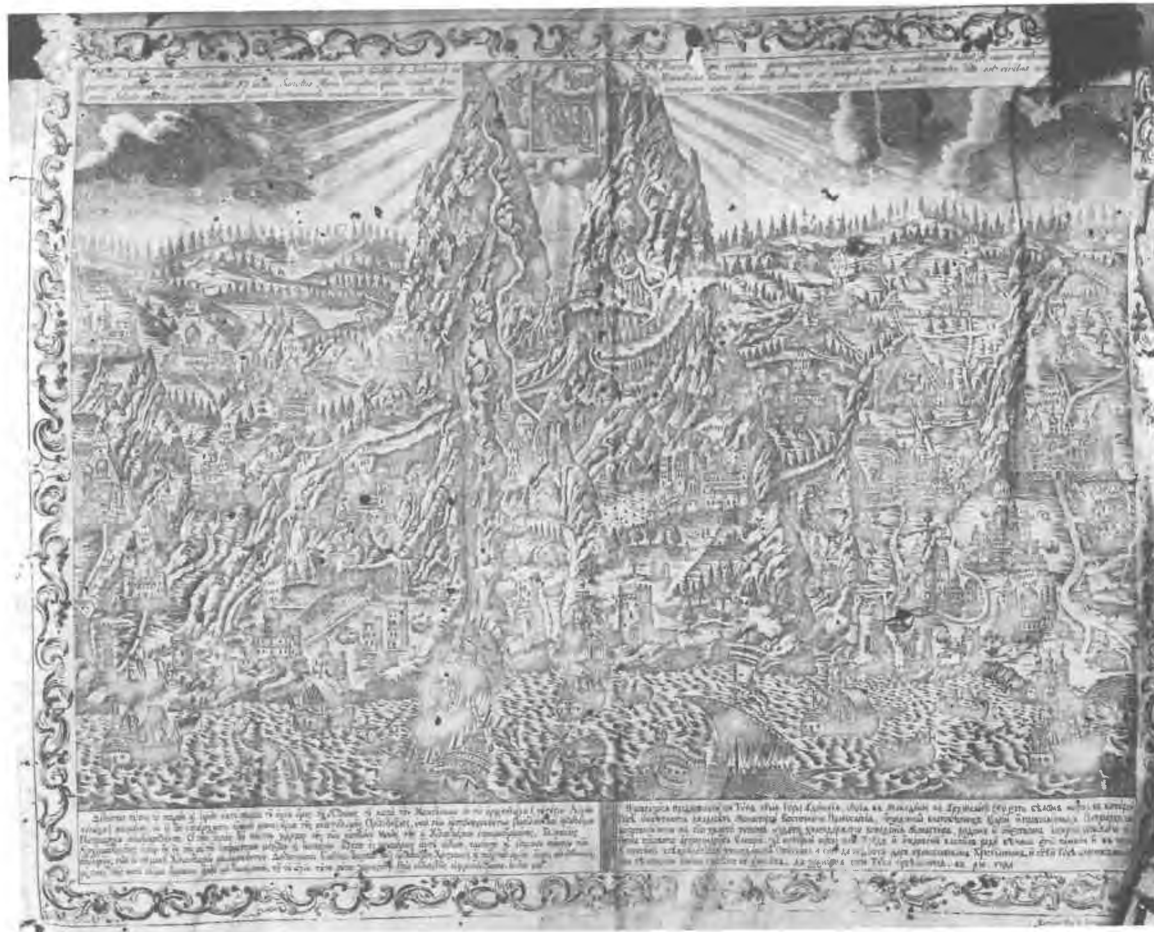
Ἐπιγραφή, ἐπάνω ἀριστερά, *Δέδοται τύπῳ τό παρόν καί ἱερόν ἐκτύπωμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος τοῦ κατά τήν Μακεδονίαν ἐν τῷ ἀρχι/πελάγυ (τουτέστιν Αἰγέῳ πελάγει) κειμένου, ἐν ᾧ δή ὑπάρχουσιν εἴκοσι μοναστήρια τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδοξίας / ὑπό τῶν εὐσεβοφρονούντων βασιλέων καί ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν οἰκοδομηθέντα. / Δι' ἐξόδων δέ τοῦ πανοσιωτάτου Κ(υρίου) Φιλοθέου Σταμπαδώρου. / Ἐχαράχθη παρά Εὐθυμίου ἱερομονάχου ,αωξθ'.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ρωσική ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

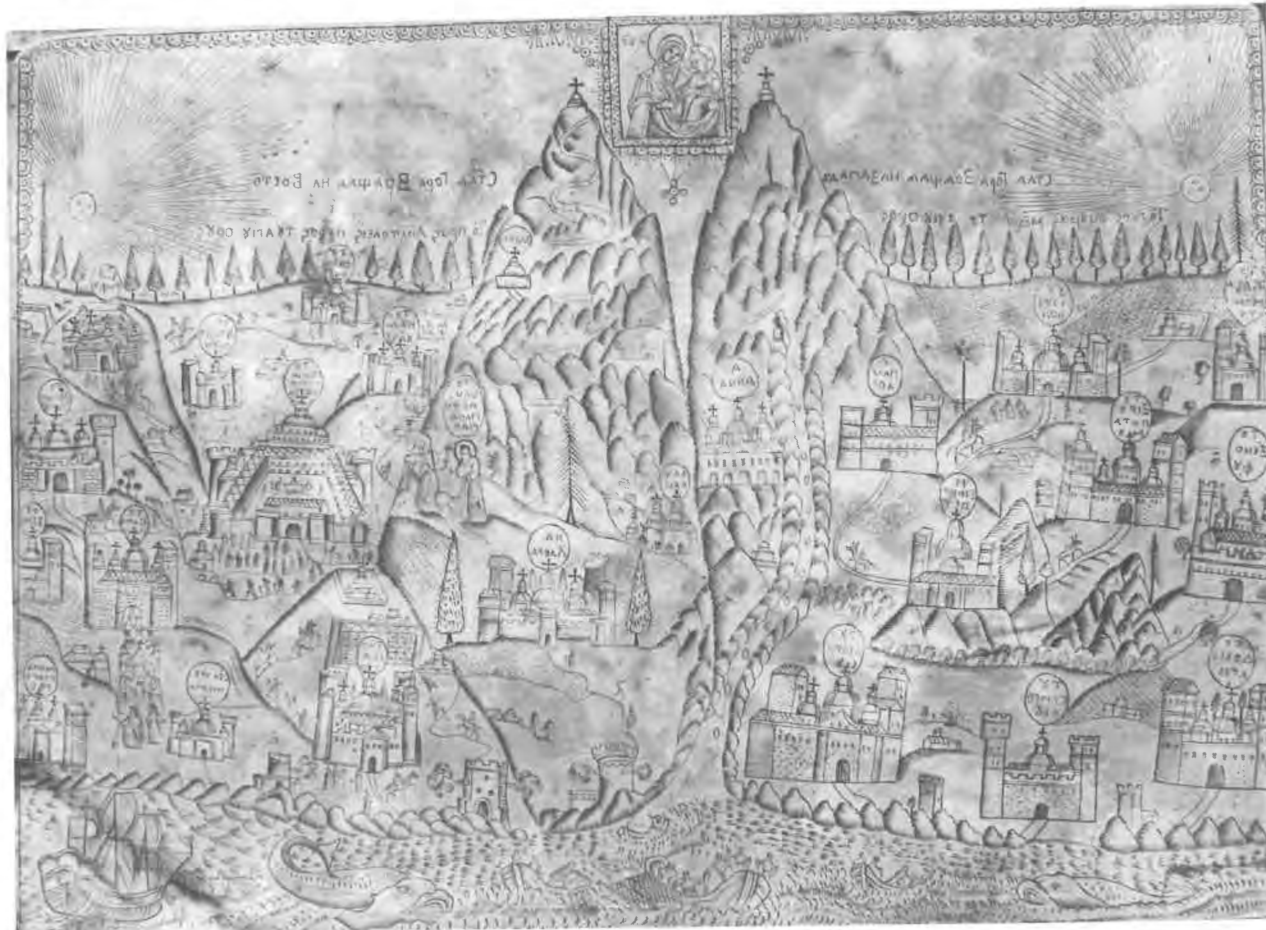
Ἐμπνευσμένη ἀπό τά ἴδια πρότυπα στά ὁποῖα βασίστηκαν τά προγενέστερα ἀνάλογα χαρακτικά, ἡ χαλκογραφία τοῦ ἱερομονάχου Εὐθυμίου ἀποδίδει τό ἀθωνίτικο τοπίο μέ τρόπο πιό σχηματικό καί μετωπικό, χωρίς προοπτική βάθους. Οἱ θέσεις στίς ὁποῖες ἔχουν τοποθετηθεῖ τά ἐπιβλητικά μοναστηριακά συγκροτήματα μέ τούς ψηλούς τρούλους, δέν ἀνταπο-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

424

425

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

κρίνονται πάντα στήν πραγματικότητα, προσδίδουν ὅμως μιά ἁρμονία καί μιά συμμετρία στήν εἰκόνα. Ἡ ἀνατολική πλευρά τοῦ Ὄρους δίνει ἐδῶ τήν ἐντύπωση μιᾶς ἁπλῆς ἀνηφορικῆς πλαγιᾶς καί ἡ ἀραιή καί κάπως ἰδιότυπη βλάστηση θυμίζει ἄλλα γνωστά ἔργα τοῦ ἴδιου χαράκτη. Στή δυτική πλευρά, μπροστά ἀπό τίς μονές τῆς Σιμωνόπετρας καί τοῦ Διονυσίου, ἔχουν σχεδιαστεῖ σχηματικά βράχια πού συνεχίζονται ὥς τίς ὄχθες τοῦ χειμάρρου καί τίς κορυφές τοῦ Ἄθω. Στά στενά μονοπάτια πού ὁδηγοῦν στίς μονές, διακρίνονται πού καί πού καλόγεροι ἀκουμπισμένοι στά μπαστούνια τους· καβαλάρηδες μέ φέσια κατευθύνονται πρός τή μονή τῶν Ἰβήρων καί λίγο πιό ψηλά στέκει ἕνας φουστανελάς μέ τό ντουφέκι του.

Ψηλά, ἀνάμεσα στίς κορυφές τοῦ Ἄθω, παριστάνεται σέ ἀκτινωτή δόξα ἡ Παναγία Βρεφοκρατοῦσα.

Γιά τό χαράκτη Εὐθύμιο βλ. ἐδῶ σ. 108.

427. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.70 μ.
1866, Ἀπριλίου 20. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἀβέρκιος μοναχός ἁγιορείτης.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.
Κελί γέροντος Διονυσίου, Καρυές, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκογραφημένη πλάκα).

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς στήλες, ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή σέ ἑλληνική καί κυριλλική γραφή. Ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή: *ΔΕΔΟΤΑΙ ΤΥΠΩ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΙΕΡΟΝ ΕΚΤΥΠΩΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟ/ΝΙΑΝ ΕΝ ΤΩ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΕΙ ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ ΑΙΓΕΩ ΠΕΛΑΓΕΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΝ Ω ΔΗ ΥΠΑΡΧΟΥΣΙΝ ΕΙΚΟΣΙ ΜΟΝΑΣΤ/ΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΟΦΡΟΝΟΥΝΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΠΑΤ/ΡΙΑΡΧΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΕΝΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΙΕΡΑΙ ΣΚΗΤΑΙ ΠΑΓΚΑΛΑΙ ΜΟΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ / ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ Μ(Ο)Ν(Α)Χ(ΟΥ) ΧΗΡ ΔΕ ΑΒΕΡΚΙΟΥ Μ(Ο)Ν(Α)Χ(ΟΥ) ΤΩΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ: 1866: ΑΠΡΙΛΙΟΥ 20.*

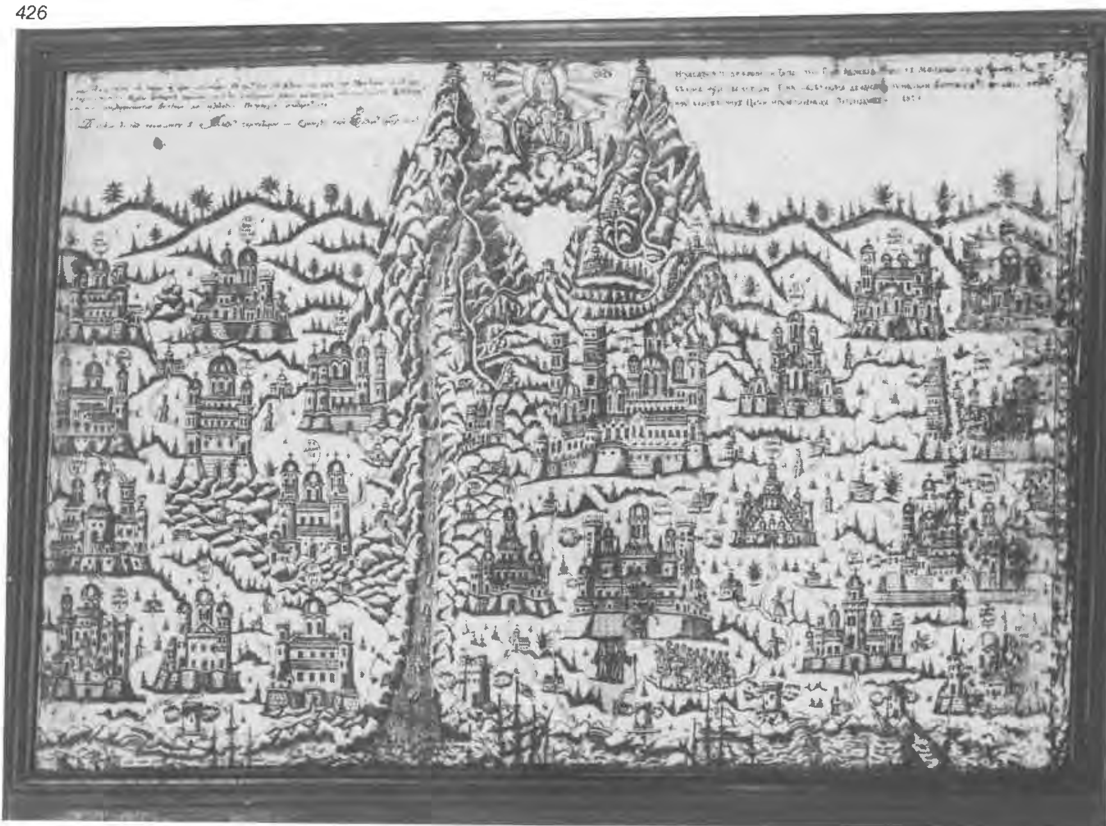
Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 424 τοῦ 1800. Ἐπάνω, στή θέση τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς, εἰκονίζονται ἐπίσκοποι, μοναχοί, ὅσιοι καί ἀσκητές μέ τήν ἐπιγραφή, ἀριστερά, *ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΑΣΚΗΣΑΝΤΕΣ.* Δεξιά ἡ ταυτόσημη ρωσική ἐπιγραφή. Ἀνάμεσα στίς κορυφές τοῦ Ἄθω παριστάνεται σέ δόξα ἡ Παναγία στηθαία. Γύρω ἀπό τό Πρωτᾶτο κινεῖται πομπή μοναχῶν καί λίγο δεξιότερα, πάνω ἀπό τή σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, ὑπάρχει ἡ μικρή ἐπιγραφή *ΤΟ CΑΡΑΪ.* Στή θάλασσα, κάτω δεξιά, ἔχει προστεθεῖ ἕνα ἀτμόπλοιο.

Γιά τό χαράκτη Ἀβέρκιο καί τόν ἀφιερωτή Ἀγαθάγγελο βλ. ἐδῶ σ. 54, 67.

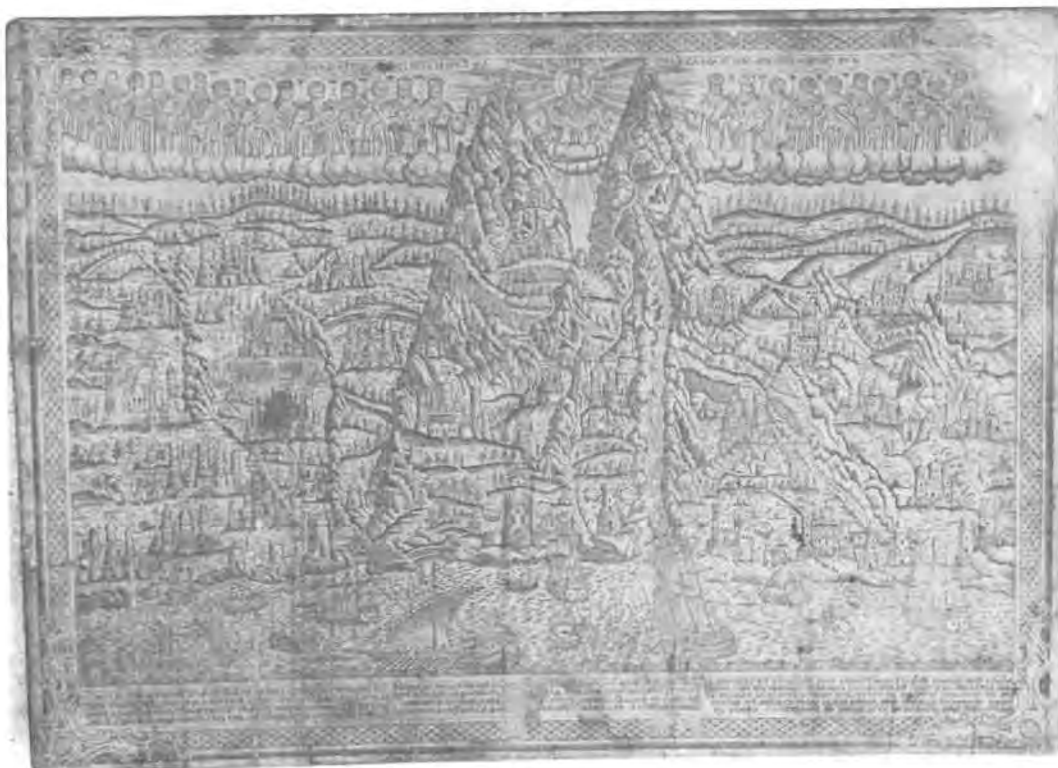
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos Klöster*, σ. 262.

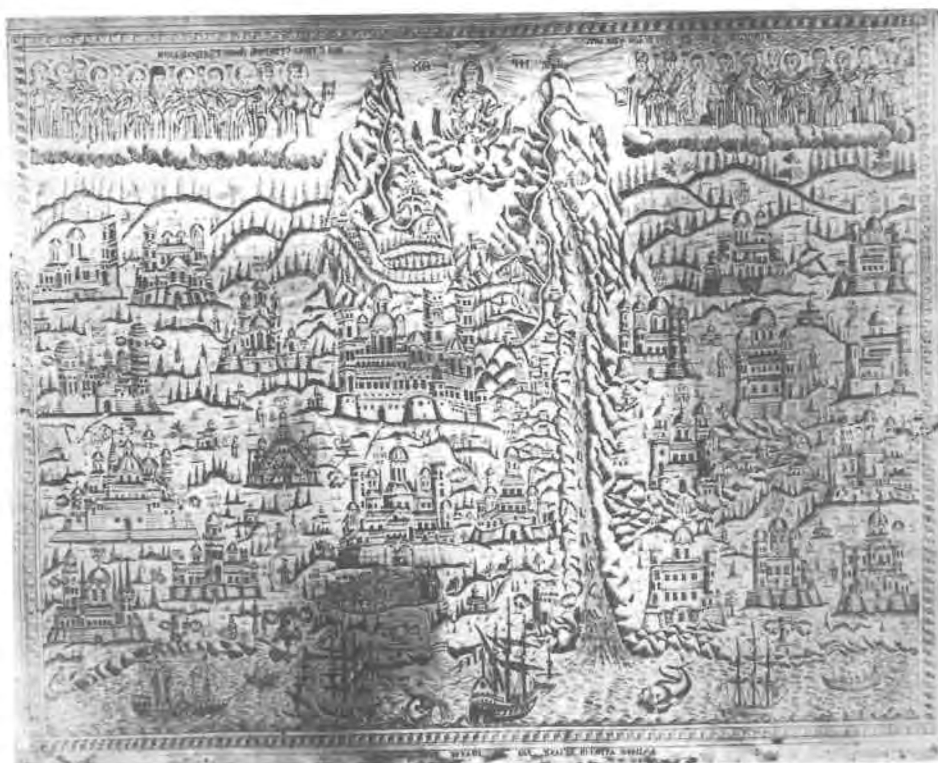
426

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

427

428

428. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

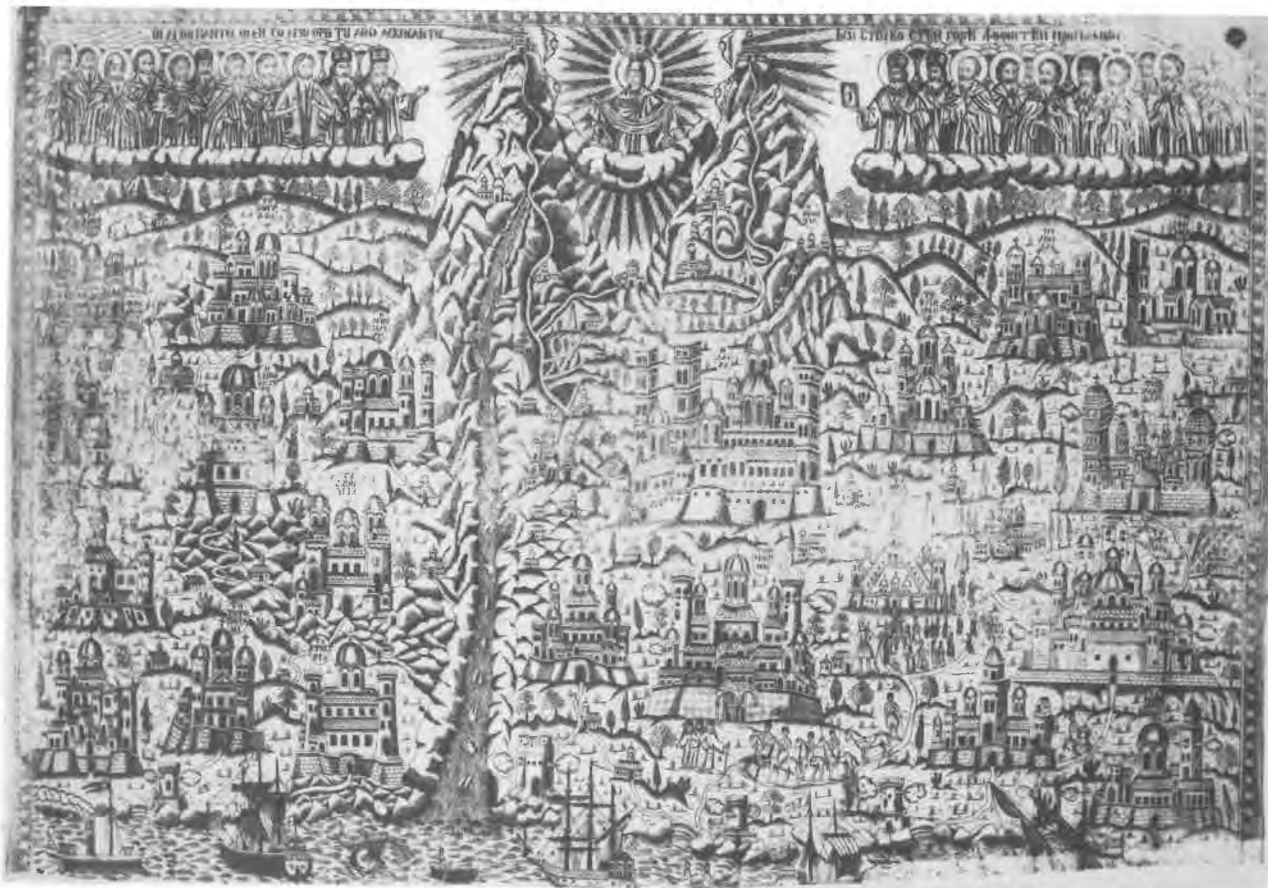
Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.57×0.80 μ.
1867. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης Μυτιληναῖος (Καλδῆς).

Μονή Παντοκράτορος, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΔΑΠΑΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙ(Ρ) ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΗΤΕΙΛΗΝΕΟΥ 1867.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 426 ἀπό τόν γνωστό Λέσβιο χαράκτη Ἰωάννη Καλδῆ (βλ. ἐδῶ σ. 49), πού ἔχει προσθέσει στήν εἰκόνα ὁρισμένα στοιχεῖα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 427, ὅπως π.χ. τή σειρά τῶν ὁσίων ἐπάνω, καί κάτω δεξιά τό ἀτμοκίνητο καράβι.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

429

429. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.46×0.65 μ.
1880, Αὐγούστου 31. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Διονύσιος μοναχός.

Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΔΑΠΑΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Μ(Ο)Ν(Α)Χ(ΟΥ) ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 1880 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 31.*

Διασκευή ἀπό τό μοναχό Διονύσιο τῆς σύνθεσης ἀρ. 428 τοῦ Ἰωάννη Καλδῆ, μέ ὁρισμένες ἀλλαγές καί προσθῆκες ἀπό παλαιότερα πρότυπα. Ἡ λιτανεία τῶν μοναχῶν μπροστά στό Πρωτᾶτο καί τό μεγαλύτερο συγκρότημα τῆς σκήτης τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, πού εἰκονογραφοῦνται καί στή χαλκογραφία ἀρ. 427, ἐμφανίζονται ἐδῶ σέ ἄλλη παραλλαγή· τά καράβια εἶναι διαφορετικά καί στό τοπίο ἔχουν προστεθεῖ δέντρα σέ διάφορες ποικιλίες. Γενικά τό Ὄρος παρουσιάζεται ἐδῶ πιό πυκνοκτισμένο.

Γιά τό χαράκτη Διονύσιο βλ. ἐδῶ σ. 113.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΑΘΩ

Η ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
430	1810	Παναγία Οἰκονόμισσα - Μονή Μ. Λαύρας		Ἅγιον Ὄρος
431	1810	Παναγία Οἰκονόμισσα - Μονή Μ. Λαύρας	Σεβαστιανός Σμυρναῖος	Ἅγιον Ὄρος
432	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Παναγία Οἰκονόμισσα		Ρωσία
433	1868	Παναγία Οἰκονόμισσα - Μονή Μ. Λαύρας		Ἅγιον Ὄρος
434	Β' μισό 18ου αἰ.	Τό Θαῦμα τῆς Παναγίας		Βενετία
435	Β' μισό 18ου αἰ.	Τό Θαῦμα τῆς Παναγίας		Ἅγιον Ὄρος
436	1873	Τό Θαῦμα τῆς Παναγίας	Δαμασκηνός Λαυριώτης	Ἅγιον Ὄρος
437	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγ. Ἄννης		Ἅγιον Ὄρος
438	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγ. Ἄννης	Παρθένιος	Ἅγιον Ὄρος
439	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγ. Ἄννης	Παρθένιος	Ἅγιον Ὄρος
440	Α' τέταρτο 19ου αἰ.	Ἁγία Τριάς - Σκήτη Καυσοκαλυβίων	Παρθένιος Ζακύνθιος	Ἅγιον Ὄρος
441	Μέσα 19ου αἰ.	Παναγία Βλάχικης Σκήτης		(Ρωσία)
442	1780	Ἅγιος Γεώργιος Σκυριανός	Παρθένιος Ἐλασσῶνος	Ἅγιον Ὄρος

Ὁ θεμελιωτής τοῦ ἁγιορείτικου μοναστικοῦ κινήματος ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης ἵδρυσε τή Μεγίστη Λαύρα τό 963, μέ τίς γενναῖες χορηγίες τοῦ φίλου του στρατηγοῦ καί κατόπιν αὐτοκράτορα Νικηφόρου Φωκᾶ καί τοῦ διαδόχου του Ἰωάννη Τσιμισκῆ. Ἡ μονή βρίσκεται στήν ἄκρη τῆς χερσονήσου, σέ κατάφυτο τοπίο σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή θάλασσα, καί εἶναι ἀφιερωμένη στή μνήμη τοῦ κτίτορά της ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἕνας ἀπό τούς θρύλους πού πλέχτηκαν γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι καί ὁ ἀκόλουθος: Ὅταν κάποτε ὁ ἅγιος, ἀπελπισμένος ἀπό τήν ἔλλειψη χρημάτων, ἀπομακρυνόταν ἀπό τή μισοτελειωμένη μονή, συνάντησε σέ τόπο ἄνυδρο τή Θεοτόκο, πού θέλησε νά τόν ἐνθαρρύνει νά συνεχίσει τό χτίσιμο. Γιά νά τόν πείσει γιά τήν ταυτότητά της, τόν πρόσταξε νά χτυπήσει ἕνα βράχο μέ τό ραβδί του καί ἀμέσως στό σημεῖο αὐτό ἀνάβλυσε ἄφθονο νερό. Στή συνέχεια, ἡ Παναγία δήλωσε ὅτι θά προστάτευε πάντα τό μοναστήρι ὡς οἰκονόμισσά του καί ἀπαγόρευσε νά διοριστεῖ ἄλλος οἰκονόμος. Ἀπό τήν παράδοση αὐτή προῆλθε ἡ παράσταση «Τό Θαῦμα τῆς Παναγίας καί ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος» πού εἰκονογραφεῖται στίς χαλκογραφίες ἀρ. 434, 435 καί 436.

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Οἰκονόμισσας βρίσκεται σήμερα σέ μικρό παρεκκλήσιο δίπλα στό καθολικό τῆς μονῆς, ὅπου εἶναι θαμμένος καί ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος.

Στή μονή φυλάγεται καί ἡ κάρα τοῦ ἁγίου Μιχαήλ Συννάδων (ἀπό τά Σύνναδα τῆς Μ. Ἀσίας), πού ἔζησε ἐπί Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, τόν 9ο αἰώνα.

Στή Λαύρα ὑπάγονται τρεῖς σκῆτες. Ἡ σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἡ ἀρχαιότερη καί μεγαλύτερη τοῦ Ἄθω, μέ 51 καλύβες· στό κυριακό της, πού χτίστηκε τό 1755, φυλάγεται τό ἀριστερό πόδι τῆς ἁγίας. Ἡ σκήτη τῶν Καυσοκαλυβίων, πού πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τόν ἀσκητή Μάξιμο, ὁ ὁποῖος συνήθιζε νά καίει τήν καλύβα του κάθε φορά πού τόν πλησίαζαν ἄλλοι ἀναχωρητές. Τρίτη εἶναι ἡ ρουμάνικη σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου (ἡ λεγόμενη Βλάχικη Σκήτη), πού ἀγοράστηκε ἀπό δύο Ρουμάνους στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα. Μετόχι τῆς Λαύρας ἦταν καί ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Σκυριανοῦ στό κάστρο τῆς νήσου Σκύρου.

Ἀπό τίς δεκατέσσερις χαλκογραφίες πού σχετίζονται μέ τή μονή τῆς Λαύρας, ἡ παλαιότερη (ἀρ. 442, τοῦ 1780) ἀπεικονίζει τό μετόχι της στή Σκύρο, μέ τόν ἅγιο Γεώργιο καί σκηνές ἀπό τό βίο του, τόν ἅγιο Ἀθανάσιο καί μικρή ἀναπαράσταση τῆς Λαύρας.

Οἱ τέσσερις χαλκογραφίες πού εἰκονογραφοῦν τό θαῦμα τῆς Παναγίας καί τόν ἅγιο Ἀθανάσιο εἶναι πολύ συγγενικές παραλλαγές τῆς ἴδιας σύνθεσης. Ἡ Παναγία ἡ Οἰκονόμισσα μέ τούς ἁγίους Ἀθανάσιο καί Μιχαήλ Συννάδων, ἡ μονή τῆς Λαύρας καί οἱ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἀποδίδονται στήν ἴδια σύνθεση στίς χαλκογραφίες ἀρ. 430, 431 καί 433· τό ἀπόσπασμα ἀρ. 432 ἀνήκει σέ παραλλαγή τοῦ ἴδιου θέματος. Οἱ χαλκογραφίες ἀρ. 437-439 παριστάνουν σέ δύο παραλλαγές τήν ἁγία Ἄννα καί τή σκήτη της, ἡ χαλκογραφία ἀρ. 440 τήν Ἁγία Τριάδα, τόν ἅγιο Μάξιμο καί τά Καυσοκαλύβια, καί ἡ ἀρ. 441 τήν Παναγία τῆς Βλάχικης Σκήτης.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

430. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΣΑ, Η ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΚΑΙ ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.68 × 0.48 μ.
,αωι' (1810), Ἰουνίου β'. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Σέ ὀρθογώνιο πλαίσιο, στό κέντρο τῆς παράστασης, ἡ Παναγία ἡ Οἰκονόμισσα, σέ σκαλιστό θρόνο, εὐλογεῖ ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς, πού κρατοῦν ἀριστερά *Ο ΑΓΙΟC ΑΘΑΝΑCΙΟC Ο ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ* καί δεξιά *Ο ΑΓΙΟC ΜΙΧΑΗΛ ΣΥΝΑΔΩΝ.* Ἐπάνω ἀπό τήν Παναγία *Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑC.* Ἀπό κάτω ἡ δίστηλη ἐπιγραφή *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΤΩΝ ΦΙΛΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΑΡΙΝ / Ο ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟC Κ(ΑΙ) CΕΒΑCΜΙΟC ΤΥΠΟC / ΤΗC ΠΑΝΤΑΝΑCCΗC ΜΗΤΡΟΠΑΡΘΕΝΟΥ ΚΟΡΗC / ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΓΙCΤΟΥ ΠΑΤΡΟC ΑΘΑΝΑCΙΟΥ / ΦΩΣΤΗΡΟC ΛΑΜΠΡΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΩ ΤΩ ΟΡΕΙ / Κ(ΑΙ) ΚΤΙΤΟΡΟC ΛΑΥΡΑC ΤΕ ΤΗC ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ // ΗΝ Η ΚΡΑΤΑΙΑ ΧΕΙΡ CΚΕΠΟΙ ΤΗC ΠΑΡΘΕΝΟΥ / Κ(ΑΙ) CΥΜΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΦΙΛΟΧΡΙCΤΩΝ / ΕΙC ΑΠΛΕΤΟΝ ΚΑΥΧΗΜΑ Κ(ΑΙ) CΩΤΗΡΙΑΝ / ΓΕΝΟΥC ΤΕ ΠΑΝΤΟC ΕΥCΕΒΩΝ ΧΡΙCΤΩΝΥΜΩΝ / ΕΝ ΕΤΕΙ ,αωι' ΙΟΥΝΙΟΥ β' / ΕΝ ΤΗ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC ΑΥΛΗ.*

Στά πλάγια, δέκα εἰκονίδια μέ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀριστερά

Ο ΑΓΙΟC ΕΚ ΤΗC ΜΟΝΗC ΔΙΑ CΤΑΥΡΟΥ ΤΟΥC ΔΑΙΜΟΝΑC ΑΠΕΛΑΥΝΕΙ
ΙΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥC ΟΙΚΟΔΟΜΟΥC ΔΙ ΑΡΕΤΗC ΜΟΝΑΧΟΥC ΑΠΕΔΕΙΞΕΝ
ΤΟ ΑΛΜΥΡΟΝ ΥΔΩΡ ΔΙ ΕΥΧΗC ΕΙC ΠΟΤΙΜΟΝ ΜΕΤΗΛΛΑΞΕ
Η ΘΕΟΤΟΚΟC ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ CΤΡΕΦΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟC ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΝ ΘΑΡΡΥΝΕΙ
ΕΝΤΑΥΘΑ ΔΙΑ ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΚ ΤΗC ΞΗΡΑC ΠΕΤΡΑC ΥΔΩΡ ΕΚΒΛΥΕΙ

Δεξιά

ΤΟΝ ΥΔΡΟΠΙΚΟΝ Ο ΑΓΙΟC ΕΥΧΗ ΕΥΘΕΩC ΙΑCΑΤΟ
ΤΟΝ ΠΟΔΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΥΓΙΗ ΑΠΕΔΕΙΞΕΝ
ΤΗC CΚΑΦΗC ΔΙΑ ΚΛΥΔΟΝ(Ο)C ΕΠΙΚΛΥCΘΕΙCΗC Ο ΑΓΙΟC ΤΟΥC CΥΝ ΑΥΤΩ ΠΑΡΑΔΟΞΩC ΕΡΡΥCΑΤΟ
Ο ΔΑΙΜΟΝΩΝ ΔΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙCΜΑΤΟC ΤΑC ΕΝ ΤΩ ΤΑΦΩ ΑΥΤΟΥ ΚΑΝΔΗΛΑC ΤΑΧΕΩC ΙΑΘΗ
Η ΚΟΙΜΗCΙC ΤΟΥ ΟCΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟC ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑCΙΟΥ

Κάτω παριστάνεται τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή θάλασσα, μέ τίς ἐπιγραφές, ἀριστερά, *ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟC ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC,* δεξιά, *Η ΠΑΝΕΥΑΓΗC ΑΥΤΗ Κ(ΑΙ) ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ, / Η ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ ΙΕΡΩC ΙΔΡΥΜΕΝΗ, / ΚΤΙΤΟΡΑC ΤΕ ΛΑΧΟΥCΑ ΤΟΥC ΜΑΚΑΡΙΟΥC, / ΑΙΔΙΜΟΥC ΤΕ ΒΑCΙΛΕΙC ΟΡΘΟΔΟΞΟΥC, / ΝΙΚΗΦΟΡΟΝ ΦΩΚΑΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ, / ΤΟΥ ΠΑΝΤΟC ΚΟCΜΟΥ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΙΚΕΤΕΥΕΙ.*

Ἡ ἐπιμελημένη ἁγιορείτικη σύνθεση πλαισιώνεται ἀπό λεπτή φυτική διακόσμηση, μέ κλιματίδες καί ροκοκό μοτίβα στίς γωνίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 52-53, 62-65, ἀρ. 15, 20, 21 (λεπτομέρειες).

431. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΣΑ, Η ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΚΑΙ ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.68 × 0.48 μ.
,αωι' (1810). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Σεβαστιανός Σμυρναῖος.

Συλλογή Αἰκ. Παούρη, Ὕδρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, + *ΤΙC Ο ΞΕCΑC ΜΕ Ω ΘΕΑΤΑ ΠΥΝΘΑΝΗ / CΕΒΑCΤΙΑΝΟΝ ΜΑΝΘΑΝΕ ΤΟΝ CΜΥΡΝΑΙΟΝ ΕΙC ΑΓΙΟΝ ΟΡΟC ,αωι'.*

Ἄλλη χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 430. Κάτω ὁ γνωστός χαράκτης καί ζωγράφος Σεβαστιανός Σμυρναῖος (βλ. ἐδῶ σ. 209) πρόσθεσε τήν ὑπογραφή του πάνω στό πλαίσιο, τροποποίησε τήν τοιχοποιία τοῦ φρουρίου τῆς μονῆς καί ἀφαίρεσε ἀπό τή θάλασσα τά κύματα.

431

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ

Ο ΑΓΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΣΥΝΑΔΩΝ

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

432. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΣΑ

Χαλκογραφία (ἀπόσπασμα). 0.28×0.25 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἰ. (Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο κομμένο).
Οἰκία Μπουντούρη, Ὕδρα (δύο ἀντίτυπα πολύ φθαρμένα).

Ἀπόσπασμα ἀπό παραλλαγή τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 430. Στό κομμάτι πού σώζεται, παραστέκουν τήν Παναγία τήν Οἰκονόμισσα ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης μέ ὁμοίωμα τῆς Λαύρας καί ὁ ἅγιος Ἀντώνιος τοῦ Πετζερίσκου, ὁ ἱδρυτής τῆς Λαύρας τοῦ Κιέβου, πού μόνασε πολλά χρόνια στόν Ἄθω. Δίπλα στήν Παναγία ἡ ἐπιγραφή *ἡ οἰκονόμισσα τῆς Ἁγίας Λαύρας.* Τά ὀνόματα τῶν δύο ἁγίων εἶναι γραμμένα ἑλληνικά στό φωτοστέφανο καί ρωσικά ἀπό πάνω. Ψηλά στίς γωνίες δύο ἐπιγράμματα· ἀριστερά, *Δέησις τοῦ ἁγίου πρός / τήν θεοτόκον / (....... παρος) ἔμοιγε παρθένε κόρη / δόμον (.....) ἔρχου φυλάττειν εἰς αἰῶνας / ὅ (.....) καί τόνδε φύλαττε ἀπηράκτος,* δεξιά, *ἡ θεοτόκος πρός τόν / Ἅγιον / ὡς τοῦ υἱοῦ μου μεσίτριά τε πέλης / καί τόνδε πάτερ φύλαξε εἰς αἰῶνας.*

Σέ εἰκονοστάσι τῆς οἰκίας Μπουντούρη στήν Ὕδρα ὑπάρχουν δύο ἀκέραια ἀντίτυπα τῆς χαλκογραφίας αὐτῆς, πού δυστυχῶς εἶναι τόσο φθαρμένα, ὥστε στάθηκε ἀδύνατο νά φωτογραφηθοῦν καί νά διαβαστοῦν οἱ ἐπιγραφές τους. Ἡ παρουσία, πάντως, ρωσικῶν ἐπιγραφῶν καί ἡ ἀντικατάσταση τοῦ ἁγίου Μιχαήλ Σιννάδων ἀπό τόν Ρῶσο ἀσκητή Ἀντώνιο τοῦ Πετζερίσκου, δείχνουν ὅτι ἡ χάραξη εἶναι πιθανό νά ἔγινε στή Ρωσία, ἴσως στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα.

432

433. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΣΑ, Η ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΚΑΙ ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.77×0.62 μ.
1868, Ἰουλίου 8. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Νέα χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 430, πού παρουσιάζει μερικές διαφορές. Ἡ δίστηλη ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἔχει χαραχτεῖ μέ ἄλλα στοιχεῖα καί καταλήγει στή χρονολογία *ΕΝ ΕΤΕΙ 1868 ΙΟΥΛΙΟΥ 8 ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ.* Ἡ παράσταση τῆς μονῆς στήν κάτω ζώνη ἔχει ἀναστραφεῖ καί ἡ ἐπιγραφή πού βρισκόταν στή γωνία δεξιά ἔχει μεταφερθεῖ κάτω, στό ἐξωτερικό πλαίσιο, σέ μία σειρά μέ κεφαλαῖα γράμματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos Klöster,* σ. 261.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

433

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

435

434. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Χαλκογραφία.
Β' μισό 18ου αἰ. (Βενετία;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Μεγέθυνση τοῦ εἰκονιδίου ἀρ. 5 τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 430. Στό ἐπάνω τμῆμα τῆς εἰκόνας οἱ ἐπιγραφές *ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑCΙΟC Ο ΕΝ ΤΩ ΑΘΩ καί κτίτωρ τῆς Μεγίστης Λαύρας, ΜΡ ΘΥ.*

Ἡ Παναγία δείχνει τό σημεῖο ὅπου θά ἀναβλύσει τό νερό καί ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος χτυπάει τό βράχο μέ τό ραβδί του. Τά κτίρια στή ρίζα τοῦ βράχου καί τά δέντρα στό βάθος ἔχουν σχεδιαστεῖ μικρά, γιά νά ἀναδειχθοῦν τά ἅγια πρόσωπα. Ἐπάνω, σέ ἡμικύκλιο πού σχηματίζουν τά σύννεφα, ὁ Ὀφθαλμός τοῦ Κυρίου σέ τρίγωνο. Ὁ τύπος τῶν γραμμάτων στίς ἐπιγραφές καί ἡ διακόσμηση τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου θυμίζουν ἐκτυπώσεις τῆς Βενετίας τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰώνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 58-59, ἀρ. 18.

434

435. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Χαλκογραφία. 0.40×0.27 μ.
Β' μισό 18ου αἰ. (Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ / ΤΟΥ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΚΥΡ ΑΚΑΚΙΟΥ ΡΩΣΟΥ.*

Μέσα στήν παράσταση, ἐπάνω, *ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, ΜΡ ΘΥ.*

Στό πλαίσιο τῆς εἰκόνας, κάτω, διακρίνεται ἡ σβυσμένη ἐπιγραφή *ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.*

Τό θαῦμα τῆς Παναγίας σέ σύνθεση πιό ἁπλοϊκή. Ἐδῶ ἡ Παναγία κρατεῖ τό ραβδί καί ὁ ἅγιος ἁπλώνει τά χέρια γιά νά τό πάρει. Ἐπάνω τό Ἅγιον Πνεῦμα (ἕνα μικρό περιστέρι) ἔχει ἀντικαταστήσει τόν Ὀφθαλμό τοῦ Κυρίου. Τό τοπίο στά πλάγια καταλήγει σέ δύο κορυφές.

Ὁ Ρῶσος μοναχός Ἀκάκιος χρηματοδότησε καί τήν ἐκτύπωση τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 377 τοῦ Ἀντωνίου Βόρτολι.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

436. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Χαλκογραφία. 0.37×0.27 μ.
1873. ("Αγιον "Όρος).
Χαράκτης: Δαμασκηνός Λαυριώτης.

Βυζαντινό Μουσεΐο, Ἀθήνα.
Μονή Διονυσίου, "Αγιον "Όρος.
Μονή Καρακάλου, "Αγιον "Όρος.
Μονή Μεγίστης Λαύρας, "Αγιον "Όρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ 1873.*

Ὁ ἱεροδιάκονος Δαμασκηνός, πού δέν εἶναι γνωστός ἀπό ἄλλο ἔργο, ἀντιγράφει ἐδῶ τό πρότυπο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 434. Τά πρόσωπα τῶν ἁγίων εἶναι ἄτεχνα σχεδιασμένα, οἱ ἐπιγραφές ἔχουν χαραχτεῖ μέ ἄλλους χαρακτῆρες, σέ διαφορετική διάταξη, καί στό τοπίο ἔχουν γίνει μικρές ἀλλαγές.

436

437. Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ

Χαλκογραφία. 0.37×0.27 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἰ. ("Αγιον "Όρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, "Αγιον "Όρος.
Σκήτη Ἁγίας "Αννης, Καλύβα Πατριάρχου, "Αγιον "Όρος.
Λαογραφικό Μουσεῖο, Κοζάνη.

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ζῶνες. Ἐπάνω ἡ ἁγία "Αννα στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας, μέ τήν Παναγία στή θέση τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Παναγία φορεῖ μαφόριο, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί μέ τό ἀριστερό κρατεῖ ἕνα λουλούδι. Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν κεντρική εἰκόνα παριστάνονται στηθαῖοι, σέ μετάλλια, δέκα προφῆτες πού κρατοῦν εἰλητάρια μέ δυσανάγνωστες ἐπιγραφές. Ἀριστερά οἱ Σολομών, Ἀαρών, Ἰεζεκιήλ, Ζαχαρίας, Ἰακώβ, καί δεξιά οἱ Δαβίδ, Μωυσῆς, Ἠσαΐας, Δανιήλ, Γεδεών.

Στή δεύτερη ζώνη παριστάνεται ἡ σκήτη κάτω ἀπό διαχωριστική ταινία μέ τήν ἐπιγραφή *Η ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ.* Στό κέντρο τό κυριακό μέ τό ψηλό καμπαναριό του, στούς γύρω λόφους οἱ καλύβες, στόν οὐρανό δεξιά ὁ ἥλιος καί στή θάλασσα ἱστιοφόρο καί βάρκες. Κάτω ἡ ἐπιγραφή *ΑΦΙΕΡΩΘΙ ΕΝ ΤΗ ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ.*

437

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

438

438. Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ

Χαλκογραφία. 0.39×0.31 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἱ. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος ἱερομόναχος.

Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, πού μόλις διακρίνεται, χαραγμένη σέ ἀντίστροφη φορά κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἐχαλκοχαράχθη διά χειρός Παρθενίου ἱερομονάχου ἐξ Ἁγίου Ὄρους.*

Τό θέμα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 437 σέ ἄλλη σύνθεση. Ἡ ἁγία Ἄννα μέ τήν Παναγία στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας εἰκονίζεται στό κέντρο καί πλαισιώνεται στά πλάγια καί ἐπάνω ἀπό δεκαπέντε μετάλλια μέ τούς προφῆτες (ἀπό κάτω ἀριστερά) Ἰακώβ, Δαβίδ, Δανιήλ, Ἐλισαῖο, Ἠσαΐα, Γεδεών, Ἀαρών, Σαμουήλ, Μωυσῆ, Ἀβακούμ, Ἱερεμία, Ἠλία, Ζαχαρία, Σολομώντα, Ζαχαρία. Κάτω ἀπό τήν κεντρική εἰκόνα ἡ σκήτη τῆς ἁγίας ἔχει περιοριστεῖ καί ἀντιστραφεῖ (τό καμπαναριό βρίσκεται ἐδῶ στά ἀριστερά τοῦ κυριακοῦ) καί ἡ παραλία μόλις διακρίνεται στήν ἄκρη δεξιά. Πάνω ἀπό τή σκήτη ἡ ἐπιγραφή *Η ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ.*

Ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος θά πρέπει νά εἶναι ὁ γνωστός χαράκτης Παρθένιος ὁ Ζακύνθιος (βλ. ἐδῶ σ. 88).

439

439. Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ

Χαλκογραφία. 0.39×0.31 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἱ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Παρθένιος ἱερομόναχος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο μέ πολλές φθορές).

Κάτω μόλις διακρίνεται χαραγμένη σέ ἀντίστροφη φορά ἡ ὑπογραφή, *Παρθένιος ἱερομόναχος.*

Ἀπό τόν ἴδιο χαράκτη Παρθένιο ἄλλη χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 438 μέ μικρές διαφορές. Οἱ ρυτίδες τῆς ἁγίας Ἄννας εἶναι πιό βαθιές, τά γράμματα *ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ* εἶναι κούφια, λείπουν ἀπό τά παράθυρα τοῦ κυριακοῦ οἱ καμάρες καί ἀπό τήν πρόσοψη ἡ ὁριζόντια γραμμή πού διαχωρίζει τούς ὀρόφους, κ.ἄ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

440. Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ, Η ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΟ ΑΓΙΟΙ

Χαλκογραφία. 0.37×0.27 μ.
Α΄ τέταρτο 19ου αἱ. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος Ζακύνθιος.

Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.
Συλλογή Α. Κ. Λασκαρίδη, Richmond, Surrey, Ἀγγλία.

Ἐπιγραφές:

Ἐπάνω, *Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑC.*

Μέσα στήν παράσταση, *Ο ΑΓΙΟΣ ΑΚΑΚΙΟΣ, ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΗΟΥ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC, Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ.*

Κάτω, *ΧΕΙΡ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ ...8.*

Ἐπάνω, σέ τετράγωνο πλαίσιο, ἡ Ἁγία Τριάς καί κάτω, σέ στενή ζώνη στό κέντρο, ἡ σκήτη τοῦ Καυσοκαλυβίου καί οἱ ἅγιοι Ἀκάκιος ἀριστερά καί Μάξιμος δεξιά, πού παριστάνονται ὥς κάτω ἀπό τή μέση μέ ἔνδυμα μοναχοῦ.

Ἡ χαλκογραφία χαράχτηκε ἀπό τόν Ζακύνθιο ἱερομόναχο Παρθένιο, τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστά καί ἄλλα ἔργα, χρονολογημένα ἀπό τό 1806 ὥς τό 1820 (βλ. ἐδῶ σ. 88)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 184-185, ἀρ. 81 (λεπτομέρεια).

440

441

441. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΒΛΑΧΙΚΗΣ ΣΚΗΤΗΣ·

Χαλκογραφία.
Μέσα 19ου αἱ. (Ρωσία;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι.

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα κυριλλικές ἐπιγραφές καί ἀπό κάτω, μέ μικρότερα πεζά γράμματα, ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή *ἡ θαυματουργός Εἰκών τῆς Θεοτόκου ὅπου εἶναι εἰς τήν Βλάχηκην Σκήτην τοῦ Ἄθωνος.*

Ἡ παράσταση ἀποδίδει μέ γλυκερή τεχνοτροπία εἰκόνα μέ ἀφιερώματα. Ἡ Παναγία εἰκονίζεται στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας, μέ βαρύτιμο στέμμα, περιδέραιο καί διάφορα μετάλλια - ἀναθήματα καρφιτσωμένα στό στῆθος.

Ἡ χαλκογραφία εἶναι πιθανῶς ρωσικῆς προέλευσης.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

442. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΣΚΥΡΙΑΝΟΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ

Χαλκογραφία.
,αψπ' (1780), Ἰανουαρίου 15. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: (Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος).

Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΚΛΗΝ ΣΚΙΡΡΙΑΝΟΥ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ, ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑ/ΧΟΙΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΕΞ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΥΛΩΠΟΤΑΜΟΥ ΚΑΜΑ/ΡΙΩΤΗΣ ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΑΠΛΑΔΑΣ ΠΑΡ ΟΥΤΙΝΟΣ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΤΗ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ ΧΑΡΙΝ / ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΑΨΠ ΙΑΝΝΟΥΑΡΙΟΣ 15.*

Σέ κατακόρυφη διάταξη ἔχουν σχεδιαστεῖ, μέ χαρτογραφική ἀντίληψη, ἀριστερά τά νησιά Σκύρος, Ψαρά καί Λῆμνος καί ἀπέναντί τους, δεξιά, τμῆμα ἀπό τή δυτική παραλία τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Μέσα ἀπό τό φρούριο τῆς Σκύρου ὀρθώνεται ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Στούς πρόποδες τοῦ κάστρου ἡ πόλη τῆς Σκύρου καί προσκυνητές πού ἀνεβαίνουν στό μοναστήρι. Πάνω ἀπό τήν ἐκκλησία, σέ μεγαλύτερη κλίμακα, *Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΣΚΙΡΡΙΑΝΟΣ* καλπάζει πρός τά δεξιά, μέ τόν μικρό σκλάβο στά καπούλια τοῦ ἀλόγου του, καί σκοτώνει μέ τή λόγχη του δράκοντα. Τό δεξί πόδι τοῦ ἁγίου κρύβεται ἀπό μικρή γονατιστή μορφή καί πιό κάτω διακρίνονται ἕνα πρόσωπο καί δύο χέρια.

Στό στενό πού χωρίζει τή Σκύρο ἀπό τή Λῆμνο, τό μισοβυθισμένο πλοῖο, τά δύο καράβια καί ἡ μικρή μορφή τοῦ ἁγίου Γεωργίου σχετίζονται μέ ἕναν τοπικό θρύλο: κάποτε πού κινδύνεψε ἡ Σκύρος ἀπό τούς πειρατές, ὁ ἅγιος Γεώργιος σήκωσε τρικυμία, βύθισε τά κουρσάρικα καράβια ἐκτός ἀπό ἕνα, τοῦ ἀρχικουρσάρου, πού τό πέτρωσε γιά νά τό βλέπουν καί νά φοβοῦνται ὅσοι πλησίαζαν μέ κακούς σκοπούς τό νησί[1].

Στήν παραλία τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δεξιά, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης, γονατιστός δίπλα στήν κορυφή τοῦ Ἄθω, προσφέρει ὁμοίωμα μονῆς στή βρεφοκρατούσα Παναγία πού εἰκονίζεται ἐπάνω, στό κέντρο, ἀνάμεσα στόν ἥλιο καί τό φεγγάρι. Στήν ἀπέναντι ἀπό τό κάστρο τῆς Σκύρου ἀκτή τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑψώνεται τό φρουριακό συγκρότημα τῆς Μεγίστης Λαύρας.

Μέσα στήν εἰκόνα, δίπλα στίς σχετικές παραστάσεις, ὑπάρχουν οἱ ἐπιγραφές *Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΣΚΙΡΡΙΑΝΟΣ, ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΘΩΝΙΤΗΣ, Η ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΚΟΡΥΦΗ, ΑΓΙΑ ΛΑΒΡΑ, Η ΝΙΣΟΣ ΣΚΙΡΡΟΣ, ΤΑ ΨΑΡΡΑ, Ο ἅγιος Γεώργιος, Η ΛΥΜΝΟΣ.*

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν κεντρική σύνθεση, σέ εἰκονίδια μέ ροκοκό πλαίσια, ἔχουν χαραχτεῖ ὀκτώ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Γεωργίου μέ τίς ἀκόλουθες ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές:

Ἀριστερά
ΩΔΕ ΔΙΑΛΟΓΗ ΜΕ ΤΟΝ (ΗΓΕΜΟ)Ν(Α)
ΩΔΕ ΑΠΟΤΕΜΝΕΤΑΙ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ
ΩΔΕ ΚΑΘΕΙΛΕ ΤΟΥΣ ΘΕΟΥΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΩΝ
ΩΔΕ ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΟ ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΕΣ ΚΟΝΥΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

Δεξιά
ΩΔΕ ΔΕΙΝΩΣ ΜΑΣΤΙΖΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΩΝ ΔΗΜΙΩΝ
ΙΔΟΥ ΑΝΕΖΩΩΣΕ ΤΟΝ ΒΟΥΝ ΤΟΥ ΓΛΥΚΕΡΙΟΥ
ΕΝΤΑΥΘΑ ΦΟΡΕΙ ΤΑ ΚΕΚΑΥΜΕΝΑ ΣΙΔΗΡΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ
ΩΔΕ ΕΝ ΤΗ ΝΙΚΤΗ ΕΝ ΟΡΑΜΑΤΙ ΘΕΩΡΕΙ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥΝ

Τό μετόχι τῆς Μεγίστης Λαύρας στό κάστρο τῆς Σκύρου, πού εἶναι ἀφιερωμένο στόν ἅγιο Γεώργιο, ἱδρύθηκε ἀπό τόν ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Ἀθωνίτη. Ἡ χαλκογραφία εἰκονογραφεῖ σέ πρωτότυπη σύνθεση τή σχέση τῶν δύο μοναστηριῶν μέ τόν ἱδρυτή τους.

Ὁ τύπος ὁρισμένων γραμμάτων τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς, ἡ γονατιστή μορφή τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη, πού θυμίζει τούς ἀφιερωτές τῆς χαλκογραφίας τῶν Μετεώρων ἀρ. 549, καί τό γεγονός ὅτι χαράχτηκε στό Ἅγιον Ὄρος σέ σχετικά πρώιμη ἐποχή, εἶναι στοιχεῖα πού συνηγοροῦν γιά τήν ἀπόδοση τῆς χάραξης στόν ἱερομόναχο Παρθένιο ἐξ Ἐλασσῶνος (βλ. ἐδῶ σ. 124).

1. Βλ. Νίκη Πέρδικα, *Σκῦρος*, Α', Ἀθήνα 1940, σ. 34.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

442

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
443	1744	Μονή Βατοπεδίου		Βιέννη
444	1767	Μονή Βατοπεδίου		Βιέννη
445	1792/1802	Μονή Βατοπεδίου		Βενετία
446	1879	Μονή Βατοπεδίου		—
447	1763	Παναγία Βατοπεδινή	G. Zuliani	Βενετία
448	1763	Παναγία Βατοπεδινή	(G. Zuliani)	Βενετία
449	1772	Παναγία (Βατοπεδινή)		(Βενετία)
450	Β΄ μισό 18ου αἰ.	Σκήτη Ἁγίου Δημητρίου		Βενετία
451	1807	Ἁγία Ζώνη	Νικόλαος Χῖος	Κωνσταντινούπολη
452	1879	Σκήτη Ἁγίου Ἀνδρέα (Σαράι)		Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Βατοπεδίου εἶναι μία ἀπό τίς μεγαλύτερες ἀθωνίτικες μονές. Κτισμένη κοντά στή θάλασσα, στή βορειοανατολική πλευρά τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἱδρύθηκε τόν 10ο αἰώνα μέ ὑπόδειξη τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη ἀπό τρεῖς ἀδελφούς ἀπό τήν Ἀδριανούπολη, τόν Ἀθανάσιο, τόν Νικόλαο καί τόν Ἀντώνιο. Σύμφωνα ὅμως μέ τήν παράδοση, τή μονή ἔκτισε στά τέλη τοῦ 4ου αἰώνα ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος ὁ Α΄, ἀπό εὐγνωμοσύνη πρός τήν Παναγία, πού ἔσωσε τό γιό του Ἀρκάδιο ἀπό ναυάγιο καί τόν μετέφερε σῶο στήν παραλία, ὅπου βρέθηκε κοιμισμένος κοντά σέ μία βάτο. Ἀπό τό θρύλο αὐτό προέρχεται ἡ γραφή Βατοπαίδι, ἐνῶ ἡ ἐπικρατέστερη γραφή Βατοπέδι πηγάζει ἀπό τίς πολλές βάτους πού φυτρώνουν γύρω ἀπό τή μονή.

Τό μοναστήρι εἶναι ἀφιερωμένο στόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου. Ἀπό τά πιό πολύτιμα κειμήλιά του εἶναι ἡ Τιμία Ζώνη τῆς Θεοτόκου καί ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ἐσφαγμένης. Στό Βατοπέδι ὑπάγεται ἡ ἑλληνική σκήτη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, στά νοτιοδυτικά τῆς μονῆς, καί ἡ ρωσική σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, τό Σαράι, κοντά στίς Καρυές.

Ἡ μονή Βατοπεδίου εἰκονίζεται ὡς κύριο θέμα σέ τρεῖς χαλκογραφίες τοῦ 18ου αἰώνα (ἀρ. 443, 444, 445), πού ἀκολουθοῦν κοινό πρότυπο, καί σέ μία μεταγενέστερη λιθογραφία (ἀρ. 446), ἐνῶ τό μοναστήρι σέ σμίκρυνση συνοδεύει μία ἀπό τίς τρεῖς παραστάσεις τῆς Παναγίας Βατοπεδινῆς (ἀρ. 447) καί τήν Ἁγία Ζώνη (ἀρ. 451). Τίς ἐξαρτημένες ἀπό τό Βατοπέδι σκῆτες τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα ἀπεικονίζουν ἀντίστοιχα οἱ χαλκογραφίες ἀρ. 450 καί 452.

443. Η ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.61 × 0.86 μ.
1744. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

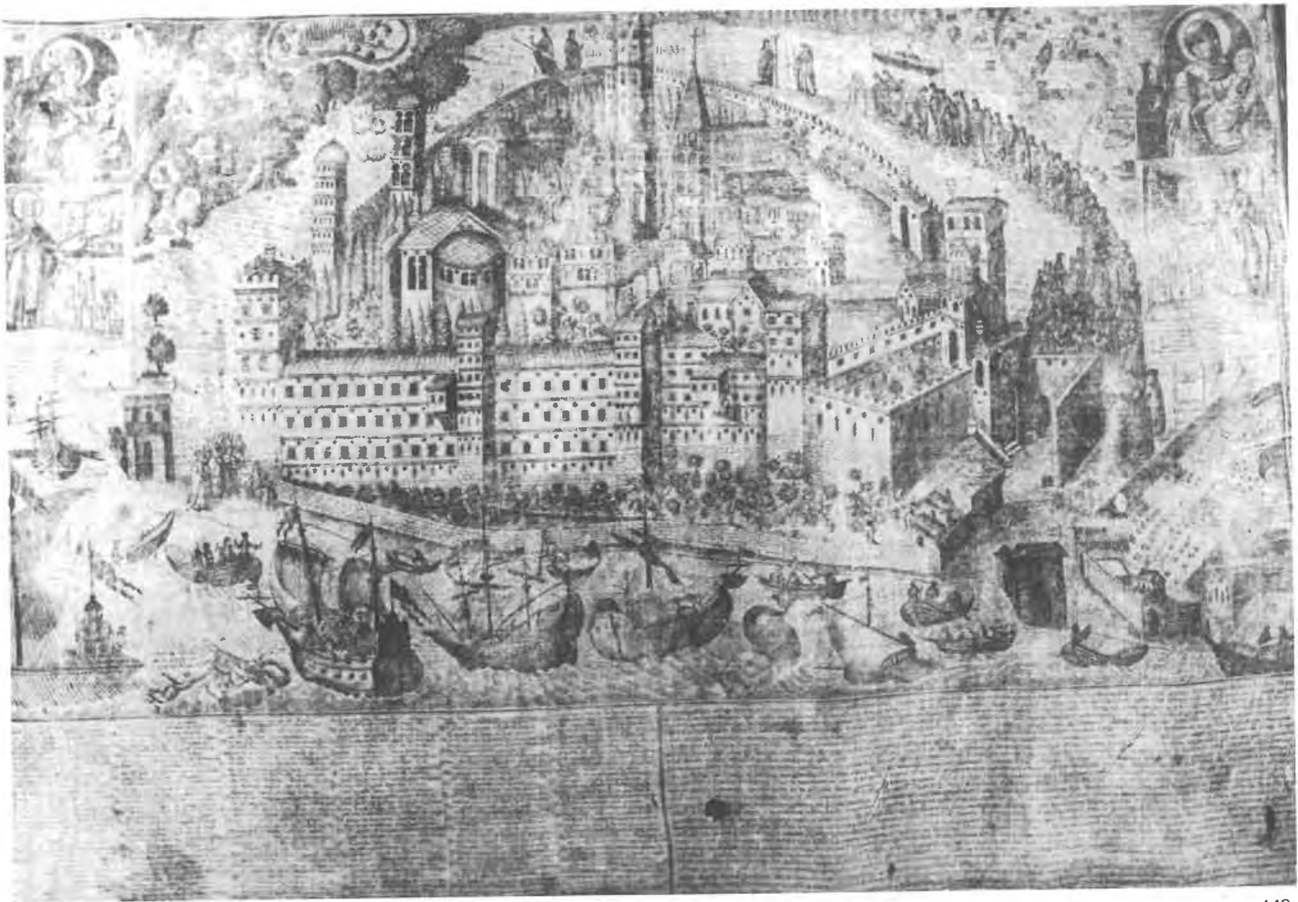
Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς, Σιάτιστα (ἀντίτυπο πολύ ξεθωριασμένο, τυπωμένο σέ λινό ὕφασμα).

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Βατοπεδίου, σέ σχῆμα σχεδόν ἡμικυκλικό, ὀρθώνει τά πολυώροφα καί μεγαλοπρεπή του κτίσματα στήν παραλία, μπροστά στή θάλασσα ὅπου ἀρμενίζουν πολλές γαλέρες καί βάρκες. Πίσω ἀπό τά ψηλά τείχη τῆς πρόσοψης μέ τούς τετράγωνους ἀμυντικούς πύργους προβάλλουν τό καθολικό, τά καμπαναριά, ὁ πύργος μέ τό ρολόι, ἡ φιάλη καί διάφορα παρεκκλήσια. Οἱ μοναχοί πού βγαίνουν ἀπό τήν πόρτα τῆς μονῆς, δεξιά, ἀκολουθοῦν τή λιτάνευση τῆς εἰκόνας πού προχωρεῖ πρός τά πάνω. Στήν παραλία ἀριστερά, κοντά στά τείχη, στρατιῶτες στέκουν δίπλα στόν κοιμισμένο Ἀρκάδιο, πού σώθηκε ἀπό τό ναυάγιο μέ τή θαυματουργή ἐπέμβαση τῆς Θεοτόκου. Ἡ μικρή σκηνή τοῦ ναυαγίου παριστάνεται στή θάλασσα κάτω ἀριστερά, ἀνάμεσα σέ δύο καράβια. Γύρω ἀπό τό μοναστήρι ὑπάρχουν διάφορα κτίσματα καί παρεκκλήσια, περιβόλια καί δέντρα.

Ἐπάνω, στά πλάγια, σέ τέσσερα μικρά ὀρθογώνια πλαίσια, παριστάνονται ἀριστερά ἡ Παναγία ἡ Ἐσφαγμένη μέ τό διάκονο πού τήν τραυματίζει, καί στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ἡ ἴδια εἰκόνα, μέ τό διάκονο μετανοιωμένο καί τήν Παναγία πού στρίβει πρός τό μέρος του. Κάτω ἀριστερά στέκεται ὁλόσωμος ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος, δίπλα σέ δύο μικροσκοπικές παραστάσεις: στή μία ὁ Θεοδόσιος προσεύχεται μπροστά στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, στή δεύτερη διακρίνονται τά κτίρια τῆς μονῆς. Δεξιά, ἀντίστοιχα, στέκει ὁ ἅγιος Σάββας μπροστά σέ δύο ἀνάλογες παραστάσεις.

Στό κάτω τμῆμα τῆς χαλκογραφίας, σέ φαρδιά ζώνη χωρισμένη κάθετα σέ δύο ἴσα μέρη, ἔχει χαραχτεῖ ἀριστερά μία ἔμμετρη διήγηση στά ἑλληνικά, σέ ἕξι στῆλες, πού σχετίζεται μέ τήν ἱστορία τοῦ Βατοπεδίου. Δεξιά ὑπάρχουν τά ἀνάλογα, προφανῶς, ρωσικά κείμενα σέ συνεχή γραφή. Ἡ ἐκτύπωση πάνω στό ὕφασμα εἶναι τόσο ξεθωριασμένη πού δέν διαβάζονται τά κείμενα, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει καί γιά ὅλες τίς ἐπιγραφές πού σημειώνονται ἐπάνω στήν παράσταση. Στό τέλος τοῦ ρωσικοῦ κειμένου διακρίνεται ἡ χρονολογία 1744, ὁ τόπος τῆς ἐκτύπωσης — ἡ Βιέννη — καί τό ὄνομα τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου, πού θά ἐπιμελήθηκε ἤ θά χρηματοδότησε τή χάραξη καί τήν ἐκτύπωση τῆς εἰκόνας. Τό ποίημα θά πρέπει νά εἶναι ἀνάλογο μέ ἐκεῖνο πού συνοδεύει τή μεταγενέστερη χαλκογραφία ἀρ. 445 τοῦ 1792.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

443

444. Η ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.43×0.62 μ.
1767. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.
Συλλογή Α. Κ. Λασκαρίδη, Richmond, Surrey, Ἀγγλία.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἡ Παροῦσα Εἰκών, τῆς Ἱερᾶς καί Σεβασμίας Βασιλικῆς, καί Πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, τῆς κατά τό ἁγιώνυμον / Ὄρος τοῦ Ἄθωνος εὑρισκομένης ἐχαλκοχαράχθη τό δεύτερον, διά συνδρομῆς μέν καί δαπάνης, τοῦ πανοσιωτάτου / ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Γαβριήλ, τοῦ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τέκνου ἀδείᾳ δέ τοῦ Πανοσιωτάτου Προηγουμένου καί Σκευο/φύλακος τῆς ρηθείσης Μονῆς Κυρίου Στεφάνου δι' ἐπιστασίας δέ καί ἐπιμελείας τοῦ Κυρίου Κωνσταντίνου Ποποβίτζη Οἰκονό/μου τοῦ ἐκ τῆς πόλεως Μελενίκου 1767.*

Δεξιά ἡ ἀνάλογη ἐπιγραφή σέ σλαβική γλώσσα, μέ ἔνδειξη τόπου ἐκτύπωσης τή Βιέννη τῆς Αὐστρίας.

Πρόκειται γιά τήν ἀπεικόνιση τῆς μονῆς Βατοπεδίου, πού *ἐχαλκοχαράχθη τό δεύτερον* μέ πρότυπο τή σύνθεση ἀρ. 443 τοῦ 1744, χωρίς τό ποίημα στήν κάτω ζώνη.

Οἱ περισσότερες μικρές ἐπιγραφές πού βρίσκονται στά αὐγόσχημα πλαίσια πάνω ἀπό τά κτίσματα, καθώς καί ἡ ἐπιγραφή κάτω ἀπό τά εἰκονίδια ἀριστερά, δέν εἶναι εὐδιάκριτες. Στό χῶρο πού περιβάλλει τό μοναστήρι σημειώνονται, ἐπάνω, *ἀμπέλι τοῦ Ὀνουφρίου, τό ἀσκητήριον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,* στήν παραλία, *ὁ φοῦρνος, ὁ Ἀρκάδιος εἰς τήν Βάτον, τό ψαρόσπιτο, τό κιόσκι, τό κοιμητήριον,* στή θάλασσα, *τό τρικάταρτον τοῦ μοναστηρίου, τό βασιλικόν τρικάταρτον* καί, δίπλα στό ναυάγιο, *ἐλευθεροῦται ὁ Ἀρκάδιος ὑπό τῆς Θεοτόκου ἀπό τόν πνιγμόν τῆς θαλάσσης.*

Κάτω ἀπό τά εἰκονίδια, δεξιά, διαβάζουμε:
Θεοφάνους
θεωριῶν ὕψωμα δογμάτων βάθος
ἑνωτικόν σύνταγμα σέ βλέπω Κόρη
ὅρων ἀμίκτων συνδρομήν, μίξιν ξένην,
φανεῖσαν ἀστράψασαν, εἰς πᾶσαν κτίσιν
ἀλλ' ὦ πανακήρατε γῆς πόλου γέρας
νοητόν ὡς φέρουσα θείαις ὠλέναις
Ἥλιον ἀνάτειλον ἀμάρυγμά μοι
σωτηρίῳ τ' ἔξαλμα κατερραγμένων.

Οἱ βατοπεδινοί Γαβριήλ καί Στέφανος ἀναφέρονται καί στίς ἐπιγραφές τῆς Παναγίας Βατοπεδινῆς ἀρ. 447 καί 448 τοῦ 1763, πού τυπώθηκαν στή Βενετία. Στή Βιέννη χαράχτηκαν, τό 1767, μέ ἐπιμέλεια τοῦ Γαβριήλ τό ἀντιμήνσιο ἀρ. 582 καί μέ τή συνδρομή του, καί τήν ἐπιστασία τοῦ Μελενικιώτη Κωνσταντίνου Ποποβίτζη Οἰκονόμου, τέσσερις μικρές χαλκογραφίες τῶν μονῶν Δοχειαρίου (ἀρ. 490), Φιλοθέου (ἀρ. 495), Ἐσφιγμένου (ἀρ. 513)

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

καί Κωνσταμονίτου (άρ. 520). Στόν κατάλογο αὐτό θά μποροῦσε, μέ ἐπιφύλαξη, νά προστεθεῖ ἡ Ὀλυμπιώτισσα τοῦ Ζεφάρ ἀρ. 167, πού χαλκοχαράχτηκε τό 1749 «συνδρομῇ τοῦ ὁσιωτάτου ἱεροδιακόνου Γαβριήλ».

Γιά τόν Γαβριήλ Βατοπεδινό γνωρίζουμε ὅτι ἔκανε διαδοχικά ταξίδια στή Βενετία, τήν Κεντρική Εὐρώπη καί τή Βλαχία, μέ σκοπό νά συλλέξει χρήματα γιά τήν ἀνασύσταση τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς πού εἶχε κλείσει τό 1756 ἤ 1757. Σέ μιά μάλιστα ἀπό τίς περιοδεῖες του, ὁ Καισάριος Δαπόντες τόν ἐφοδίασε μέ ἕνα στιχούργημα πού συνέθεσε τό 1768 εἰδικά γιά νά διευκολύνει τήν ἀποστολή του[1]. Παράλληλα μέ τίς προσπάθειες γιά τή συγκέντρωση χρημάτων, θά φρόντισε ὁ Γαβριήλ καί τίς ἐκτυπώσεις τῶν χαρακτικῶν στή Βενετία καί τή Βιέννη.

1. E. Hurmuzaki, *Documente...*, XIII, Βουκουρέστι 1909, σ. 311-317 (Περί τοῦ σχολείου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, αἰτήσει τοῦ παπᾶ Γαβριήλ).

445. Η ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.75 μ.
1792/1802. Βενετία. Τυπ. Ἀντώνιος Βόρτολις.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Συλλογή Φίλιππου Ἠλιού, Ἀθήνα.
Μονή Βατοπεδίου, Ἅγιον Ὄρος.

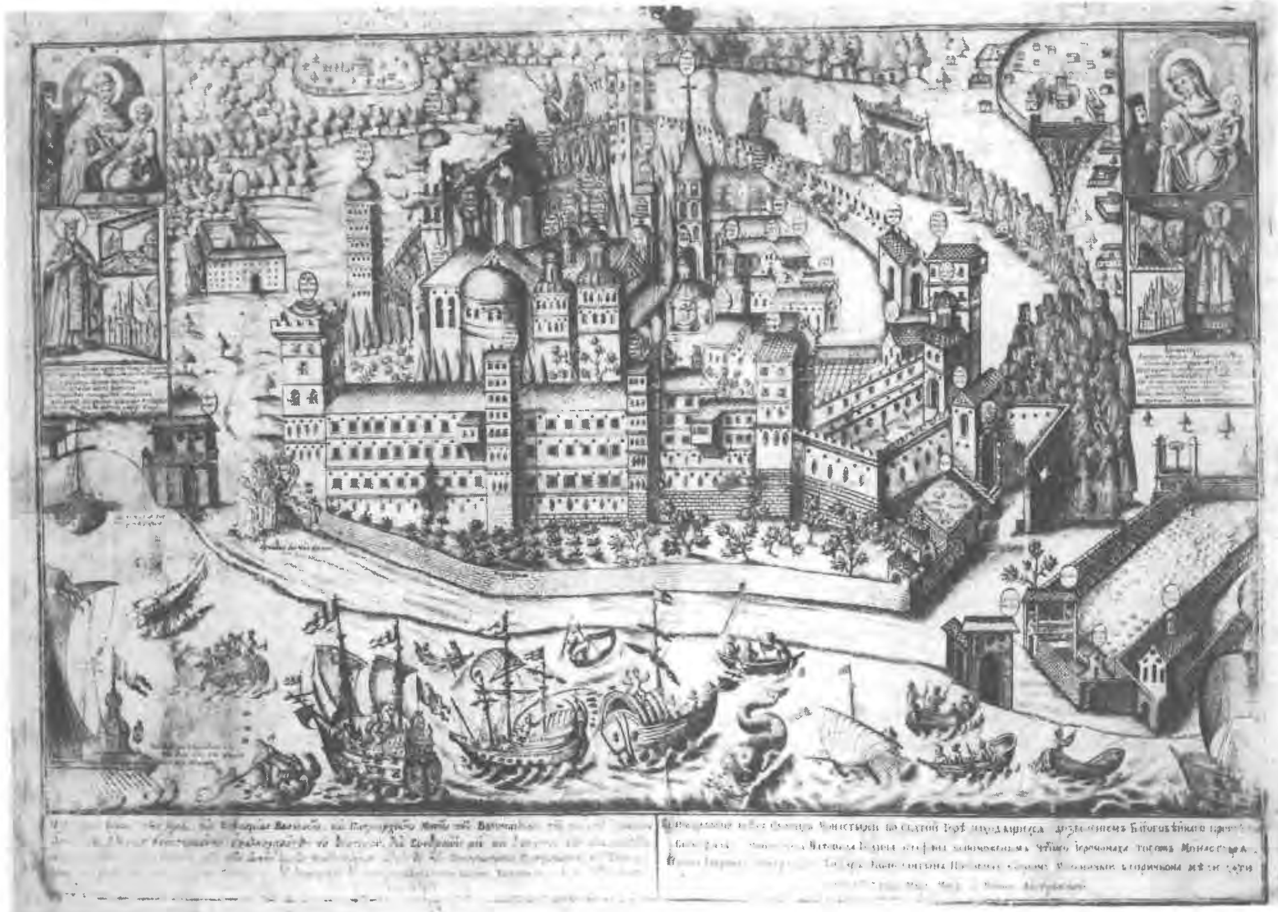
Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ παροῦσα Ἱερά καί Βασιλική Μονή τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Βατοπεδίου ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων τοῦ Πανοσιωτάτου Προηγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς, Κυροῦ Ἀρσενίου τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου ἵνα δωρεάν χαρίζηται τοῖς Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς, χάριν εὐλαβείας. Ἐν ἔτει 1792 ἐν Βενετίᾳ.*

Ἀπό κάτω ἔμμετρη διήγηση, χωρισμένη σέ ὀκτώ στῆλες, πού διακόπτεται στό κέντρο ἀπό καλλιτεχνικό σύμπλεγμα μέ τά ἀρχικά *Α Β* τοῦ τυπογράφου Ἀντωνίου Βόρτολι.

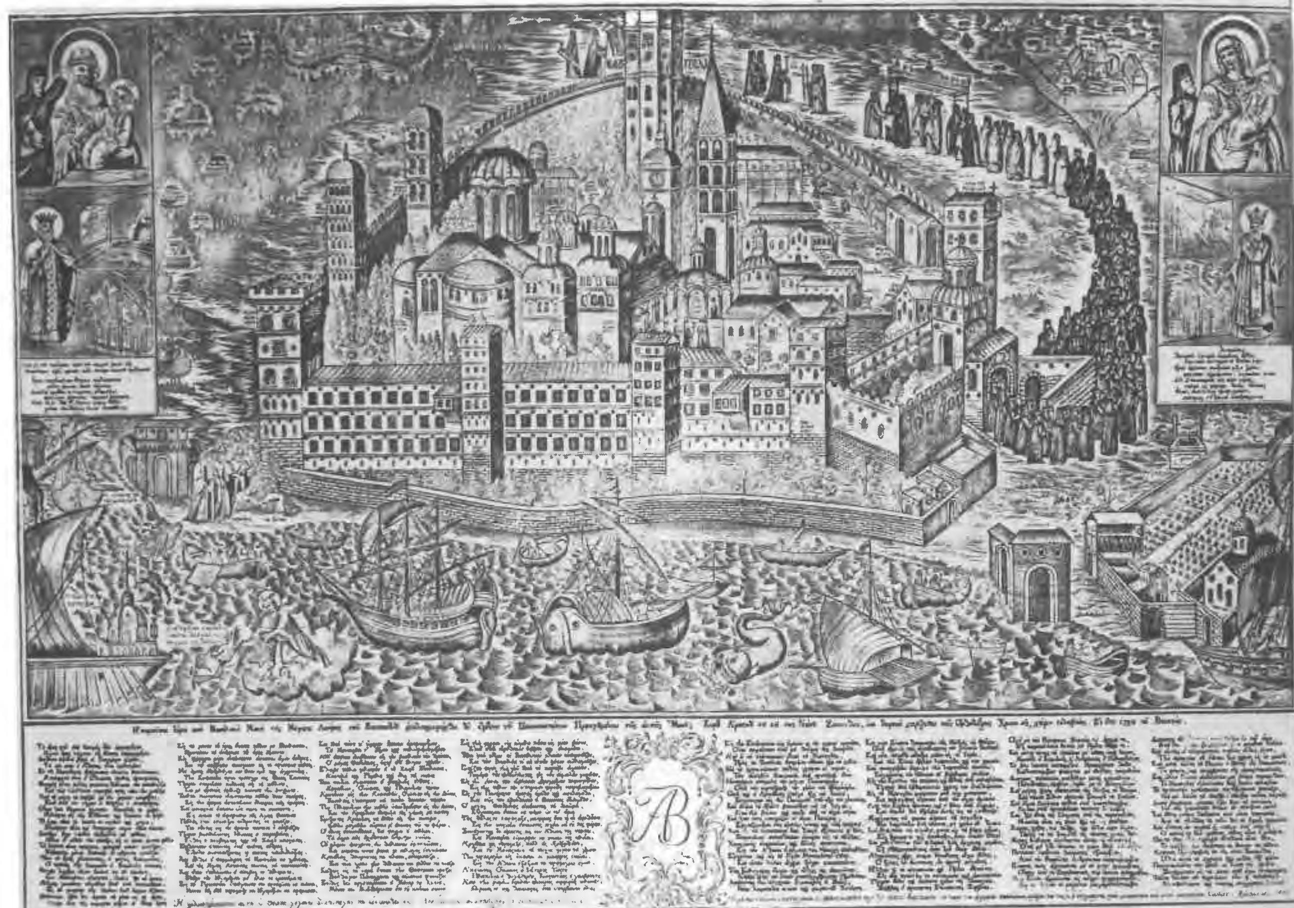
1η στήλη
Τό ὄρος φιλ' ὁποῦ θεωρεῖς ἐδῶ ἱστορησμένον
Ἅγιον ὄρος λέγεται τοῦ ἄθωνος ὀνομασμένον
Δώδεκα ὑψηλά βουνά οἱ Γεωγράφοι ἱστοροῦσιν
Τό ἕνα εἶναι ὁ Ἄθωνας ὅλοι ὁμολογοῦσιν
Ἐν τῇ Μαδεκονίᾳ εὑρίσκεται πλησίον Θεσσαλονίκης,
Ἀντίκρυ του εἶναι ὁ Ὄλυμπος ὑψηλός οὐρανομήκης
Μακρύς εἶναι καθώς φαίνεται θάλασσα τόν περικλίζει
Καί τήν ὑψηλή του κορυφή πρός νότον τήν γυρίζει
Ἀπό τό μέρος τοῦ Βορρᾶ μέ τήν στερεάν ἐνωμένος
Ἐκεῖ ὁποῦ τόν ἔσχισεν ὁ Ξέρξης ὁ ἀκουσμένος
Ὅταν ἀπό Περσίαν ἐκίνησεν Ἀνατολῆς τά μέρη
Πόλεμον εἰς τούς Ἕλληνας πρός θάνατον νά φέρῃ
Τό ὄρος τοῦτο τό λοιπόν τό ὑψηλόν καί μέγα,
Εὔμορφον εἶναι καί θαυμαστόν παρά ἄλλο κανένα
Δέντρα ἔχει ὑψηλά ἀειθαλλῆ μέ φύλλα
Ἄλλα π' ἀνθοῦν τήν ἄνοιξιν, εἰς τό κρῦος ρίπτουν φύλλα
Τά δάση του εἶναι πράσινα, μακράν κῆπος μυρίζει
Ἑξήκοντα μίλια (ναυτικά) *τό μέτρον του γυρίζει*
Τοῦτο τό ὄρος βλέποντας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος
Ὁ πρῶτος τῶν Χριστιανῶν ὁ Βασιλεύς ἐκεῖνος
Ψυχῶν (...) ἄξιον ἔκαμε νά τό (...)
Καί Μοναστήρια εὔμορφα, ἔστειλε γιά νά κτίσῃ
Ἄνδρες, γυναῖκες εὔβγαλεν ἐκεῖ ὅπου κατοικούσαν
Εἰς τόν Μωρέαν τούς ἔστειλεν ἐκεῖ ὕστερον ἐζοῦσαν
Θηλυκόν ζῶον δέν ἄφησε νά μείνῃ εἰς τό ὄρος
Ἀκόμι ἕως τῆς σήμερον μένει ὁ ἴδιος ὅρος.
2η στήλη
Εἰς τό μέσον τοῦ ὄρους ἔκτισε κελλία μέ Ἐκκλησίαν
Πρωτᾶτον τό ὠνόμασε, τοῦ ὄρους ἐξουσίαν
Εἰς διάφορα μέρη εὑρίσκονται ἀσκηταί ἅγιοι ἄνδρες
Καί τῷ σαββάτῳ ἤρχοντο εἰς τό πρωτάτον πάντες
Μέ ὕμνους ἐδοξολόγουν τόν Θεόν ὁμοῦ καί ἀγρυπνίας,
Τήν Κυριακήν πρωΐ ἐμέτεχον τῆς Θείας Κοινωνίας
Ὕστερον ἐπορεύετο καθένας εἰς τό κελλί του
Καί μέ ἀρετάς ἐστόλιζε πάντοτε τήν ψυχήν του
Τοιοῦτοι παντοτινά (.....) πολλοί θεῖοι πατέρες
Εἰς τήν ἔρημον ἀσκήτευαν ὅλαις τους ταῖς ἡμέραις
Καί μοναστῆρι ἔκτισε ἕνα κατά τόν σκοπόν του
Εἰς ὄνομα τό ἀφιέρωσε τῆς Ἁγίας Θεοτόκου
Πολλούς ἐκεῖ ἐσύναξε ἀνθρώπους νά μονάζουν
Τόν νοῦν τους εἰς τόν οὐρανόν πάντοτε ν' ἀνεβάζουν
Ὕστερον βασιλεύοντας Ἰουλιανός ὁ παραβάτης
Εὐθύς ὁ ἀσεβέστατος καί τοῦ Χριστοῦ ἀποστάτης
Ἐφθόνησεν ἀκούοντας ἐκεῖ τοιούτους ἄνδρας
Εἴδωλα μυκτηρίζοντας καί πάντας εἰδωλολάτρας
Καί ἦλθεν ὁ παμμίαρος τό Μοναστῆρι νά χαλάσῃ
Καί τούς Ἁγίους Ἀσκητάς πάντας νά κατακαύσῃ
Καί ὅταν ἐτελείωσε ὁ εὐσεβής τό θέλημά του
Ἐπῆρε τόν Ἡγούμενον μέ ὅλον τό στράτευμά του
Εἰς τό Πρωτάτον ὑπήγαιναν τόν προεστῶτα νά πιάσουν
Μέσον τῆς ὁδοῦ ἐπρόσταξε τόν Ἡγούμενον νά κρεμάσουν
3η στήλη
Καί ἀπό τότε κ' ὕστερον ἔμεινεν ἠρημωμένον
Τό μοναστῆρι τ' ἄξιον καί πολυφημισμένον
Ἀλλ' ὁπόταν ἐκάθησεν εἰς τόν βασιλικόν τόν θρόνον
Ὁ μέγας Θεοδόσιος, ὕστερ' ἀπ' ὀλίγον χρόνον
Ἔλαβε πάλιν στολισμόν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία
Ἀνατολή καί Ρούμελη καί ὅλα τά νησία
Τρία παιδιά ἐγέννησε ὁ βασιλεύς ἐτοῦτος
Ἀρκάδιον, Ὀνούφριον καί Πλακιδίαν τρίτον
Ἀρκάδιον εἰς τήν Ἀνατολήν, Ὀνούφριον εἰς τήν Δύσιν
Βασιλεῖς ἐκάτζασι νά κάνουν δικαίαν κρίσιν
Τήν Πλακιδίαν τήν καλήν ὑπάνδρευσεν εἰς τήν Δύσιν
Καί τόν Ἀρκάδιον ἔπεμψε τούς γάμους νά τιμήσῃ
Γυρίζοντας Ἀρκάδιος νά ἔλθῃ εἰς τόν πατέρα
Ζάλην μεγάλην εὕρηκε καί κείνους πού τόν φέραν
Ὁ ἥλιος ἐσκοτίστηκεν δέν φέγγει ἡ σελήνη
Τά ἄστρα πώς ἐχάθησαν ἐνόμισαν ἐκεῖνοι
Οἱ ἄνεμοι ἐμάχοντο, τήν θάλασσαν ἐφουσκῶσαν
Καί κύματα ὡσάν βουνά στό πέλαγος ἐσηκῶσαν
Ἀρκάδιος θεωρῶντας τα κλαίει ἀναστενάζει
Καί ἕνα σχοινί στήν θάλασσαν σάν φύλλο τό τινάζει
Καθώς εἰς τά νερά ἔπεσε τήν Θεοτόκον κράζει
Βοήθει μοι, Πανάχραντε καί σῶσον με φωνάζει
Εὐθύς δέν ἀργοπόρησεν ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου
Μόνον τόν ἐλευθέρωσεν ἐκ τοῦ κινδύνου ἐκείνου

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

444

445

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

4η στήλη
Εἰς τήν στερεάν τόν εὔγαλε κάτω εἰς μίαν βάτον
Ἐκεῖ ὁποῦ εὐρέθηκεν ὕστερον καί ἐκοιμᾶτο
Τότε τόν εἶδαν οἱ Βασιλικοί κλαίων ἀναστενάζων
Καί τόν Βασιλέα τί νά εἰποῦν στέκουν συλλογιάζουν
Γυρίζουν πρός τήν γῆν, ἀπό τό καράβι βγαίνουν
Τριγύρω τόν αὐθέντην τους εἰς τόν αἰγιαλόν γυρεύουν
Εἰς τόν βάτον τόν εὑρήκασι, βρεγμένον κοιμισμένον
Εἰς τήν πόλιν τόν ὑπήγασι στερεᾶς πεφοβισμένον
Εἰς τόν Πατέρα του ἐμπρός ἐστάθη καί ἀπηλογήθη
Καί πώς τόν ἐβοήθησεν ἡ Θεοτόκος ἐδιηγήθη
Ὁ μέγας Θεοδόσιος, ἀκούγοντος τό θαῦμα
Εὐχαριστίαν ἔκρινεν νά κάμῃ ἐν τῷ ἅμα
Τούς δούλους του ἐπρόσταξε μαΐστορας ὅπου καί ἄν εὑρεθῶσι
Εἰς τήν κτιστικήν ἐπαινετούς τέχνην νά τοῦ τούς φέρουν
Συνάγοντας οὖν ἀρκετούς, εἰς τόν Ἄθωνα τούς πέμπει
Καί Μοναστήρι εὔμορφον νά κτίσουν τούς κελεύει
Ἀργύρια τούς ἐπρόσταξε, πόλλ' ἄς ἐξοδιασθοῦσι
Καί τοῦ Μοναστηρίου τά τειχιά στερεά νά γενοῦσι
Τήν προσταγήν ὡς ἤκουσαν οἱ μαΐστορες ἐκεῖνοι
Εἰς τόν Ἄθωνα ἐτρέξασι τό πρόσταγμα ἐγίνη
Ἀκούοντας Ὀνούφριος ὁ δεύτερος Υἱός του
Πλακιδία ἡ θυγάτηρ του Κωνσταντῖνος ὁ γαμβρός του
Ἀπό τήν ρώμη ἔστειλαν τέσσαρας πορφυρᾶς κολώνας
Ὡραίας τε καί θαυμαστάς ὅπου ὑπερβαίνουν ὅλας

5η στήλη
Εἰς τήν Ἐκκλησίαν τάς ἔστησαν καί τόν κουμπέ κρατοῦσι
Ὅσοι πηγαίνουσιν ἐκεῖ μέ θαῦμα τάς θεωροῦσι
Ἀφοῦ τό ἐτελείωσαν ὅλον τό Μοναστῆρι
Πρός τόν Βασιλέα ἔπεμψαν εἴδησιν διά νά στείλῃ
Νά τό ἐγκαινιάσωσι καθώς γράφουν οἱ νόμοι
Τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, ὅπου κρατοῦσιν ὅλοι
Νεκτάριον ἀπέστειλε τόν μέγαν Πατριάρχην
Ὅπου τόν ἑορτάζομεν τόν μήνα τόν Φεβρουάρην
Ὁμοῦ καί ὁ Ἀρκάδιος ὑπῆγεν διά νά δώσῃ
Εὐχαριστίαν εἰς τήν Πάναγνον ὅπου εἶχε τόν γλυτώσει
Καί ὄνομα τοῦ ἔβαλε, βατοπαίδιον νά τό λέγουν
Ἀπό τήν βάτον καί παιδί ὁποῦ τό εἶχαν εὕρη
Καί ἀπό τότε ἡσυχάζουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες
Ἐργαζόμενοι τήν ἀρετήν νύκτες καί ταῖς ἡμέραις
Ἀμί εἰς τά ὀκτακόσια ἀπό Χριστοῦ ἑξήκοντα καί δύο
Σαρακηνοί σηκώθησαν ἄπειροι εἰς τό πλῆθος
Χριστιανούς ἐκούρσεψαν καί ἄλλους ἐσκοτῶσαν
Εἰς τόν Ἄθωνα ὑπήγασι τούς Μοναχούς ἐσκλαβῶσαν
Ἔρχονται καί εἰς τό Ἅγιον Μοναστήριον ἐτοῦτο
Καί ὡσάν λύκοι ἄγριοι τρέχουν καταπατοῦν το
Τούς καλογέρους ἔδεσαν καί ἄλλους τούς ἐσκοτῶσαν
Ἀκόμη καί εἰς τόν Ναόν μιαράς χεῖρας τους ἐξαπλῶσαν
Ἀκούοντας τήν σύγχυσιν βηματάρης ὁ θεῖος
Μίαν λαμπάδα σίασε καί σταυρόν τοῦ Σωτῆρος

6η στήλη
Καί μίαν εἰκόνα θαυμαστήν τῆς Μητρός τοῦ Θεοῦ μου
Ὅπου ἔχει ἐν ταῖς ἀγκάλαις της τόν γλυκύν Ἰησοῦ μου
Καί ἕνα πηγάδι ἄνοιξε μέσα εἰς τό ἱερόν
Καί τήν Εἰκόνα ἔρρηψε λαμπάδα καί τόν Σταυρόν
Καί ἀναμμένη ἔκρυψε τήν λαμπάδα ἐκείνη
Εὐγαίνοντας τήν βλέπουσιν οἱ Βάρβαροι ἐκεῖνοι
Εἰς τήν Κρήτην τόν ἐπήρασι κι' ἄλλους ὁποῦ σκλαβῶσαν
Ὕστερα ἀπό ἑβδομήκοντα χρόνους τόν ἐλευθερῶσαν
Εἰς τό Μοναστῆρι ἐστράφηκεν ὁποῦ εἶχεν μετάνοιαν
Καί καλογέρους εὗρηκε ὅπου τόν εἶχαν ἄγνοιαν
Διά τήν Εἰκόνα ἠρώτησε καί τάλλα ὅπου ἔκρυψε
Καί ἐπειδή δέν ἤξεραν αὐτός τούς τά ὑπέδειξε
Ἀκούγοντάς τα στόμιον εὗρε τοῦ πηγαδίου
Τήν λαμπάδα ὅπου ἄναπτε μέ χάριν τοῦ Κυρίου
Καί ὅλα σῶα τά εὔγαλε, μέσα εἰς τό βῆμα μένουν
Εἰς θαῦμα τε καί ἔκπληξιν ὅσοι ἐκεῖσε ἔλθουν
Καί μετά ταύτην τήν φθοράν τρεῖς ἄρχοντες μεγάλοι
Ἐξ Ἀδριανουπόλεως ὅσοι δέν ἦσαν ἄλλοι
Ἀθανάσιος ἕνας ὄνομα, Νικόλαος εἶχεν ἄλλος
Ὁ τρίτος ὁ Ἀντώνιος ἐν ἀρετῇ μεγάλος
Ἦλθαν καί τό ἀνακαίνισαν μέ ἔξοδα ἰδικά τους
Εἰς τήν πρώτην του τήν κατάστασιν καί ὁμοιότητά του
Ὕστερον ἦλθε καί ἐμόνασε χάριν τῆς Παναγίας
Σάββας ὁ ἁγνώτατος Ἐπίσκοπος Σερβίας

7η στήλη
Ὁμοῦ μέ τόν πατέρα του Συμεών τό ὄνομά του
Ἕξ παρεκκλήσια ἔκτισε μέ ἔξοδα ἰδικά του
Καί μετά τούτους τό ὡραΐσαν μέ κόπους ὑπέρ λόγον
Μανουήλ ὁ Κομνινός καί Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος
Τό οὕτω λοιπόν καταστεθέν μοναστήριον θεῖον
Καλλωπισμένον φαίνεται μέ πλῆθος κειμηλίων
Δίσκων, ποτηρίων, κανδήλων μετά μανουαλίων
Πολυελαίων, ἀμφίων, ἱερῶν μετά Εὐαγγελίων
Καί μέρος Ζώνης εὑρίσκεται τῆς Μητρός τοῦ Θεοῦ μου
Καί Τίμιον ξύλον ἀρκετόν Σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ μου
Καί Ἅγια Λείψανα πολλά ἐκεῖ ἀποτεθειμένα
Ἁγίων ὁπού πρεσβεύουσι πάντοτε δι' (ἐμένα;)
Καί διά ὅλους τούς Χριστιανούς ὅπου τούς παρακαλῶσι
Μεσίτας εἶναι εἰς Θεόν ὅλα νά τούς βοηθοῦσι
Κάραι, χεῖρες καί πόδες καί ἄλλα μέρη Ἁγίων
Ποῖος νά τά διηγηθῇ εἰς πλάτος (....)
Μέρος καλάμου εὑρίσκεται ἀκόμη καί τοῦ σπόγγου
Ὅπου μέ ξύδι πότισαν τό στόμα θεοῦ τοῦ Λόγου
Ποτήριον ὑάσπινον θαύματος ἠξιωμένον
Ἀπό τόν Βασιλέα Ἀνδρόνικον ἐναφιερωμένον
Εἰκόνες τινες εὑρίσκονται μέ τό ψηφί γραμμένες
Ὅπως ἀπό τό Βαρβαρικόν πῦρ ἔμειναν φυλαγμένες
Μία Εἰκών εὑρίσκεται εἰς τοῖχον ζωγραφισμένη
Εἰς τό δεξιόν τό μάγουλον μαχαιροκτυπημένη

8η στήλη
Διάκονος τήν (.....) αἷμα ἔτρεξεν ἐν τῷ ἅμα
Ἀπό ἐκείνην τήν ζωγραφίαν, ὤ τί μεγάλο θαῦμα
Καί αὐτός ὁ τολμηρότατος τυφλός εὐθύς ἐγίνη
Τήν ἁμαρτίαν του ἔκλαψε δύο χρόνο(υ)ς εἰς τό στασίδι
Καί μετά ταῦτα τοῦ ἔδοσεν ἡ Μήτηρ τῆς ἐλεημοσύνης
Τό φῶς του καί συγχώρησεν τῆς ἁμαρτημοσύνης
Καί ἄλλη Εἰκών εὑρίσκεται μέ ὄνομα παραμυθίαν
Τό Μοναστῆρι ἐγλύτωσεν ἀπό δεινήν σκλαβίαν
Τό πρόσωπον γυρισμένον τόν ἡγούμενον φωνάζει

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Νά μή δώση τά κλειδιά ν' ἀνοίξουν καθώς λογιάζει
Διατί βάρβαροι στέκουσιν ἔξω τοῦ πυλῶνος
Νά σᾶς γυμνώσουν ἕτοιμοι ἄν ἀνοίξητε μόνον.
Καί ἄλλα μυρία θαύματα ἐκεῖ εἶναι καμωμένα
Καί ὅποιος ἄν ἀγαπᾶ ἄς ὑπάγη ἐκεῖ ἀτός του
Ὁ κόπος του δέν χάνεται, πολύς εἶναι ὁ μισθός του
Πάντα ὅσα ἐδῶ ἔγραψα ἀληθινά εἶναι ὅλα
Τό ψεῦδος δέν ἠγάπησα εἰς ὅλον μου τόν αἰῶνα
Ἀρσένιος Προηγούμενος ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου
Ὅλα αὐτά τά ἔγραψα διά μισθόν τῶν φίλων
Παρακαλεῖτε τόν Θεόν νά δώση εἰς ἐμένα
Συγχώρησιν εἰς τά κακά ὅπου ἔχω ἐπταισμένα
Ταῦτα λοιπόν πού ἐγράψαμε ἐδῶ καί τά λαλοῦμε
Ἄν σφάλαμεν καί τίποτες συγχώρησιν ζητοῦμεν.

Κάτω ἀπό τό ποίημα, *Ἡ χαλκοχάρακτος αὕτη ὦ θεατά γέγονεν δι' ἐπιταγῆς τοῦ ὡς ἄνωθεν ὁρᾷς. Ἀλλ' ἐπεί πρό τῆς καταβολῆς τῶν ἀναλωμάτων τό κοινόν τῇ φύσει ἐκεῖνος ἐλειτούργησεν ὁ ἱερολογιώτατος κυρ Προκόπιος Καρτσιώτης τήν τιμήν τῶν ἀργυρίων καταβαλών, ἀφιεροῖ ταύτην ἐν ᾗ ἐπιγράφεται, πρός μνημόσυνον τῶν αὐτοῦ γεννητόρων Νικολάου καί Καλομοίρας 1802.*

Ἡ μονή τοῦ Βατοπεδίου, χαραγμένη στή Βενετία καί τυπωμένη στό τυπογραφεῖο τοῦ Ἀντωνίου Βόρτολι, ἀντιγράφει τίς δύο προγενέστερες χαλκογραφίες τῆς Βιέννης ἀρ. 443 καί 444. Μικρές διαφορές παρατηροῦνται κυρίως στό σχῆμα καί τόν ἀριθμό τῶν καραβιῶν καί στίς ἐπιγραφές πάνω ἀπό τά κτίρια, πού εἶναι λιγότερες καί χωρίς πλαίσια. Ἔχουν παραλειφθεῖ ὅλα τά ρωσικά κείμενα, καί ἡ ἔμμετρη διήγηση κάτω ἀπό τήν ἀπεικόνιση τοῦ μοναστηριοῦ τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 443 ἔχει διασκευαστεῖ ἀπό τόν προηγούμενο τοῦ Βατοπεδίου Ἀρσένιο.

Ὁ Ἀρσένιος, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ ἀφιερωτικές ἐπιγραφές, εἶχε ἀναλάβει τό 1792 τά ἔξοδα τῆς ἐκτύπωσης, πέθανε ὅμως πρίν προλάβει νά τά πληρώσει. Τό 1802 ὁ Προκόπιος Καρτσιώτης τύπωσε τή χαλκογραφία μέ δική του δαπάνη καί τήν ἀφιέρωσε στή μνήμη τῶν γονέων του Νικολάου καί Καλομοίρας.

Ἡ οἰκογένεια Καρτσιώτη καταγόταν ἀπό τό Ἄστρος τῆς Κυνουρίας. Ὁ Προκόπιος ἦταν ἀνεψιός τοῦ Δημητρίου Καρτσιώτη (1741-1819), τοῦ πλούσιου ἐμπορευόμενου τῆς Τεργέστης, τόν ὁποῖο καί κληρονόμησε. Ἦταν ἱερωμένος καί ἀφορίστηκε ἀπό τόν πατριάρχη, ὅταν παντρεύτηκε τήν κόρη τοῦ δραγομάνου τῆς Πελοποννήσου Αἰκατερίνη Θεοδοσίου. Τό 1820 πῆρε συγχώρηση ἀπό τόν πατριάρχη. Εἶναι γνωστός γιά τή φιλανθρωπική του δράση καί ἀναφέρεται ὡς κυβερνήτης τῆς κοινότητας τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Τεργέστης τό ἔτος 1831[1]. Οἱ θεῖοι του Πολύκαρπος καί Δημήτριος Καρτσιώτης χρηματοδότησαν τήν ἐκτύπωση τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 450, πού ἀπεικονίζει τόν ἅγιο Δημήτριο καί τήν ὁμώνυμη σκήτη τῆς μονῆς Βατοπεδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεδεών, *Βατοπεδινόν χαλκογράφημα*. Ὁ ἴδιος, *Ἄθως*, σ. 225. Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 68-69, 72-73, ἀρ. 23, 25.

1. Γιά τήν οἰκογένεια Καρτσιώτη βλ. καί Λαδᾶς, *Τεργέστη*, σ. 44, 45, καί *Τεργέστης Διήγησις*, σ. 52.

446. Η ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Λιθογραφία.
1879. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση οἱ ἐπιγραφές *Η ΕΝ ΑΓΙΩ ΑΘΩ ΙΕΡΑ Μ. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ / 1. Καθολικόν. 2. Βιβλιοθήκη. 3. Συνοδικόν. 4. Νέα πλευρά. 5. Πύργος τοῦ προδρόμου κάτωθεν ἡ Θύρα τῆς Μονῆς. 6. Ξενών. 7. Πύργος τῆς Μεταμορφώσεως. 8. Παρεκκλήσιον τοῦ Θεολόγου. 9. Νοσοκομεῖον. 10. Σταῦλος τῶν ἡμιόνων. / 11. Κιόσκη ἔξωθεν τῆς Μονῆς. 12. Ἀλευρόμυλος. 13. Νεραζών. 14. Κοιμητήριον. 15. Χαλκεῖον. 16. Σιταποθήκη. 17. Μέγας Ἀρσενάς. 18. Ἰδιωτικοί Ἀρσενάδες. 19. Ἐλαιών. 20. Προκειμαία. / Δαπάνη τοῦ Πανοσιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου Παγκρατίου: 1879.*

Ἡ λιθογραφία προέρχεται ἀπό φωτογραφία. Τό ἐκτεταμένο φρουριακό συγκρότημα τοῦ Βατοπεδίου παριστάνεται σέ κατάφυτη περιοχή στούς πρόποδες τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ἄθω. Δεξιά ἕνας ἤρεμος θαλασσινός κόλπος καί στήν προκυμαία ἡ σιταποθήκη καί οἱ ἀρσανάδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos Klöster*, σ. 260, σημ. 1.
Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 76-77, ἀρ. 27.

447. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.60 × 0.44 μ.
1763. Βενετία.
Χαράκτης: Giulian Zuliani.

Συλλογή Δ. Φλάμπουρα, Ἀθήνα.
Μονή Εὐαγγελισμοῦ, Σκόπελος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἡ παροῦσα σεβασμία Εἰκών τῆς Θεομήτηρος ἡ / Βατοπεδινή, ἐπονομαζομένη ΕΣΦΑΓΜΕΝΗ, τήν / ὁποίαν ἐπλήγωσεν εἰς τό μάγουλον ἕνας Διάκονος / τοῦ Μοναστηρίου (τοῦ ὁποίου Διακόνου τό χέρι κεῖται / ὑποκάτω τῆς Εἰκόνος, ὡς φαίνεται εἰς τήν ἱστο/ρίαν τῆς αὐτῆς Μονῆς), ἐχαλκοχαράχθη χάριν / εὐλαβείας δι' ἐξόδων τῶν τιμιωτάτων πραγματευτῶν / ρωμαίων ἐκ τοῦ Ρουφετίου τῶν ἐν Βενετίᾳ Καποτάδων / τῶν ἐξ Ἰωαννίνων, ἀδείᾳ μέν τοῦ πανοσιωτάτου προη/γουμένου καί σκευοφύλακος τῆς αὐτῆς μονῆς ΚΥΡΙΟΥ / ΣΤΕΦΑΝΟΥ διά παρακινήσεως δέ τοῦ πανοσιωτάτου κυ/ρίου Γαβριήλ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς, ἵνα δωρεάν χα/ρίζηται τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς χάριν εὐλαβείας / ἐν ἔτει 1763 ἐν Βενετίᾳ.*

Δεξιά ἀπό τήν ἑλληνική ἐπιγραφή, σέ δύο στῆλες, ἀνάλογη σλαβονική ἐπιγραφή· στό τέλος τῆς τρίτης στήλης ἀναγράφεται τό ὄνομα τοῦ χαράκτη *Giulian Zuliani.*

Ἡ Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια, μέ πληγή πού ματώνει στό δεξί της μάγουλο. Στό βιβλίο πού κρατεῖ ὁ Χριστός ἡ περικοπή τοῦ Εὐαγγελίου *ταῦτα ἐντέλλομαι*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

446

447

ὑμῖν ὅπως ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐπάνω δύο χερουβείμ, *ΜΡ ΘΥ, IC XC* σέ μεγαλογράμματη γραφή, καί σέ πλαίσιο, δίπλα στή Θεοτόκο, *Ἡ Βατοπεδινή σφαγμένη εἰκών τῆς Θεοτόκου.* Κάτω, στό κέντρο, λειψανοθήκη μέ τό χέρι τοῦ ἀσεβοῦς διακόνου. Κατά τήν παράδοση, ἡ Παναγία συγχώρησε τό διάκονο πού τήν πλήγωσε, ἀλλά καταράστηκε τό χέρι του νά μείνει ἄλιωτο μετά τό θάνατό του.

Ἡ παράσταση πλαισιώνεται στίς τρεῖς πλευρές της ἀπό ἑλικόστροφη περικοκλάδα.

Ὁ Giulian Zuliani πού ὑπογράφει τήν παράσταση, ἀνήκει σέ οἰκογένεια χαρακτῶν τῆς Βενετίας. Ἔζησε στά χρόνια 1730-1815 καί εἶναι πατέρας τοῦ Giannantonio Zuliani (βλ. ἐδῶ σ. 134)[1].

Γιά τόν Γαβριήλ τόν Βατοπεδινό βλ. ἐδῶ σ. 416. Μαζί μέ τόν Στέφανο συνέβαλαν τό 1767 καί στή χάραξη τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἀρ. 444.

1. *Dell' incisione in Venezia, Memoria di Giannantonio Moschini,* Βενετία 1924, σ. 200.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

448. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΗ

Χαλκογραφία. 0.52×0.36 μ.
1763. Βενετία.
Χαράκτης: (Giulian Zuliani).

Μονή Βατοπεδίου, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἄλλη χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 447, ἴσως τοῦ ἴδιου χαράκτη G. Zuliani. Ἡ ἑλληνική ἀφιερωτική ἐπιγραφή εἶναι ταυτόσημη, γραμμένη ὅμως μέ λιγότερο ἐπιμελημένα στοιχεῖα· ἡ σλαβονική ἔχει περιοριστεῖ στήν τρίτη στήλη δεξιά, καί στή δεύτερη στήλη, στό κέντρο, παριστάνεται σέ μικρή κλίμακα ἡ μονή τοῦ Βατοπεδίου.

448

449

449. Η ΠΑΝΑΓΙΑ (Η ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΗ)

Χαλκογραφία.
1772, Ἰουνίου 20. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ παροῦσα Εἰκών ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων τοῦ τιμιωτάτου Κυροῦ Ἰωάννου Λαζάρου καί παρ' αὐτοῦ ἀφιερώθη εἰς τήν Ἐκκλησίαν / τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς Μπρασοβόν διά μνημόσυνόν του. Ἐν ἔτει 1772 Ἰουνίου 20 Ἐνετίησι.*

Ἡ Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια σέ παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 448, μέ μικρό σημάδι στό μάγουλο καί κάτω τή λειψανοθήκη μέ τό χέρι τοῦ διακόνου, στοιχεῖα πού δείχνουν ὅτι πρόκειται καί ἐδῶ γιά τή Βατοπεδινή Ἐσφαγμένη. Ὁ φυτικός διάκοσμος πού περιβάλλει τήν παράσταση θυμίζει κάπως τό πλαίσιο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 448.

Ἡ ἑλληνική ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου στό Μπρασοβό τῆς Τρανσυλβανίας, γιά τήν ὁποία παραγγέλθηκε στή Βενετία ἡ χαλκογραφία, ἱδρυμένη ἀπό τό 1392, εἶχε ἀνακαινισθεῖ τό 1751[1]. Γιά τή μεταγενέστερη ἑλληνική ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Μπρασοβοῦ βλ. ἐδῶ ἀρ. 71.

1. *Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ἐλευθερουδάκη*, τόμ. Γ, σ. 534.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

450. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.37 × 0.26 μ.
Β' μισό 18ου αἰ. (Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Λαογραφικό Μουσεῖο, Κοζάνη.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Πολυκάρπου Καριτζιώτη καί διά δαπάνης τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ κυρίου Δημητρίου.*

Σέ ὁριζόντια ταινία πάνω ἀπό τή σκήτη, *Σκήτη τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἄθωνος κειμένη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου.*

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ζῶνες. Στήν ἐπάνω, πού σχηματίζει τετράγωνο, παριστάνεται ὁ ἅγιος Δημήτριος καβαλάρης νά λογχίζει τόν Σκυλογιάννη, πού ἔχει πέσει μέ τό ἄλογό του κάτω ἀπό τό ἄλογο τοῦ ἁγίου. Ἐπάνω, ἀπό δεξιά, ἕνας ἄγγελος στεφανώνει τόν ἅγιο, στό κέντρο σέ ταινία ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟΣ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ,* καί στίς γωνίες ὁ ἥλιος καί τό φεγγάρι. Στό τοπίο δεξιά ἕνα κυκλικό οἰκοδόμημα.

Στήν κάτω στενή ζώνη παριστάνεται ἡ σκήτη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· στό κέντρο *τό Κυριακόν, τό Καμπαναρεῖον,* καί ὁλόγυρα *Καλύβαι τῆς Σκήτης.* Ἡ εἰκόνα πλαισιώνεται ἀπό λεπτό φυτικό μοτίβο.

Ἡ οἰκογένεια Καριτζιώτη ἤ Καρτσιώτη (βλ. ἐδῶ σ. 419) χρηματοδότησε τήν ἐκτύπωση, πού θά ἔγινε μᾶλλον στή Βενετία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 186-189, ἀρ. 82, 83 (λεπτομέρειες).
Λαδᾶς, *Τεργέστη,* σ. 19.

450

451. Η ΑΓΙΑ ΖΩΝΗ

Χαλκογραφία. 0.66 × 0.47 μ.
1817. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Νικόλαος Χῖος ζωγράφος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.
Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Ἐπιγραφή κάτω, μέσα στό πλαίσιο, *Ἐχαλκοχαράχθη παρά Νικολάου χίου ζωγράφου, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1817.*

Γύρω ἀπό τήν ἀνοικτή καί ἄδεια μαρμάρινη σαρκοφάγο τῆς Παναγίας εἶναι συγκεντρωμένοι οἱ Ἀπόστολοι. Ἀνάμεσά τους στέκει στό κέντρο ὁ Θωμᾶς· κρατεῖ τή ζώνη τῆς Θεοτόκου μέ τό ἕνα χέρι καί μέ τό ἄλλο δείχνει πρός τόν οὐρανό, ὅπου παριστάνεται ἡ Μετάσταση: ἡ Παναγία σέ δόξα, καθισμένη σέ σύννεφα καί πλαισιωμένη ἀπό ἀγγέλους καί σεραφείμ, προσφέρει τή ζώνη της στόν Θωμᾶ, πού γονατίζει δεξιά της. Ἐπάνω, στίς γωνίες, ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΖΩΝΗ.*

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, σέ μία στενή ζώνη, παριστάνεται στό κέντρο τό Βατοπέδι, μέ τήν ἐπιγραφή *Η ΜΕΓΙΣΤΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ,* καί στά πλάγια, σέ τετράγωνα πλαίσια, τά ἀκόλουθα ἐπιγράμματα:

Ἀριστερά
Ζώνης ἁγίας στίχοι ἄδονται χάριν
Βεβαία ἐλπίς ἡ πορουμένων Κόρη,
τήν σήν γε ζώνην, θεσπεσίαν ὡς ἶριν
ἵλασμα πιστοῖς, ἀκεσώδυνον λίπες,
λοίμην κακίστην τήν βιο(φ)θόρον νόσον
Ἰφ' ἄφαρ ἀλδαίνουσαν, ὡς πᾶσαν βλάβην,
αἰτουμένοις πόθῳ τε αὐτῆς τήν χάριν.

Ἄφθιτον ὡς Ἴριδος σῆμ' ἀγλαόν Ἱρήν Ζώνην.

Δεξιά
ἡ ἁγία σορός
Δέσποινα παντάνασσα εὐμενῶς δέχου
τήν πανσέβαστον ἁγίαν Ζώνην δέμα
φύλακα καί πρόμαχον βατοπαιδίου
Μονῆς ἁγίας, εὐκλεοῦς κ' ἀνακτόρου
σεπτῶν ἀνάκτων εὐμενοῦς Κωνσταντίνου
Θεοδοσίου ἠδ' Ἀρκαδίου τέως

Ἀνάσση Βατοπαιδίῳ, θετ' ἄναξ ζώνην ἱράν.

Στό δεξῖ πλαίσιο, πάνω ἀπό τό ἐπίγραμμα, *Ἰωάννης αὐτοκράτωρ ρωμαίων ὁ Κατακουζηνός,* καί πιό χαμηλά ὁ αὐτοκράτορας γονατιστός κρατεῖ ὁμοίωμα τῆς μονῆς.

Σύμφωνα μέ τήν ἀπόκρυφη ἐκκλησιαστική παράδοση, ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, πού ἔλειπε στίς Ἰνδίες ὅ-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

451

ταν πέθανε ἡ Παναγία, ἔφθασε στόν τάφο της μετά ἀπό τρεῖς μέρες, τήν ὥρα τῆς Μετάστασής της· τότε ἡ Θεοτόκος τοῦ πρόσφερε τή ζώνη της. Ὁ Θωμᾶς ἀνακοίνωσε τό ἱερό συμβάν στούς ὑπόλοιπους ἀποστόλους, πού εἶχαν συναθροιστεῖ γύρω ἀπό τό μνῆμα της.

Γιά τή ζώνη τῆς Παναγίας θρυλεῖται ὅτι τήν μετέφερε ὁ Ἀρκάδιος τό 395 ἀπό τά Ἱεροσόλυμα στήν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ τοποθετήθηκε στό ναό τῶν Χαλκοπρατείων, σέ πολύτιμη θήκη πού ὀνομάστηκε Ἁγία Σορός. Ἀργότερα ἡ Τιμία Ζώνη τεμαχίστηκε· ἕνα τμῆμα της μεταφέρθηκε στή Βενετία, ἄλλα στή δυτική Εὐρώπη καί τό μεγαλύτερο προσφέρθηκε τόν 11ο αἰώνα στό Βατοπέδι ἀπό τόν κνέζη (βασιλιά) τῆς Σερβίας Λάζαρο[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δελιαλῆς, *Ἔντυπα Κοζάνης* Β', σ. 506.
Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 70-71, ἀρ. 24 (λεπτομέρεια).

1. Νικοδήμου, *Συναξαριστής*, Β', σ. 351, 352.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

452

452. Η ΡΩΣΙΚΗ ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΑ (ΤΟ ΣΑΡΑΪ)

Χαλκογραφία.
1849. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

The Metropolitan Museum of Art, The Elisha Whittelsey Fund, 1957, Ν. Ὑόρκη.

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο ρωσική ἐπιγραφή καί ἡ ἀκόλουθη ἑλληνική, *ΘΕΩΡΙΑ ΤΗC ΝΕΑC ΡΩCCΙΚΗC ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗC ΣΚΗΤΗC ΤΟΥ CΑΡΑΓΙΟΥ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΑΘ(Ω) 1849 ΕΤΟΥC.*

Στήν κάτω ζώνη τῆς χαλκογραφίας, στό πλάτωμα χαμηλῆς ράχης πού ἐκτείνεται δεξιά ὥς τήν παραλία, ὀρθώνεται τό πολυώροφο κτίριο τῆς σκήτης τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, πού ἔχει τήν ὄψη πολυτελοῦς κοσμικοῦ οἰκοδομήματος. Δεξιά καί λίγο πίσω προβάλλει τό μεγάλο κυριακό μέ τούς τρούλους του. Στό τοπίο μικρά κτίσματα καί μπροστά στή σκήτη, σέ περιβόλια μέ ξύλινους φράκτες, διακρίνονται μοναχοί. Πάνω ἀπό τή θάλασσα ἡ σλαβική λέξη *Μορε* (θάλασσα).

Στήν ἐπάνω ζώνη σύννεφα καί ἀστέρια δημιουργοῦν ἡμικύκλιο, ὅπου ἡ Παναγία στηθαία, σέ δόξα, ἁπλώνει σέ εὐλογία τά χέρια, ἐνῶ γύρω της φτερουγίζουν τέσσερα σεραφείμ. Χαμηλότερα, γονατιστοί σέ σύννεφα, εἰκονίζονται σέ στάση δέησης ἀριστερά ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας καί δεξιά ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, μέ τά ὀνόματά τους γραμμένα σλαβονικά. Κάτω ἀπό τή Θεοτόκο οἱ ἀκτίνες τῆς δόξας ξεπερνοῦν τά σύννεφα καί φτάνουν ὥς τίς στέγες τῆς σκήτης.

Ἡ ἐξαρτημένη ἀπό τή μονή Βατοπεδίου μεγάλη ρωσική σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα, πού ὀνομάστηκε Σαράι ἀπό τή μεγαλοπρέπεια τῶν κτισμάτων της, ἦταν ἀρχικά μονύδριο καί ἀργότερα κελί πού τό τιμοῦσαν στό ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Τό 1763 ἀνακαινίστηκε ἀπό τόν πατριάρχη Σεραφείμ καί ἀφιερώθηκε στόν ἅγιο Ἀνδρέα. Τό 1842 παραχωρήθηκε στόν Ρῶσο μοναχό Βησσαρίωνα καί τό 1849, μετά ἀπό πιεστικά διαβήματα τῶν Ρώσων, ὁ πατριάρχης Ἄνθιμος μετέτρεψε τό κελί σέ ρωσική κοινοβιακή σκήτη. Ἀπό τότε ἄρχισε νά συρρέει μεγάλος ἀριθμός Ρώσων μοναχῶν καί ἔγιναν πολλές ἀνακαινίσεις καί προεκτάσεις, πού ἔδωσαν στή σκήτη τό σημερινό της τετράπλευρο σχῆμα. Τό κυριακό, πού θεμελιώθηκε τό 1867 καί ὁλοκληρώθηκε τό 1900, εἶναι ὁ μεγαλύτερος ναός τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα οἱ Ρῶσοι μοναχοί, πού εἶχαν φτάσει τούς 700 τό 1912, διχάστηκαν ἀπό τήν ἔριδα τῶν «ὀνοματοθεϊτῶν» καί γιά τό λόγο αὐτό ἀνακλήθηκαν ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ρωσίας. Οἱ προσπάθειες νά ἐπανέλθουν ἀργότερα ἐμποδίστηκαν ἀπό τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο καί τήν ἀλλαγή τοῦ καθεστῶτος πού ἐπακολούθησε. Σήμερα ἡ σκήτη ἔχει μείνει μέ ἐλάχιστους μοναχούς καί σέ μία πτέρυγά της λειτουργεῖ ἡ Ἀθωνιάδα Σχολή.

Ἡ ἐπιμελημένη, ἁγιορείτικης τεχνοτροπίας χαλκογραφία χαράχτηκε τό χρόνο πού ἀνακηρύχτηκε τό σαράι ρωσική σκήτη, καί χρησιμοποιήθηκε ἴσως γιά τήν εὐρύτερη γνωστοποίηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Hyatt Mayor, *Prints and People,* Princeton N. Jersey, 1980, ἀρ. 646.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Τόπος
453	1805	Ἡ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων - Ἡ μονή τῶν Ἰβήρων	Χάλλη
454	1814	Ἡ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων	—
455	1838	Ἡ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων - Ἡ μονή τῶν Ἰβήρων	Μόσχα
456	Α΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Ἡ Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων	Ἅγιον Ὄρος
457	Δ΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Ἡ μονή τῶν Ἰβήρων	Μόσχα
458	1793	Ὁ ἅγιος Ἰωάννης - Ἡ σκήτη τοῦ Προδρόμου τῶν Ἰβήρων	Ἅγιον Ὄρος
459	Α΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Ὁ ἅγιος Ἰωάννης - Ἡ σκήτη τοῦ Προδρόμου τῶν Ἰβήρων	Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή τῶν Ἰβήρων, ἀφιερωμένη στήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, ἱδρύθηκε τόν 10ο αἰώνα στή βορειοανατολική ἀκτή τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου ἀπό Ἰβηρίτες, κατοίκους δηλαδή τῆς Γεωργίας. Κειμήλιο τῆς μονῆς εἶναι ἡ φημισμένη εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Πορταΐτισσας. Σύμφωνα μέ παλιά παράδοση, στήν ἐποχή τῆς εἰκονομαχίας μιά θεοσεβούμενη χήρα ἀπό τή Νίκαια τῆς Μ. Ἀσίας ἔριξε τήν εἰκόνα στή θάλασσα, γιά νά τή σώσει ἀπό τούς στρατιῶτες τοῦ εἰκονομάχου βασιλιᾶ Θεόφιλου, καί τά κύματα μέ τά χρόνια τήν ἔφεραν στήν παραλία τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Ἐκεῖ τήν ἔβγαλε ἀπό τή θάλασσα ὁ ἰβηρίτης ἀσκητής Γαβριήλ καί τήν τοποθέτησε στό καθολικό τῆς μονῆς. Ἡ εἰκόνα, ὅμως, τρεῖς φορές χάθηκε ἀπό τήν ἐκκλησία καί βρέθηκε στήν πόρτα τῆς μονῆς, ὅπου τελικά τῆς ἔχτισαν οἱ μοναχοί ἕνα παρεκκλήσι. Ἀπό τό θρύλο αὐτό ἡ εἰκόνα ὀνομάστηκε Πορταΐτισσα. Στό μάγουλό της ὑπάρχει μιά πληγή στό σημεῖο πού τή χτύπησε κάποιος βάρβαρος, πού ἀργότερα μετάνοιωσε, ἀσκήτεψε καί ἁγίασε μέ τό ὄνομα ἅγιος Βάρβαρος.

Στή μονή τῶν Ἰβήρων ἀνήκει ἡ ἑλληνική σκήτη τοῦ Προδρόμου, πού ἀπέχει μισή ὥρα ἀπό τό μοναστήρι, σέ ὀρεινή τοποθεσία. Ἱδρύθηκε τό 1730 καί τό κυριακό της (ἡ κεντρική ἐκκλησία τῆς σκήτης) χτίστηκε τό 1779.

Ἡ εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας, τό μοναστήρι τῶν Ἰβήρων καί μικρές σκηνές ἀπό τήν ἱστορία τῆς μονῆς ἀπεικονίζονται στίς χαλκογραφίες ἀρ. 453 καί 455. Οἱ χαλκογραφίες ἀρ. 454 καί 456 παριστάνουν τήν εἰκόνα μόνη, καί ἡ λιθογραφία ἀρ. 457 συνδυάζει τή μονή τῶν Ἰβήρων μέ μικρή εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας.

Στή χαλκογραφία ἀρ. 458, κάτω ἀπό τήν παράσταση τοῦ Προδρόμου πού πλαισιώνεται ἀπό σκηνές τοῦ βίου του, εἰκονίζεται ἡ σκήτη τῶν Ἰβήρων, καί στή χαλκογραφία ἀρ. 459 ὁ Πρόδρομος στέκει ὁλόσωμος ἀνάμεσα στίς καλύβες τῆς σκήτης.

453. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ - Η ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.60×0.51 μ.
1805, Ἰούλιος. Χάλλη (Μαγδεμβοῦργο).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Βιβλιοθήκη Κυρίλλου καί Μεθοδίου, Σόφια.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *ΑΥΤΗ Η ΕΙΚΩΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑ(Γ)ΙΑΣ ΕΝΔΟΞΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ / ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΗΣ, ΤΗΣ ΟΥΣΗΣ / ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΜΟΝΗ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ / ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ ΑΓΙΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΙΒΗΡΙΤΟΥ / ΤΡΙΕΡΑΡΧΙΤΟΥ, ΕΚ ΝΙΣΟΥ ΜΙΤΥΛΙΝΗΣ, ΕΚ ΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΤΑΛΙΑΝΟΥ, ΣΥΝΔΡΟΜΗ / ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΦ(Ο)Λ(ΟΓΙΩΤΑΤΟΥ) ΤΗΣ ΦΙ(ΛΟΣΟ)Φ(ΙΑΣ) ΔΙΔ(ΑΚΤΟΡΟΣ) ΚΥΡΙΟΥ Δ.Π. ΤΟΥ ΓΟΒΔΕΛΑ, ΕΙΣ / ΔΙΗΝΕΚΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ / ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ. ΕΝ ΑΛΗ ΤΗ ΜΑΓΔΕΒΟΥΡΓΙΚΗ, 1805 ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ / ΙΟΥΛΙΟΝ ΠΑΡΑ ΤΩ ΚΥΡΙΩ ΓΟΤΤΛΟΠ ΑΥΓΟΥΣΤΩ ΛΙΒΕ.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ρωσική ἐπιγραφή.

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται ἐπάνω ἡ εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας, μέ δύο μικρούς ἀγγέλους πού κρατοῦν τό στέμμα της καί ἀριστερά τήν ἐπιγραφή *Η ΠΟΡΤΑΙΤΙCCA ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ.* Ἀπό κάτω, τό φρουριακό συ-

453

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

γκρότημα τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων κοντά στήν παραλία. Λείπει ἀριστερά ἕνα τμῆμα τῆς μονῆς. Πίσω ἀπό τό κάστρο προβάλλουν κυπαρίσσια καί στούς λόφους δεξιά ἄλλα δέντρα. Ἔξω ἀπό τήν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, μπροστά σέ χαμηλό ἡμικυκλικό πεζούλι, εἶναι συγκεντρωμένοι μοναχοί. Στή θάλασσα διακρίνονται τρία ἱστιοφόρα καί μικρές βάρκες.

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τίς δύο κεντρικές παραστάσεις ὑπάρχουν δώδεκα εἰκονίδια· ἑπτά περιγράφουν τήν ἱστορία τῆς εἰκόνας (ἀρ.1-7), τρία τά θαύματα πού ἀποδίδονται στήν Πορταΐτισσα (ἀρ. 8, 9, 10), ἕνα παριστάνει τό μοναχό Γαβριήλ πού ἔβγαλε τήν εἰκόνα ἀπό τή θάλασσα (ἀρ. 6), καί ἕνα τούς τρεῖς Γεωργιανούς κτίτορες τῆς μονῆς (ἀρ. 12). Τά εἰκονίδια συνοδεύονται ἀπό ρωσικά καί ἑλληνικά ἐπεξηγηματικά κείμενα.

Οἱ ἑλληνικές ἐπιγραφές, ἀπό πάνω πρός τά κάτω:

1. *ΕΡΧΟΜΕΝΟΙ ΟΙ ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ ΕΥΡΟΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.*
2. *ΦΟΒΗΘΕΙΣΑ Η ΧΗΡΑ ΤΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΣ ΕΡΡΙΨΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΥΧΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ.*
3. *(...) Η ΑΓΙΑ ΕΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ (...) ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΜΟΝΗΣ ΩΣ ΦΛΟΓΑ ΠΥΡΟΣ.*
4. *(ΑΠΕΡΧΟΜΕΝΩΝ;) ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΛΑΒΕΙΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΑΥΤΗ ΕΜΑΚΡΥΝΘΗ ΑΠ ΑΥΤΩΝ.*
5. *Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΦΑΝΕΙΣΑ ΚΑΤ ΟΝΑΡ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΟΝ ΠΡΟΣΤΑΣΕΙ ΝΑ ΛΑΒΗ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΑΥΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑ.*
6. *ΤΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΕΦΤΑΣΟΝΤΟΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΕΔΕΞΑΝΤΟ ΑΥΤΗΝ ΜΕ ΛΙΤΑΝΕΙΑΝ ΜΕΓΑΛΗΝ.*
7. *ΥΣΤΕΡΟΝ ΑΦΟΥ ΕΦΕΡΟΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ ΤΗΣ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΟΙΚΟΝ ΕΨΑΛΛΑΝ (ΑΓΡΥΠΝΙΑΝ;).*
8. *ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΟΡΤΑΙΤΙΣΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΛΘΟΝΤΟΣ ΣΤΟΛΟΥ ΤΟΥ ΑΣΕΒΟΥΣ ΑΜΗΡΑ.*
9. *ΕΛΕΙΠΟΝΤΑ ΑΛΕΥΡΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΩΝ Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΠΑΡΑΔΟΞΩΣ ΤΑ ΕΠΛΗΘΥΝΕ.*
10. *ΘΑΥΜΑ ΝΕΩΤΕΡΟΝ Ο ΤΡΙΜΗΝΑΙΩΣ ΚΟΥΛΑΘΕΙΣ ΔΙΟΤΙ ΚΑΤΕΤΡΕΞΕ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΣ ΙΑΤΡΕΥΘΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΟΡΤΑΙΤΙΣΣΗΣ.*
11. *Ο ΑΓΙΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ Ο ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΕΞΑΓΑΓΩΝ.*
12. *ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΟΙ ΚΤΙΣΑΝΤΕΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΙΕΡΑΝ ΜΟΝΗΝ.*

Στό τυπογραφεῖο τοῦ Γότλοπ στή Χάλλη τυπώθηκε τό 1806 βιβλίο Μαθηματικῶν (Στοιχεῖα Ἀλγέβρας) τοῦ Γοβδελᾶ μέ χαλκογραφημένο πορτραῖτο του.

454. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.32 μ.
1814. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Θεοδόσιος Ρῶσος.

Συλλογή Δημήτρη Παπαδήμα, Ἁγία Παρασκευή.

454

Ἐπιγραφή, κάτω, *ΤΟ ΑΠΑΡΑΛΑΚΤΟΝ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ, ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΠΟΡΤΑΪΤΗΣΣΗΣ, / ΤΗΣ ΟΥΣΙΣ ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΘΩ ΙΕΡΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΤΕ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΟΝΗ ΛΑΥΡΑ ΤΩΝ (ΙΒΗΡΩΝ) / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΜΕΝ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ (ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ) ΜΟΝΑΧΟΥ (ΙΒΗΡΙΤΟΥ). Διά Χειρός δέ Θεοδοσίου μοναχοῦ Ρώσσου 1814.* (Οἱ τρεῖς λέξεις σέ παρένθεση ἔχουν σβυστεῖ μέ μελάνη).

Ἡ χαλκογραφία παριστάνει τήν Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας, μέ μικρή πληγή στό μάγουλο, ὅπου τή χτύπησε ὁ βάρβαρος. Ὁ Χριστός εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό κλειστό βιβλίο. Ἐπάνω δύο ἄγγελοι κρατοῦν τό στέμμα τῆς Θεοτόκου καί δίσκους μέ τά συμπιλήματα *ΜΡ ΘΥ.* Σέ ταινίες, δίπλα στούς ὤμους τῆς Παναγίας, ἡ ἐπιγραφή *Η ΠΟΡΤΑΪΤΙCCA ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ.*

Γιά τόν Ρῶσο χαράκτη Θεοδόσιο βλ. ἐδῶ σ. 119. Ὁ ἰβηρίτης μοναχός Κλήμης χρηματοδότησε τό 1813 καί τήν ἐκτύπωση τοῦ Ἁγίου Μανδηλίου ἀρ. 16.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

455

455. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ - Η ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.61 × 0.50 μ.
,αωλη΄ (1838), Νοέμβριος. Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἰβήρων, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίων Πάντων, Σπέτσες.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Αὕτη ἡ εἰκών ὑπάρχει τῆς Ὑπεραγίας ἐνδόξου / Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί θαυματουργοῦ / Πορταϊτίσσης τῆς οὔσης ἐν τῇ ἱερᾷ Πατριαρχικῇ καί / Βασιλικῇ τῶν Ἰβήρων Μονῇ Ἐχαλκοχαράχθη δέ / ἐπιμέλεια καί ἀναλώμασι τοῦ ὁσιωτάτου ἐν Μοναχοῖς / καί μουσικολογιωτάτου Πατρός Διονυσίου Ἰβηρίτου / τοῦ ἐκ Δημητριάδος, εἰς διηνεκοῦς πρός τήν Ὑπεραγίαν / Θεοτόκον εὐλαβείας αὐτοῦ τεκμήριον. / Ἐν τῇ Βασιλευούσῃ πόλει τῆς Ρωσσίας Μόσχᾳ / ἐν μηνί Νοεμβρίου τοῦ ,αωλη΄ ἔτους.*

Δεξιά ἡ ἀνάλογη ἐπιγραφή ρωσικά.

Τό πρότυπο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 453 σέ νέα χάραξη. Στήν ἀπεικόνιση τῆς μονῆς παρατηροῦνται μικρές διαφορές: ἔχει ἀφαιρεθεῖ τό πεζούλι κάτω δεξιά καί ἔχει προστεθεῖ στήν παραλία πομπή μοναχῶν πού λιτανεύει τήν εἰκόνα. Ἐπίσης, τό ἀριστερό τμῆμα τῆς μονῆς, πού ἦταν κομμένο στήν παλαιότερη ἐκτύπωση, εἶναι ἐδῶ συμπληρωμένο καί στό σημεῖο αὐτό κατεβαίνει ἕνας χείμαρρος πρός τή θάλασσα· πιό ἀριστερά στέκουν ἄλλοι μοναχοί καί μπροστά, στό πρῶτο ἐπίπεδο, ὁ μοναχός Γαβριήλ κρατεῖ τήν εἰκόνα τῆς Πορταϊτισσας.

Οἱ ἐπιγραφές εἶναι ταυτόσημες, ἀλλά ἔχουν χαραχτεῖ μέ πεζά, ἐκτός ἀπό ἐκείνη πού συνοδεύει τό τελευταῖο εἰκονίδιο κάτω δεξιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos Klöster*, σ. 262.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

456. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.37×0.27 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἰβήρων, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἡ εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας τῶν Ἰβήρων σέ ἄλλη σύνθεση. Λείπουν οἱ ἄγγελοι ἐπάνω καί στή θέση τους ἔχουν χαραχτεῖ σέ δίσκους τά συμπιλήματα *ΜΡ ΘΥ*. Ἀριστερά ἀπό τήν Παναγία ἡ ἐπιγραφή *Η ΠΟΡΤΑΙΤΙCΑ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ*, δεξιά *ΙΣ ΧΣ*.

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα ὑπάρχει τό ἀκόλουθο ἐπίγραμμα: *ἡ Εὐσεβέων, Θεομήτορ Ἰβήρων Πορταΐτισσα / Εἰκόνι σου σεπτῇ τῇδε πέλεις ἀτρεχῶς / Τοῖς αὐτήν δέ προσκυνέουσι πύλας Ἐδέμ ἰρῆς / Σαῖς ἰκεσίαις εἰς Χριστόν, ἄκουσον ἁγνή.*

Ἡ χαλκογραφία ἔχει χαραχτεῖ μέ ἁγιορείτικη τεχνοτροπία, ἴσως στό πρῶτο τέταρτο τοῦ 19ου αἰώνα.

456

457. Η ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Λιθογραφία. 0.60×0.45 μ.
Δ' τέταρτο 19ου αἰ. (Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Τό μεγάλο κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό τή βορειοδυτική του πλευρά. Πίσω ἀπό τό μοναστήρι ἁπλώνεται ἕνα κατάφυτο βουνό, πού χαμηλώνει ἀριστερά καί καταλήγει στή θάλασσα, ὅπου σέ δύο μικρούς κόλπους διακρίνονται οἱ ταρσανάδες καί ἄλλα βοηθητικά κτίσματα τῆς μονῆς. Ἐπάνω, στό κέντρο δόξας μέ φαρδιές δέσμες ἀπό ἀκτίνες, ἔχουν ἀποδοθεῖ μέ δυτική τεχνοτροπία ἡ εἰκόνα τῆς Πορταΐτισσας καί δύο ὁλόσωμοι ἄγγελοι μέ μεγάλα φτερά.

Κάτω, ἡ ἐπιγραφή *Η ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΑΘΩΝΙ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ*, καί ἡ ταυτόσημη ρωσική ἐπιγραφή.

Μέ μικροσκοπικά γράμματα σημειώνεται στά ρωσικά, δεξιά καί ἀριστερά κάτω ἀπό τήν παράσταση, τό ὄνομα τοῦ τυπογράφου, *ΤΙΠΟΛΗΤΟΓΡΑΦΙΑ Ν ΕΦΗΜΟΡ.*

457

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 80-81, ἀρ. 29.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

458

458. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ ΜΕ ΣΚΗΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.67 × 0.49 μ.
,αψϟγ' (1793), Σεπτέμβριος. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Α. Μπιτσίου, Ὕδρα.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, σέ δύο σειρές, *Ἡ παροῦσα εἰκών ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου Ἱερέως Κυρίου Παρθενίου καί Παϊσίου Μοναχοῦ αὐταδέλφου του ἐκ νήσου Ζακύνθου ὑπάρχοντος καί ἐξ οἰκείων ἐξόδων τε καί δαπάνης ἐκδοθεῖσα εἰς κοινήν ὠφέλειαν τοῦ Ὀρθοδόξου Γένους ἐν ἔτει ,αψϟγ' ἐν μηνί Σεπτεμβρίου.*

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας, σέ ὀρθογώνιο πλαίσιο, παριστάνεται ὁ Πρόδρομος ὁλόσωμος μέ μεγάλα φτερά. Φορεῖ μηλωτή καί μανδύα, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί μέ τό ἀριστερό κρατεῖ σταυρό ἀπό τόν ὁποῖο κρέμεται ταινία. Στέκεται σέ τοπίο δίπλα σέ ποταμό (τόν Ἰορδάνη). Κάτω ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΙΣ.*

Ἐπάνω ἀπό τήν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου, σέ μακρόστενο πλαίσιο, παριστάνεται τό συμπόσιο τοῦ *Ἡρώδη*, καί στήν ἀντίστοιχη θέση κάτω *Ἡ Σκήτη τοῦ Προδρόμου ἐπάνω τῶν Ἰβήρων*, μέ τό κυριακό στό κέντρο καί τίς καλύβες τῆς σκήτης σκορπισμένες στό τοπίο.

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τίς κεντρικές παραστάσεις, σέ μικρά τετράγωνα πλαίσια, ἀπεικονίζονται δώδεκα σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ Προδρόμου, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀπό ἐπάνω, ἀριστερά
Ἡ σφαγή τοῦ Ζαχαρία
Ὁ Ἄγγελος Εὐαγγελίζει τόν Ζαχαρίαν
Ὁ Ἀσπασμός τῆς Ἐλισάβετ
Ἡ Γέννησις τοῦ Προδρόμου
Ἡ Ἐλισάβετ φεύγει εἰς τήν Ἔρημον
Ὁ Ἄγγελος ὅπου πέρνει τόν Πρόδρομον εἰς τήν ἔρημον

Δεξιά
Ἡ εὕρεσις τοῦ τιμίου Προδρόμου
Φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ
Ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ
Ἴδε ὁ Ἀμνός τοῦ Θεοῦ
Ὁ Πρόδρομος ἐλέγχει τόν Ἡρώδην
Ἡ ἀποτομή τοῦ Προδρόμου

Ἡ χαλκογραφία εἶναι πιθανό νά χαράχτηκε στή Βενετία. Παραλλαγή τῆς ἴδιας σύνθεσης χωρίς τή σκήτη τῶν Ἰβήρων ἀποδίδεται στή χαλκογραφία ἀρ. 271.

Οἱ δύο Ζακύνθιοι ἀδελφοί, ὁ ἱερέας Παρθένιος καί ὁ μοναχός Παΐσιος, χρηματοδότησαν τόν ἴδιο χρόνο καί τήν ἐκτύπωση τῆς χαλκογραφίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀρ. 293.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 192-193, ἀρ. 85 (λεπτομέρεια).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

459. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.38 × 0.28 μ.
Α΄ τέταρτο 19ου αἰ. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, "Αγιον "Ορος.

Ὁ Πρόδρομος ὁλόσωμος, μετωπικός, μέ μεγάλα φτερά, φορεῖ μηλωτή καί ἱμάτιο, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί μέ τό ἀριστερό κρατεῖ σταυρό καί εἰλητάριο. Στέκεται σέ τοπίο ἀνάμεσα στό κυριακό καί τίς καλύβες τῆς σκήτης τῶν Ἰβήρων, πού τοῦ εἶναι ἀφιερωμένη.

459

Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
460	1755	Ἡ μονή Χελανδαρίου	Θ. Μέσμερ	Βιέννη
461	1757	Ἡ μονή Χελανδαρίου		Μόσχα
462	1763	Ἡ Τριχεροῦσα - Ἡ μονή Χελανδαρίου		(Βιέννη)
463	1763	Ἡ Ὁδηγήτρια - Ἡ μονή Χελανδαρίου		(Βιέννη)
464	1764	Ἡ μονή Χελανδαρίου		Βιέννη
465	1779	Ἡ μονή Χελανδαρίου		—
466	1817	Οἱ ἅγιοι Σάββας καί Συμεών - Ἡ μονή Χελανδαρίου		—
467	1818	Οἱ ἅγιοι Σάββας καί Συμεών - Ἡ μονή Χελανδαρίου	(Ἀρσένιος)	("Αγιον "Ορος)

Οἱ κτίτορες τῆς σερβικῆς μονῆς Χελανδαρίου, βασιλεῖς τῆς Σερβίας Στέφανος Νεμάνια καί ὁ γιός του Ράστκο, ἵδρυσαν τό μοναστήρι τό 1197 στή θέση παλαιότερης μονῆς, στή βορειοανατολική πλευρά τοῦ "Αθω. Μόνασαν στό "Αγιον "Ορος, ὁ πρῶτος μέ τό ὄνομα Συμεών, ὁ δεύτερος μέ τό ὄνομα Σάββας. Ὁ Σάββας ἐπέστρεψε ἀργότερα στήν πατρίδα του καί ἔγινε ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας, ἐνῶ ὁ πατέρας του Συμεών πέθανε στό Χελανδάρι.

Ἡ μονή δέχτηκε πλούσιες εὐεργεσίες ἀπό τούς βασιλεῖς τῆς Σερβίας Στέφανο Β΄, ἀδελφό τοῦ ἁγίου Σάββα, καί ἰδιαίτερα ἀπό τόν Στέφανο Δουσάν, πού τήν ἐπισκέφθηκε τό 1347. Ἀργότερα ἐνισχύθηκε ἀπό τούς Ρώσους τσάρους καί τούς ἡγεμόνες ἄρχοντες τῆς Μολδοβλαχίας. Συγκέντρωσε μεγάλο ἀριθμό Σέρβων καί Βουλγάρων μοναχῶν καί κληρικῶν, πολλοί ἀπό τούς ὁποίους ἔπαιξαν σημαντικό ρόλο στήν ἱστορία τῆς σερβικῆς ἐκκλησίας, καί γιά ἀρκετούς αἰῶνες τό Χελανδάρι ὑπῆρξε ἕνα ἀξιόλογο πνευματικό κέντρο, μέ μεγάλη ἀκτινοβολία στούς σερβικούς πληθυσμούς.

Τό Χελανδάρι εἶναι ἀφιερωμένο στά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Στό καθολικό βρίσκονται οἱ θαυματουργές εἰκόνες τῆς Παναγίας Τριχερούσας καί τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας πού ἐπονομάζεται Παπαδική. Ὁ ἅγιος Σάββας εἶχε μεταφέρει στόν "Αθω τήν εἰκόνα τῆς Τριχερούσας ἀπό τή μονή τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Παλαιστίνης· λέγεται Τριχεροῦσα γιατί ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός κρέμασε ἐπάνω της ὁμοίωμα τοῦ κομμένου χεριοῦ του, τό ὁποῖο μέ τή βοήθεια τῆς Θεοτόκου ξανακόλλησε στόν καρπό.

Ἐνῶ στή χαλκογραφία ἀρ. 460 παριστάνεται μόνο τό καθολικό τοῦ μοναστηριοῦ πλαισιωμένο ἀπό θρησκευτικές σκηνές, στήν ἀρ. 461, πού τυπώθηκε στή Μόσχα, ἐμφανίζεται ὁλόκληρο τό κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς στό κέντρο ἐκτεταμένου τοπίου, σέ ὁριζόντια διάταξη. Παραλλαγή τῆς σύνθεσης αὐτῆς εἶναι ἡ χαλκογραφία ἀρ. 464 τοῦ 1764. Στή χαλκογραφία ἀρ. 465 τοῦ 1779 ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια ἀπεικόνιση τῆς μονῆς, σέ περιορισμένο ὅμως τοπίο καί σέ συνδυασμό μέ δεκαεπτά εἰκονίδια.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μικρές ἀναπαραστάσεις τοῦ μοναστηριοῦ συνοδεύουν τίς δύο εἰκόνες τῆς Παναγίας ἀρ. 462 καί 463, καθώς καί τίς χαλκογραφίες τῶν ἁγίων Σάββα καί Συμεών ἀρ. 466 καί 467.

Οἱ ἀφιερωτικές ἐπιγραφές ἔχουν χαραχτεῖ στά σλαβονικά στή χαλκογραφία ἀρ. 461, στά ἑλληνικά στίς δύο εἰκόνες τῆς Παναγίας τοῦ 1763, ἐνῶ στίς ὑπόλοιπες ὑπάρχουν σλαβονικές καί ἑλληνικές ἐπιγραφές.

Ἐκτός ἀπό τίς δύο παραστάσεις ἀρ. 462 καί 463, οἱ χαλκογραφίες τοῦ Χελανδαρίου ἔχουν δημοσιευθεῖ ἀπό τόν καθηγητή D. Davidov (βλ. Davidov, *Chilandar*).

460. Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

460

Χαλκογραφία.
,αψνε' (1755), Ἰουλίου 30. Βιέννη.
Χαράκτης: (Θωμᾶς Μέσμερ).

Ἀναδημοσίευση ἀπό τή μελέτη τοῦ D. Davidov (βλ. βιβλιογραφία).

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή *Ὁ παρών τύπος τῆς ὡραιοτάτης ἐκκλησίας τῆς σεβασμίας καί βασιλικῆς μονῆς τῆς καί τῶν σλαβονο/σέρβων καί (...) τοῦ Χιλανταρίου κατά τό ἁγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθωνος κειμένης τε καί τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῶν εἰσοδίων / τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου μετά τῶν περί αὐτήν ἱστορηθεισῶν σεπτῶν καί θαυματουργῶν εἰκόνων, ἐτυπώθη διά συνδρομῆς μέν τοῦ πα/νοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κυ(ρίου) Γερασίμου καί τοῦ πανοσιωτάτου ἱερομονάχου κυ(ρίου) Νικολάου τῶν κοινοβιατῶν τῆς ἰδίας μονῆς δαπάνη / δέ τῶν ἐντιμωτάτων πραγματευτῶν τοῦ τε κυ(ρίου) Θεοχάρη καί κυ(ρίου) Δήμκου καί κυ(ρίου) Παναγιώτη ἐκ πόλεως σερβίων ἀφ' ὧν / καί ἀφιερώθη εἰς τήν ρηθεῖσαν μονήν ἵνα παρέχηται τοῖς εὐσεβέσι δωρεάν. Ἐν Βιέννῃ ,αψνε' Αὐστρία Ἰουλ. 30.*

Δεξιά ἔχει χαραχτεῖ ἡ ἀντίστοιχη σλαβική ἐπιγραφή.

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται τό καθολικό τῆς μονῆς Χελανδαρίου. Τήν ἐκκλησία κρατοῦν ἀπό ἀριστερά ὁ ἅγιος Σάββας μέ στολή ἐπισκόπου καί ἀπό δεξιά ὁ ἅγιος Συμεών μέ ἔνδυμα μοναχοῦ. Δίπλα στόν τελευταῖο εἰκονίζεται ἡ ἁγία Ἄννα, καί δίπλα στόν ἅγιο Σάββα ὁ ἅγιος Ἀρσένιος μέ ἐπισκοπική ἐνδυμασία. Πάνω ἀπό τό καθολικό τέσσερις μικροί ἄγγελοι κρατοῦν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τριχερούσας καί κάτω ὑπάρχει πολυπρόσωπη σκηνή πού παριστάνει τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Τή σύνθεση συμπληρώνουν στά πλάγια ἕξι ὀρθογώνια εἰκονίδια, ὅπου παριστάνονται, ἀριστερά, *ἡ γέννηση τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ σκέπη τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ ἅγιος Γεώργιος,* καί δεξιά, *ὁ εὐαγγελισμός τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ κοίμησις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἅγιος ἀπόστολος Πέτρος.*

Δίπλα στίς παραπάνω ἑλληνικές ἐπιγραφές ἔχουν χαραχτεῖ οἱ ἀντίστοιχες σλαβικές.

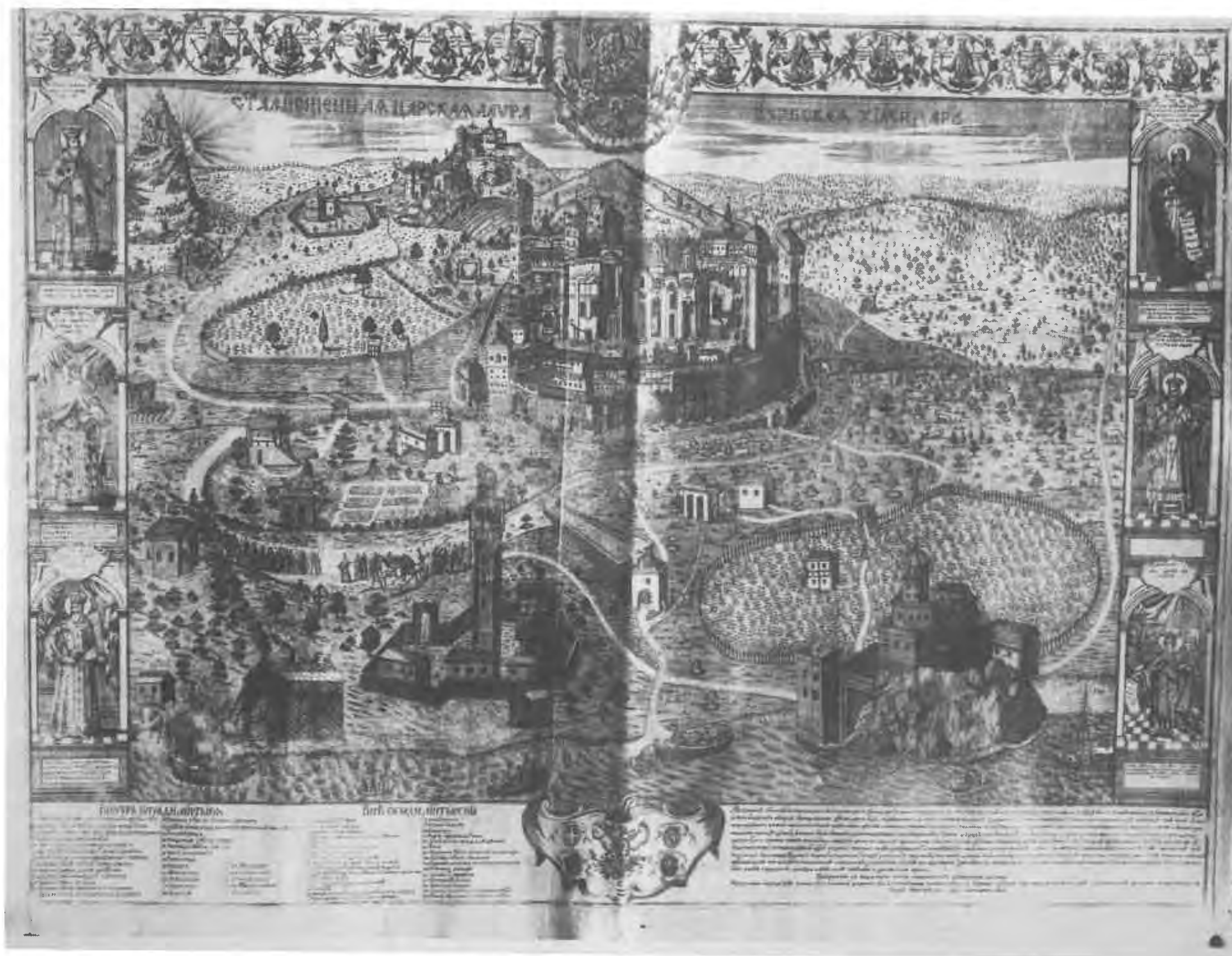
Ἀπό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή μαθαίνουμε ὅτι ἡ χαλκογραφία χαράχτηκε στή Βιέννη μέ δαπάνες τῶν πραματευτῶν Θεοχάρη, Δήμκου καί Παναγιώτη ἀπό τά Σέρβια τῆς Μακεδονίας, καί μέ συνδρομή τοῦ ἱερομονάχου Νικολάου καί τοῦ ἀρχιμανδρίτη Γερασίμου. Ὁ τελευταῖος εἶναι γνωστός ἀπό τή δράση του στά χρόνια ἐκεῖνα στή μονή Χελανδαρίου.

Ἐνῶ δέν ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ χαράκτη στήν παράσταση, ὁ D. Davidov πιστεύει ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Θωμᾶ Μέσμερ (1717-1777), πού ἔχει χαράξει ἀρκετές χαλκογραφίες στή Βιέννη, εἴτε σέ συνεργασία μέ τόν Χριστόφορο Ζεφάρ εἴτε ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτόν. Ὁ Davidov στηρίζει τή γνώμη του σέ κριτήρια τεχνοτροπίας, ἀλλά καί στό γεγονός ὅτι ἡ παραγγελία προῆλθε ἀπό κατοίκους τῆς Μακεδονίας, χῶρο στόν ὁποῖο ὁ Μέσμερ εἶχε γνωριστεῖ μέ πελάτες μέσω τοῦ Ζεφάρ, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τή χαλκογραφία τῆς Παναγίας τῆς Ὀλυμπιώτισσας, πού χάραξε μέ σχέδια τοῦ Ζεφάρ γιά Κοζανίτη πραματευτή τό 1752 (βλ. ἐδῶ σ. 170).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Davidov, *Chilandar*, σ. 152-155, πίν. 1, 2, 3.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

461

461. Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.69×0.74 μ.
1757. Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.

Σερβική χαλκογραφία, τυπωμένη στή Μόσχα καί ἀφιερωμένη στό Χελανδάρι ἀπό τόν ἀρχιμανδρίτη Ἐλισαῖο, πού καταγόταν ἀπό τό Ἰπέκιο (Πέτς).

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς ὀρθώνεται στό κέντρο τῆς εἰκόνας. Γύρω του ἁπλώνεται τοπίο μέ δέντρα καί περιβόλια, πού φτάνει ὥς τή θάλασσα. Στήν ἀκρογιαλιά, ἀπό ἀριστερά, ὁ ταρσανάς, ὁ πύργος τοῦ Μιλούτιν καί σ' ἕνα βράχο τό μονύδριο τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Στό δρόμο, ἀριστερά ἀπό τόν πύργο, πομπή μοναχῶν ὑποδέχεται τόν Σέρβο βασιλιά Στέφανο Δουσάν καί τήν ἀκολουθία του. Στό βάθος ἀριστερά ὑψώνεται ἡ κορυφή τοῦ Ἄθω καί δεξιότερα οἱ σκῆτες τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τοῦ Προδρόμου.

Στά πλάγια τῆς εἰκόνας, σέ ὀρθογώνια πλαίσια, στέκουν ὁλόσωμοι κάτω ἀπό τοξωτά ἀνοίγματα οἱ ἅγιοι Σάββας, Μιλούτιν καί Στέφανος ἀριστερά, Συμεών, Ἀρσένιος καί Οὖρος δεξιά. Ἐπάνω, σέ μία στενή ζώνη, δεκατέσσερα μετάλλια πλαισιωμένα ἀπό κληματίδες παριστάνουν ἁγίους καί βασιλεῖς τῆς Σερβίας. Ἡ σειρά διακόπτεται στό κέντρο ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τριχερούσας καί μικρή παράσταση τοῦ Στέφανου Νεμάνια.

Στά διάφορα κτίρια πού βρίσκονται μέσα καί ἔξω ἀπό τή μονή, ὑπάρχουν μικροί ἀριθμοί πού παραπέμπουν σέ ἐπεξηγηματικά κείμενα χαραγμένα κάτω ἀπό τήν παράσταση ἀριστερά. Ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή βρίσκεται σέ ἀντίστοιχη θέση δεξιά καί στό κέντρο, σέ μικρό πλαίσιο, τέσσερα οἰκόσημα καί μικρή παράσταση τοῦ Στέφανου Δουσάν καβαλάρη.

Ὅλες οἱ ἐπιγραφές τῆς χαλκογραφίας εἶναι σλαβονικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

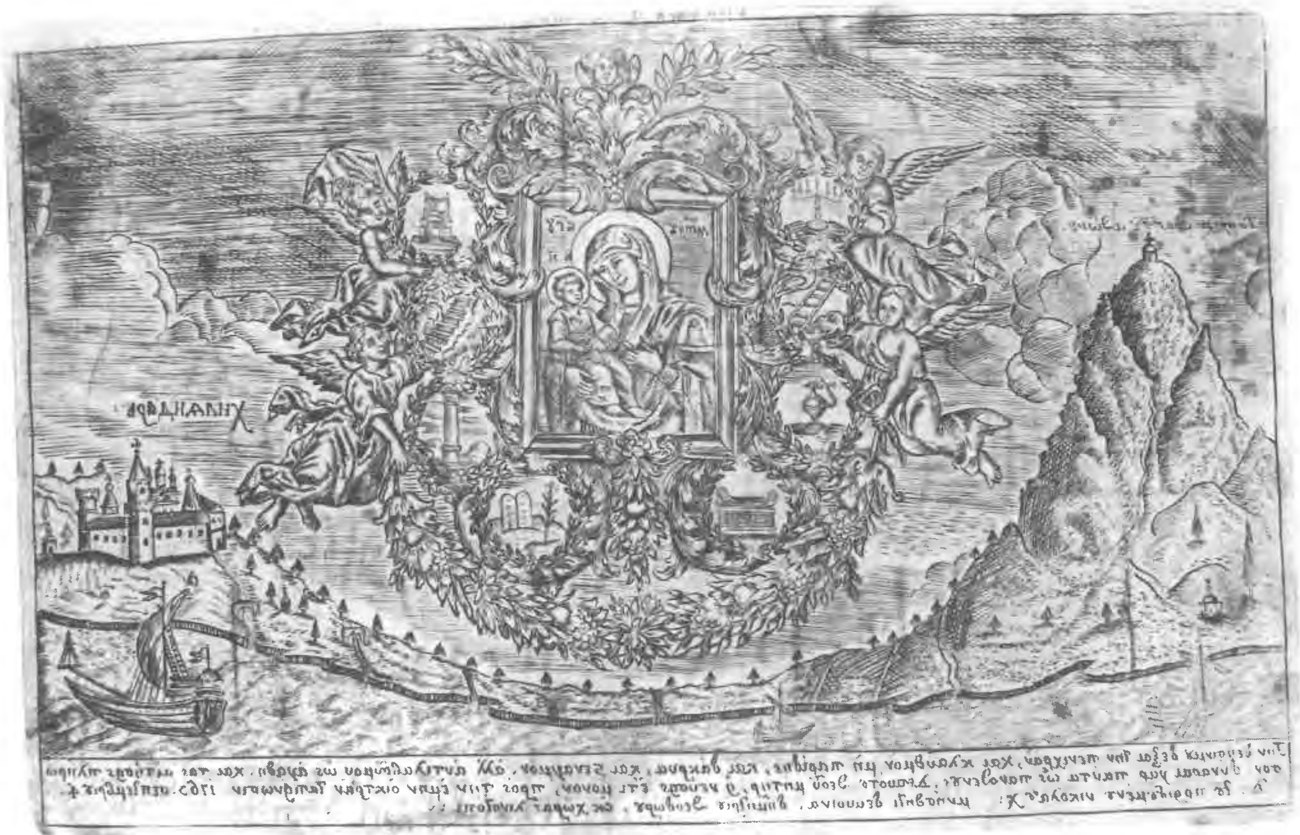
Davidov, *Chilandar,* σ. 155-161, πίν. 8, 9, 10.
D. Bogdanović, V. J. Djurić, D. Medaković, *Chilandar,* Βελιγράδι 1978, σ. 32-33.
Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 86-91, ἀρ. 32, 33, 34 (λεπομέρεια).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

462

463

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

462. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΤΡΙΧΕΡΟΥΣΑ - Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.17×0.265 μ.
1763, Σεπτεμβρίου 4. (Βιέννη;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Πρός τίνα καταφύγω ἄλλην ἁγνή; ποῦ προσδράμω λοιπόν καί σωθήσομαι; ποῦ πορευθῶ; ποίαν δέ ἐφεύρω καταφυγήν; / ποίαν θερμήν ἀντίληψιν; ποίαν ἐν ταῖς θλίψεσι βοηθόν; εἰς σέ μόνην ἐλπίζω, εἰς σέ μόνην καυχῶμαι, καί ἐπί σέ θαρρῶν / κατέφυγον : — 1763. σεπτεμβρίου 4. Δ(απάνη;): τοῦ προηγουμένου νικολάου χ(ελανδαρηνοῦ;): μνήσθητι Δέσποινα, δημητρίου θεοδώρου ἐκ χώρας λινοτόπι.*

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τριχερούσας εἶναι τοποθετημένη στό κέντρο ἑνός πλούσιου φυτικοῦ συμπλέγματος, πού συγκρατοῦν τέσσερις μικροί ἄγγελοι. Ἀπό κάτω στενή λωρίδα γῆς, πού φαρδαίνει στά πλάγια, καταλήγει ἀριστερά στήν κορυφή τοῦ Ἄθω, *τό ἅγιον ὄρος τοῦ ἀθῶνου,* καί δεξιά σέ ἕνα χαμηλότερο ὕψωμα, ὅπου ἔχει σχεδιαστεῖ τό μοναστήρι τοῦ Χελανδαρίου, *Χηλλανδάρι,* σέ ἁπλή μορφή: ἕνα χαμηλό τεῖχος ἀνάμεσα σέ δύο ψηλούς πύργους μπροστά, ἄλλος πύργος στό βάθος καί οἱ τροῦλοι τοῦ καθολικοῦ. Στό πρῶτο ἐπίπεδο διακρίνονται στή θάλασσα τρία πλοιάρια.

Δέν ἀποκλείεται ἡ χαλκογραφία νά χαράχτηκε στή Βιέννη, ἄν ὁ προηγούμενος Νικόλαος πού ἀναφέρεται στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, εἶναι ὁ ἴδιος πού φρόντισε τήν ἐκτύπωση τῆς παράστασης ἀρ. 460 τοῦ 1755. Ἄλλωστε καί τό Λινοτόπι, ὁ τόπος καταγωγῆς τοῦ ἤ τῶν ἀφιερωτῶν Δημητρίου Θεοδώρου, βρίσκεται κοντά στά Σέρβια, τήν πατρίδα τῶν ἀφιερωτῶν τῆς χαλκογραφίας τοῦ 1755.

463. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ - ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.17×0.26 μ.
1763, Σεπτεμβρίου 4. (Βιέννη;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Τήν δέησίν μου δέξαι τήν πενιχράν, καί κλαυθμόν μή παρίδης, καί δάκρυα, καί στεναγμόν, ἀλλ' ἀντιλαβοῦ μου ὡς ἀγαθή καί τάς αἰτήσεις πλήρω/σον: δύνασαι γάρ πάντα ὡς πανσθενοῦς, Δεσπότου Θεοῦ μήτηρ, εἰ νεύσεις ἔτι μόνον, πρός τήν ἐμήν οἰκτράν ταπείνωσιν 1763. σεπτεμβρίου 4. / Δ(απάνη;): τοῦ προηγουμένου νικολάου χ(ελανδαρηνοῦ;): μνήσθητι δέσποινα, δημητρίου θεοδώρου ἐκ χώρας λινοτόπι:*

Ἡ εἰκόνα τῆς Ὁδηγήτριας παριστάνεται ἐδῶ σέ εἰκονογραφική σύνθεση ἀνάλογη μέ τήν Τριχεροῦσα ἀρ. 462, στίς ἴδιες διαστάσεις καί μέ τήν ἴδια χρονολογία καί ἀφιερωτική ἐπιγραφή. Πρόκειται ἴσως γιά τή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Παπαδικῆς. Ὁ φυτικός διάκοσμος γύρω ἀπό τή Θεοτόκο εἶναι πυκνότερος, μέ περισσότερα θρησκευτικά σύμβολα, καί ἡ μονή ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό ἄλλη ὀπτική γωνία. Ἡ ἐπιγραφή πάνω ἀπό τήν εἰκόνα εἶναι σβυσμένη καί τό ὄνομα τῆς μονῆς εἶναι γραμμένο σερβικά.

464. Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία.
,αψξδ' 1764, Φεβρουαρίου Κ' (20). Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνικό Μουσεῖο, Βελιγράδι.

Ἡ χαλκογραφία εἶναι χωρισμένη σέ τρεῖς ζῶνες. Στή μεσαία καί μεγαλύτερη τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Χελανδαρίου ὀρθώνεται σέ βουνοπλαγιά, πού ἐκτείνεται ἀπό τήν κορυφή τοῦ Ἄθω καί τή σκήτη τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἐπάνω ἀριστερά) ὡς τήν παραλία. Ἐκκλησίες, πύργοι καί διάφορα βοηθητικά κτίσματα τῆς μονῆς εἶναι σκορπισμένα στό τοπίο ἀνάμεσα σέ ἀμπελῶνες καί περιβόλια. Ἀπό πάνω ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΛΑΒΕΝΙΚΗ ΜΟΝΗ ΛΑΥΡΑ ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΝΤΑΡΙΟΥ,* καί ἀπό κάτω ἀνάλογα σλαβονικά κείμενα.

Στήν ἐπάνω ζώνη εἰκονίζονται *τά Εἰσόδια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ Ἁγία Τριάς,* τέσσερις ἄγγελοι πού κρατοῦν τή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τριχερούσας, μέ τήν ἐπιγραφή *Αὕτη ἡ εἰκών ἰάσατο τήν τοῦ Δαμασκηνοῦ χεῖρα,* καί οἱ δύο ὁλόσωμες μορφές τῶν ἁγίων Σάββα καί Συμεών. Οἱ συνθέσεις αὐτές πλαισιώνονται στά πλάγια καί ἐπάνω ἀπό δεκατέσσερα μικρότερα εἰκονίδια μέ τίς ἀκόλουθες παραστάσεις, ἀρχίζοντας ἀπό κάτω ἀριστερά, *ὁ ἅγιος εὐαγγελιστής Λουκᾶς, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ ἅγιος εὐαγγελιστής Ματθαῖος, ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, ἡ Κοίμησις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὁ ἅγιος εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ ἅγιος Εὐαγγελιστής Μάρκος.* Οἱ ἐπιγραφές εἶναι γραμμένες ἑλληνικά καί σλαβονικά.

Στήν κάτω ζώνη ἔχει χαραχτεῖ ἕνα ἔμμετρο κείμενο πού ἀναφέρεται σέ θρύλους καί παραδόσεις σχετικές μέ τό μοναστήρι, καί ἀπό κάτω σημειώνονται οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν ἀριθμῶν πού βρίσκονται μέσα στό μοναστήρι, καί ἐκείνων πού ἀφοροῦν τήν ἔξω ἀπό τή μονή περιοχή. Τά σλαβονικά κείμενα εἶναι συγκεντρωμένα στό δεξί τμῆμα τῆς εἰκόνας καί τά ἑλληνικά, πού ἀκολουθοῦν, στό ἀριστερό[1].

Τό ποίημα:

Βλέπεις ἴσως Χριστιανέ τόν τύπον καί θαυμάζεις
Καί ποῦ τό Μοναστῆρι νά ἰδῆς καί θαῦμα νά μή κράζης
Ἐτοῦτο οἱ παλαιοί Λεοντόστομον τό κράζουσι
Ὅπου κεῖνοι οἱ πατέρες τούς δαίμονας σπαράσσουσι
Ἀλλ' ὅμως ὄνομ' ἄλλαξε καί λέγεται Χιλιαντάρι

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

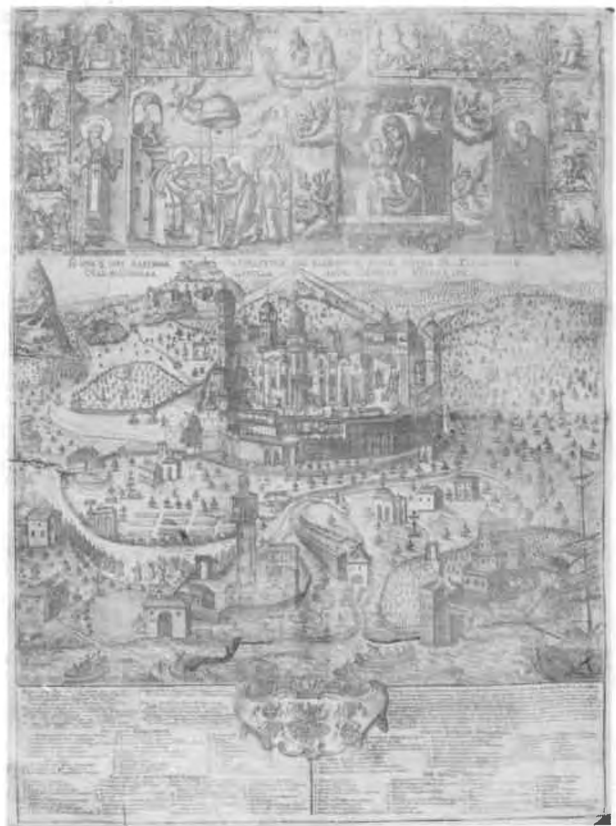
Οἱ βάρβαροι τό φθόνησαν καί ἤθελαν νά βάλουν φεγγάρι
Ἀντάρα κι' ἀντάρα τό ἔκρυψε καί τούς ἐχθρούς ἐγέλασε
Καί τοῦτο εἰς τό ἑξῆς Χιλιαντάρι τό ὠνόμασε
Κτήτορας ἔχει παμπαλαίους, θαυμαστούς καί ὅλους τρεῖς
Ἀνδρόνικον, Σάββαν καί Συμεών, τούς πάντας βασιλεῖς
Ὁ πρῶτος ἦν τό καύχημα τῆς Ρωμαίων βασιλείας
Καί οἱ λοιποί πατέρας καί υἱός, τό θαῦμα τῆς Σερβίας
Αὐτή εἶναι Νικολάου συνδρομή τοῦ ὁσιωτάτου
Ἔξοδος ὅμως Χρήστου Κούρτοβικ τοῦ ἐντιμοτάτου
Ὁ εἷς ἀπό Πολύγυρον Χιλιανταρίου προεστώς
Κι' ἄλλος ἐκ Τρεμπίνιας τῆς Μπόσνας, τοῦ ἰδίου βοηθός
Βλέπε τό λοιπόν προαίρεσιν κἄν θέλεις μήμησαί την
Κι' ὅταν ἠμπορεῖς ἴδε μή λείπῃς ἐνέργησέ την
αψξδ 1764 Φεβρουαρίου Κ ἐν Βιέννῃ.

ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ

1. *Τό καθολικόν τά εἰσόδεια τῆς ὑπεραγίου Θεοτόκου*
2. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Σάββα καί Σιμεών*
3. *Ἡ ἐκκλησία δηλονότι ἡ σκέπη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*
4. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου*
5. *Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων Ἀναργύρων*
6. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καί ἀρχιδιακόνου Στεφάνου*
7. *Ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων ἀποστόλων*
8. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Προδρόμου*
9. *Ἡ ἐκκλησία τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων*
10. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου*
11. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ*
12. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου καί τά κελλιά τοῦ ἁγίου Νικολάου*
13. *Ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ κτητόρου*
14. *Τό ὀλούκι ὁποῦ πλύνοσι τήν ἐκκλησίαν*
15. *Τό ἐκκλησιαρχεῖον*
16. *Τό πηγάδι τοῦ ἁγίου Σάββα*
17. *Ἡ ἄσκησις τοῦ ἁγίου Συμεών*
18. *Τά κελλιά τῶν μοναχῶν*

ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ Η ΠΕΡΙΟΧΙ

1. *Ὁ πύργος τοῦ Ἀρβανίτι*
2. *Ἡ σκήτη τῆς ἁγίας Τριάδος*
3. *Ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Τριάδος*
4. *Ἡ ἐκκλησία τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου*
5. *Ἡ Βρύσις*
6. *Τό νερόν ὁποῦ ἔρχεται μέσα εἰς τό μοναστήρι*
7. *Ἀμπελῶνας τοῦ Μοναστηρίου*
8. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου*
9. *Ὁ Ἄθωνας ἕως ἐδῶ ἦλθεν ὁ ἅγιος Στέφανος ὁ δυνατός βασιλεύς τῶν Σέρβων*
10. *Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἰς τόν Ἄθωνα*
11. *Ἡ σκήτη τῆς ἁγίας Ἄννης*
12. *Καί τό νερόν ὁποῦ ἔρχεται εἰς τήν Λαύραν*
13. *Ὁ λάκκος*
14. *Τό παλαιό μοναστήριο ναός δέ τῆς ἀναλήψεως πλησίον εἰς τήν θάλασσαν*
15. *Ὁ ἀρσανᾶς ἤ λυμεώνας τῶν καραβίων*
16. *Ὁ παλαιός ἀρσανᾶς*
17. *Τό σπῆτι τῆς ἀμπελικῆς*
18. *Ὁ μύλος*
19. *Οἱ κουκουνάρια ὁποῦ ὁ ἅγιος Σάββας εὑρῆκε θυσαβρόν*
20. *Ὁ πύργος καί (...) γαλατεῖον*
21. *Ὁ βασιλεύς διαβαίνει εἰς τό μοναστήριον*
22. *Τό ἁλώνι*
23. *Οἱ ἐλαία τοῦ βασιλέως κι' ἁγίου Στεφάνου τοῦ ἰσχυροῦ κι' ὁ σταυρός*
24. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου ἀρχηδιακόνου Στεφάνου*
25. *Ἡ Σαμαρία καί ὁ ἐλαιῶνας*
26. *Τό σιταρόσπητον εἰς τήν θάλασσαν*
27. *Ἡ βρύση κι σπίτι ξενοδοχεῖον*
28. *Ὁ ἀχηρώνας*
29. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Τρίφωνος*
30. *Τό πλισταρεῖον*
31. *Τό κοιμητήριον τῶν πατέρων*
32. *Ἡ θαυματουργή εἰκών τῆς Παναγίας*
33. *Ἡ ἐκκλησία τοῦ κοιμητηρίου*

464

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Davidov, *Chilandar*, σ. 161-164, πίν. 8, 9, 10.

1. Εὐχαριστῶ θερμά τόν καθηγητή D. Davidov πού μοῦ παραχώρησε τή φωτογραφία τῆς χαλκογραφίας, καθώς καί τόν καθηγητή M. Petrović πού εἶχε τήν ὑπομονή νά ἀντιγράψει ἀπό τό πρωτότυπο τίς ἑλληνικές ἐπιγραφές.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

МНТЫРЬ ХИЛЕНДАРЬ

465

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

465. Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.69×0.50 μ.
1779.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω δεξιά, *ΑΥτη ἡ ἠκών ὑπάρχει ἐκ τῆς Ἱερᾶς καί Βασιλικῆς Μονῆς Σλαβενο Σερμ/πικῆς Λάβρας τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος εὑρισκομένης Χιλιανδάρι ὀνο/μαζόμενον ἐν ᾧ εὑρίσκεται Ναός ἡ Εἴσοδος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου μετά τῆς θαυ/ματουργοῦ εἰκόνος τῆς αὐτῆς Μητρός τοῦ Θεοῦ, καί ἑτέρων κύκλῳ ἁγίων Εἰκόν/ων οἵτινες ναοί εὑρέσκονται εἰς τό αὐτό Μοναστήριον κτισμένοι φιλοπονίᾳ / καί ἐπιστασίᾳ τοῦ ὁσιωτάτου τῆς αὐτῆς Μονῆς μοναχοῦ καί γέροντος κυρίου Ἀθανα/σίου Ομπάδοβικ διά δαπάνης τῶν ἐντιμοτάτων κυρίου Στεφάνου Ρόζα ἐκ πόλεος / Ἰεγάρ καί κυριο Βρετα Ιωάννω ἐκ πόλεος μοσκοπολίτη μέ ἰδικόν τους κόπον καί / σοτηρηαν ψυχηκῦν ἐδώθη εἰς τύπον τῆς αὐτῆς ἁγίας Μονῆς εἰς ὀφέλειαν καί / χρῆσιν αὐτῆς καί εἰς μνημόσηνον αἰώνιον τῶν γονέον των ἵνα δίδεται ἅπασι τοῖς / εὐσεβέσι καί ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς δωρεάν ἐν ἔτει 1779.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ἡ σλαβονική ἐπιγραφή.

Πάνω ἀκριβῶς ἀπό τίς ἐπιγραφές ἡ ἀπεικόνιση τῆς μονῆς ἀντιγράφει τή σύνθεση τῶν χαλκογραφιῶν τοῦ 1757 καί 1764. Ἐδῶ ὅμως τό τοπίο, περιορισμένο κάτω καί στά πλάγια, ἐκτείνεται μόνο πρός τά πίσω, μέ τίς σκῆτες τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τοῦ Προδρόμου σέ ὑψώματα στό βάθος ἀριστερά.

Πιό ψηλά, σέ δύο σειρές, εἰκονίζονται σέ ὀρθογώνια πλαίσια πέντε μικρές παραστάσεις: ἐπάνω, ὁ ἅγιος Σάββας, ἡ Στέψη τῆς Παναγίας καί ἡ Ἁγία Τριάδα, ὁ ἅγιος Συμεών, ἀπό κάτω, τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ἡ Παναγία ἡ Τριχεροῦσα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή, τό μοναστήρι καί οἱ παραπάνω πέντε παραστάσεις πλαισιώνονται ἀπό δύο κατακόρυφες στῆλες στά πλάγια μέ δώδεκα μικρά εἰκονίδια: ἀριστερά παριστάνεται ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου, οἱ δύο ἀρχάγγελοι, οἱ ἅγιοι Πέτρος καί Παῦλος, ὁ ἅγιος Σάββας, ὁ ἅγιος Γεώργιος, οἱ Μ'(σαράντα) Μάρτυρες, δεξιά, τό Γενέσιο τῆς Θεοτόκου, ἡ Σκέπη τῆς Θεοτόκου, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ ἅγιος Τρύφων.

Στήν εἰκόνα τῆς Τριχερούσας ὑπάρχει μόνο ἑλληνική ἐπιγραφή· στούς ἀρχαγγέλους, στούς Σαράντα Μάρτυρες καί στή Σκέπη τῆς Θεοτόκου ἑλληνικές καί σλαβονικές· σέ ὅλες τίς ἄλλες μόνο σλαβονικές.

Ὁ D. Davidov ἔχει τή γνώμη ὅτι τό πρότυπο τῆς παράστασης αὐτῆς χαράχτηκε τό 1779 ἀπό τόν Σέρβο χαράκτη Ζαχαρία Ὀρφελίν. Ἀργότερα ἡ ἴδια σύνθεση ξαναχαράχτηκε δύο φορές μέ μικρές ἀλλαγές, χωρίς νά μεταβληθοῦν οἱ ἐπιγραφές καί ἡ χρονολογία. Ἕνα ἀπό τά δύο ἀντίγραφα θά πρέπει νά εἶναι ἡ χαλκογραφία πού δημοσιεύεται ἐδῶ.

Ὁ μοναχός Ἀθανάσιος Ὀμπράδοβικ πού ἐπιστάτησε στήν ἐκτύπωση, ταξίδευε συχνά γιά ὑποθέσεις τοῦ Χελανδαρίου, γιά τή συλλογή ἐράνων καί γιά τήν ἀγορά διαφόρων βιβλίων καί ἀντικειμένων πού χρειαζόταν ἡ μονή.

Οἱ δύο πραματευτές πού χρηματοδότησαν τήν ἐκτύπωση ἀνήκουν σέ γνωστές βορειοηπειρώτικες οἰκογένειες, πού ἦταν ἐγκατεστημένες στήν Οὐγγαρία. Ὁ Στέφανος Ρόζα, πού ἐργαζόταν στό Μισκλότζ, ἀναφέρεται ὡς συνδρομητής σέ βιβλίο τοῦ 1783.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 84-85, ἀρ. 31.
Davidov, *Chilandar*, σ. 164-168, πίν. 11.
D. Bogdanović, V. J. Djurić, D. Medaković, *Chilandar*, Βελιγράδι 1978, σ. 72-73.

466. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΣΑΒΒΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΕΩΝ - Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.54×0.38 μ.
1817. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Ἀνδρέας Παβλόφ ἱερομόναχος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται ἡ χαλκογραφημένη πλάκα καί ἕνα ἀντίτυπο).
Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, δεξιά, ἡ ἐπιγραφή *Αὕτη ἡ Εἰκών τοῦ ἁγίου Σάββα τοῦ τῶν Σερβῶν Ἱεράρχου (παρακινήσ/ει;) τοῦ πατρός αὐτοῦ Συμεών τῶν αὐτῶν Σερβῶν Βασιλέως ἐχαλκο/χαράχθη ἀναλώμασιν τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ Χιλανδαρίου τοῦ ἁγίου ὄρους Ἄθω.*

Ἀριστερά ἡ ταυτόσημη ἐπιγραφή στά σερβικά καί ἡ χρονολογία *1817*. Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο τό ὄνομα τοῦ χαράκτη ἱερομονάχου Ἀνδρέα Παβλόφ στά σερβικά.

Ὁ ἅγιος Σάββας, μέ ἀρχιεπισκοπική ἐνδυμασία, καί ὁ ἅγιος Συμεών, μέ μοναχικό ἔνδυμα καί κουκούλιο, παριστάνονται ὁλόσωμοι καί κρατοῦν ἀνάμεσά τους τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τριχερούσας. Στό ἔδαφος, δίπλα στόν καθένα, σκῆπτρο, στέμμα καί σφαίρα, τά σύμβολα τῆς βασιλείας πού ἐγκατέλειψαν γιά νά ἀφιερωθοῦν στόν μοναχικό βίο.

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Τριχερούσας μικρή ἀναπαράσταση τῆς μονῆς Χελανδαρίου. Ἐπάνω ὁ Ἰησοῦς Χριστός πού εὐλογεῖ, σέ στρογγυλή δόξα. Οἱ ἐπιγραφές στό φωτοστέφανο τῶν ἁγίων καί πάνω ἀπό τή μονή, στήν εἰκόνα τῆς Τριχερούσας, εἶναι σερβικές.

Ὁ μέτριος Ρῶσος ἤ Σέρβος τεχνίτης Ἀνδρέας Παβλόφ χάραξε ἐδῶ παραλλαγή μιᾶς χαλκογραφίας τοῦ 1780 τοῦ Σέρβου χαράκτη Ζαχαρία Ὀρφελίν. Στό πρότυπο τοῦ Ὀρφελίν οἱ δύο ἅγιοι κρατοῦν ὁμοίωμα τῆς μονῆς, ἀντί γιά τήν εἰκόνα τῆς Τριχερούσας[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 82-83, ἀρ. 30 (λεπτομέρεια).
Davidov, *Chilandar*, σ. 167, πίν. 12.

1. Davidov, *Chilandar*, σ. 167.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

466

467

467. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΣΑΒΒΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΕΩΝ - Η ΜΟΝΗ ΧΕΛΑΝΔΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.46×0.32 μ.
1818. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: 'Αρσένιος.

The Metropolitan Museum of Art, Whittelsey Fund 1958, N. 'Υόρκη.
Μονή Ζωγράφου, "Αγιον "Ορος.
Μονή Ξηροποτάμου, "Αγιον "Ορος.
Μονή Χελανδαρίου, "Αγιον "Ορος (σώζεται ή χάλκινη πλάκα καί τρία άντίτυπα).

'Επιγραφή, κάτω άριστερά, *Αύτή ή εικόνα χιλιαντάρα σλαβενοσέρσκα κηνοβίου / Μοναστηρά, "Αγιον "Ορος Τριχεροῦσα Παναγία / Κτήτορ "Αγιος Σάββας καί "Αγιος Συμεῶν.* Δεξιά ή άνάλογη σλαβονική έπιγραφή, μέ τή χρονολογία *1818* καί τά όνόματα τοῦ δωρητῆ άρχιμανδρίτη 'Ησαΐα καί τοῦ χαράκτη μοναχοῦ 'Αρσενίου.

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφία άρ. 466. 'Η εικόνα τῆς Τριχερούσας καί ή άναπαράσταση τοῦ Χελανδαρίου εἶναι πιό μεγάλες καί έπάνω, στή θέση τοῦ Χριστοῦ, εικονίζεται σέ άκτινωτή δόξα τό "Αγιον Πνεῦμα (ή Περιστερά). Σέ μικρά πλαίσια οί δίγλωσσες έπιγραφές μέ τά όνόματα τῶν άγίων. 'Η στολή τοῦ άγίου Σάββα εἶναι κεντημένη μέ μικρούς σταυρούς καί λείπουν τά βασιλικά σύμβολα στό ἔδαφος.

Τά τρία άντίτυπα πού σώζονται στό "Αγιον "Ορος παρουσιάζουν μικρές διαφορές σέ σχέση μέ τή χαλκογραφία τοῦ μουσείου Metropolitan, προφανῶς γιατί προέρχονται άπό ἄλλες χαράξεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Davidov, *Chilandar,* σ. 168, πίν. 13.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
468	1754	Ἡ μονή Διονυσίου		Βενετία
469	1780	Ἡ μονή Διονυσίου		Βιέννη
470	1836	Οἱ ἅγιοι Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, Νήφων, Διονύσιος		Ἅγιον Ὄρος
471	1858	Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος - Ἡ μονή Διονυσίου	Εὐθύμιος	Ἅγιον Ὄρος
472	Μέσα 19ου αἰ.	Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος		Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Διονυσίου ὀρθώνεται σ' ἕναν ἀπότομο βράχο πάνω ἀπό τή θάλασσα, στή νοτιοδυτική πλευρά τοῦ Ἄθω. Τήν ἵδρυσε, στά μέσα περίπου τοῦ 14ου αἰώνα, ὁ μοναχός Διονύσιος ἀπό τήν Κορυτσά. Ὁ ἀδελφός του Θεοδόσιος, πού εἶχε χρηματίσει ἡγούμενος τῆς μονῆς Φιλοθέου, ἔγινε ἀργότερα μητροπολίτης Τραπεζοῦντος· ὁ τότε αὐτοκράτορας τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιος ἐνίσχυσε τή μονή μέ σημαντικές δωρεές, τίς ὁποῖες συνέχισαν οἱ Παλαιολόγοι καί ἀργότερα οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας. Τό μοναστήρι εἶναι ἀφιερωμένο στόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο.

Οἱ δύο ἀπεικονίσεις τῆς μονῆς Διονυσίου, πού χαράχτηκαν τόν 18ο αἰώνα, ἡ μία στή Βενετία τό 1754 καί ἡ ἄλλη στή Βιέννη τό 1780, διαφέρουν μόνο στίς ἀφιερωτικές ἐπιγραφές. Στίς δύο χαλκογραφίες πού ἔχουν ὡς κύριο θέμα τόν προστάτη τῆς μονῆς ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο (ἀρ. 470, 471), τό μοναστήρι ἐμφανίζεται, σέ μικρή κλίμακα, στά χέρια τοῦ κτίτορα Διονυσίου στό χαρακτικό τοῦ 1836 καί στόν κάμπο τῆς εἰκόνας στή χαλκογραφία τοῦ 1858.

468. Η ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Χαλκογραφία.
1754. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνικό Φωτογραφικό Ἀρχεῖο, Σόφια.

Ἐπιγραφές, σέ ταινία κυματιστή, στό πάνω μέρος τῆς παράστασης, σέ τρεῖς γλῶσσες (ἰταλικά, ἑλληνικά καί ρωσικά):

DESCRIZIONE O SIA PIANTA DEL SACRO REGGIO, E PATRIARCALE CONVENTO DI SAN GIO(VANNI) BATTISTA, NOMINATO DI DIONISIO SITUATO AL MONTE SANTO DI ATTO, CELEBRE MONTE DI MACEDONIA NEL MARE EGEO.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ.

Ἀπό κάτω ἀνάλογη ρωσική ἐπιγραφή.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, μέ μικρά γράμματα, *ἐν Βενετίᾳ, ἔτει τῷ σωτηρίῳ 1754.*

Ἡ χαλκογραφία ἀπεικονίζει τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Διονυσίου σέ ὁριζόντια διάταξη. Τό ψηλό κάστρο μέ τήν ἐπιμελημένη τοιχοποιία, μέ κανόνια καί πολεμίστρες στή δεξιά πλευρά πού ὀρθώνεται πάνω ἀπό τή θάλασσα, καταλήγει ἐπάνω σέ ἐξῶστες, πίσω ἀπό τούς ὁποίους προβάλλουν τά διάφορα κτίσματα τῆς μονῆς, πού συνοδεύονται ἀπό μικρές ἐπιγραφές. Δεσπόζει ὁ ἐπιβλητικός πύργος δίπλα στό καθολικό καί τό καμπαναριό μέ τό ρολόι. Δίπλα ἀπό τήν ἐκκλησία *ὁ ἅγιος Νικόλαος,* δεξιά *ἡ τράπεζα* καί *ἡ σύναξις,* πίσω *τά παπαδικά κελία* καί ἀριστερά *ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος* καί *οἱ ἅγιοι Πάντες.*

Κάτω ἀριστερά, πάνω ἀπό τήν εἴσοδο, εἰκόνα τοῦ Προδρόμου μέ τήν ἐπιγραφή *ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.* Ἀπό μικρή πόρτα δίπλα στήν εἴσοδο ἕνας δρόμος κατηφορικός, πού ἀκολουθοῦν δύο μοναχοί, ὁδηγεῖ στήν παραλία καί στόν ταρσανά. Δίπλα στόν ταρσανά ἕνας καλόγερος γυρίζει *τόν ἐργάτη,* γιά νά τραβήξει τό μεγάλο ἱστιοφόρο πού πλησιάζει ἀπό δεξιά.

Γύρω ἀπό τό μοναστήρι, σέ τοπίο μέ ἀραιά δέντρα, εἶναι σκορπισμένα διάφορα βοηθητικά κτίσματα τῆς μονῆς. Ἀριστερά, κάτω ἀπό μικρή εἰκόνα τοῦ Προδρόμου, *τό βορδοναρίον, τό λαδαρίον, τό κοιμητήριον, κιόσκιον, Τό περιβόλι, τό προσκύνημα.* Στήν παραλία *τά μαγαζία, ὁ ταρσανᾶς Arsenale, ὁ ἐργάτης.* Δεξιά *τό πρός θάλασσαν μέρος, τό καινούριον σπίτι, ὁ κῆπος, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι.*

Ὁ ἄγνωστος χαράκτης, πού πιθανῶς νά εἶναι Βενετσιάνος, ἔχει ἐργαστεῖ μέ μεγάλη ἐπιμέλεια καί ἔχει ἀποδώσει μέ ἐπιτυχία ὅλες τίς ἀρχιτεκτονικές λεπτομέρειες τῶν διαφόρων κτισμάτων. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ σχεδίαση τοῦ ταρσανᾶ καί ἡ σκηνή τοῦ μοναχοῦ πού γυρίζει τόν *ἐργάτη.*

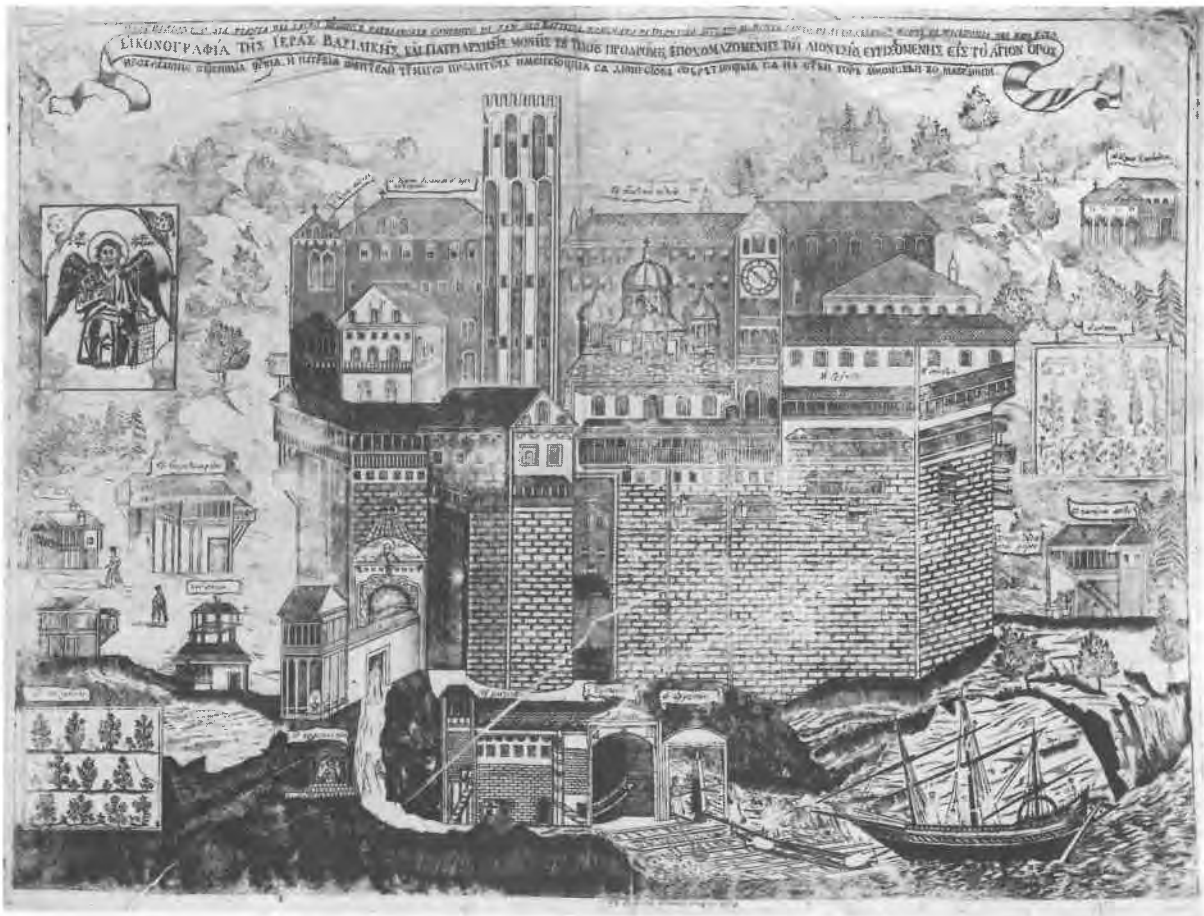
469. Η ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.58×0.74 μ.
1780, Μαΐου 2. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Συλλογή Α. Μπιτσίου, Ὕδρα.

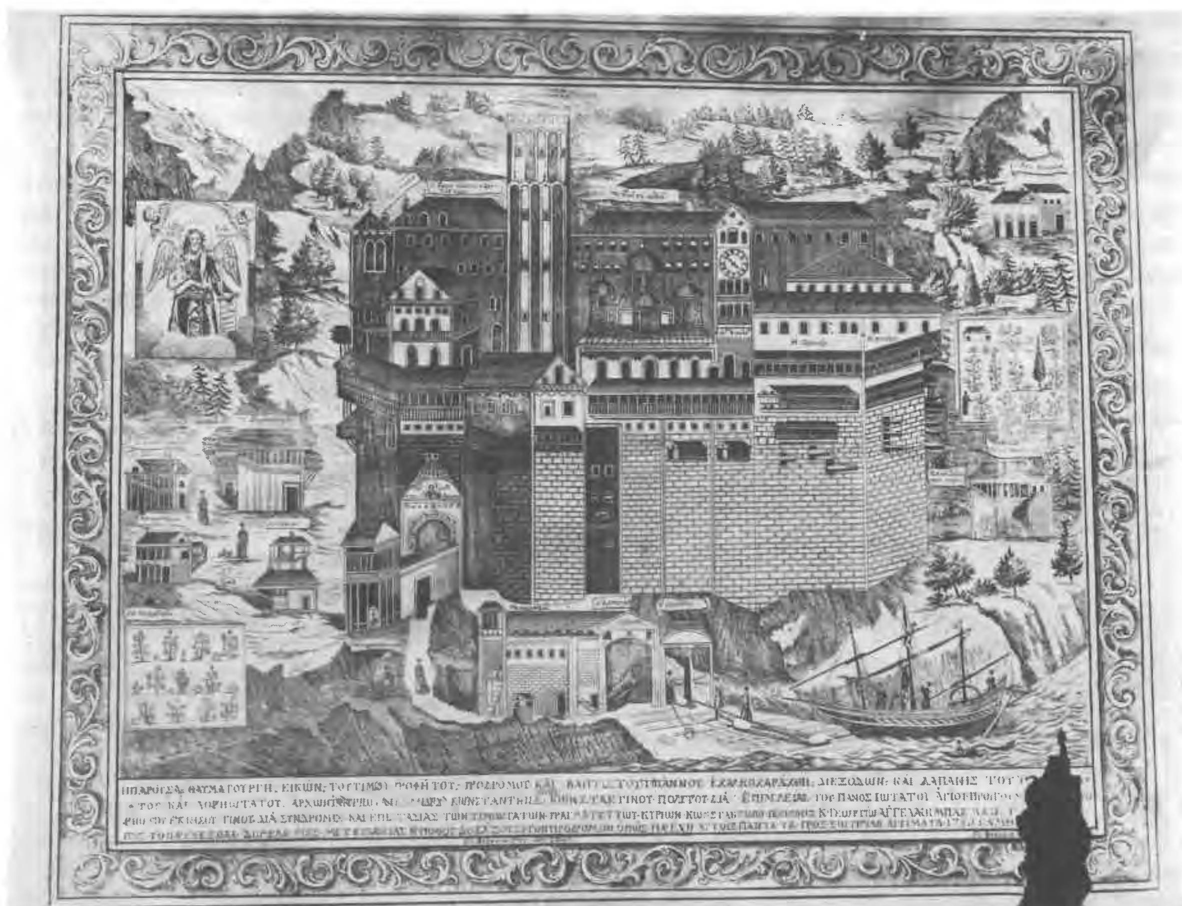
Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΗ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙ ΕΞΟΔΩΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑ/ΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΗΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΩΝΤΟΣ ΚΥΡΙΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΝΟΥ ΜΠΑΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΠΟΛΙΤΟΥ ΔΙΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΙΓΟΥΜΕΝΟΥ Κ(ΥΡΙ)Ω ΓΡΙΓΟ/ΡΙΩ ΤΟΥ ΕΚ ΝΙΣΟΥ ΤΙΝΟΥ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΩΝ ΚΥ-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

468

469

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΡΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΠΟΒΗΖ Κ(ΑΙ) ΓΕΩΡΓΙΩ ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΜΠΑΣΜΑΖΗ ΤΩΝ ΜΕΛΕΝΙΚΙΩΝ / ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΕΧΕΣΘΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΤΟΙΣ ΜΕΤ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ Κ(ΑΙ) ΠΟΘΟΥ ΔΟΞΑΖΟΥΣΙ ΤΟΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟΝ ΟΠΩΣ ΠΑΡΕΧΗ ΑΥΤΟΙΣ.ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΠΡΟΣ ΣΩΤΙΡΙΑΝ ΑΙΤΙΜΑΤΑ 1780 ΕΝ ΜΗΝΙ ΜΑΙΟΥ 2. / Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας.

Ἀντίγραφο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 468 τῆς Βενετίας, χαραγμένο στή Βιέννη μέ νέα ἀφιερωτική ἐπιγραφή. Λείπουν ἀπό τό πάνω τμῆμα οἱ τρίγλωσσες ἐπιγραφές καί γύρω ἀπό τήν παράσταση ἔχει προστεθεῖ διακοσμητικό πλαίσιο. Ἀπό τούς Μελενικιῶτες δωρητές μᾶς εἶναι γνωστός ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος Πόποβιτς, πού ἐπιμελήθηκε στή Βιέννη στά χρόνια 1761-1767 τήν ἐκτύπωση ἄλλων ἑπτά χαλκογραφιῶν (βλ. ἐδῶ σ. 157).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 94-95, ἀρ. 36.

470. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΜΕ ΑΓΙΟΥΣ

Χαλκογραφία. 0.68×0.49 μ.
1836, Ἰουνίου 12. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ξηροποτάμου, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Προδρόμου, Κορακιές, Κρήτη.

Ἐπιγραφή κάτω, σέ δύο σειρές, *ΑΥΤΗ Η ΕΙΚΩΝ ΑΝΕΤΕΘΗ ΤΩ ΙΕΡΩ ΚΟΙΝΟΒΙΩ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥCΙΟΥ ΒΑCΙΛΕΙΚΗC ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΗCΤΟΥ / ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΟCΙΩΤΑΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΑΓΑΠΙΟΥ ΚΑΙ ΔΑΝΙΗΛ ΤΩΝ ΠΡΟCΚΥΝΗΤΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ ΕΠΙCΩΤΗΡΙΩ 1836 ΙΟΥΝΙΟΥ 12.*

Σέ πλακόστρωτο δάπεδο στέκουν ὁλόσωμοι τρεῖς ἅγιοι μέ ψηλόλιγνη κορμοστασιά: στό κέντρο ὁ Πρόδρομος μέ μεγάλα φτερά, πού φορεῖ μηλωτή καί μανδύα, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί μέ τό ἀριστερό κρατεῖ τό κομμένο κεφάλι του σέ βαθύ πιάτο, ἀριστερά *Ο ΑΓΙΟΣ ΝΗΜΦΩΝ,* πού εὐλογεῖ καί κρατεῖ κλειστό βιβλίο, δεξιά *Ο ΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥCΙΟC,* πού κρατεῖ ὁμοίωμα τῆς μονῆς Διονυσίου καί σταυρό. Ἐπάνω ὁ Χριστός στηθαῖος εὐλογεῖ μέσα ἀπό σύννεφα. Στά πόδια τοῦ Προδρόμου μικροσκοπική γονατιστή μορφή ἀφιερωτῆ, πού κρατεῖ ταινία μέ τήν ἐπιγραφή *ΔΕΗΣΙΣ τοῦ (δούλου) τοῦ Θεοῦ* (ἀκολουθεῖ κενό πού προοριζόταν γιά τό ὄνομα τοῦ ἀφιερωτῆ). Ἀπό κάτω, σέ στενή ζώνη, τρεῖς παραστάσεις σέ μικρά τετράγωνα πλαίσια. Ἀριστερά, σέ τοπίο ὁ ἅγιος Μόδεστος, ὁ προστάτης τῶν βοσκῶν, προσεύχεται γονατιστός· πίσω του στέκει ψηλή ἀνδρική μορφή καί μπροστά του εἶναι τά ἄρρωστα ζῶα. Ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟΣ ΜΟΔΕCΤΟC ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΖΩΑ.* Στό κέντρο, σέ προτομή, *Ο ΑΓΙΟC ΒΛΑCΙΟC* μέ ἀρχιερατική στολή. Δεξιά ὁ ἅγιος Στυλιανός, ὁ προστάτης τῶν βρεφῶν, στέκει μέ ἕνα μωρό στήν ἀγκαλιά δίπλα σέ μιά γυναίκα καί σ' ἕνα ἀνδρόγυνο

470

μέ τό ἄρρωστο παιδί τους. Ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟC CΤΥΛΙΑΝΟC ΕΥΛΟΓΕΙ ΤΑ ΒΡΕΦΗ.*

Τά κύρια πρόσωπα τῆς πολύ ἐπιμελημένης καί κομψῆς ἁγιορείτικης σύνθεσης συνδέονται καί τά τρία μέ τή μονή Διονυσίου. Ὁ Πρόδρομος εἶναι ὁ προστάτης ἅγιος τοῦ μοναστηριοῦ, ὁ Διονύσιος εἶναι ὁ κτίτωρ καί ὁ ὅσιος Νήφων[1], οἰκουμενικός πατριάρχης στά χρόνια 1486-1489 καί 1497-1498, ἀποσύρθηκε καί μόνασε στή μονή Διονυσίου. Ἐκεῖ φυλάγονται σέ πολύτιμη λειψανοθήκη, δῶρο τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Νεάγουλου Μπασσαράμπα, τά ὀστά τοῦ ὁσίου, ἐκτός ἀπό τήν κάρα καί τό δεξί του χέρι, πού βρίσκονται στή Ρουμανία.

1. Βλ. *Νέον Ἐκλόγιον,* Βίος καί Πολιτεία τοῦ ὁσίου καί θεοφόρου πατρός ἡμῶν Νήφωνος ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἀσκήσαντος ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Διονυσίου..., σ. 333-346.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

471. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.36×0.27 μ.
‚αωνη' (1858), Νοεμβρίου ζ' (7). ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: Εὐθύμιος ἱερομόναχος.

Συλλογή Δ.Π., 'Αθήνα.
Μονή Ξενοφῶντος, "Αγιον "Ορος.

'Επιγραφή, στό κάτω μέρος τῆς παράστασης, σέ μικρό ροκοκό πλαίσιο, *'Εχαλκοχαράχθη τό παρόν ἐκτύπωμα, τοῦ τιμίου Προδρόμου. Διά συνδρομῆς μέν: / :τοῦ πανοσιωτάτου Καθηγουμένου, τῆς ἱερᾶς Βασιλικῆς τε καί πατριαρχικῆς μονῆς: / :Τοῦ ἁγίου Διονυσίου κυρίου Εὐλογίου. Δι' ἐξόδων δέ τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου: / :Φιλοθέου σταμπαδώρου εἰς μνημόσυνον τῶν γονέων αὐτοῦ: / :'Εχάραξε Εὐθύμιος ἱερομόναχος: 'Εν ἔτη : ‚αωνη'. 'Εν μηνί Νοεμβρίου ζ'.*

Στό κέντρο τῆς παράστασης δεσπόζει ἡ ὁλόσωμη μετωπική μορφή τοῦ Προδρόμου μέ τά μεγάλα φτερά, πού φορεῖ μηλωτή καί μανδύα, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό σταυρό καί ξετυλιγμένο εἰλητάριο μέ τήν ἐπιγραφή *ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ ΗΓΓΙΚΕ ΓΑΡ Η ΒΑCΙΛΙΑ Τῶν ΟΥΡΑνῶν.* Στά πόδια του βαθύ πιάτο μέ τό κομμένο του κεφάλι. Στό τοπίο ἀραιή βλάστηση καί μικροσκοπικά κυπαρίσσια. Δεξιά δύο μεγαλύτερα δέντρα, τό ἕνα μέ τήν ἀξίνα περασμένη στόν κορμό καί ἐπάνω ἀπό τό δεύτερο σμῆνος πουλιῶν. 'Αριστερά ἡ Κορυφή τοῦ "Αθω καί ὁ ἥλιος πού ἀνατέλλει, πιό χαμηλά ἡ μονή *ΤΟΥ ΔΙΟΝΥCΙΟΥ* πού ὑψώνεται κοντά στή θάλασσα, ὅπου ἀρμενίζουν δύο βάρκες. 'Επάνω, σέ μικρά πλαίσια, ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟC ΙΩ(ΑΝΝΗΣ) Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ.*

'Η ἀφιερωτική ἐπιγραφή ἔχει χαραχτεῖ μέ τόν ἰδιότυπο γραφικό χαρακτήρα τοῦ Εὐθυμίου (βλ. ἐδῶ σ. 108), ὁ ὁποῖος προσθέτει, μέ μικρές λεπτομέρειες στή διαμόρφωση τοῦ τοπίου, ἕνα προσωπικό ὕφος στή συμβατική καί παραδοσιακή ἀπεικόνιση τοῦ Προδρόμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *"Αθως*, σ. 96-97, ἀρ. 37 (λεπτομέρεια).

471

472

472. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

Χαλκογραφία. 0.31×0.24 μ.
Μέσα 19ου αἰ. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή 'Αγίου Παύλου, "Αγιον "Ορος.

'Επιγραφές:

Κάτω, *(......) ΤΗC ΙΕΡΑC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΗC ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗC ΤΟΥ ΔΙΟΝΥCΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΟΡΟC ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC.*

'Επάνω, *Ο ΑΓΙΟC ΙΩ(ΑΝΝΗΣ) Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ.*

'Ο ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Πρόδρομος, μέ ἀχνά σχεδιασμένο πρόσωπο καί κοντό ἀραιό γένι, παριστάνεται ὡς κάτω ἀπό τή μέση, μέ μεγάλα φτερά, ντυμένος μέ μηλωτή καί μανδύα πού σκεπάζει τόν ἀριστερό του ὦμο καί συγκρατεῖται στή μέση μέ μιά στενή ζώνη. Εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί μέ τό ἀριστερό κρατεῖ τό κομμένο κεφάλι του σέ βαθύ πιάτο.

'Αγιορείτικη χαλκογραφία πού χαράχτηκε γιά τήν ἀφιερωμένη στόν Πρόδρομο μονή τοῦ Διονυσίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Τόπος
473	1839	Ἡ μονή Κουτλουμουσίου - Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος	Ἅγιον Ὅρος
474	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ μονή Κουτλουμουσίου - Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος	Ἅγιον Ὅρος
475	1758	Ἡ ἁγία Ἄννα	Βενετία
476	1810	Ἡ σκήτη τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος - Ὁ ἅγιος καί σκηνές βίου	Ἅγιον Ὅρος

Ἡ μονή Κουτλουμουσίου, ἀφιερωμένη στή Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος, εἶναι κτισμένη σέ μιά πλαγιά μέ πλούσια βλάστηση, σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τίς Καρυές. Ὁ χρόνος τῆς ἵδρυσής της δέν εἶναι γνωστός, λειτουργοῦσε πάντως ἀπό τόν 12ο αἰώνα. Λέγεται ὅτι ὀφείλει τήν ὀνομασία της σέ κάποιο ἐκχριστιανισμένο Τοῦρκο ἤ Ἄραβα πού λεγόταν Κουτλουμούς. Μεγάλοι εὐεργέτες τῆς μονῆς στάθηκαν οἱ ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων περιοχῶν.

Στά ἱερά κειμήλια πού ἀνήκουν στό Κουτλουμούσι περιλαμβάνεται καί τό δεξί πόδι τῆς ἁγίας Ἄννας. Σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή μονή βρίσκεται ἡ σκήτη τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, πού ὑπάγεται σ' αὐτήν· τό κυριακό της χτίστηκε ἀπό τόν ἱερομόναχο Χαράλαμπο τό 1795.

Οἱ χαλκογραφίες ἀρ. 473 καί 474 ἀπεικονίζουν σέ δύο διαφορετικές συνθέσεις τό μοναστήρι τοῦ Κουτλουμουσίου καί τήν παράσταση τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Σωτῆρος. Στή χαλκογραφία ἀρ. 476 παριστάνεται ἡ σκήτη τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καί ὁ ἅγιος πλαισιωμένος ἀπό τέσσερις σκηνές τοῦ βίου του. Καί τά τρία χαρακτικά προέρχονται ἀπό ἁγιορείτικα ἐργαστήρια.

Ἡ χαλκογραφία ἀρ. 475, πού χαράχτηκε στή Βενετία, παριστάνει τήν ἁγία Ἄννα βρεφοκρατοῦσα καί ἀπό κάτω, σέ λειψανοθήκη, τό δεξί της πόδι.

473. Η ΜΟΝΗ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ - Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Χαλκογραφία. 0.37 × 0.28 μ.
,αωλθ' (1839). (Ἅγιον Ὅρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὅρος.

Κάτω, ἡ ἐπιγραφή *ΜΟΝΑCΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥCΙΟΥ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΚΗΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΤΑΙC ΚΑΡΕC. ΕΤΙ ΙΩΛΘ.*

Ἡ παράσταση τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Σωτῆρος, μέ τίς φαρδιές ἀκτίνες πού περιβάλλουν τήν ἐλλειπτική δόξα τοῦ Χριστοῦ, ἐκτείνεται στά δύο τρίτα τῆς εἰκόνας. Ὁ Χριστός ὄρθιος σέ ὕψωμα, μέ χιτώνα πού ἀνεμίζει, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί δίπλα του, καθιστοί σέ σύννεφα, οἱ προφῆτες Μωυσῆς ἀριστερά καί Ἠλίας δεξιά. Στούς πρόποδες τοῦ ὄρους Θαβώρ εἰκονίζονται οἱ τρεῖς ἀπόστολοι Πέτρος, Ἰάκωβος καί Ἰωάννης, σαστισμένοι ἀπό τό ὅραμα.

Στή συνέχεια τοῦ τοπίου πρός τά κάτω παριστάνεται στό κέντρο, σέ μικρή κλίμακα, τό μοναστήρι τοῦ Κουτλουμουσίου, ἀριστερά ἕνα περιβόλι ὅπου σκάβει ἕνας μοναχός, καί δεξιά ἡ φιάλη καί ἕνα παρεκκλήσι.

473

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

474. Η ΜΟΝΗ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ - Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Χαλκογραφία. 0.43×0.33 μ.
Μέσα 19ου αἰ. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἱστορική καί Ἐθνολογική Ἑταιρία, Ἀθήνα.
Μονή Κουτλουμουσίου, "Αγιον "Ορος.

Κάτω ἡ ἐπιγραφή *ΤΟ ΜΟΝΑCΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥCΙΟΥ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΚΗΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΤΑΙC ΚΑΡΕC.*

Κάτω ἀριστερά παριστάνεται ἕνα τμῆμα τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, μέ μεγάλη τοξωτή πόρτα στήν πρόσοψη. Πάνω ἀπό τά ψηλά τείχη προβάλλουν οἱ τροῦλοι καί στό βάθος τά τοξωτά ἀνοίγματα τοῦ τελευταίου ὀρόφου. Στό τοπίο, δεξιά ἀπό τό μοναστήρι στέκει ὁλόσωμη ἡ ἁγία "Αννα μέ τήν Παναγία στήν ἀγκαλιά της καί ἀπό κάτω, σέ λειψανοθήκη, τό πόδι τῆς ἁγίας καί ἡ ἐπιγραφή *Ο ΠΟΔΑΣ ΑΥΤΗC.*

Ἐπάνω εἰκονίζεται ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Χριστός, σέ ἐλλειπτική δόξα, στέκει ὁλόσωμος σέ χαμηλό λόφο (τό ὄρος Θαβώρ) καί πιό χαμηλά εἰκονίζονται ταραγμένοι οἱ τρεῖς ἀπόστολοι Πέτρος, Ἰάκωβος καί Ἰωάννης. Στόν οὐρανό, σέ σύννεφα, δίπλα στόν Χριστό οἱ προφῆτες Μωυσῆς καί Ἠλίας. Ἐπάνω, στό κέντρο τοῦ πλαισίου, ἡ ἐπιγραφή *Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΙΡΟΣ.*

474

475. Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ

Χαλκογραφία. 0.52×0.41 μ.
1758, Μάρτιος. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Εὐαγγελισμοῦ, Σκόπελος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ Παροῦσα εἰκών τῆς Ἁγίας καί Θεοπρομήτορος "Αννης καί τοῦ Ἱεροῦ Ποδός αὐτῆς, ἀφιερωθέντος ἐν / τῇ Ἱερᾷ καί Βασιλικῇ Μονῇ τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπί τοῦ ἁγίου ὄρους κειμένη παρά τοῦ Εὐσεβεστάτου Βασιλέως Ἀλε/ξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐπί ἔτους ϛφψ. / Ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς τοῦ ταπεινοῦ Προηγουμένου Ἰακώβου τοῦ ἐξ / "Ανδρου, ἀναλώμασι δέ καί ἐξόδοις τινῶν Εὐσεβῶν Χριστιανῶν κατά τό 1758 Μην(ί) Μαρτ(ίῳ) Ἐνετίησι.*

Ἡ ἁγία "Αννα, μέ πρόσωπο ρυτιδωμένο, εἰκονίζεται στηθαία στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας, μέ τή μικρή Παναγία ἀριστερά της, πού φορεῖ μαφόριο καί κρατεῖ στό χέρι τριαντάφυλλο. Οἱ φωτοστέφανοι ἔχουν ἄνθινη διακόσμηση καί δίπλα τους ἔχουν χαραχτεῖ τό ὄνομα τῆς ἁγίας καί τά συμπιλήματα *ΜΡ ΘΥ.* Τό πλούσιο ροκοκό πλαίσιο διακόπτεται κάτω ἀπό γυάλινη λειψανοθήκη μέ τό πόδι τῆς ἁγίας.

Ἐπιμελημένη χάραξη δυτικῆς τεχνοτροπίας, πού τυπώθηκε στή Βενετία γιά νά ἀφιερωθεῖ στή μονή Κουτλουμουσίου, ὅπου φυλάγεται τό ἱερό λείψανο τοῦ ποδιοῦ τῆς ἁγίας "Αννας.

475

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

476. Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΘΩ

Χαλκογραφία. 0.41 × 0.30 μ.
1810. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Θεοδόσιος μοναχός.

Συλλογή Α. Κ. Λασκαρίδη, Richmond, Surrey, Ἀγγλία.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω δεξιά, *Τῆς ἱερᾶς σκήτεως τῆς τοῦ Ἁγίου τοῦ Παντελεήμονος ἰχνογραφία / τῆς ἐν ὄρει τοῦ κατ' Ἄθω Κουτλουμούση, ἧς συνδρομητῶν ἐξόδοις ἐχαράχθη / ἐπιμελείᾳ δέ παρά τῶν Πατέρων τῆς Αὐτῆς σκήτεως.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, σλαβική ἐπιγραφή πού ἀναφέρει ὅτι ἡ παράσταση χαράχτηκε τό 1810 ἀπό τόν ἁγιογράφο μοναχό Θεοδόσιο.

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ζῶνες. Στό κέντρο τῆς ἐπάνω ζώνης ὁ ἅγιος Παντελεήμων στέκει ὁλόσωμος σέ τοπίο, κρατεῖ σταυρό καί λαβίδα μέ τό δεξί χέρι καί κιβωτίδιο μέ τό ἀριστερό· ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *ὁ ἅγιος Μεγαλομάρτυς καί ἰαματικός Παντελεήμον.* Στά πλάγια, σέ τέσσερα μικρά πλαίσια, εἰκονίζονται σκηνές ἀπό τό βίο του μέ τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές, ἀριστερά, *ὁ ἅγιος παρρησιάζεται εἰ(ς) τόν βασιλέα / ὁ ἅγιος ἰατρεύει τόν τυφλόν,* δεξιά, *ἡ ἀποτομή τοῦ ἁγίου / ὁ ἅγιος ἀνασταίνει τόν νεκρόν.*

Στήν κάτω ζώνη παριστάνεται ἡ ἐξαρτημένη ἀπό τή μονή Κουτλουμουσίου σκήτη τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, μέ τό κυριακό στό κέντρο καί τίς εἴκοσι τρεῖς καλύβες τῆς σκήτης σκορπισμένες στούς γύρω λόφους. Μπροστά στήν ἐκκλησία μοναχοί καί ὁ ἡγούμενος πού τελεῖ ἁγιασμό.

Γιά τόν Ρῶσο χαράκτη Θεοδόσιο βλ. ἐδῶ σ. 119.

476

Η ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
477	1779	Ἡ μονή Παντοκράτορος	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Ἅγιον Ὄρος
478	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ μονή Παντοκράτορος		Ἅγιον Ὄρος
479	1844	Ἡ μονή Παντοκράτορος		Ἅγιον Ὄρος
480	1869	Παναγία ἡ Γερόντισσα	Ἰωάννης (Καλδῆς)	Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή τοῦ Παντοκράτορος, στά ἀνατολικά παράλια τῆς ἀθωνικῆς χερσονήσου, ἱδρύθηκε στά μέσα περίπου τοῦ 14ου αἰώνα καί εἶναι ἀφιερωμένη στή Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος. Στό καθολικό τῆς μονῆς φυλάγεται ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γερόντισσας.

Οἱ τρεῖς χαλκογραφίες ἀρ. 477, 478 καί 479 συνδυάζουν τήν ἀναπαράσταση τοῦ μοναστηριοῦ μέ τήν εἰκόνα τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Σωτῆρος καί μέ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ προφήτη Ἠλία, στόν ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένη ἡ ὁμώνυμη μεγάλη ρωσική σκήτη πού ἐξαρτᾶται ἀπό τή μονή.

Στήν παράσταση τῆς Παναγίας τῆς Γερόντισσας ἀρ. 480 εἰκονίζονται δύο θαύματα πού τῆς ἀποδίδονται.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

477. Η ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Χαλκογραφία. 0.55×0.39 μ.
,αψοθ' (1779), Φεβρουαρίου κστ' (26). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος μοναχός ἐξ Ἐλασσῶνος.

Ἐθνική Βιβλιοθήκη Κυρίλλου καί Μεθοδίου, Σόφια.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Η ΠΑΡΟΥCΑ ΕΙΚΩΝ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙ' ΕΞΟΔΩΝ ΜΕΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝ/ΔΡΙΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΒΑΡΛΑΑΜ ΕΚ ΤΗC CΚΗΤΕΩC ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΤΟΥ ΗΛΙΑ Η / ΡΟΥCΙΚΥ ΠΟΝΩ ΔΕ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΕΞ ΕΛΑCCΩΝΟC ΤΗC ΕΛΛΑΔΟC / ΑΨΟΘ ΦΕΥΡΟΥΑΡΙΟΥ ΚΣΤ ΕΞ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥC ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC.*

Δεξιά, στήν ἀνάλογη σλαβονική ἐπιγραφή, ὁ Βαρλαάμ ἀποκαλεῖται ἱερομόναχος δικαῖος ρασσιάνος.

Σέ πολύ ἐπιμελημένη χάραξη παριστάνεται στήν παραλία τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. Τά ψηλά τείχη πού περιβάλλουν τό μοναστήρι ἀφήνουν νά φανοῦν μόνον οἱ τροῦλοι τοῦ καθολικοῦ καί σειρές κελιῶν. Στήν πρόσοψη, δίπλα στό καμπαναριό, ὑψώνεται μεγάλος πύργος μέ κανόνι στήν πολεμίστρα. Ἡ θάλασσα, πού διακρίνεται πίσω ἀπό τή μονή καί δεξιά, δημιουργεῖ μπροστά ἕνα μικρό ὅρμο. Γύρω ἀπό τή μονή, στήν παραλία, ὁ *ΑΡCΑΝΑC, τό μαγαζί, ΚΗΟCΚΙ, ΤΟ ΚΥΜΗΤΗΡΙΟΝ.* Μπροστά *Ο ΚΥΠΟC,* ὅπου σκάβει ἕνας μοναχός, *ΠΙΓΑΔΙ, Η ΑΓΙΗ ΑΝΑΡΓΙΡΗ, Η ΑΓΙΗ ΑΠΟCΤΟΛΙ.* Ἀριστερά *Ο ΜΙΛΟC* καί τά παρεκκλήσια *ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ ἅγιος Ὀνούφριος.* Δεξιά ἀπό τή θάλασσα, σέ μιά στενή λουρίδα γῆς πού φαρδαίνει πρός τά πάνω, τό παρεκκλήσι *Η ΠΑΝΑΓΙΑ* καί τό ἐπιβλητικό κτιριακό συγκρότημα *Η CΚΥΤΕΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΤΟΥ ΗΛΙΑ Η ΡΟΥCΙΚΕΙ.* Πάνω ἀπό τό μοναστήρι ἡ ἐπιγραφή *ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟC.*

Ἐπάνω, στό κέντρο, σέ μεγάλο ὀρθογώνιο πλαίσιο ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Χριστός καί οἱ προφῆτες Μωυσῆς καί Ἠλίας στέκουν ὁλόσωμοι σέ τρεῖς βράχους καί ἀπό κάτω ἐννέα ἀπόστολοι γονατιστοί καί δύο πεσμένοι κατά γῆς· πάνω ἀπό τήν παράσταση ἡ ἐπιγραφή *Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΟCΙC ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ.*

Ἀριστερά καί δεξιά, σέ τρία εἰκονίδια μέ ροκοκό πλαίσια ἀποδίδονται σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ προφήτη Ἠλία: ἀριστερά, ἐπάνω, ἡ πυρφόρος ἀνάβαση, ἀπό κάτω ὁ ἄγγελος πού ξυπνάει τόν κοιμισμένο προφήτη, δεξιά ὁ προφήτης μπρός σέ σπηλιά δέχεται τροφή ἀπό τό κοράκι.

Ὁ Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος (βλ. ἐδῶ σ. 124) εἶναι ἀπό τούς ἐλάχιστους γνωστούς χαράκτες πού ἐργάστηκαν στόν Ἄθω τόν 18ο αἰώνα. Πιθανῶς ἐδῶ νά ἀντιγράφει πρότυπο τῆς Βενετίας ἤ τῆς Βιέννης, πού δέν ἔχει διασωθεῖ.

477

478. Η ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Χαλκογραφία. 0.40×0.53 μ.
Μέσα 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Παντοκράτορος, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *(Η) ΙΕΡΑ ΑΥΤΗ ΚΕ ΠΑΝΣ(Ε)ΠΤΟΣ ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΘΕΟΥ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙ(Α) ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΙΚΗΣ ΤΩΝ ΟΣΙΟΤΑΤΩΝ Ε(Ν) ΜΟΝΑ/ΧΟΙΣ ΚΥΡΙΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΕ ΚΕ ΕΥΘΙΜΙΟΥ.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 477 σέ λαϊκότερη ἀπόδοση. Στή Μεταμόρφωση παριστάνονται ἐδῶ, στούς πρόποδες τοῦ Ὄρους Θαβώρ, μόνο οἱ τρεῖς ἀπόστολοι Πέτρος, Ἰάκωβος καί Ἰωάννης. Ἀπό τόν μεγάλο πύργο τῆς μονῆς λείπει τό κανόνι, στό τοπίο ἔχει ἀλλάξει ἡ θέση καί τό σχῆμα ὁρισμένων παρεκκλησίων καί τά κύματα στή θάλασσα ἔχουν χαραχτεῖ μέ πιό ἔντονες γραμμές. Διαφέρει καί τό ἐξωτερικό πλαίσιο μέ τά ροκοκό καί ρομβοειδή στολίδια του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 102-103, 194-195, ἀρ. 40, 86 (λεπτομέρειες).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

478

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

479

480

479. Η ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Χαλκογραφία. 0.39×0.30 μ.
,αωμδ' (1844), Φεβρουαρίου α'. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟC ΕΙΚΩΝ ΤΗC ΘΕΙΑC ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩC ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΘΕΟΥ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗC ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ / ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΣΤΣΟΡΑΝΟΥ ΕΚ ΚΥΔΩΝΙΩΝ ΤΟ ΑΩΜΔ ΕΤΕΙ ΦΕΥΡΟΥΑΡΙΟΥ Α' ΕΞ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ.*

Ἄλλη παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 477, χαραγμένη ἀπό λιγότερο ἔμπειρο τεχνίτη. Λείπουν οἱ ροκοκό διακοσμήσεις ἀπό τά πλαίσια, τό μοναστήρι ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό πιό ψηλά, τά τείχη τῆς πρόσοψης εἶναι χαμηλότερα καί ἀφήνουν νά φανεῖ μεγαλύτερο μέρος τοῦ καθολικοῦ. Μέ μικρές ἐπιγραφές σημειώνονται *τό καθολικόν, ἡ τράπεζα, ἡ πόρτα, ὁ κῆπος, τού μαγαζί, Η ΠΑΝΑΓΙΑ, Η CΚΥΤΕΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ.* Κάτω ἀπό τά τρία, τετράγωνα ἐδῶ, εἰκονίδια μέ τίς σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ προφήτη Ἠλία σέ νέες συνθέσεις, οἱ ἐπιγραφές *Ἡ πυρφόρος ἀνάβασις τοῦ πρ(οφήτου) ἠλιοῦ, ἄγγελος ἐγίρη τόν πρ(οφήτην) ἠλίαν νά φάγ(η), ὁ πρ(οφήτης) ἠλίας δέχετε τροφήν ἐκ κοράκον.*

Ὑπάρχουν διαφορές στό τοπίο, στό σχῆμα τοῦ κήπου, στά κύματα τῆς θάλασσας καί στά καράβια.

Ἀπό ἐπιγραφές πού σώζονται στή μονή Παντοκράτορος μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἀρχιμανδρίτης Μελέτιος Κατζορανός ἀπό τίς Κυδωνίες χρηματοδότησε ἐπισκευές τοῦ καθολικοῦ τό 1847 καί 1854, καί χάρισε στό μοναστήρι ἕνα μανουάλι τό 1840 καί ἕνα πολυέλαιο τό 1847[1].

1. Βλ. Millet, Pargoire, Petit, *Inscriptions,* ἀρ. 162, 163, 165, 166.

480. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ

Χαλκογραφία. 0.24×0.17 μ.
1869. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης (Καλδῆς).

Μονή Παντοκράτορος, Ἅγιον Ὄρος.
Καρυές, Ἅγιον Ὄρος*.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα*.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ φαρδιά ταινία, *Αὕτη ἡ θαυματουργός εἰκών τῆς Θεοτόκου ὑπάρχει παρά τῇ μονῇ τοῦ Παν/τοκράτορος ὀνομαζομένη Παλαιόθεν Γερόντισαν ἐρίφθει Ποτέ κερῶ / Παρά τῶν Κουρσάρων ἐν τό φρέατι τετυφλοθείς εἷς ἐξ αὐτῶν ἀνεχόρισαν / Μετά δέ ἔτει : 80 : Πάλιν ἦλθον αὐτοί Ἀνίγαγον ταύτην κε σῆν τοῖς / ΜΟΝΑΧΟΙC ἐν τῇ ΜΟΝΗ ΑΓΟΥσιν / Χ(ΕΙ)Ρ ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) 1869.*

Σέ μικρότερη ταινία, πάνω ἀπό μιά στάμνα, δεξιά, *ᾧδε ἐκβλύζει ἔλαιον ἐκ / τῆς κενῆς στάμνου Διά / θαύματος τῆς Θ(ΕΟΤΟ)Κ(ΟΥ).*

Ἐπάνω, μέ μεγάλα γράμματα, *ΜΡ ΘΥ.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ἡ Παναγία, ὁλόσωμη, στέκει σέ χαμηλό βάθρο καί ἁπλώνει ἀριστερά τά χέρια της, σέ εὐλογία πρός τή μικρή εἰκόνα της πού κρατοῦν στό στόμιο πηγαδιοῦ τρεῖς μοναχοί καί τρεῖς πειρατές κάτω ἀπό ἕνα δέντρο. Πιό χαμηλά ὁ ταρσανάς καί τό κουρσάρικο καράβι. Δεξιά, ἐπάνω ἡ μονή Παντοκράτορος καί πιό κάτω μεγάλη στάμνα πού ξεχειλίζει. Στόν οὐρανό δύο σεραφείμ καί μέ μεγάλα κεφαλαῖα *ΜΡ ΘΥ.*

Ἡ χαλκογραφία εἰκονογραφεῖ δύο θαύματα τῆς Παναγίας τῆς Γερόντισσας. Τό πρῶτο συνδέεται μέ τήν εἰκόνα της, πού ἔριξαν σέ κάποια ἐπιδρομή τους οἱ κουρσάροι σέ πηγάδι καί ὅταν ξαναγύρισαν, μετά ἀπό ὀγδόντα χρόνια, τήν ἀνέσυραν καί μέ συνοδεία μοναχῶν τή μετέφεραν στό καθολικό. Στό δεύτερο θαῦμα μνημονεύεται τό περιστατικό πού μέ τή θαυματουργή ἐπέμβαση τῆς Γερόντισσας γέμισαν λάδι τά ἄδεια πιθάρια τῆς μονῆς.

Ὁ χαράκτης Ἰωάννης θά πρέπει νά εἶναι ὁ Λέσβιος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Καλδῆς, πού ἐργαζόταν στό Ἅγιον Ὄρος τήν ἐποχή αὐτή (βλ. ἐδῶ σ. 49).

* Ἀντίτυπα ἀχρονολόγητα, χωρίς ὑπογραφή χαράκτη, πού προέρχονται ἀπό ἄλλη χάραξη.

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
481	1759	Ἡ μονή Ξηροποτάμου		Βιέννη
482	1764	Οἱ ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες		Βενετία
483	1804	Οἱ ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες	Παρθένιος Ζακύνθιος	Ἅγιον Ὄρος
484	1771	Ἡ Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ		Βιέννη
485	1814	Ἡ Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ		Βιέννη
486	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ		(Ἅγιον Ὄρος)

Στό δρόμο πού ἀνηφορίζει ἀπό τή Δάφνη μέ κατεύθυνση τίς Καρυές, στή μέση τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄθω, ὀρθώνεται ἡ μεγαλόπρεπη μονή τοῦ Ξηροποτάμου, πού εἶναι ἀφιερωμένη στούς Ἁγίους Σαράντα Μάρτυρες.

Οἱ παραδόσεις ἀποδίδουν τήν ἵδρυσή της στήν αὐτοκράτειρα Πουλχερία καί στούς αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο καί Ρωμανό Λεκαπηνό, τό πιθανότερο ὅμως εἶναι ὅτι ἱδρύθηκε στά τέλη τοῦ 10ου αἰώνα ἀπό τόν σύγχρονο τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη ἅγιο Παῦλο τόν Ξηροποταμηνό, πού τῆς ἔδωσε καί τό ὄνομά του.

Πολύτιμα κειμήλια τῆς μονῆς εἶναι τά λείψανα τῶν Σαράντα Μαρτύρων τῆς Σεβάστειας, καθώς καί ἕνα μεγάλο κομμάτι ἀπό τό Τίμιο Ξύλο, στό ὁποῖο διακρίνεται ἡ τρύπα ἑνός ἀπό τά καρφιά μέ τά ὁποῖα καρφώθηκε ὁ Χριστός στό Σταυρό.

Ἡ μεγάλη ἀκμή τῆς μονῆς, πού εἶναι ἀπό τίς πλουσιότερες τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κράτησε ὥς τίς ἀρχές τοῦ 13ου αἰώνα, ὁπότε μέ τή Φραγκοκρατία καί τίς πειρατικές ἐπιδρομές ἔπαθε μεγάλες καταστροφές. Στά μετέπειτα χρόνια δέχτηκε εὐεργεσίες καί ἐνισχύσεις ἀπό τούς Παλαιολόγους καί ἀπό τούς Σέρβους ἡγεμόνες. Μετά τήν ἅλωση ἀντιμετώπισε πάλι σοβαρές δυσκολίες ἀπό διάφορες αἰτίες καί καταστράφηκε δύο φορές ἀπό πυρκαγιά, τό 1507 καί τό 1609.

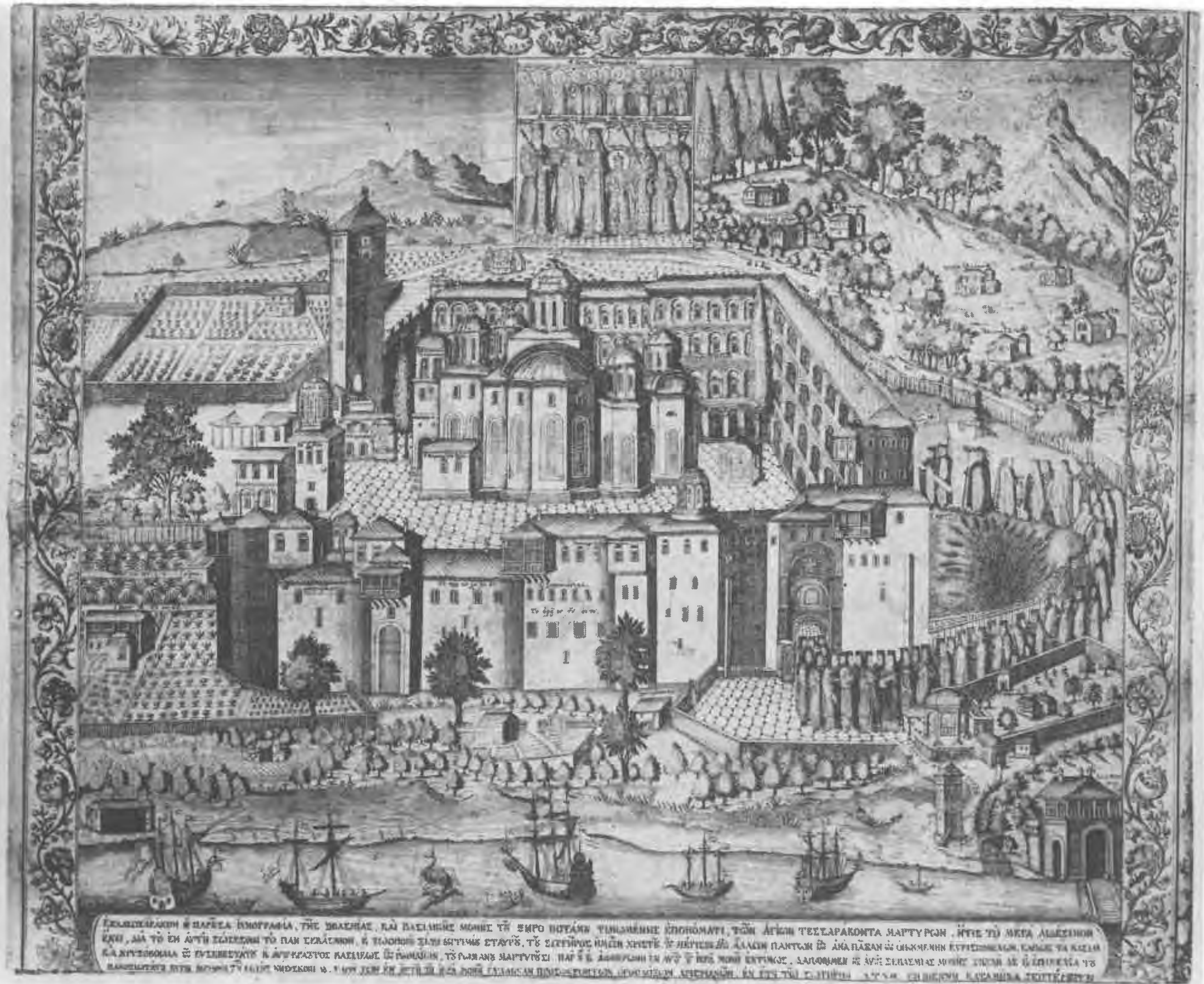
Στό δεύτερο μισό τοῦ 18ου αἰώνα τό μοναστήρι ἀνακαινίστηκε μέ τίς δραστήριες ἐνέργειες τοῦ γνωστοῦ Σκοπελίτη λογίου καί μοναχοῦ Καισάριου Δαπόντε. Ὁ Δαπόντες μέ ἐντολή τῆς μονῆς παρέλαβε τά ἱερά κειμήλιά της, τό Τίμιο Ξύλο καί λείψανα τῶν Σαράντα Μαρτύρων, καί περιόδευσε μέ τή συνοδεία του στίς παραδουνάβιες ἡγεμονίες καί στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου εἶχε πολλές σχέσεις, καί σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδας. Ἡ περιοδεία του, πού ἦταν πολύ ἐπιτυχής, κράτησε ὀκτώ χρόνια (1757-1765). Μέ τά χρήματα πού συνέλεξε, ὁ Δαπόντες ἀνοικοδόμησε τό καθολικό καί ἀνακαίνισε πολλά κτίσματα τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ μόνη ἀπεικόνιση τῆς μονῆς Ξηροποτάμου πού ἔχει διασωθεῖ, εἶναι ἡ χαλκογραφία ἀρ. 481 πού χαράχτηκε στή Βιέννη τό 1759, μέ σπουδή καί ἐπιμέλεια τοῦ Σκοπελίτη μοναχοῦ Ἱεροθέου. Ὁ ἴδιος μοναχός ἐπιμελήθηκε τό 1764 στή Βενετία τήν ἐκτύπωση τῆς παράστασης τῶν Ἁγίων Σαράντα ἀρ. 482.

Οἱ χαράξεις τῶν δύο αὐτῶν χαλκογραφιῶν, καθώς καί τῆς ἀρ. 484 τοῦ 1771 τῆς Βιέννης, πού ἀπεικονίζει τήν Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, εἶναι πιθανό νά ἀποφασίστηκαν στά πλαίσια τῆς προσπάθειας γιά τήν ἀνόρθωση τῶν οἰκονομικῶν τῆς μονῆς, στήν ὁποία εἶχε πρωτοστατήσει ὁ Δαπόντες.

Ἡ μεταγενέστερη (1814) Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀρ. 485 ἀντιγράφει τό πρότυπο τοῦ 1771, ἐνῶ ἡ ἀχρονολόγητη ἁπλουστευμένη ἀπόδοση τοῦ ἴδιου θέματος ἀρ. 486 μοιάζει νά προέρχεται ἀπό τόν Ἄθω. Ἁγιορείτικη εἶναι καί ἡ χαλκογραφία τῶν Σαράντα Μαρτύρων ἀρ. 483 τοῦ Ζακύνθιου χαράκτη Παρθενίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

481

481. Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Χαλκογραφία. 0.64 × 0.74 μ.
,αψνθ' (1759), Σεπτέμβριος. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ξηροποτάμου. Ἅγιον Ὄρος (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα, ἀπό τήν ὁποία τυπώθηκαν τό 1982 δέκα ἀντίτυπα).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ, ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ, ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΗΣ ΕΠΟΝΟΜΑΤΙ, ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ, ΗΤΙΣ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΙΔΕΣΙΜΟΝ / ΕΧΕΙ ΔΙΑ ΤΟ ΕΝ ΑΥΤΗ ΣΩΖΕΣΘΑΙ ΤΟ ΠΑΝΣΕΒΑΣΜΙΟΝ, ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΟΝ ΞΙΛΟΝ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΤΟ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑ ΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΘΩΣ ΤΑ ΒΑΣΙΛΙ/ΚΑ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ, ΤΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΥΣΙ. ΠΑΡ' ΟΥ ΚΑΙ ΑΦΗΡΩΘΗ ΕΝ ΑΥΤΗ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΝΤΙΜΩΣ. ΔΑΠΑΝΗ ΜΕΝ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΠΟΥΔΗ ΔΕ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ / ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΚΟΠΕΛΟΥ. ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ. ΕΝ ΕΤΕΙ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙΩ ΑΨΝΘ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ.*

Ἡ μονή Ξηροποτάμου παριστάνεται στό κέντρο τῆς εἰκόνας σέ πλαγιά τοῦ Ἄθω, τοῦ ὁποίου διακρίνεται ἐπάνω δεξιά ἡ κορυφή. Τά ψηλά ὀχυρωματικά τείχη ἔχουν λίγα μικρά παράθυρα στήν πρόσοψη, ἐνῶ τά κτίρια πού βλέπουν πρός τήν ἐσωτερική πλακόστρωτη αὐλή, ὅπου ὑψώνεται τό ἐπιβλητικό καθολικό, ἔχουν καμάρες στό ἰσόγειο καί τοξωτά παράθυρα στούς τρεῖς ὀρόφους. Μεγάλος πύργος ὀρθώνεται πίσω ἀριστερά. Ἀπό τήν τοξωτή πόρτα στήν πρόσοψη, δεξιά, βγαίνει στό πλακόστρωτο προαύλιο ἡ λιτανεία, πού περνάει ἀνάμεσα ἀπό τό κοιμητήριο καί τή λίμνη μέ τίς καλαμιές καί προχωρεῖ πρός τά πάνω. Ἔξω ἀπό τόν περίβολο, ἀριστερά ἀπό τή μονή ἔχουν σχεδιαστεῖ ἀμπελῶνες καί λαχανόκηποι, δεξιά στό βουνό διάφορα παρεκκλήσια.

Στή στενή ζώνη πού χωρίζει τό κάστρο τῆς μονῆς ἀπό τή θάλασσα, ὅπου ἀρμενίζουν καράβια καί βάρ-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

κες, ὑπάρχουν ἄλλα παρεκκλήσια, περιβόλια καί διάφορα δέντρα· κάτω δεξιά ὁ ἀρσανάς, ὁ πύργος τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, τό ποτάμι, τό ξυργέφυρο (ξύλινο γεφύρι;) καί ἡ στράτα τοῦ γιαλοῦ (ὁ δρόμος πού κατεβαίνει πρός τή Δάφνη), ἐνῷ πίσω ἀπό τή μονή περνάει ἡ ὁδός τῶν Καρέων.

Πάνω ἀπό τό μοναστήρι, σέ ἕνα τετράγωνο πλαίσιο εἰκονίζονται, σέ στενή ζώνη, ἐπάνω *Οἱ ἅγιοι Τεσσαράκοντα* καί ἀπό κάτω, ὁλόσωμοι, *οἱ εὐσεβέστατοι βασιλεῖς τῶν ρωμέων καί κτίτορες. Ὁ Ρωμανός, ὁ Ἅγιος Παῦλος* (πού κρατοῦν ἀνάμεσά τους ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ), *ἡ ἁγία Πουλχερία, ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος.*

Τά διάφορα κτίρια τῆς μονῆς, τά παρεκκλήσια καί οἱ τοποθεσίες σημειώνονται μέ τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές: στό μοναστήρι, *Τό νοσοκομεῖον, Ὁ Κουμπές τοῦ καθολικοῦ, τό καμπαναρίον, ὁ Πύργος, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, Τά εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, τό Βῆμα, τό δοχεῖον, ἡ βρύσις, πλησταρίον, Πύργος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὁ Σταυρός, πηγή, ἡ μεγάλη πόρτα, τό προαύλιον, Τά (κα)λοκαιρινά ἀρχονταρίκια, τά χειμονιάτικα, Τό ὀρεῖον τοῦ σίτου, Τό τραπεζαρίον, ὁ πρόδρομος, τό μαγυρεῖον·* ἔξω ἀπό τόν περίβολο τῆς μονῆς, *ἡ ὁδός τῶν Καρέων, ἀμπελῶνες, τοῦ ἀμπελῶνος οἶκος, ὁ ἅγιος Τρύφων, ὁ λινός, τοῦ κήπου ἡ στέρνα, ὁ οἶκος τοῦ κήπου, εὐαγγελισμός, ἐλεών, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ Πρόδρομος, χορταρόσπιτον, ἡ στράτα τοῦ γιαλοῦ, ὁ πύργος τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, τό Ποτάμη, ξυργέφερα, ἀρσανᾶς, Ἅγιος Νικόλαος, χαλκιάδιον, μῆλος, τό κοιμητήριον, ἅγιοι πάντες, κιόσκιον, ἡ λύμνη, ὁ ἅγιος Δημήτριος, οἱ ἅγιοι Πάντες, ἡ Ἁγία Τριάς, Τά εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Πρόδρομος, Ἡ τοῦ Ἄθωνος κορυφή.*

Ἡ ὡραία σύνθεση καί ἡ ἐξαιρετικά ἐπιμελημένη χάραξή της πρέπει νά προέρχονται ἀπό ἱκανό ζωγράφο καί ἔμπειρο τεχνίτη τῆς αὐστριακῆς πρωτεύουσας.

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα σώζεται σέ πολύ καλή κατάσταση. Βρέθηκε τό 1982 σέ κάποιο διαμέρισμα τῆς μονῆς Ξηροποτάμου καί εἶναι ἡ μοναδική μέχρι σήμερα γνωστή χαρακτική ἀπεικόνιση τῆς μονῆς.

482. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Χαλκογραφία. 0.63×0.46 μ.
,αψξδ′ (1764). Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Εὐαγγελισμοῦ, Σκόπελος.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, *Ἐχαλκοχαράχθη ἡ παροῦσα Εἰκών τῶν Ἁγίων Ἐνδόξων Μεγά/λων Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ Τεσσαράκοντα τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ πό/λει Μαρτυρησάντων, διά δαπάνης μέν καί ἐξόδων τοῦ Χρησιμωτάτου / ἐν Πραγματευταῖς κυρίου Πέτκου Πέτρου, καί τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ μακαρίτου / Στωϊάννου, τοῦ ἐκ τῆς Τιμιωτάτης Κουμπανίας τῶν ἐν Σιμπινίῳ ρωμαίων / συνδρομῇ δέ καί ἐπιμελείᾳ τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Ἱερο/θέου Ξηροποταμινοῦ τοῦ ἐκ τῆς Νήσου Σκοπέλου καί ἀφιέρωται παρ' αὐτοῦ / τῇ Σεβασμίᾳ Βασιλικῇ τε καί Πατριαρχικῇ Μονῇ του-πίκλην Ξηροποτά/μου, Κειμένῃ κατά τό ἁγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἄθωνος, χάριν τῶν αὐτῇ / τῇ Ἱερᾷ Μονῇ εὐλάβειαν προσφερόντων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.* Δεξιά, *ἐν ἔτει ,αψξδ' ἐν Βενετίᾳ.*

Ἡ εἰκόνα παριστάνει τό μαρτύριο τῶν Σαράντα Μαρτύρων, πού καταδικάστηκαν γιά τήν πίστη τους στόν Χριστό νά περάσουν μιά κρύα νύχτα τοῦ χειμώνα στήν παγωμένη λίμνη τῆς Σεβάστειας στή Μ. Ἀσία. Οἱ τριάντα ἐννέα μάρτυρες, γυμνοί ὥς τή μέση, εἰκονίζονται σέ μικρές ὁμάδες μέσα στό νερό. Ὁ τεσσαρακοστός, πού λιποψύχησε, κατευθύνεται κάτω ἀριστερά πρός τό λουτρό, στρογγυλό οἰκοδόμημα μέ τρούλο. Μπροστά στήν ἀνοιχτή τοξωτή πόρτα τοῦ λουτροῦ, ἕνας δήμιος φρουρός, πού πίστεψε στόν Χριστό βλέποντας τά στέμματα τοῦ μαρτυρίου νά κατεβαίνουν ἀπό τόν οὐρανό γιά νά στεφανώσουν τούς μάρτυρες, ἑτοιμάζεται νά πάρει τή θέση ἐκείνου πού λιποψύχησε. Στήν ὄχθη τῆς λίμνης, ἀριστερά ἡ πόλη Σεβάστεια καί δεξιότερα οἱ στρατιῶτες πού συντρίβουν τά μέλη τῶν μαρτύρων. Πιό ψηλά δύο ἅμαξες μεταφέρουν τά σώματα πρός τήν πυρά καί σέ ἡμικύκλιο γύρω ἀπό τή φωτιά στέκουν οἱ ἔνοπλοι στρατιῶτες.

Στόν οὐρανό ὁ Χριστός σέ δόξα εὐλογεῖ, περιστοιχισμένος ἀπό τά τέσσερα ἀποκαλυπτικά σύμβολα τῶν εὐαγγελιστῶν. Ἀπό κάτω τριάντα ἐννέα στέμματα, οἱ στέφανοι τοῦ μαρτυρίου, καί ἀριστερά ὁ τεσσαρακοστός. Στίς γωνίες ὁ τίτλος, *ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ / ΤΩΝ ΕΝ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ ΤΗ ΛΙΜΝΗ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ.*

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν διαφόρων σκηνῶν, πού σημειώνονται μέ ἑλληνικούς ἀριθμούς μέσα στήν παράσταση:

Ἀριστερά
Α'. λίμνη εἰς τήν ὁποίαν οἱ ἅγιοι ἔμειναν γυμνοί ὁλονυχτίς ἐν καιρῷ χειμῶνι.
Β'. ἡ πόλις Σεβαστεία. Γ'. λουτρόν τῆς πόλεως.
Δ'. ἐκεῖνος, ὅπου δέν ὑπόφερε τό κρύον τῆς λίμνης, ἔτρεξεν εἰς τό λουτρόν καί ἔχασε τόν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.
Ε'. ὁ φύλακας δήμιος, ὁ ἰδών ἐν νυκτί τό φῶς καί τούς στεφάνους περί τούς Μάρτυρας, εἰσελθών ἀναμέσον τῶν Μαρτύρων εἰς τόν τόπον τοῦ φυγόντος εἰς τό λουτρόν.
Ζ'. ὅπου συντρίβουσιν τά σκέλη τῶν ἁγίων.
Η'. ἡ μητέρα ὁποῦ φέρει τόν υἱόν αὐτῆς εἰς τό μαρτύριον ἀκολου

Δεξιά
θοῦσα τά ἀμάξια, τόν ὁποῖον, ὡς πολλά νέον εἶχεν ἀφήση ὁ Τύραννος ἀκόμη ἀναπνέοντα.
Θ'. ἀμάξια, ὁποῦ φέρουσι τά νεκρά σώματα τῶν ἁγίων εἰς τό νά τά κατακαύσουν.
Ι'. πυρκαϊά ὅπου κατέκαυσαν τά λείψανα τῶν Ἁγίων.
Κ'. στρατιῶται ὁποῦ παραστέκονται εἰς τό μαρτύριον τῶν ἁγίων.
Λ'. οἱ λθ' στέφανοι τῶν ἁγίων ὁποῦ ὁλονυχτίς ἔμειναν ἐν τῇ λίμνῃ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ ΤΗ ΛΙΜΝΗ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑ ΤΩΝ

482

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μ'. ὁ ἕνας στέφανος ἐκείνου, ὁποῦ ἔφυγεν εἰς τό λουτρόν, τόν ὁποῖον ἔλαβεν ὁ στρατιώτης ἀντί ἐκείνου.

Ἡ ἀπεικόνιση τῶν Σαράντα Μαρτύρων, στούς ὁποίους εἶναι ἀφιερωμένη ἡ μονή Ξηροποτάμου, χαράχτηκε μέ ἐπιμέλεια τοῦ ξηροποταμηνοῦ Ἱεροθέου στή Βενετία, προφανῶς ἀπό ξένο χαράκτη, ὁ ὁποῖος διευθέτησε, μέ ἄνεση καί ἐπιδεξιότητα, κλιμακωτά στά διάφορα ἐπίπεδα τοῦ τοπίου τίς διαδοχικές σκηνές τοῦ μαρτυρίου. Οἱ χρηματοδότες πραματευτές Χατζη Πέτκος καί Στωϊάννος ἀνήκουν στήν ἀνθοῦσα τόν 18ο αἰώνα κομπανία τῶν Ἑλλήνων τοῦ Σιμπινίου (Sibiu) στήν Τρανσυλβανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 106-107, ἀρ. 42.

483

483. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Χαλκογραφία. 0.38×0.25 μ.
1804, Ἰουνίου 10. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος Ζακύνθιος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Στό κάτω τμῆμα τῆς χαλκογραφίας, ἐπάνω ἀπό τό πλαίσιο, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΙ ΔΙΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΖΑΚΗΝΘΙΟΥ.*

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Η ΠΑΡΟΥCA ΗΠΑΡΧΙ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΞΕΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΟΝ Μ(=40) ΕΚ ΤΟΥ ἁγίου ὄρου(ς) 1804 Ἰουνίου 10.*

Οἱ ἅγιοι Σαράντα Μάρτυρες τῆς Σεβάστειας εἶναι παραταγμένοι σέ τέσσερις σειρές· στήν πρώτη σειρά εἰκονίζονται ὁλόσωμοι, μέ μακρύ ἱμάτιο καί μανδύα καί τό σταυρό τοῦ μαρτυρίου στό χέρι, ἐνῶ στίς πίσω σειρές διακρίνονται μόνο οἱ μορφές τους, πλαισιωμένες ἀπό τό φωτοστέφανο. Ἐπάνω ὁ Χριστός στηθαῖος, σέ ἀκτινωτή δόξα, εὐλογεῖ.

Ἔργο τοῦ Ζακύνθιου χαράκτη ἱερομονάχου Παρθενίου, πού ἐργάστηκε στό Ἅγιον Ὄρος στά χρόνια 1804-1820 (βλ. ἐδῶ σ. 88).

484

484. Η ΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Χαλκογραφία. 0.75×0.54 μ.
,αψοα' (1771). Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.

Ἐπιγραφή κάτω ἀριστερά, σέ ὀκτώ σειρές, *Ἐχαλκοχαράχθη ἡ Παγκόσμιος Ὕψωσις τοῦ Τιμίου καί ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἁδρᾷ μέν δαπάνῃ τοῦ ἐντιμοτά-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

του / πραγματευτοῦ Κυ(ρίου) Ἰωάννου Στεφάνου τοῦ ἐκ Μελενίκου καί τῆς τιμιωτάτης Κομπανίας τοῦ / Μπρασσοβοῦ, ἐμμελεῖ δέ σπουδῇ τοῦ πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυ(ρίου) Χριστοφόρου Ξηροποταμηνοῦ τοῦ / παπά Δημητρίου καί ἀφιερώθη παρ' αὐτοῦ μνημοσύνου χάριν τῇ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει Ἱερᾷ / Μονῇ τοῦ Ξηροποτάμου ἔνθα κεῖται ἀνατεθειμένα ἐν χρυσοβούλλοις μέρη δύω ἐκ τοῦ / Τιμίου Ξήλου τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, τό μέν, μέγιστον τῶν ἁπανταχοῦ, τό καί τρυμαλιάν ἔχον / τῶν ἐκ τῶν ἥλων παρά τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυ(ρίου) Ρωμανοῦ, τό δέ ἕτερον παρά τῆς ἀειμνήστης βασιλίσ/σης Κυρίας Πουλχερίας, ,αψοα' ἐν Βιέννῃ.

Δεξιά ἡ ἀντίστοιχη ἐπιγραφή στά ρωσικά.

Στό κέντρο μεγάλης πλατείας πού ὁρίζεται στό βάθος, ἀριστερά καί δεξιά, ἀπό τοξωτές προσόψεις πολυτελῶν κτισμάτων, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Μακάριος, ὄρθιος σέ κτιστό ἄμβωνα, ὑψώνει τόν Τίμιο Σταυρό. Ὁλόγυρα καί στούς ἐξῶστες τῶν κτιρίων πλῆθος κόσμου, στρατιῶτες, κληρικοί καί αὐλικοί, παρακολουθοῦν μέ ἔκδηλη ταραχή τήν Ὕψωση τοῦ Σταυροῦ. Στό πρῶτο ἐπίπεδο, ἀριστερά, ἡ ἁγία Ἑλένη μέ αὐτοκρατορική στολή, περιστοιχισμένη ἀπό γυναῖκες καί νέους τῆς ἀκολουθίας της, ἀπέναντί της ὁ Πατριάρχης καί μπροστά στόν ἄμβωνα ἀρχιδιάκονος μέ θυμιατήρι. Ἐπάνω ἀπό τόν Τίμιο Σταυρό ἄγγελοι πού φτερουγίζουν καί ἡ ἐπιγραφή *ΑΓΓΕΛΟΙ ΟΥΡΑΝΟΘΕΝ ΑΟΡΑΤΩΣ ΚΥΚΛΟΥΣΙ ΣΤΑΥΡΟΝ ΤΟΝ ΖΩΗΦΟΡΟΝ ΕΝ ΦΟΒΩ.* Πιό ψηλά ἡ Ἁγία Τριάς, δεξιά σέ σύννεφα τά ἀγγελικά τάγματα καί ἀριστερά μάρτυρες, ἅγιοι καί ὅσιες γυναῖκες μέ σταυρό στό χέρι, καί ἡ ἐπιγραφή *ΟΙ ΑΡΑΝΤΕΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝΤΕΣ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ.*

Στά ροκοκό στολίδια πού περιτρέχουν τήν εἰκόνα παρεμβάλλεται ἐπάνω, στό κέντρο, πλαίσιο πού κρατοῦν δύο μικροί ἄγγελοι μέ τήν ἐπιγραφή *Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.*

Ἡ δυτική τεχνοτροπία πού χαρακτηρίζει τή σύνθεση, εἶναι ἰδιαίτερα τονισμένη στίς κοσμικές ἐνδυμασίες καί στίς βίαιες κινήσεις τῶν εἰκονιζόμενων προσώπων, ἐνῶ ξεχωρίζει στήν ἀκινησία της ἡ ἱερατική μορφή τοῦ Μακαρίου πάνω στόν ἄμβωνα.

Στή μονή Ξηροποτάμου σώζεται τό μεγαλύτερο στόν κόσμο κομμάτι Τιμίου Ξύλου· αὐτό ἐξηγεῖ τό ἐνδιαφέρον τῆς μονῆς γιά χαλκογραφίες πού ἀπεικονίζουν τήν Εὕρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώνεται ἐδῶ μέ τή συμμετοχή τοῦ ξηροποταμηνοῦ Χριστοφόρου στήν ἐκτύπωση.

Σέ ἐπιγραφή πού σώζεται πάνω ἀπό τήν κεντρική εἴσοδο τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Ξηροποτάμου, πού εἶναι ἀφιερωμένο στούς Σαράντα Μάρτυρες, ἀναφέρεται ὁ ἱερομόναχος Χριστόφορος καί «οἱ ἐν Στεφανουπόλει (Μπρασοβό) ἔμποροι» σέ σχέση μέ τήν ἁγιογράφηση τοῦ ναοῦ[1]. Ὁ Χριστόφορος ἐξέδωσε τά ξηροποταμηνά χρυσόβουλλα τοῦ Ρωμανοῦ καί τοῦ Ἀνδρόνικου, δύο ἔγγραφα τῆς μονῆς Ξηροποτάμου καί ἱερούς ὕμνους τοῦ Ν. Βελαρᾶ[2].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δελιαλῆς, *Ἔντυπα Κοζάνης*, Α', σ. 230, ἀρ. 29.

1. Millet, Pargoire, Petit, *Inscriptions*, ἀρ. 542.
2. Γεδεών, *Ἄθως*, σ. 218.

485. Η ΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Χαλκογραφία. 0.67 × 0.48 μ.
1814. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Ξηροποτάμου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή κάτω ἀριστερά, σέ ὀκτώ σειρές, *Αὕτη ἡ ἁγία Εἰκών τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου καί ζωοποιοῦ Σταυροῦ ἐχαλκο/χαράχθη δαπάνῃ καί ἐπιμελείᾳ τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου / Θεοδοσίου καί Ἱεροδιακόνου κυρίου Μεθοδίου τῶν Ξηροποταμηνῶν, παρ' ὧν / καί ἀφιερώθη τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ Μονῇ, ἔνθα κεῖται ἀνατεθειμένα ἐν Χρυσο/βούλλοις μέρη δύω ἐκ τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ τό μέν, μέ/γιστον τῶν ἁπανταχοῦ, τό καί τρυμαλιάν ἔχον τήν ἐκ τοῦ ἥλου παρά τοῦ /ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ρωμανοῦ, τό δ' ἄλλο παρά τῆς ἀειμνήστου βασι/λίσσης Κυρίας Πουλχερίας — 1814 ἐν Βιέννῃ.*

Δεξιά ἡ ἀντίστοιχη ἐπιγραφή στά ρωσικά.

Ἡ χαλκογραφία, πού χαράχτηκε στή Βιέννη μέ δαπάνες τῶν ξηροποταμηνῶν μοναχῶν Θεοδοσίου καί Μεθοδίου, ἀντιγράφει πιστά τήν παράσταση ἀρ. 484 τοῦ 1771. Ἐκτός ἀπό τή νέα ἀφιερωτική ἐπιγραφή, διαφέρει καί τό πλαίσιο, πού ἐδῶ ἀποτελεῖται ἀπό λεπτά στιλιζαρισμένα ἄνθη λωτοῦ καί συνεχόμενα ἡμικύκλια, πού διακόπτονται κάτω ἀπό τή σφραγίδα τῆς μονῆς Ξηροποτάμου μέ τούς Σαράντα Μάρτυρες στό κέντρο καί ὁλόγυρα τήν ἐπιγραφή *ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΑΥΤΗ ΜΟΝΗ ΕΟΡΤΑΖΟΜΕΝΟΙ.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση ἐπάνω, δύο μικροί ἄγγελοι κρατοῦν σέ αὐγόσχημο πλαίσιο τόν τίτλο τῆς εἰκόνας, *Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

486. Η ΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Χαλκογραφία. 0.38×0.28 μ.
Μέσα 19ου αἰ. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἡ Ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ σέ ἁγιορείτικη χάραξη, πού ἀπομακρύνεται αἰσθητά ἀπό τίς συνθέσεις ἀρ. 484 καί 485. Ἔχει ἐλαττωθεῖ ἡ ἐντύπωση τοῦ βάθους, ἡ πλατεία εἶναι μικρότερη καί τά πρόσωπα λιγότερα καί σχεδιασμένα ἀπό πιό κοντά. Ὁ πατριάρχης Μακάριος προβάλλει μέσα ἀπό τόν ἄμβωνα καί ἡ κάθετη κεραία τοῦ Σταυροῦ εἶναι κομμένη, γιά νά χωρέσει στήν εἰκόνα. Ἀριστερά εἶναι συγκεντρωμένοι λαϊκοί μέ περίεργους σκούφους καί κληρικοί μέ ἐπικεφαλῆς τόν Πατριάρχη· δεξιά λογχοφόρος στρατιώτης καί ἡ ἁγία Ἑλένη μέ τίς θεραπαινίδες της· στό κέντρο στέκει ὁ ἀρχιδιάκονος μέ τό θυμιατήρι καί ὁμοίωμα ἐκκλησίας. Ἡ μορφή τῆς ἁγίας Ἑλένης θυμίζει τίς χαλκογραφίες ὅπου εἰκονίζεται μέ τόν ἅγιο Κωνσταντῖνο, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης καί ὁ ἀρχιδιάκονος ἀντιγράφουν τά βιεννέζικα πρότυπα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ.

Στό βάθος ἡ πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ, μέ διώροφα κτίρια στίς γωνίες, και ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *ΥΨΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΤ(Α)ΥΡΟΥ.* Στό ἐξωτερικό πλαίσιο λεπτή φυτική διακόσμηση.

486

Η ΜΟΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
487	1802	Ἡ μονή Ζωγράφου		Βιέννη
488	1836	Ἡ μονή Ζωγράφου		Ἅγιον Ὄρος
489	1843 ἤ ἀργότερα	Ἡ μονή Ζωγράφου		Ἅγιον Ὄρος

Τό βουλγαρικό μοναστήρι τοῦ Ζωγράφου εἶναι χτισμένο στή νοτιοδυτική πλευρά τοῦ Ἄθω καί ἀπέχει μία ὥρα ἀπό τή θάλασσα, ἀπό τό σημεῖο ὅπου βρίσκεται ὁ ταρσανάς του. Τό ἵδρυσαν τόν 10ο αἰώνα τρεῖς ἀδελφοί ἀπό τήν Ἀχρίδα, ὁ Μωυσῆς, ὁ Ἀαρών καί ὁ Ἰωάννης. Εἶναι ἀφιερωμένο στόν ἅγιο Γεώργιο.

Γιά τήν ὀνομασία τῆς μονῆς σώζεται ἡ ἀκόλουθη παράδοση: Ἐπειδή οἱ τρεῖς κτίτορες δέν συμφωνοῦσαν σέ ποιόν ἅγιο νά ἀφιερώσουν τή μονή, ἄφησαν μιά ἄγραφη σανίδα στήν ἐκκλησία καί περίμεναν τή θεϊκή παρέμβαση. Βρῆκαν ἀργότερα ζωγραφισμένη στή σανίδα τήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἀφιέρωσαν τό ναό καί ὀνόμασαν τό μοναστήρι «τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ζωγράφου». Ἄλλος θρύλος συνδέεται μέ μιά δεύτερη εἰκόνα τοῦ ἴδιου ἁγίου, πού ἔφτασε ἀπό τήν Ἀραβία σπρωγμένη ἀπό τά κύματα στό λιμάνι τοῦ Βατοπεδίου. Τό Βατοπέδι θέλησε νά τήν κρατήσει, οἱ ἄλλες μονές ὅμως ἐπέμεναν νά μπεῖ σέ κλῆρο, γιά νά φανεῖ ποῦ ἤθελε ὁ ἅγιος νά παραμείνει ἡ εἰκόνα του. Τήν ἔδεσαν λοιπόν πάνω σ' ἕνα ἄγριο μουλάρι πού τό ἄφησαν ἐλεύθερο, κι ἐκεῖνο μέ βῆμα σταθερό κατευθύνθηκε στή μονή Ζωγράφου. Οἱ δύο θρυλικές εἰκόνες ἔχουν τοποθετηθεῖ σέ προσκυνητάρια στό καθολικό τοῦ Ζωγράφου.

Οἱ τρεῖς χαλκογραφίες τῆς μονῆς Ζωγράφου ἀκολουθοῦν κοινό εἰκονογραφικό πρότυπο, μέ τό φρουριακό συγκρότημα τοῦ μοναστηριοῦ σέ ὁριζόντια διάταξη καί ἀπό πάνω τή θαυματουργή εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πού περιβάλλεται ἀπό δεκατέσσερα μετάλλια μέ σκηνές ἀπό τό βίο, τά θαύματα καί τά μαρτύριά του. Ἡ χαλκογραφία τοῦ 1802 χαράχτηκε στή Βιέννη προφανῶς ἀπό ξένο τεχνίτη, οἱ δύο μεταγενέστερες, τῶν ἐτῶν 1836 καί 1843, πού μόνο οἱ ἐπιγραφές τους διαφέρουν, φαίνεται νά προέρχονται ἀπό ἁγιορεῖτες χαράκτες, πού ἔδωσαν στήν ἴδια σύνθεση ἕνα λαϊκότερο καί ἀφελέστερο ὕφος.

Σέ ἑλληνική καί βουλγαρική γλώσσα ἔχουν ἀποδοθεῖ οἱ ἀφιερωτικές ἐπιγραφές τῶν χαλκογραφιῶν τοῦ 1802 καί τοῦ 1843. Οἱ ὑπόλοιπες εἶναι γραμμένες μόνο στά βουλγαρικά.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

487. Η ΜΟΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Χαλκογραφία.
1802. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνικό Φωτογραφικό Ἀρχεῖο, Σόφια.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς στήλες, δεξιά:

1η στήλη
Ἡ νεοφανής αὐτή χαλκογραφία, τῆς τοῦ ζωγράφου μονῆς Τοπογρα/φία, κτισθείσης ποτε ὑπό τριῶν αὐταδέλφων τῆς Βασιλικῆς γενιᾶς γεννηθέν/των ἐπ' ὀνόματι τοῦ τροπαιοφόρου γεωργίου μάρτυρος καί ἀθλοφόρου.

2η στήλη
Διά αἰτίαν τά ἔπαθλα ὀλογυρ' ἱστόρηνται ὡς βλέπεις ἐπειδή γέγονε γλαφυρά / ζωγραφία, ὡς ὑπερέχειν τῶν ἄλλων τῇ εὐμορφίᾳ, ἀναλλώμασι, καί παντοῖα / Δαπάνῃ τοῦ κυρ χατζῆ στοικου τοῦ ποτε Δημητρίου καί τῶν παίδων αὐτοῦ / γεωργίου καί λαζάρου ἐκ γένος Βουλγάρων καί ἐκ ραζλογ βανσκου πατρίδος.

3η στήλη
Ἐκ προγόνων μνήμης ἕνεκα τῶν μετά ταῦτα χρόνων, κἄν τῶν γονέων αὐτοῦ / σωτηρίας ψυχικῆς καί ἐπίτευξ(.) Εὐδαιμονίας διά συνδρομῆς τοῦ ἐπιτροπεύοντος / Προηγουμένου κυρίου Εὐθυμίου καί αὐταδέλφου αὐτοῦ προηγουμένου Πορφυρίου. / Ἔτει 1802 ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας.

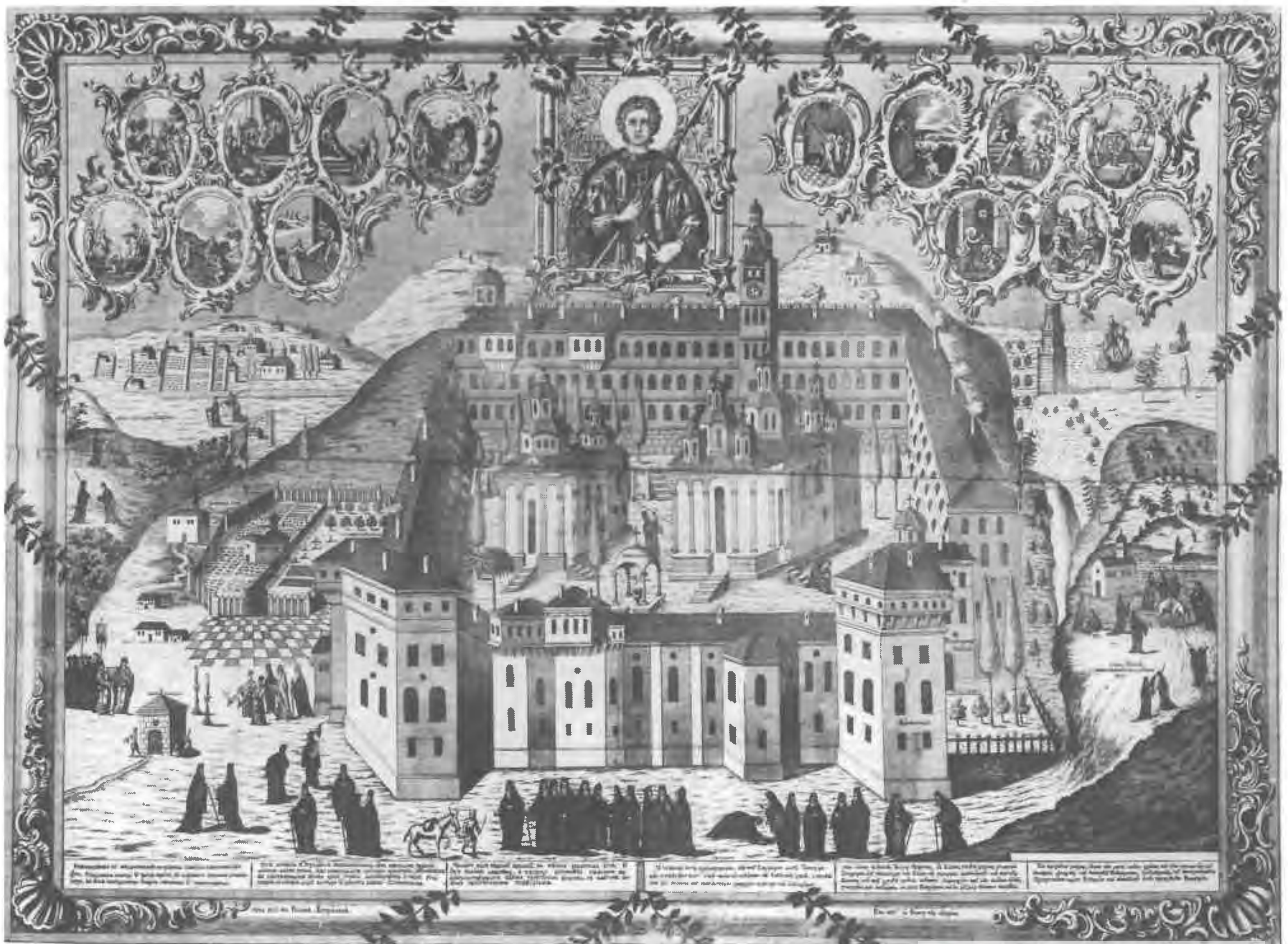
Ἀριστερά ὑπάρχει ταυτόσημη ἐπιγραφή στά βουλγαρικά, χωρισμένη καί αὐτή σέ τρεῖς στῆλες.

Τό μοναστήρι τοῦ Ζωγράφου ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό ψηλά, ἔτσι πού νά διακρίνεται πίσω ἀπό τό κάστρο ἡ πλακόστρωτη αὐλή, τό καθολικό τό ἀφιερωμένο στόν ἅγιο Γεώργιο καί, δεξιά, ὁ μικρότερος ναός τῆς Παναγίας καί ἡ φιάλη. Στήν αὐλή ἕνας μοναχός χτυπάει τό σήμαντρο καί ἄλλος διαβάζει καθισμένος στά σκαλιά. Γύρω ἀπό τό μοναστήρι, ἀριστερά μία λιτανεία, μπροστά ὅμιλοι μοναχῶν καί ἕνας ἀγωγιάτης μέ τό μουλάρι του, δεξιά ἄλλοι μοναχοί γύρω ἀπό ἕνα μουλάρι πού ἔχει δεμένη στή ράχη του μία εἰκόνα — ἀναφορά στούς θρύλους γιά τή δεύτερη εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Στό βάθος, δεξιά, παραλία καί ὁ ταρσανάς τῆς μονῆς.

Πάνω ἀπό τό μοναστήρι ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πού παριστάνεται στηθαῖος, μέ στρατιωτική στολή καί λόγχη στό δεξί χέρι. Ἀριστερά καί δεξιά δεκατέσσερα μετάλλια μέ σκηνές ἀπό τό βίο του, πού συνοδεύονται ἀπό μικρές ἐπιγραφές στά βουλγαρικά. Στό ἐξωτερικό πλαίσιο διακοσμητικά μοτίβα καί περικοκλάδες.

Πολύ ἐπιμελημένη χάραξη δυτικῆς τεχνοτροπίας, πού εἶναι ἰδιαίτερα τονισμένη στίς μικρές σκηνές.

487

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

488

488. Η ΜΟΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.51 × 0.67 μ.
1836. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνικό Φωτογραφικό Ἀρχεῖο, Σόφια.

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 487 τοῦ 1802. Διαφορές παρατηροῦνται στίς παραστάσεις τῶν μοναχῶν μέσα καί ἔξω ἀπό τή μονή, στήν τοιχοποιία τῆς ἐκκλησίας καί τοῦ κάστρου, στό σχῆμα τῶν παραθύρων καί στή διαμόρφωση τοῦ τοπίου ἀριστερά ἀπό τό μοναστήρι. Ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἶναι ἐδῶ τετράγωνη καί δείχνει τόν ἅγιο πιό εὐτραφή καί στρογγυλοπρόσωπο, μέ διαφορετική στολή. Τά δεκατέσσερα εἰκονίδια εἶναι στρογγυλά, ἀντί νά εἶναι αὐγόσχημα, μέ ἁπλούστερα πλαίσια, ἡ θέση τους ἔχει ἀντιστραφεῖ (ὅσα ἦταν δεξιά ἔχουν μπεῖ ἀριστερά, καί ἀντίστροφα) καί οἱ μικρές σκηνές ἔχουν χαραχτεῖ μέ πιό λαϊκή τεχνοτροπία. Ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση εἶναι γραμμένη μόνο στά βουλγαρικά καί ἀναφέρει τή χρονολογία *1836*.

Στό ἐξωτερικό πλαίσιο διακοσμητικά μοτίβα μέ ἀνθέμια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Tomov, *Bulgarische Graphik*, ἀρ. 105.

489. Η ΜΟΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.53 × 0.68 μ.
1843 ἤ ἀργότερα. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Συλλογή Γκιώνη, Ὕδρα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω δεξιά, *ΠΡΟΣΟΨΙC ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥC ΤΗC ΕΝ ΤΩ ΑΘΩΝΙ ΙΕΡΑC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΤΗC ΕΠΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΗΣ / ΚΤΗΣΘΕΙCΗC ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΓΟΝΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ CΩΤΗΡΙΩ 1011 ΟΤΕ ΚΑΙ Η ΤΗC ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟC ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΕΙΚΟΝΟC ΕΜΦΑ/ΝΗCΙC ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΧΑΛΚΟΓΡΑΦΗ ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙCΑ ΔΙΑ CΠΟΥΔΗC ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗC ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΟΥ / ΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΙΕΡΑΤΕΥCΑΝΤΟC ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1838 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1843 ΕΤΟΥΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΣ.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση ἀριστερά ἡ βουλγαρική ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

Πανομοιότυπο τῆς χαλκογραφίας τοῦ 1836 μέ νέες, ἐκτενέστερες ἀφιερωτικές ἐπιγραφές, πού ἔχουν χαραχτεῖ κάτω, στή θέση τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου.

Ἄλλη χάραξη, λιγότερο ἐπιμελημένη, τῆς ἴδιας σύνθεσης, μέ πανομοιότυπες ἐπιγραφές, σώζεται στή μονή Ξενοφῶντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Tomov, *Estampes*, ἀρ. 4.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

489

Η ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
490	1765	Οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ - Ἡ μονή Δοχειαρίου		Βιέννη
491	1779	Ἡ μονή Δοχειαρίου	Παρθένιος	Ἅγιον Ὄρος
492	1819	Ἡ μονή Δοχειαρίου	I. Α. Ζουλιάνης	Βενετία
493	1861	Ἡ Σύναξη τῶν ἀρχαγγέλων μέ σκηνές θαυμάτων		Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Δοχειαρίου βρίσκεται στή νοτιοδυτική παραλία τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἱδρύθηκε τόν 10ο αἰώνα ἀπό τό μαθητή τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη Εὐθύμιο, πού εἶχε χρηματίσει στή μονή Μεγίστης Λαύρας «δοχειάρης», ὑπεύθυνος δηλαδή τῆς ἀποθήκης τοῦ λαδιοῦ καί ἄλλων τροφίμων· ἀπό ἐκεῖ προῆλθε ἡ ὀνομασία τῆς μονῆς. Εἶναι ἀφιερωμένη στούς ἀρχαγγέλους Μιχαήλ καί Γαβριήλ, στούς ὁποίους καί ἔχουν ἀποδοθεῖ πολλά θαύματα πού σχετίζονται μέ τήν ἱστορία της, ὅπως ἡ ἀπόκρουση τῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν, ἡ ἀνακάλυψη θησαυροῦ πού χρησιμοποιήθηκε γιά τήν ἀποπεράτωσή της καί ἡ εὕρεση ἁγιάσματος, πού σώζεται μέχρι σήμερα δίπλα στό καθολικό. Ἄλλες πάλι πηγές ἀναφέρουν ὅτι τό μοναστήρι ἦταν ἀρχικά ἀφιερωμένο στόν ἅγιο Νικόλαο.

Μία ἀπό τίς πιό φημισμένες εἰκόνες τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ Παναγία ἡ Γοργοεπήκοος, φυλάγεται σέ ἰδιαίτερο παρεκκλήσιο τῆς μονῆς Δοχειαρίου, ἀπέναντι ἀπό τό καθολικό. Κάθε χρόνο ἐκλέγονται δύο μοναχοί, οἱ προσμονάριοι, πού φροντίζουν τήν εἰκόνα καί τό παρεκκλήσι της, καί ὑποδέχονται τούς πιστούς πού ἔρχονται νά τήν προσκυνήσουν.

Στή χαλκογραφία ἀρ. 490 ἡ μονή ἀπεικονίζεται σέ μικρή κλίμακα κάτω ἀπό τήν παράσταση τῶν ἀρχαγγέλων, ἐνῶ στίς χαλκογραφίες ἀρ. 491 καί 492, πού εἶναι σχεδόν ὅμοιες, τό μοναστήρι ἀποτελεῖ τό κύριο θέμα, πού πλαισιώνεται ἀπό ἁγίους καί μικρές σκηνές θαυμάτων. Θαύματα πού σχετίζονται μέ τό Δοχειάρι συνοδεύουν ἐπίσης τή Σύναξη τῶν ἀρχαγγέλων ἀρ. 493.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

490. ΟΙ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΙ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΙ Η ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.28×0.20 μ.
1765. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Δοχειαρίου, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χάλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ παροῦσα σεβασμία ἠκών ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς του (πανοσιω)τάτου κ(υρίου) Γαβριήλ τοῦ Βατοπεδινοῦ δι' ἐξόδων δέ τοῦ τιμιωτάτου κ(........) ἐκ Γράμποβο καί ἀφιερώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Δοχειαρίου (ἵνα δωρεάν χαρίζηται τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς συνδρομῇ) καί ἐπιστασίᾳ τοῦ τιμιωτάτου κυ(ρίου) Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ἐκ πόλεως Μελενίκου 1765.*

Οἱ δύο ὁλόσωμοι ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ, μέ τά ὀνόματά τους χαραγμένα μέσα στό φωτοστέφανο, στέκουν σέ σύννεφα ὁ ἕνας ἀντίκρυ στόν ἄλλον. Ὁ πρῶτος κρατεῖ στό ἕνα χέρι τό σπαθί του καί στό ἄλλο ζυγαριά, ὁ δεύτερος βαστάει τόν κρίνο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καί δείχνει στόν οὐρανό τό Ἅγιον Πνεῦμα (τήν Περιστερά). Ἀπό κάτω μικρή παράσταση τῆς μονῆς Δοχειαρίου, μέ τήν ἐπιγραφή *ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ,* σέ τοπίο μέ κυπαρίσσια δίπλα στή θάλασσα, ὅπου ἀρμενίζουν δύο καράβια.

Ἡ μικρή αὐτή χαλκογραφία εἶναι μία ἀπό τίς τέσσερις τῶν ἴδιων διαστάσεων, πού χαράχτηκαν στή Βιέννη τό 1765 μέ προτροπή τοῦ Γαβριήλ Βατοπεδινοῦ, μέ ἐπιστασία τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ἀπό τό Μελένικο καί μέ δαπάνη τοῦ πραματευτῆ Ἀλεξίου ἀπό τό Γράμποβο.

Γιά τόν Γαβριήλ καί τόν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμου βλ. ἐδῶ ἀντίστοιχα σ. 415-416, 157.

490

491. Η ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.765×0.555 μ.
͵αψοθ' (1779), Ἰουνίου ιδ' (14). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος ἱερομόναχος.

Συλλογή Γ. Καρδαμάτη, Ὕδρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἰχνογραφία ἱερά τῶν παμμεγίστων (μονῶν;) Ἥτις χαλκοκεχάρακτο ἐκ τῶν ἀριστοπόνων, Πόθῳ ἐπιμελείᾳ τε Κυρίου Κυρ Κυρίλου, Ἁγίου σκευοφύλακος μονῆς Δοχειαρίου ὅστις τό γένος κέκτητο (.........) / (ἵνα) δωρεάν χαρίζεται τοῖς πιστοῖς προσιοῦσι, χάριν τε προσκυνήσεως τοῖς εὐλαβῶς τελοῦσι, ἐξόδοις καί δαπάνῃ τε τῆς προσημιουμένης αὐτῆς ἱερᾶς μονῆς πόθω προσκυνουμένης εἰς τό Ἅγιον (ὄρος) / (.......) ὄιοστ (....) ὁρίζει ὅρος — ͵αψοθ' — κατά μῆνα Ἰουνίου, — ιδ' — ἐξ ἁγίου ὄρους τοῦ ἄθωνος κατά τήν ἱεράν καί σεβασμίαν μονήν τοῦ Δοχειαρίου, παρά Παρθενίου ἱ(ερο)μονάχου χαλκο(γράφου).*

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Δοχειαρίου, σέ κατακόρυφη διάταξη, παριστάνεται στό κέντρο τῆς εἰκόνας σέ ἀνηφορική πλαγιά, μέ τήν κορυφή τοῦ Ἄθω στό βάθος δεξιά, μιά στενή παραλία στό πρῶτο ἐπίπεδο μέ καράβια, βάρκες κι ἕνα φανταστικό κῆτος στή θάλασσα, καί στό περιορισμένο τοπίο, πίσω καί δεξιά ἀπό τή μονή, περιβόλια καί μικρά παρεκκλήσια. Πίσω ἀπό τά ψηλά τείχη τῆς πρόσοψης, γύρω ἀπό τήν ἐσωτερική πλακόστρωτη αὐλή, ὀρθώνονται διάφορα κτίρια μέ τό μεγάλο καθολικό στή μέση, καί ἀπό τήν πόρτα δεξιά λιτανεία κατευθύνεται πρός τά πάνω.

Μέ κεφαλαῖα γράμματα, ἐπάνω, ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.*

Μέσα στήν εἰκόνα οἱ ἀκόλουθες μικρές ἐπεξηγήσεις: Στήν πρόσοψη τῆς μονῆς, ἀπό ἀριστερά, *τό δοχεῖον, τό μαγειρεῖον, τό τραπεζαρεῖον, τό ἀλευροδοχεῖον, τό βαγεναρεῖον, τό ὀρεῖον τοῦ σίτου, ὁ ἅγιος Ὀνούφριος, ὁ Πύργος τῆς πόρτας, Μιχαήλ* (δίπλα στήν εἰκόνα τοῦ ἀρχαγγέλου, πάνω ἀπό τήν πόρτα), *ἡ πόρτα.* Πιό ψηλά, στούς τρούλους τῶν παρεκκλησίων, *ὁ ἅγιος Νικήτας, οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι, ὁ Πρόδρομος, οἱ τεσσαράκοντα μάρτυρες, ἡ Γοργουπήκοος.* Στό κέντρο, *τό ἀρχονταρίκι,* πιό πίσω, *οἱ ἅγιοι ἀρχάγγελοι, ὁ μέγας πύργος.* Στήν παραλία, ἀριστερά, *ὁ Ἀρσανᾶς, τό Μελισσουργόσπητον,* δεξιά ἀπό τή μονή, *ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κήπου ἡ στέρνα, ἡ ὁδός τῶν Καρεῶν, ὁ μῆλος, τό γεφύρι, ἡ στέρνα τοῦ μήλου, ὁ ἀμπελών τοῦ Βλάχου, ὁ Ἀτόφυος Σταυρός, ἡ Παναγία, ἡ Κορυφή τοῦ Ἄθω, ἡ Μεταμόρφωσις,* πίσω ἀπό τό μοναστήρι, *ὁ Πρόδρομος, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου, ὁ ἅγιος Ἀνάργυρος, τό κοιμητήριον, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ἡ Παναγία, οἱ ἅγιοι Πάντες.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Γύρω ἀπό τήν παράσταση τῆς μονῆς ὑπάρχουν δεκαπέντε εἰκονίδια. Τά δέκα πού βρίσκονται στά πλάγια ἔχουν σχῆμα ὀρθογώνιο, τά πέντε τῆς πάνω σειρᾶς εἶναι μεγαλύτερα καί τοξωτά, καί πάνω ἀπό τίς κολόνες πού στηρίζουν τά τόξα ὑπάρχει ἀπό ἕνα σεραφείμ.

Οἱ τρεῖς παραστάσεις στό κέντρο τῆς ἐπάνω σειρᾶς (ἀρ. 2, 3, 4) ἀναφέρονται στούς προστάτες ἁγίους τῆς μονῆς, τόν ἅγιο Νικόλαο, τή Γοργοεπήκοο καί τούς ἀρχαγγέλους. Τέσσερα εἰκονίδια εἶναι ἀφιερωμένα στούς κτίτορες, ὁ ἀρ. 10 στόν πρῶτο κτίτορα Εὐθύμιο, ὁ ἀρ. 5 στούς βυζαντινούς αὐτοκράτορες πού συνέδραμαν τή μονή, ὁ ἀρ. 11 στόν ἀνεψιό τοῦ Εὐθυμίου Νικόλαο τόν Πατρίκιο, πού διαδέχτηκε τό θεῖο του ὡς ἡγούμενος μέ τό ὄνομα Νεόφυτος, καί ὁ ἀρ. 12 στόν ἐπίσκοπο τῆς Μολδαβίας Θεοφάνη, πού μετά τήν παραίτησή του ἀποσύρθηκε στό Δοχειάρι, ὅπου καί ὑπάρχει ὁ τάφος του.

Τά ὑπόλοιπα ἑπτά εἰκονίδια ἔχουν σχέση μέ τά θαύματα τῶν ἀρχαγγέλων: τή σωτηρία τῆς μονῆς ἀπό τήν ἐπιδρομή τῶν πειρατῶν (ἀρ. 1), τό ἁγίασμα (ἀρ. 15, 14, 9) καί τήν εὕρεση τοῦ θησαυροῦ (ἀρ. 13, 6, 7, 8). Τό ἁγίασμα, σύμφωνα μέ τήν παράδοση, φανερώθηκε ἀπό τούς ἀρχαγγέλους στό μοναχό Θεόδωρο, ὅταν μέ πολλούς κόπους ἔσκαβε γιά νά φέρει νερό στή μονή ἀπό κάποια μακρινή πηγή. Γιά τό θησαυρό θρυλοῦνται τά ἀκόλουθα: Σ' ἕνα μετόχι τοῦ νησιοῦ Λογγό, ἀπέναντι ἀπό τό μοναστήρι, ἕνα παληκάρι βρῆκε κάτω ἀπό μαρμάρινη πέτρα χάλκινο δοχεῖο γεμάτο φλουριά. Ἔσπευσε νά ἀναγγείλει τό εὕρημά του στόν ἡγούμενο Νεόφυτο καί ἐκεῖνος ἔστειλε τό νέο μέ τρεῖς καλογέρους νά φέρουν τό θησαυρό στή μονή. Στό γυρισμό οἱ μοναχοί ἔδεσαν τήν πέτρα στό λαιμό τοῦ νέου καί τόν ἔριξαν στή θάλασσα, γιά νά σφετερισθοῦν ἐκεῖνοι τό εὕρημα. Οἱ ἀρχάγγελοι ἔσωσαν τό παληκάρι καί τό μετέφεραν στήν ἐκκλησία τῆς μονῆς. Ὅταν ἔμαθε τά συμβάντα, ὁ ἡγούμενος φώναξε τούς τρεῖς μοναχούς καί μέ φοβέρες τούς πρόσταξε νά φέρουν τό θησαυρό. Κατόπιν τούς ἔδιωξε ἀπό τό μοναστήρι καί ὁ νέος ἔγινε μοναχός[1].

Τά εἰκονίδια συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές, ἀρχίζοντας ἀπό ἐπάνω ἀριστερά:

1. *Οἱ Ἅγιοι Ἀρχάγγελοι ἐν εἴδη στρατιωτῶν κυνηγοῦν τούς Σαρακηνούς ἀπό τό Μοναστήριον.*
2. *Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατήρ ἡμῶν Νικόλαος ὁ Θαυματουργός.*
3. *Ἡ Γοργουπήκοος Δοχειαρίτισσα ἐκφωνηθέν τό αὐτῆς ὄνομα παρά τῆς ἰδίας εἰκόνος.*
4. *Ἡ Σύναξις τῶν ἀσωμάτων.*
5. *Οἱ Εὐσεβέστατοι Βασιλεῖς τῶν ρωμαίων καί κτήτορες Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος.*
6. *Τό φέρσεμον τοῦ κεκρημένου θησαυροῦ.*
7. *Τό φερθέν παιδίον ὑπό τῶν Ἀρχαγγέλων εἰς τήν ἐκκλησία.*
8. *Ἡ ρίψης τοῦ παιδός εἰς τήν θάλασσαν.*
9. *Ὁ ἱερεύς νιπτόμενος τάς χεῖρας μετά τοῦ Ἁγιάσματος εὐρέθη ὑγιής ἀπό τήν παραλυσίαν.*
10. *Ὁ Ἅγιος Εὐθύμιος ὁ Κτίτωρ τοῦ μοναστηρίου.*
11. *Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Κτίτωρ τοῦ μοναστηρίου.*

491

12. *Ὁ Ἅγιος Θεοφάνης ὁ Ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου.*
    Οὗτος ἦτον ἐν ὑστέροις καιροῖς, καθώς τόν μαρτυροῦσι τά θαύματά του.
13. *Ἡ εὕρεσις τοῦ θησαυροῦ.*
14. *Οἱ ἅγιοι ἀρχάγγελοι δείχνουσι τό νερῶν τοῦ Θεοδούλου ἁγίασμα.*
15. *Τό φανερωθέν ἁγίασμα ὑπό τῶν ἀρχαγγέλων.*

Ὁ χαλκογράφος ἱερομόναχος Παρθένιος πρέπει νά εἶναι ὁ Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος, πού ἐργαζόταν στόν Ἄθω στά χρόνια 1779-1782 (βλ. ἐδῶ σ. 124).

1. Βλ. *Θησαυρός* Δαμασκηνοῦ..., Θεσσαλονίκη 1971, σ. 264 κ.ἑ.

492. Η ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.50 × 0.40 μ.
1819, Ἰουλίου 25. Βενετία.
Χαράκτης: Ἰωάννης-Ἀντώνιος Ζουλιάνης (Giannantonio Zuliani).

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ξηροποτάμου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ ταινία, *Ἡ παροῦσα Νέα Εἰκονογραφία τῆς Ἱερᾶς Σεβασμίας Βασιλικῆς καί Πατριαρχικῆς / Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου τῆς ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει κειμένης, ἐπ' ὀνόματι τιμωμένης / τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μιχαήλ καί Γαβριήλ, ἐ-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

492

χαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων μέν, / τῶν Πανοσιωτάτων ἁγίων Προηγουμένων καί Ἐπιτρόπων τῆς αὐτῆς Μονῆς, Κυ//ρίου Νεοφύτου, καί Κυρίου Θεοδοσίου. Διά συνδρομῆς δέ, τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν / Ἱερομονάχοις Κυρίου Δανιήλ, τοῦ καί Βηματάρι τῆς αὐτῆς Μονῆς, ὅπως διανέμηται / δωρεάν ἅπασι τοῖς χάριν εὐλαβείας προσερχομένοις Προσκυνηταῖς Ὀρθοδόξοις Χριστια/νοῖς, εἰς αἰώνιον αὐτῶν μνημόσυνον. ,αωιθ' 1819 Βενετίᾳ. ἐν Μηνί Ἰουλίου 25.

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Ἐπιστασίᾳ καί διορθώσει τῶν Ἱερομονάχων Στεφάνου καί Νεοφύτου τῶν Ἁγιορειτῶν. Ἰωάννης Ἀντώνιος Ζουλιάνης ἐχάραξε Βενετία.*

Ὁ Ι.Α.Ζουλιάνης φαίνεται πώς ἀντιγράφει ἐδῶ τήν παράσταση τῆς μονῆς Δοχειαρίου τοῦ 1779, τήν ὁποία θά πρέπει νά τοῦ ἐπέδειξαν οἱ Σκουρταῖοι ἱερομόναχοι Στέφανος καί Νεόφυτος, πού ἐπιμελήθηκαν τήν ἐκτύπωση. Ἐλάχιστες διαφορές παρατηροῦνται στήν ἀπεικόνιση τῆς μονῆς, ἐνῶ τά εἰκονίδια ἔχουν ξαναχαραχτεῖ μέ μικρές τροποποιήσεις, παριστάνουν ὅμως τά ἴδια θέματα, στήν ἴδια σειρά, μέ ταυτόσημες ἐπιγραφές πού δέν εἶναι πάντα τοποθετημένες στίς ἴδιες θέσεις. Ὁ τίτλος τῆς εἰκόνας ἔχει μεταφερθεῖ πιό ψηλά, πάνω ἀπό τήν παράσταση.

Γιά τό χαράκτη Ι.Α.Ζουλιάνη καί τούς Σκουρταίους ἀδελφούς βλ. ἐδῶ ἀντίστοιχα σ. 134, 132.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δελιαλῆς, *Ἔντυπα Κοζάνης* Β', σ. 507, ἀρ. 176.
Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 118-123, ἀρ. 48, 49, 50.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

493. Η ΣΥΝΑΞΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΩΝ ΚΑΙ ΣΚΗΝΕΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

Χαλκογραφία. 0.39×0.30 μ.
1861, Νοεμβρίου 2. ("Αγιον Όρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η ΠΑΡΟΥCΑ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟC ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΗC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΔΟΧΙΑΡΙΟΥ 1861 / ΕΝ ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2.*

Στό κέντρο εἰκονίζεται ἡ Σύναξη τῶν Ἀρχαγγέλων στόν συνηθισμένο εἰκονογραφικό τύπο. Σέ ἐννέα τετράγωνα εἰκονίδια, πού πλαισιώνουν τό κύριο θέμα, παριστάνονται ἐπάνω ὁ Μιχαήλ στό ἐν Χώναις Θαῦμα, ἡ Γοργοεπήκοος, καί ὁ ἅγιος Νικόλαος· στά πλάγια καί κάτω ἡ ἱστορία τοῦ θησαυροῦ (ἀρ. 9, 4, 8, 7), τό ἁγίασμα (ἀρ. 5) καί ἡ σωτηρία τῆς μονῆς ἀπό τούς Σαρακηνούς χάρη στή θαυματουργή ἐπέμβαση τοῦ ἀρχαγγέλου (ἀρ. 6). Οἱ σκηνές συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές, ἀρχίζοντας ἀπό ἐπάνω ἀριστερά:

ΘΑΥΜΑ ΕΝ ΧΩΝΑΙC ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙCΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΙΧΑΗΛ
ΜΡ ΘΥ Η ΓΟΡΓΟΥΠΗΚΟΟC
Ο ΑΓΙΟC ΝΙΚΟΛΑΟC
Η ΡΙΨΙC ΤΟΥ ΠΑΙΔΟC ΕΙC ΤΗΝ ΘΑΛΑCΑΝ
ΤΟ ΦΑΝΕΡΩΘΕΝ ΑΓΙΑCΜΑ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧ(ΑΓΓΕΛΩΝ)
Ο ΜΙΧΑΗΛ ΕΛΥΤΡΩCΕ ΤΟ ΜΟΝΑCΤΗΡΙΟΝ
ΤΟ ΦΕΡCΙΜΟΝ ΤΟΥ ΚΡΙΜΕΝΟΥ ΘΥCΑΥΡΟΥ
ΤΟ ΦΕΡΘΕΝ ΠΑΙΔΙΟΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧ(ΑΓΓΕΛΩΝ)
Η ΕΥΡΕΣΙC ΤΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

493

Η ΜΟΝΗ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
494	1843	Ἡ μονή Καρακάλου		Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή τοῦ Καρακάλου εἶναι χτισμένη σέ πλαγιά, μέ ἐλεύθερη τή θέα πρός τή θάλασσα, στή βορειοανατολική πλευρά τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀνάμεσα στίς μονές τῆς Λαύρας καί τῶν Ἰβήρων. Ἀπέχει μισή ὥρα περίπου ἀπό τήν παραλία, ὅπου ὑπάρχει ταρσανάς μέ ἀμυντικό πύργο. Ἡ μονή εἶναι ἀφιερωμένη στούς ἀποστόλους Πέτρο καί Παῦλο. Γιά τήν ἐποχή τῆς ἵδρυσής της ὑπάρχουν διάφορες ἐκδοχές· σέ ἔγγραφα μνημονεύεται ἀπό τό 1015.

494. Η ΜΟΝΗ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.41×0.29 μ.
1843, Φεβρουάριος. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Κύριλλος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κέρκυρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΟΝΥΜΩ / ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗC ΤΩΝ ΤΙΜΙΟΤΑΤΩΝ ΜΠΑΚΑΛΙΔΩΝ ΕΚ / ΠΟΛΕΩΣ ΡΕΔΕΣΤΟΥ. ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΥΤΩΝ ΑΙΩΝΙΟΝ 1843 ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΝ.* Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *χεῖρ κυρίλλου μοναχοῦ εἰς ἅγιον ὄρος.*

Τό τετράγωνο φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Καρακάλου παριστάνεται σέ χαμηλή πλαγιά τοῦ Ἄθω, πού κατεβαίνει ἀριστερά ὥς τήν παραλία. Στή μέση τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς ὀρθώνεται τό καθολικό καί δεξιά ψηλός ὀδοντωτός πύργος δίπλα στήν εἴσοδο, ἀπό τήν ὁποία προβάλλει λιτανεία.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

494

Πάνω ἀπό τό κτίριο οἱ μικρές ἐπιγραφές *ἀρχονταρίκια, ἡ πόρτα, ὁ πύργος, ἡ τράπεζα.* Στό τοπίο, μπροστά περιμαντρωμένα περιβόλια καί παρεκκλήσια, δεξιά τό νεκροταφεῖο, ἡ φιάλη καί τά παρεκκλήσια τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καί τοῦ Προδρόμου. Στήν ἀκτή ὁ πύργος τοῦ ταρσανᾶ, σ' ἕνα βράχο μοναχός πού ψαρεύει καί στή θάλασσα ἱστιοφόρα καί βάρκες. Ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *Η ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ.*

Στή στενή ζώνη πιό ψηλά παριστάνονται ὁλόσωμοι οἱ δώδεκα ἀπόστολοι, μέ τόν Πέτρο καί τόν Παῦλο στό κέντρο, πού κρατοῦν ὁμοίωμα ἐκκλησίας· ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *Η ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΩΝ ΙΒ / ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.*

Ἡ ἀδεξιότητα τοῦ χαράκτη Κυρίλλου (βλ. ἐδῶ σ. 37) στήν ἀπόδοση τῆς προοπτικῆς εἶναι ἰδιαίτερα αἰσθητή στήν ἀριστερή πτέρυγα τοῦ μοναστηριοῦ, στή γωνία δεξιά, ὅπου βρίσκεται ἡ πόρτα, καί στό κοιμητήρι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 126-127, ἀρ. 52 (λεπτομέρεια).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
495	1765	Ὁ Εὐαγγελισμός - Ἡ μονή Φιλοθέου		Βιέννη
496	1841	Ἡ μονή Φιλοθέου		Ἅγιον Ὄρος
497	1849	Ἡ μονή Φιλοθέου		Μόσχα

Ἡ μονή Φιλοθέου ἱδρύθηκε στά τέλη τοῦ 11ου αἰώνα ἀπό τόν σύγχρονο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη ὅσιο Φιλόθεο, σέ ὀροπέδιο τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄθω, πού ἀπέχει δυόμιση ὧρες ἀπό τίς Καρυές. Εἶναι ἀφιερωμένη στόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου.

Ἡ παράσταση τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἶναι τό κύριο θέμα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 495, πού συνοδεύεται στό κάτω τμῆμα ἀπό μικρή ἀναπαράσταση τῆς μονῆς. Στίς χαλκογραφίες ἀρ. 496 καί 497 κυριαρχεῖ ἡ ἀπεικόνιση τῆς μονῆς σέ δύο παραλλαγές· ἡ πρώτη προέρχεται ἀπό ἁγιορείτικο ἐργαστήρι, ἡ δεύτερη χαράχτηκε στή Μόσχα. Ἐνῶ λίγα χρόνια χωρίζουν τή μία ἐκτύπωση ἀπό τήν ἄλλη, ἀπό τήν ἄποψη τῆς τεχνοτροπίας διαφέρουν σημαντικά.

495. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ - Η ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Χαλκογραφία. 0.27×0.185 μ.
1765. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Φιλοθέου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ Παροῦσα σεβασμία εἰκών ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου Κ(υρίο)υ / Γαβριήλ τοῦ Βατοπεδινοῦ δι' ἐξόδων δέ τοῦ τιμιωτάτου Κυ(ρίο)υ Ἀθανασίου Ἀλεξίου ἐκ / Γράμποβο καί ἀφιερώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Φιλοθέου ἵνα δωρεάν χαρίζηται / τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς καί ἐπιστασία τοῦ τιμιωτάτου Κ(υρίο)υ Κωνσταντίνου οἰκονόμου ἐκ / πόλεως Μελενίκου 1765 ἐν Βιέννῃ.*

Ἐπάνω ἀπό τή μονή, *ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΦΙΛΟΘΕΟΥ.*

Κύριο θέμα τῆς χαλκογραφίας εἶναι ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου. Σέ χῶρο πλακόστρωτο ἡ Παναγία ἀριστερά, κάτω ἀπό παραπέτασμα, παριστάνεται γονατιστή μπροστά σέ ἀναλόγιο· τήν πλησιάζει ἀπό δεξιά ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, πού κρατεῖ κρίνο μέ τό ἀριστερό χέρι καί δείχνει μέ τό δεξί τό Ἅγιον Πνεῦμα (τήν Περιστερά), πού κατεβαίνει σέ ἀκτινωτή δόξα μέσα ἀπό τά σύννεφα. Κάτω, σέ στενή ζώνη, ἔχει σχεδιαστεῖ σχηματικά ἡ μονή τοῦ Φιλοθέου μπροστά ἀπό χαμηλό λόφο μέ κυπαρίσσια.

Τά ὀνόματα τῶν ἀφιερωτῶν συναντῶνται σέ τρία ἀκόμη χαρακτικά τῶν ἴδιων διαστάσεων, πού τυπώθηκαν στή Βιέννη τό 1765, προφανῶς ἀπό τόν ἴδιο ἁπλοϊκό τεχνίτη (βλ. ἐδῶ σ. 415).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεδεών, *Βατοπεδινόν Χαλκογράφημα*, σ. 93.

495

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

496

496. Η ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Χαλκογραφία. 0.55×0.40 μ.
1841, Φεβρουαρίου 3. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

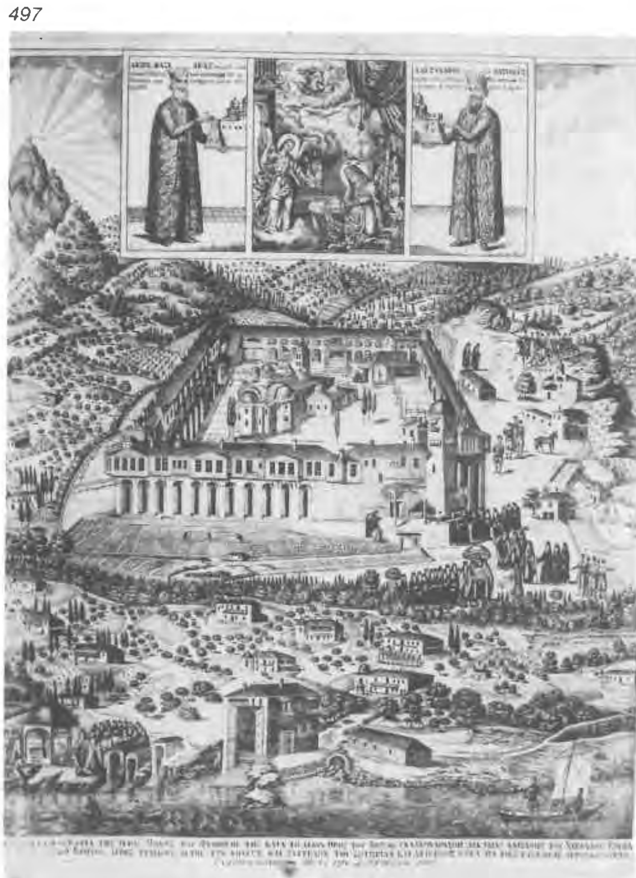
Μονή Φιλοθέου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Προφήτη Ἠλία, Ὕδρα.

Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΠΑΡΟΥCΑ ΝΕΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙCΜΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑC ΒΑΣΙΛΙΚΗC ΚΕ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΤΗC ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΚΕΙΜΕΝΗC / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑC ΚΑΙ ΙΔΙΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΤΩΝ ΟCΙΩΤΑΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΤΗC ΑΥΤΗC ΜΟΝΗC ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ Κ(ΑΙ) ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΟΠΩC ΔΙΑΝΕΜΗΤΑΙ ΔΩ/ΡΕΑΝ ΑΠΑCΙ ΤΟΙC ΧΑΡΙΝ ΕΥΛΑΒΕΙ(ΑC) ΠΡΟCΕΡΧΟΜΕΝΟΙC ΠΡΟCΚΥΝΗΤΑΙC ΟΡΘΟΔΟΞΟΙC ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙC ΕΙC ΑΙΩΝΙΟΝ ΜΝΗΜΟCΥΝΟΝ ΑΥΤΩΝ 1841 ΦΕΥΡΟΥΡΙΟΥ 3.*

Τό μοναστήρι τοῦ Φιλοθέου ἔχει σχεδιαστεῖ, μέ τυπική ἁγιορείτικη τεχνοτροπία, σέ τοπίο πού φαίνεται κατηφορικό καί ἐκτείνεται ἀπό τήν κορυφή τοῦ Ἄθω ἀριστερά ὥς τήν παραλία. Στήν πρόσοψη τῆς μονῆς, ἀριστερά ἀπό τήν πόρτα, στενές καί ψηλές καμάρες στηρίζουν τό ἀρχονταρίκι μέ τούς ἐξῶστες του. Στόν ἐσωτερικό περίβολο δεσπόζει τό καθολικό καί τό καμπαναριό μέ τήν κωνική του στέγη. Μπροστά στή μονή, δεξιά λιτανεία εἰκόνας ἀπό μοναχούς καί λίγο παραπέρα τέσσερις ἄντρες μέ βράκες καί φέσι. Δεξιά, στούς λόφους, διάφορα παραρτήματα τοῦ μοναστηριοῦ, στήν παραλία ὁ ταρσανάς καί πιό ἀριστερά περιβόλια καί κυπαρίσσια. Στή θάλασσα ἱστιοφόρα, μία βάρκα καί ἕνα κῆτος.

Πάνω ἀπό τόν Ἄθω ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καί στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά στέκει ὁλόσωμος ὁ ὅσιος Φιλόθεος, πού κρατεῖ κομποσκοίνι καί ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ. Στό κέντρο, σέ ὀρθογώνιο πλαίσιο, ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου. Μέσα στήν εἰκόνα ἡ ἐπιγραφή *Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ,* πάνω ἀπό τόν Ἄθω καί τόν ὅσιο Φιλόθεο *ΜΟΝΑCΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΕΙC ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟC,* καί δίπλα στόν ὅσιο *Ο ΑΓΙΟC ΦΙΛΟΘΕΟC Ο ΦΙΛΟΘΕΪΤΗC.* Μέ μικρά γράμματα, πάνω στό μοναστήρι, *τό καθολικόν, ὁ πρόδρομος, ὁ πύργος, ὁ φοῦρνος, ἀρχονταρίκια, ἡ πόρτα,* ἔξω ἀπό τή μονή, *τό κοιμητήριον, βορδοναρεῖον, ὁ μῦλος, τό μαγαζί, ὁ ταρσανᾶς.*

497

497. Η ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Χαλκογραφία. 0.69×0.52 μ.
1849, Αὐγούστου δ'. Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Φιλοθέου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *ΑΥΤΗ Η ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ, ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ, ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΙΔΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜΑ/ΝΟΥΗΛ ΧΙΟΝΑΚΗ ΚΡΗΤΟΣ. ΠΡΟΣ ΨΥΧΙΚΗΝ ΑΥΤΟΥ, ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΝ, ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΟΘΗ ΔΩΡΕΑ ΔΙΑ*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΤΟΥΣ ΕΥΣΕΒΕΙΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΣ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΕΝ ΜΟΣΧΑ ΤΗΝ... Δ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1849.

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 496. Ἡ σύνθεση εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἁγιορείτικη παράδοση, ἔχει χαραχτεῖ ὅμως μέ δυτική τεχνοτροπία. Τά κτίρια, εἰδομένα ἀπό ψηλά, ἀποδίδονται μέ σχεδόν νατουραλιστική πιστότητα. Ἡ μονή, πού ἀπεικονίζεται ἐδῶ σέ μικρότερη κλίμακα, ἔχει τετράγωνο συμμετρικό σχῆμα καί τά διάφορα κτίσματά της σημειώνονται μέ μικρές ἐπιγραφές, *τό δοχίο, τό φρέαρ, οἱ ἀρχάγγελοι, ἡ βρήση, ὁ πρόδρομος, τό καθολικό, πόρτα, σκαλιά τῆς τράπεζας, ἡ τράπεζα, ὁ ἅγιος νικόλαος, ἡ μεγάλη πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, ὁ πύργος, τό μεγάλο ἀρχονταρίκι.* Καί μερικές ἀκόμη ἄλλες ἐπιγραφές συνοδεύουν τά παρεκκλήσια πού βρίσκονται ἔξω ἀπό τή μονή, *μεταμόρφωση, ἡ ἀρχάγγελη, ὁ ἅγ. δημήτριος, ὁ ἅγ. Γεώργιος, ἡ ἁγία Τριάς, ἡ καλήβα, ὁ ἀρσανᾶς, τό μαγαζή, τό ἁγίασμα.* Μπροστά στό μοναστήρι μία λιτανεία καί ὁμάδες προσκυνητῶν, πεζοί καί καβαλάρηδες, πού καταφθάνουν ἀπό δεξιά. Στήν παραλία, ἀριστερά, ἄλλοι προσκυνητές μπροστά στόν ἡγούμενο καί τή συνοδεία του. Στή θάλασσα βάρκες μέ μοναχούς πού ψαρεύουν.

Στό ἐπάνω τμῆμα τῆς χαλκογραφίας ὑπάρχουν τρία εἰκονίδια: στό κέντρο ὁ Εὐαγγελισμός, ἀριστερά ὁ βασιλιάς τῆς Ἰβηρίας Λέων καί ἡ ἐπιγραφή *ΛΕΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ χαλεπίου καί πάσης Ἰβηρίας καί κτίτωρ τῆς σεβασμίας καί βασιλικῆς μονῆς τοῦ φιλοθέου,* δεξιά ὁ γιός του, *ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ὁ υἱός αὐτοῦ ΒΑΣΙΛΕΥΣ χαλεπίου καί πάσης Ἰβηρίας καί κτίτωρ τῆς σεβασμίας καί βασιλικῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου.* Οἱ δύο βασιλεῖς κρατοῦν ὁμοίωμα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Παράδοξη καί ἁπλοϊκή ἀντίληψη, γιά νά δηλωθεῖ πώς καί οἱ δύο συμμετέχουν στήν ἀνοικοδόμηση τῆς μονῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 130-133, ἀρ. 54, 55 (λεπτομέρειες).

Η ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
498	1836	Ἡ μονή Σίμωνος Πέτρας		Ἅγιον Ὄρος
499	1868	Ἡ μονή Σίμωνος Πέτρας	Ἰωάννης	Ἅγιον Ὄρος
500	1870	Ἡ μονή Σίμωνος Πέτρας	Ἰωάννης	Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Σίμωνος Πέτρας ἱδρύθηκε ἀπό τόν ἅγιο Σίμωνα τόν Μυροβλήτη, στά μέσα περίπου τοῦ 14ου αἰώνα, στή δυτική πλευρά τοῦ Ἄθω, πάνω σέ ἀπόκρημνο βράχο. Τό 1386 τά κτίσματα τοῦ Σίμωνος συμπληρώθηκαν καί ἀνακαινίστηκαν μέ δωρεές τοῦ Σέρβου ἡγεμόνα Ἰωάννη Οὔγγλεση.

Ἡ μονή πανηγυρίζει τρεῖς φορές τό χρόνο, τά Χριστούγεννα, στή γιορτή τοῦ ἁγίου Σίμωνος (28 Δεκεμβρίου) καί στήν Κοίμηση τῆς ἁγίας Μαρίας Μαγδαληνῆς (22 Ἰουλίου), γιά νά τιμηθεῖ τό ἱερό λείψανο τῆς μονῆς, τό ἀριστερό πόδι τῆς ἁγίας.

Ἡ ἀναπαράσταση τῆς μονῆς τῶν χαλκογραφιῶν ἀρ. 498 καί 500 ἐπαναλαμβάνεται λίγο μικρότερη, στήν ἴδια περίπου σύνθεση, στήν ἀρ. 499, πλαισιωμένη ἀπό δεκατρία εἰκονίδια πού ἀναφέρονται κυρίως στό βίο τοῦ ὁσίου Σίμωνος. Καί οἱ τρεῖς παραστάσεις ἔχουν χαραχτεῖ στό Ἅγιον Ὄρος, ἡ πρώτη ἀπό ἄγνωστο χαράκτη, οἱ ἄλλες ἀπό τόν Λέσβιο Ἰωάννη Κ. Καλδῆ.

498. Η ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

Χαλκογραφία. 0.37 × 0.275 μ.
,αωλστ' (1836). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

The British Library-Τμῆμα χειρογράφων, Λονδίνο.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς σειρές, *ΑΥΤΗ Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ CIΜΩΝΟC ΠΕΤΡΑC ΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗ ΤΙΜΟΜΕΝΗ ΕΠ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ ΓΕΝΕΘΛΙΩΝ ΚΕΙΜΕΝΗ / ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ. ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗC ΑΥΤΗC ΜΟΝΗC ΚΥΡΙΟΥ / ΑΜΒΡΟCΙΟΥ ΕΝ ΤΗ CΚΗΤΗ ΤΩΝ ΚΑΡΕΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΩΛΣΤ.*

Πάνω σέ σχηματικό βράχο ὀρθώνεται τό ἐπιβλητικό ἑπταώροφο μοναστήρι τῆς Σιμωνόπετρας ἀπό τή νοτιοδυτική του ὄψη. Τό πέτρινο κάστρο φαρδαίνει στούς δύο τελευταίους ὀρόφους μέ τούς ἐξῶστες, καί πάνω ἀπό τίς στέγες τῶν κελιῶν καί τῶν ἄλλων κτισμάτων προβάλλουν οἱ τροῦλοι τοῦ καθολικοῦ.

498

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Κάτω στήν παραλία ὁ ταρσανάς, ἀριστερά τό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καί πιό ψηλά ὁ ἀμπελώνας. Στή θάλασσα ἱστιοφόρα καί βάρκες. Δεξιά ἀπό τόν ταρσανά ἕνας ἀνηφορικός δρόμος προχωρεῖ δίπλα στό κοιμητήρι καί στά περιβόλια, περνάει ἀπό τίς καμάρες τοῦ νεροῦ καί τό μύλο, στρίβει πίσω ἀπό τή μονή, φτάνει ὥς τό σταυρό πού εἶναι στημένος σ' ἕνα λόφο καί κατηφορίζει ἀριστερά ὥς τόν ἀμπελώνα. Ἐπάνω ἀριστερά τό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου σέ περιφραγμένο κῆπο.

Ἐπάνω, σέ στενή ζώνη πού χωρίζεται μέ κολόνες σέ τρία τοξωτά ἀνοίγματα, παριστάνονται στό κέντρο ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀριστερά ὁ ἅγιος Σίμων ὁ Μυροβλήτης, δεξιά ἡ ἁγία Μαρία ἡ Μαγδαληνή.

499. Η ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

Χαλκογραφία. 0.75×0.52 μ.
1868, 20 Μαρτίου. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης (Καλδῆς) Λέσβιος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀριστερά, *Ἡ παροῦσα νέα εἰκονογραφία τῆς Ἱ(ερᾶς) Σε(βασμίας) Βασι(λικῆς) πατριαρχ(ικῆς) καί Σταυροπηγ(ιακῆς) Κοινοβιακῆς μονῆς Σίμωνος πέτρας τῆς ἐν τῷ / Ἁγίῳ Ὄρει κειμένης σεμνυνομένης τε ἐπ' ὀνόματι τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων τῆς αὐτῆς ἐπί ἡγουμ(ένου) Νεοφύτου Ἱε/ρομ(ονάχου) εἰς μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου κτήτορος ταύτης Ἰωάννου Οὔγγλεσι Βασιλέως Σερβίας καί πάσης Ρωμανίας ἐν Ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω 1868 τῇ 20 Μ(αρτίου).*

Δεξιά ἡ ἀνάλογη σλαβονική ἐπιγραφή.

Ἀπό κάτω, στή διακοσμητική ταινία τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου, *ἐχαλκοχαράχθη διά χειρός Ἰωάννου τοῦ Λεσβίου.*

Ἡ κεντρική παράσταση τῆς Σιμωνόπετρας καί τοῦ γύρω τοπίου παρουσιάζει ἀρκετές ὁμοιότητες μέ τήν ἀνάλογη χαλκογραφία τοῦ 1836. Ἐπειδή, ὅμως, ἐδῶ ὁ χαράκτης σχεδίασε τό θέμα του ἀπό ἄλλη ὀπτική γωνία, ἀπό ψηλότερο σημεῖο καί ἀπό τά νοτιοδυτικά, παρουσιάζονται διαφορετικές οἱ ὄψεις τῶν οἰκοδομῶν, οἱ θέσεις τῶν μικρῶν κτισμάτων στό τοπίο καί τό σχῆμα τῶν βράχων γύρω ἀπό τό μοναστήρι.

Ἡ ἀναπαράσταση τῆς μονῆς εἶναι πλαισιωμένη ἀπό δεκατρία εἰκονίδια. Τά τρία τῆς πάνω σειρᾶς, πού εἶναι καί τά μεγαλύτερα, ἀπεικονίζουν παραστάσεις πού συμβολίζουν τίς τρεῖς μεγάλες γιορτές τῆς Σιμωνόπετρας: ἀριστερά παριστάνεται *Ο ΑΓΙΟΣ CΙΜΩΝ Ο ΜΥΡΟΒΛΗΤΗΣ,* δεξιά, στήν ἀντίστοιχη θέση, *Η ΑΓΙΑ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ* καί στό κέντρο *Η ΓΕΝΝΗCΙC ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ,* στήν ὁποία διακρίνεται, δίπλα στόν Ἰωσήφ, ὁ ὅσιος Σίμων μέ ἔνδυμα μοναχοῦ.

Ἐκτός ἀπό τήν τρίτη εἰκόνα τῆς κάτω σειρᾶς (ἀρ. 6), πού παριστάνει τόν ὅσιο Ἰωάσαφ, τό γιό τοῦ βασιλιᾶ Οὔγγλεση, πού μόνασε στή Σιμωνόπετρα, οἱ ὑπόλοιπες ἀναφέρονται στή ζωή καί τά θαύματα τοῦ κτίτορα τῆς μονῆς ὁσίου Σίμωνος καί εἰκονογραφοῦν περικοπές ἀπό τό συναξάρι του[1], πού συνοδεύονται ἀπό τίς παρακάτω ἐπιγραφές ἀρχίζοντας ἀριστερά, ἀπό πάνω πρός τά κάτω:

1. *Ὁ ἅγιος προσευχόμενος μαστίζεται ὑπό τοῦ δράκοντος*
2. *Ὁ ὑπηρέτης πεσών ἐκ τοῦ ὕψους οὐδέν ἐβλάβη*
3. *Ὁ βασιλεύς προσευχόμενος τῷ Ἁγίῳ ἡ θυγάτηρ του ἰᾶται*
4. *Ὁ ἅγιος ἀοράτως μαστίζει τόν μοναχόν ἀμελῆ*
5. *Ἡ κοίμησις τοῦ Ἁγίου Σίμωνος*
6. *Ὁ ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ ἀσκήσας ὅσιος Ἰωάσαφ υἱός τοῦ βασιλέως*
7. *ἀορασία ἐπέταξε τούς βαρβάρους μαστίζοντας τόν ἅγιον*
8. *Ὁ ἅγιος τῇ χρήσῃ τοῦ ἐλαίου ἰατρεύει τούς βαρβάρους*
9. *Ὁ Ἅγιος ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῆς μονῆς αἴρει τόν μέγα λίθον*
10. *Ὁ Ἅγιος προσευχόμενος εἶδε τόν ἀστέρα ἐπί πέτρας*

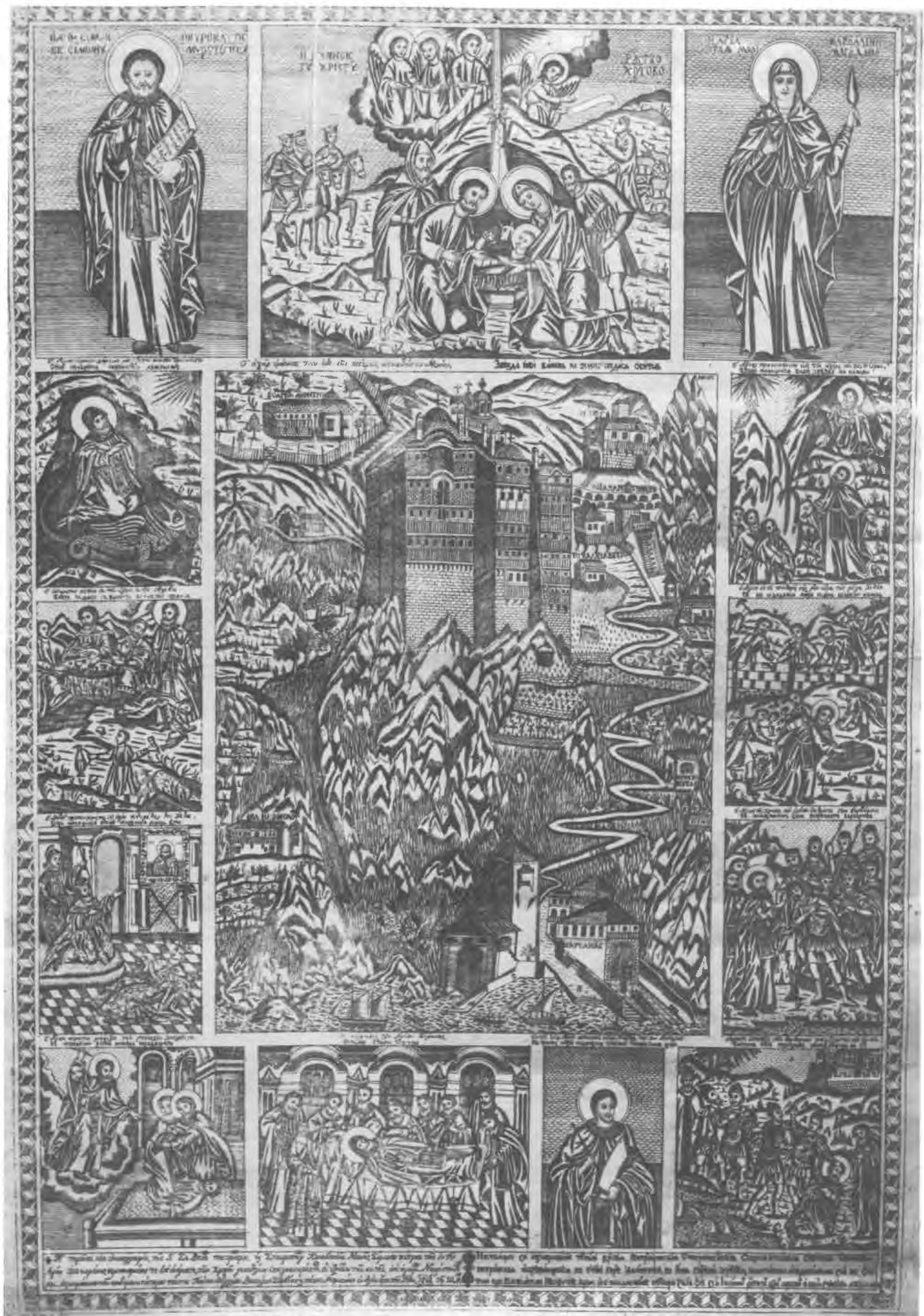
Τό εἰκονίδιο ἀρ. 1 δείχνει τόν ἀγώνα τοῦ ὁσίου Σίμωνος μέ τό δαίμονα στά πρῶτα χρόνια τοῦ ἀσκητικοῦ του βίου στόν Ἄθω. Τό εἰκονίδιο ἀρ. 10 ἀναφέρεται στό ὅραμα τοῦ ὁσίου τή βραδιά τῶν Χριστουγέννων, ὅταν ἀντίκρισε τή Γέννηση· εἶδε τότε ἕνα λαμπερό ἄστρο πάνω ἀπό μεγάλο βράχο καί ἄκουσε τήν Παναγία πού τόν πρόσταζε ἐκεῖ νά χτίσει τό κοινόβιό του. Τά εἰκονίδια ἀρ. 2 καί 9 ἔχουν σχέση μέ τό χτίσιμο τῆς μονῆς. Οἱ οἰκοδόμοι φοβήθηκαν νά δουλέψουν στόν ἀπότομο βράχο καί ἀπείλησαν ὅτι θά φύγουν· ὅταν ὅμως εἶδαν τόν ὑπηρέτη πού κερνοῦσε κρασί νά πέφτει στόν γκρεμό καί νά ξανασηκώνεται σῶος, μέ τό κανάτι του γεμάτο, ἐντυπωσιάστηκαν καί συνέχισαν τό χτίσιμο (εἰκ. 2). Ἀργότερα ἀρνήθηκαν νά σηκώσουν μιά πελώρια πέτρα πού τούς ὑπέδειξε ὁ ὅσιος, καί ἐκεῖνος τήν μετέφερε μόνος του, γιά νά χτιστοῦν τά θεμέλια τῆς μονῆς (εἰκ. 9). Τά εἰκονίδια ἀρ. 7 καί 8 ἀναφέρονται στήν ἐπιδρομή τῶν πειρατῶν καί στή θαυματουργή σωτηρία τῆς μονῆς μέ τήν ἐπέμβαση τοῦ ὁσίου. Στό εἰκονίδιο ἀρ. 3 ὁ ὅσιος γιατρεύει τή δαιμονιζόμενη κόρη τοῦ βασιλιᾶ Οὔγγλεση καί στό εἰκονίδιο ἀρ. 4 τιμωρεῖ ἕναν ἀσεβή μοναχό.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση τῆς Γέννησης καί ἐπάνω ἀπό τό μοναστήρι ὑπάρχει ἡ μικρή ἐπιγραφή *ὁ ἀστήρ ἐμήνυσε τήν ὧδε ἐπί πέτρας κτισθεῖσαν μονήν,* πού συνδέει τήν ἵδρυση τῆς μονῆς μέ τό ὅραμα τοῦ ὁσίου. Ὅλες οἱ ἐπιγραφές εἶναι γραμμένες καί στά σλαβικά.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Λέσβιος εἶναι ὁ Ἰωάννης Κωνσταντίνου Καλδῆς, γνωστός χαράκτης πού ἐργάστηκε στό Ἅγιον Ὄρος, πάντως στά χρόνια 1858-1878. Ἡ διατύπωση τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς, «ἡ παροῦσα νέα εἰκονογραφία», προϋποθέτει ἕνα παλαιότερο πρότυπο, πού ἴσως νά εἶναι ἡ χαλκογραφία τοῦ 1836, ἤ κάποια ἄλλη σχετική, τήν ὁποία ἀντέγραψε ὁ Ἰωάννης.

1. Βλ. *Νέον Λειμωνάριον,* Βίος καί Πολιτεία τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Σίμωνος τοῦ Ἀθωνίτου, σ. 89-99.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

500. Η ΜΟΝΗ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ

Χαλκογραφία. 0.37×0.28 μ.
1870, Μαρτίου 27. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Ἰωάννης (Καλδῆς).

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Καρυές, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΜΟΝΗ ΤΟΥ CIΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑC ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ / ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΔΙΑ ΕΞΩΔΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΔΗ ΜΗΤΗΛΙΝΕΟΥ ΑΠΟ ΧΟΡΙΟΝ ΠΛΟ/ΜΑΡΗ ΕΙC ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΑΥΤΩΝ ΑΙΩΝΙΟΝ ΧΕΙ(Ρ) ΙΩΑΝΝΟΥ, 1870 ΜΑΡΤΙΟΥ 27.*

Νέα χάραξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 498 τοῦ 1836 μέ μικρές διαφορές. Τό παράθυρο καί οἱ ἐξῶστες τῆς μονῆς ἔχουν τροποποιηθεῖ, ἀπό τόν ἕκτο ὄροφο κρέμεται ἀπό τροχαλία σκοινί μέ καλάθι, ἔχει προστεθεῖ ἀτμόπλοιο στή θάλασσα καί λείπουν ὁρισμένες μικρές ἐπιγραφές.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καλδῆς πού χρηματοδότησε, σύμφωνα μέ τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, τήν ἐκτύπωση πρίν πεθάνει, εἶναι ἴσως ὁ χαράκτης Κωνσταντῖνος Παναγιώτου (βλ. ἐδῶ σ. 240).

500

Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
501	1798	Ἡ μονή Ἁγίου Παύλου		Βιέννη
502	1806	Ἡ μονή Ἁγίου Παύλου - Ὁ ἅγιος Παῦλος		Βιέννη
503	1833	Ἡ μονή Ἁγίου Παύλου - Οἱ ἅγιοι Παῦλος καί Γεώργιος		Ἅγιον Ὄρος
504	1851	Ἡ μονή Ἁγίου Παύλου	Θωμᾶς Ἰσιδώρου	Ἅγιον Ὄρος
505	1812	Ἡ Νέα Σκήτη - Τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου	Παρθένιος	Ἅγιον Ὄρος

Κατά τήν ἐπικρατέστερη ἐκδοχή, τή μονή τοῦ Ἁγίου Παύλου ἵδρυσε ὁ Παῦλος ὁ Ξηροποταμηνός πρός τό τέλος τῆς ζωῆς του, τόν 10ο αἰώνα. Εἶναι χτισμένη στή δυτική πλευρά τοῦ Ἄθω, δίπλα σ' ἕνα χείμαρρο. Ἀφιερωμένη παλαιότερα στόν Χριστό Σωτῆρα, στήν Παναγία καί στόν ἅγιο Γεώργιο, ἀπό τά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα ἑορτάζει τήν ἡμέρα τῆς Ὑπαπαντῆς, στίς 4 Φεβρουαρίου. Ἀπό τά πιό σημαντικά κειμήλιά της εἶναι τά δῶρα τῶν τριῶν μάγων.

Στό μοναστήρι ὑπάγονται δύο σκῆτες πού ἱδρύθηκαν τόν 18ο αἰώνα, ἡ Νέα Σκήτη, ἀφιερωμένη στό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου, πού βρίσκεται στά νότια πρός τή θάλασσα, καί ἡ σκήτη τοῦ Λάκκου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στά βορειοανατολικά.

Οἱ τέσσερις χαλκογραφίες τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου ἀκολουθοῦν τέσσερις διαφορετικές συνθέσεις. Στίς ἀρ. 501 καί 504 ἡ ἀπεικόνιση τῆς μονῆς συνοδεύεται ἀπό τρεῖς μικρές θρησκευτικές παραστάσεις, στίς ἄλλες δύο τό μοναστήρι βρίσκεται στήν κάτω ζώνη, καί ἐπάνω εἰκονίζονται στήν ἀρ. 502 ὁ ἅγιος Παῦλος, στήν ἀρ. 503 ὁ ἅγιος Παῦλος καί ὁ ἅγιος Γεώργιος. Στή χαλκογραφία ἀρ. 505 πάνω ἀπό τήν παράσταση τῆς Νέας Σκήτης ἔχει χαραχτεῖ τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου.

501. Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.59×0.45 μ.
1798, α' Μαΐου. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἡ Παροῦσα εἰκών τῆς Σεβασμίας βασιλικῆς τε καί Πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου / Παύλου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπεο/φόρου, ἥτις ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς καί δαπάνης τοῦ Πανοσιασιωτάτου ἁγίου / Ἀρχιμανδρίτου ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐκ Πόλεως Ση-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

λυβρήας καί τοῦ / λογιωτάτου ἐν Ἱεροδιακόνοις κυρίου Γρηγορίου ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς τοῦ ἐκ νυσοσου Τίνου / καί τοῦ τιμιοτάτου κυρίου Λουκᾶ ἐκ Πόλεως πρασόβου Εἰς μνημόσυνον αὐτῶν καί σημεῖον τῆς / εὐλαβείας των. Ἐν Βιέννῃ Τῆς Ἀουστρίας. τῇ α' Μαΐου, 1798. Δεξιά ἡ ἀνάλογη ἐπιγραφή σέ κυριλλική γραφή.

Τό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Παύλου, σέ κατακόρυφη διάταξη, ὑψώνεται σέ πλαγιά πού ἀνηφορίζει ἀπό τή θάλασσα πρός τήν κορυφή τοῦ Ἄθω· τά δύο ὑψώματα πίσω ἀπό τήν κορυφή συμβολίζουν τήν ἀνατολική καί τή δυτική ὄψη τῆς χερσονήσου.

Στήν πρόσοψη τοῦ κάστρου ἡ πόρτα, ἕνα τοξωτό ἄνοιγμα καί κανόνια στίς πολεμίστρες. Πάνω ἀπό τά τείχη οἱ τροῦλοι τοῦ καθολικοῦ, ὁ ψηλός ἀμυντικός πύργος καί τά καμπαναριά μέ τό ρολόι. Ἀριστερά, κάτω ἀπό ἐξώστη, ἕνας μοναχός γυρίζει τήν τροχαλία μέ τήν ἁλυσίδα πού ἀνεβάζει νερό ἀπό τό πηγάδι. Στήν παραλία ὁ ταρσανάς κι ἕνα μεγάλο ἱστιοφόρο πού πλησιάζει γιά νά πλευρίσει· πιό πάνω διάφορα κτίρια καί ἡ *ΝΕΑ ΣΚΗΤΗ*. Ἀριστερά *Η ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΛΑΚΚΟΥ* καί στό κέντρο ἡ ἐπιγραφή *ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.* Πάνω στή μονή οἱ μικρές ἐπιγραφές *ὁ ἅγιος Κωνσταντίνος, ὁ Πύργος, τό Καμπαναρεῖον, τό Καθολικόν, τό Παλαιόν Καθολικόν, ἡ Τράπεζα, ἡ Πόρτα, ὁ ἅγιος Γεώργιος·* στό τοπίο, ἀπό ἀριστερά, *Ὁ παλαιός Πύργος, Τό Νερόν ὁποῦ ἀνεβάζουν μέ τήν ἅλυσσον, Ἡ Παναγία, Ὁ Πρόδρομος, Ὁ ἄθωνος, Ὁ Πύργος* (τῆς Νέας Σκήτης), *Τό Λαδάριον, Τό Βορδονάρειον, Τό Κιόσκιον, ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΙΡΙΟΝ, Ἡ βρύσις τῆς ζερνίτζας, Τό Καράβιον, Τό Κύτος, Ὁ Ἀρσανάς, Τό Πηγάδι, ὁ Κύπος.*

Σέ στενή ζώνη ἐπάνω ἔχουν χαραχτεῖ τρεῖς μικρές παραστάσεις: ἀριστερά ἡ Παναγία βρεφοκρατοῦσα καί ἡ ἐπιγραφή *Ἡ Παροῦσα εἰκῶν ἐστί ἡ τοῦ Βασιλέως Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου ἡ ριφθεῖσα ἐν πυρί καί μή καφθεῖσα, ἥτις Εὑρίσκεται ἐν Ταύτῃ τῇ Ἱερᾷ μονῇ·* στό κέντρο ἡ Ἁγία Τριάδα μέ τούς ἁγίους Γεώργιο καί Παῦλο· δεξιά ἡ Θεοτόκος μέ τό Θεῖον Βρέφος, μπροστά σέ σπηλιά, δέχεται τά δῶρα τῶν μάγων καί ἡ ἐπιγραφή *Τά παρά τῶν Μάγων προσφέροντα δῶρα εἰσί ταῦτα καί ὑπάρχουσι ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ.*

Τήν πολύ ἐπιμελημένη παράσταση πλαισιώνουν λεπτά περιελισσόμενα φυτικά μοτίβα.

Ἀπό ἐπιγραφές πού σώζονται στή μονή τοῦ Ἁγίου Παύλου μαθαίνουμε ὅτι στά χρόνια 1816-1821, μέ δωρεές τοῦ Ἀνθίμου ἐκ Σηλυβρίας ἀνακαινίστηκε ἡ τράπεζα, τό μαγειρεῖο, τά ἀρχονταρίκια καί τό καμπαναριό, χτίστηκε τό παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἀνθίμου, κατασκευάστηκαν τρεῖς κρῆνες καί ἀγοράστηκε ἕνα ἀναλόγιο. Σέ ἐπιγραφή τοῦ 1816, πού βρίσκεται πάνω ἀπό τήν εἴσοδο τοῦ κάστρου, ὁ Ἄνθιμος ἀποκαλεῖται *κτίτωρ νέος καί δομήτωρ* τῆς μονῆς[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos-Klöster,* σ. 261.
Μυλωνᾶς, σ. 146-147, *Ἄθως,* 196-199, ἀρ. 62, 87, 88 (λεπτομέρειες).

1. Millet, Pargoire, Petit, *Inscriptions,* ἀρ. 434, 430, 441, 442, 443, 450, 451, 453.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

502. Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.39×0.24 μ.
1806. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὅρος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *ΑΥΤΗ Η ΕΙΚΩΝ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ / ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Κ(ΥΡΙΟ)Υ ΑΝΘΙΜΟΥ 1806 ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.*

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ἐπάλληλες ζῶνες. Ἐπάνω ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ξηροποταμηνός ὁλόσωμος, μέ μοναχικό ἔνδυμα καί βασιλικό στέμμα[1], κρατεῖ μέ τό ἕνα χέρι σταυρό καί μέ τό ἄλλο ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς. Στό τοπίο, δεξιά, δύο μικρές ἐκκλησίες καί στόν κάμπο τῆς εἰκόνας *Ο ΑΓΙΟC ΠΑΥΛΟC.*

Κάτω ἡ παράσταση τῆς μονῆς θυμίζει σέ ἁπλουστευμένη σύνθεση τήν ἀνάλογη εἰκόνα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 501, πού κι αὐτή τυπώθηκε στή Βιέννη μέ ἔξοδα τοῦ ἴδιου ἀρχιμανδρίτη Ἀνθίμου.

1. Γιά τή βασιλική καταγωγή καί τό βίο τοῦ Παύλου τοῦ Ξηροποταμηνοῦ, πού φέρεται ὡς γιός τοῦ Μιχαήλ Ραγκαβῆ καί ἀνηψιός τοῦ Σταυρακίου, βλ. *Νέον Ἐκλόγιον,* Βίος καί Πολιτεία τοῦ ὁσίου καί θεοφόρου πατρός ἡμῶν Παύλου τοῦ Ξηροποταμηνοῦ λεγομένου, λάμψαντος τόν Θ' αἰῶνα, σ. 160-164.

502

503

503. Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.51×0.33 μ.
1833. Καρυές, Ἅγιον Ὅρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὅρος (ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἡ παροῦσα εἰΚών τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, τιμωμένη ἐπ' ὀν/νόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῷ ὄρει τοῦ / Ἄθω κημένη. Ἐχαλκοχαράχθη, διά συνδρομῆς καί δαπάνης / τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου ἈρχιΜανδρίτου ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς, / Κυρίου Γρηγορίου ἐν τῇ σκήτῃ τῶν Καραιῶν ἐν ἔτει 1833.* Δεξιά ἡ ἀνάλογη σλαβονική ἐπιγραφή.

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ζῶνες. Ἐπάνω στέκουν ὁλόσωμοι σέ πλακόστρωτο δάπεδο ὁ ἅγιος Παῦλος καί ὁ ἅγιος Γεώργιος, πού βαστοῦν ἀνάμεσά τους ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς. Μέ τό ἄλλο χέρι ὁ Παῦλος κρατεῖ σταυρό καί ὁ Γεώργιος λόγχη. Στό βάθος δύο κυπαρίσσια καί δεξιά ἀπό τόν ἅγιο Παῦλο, στό ἔδαφος, βασιλικό στέμμα καί σκῆπτρο. Κάτω παριστάνεται ἡ μονή σέ παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 501.

Ἀντίγραφο τοῦ τμήματος τῆς χαλκογραφίας, πού ἀπεικονίζει τή μονή, ὑπάρχει σέ σμίκρυνση στή Γεννάδειο Βιβλιοθήκη (φάκελος ἀρ. 50). Οἱ διαστάσεις τοῦ χαρτιοῦ εἶναι 0.105×0.075 μ. καί τῆς εἰκόνας 0.085×0.13 μ. Ὁ τίτλος, *ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ,* ἀντί νά βρίσκεται μέσα στήν εἰκόνα, ἔχει μετατεθεῖ μέ ἄλλους χαρακτῆρες κάτω ἀπό τήν παράσταση, μαζί μέ τήν ἀντίστοιχη γερμανική ἐπιγραφή, *Das Kloster St. Paul am Berge Athos.* Ἐπίσης, στήν κορυφογραμμή τό δεύτερο κυπαρίσσι ἀπό δεξιά τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 503 ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ ἄλλο δέντρο (βλ. εἰκ. 1).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 138-139, ἀρ. 58.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εικ. 1

504. Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.41×0.29 μ.
,αωνα' (1851), Ἰούνιος. Καρυές, Ἅγιον Ὄρος.
Σχεδιαστής: Σωφρόνιος ἀρχιμανδρίτης.
Χαράκτης: Θωμᾶς Ἰσιδώρου Κρουσιοβήτης.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ παροῦσα εἰκονογραφία τῆς ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Πατριαρχικῆς Μονῆς Κοινοβιακῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ σχεδιασθεῖσα ἀπαράλακτος διά χειρός / τοῦ Ἁγίου Καθηγουμένου Κυρίου Κ(υρί)ου Κύρ Σωφρονίου καί Ἀρχιμανδρίτου τῆς αὐτῆς εὐαγοῦς Ἁγίας Μονῆς κατά Ἰούνιον τοῦ ἔτους ,αωνα'.*

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *χείρ Θωμᾶ Ἰσιδώρου Κρουσιοβήτου ἐχάραξεν ἐν Καρυαῖς 1851.*

Τό μοναστήρι ἀπεικονίζεται σέ κατακόρυφη διάταξη, σέ πλαγιά πού ἐκτείνεται ἀπό τήν κορυφή τοῦ Ἄθω, δεξιά, ὥς τήν παραλία. Γύρω ἀπό τήν ἐσωτερική πλακόστρωτη αὐλή μέ τό καθολικό καί τή φιάλη ὑψώνονται πολυώροφα κτίσματα, πύργος, καμπαναριό μέ ρολόι καί στό βάθος ψηλό τεῖχος χωρίς ἀνοίγματα.

Στόν περιορισμένο χῶρο πού μένει ἐλεύθερος γύρω ἀπό τό μοναστήρι ἔχουν σχεδιαστεῖ στό τοπίο μικρά παρεκκλήσια, στήν παραλία ὁ παλαιός πύργος, τό πηγάδι καί ὁ ταρσανάς, στή θάλασσα ψαρόβαρκες καί ἱστιοφόρο. Πάνω ἀπό τήν ψηλή βραχώδη κορυφή τοῦ Ἄθω προβάλλει ὁ ἥλιος, καί στό ἴδιο ὕψος πρός τά ἀριστερά εἰκονίζονται, σέ τρία πλαίσια, ὁ ἅγιος Παῦλος, πού κρατεῖ ὁμοίωμα τῆς μονῆς, ἡ Ὑπαπαντή καί ὁ ἅγιος Γεώργιος.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ πληροφορία πού μᾶς δίνει ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ὅτι ἡ παράσταση σχεδιάστηκε ἀπό τόν ἀρχιμανδρίτη Σωφρόνιο καί ἐκτελέστηκε ἀπό τόν γνωστό χαράκτη Θωμᾶ Σηδέρ (βλ. ἐδῶ σ. 44).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brockhaus, *Athos-Klöster,* σ. 261, σημ. 6.
Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 144-145, ἀρ. 61.

505

505. Η ΝΕΑ ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.415×0.285 μ.
1812, Ἰουνίου 6. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος ἱερομόναχος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Κελί γέροντος Διονυσίου, Καρυές. Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΠΑΝCΕΒΑCΤΟC ΥΚΩΝ ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΗΤΙC ΔΙΚΝΥCΙ ΤΟ ΓΕΝΕCΙΟΝ ΤΑΥΤΗC ΤΗC ΝΑΙΑC / CΚΗΤΕΟC ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΠΑΝΑΓΙΟΤΟΥ ΑCΙΜΗ / ΧΡΙCΤΟΛΑΤΡΟΥ CΥΝΔΡΟΜΗC ΠΕΛΟΠΟC ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΕΚ ΚΟΜΙC ΠΡΑCΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ / ΔΙΑ ΧΗΡΟC ΠΑΡΘΕΝΗΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ. 1812 ΙΟΥΝΙΟΥ 6.*

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ἴσες ζῶνες. Ἐπάνω εἰκονίζεται τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου. Ἀριστερά ἡ ἁγία Ἄννα ἀνασηκώνεται σέ φαρδύ στρῶμα μέ τή βοήθεια δύο γυναικῶν· δεξιά, στήν κούνια της ἡ Παναγία μέ μαφόριο, δίπλα της σέ χαμηλό σκαμνί μιά γυναίκα μέ ρόκα καί πίσω, ὄρθιοι, ὁ Ἰωσήφ καί δύο θεραπαινίδες πού κρατοῦν σκεπαστό δοχεῖο. Στό βάθος πρόσοψη κτιρίου καί ἐπάνω, στίς γωνίες, ἡ ἁγία Ἄννα, ὁ Ἰωακείμ καί δύο ἄγγελοι. Στό κέντρο, ἐπάνω, ἡ ἐπιγραφή *ΤΟ ΓΕΝΕCΙΟΝ ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΟΥ.* Στήν κάτω ζώνη παριστάνεται ἡ Νέα Σκήτη τοῦ Ἁγίου Παύλου. Στό κέντρο δεσπόζει τό κυριακό μέ τόν τροῦλο του καί τό καμπαναριό πάνω ἀπό τό νάρθηκα, ἀριστερά δύο κυπαρίσσια, δεξιά σκεπαστό πηγάδι καί πίσω, στά ὑψώματα, οἱ μικρές καλύβες τῆς σκήτης. Τό παλαιό ὄνομα τῆς σκήτης — ἡ σκήτη τοῦ Πύργου — ἴσως προῆλθε ἀπό τόν πύργο πού διακρίνεται ἀριστερά.

Ὁ χαράκτης θά πρέπει νά εἶναι ὁ γνωστός Ζακύνθιος ἱερομόναχος Παρθένιος (βλ. ἐδῶ σ. 88).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

504

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

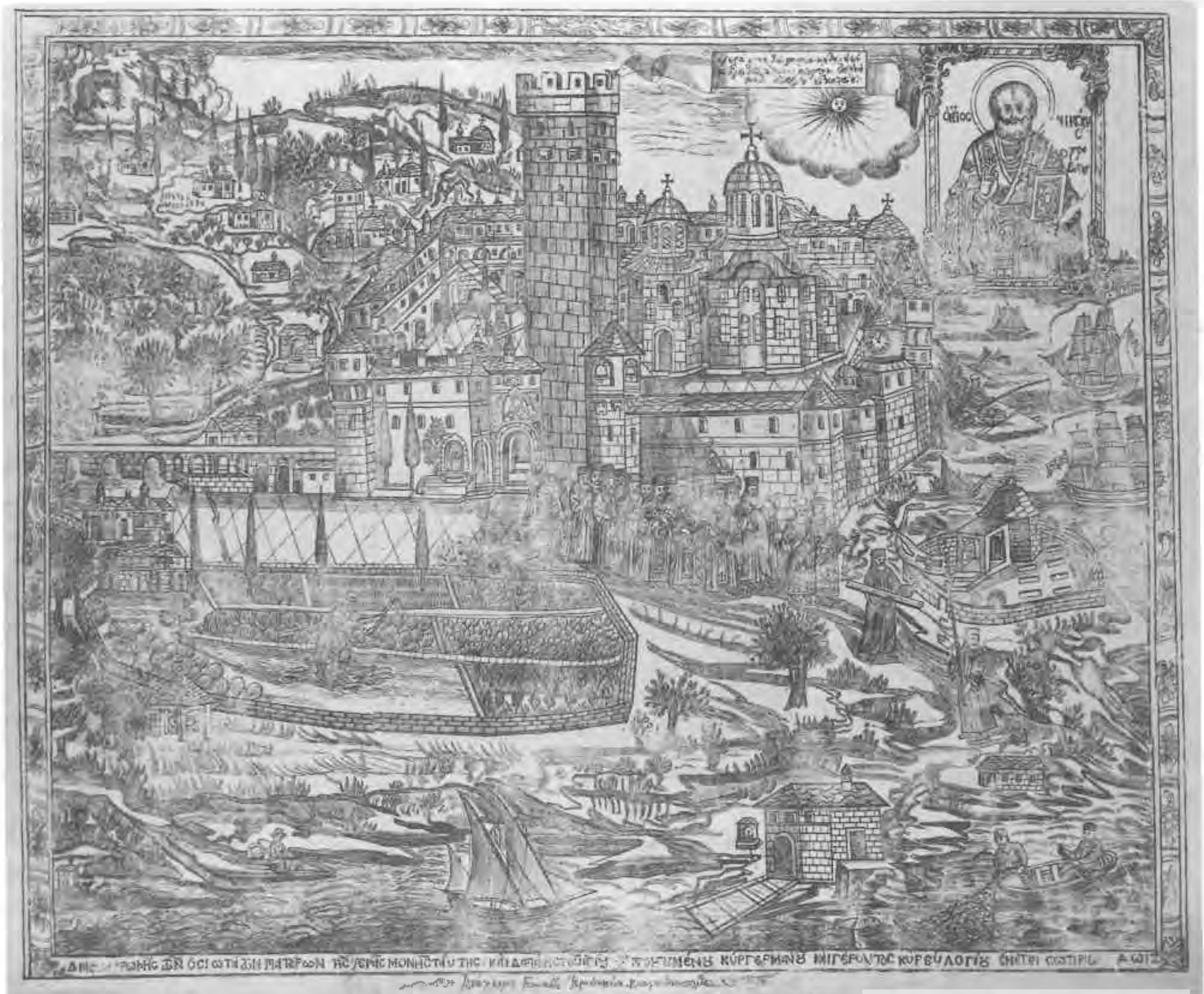
Η ΜΟΝΗ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
506	1817	Ἡ μονή Σταυρονικήτα	Γεννάδιος	Κωνσταντινούπολη
507	1832	Ἡ μονή Σταυρονικήτα		Ἅγιον Ὅρος

Ἡ μονή Σταυρονικήτα, ἡ μικρότερη μονή τοῦ Ἁγίου Ὅρους, εἶναι χτισμένη σέ παραλία στή βορειοανατολική πλευρά τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω. Δέν εἶναι γνωστό πότε ἀκριβῶς ἱδρύθηκε, μνημονεύεται πάντως σέ ἔγγραφα ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 11ου αἰώνα καί εἶναι ἀφιερωμένη στόν ἅγιο Νικόλαο. Κατά τήν παράδοση, ἡ σπάνια ψηφιδωτή εἰκόνα τοῦ ἁγίου τοῦ 13ου αἰώνα, πού σώζεται στή μονή, ἀνασύρθηκε ἀπό τά δίχτυα τῶν ψαράδων μ' ἕνα στρείδι κολλημένο στό μέτωπο τοῦ ἁγίου, πού γι' αὐτό ὀνομάστηκε ἅγιος Νικόλαος ὁ Στρειδᾶς.

Ἡ χαλκογραφία ἀρ. 506, πού ἀπεικονίζει τό μοναστήρι σέ ὁριζόντια διάταξη, εἶναι ἔργο τοῦ ἱεροδιακόνου Γενναδίου καί προέρχεται κατά πᾶσαν πιθανότητα ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη. Στή χαλκογραφία ἀρ. 507 τό ἴδιο θέμα ἔχει χαραχτεῖ μέ τυπικά ἁγιορείτικη τεχνοτροπία σέ διαφορετική, κατακόρυφη, σύνθεση.

506

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

506. Η ΜΟΝΗ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Χαλκογραφία. 0.50 × 0.60 μ.
,αωιζ' (1817). (Κωνσταντινούπολη).
Χαράκτης: Γεννάδιος ἱεροδιάκονος Κωνσταντινουπολίτης.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΔΙΑ CΥΝΔΡΩΜΗC ΤΩΝ ΟCΙΩΤΑΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗC ΙΕΡΑC ΜΟΝΗC ΤΑΥΤΗC ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗC ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΑΙ ΓΕΡΟΝΤΟC ΚΥΡ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ CΩΤΗΡΙΩ ΑΩΙΖ.*

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *διά χειρός Γενναδίου Ἱεροδιακόνου Κωνσταντινουπολίτου.*

Στό βάθος τῆς εἰκόνας ἡ μονή Σταυρονικήτα ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό τή νότια πλευρά της, μέ ψηλό ὀδοντωτό πύργο στό κέντρο τῆς πρόσοψης, δίπλα στήν εἴσοδο. Πίσω ἀπό τά τείχη τό καθολικό καί ἡ πλακόστρωτη αὐλή, ὅπου ἕνας μοναχός χτυπάει τό σήμαντρο. Ἀπό τήν πόρτα προχωρεῖ πρός τή θάλασσα ἡ λιτανεία τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Νικολάου· προπορεύεται ἕνας μοναχός μέ λάβαρο καί ἀκολουθεῖ ἄλλος μέ τό σήμαντρο. Ἀριστερά ἀπό τό μοναστήρι, στό ὕψωμα, εἶναι σκορπισμένα διάφορα κτίσματα ἀνάμεσα σέ κυπαρίσσια· χαμηλότερα ἕνας κῆπος μέ νεραντζιές καί τό ὑδραγωγεῖο μέ τίς καμάρες του, πού χτίστηκε στά τέλη τοῦ 17ου αἰώνα μέ δωρεά τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Σερμπάν Καντακουκουζηνοῦ. Μπροστά στή μονή μιά μεγάλη αὐλή καί ὁ λαχανόκηπος μέ τόν περιβολάρη πού σκάβει. Ἡ παραλία, πού σχηματίζει πολλούς μικρούς κόλπους, ἐκτείνεται μπροστά καί στό πλάι δεξιά. Στή θάλασσα ἀρμενίζουν μικρά καί μεγάλα ἱστιοφόρα καί δίπλα στόν ταρσανά μία βάρκα μέ δύο ψαράδες, πού ὁ ἕνας σηκώνει στά δίχτυα τήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ἄλλοι μοναχοί στήν ἀκρογιαλιά ψαρεύουν μέ καλάμι.

Ἐπάνω, δεξιά, ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Στρειδᾶ καί δίπλα του ὁ ἥλιος καί ἡ ἐπιγραφή *ἡ ἱερά μονή τοῦ σταυρονικήτα ἡ ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἄθωνος κειμένη, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου.* Στόν οὐρανό, ἀριστερά, τό φεγγάρι.

Ὁ Κωνσταντινοπολίτης χαράκτης Γεννάδιος εἶναι ὁ σιναΐτης ἱεροδιάκονος πού ἐργαζόταν στό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης στά χρόνια 1810-1813 (βλ. ἐδῶ σ. 358).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 150-153, ἀρ. 64, 65.
Χ. Πατρινέλης - Α. Καρακατσάνη - Μ. Θεοχάρη, *Ἡ Μονή Σταυρονικήτα*, ἔκδ. Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1974, εἰκ. 6.

507. Η ΜΟΝΗ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Χαλκογραφία. 0.38 × 0.295 μ.
,αωλβ' (1832). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σταυρονικήτα, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΑΥΤΗ Η ΜΟΝΗ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ Δ(Α)ΠΑΝΗ(Σ) ΤΟΥ ΤΕ ΠΑΝΟCΙΩΤΑΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΕ ΚΥΡΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟΝ ΑΩΛΒ.*

Παραλλαγή τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 506. Ἡ κατακόρυφη διάταξη τῆς σύνθεσης ἀνάγκασε τό χαράκτη νά περιορίσει ἀπό τίς δύο πλευρές τό τοπίο μέ τά διάφορα δευτερεύοντα κτίσματα. Ἐπάνω, στίς γωνίες, παριστάνονται στηθαῖοι, ἀριστερά *Ο ΑΓΙΟC ΝΙΚΟΛΑΟC Ο ΑCΤΡΙΔΑC*, δεξιά *Ο ΑΓΙΟC ΙΩ(ΑΝΝΗΣ) Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟC.* Πάνω ἀπό τή μονή ἡ ἐπιγραφή *ΜΟΝΑCΤΙΡΙΟΝ ΤΟΥ CΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ / εἰς τό ἅγιον ὄρος.* Ἐπάνω στό μοναστήρι μικρές ἐπεξηγήσεις, *ὁ πύργος, ἡ πόρτα, τό καμπαναρίον, ἡ τράπεζα, τό καθολικόν,* καί στό τοπίο, γύρω ἀπό τή μονή, *ὁ πύργος, ἡ βρίσις, ὁ νερατζόνας, τό βορδοναρίον, ὁ κήπος, ὁ ἀρσανάς, τό κοιμητήριον.*

Τυπική ἁγιορείτικη ἀναπαράσταση μοναστηριακοῦ συγκροτήματος σέ ἐπιμελημένη χάραξη ἀπό ἄγνωστο τεχνίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 154-155, ἀρ. 66.
Χ. Πατρινέλης - Α. Καρακατσάνη - Μ. Θεοχάρη, *Ἡ Μονή Σταυρονικήτα*, ἔκδ. Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1974, εἰκ. 1.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

507

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
508	1798	Ὁ ἅγιος Γεώργιος - Ἡ μονή Ξενοφῶντος	Νικηφόρος	Ἅγιον Ὄρος
509	1833	Ὁ ἅγιος Γεώργιος - Ἡ μονή Ξενοφῶντος		Ἅγιον Ὄρος
510	1850	Ἡ σκήτη τοῦ Ξενοφῶντος - Ὁ Εὐαγγελισμός		Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Ξενοφῶντος, χτισμένη σέ νοτιοδυτική παραλία τοῦ Ἄθω, ἱδρύθηκε στό τέλος τοῦ 10ου ἤ στίς ἀρχές τοῦ 11ου αἰώνα ἀπό τόν ὅσιο Ξενοφῶντα, σύγχρονο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. Τιμᾶται στή μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Στό μοναστήρι ὑπάγεται ἡ σκήτη τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μέ 22 καλύβες, πού ἱδρύθηκε τό 1760.

Στίς χαλκογραφίες ἀρ. 508 καί 509, μέ κύριο θέμα τόν ἅγιο Γεώργιο καβαλάρη, τό μοναστήρι τοῦ Ξενοφῶντος παριστάνεται σέ μικρή κλίμακα κάτω ἀπό τό ἄλογο τοῦ ἁγίου. Στή χαλκογραφία ἀρ. 510 ἀπεικονίζονται, σέ δύο ἐπάλληλες ζῶνες, ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου καί ἡ ὁμώνυμη σκήτη τῆς μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος.

508. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ - Η ΜΟΝΗ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Χαλκογραφία. 0.44×0.33 μ.
1798. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Νικηφόρος ζωγράφος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Συλλογή Γεωργ. Παππᾶ, Ἀθήνα.
Μονή Βατοπεδίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή κάτω, στό κέντρο, σέ τετράγωνο πλαίσιο, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ Η ΠΑΡΟΥCΑ / ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΙ(Α) / CΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΩΤΑ-/ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟC Κ(ΑΙ) ΚΟΙΝΟΒΙΑΡ/ΧΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΙCΙΟΥ Κ(ΑΙ) ΑΦΙΕΡΩ/ΤΑΙ ΕΝ ΤΩ ΚΑΘ ΑΥΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΙΩ / ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟC 1798 / χείρ νικηφόρου ΖΩΓ(ΡΑΦΟΥ).*

Ὁ προστάτης τῆς μονῆς ἅγιος Γεώργιος στή σκηνή τῆς δρακοκτονίας, μέ τόν μικρό σκλάβο καθισμένο πίσω του καί τή βασιλοπούλα στό βάθος δεξιά. Κάτω ἀπό τό ἄλογο ἡ μονή τοῦ Ξενοφῶντος· δεξιά τό κεφάλι τοῦ δράκοντα. Στίς γωνίες, ἐπάνω ἀριστερά ἡ ἁγία Μαρίνα σέ πλαίσιο, δεξιά ὁ Χριστός πού εὐλογεῖ· κάτω, σέ ροκοκό πλαίσια, ὁ ἀποκεφαλισμός τοῦ ἁγίου Γεωργίου καί ὁ ἅγιος πού χτυπάει τή γῆ μέ τό δόρυ του σέ σημεῖο πού ἀναβλύζει νερό.

Ὁ χαράκτης τῆς παράστασης ζωγράφος Νικηφόρος καταγόταν ἀπό τά Ἄγραφα τῆς Θεσσαλίας καί ἁγιογράφησε τό 1795 τόν ἐξωνάρθηκα στό καθολικό τῆς μονῆς Ἰβήρων[1]. Ἡ χαλκογραφία του εἶναι ἐνδιαφέρουσα γιατί ἀνήκει, μαζί μ' ἐκεῖνες πού φιλοτέχνησε ὁ Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος (βλ. ἐδῶ σ. 124), στίς λίγες σωζόμενες παραστάσεις πού χαράχτηκαν στόν Ἄθω πρίν ἀπό τή μεγάλη ἄνθηση τῶν ἁγιορείτικων ἐργαστηρίων, πού ἀρχίζει στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα.

1. Βλ. Γ. Σμυρνάκης, *Τό Ἅγιον Ὄρος*, Ἀθήνα 1903, σ. 469. Πρβλ. Millet, Pargoire, Petit, *Inscriptions*, ἀρ. 233.

508

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

509. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ - Η ΜΟΝΗ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Χαλκογραφία. 0.36×0.28 μ.
1833. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ξηροποτάμου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κέρκυρα.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΔΩΡΟΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ ΕΝ ΕΤΕΙ 1833* (ἡ ἐπιγραφή ὑπάρχει μόνο στό ἀντίτυπο τῆς μονῆς Ξηροποτάμου).

Μέσα στήν παράσταση, *Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ, Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, IC XC, ΤΑ ΞΥΝΑ ΝΕΡΑ, ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΟΥ.*

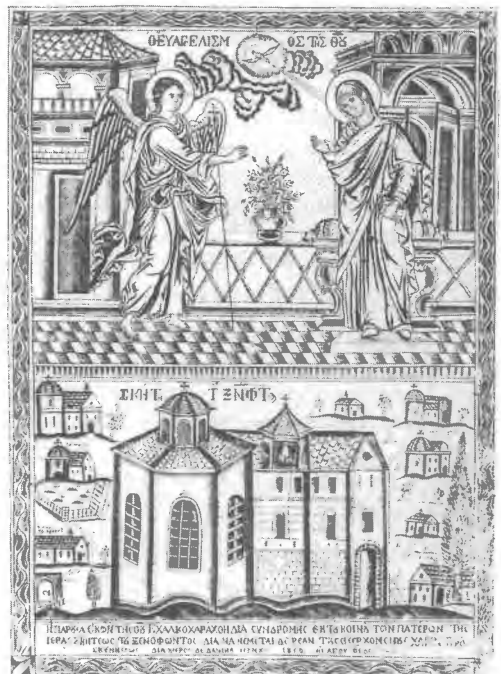
Νέα σύνθεση, πλουσιότερη καί πιό ἐπιμελημένη, τοῦ θέματος τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 508. Ἡ βασιλοπούλα στέκεται μπροστά σέ διώροφο παλάτι, μέ τό βασιλικό ζεῦγος στόν ἐξώστη, καί ὁ Χριστός πού εὐλογεῖ εἰκονίζεται πλησιέστερα στό κέντρο· ἀριστερά, σέ μικρό μετάλλιο, ἡ ἁγία Μαρίνα. Τό μοναστήρι κάτω ἀπό τό ἄλογο ἔχει χαραχτεῖ ὁλόκληρο μέ ὅλες τίς ἀρχιτεκτονικές του λεπτομέρειες. Δεξιά ἀπό τό κάστρο προβάλλει ὁ λαιμός καί τό κεφάλι τοῦ δράκου καί οἱ ἄκρες τῶν μπροστινῶν του ποδιῶν. Κάτω ἀριστερά μικρή τοξωτή εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου πάνω ἀπό πηγή, μπροστά ἡ θάλασσα μέ μία βάρκα καί ψάρια, δεξιά ἡ φιάλη καί δύο κυπαρίσσια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 160-161, ἀρ. 69.

509

510

510. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ - Η ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Χαλκογραφία. 0.38×0.27 μ.
1850. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Δανιήλ ἱερομόναχος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Σκήτη Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω, *Η ΠΑΡΟΥCΑ ΕΙΚΩΝ ΤΗC Θ(ΕΟΤΟΚ)ΟΥ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ CΥΝΔΡΟΜΗC ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗC / ΙΕΡΑC ΣΚΗΤΕΩC ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟC ΔΙΑ ΝΑ ΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΤΟΥC ΕΙCΕΡΧΟΜΕΝΟΥC ΧΑΡΙΝ ΠΡΟ/ΣΚΥΝΗCΕΩC ΔΙΑ ΧΗΡΟC ΔΕ ΔΑΝΙΗΛ ΙΕΡ(Ο)Μ(ΟΝΑ)Χ(ΟΥ) 1850 ΕΙC ΑΓΙΟΝ ΟΡΟC.*

Ἐπιγραφές μέσα στήν εἰκόνα, ἐπάνω *Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Θ(ΕΟΤΟΚ)ΟΥ,* κάτω *ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ Ξ(Ε)Ν(Ο)Φ(ΩΝ)TOS,* μέ μικρά γράμματα ἀριστερά *βρίσ(η), τό ἀρχοντ(αρίκι)* κ.ἄ.

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ἐπάλληλες ζῶνες. Ἐπάνω παριστάνεται ὁ Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου μέ τόν ἀρχάγγελο ἀριστερά, πού κρατεῖ σκῆπτρο καί προχωρεῖ σέ πλακόστρωτο δάπεδο πρός τήν Παναγία, πού στέκεται δεξιά, μπροστά σέ σκαλιστό θρόνο μέ μαξιλάρι. Στίς γωνίες κτίρια, στό κέντρο ψηλά τό Ἅγιον Πνεῦμα καί κάτω πεζούλι μέ ἀνθοδοχεῖο.

Στήν κάτω ζώνη ἡ σκήτη τοῦ Ξενοφῶντος μέ τό μεγάλο κυριακό στό κέντρο, τίς μικρές σκῆτες σκορπισμένες στό τοπίο κι ἕνα κυπαρίσσι κάτω δεξιά.

Ὁ γνωστός χαράκτης Δανιήλ (βλ. ἐδῶ σ. 76) ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ, σέ μεγαλύτερη κλίμακα, τή σύνθεση τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πού συνοδεύει τή χαλκογραφία τῆς μονῆς Φιλοθέου ἀρ. 496 τοῦ 1841.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 190-191, ἀρ. 84 (λεπτομέρεια).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
511	Α΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Μονή Γρηγορίου	Νεόφυτος	Ἅγιον Ὄρος
512	1819	Ἅγιος Νικόλαος - Μονή Γρηγορίου	Θεοφύλακτος	Ἅγιον Ὄρος

Ἡ μονή Γρηγορίου εἶναι χτισμένη σέ βραχώδη τοποθεσία κοντά στή θάλασσα, στή νοτιοδυτική πλευρά τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀνάμεσα στή Σιμωνόπετρα καί τή μονή Διονυσίου. Ἱδρύθηκε τόν 14ο αἰώνα. Κτίτορές της θεωροῦνται ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης, ὁ ἅγιος Γρηγόριος «ἀπό Συριάνων» καί ἴσως ὁ μαθητής τοῦ πρώτου ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νέος· εἶναι ἀφιερωμένη στόν ἅγιο Νικόλαο.

Ἡ ἀχρονολόγητη χαλκογραφία ἀρ. 511 ἀπεικονίζει τό μοναστήρι, ἡ χαλκογραφία ἀρ. 512 τοῦ 1819 συνδυάζει τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς μέ τόν προστάτη της ἅγιο Νικόλαο, πλαισιωμένο ἀπό σκηνές τοῦ βίου του.

511. Η ΜΟΝΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.48×0.40 μ.
Α΄ τέταρτο 19ου αἰ. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Νεόφυτος Καστοριανός.

Μονή Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος.

Σέ κατηφορικό τοπίο πού φτάνει ὥς τή θάλασσα ὀρθώνεται στήν παραλία, ἐπάνω σέ βράχια, τό μοναστήρι τοῦ Γρηγορίου. Πίσω ἀπό τά τείχη προβάλλει τό κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς μέ τό καμπαναριό, τόν πύργο, διάφορα παρεκκλήσια καί στό κέντρο τό μεγάλο καθολικό σέ πλακόστρωτη αὐλή, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι μοναχοί. Ἄλλοι μοναχοί βγαίνουν ἀπό τήν εἴσοδο ἀριστερά καί ἄλλοι ἀνεβαίνουν στήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ. Κάτω ἀριστερά ὁ ταρσανάς, δεξιά τό κοιμητήρι καί στή θάλασσα τρεῖς βάρκες.

Ἕνα μικρό εἰκονίδιο στό κέντρο, ἐπάνω, παριστάνει τόν κτίτορα πού προσφέρει τή μονή στόν ἅγιο Νικόλαο. Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ ἕξι στῆλες, οἱ ἀκόλουθες ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές:

1η στήλη
α. Ἀρσανᾶς
β. προσκύνημα τοῦ ἁγίου
γ. Χαλκιαδεῖον
δ. Ἀρχονταρίκι
ε. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου (.....)

2η στήλη
ζ. Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἀναστασίας
η. Τό καθολικόν
θ. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου
ι. Ἡ Τράπεζα
(ια). τό Νοσοκομεῖον

3η στήλη
Ὥσπερ γραφαί πόλεων, λαμπρῶν τε δόμων,
Τάς ὁράσεις τέρπουσι τῶν φιλοκόσμων
Οὕτως αἱ γραφαί ἱερῶν σκηνωμάτων
Τήν ὅρασιν τέρπουσι τῶν φιλοθέων
Τοῖς οὖν χαμόθεν αἰρομένοις τόν βίον
Ὄρος ὑψηλόν Ἄθως ἐναποκημένον

4η στήλη
Καί βασιλικῶν τ' εὐσορ(..) μονηδρίων
τήν βασιλικήν μονήν τοῦ Γρηγορίου
Πυρποληθεῖσαν ἀπώλεσαν Ἡφαίστῳ
ζητεῖ τοιγαροῦν κινηθείς θεαρέστως
Ὁ Ἰωακείμ τῆς μονῆς σκευοφύλαξ
σύν Κωνσταντίῳ Ἀκαρνάνι τό γένος

5η στήλη
Ἐκ τῆς Αἰνείας τό πάλαι καλουμένης
τανῦν κατοχῆς πλησίον (ἀχελόου)
σύν τοῖς ἐν αὐτῷ λασπῷ σ(...) κειμένην
τῶν Ἡγεμόνων ἀρωγῇ καί ἀρχόντων
Καί φιλοσεβῶν χριστιανῶν (ἑτέρων)
προθύμως ἀνήγειρον (....) οἱ (....)

6η στήλη
Νεοφύτου δέ τέ(κνου) Καστορίας
χειρός πόνημα ἡ εἰκονογραφία
Νικολάου δέ ὁ τύπος σύν ἐξόδοις
ζιγάρα τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων
εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ τε καί γονέων
οὕς ὁ κύριος καταστίσῃ ἐν δόξῃ

Ὁ χαράκτης Νεόφυτος ἀπό τήν Καστοριά καί ὁ τυπογράφος Νικόλαος δέν εἶναι γνωστοί ἀπό ἄλλες χαλκογραφίες.

512. ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΜΟΝΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.40×0.28 μ.
1819. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Θεοφύλακτος μοναχός.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές:

Σέ ταινία πού χωρίζει τήν εἰκόνα σέ δύο ζῶνες, *ΑΓΟΥCΙ ΔΩΡΟΝ ΤΗ ΜΟΝΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΟΥ ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΓΟΝΟC CHN TH CYZYΓΩ ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΛΑCITZA / ΤΑΥΤΗΝ ΕΥΛΑΒΩΣ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΩ ΙΕΡΑΡΧΗ ΚΑΙ ΘΕΙΩ ΝΙΚΟΛΑΩ οὕς στέψοι Θεός ΤΡΙΑC Η ΠΑΝΑΓΙΑ.*

Κάτω δεξιά, *ΕΧΑΛΚΟΓΡΑΦΥ Ο ΠΑΡΩΝ ΤΥΠΩΣ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ Μ(ΟΝΑΧΟΥ).*

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, δεξιά, ἡ χρονολογία *1819.*

Στήν ἐπάνω ζώνη τῆς εἰκόνας, στό κέντρο, ὁ ἅγιος Νικόλαος, καθισμένος σέ φαρδύ σκαλιστό θρόνο,

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

511

φορεῖ ἀρχιερατική στολή καί μίτρα. Εὐλογεῖ μέ τό δεξί χέρι, πού συγκρατεῖ τήν ἐπισκοπική ράβδο, καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό κλειστό βιβλίο. Ἐπάνω, σέ μικρό πλαίσιο, ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟC ΝΙΚΟΛΑΟC* καί ἀριστερά καί δεξιά οἱ συνήθεις παραστάσεις τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Παναγίας.

Ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τόν ἅγιο ἀνά τρία ὀρθογώνια εἰκονίδια μέ σκηνές θαυμάτων, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀριστερά
Ἡ ἰατρεία τῶν Ἀσθενῶν
Ἡ Λύτρωσις ἐκ τοῦ κινδύνου τοῦ Καραβί(ου)
Ἡ Λύτρωσις τῶν τριῶν καταδίκων

Δεξιά
Ὁ Ἅγιος ρρύπτι τά ἀργύρια ἐν τῷ οἴκῳ
Ἡ πονηρία τοῦ δαίμονος
Ὁ Ἅγιος συντρίβει τά εἴδωλα

Στήν κάτω ζώνη παριστάνεται στήν παραλία ἡ μονή τοῦ Γρηγορίου. Τό πολυγωνικό κάστρο περικλείει τό καθολικό, τό καμπαναριό, τή φιάλη καί κυπαρίσσια. Στήν αὐλή διακρίνονται δύο μοναχοί· ὁ ἕνας μπαίνει στήν ἐκκλησία, ὁ ἄλλος χτυπάει τό σήμαντρο. Ἔξω ἀπό τά τείχη ἔχουν σχεδιαστεῖ διάφορα κτίσματα, ὁ ταρσανάς, παρεκκλήσια, τό *ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ*, καί ἀριστερά ἕνας περιφραγμένος κῆπος. Στή θάλασσα διακρίνεται ἕνα ἱστιοφόρο, μία βάρκα μέ δύο μοναχούς καί μία μεγαλύτερη βάρκα μέ πανί.

Πολύ προσεγμένη χάραξη ἰσορροπημένης σύνθεσης, στήν ὁποία προσδίδουν λαϊκό χαρακτήρα οἱ ἁπλοϊκές μορφές στίς μικρές σκηνές πού πλαισιώνουν τόν ἅγιο. Ἡ κεντρική παράσταση τοῦ ἁγίου Νικολάου θυμίζει τόν ἅγιο Σεραφείμ ἀρ. 307, τό μόνο ἄλλο ἔργο τοῦ χαράκτη Θεοφύλακτου πού γνωρίζουμε.

512

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως, σ.* 170-171, ἀρ. 74.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
513	1765	Ἡ Ἀνάληψη - Ἡ μονή Ἐσφιγμένου		Βιέννη
514	1847	Ἡ μονή Ἐσφιγμένου	Ἀβιμελέχ	Πετρούπολη
515	1850	Ἡ μονή Ἐσφιγμένου		Μόσχα
516	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ μονή Ἐσφιγμένου		—
517	1881	Ἡ μονή Ἐσφιγμένου		Κωνσταντινούπολη

Τό μοναστήρι τοῦ Ἐσφιγμένου ἤ Σιμένου, ὅπως ὀνομαζόταν παλαιότερα, εἶναι χτισμένο σ' ἕναν ἥσυχο ὅρμο στή βορειοανατολική πλευρά τοῦ Ἄθω, ἀνάμεσα στίς μονές Βατοπεδίου καί Χελανδαρίου. Κατά τήν παράδοση, κτίτορες τῆς ἀρχικῆς μονῆς, πού βρισκόταν πεντακόσια μέτρα πιό μακριά, ἦταν ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος ὁ Μικρός καί ἡ ἀδελφή του Πουλχερία, πού ἔζησαν τόν 5ο αἰώνα. Ἡ σημερινή μονή φαίνεται πώς ἱδρύθηκε τόν 10ο ἤ 11ο αἰώνα. Ἔπαθε κατά καιρούς πολλές καταστροφές ἀπό πειρατικές ἐπιδρομές καί πυρκαγιές. Στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα ἀνακαινίστηκε ἀπό τό μητροπολίτη Μελενίκου Γρηγόριο. Ἡ ἐπικρατέστερη ἐξήγηση τῆς ὀνομασίας της εἶναι ὅτι ἦταν «ἐσφιγμένη» ἀνάμεσα σέ τρία μικρά βουνά. Εἶναι ἀφιερωμένη στήν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ τέσσερις χαλκογραφίες καί ἡ λιθογραφία που ἀπεικονίζουν τή μονή τοῦ Ἐσφιγμένου συνοδεύονται ἀπό τήν παράσταση τῆς Ἀνάληψης. Στή χαλκογραφία μάλιστα ἀρ. 513 τοῦ 1765 ἡ Ἀνάληψη εἶναι τό κύριο θέμα καί τό μοναστήρι ἐμφανίζεται ἀπό κάτω σέ μικρή κλίμακα. Στή χαλκογραφία τοῦ 1850 καί στή λιθογραφία τοῦ 1881 ἔχουν προστεθεῖ οἱ μορφές τῶν κτιτόρων Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ καί Πουλχερίας. Ἡ ἀχρονολόγητη χαλκογραφία ἀρ. 516 παρουσιάζει ἀρκετές ὁμοιότητες μέ τήν ἀρ. 515.

513. Η ΑΝΑΛΗΨΗ - Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.28×0.18 μ.
1765. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος (τό ἀντίτυπο παρουσιάζει φθορές κάτω δεξιά, στή θέση τῆς ἀφιερωτικῆς ἐπιγραφῆς).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ Παροῦσα σεβασμία εἰκών ἐχαλκοχαράχθη διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτά/του κ(υρίο)υ Γαβριήλ τοῦ Βατοπεδινοῦ δι' ἐξόδων δέ τοῦ τιμιωτάτου (.....)ου Ἀλεξίου Νικολά(ου) / ἐκ γράμποβο καί ἀφιερώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ Μον(......) ἵνα δωρεάν / χαρίζηται τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, ἐπιστασίᾳ (δέ τοῦ τιμιωτάτου κυρίο)υ Κωνστ/αντίνου Οἰκονόμου ἐκ πόλεως Μελενίκου 1765 Ἐν (Βιέννῃ).*

Ἡ παράσταση χωρίζεται σέ δύο ζῶνες. Στή μεγαλύτερη ἐπάνω ζώνη εἰκονίζεται ἡ Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ· στόν οὐρανό δύο ἄγγελοι κρατοῦν τόν Χριστό σέ στρογγυλή δόξα· ἀπό κάτω, σέ τοπίο, παριστάνεται ἡ Παναγία μέ δύο ὁλόσωμους ἀγγέλους καί δίπλα της οἱ ἀπόστολοι σέ δύο ὁμίλους. Στήν κάτω στενή ζώνη ἡ σχηματική ἀναπαράσταση τοῦ φρουριακοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου στήν παραλία. Δέντρα στολίζουν τό τοπίο καί στή θάλασσα ἀρμενίζουν δύο καράβια. Πάνω ἀπό τή μονή ἡ ἐπιγραφή *Μοναστήριον Συμένου,* καί ψηλά, πάνω ἀπό τό πλαίσιο τῆς εἰκόνας, *Η ΑΝΑΛΥΨΙC ΤΟΥ ΧΡΙCΤΟΥ.*

Ἀπό τους ἴδιους ἀφιερωτές τυπώθηκαν στή Βιέννη ἄλλες τρεῖς μονές τοῦ Ἁγίου Ὄρους μέ τήν ἴδια τεχνοτροπία (βλ. ἐδῶ σ. 415). Ἐδῶ ἔχει προστεθεῖ τό ἐπίθετο ἴσως Νικολάου ἤ Νικολάκη στό ὄνομα τοῦ πραματευτῆ Ἀλεξίου ἀπό τό Γράμποβο.

513

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

514

514. Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.745×0.515 μ.
,αωμη' (1847), Μάρτιος. Πετρούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ δύο στῆλες, οἱ ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές καί ἡ ἀφιέρωση στά ρωσικά (δεξιά) καί στά ἑλληνικά (ἀριστερά):

Ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος βασιλική καί πατριαρχική Μονή τοῦ ἐσφιγμένου τῆς ὁποίας οἱ κτίτορες ἡ ἁγία πουλχερία ἡ βασίλισσα, ὁ αὐτοκρά/τωρ Μαρκιανός, ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ μικρός, καί ἡ βασίλισσα Εὐδοκία. Αὕτη ἡ μονή ἐγκεκόσμηται μέ ζωοποιόν σταυρόν τιμίου ξύλου / τό ὁποῖον εἶναι ἀφιέρωμα τῆς ἁγίας πουλχερίας, 1 καί οἱ ἐν ταύτῃ ἀσκήσαντες ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος πατριάρχης / κωνσταντινουπόλεως 2 ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ παλαμᾶς, ὅς καί Ἡγούμενος χρηματήσας ἐν ταύτῃ, 3 Θεονᾶς Μητροπολίτης τῆς / Θεσσαλονίκης, ὁ Ὅσιος Εὐθύμιος, ὁ ὅσιος Ἰάκωβος, 4 ὁ ὅσιος Δομέτιος, 5 ὁ ὅσιος Ἀντώνιος ὁ πετζέρσκης, ὅς καί γενόμενος ὕστερον κτίτωρ τῆς / ἐν τῇ ροσσίᾳ Ἱερᾶς Λαύρας τῆς κοβά 6 ὁ νέος ὁσιομάρτυς Ἀγαθάγγελος 7 παρεκκλήσια, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ 8 τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου 9 τοῦ ἁγίου Γεωργίου 10 τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ 11 τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου πετζέρσκη τοῦ νέου ἀνεγερθέντος 12 τοῦ ἁγίου τρύφωνος, τῶν ἁγίων πάντων, τοῦ ἁγίου Μοδέστου τοῦ ἐν ἀγροῖς 13 ἡ τράπεζα 14 τό Ἡγουμενεῖον, τό νοσοκομεῖον 15 τό ξενοδοχεῖον, τό σαρά/γιον 16 ἡ σκήτη τῆς σαμαριᾶς, 17 ἡ πρός τόν ἐλαιῶνα πύλη 18 ὁ ναύσταθμος, τόπος ἐν ᾧ ἐπροσευχήθη ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ παλαμᾶς διά τήν εὐκαρπίαν τῶν ἐλαιοδένδρων. ἐχαλκοχαράχθη μέν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει τῆς πετρουπόλεως δι' ἐπιμελείας τοῦ πανοσιωτάτου / Ἀρχιμανδρίτου καί καθηγουμένου τῆς αὐτῆς Μονῆς κυρίου Ἀγαθαγγέλου διά συνδρομῆς δέ, τῶν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κατοικούντων ὀρθοδόξων Χρισ/τιανῶν, ἵνα διανέμεται δωρεάν τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ προσερχομένοις προσκυνηταῖς, εἰσ αἰώνιον μνημόσυνον τῶν συνδρομητῶν

ἐν ἔτει ,αωμη' ἐν μηνί Μαρτίου

Στήν κάτω ζώνη τῆς χαλκογραφίας τό πεντάγωνο φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου παριστάνεται σέ μιά βουνοπλαγιά πού καταλήγει στήν παραλία. Τά ψηλά ἐξωτερικά τείχη περικλείουν τήν ἐσωτερική αὐλή τῆς μονῆς μέ τό ἐπιβλητικό καθολικό στό κέντρο. Πίσω ἀπό τό μοναστήρι ἕνα ποτάμι μέ δύο μικρές γέφυρες διασχίζει τό τοπίο καί τά καλλιεργημένα κτήματα πού ἁπλώνονται δεξιά. Ψηλά, δίπλα σέ κυπαρίσσια, ὀρθώνεται ἕνας μεγάλος σταυρός καί ἀπό πάνω ὑπάρχει ἡ ἑλληνική ἐπιγραφή *ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ.*

Ἐπάνω, σέ τοξωτό πλαίσιο μέ κληματίδες καί σταφύλια στά διάχωρα, παριστάνεται ἡ *ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*, μέ ταυτόσημη ρωσική ἐπιγραφή.

Τέσσερα μικρά εἰκονίδια ἀριστερά καί τέσσερα δεξιά πλαισιώνουν τήν εἰκόνα τῆς Ἀναλήψεως μέ παραστάσεις ὁλόσωμων ἁγίων καί ἱεραρχῶν, πού ἀναφέρονται κάτω στά ἐπεξηγηματικά κείμενα. Στό ἐξωτερικό πλαίσιο, ἐπάνω, ὁ τίτλος τῆς χαλκογραφίας ρωσικά καί ἑλληνικά, *Η ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

515. Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.48×0.32 μ.
1850. Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΑΥΤΗ Η ΤΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΜΟΝΗ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΠΑΡΑ τῆς Βασιλίσσης Ἁγίας Πουλχερίας Ἐν αὐτῇ διέλαμψαν καί πολλοί τῶν Ἁγίων πατέρων ἐξ ὧν καί ὁ θεῖος / Ἀντώνιος ὁ πετσερσκοϊ τό Ἀγγελικόν Σχῆμα λαβών ἐν αὐτῇ καί ἐν πολλοῖς ἔτεσι ἀσκήσας παρεγένετο τέλος εἰς Ρωσσίαν δι' ἀποκαλύψεως τῆς / Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἀνήγειρε τήν ἐν Κιοβίᾳ Ἱεράν λαύραν. Ἐχαλκοχαράχθη ἐν Μόσχᾳ Ἐν Ἔτει Σωτηρίῳ 1850 ἵνα διανέμητε τοῖς ἐν αὐτῇ εἰσερχομένοις προσκυνηταῖς.*

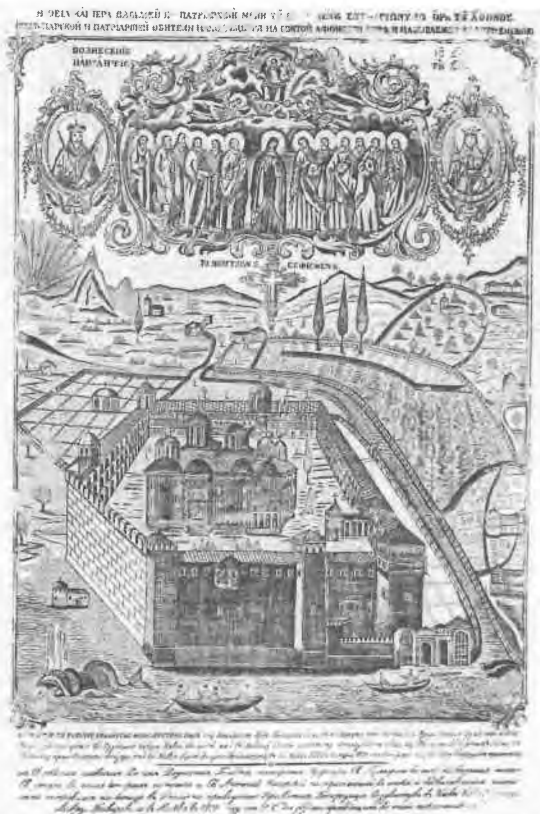
Χαμηλότερα ρωσική ἐπιγραφή.

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 514. Ἡ μονή Ἐσφιγμένου καί τό γύρω τοπίο ἐπαναλαμβάνονται στήν ἴδια σύνθεση, λείπουν ὅμως ἀπό τό πλάι οἱ ὀκτώ μικρές παραστάσεις ἱεραρχῶν, καί ἐπάνω τό συμμετρικό τοξωτό πλαίσιο τῆς Ἀνάληψης ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ ροκοκό στολίδια. Δύο μικρές παραστάσεις τῶν κτιτόρων βασιλέων Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ καί Πουλχερίας ἔχουν προστεθεῖ δίπλα στήν Ἀνάληψη. Πάνω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο ὁ τίτλος τῆς εἰκόνας, στά ἑλληνικά καί στά ρωσικά, *Η ΘΕΙΑ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.*

Τό ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τῶν Ρώσων γιά τή μονή Ἐσφιγμένου, πού ἐκδηλώνεται μέ τή χάραξη στήν Πετρούπολη καί στή Μόσχα τῶν χαλκογραφιῶν ἀρ. 514 καί 515 στό σύντομο διάστημα 1847-1850, ὀφείλεται στίς σχέσεις πού εἶχε ἀναπτύξει μέ τή μονή ὁ ἅγιος Ἀντώνιος τοῦ Πέτερσκοϊ, ὁ ἱδρυτής τῆς μονῆς τοῦ Κιέβου. Ὅπως ἀναφέρεται στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, ὁ Ἀντώνιος εἶχε μονάσει στή μονή Ἐσφιγμένου, ἡ ὁποία τοῦ ἀφιέρωσε τό 1845 μία ἐκκλησία πού βρίσκεται ἔξω ἀπό τόν περίβολο τοῦ μοναστηριοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 166-167, ἀρ. 72 (λεπτομέρεια).

515

516. Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Χαλκογραφία.
Μέσα 19ου αἱ. (Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Προέλευση ἄγνωστη[1].

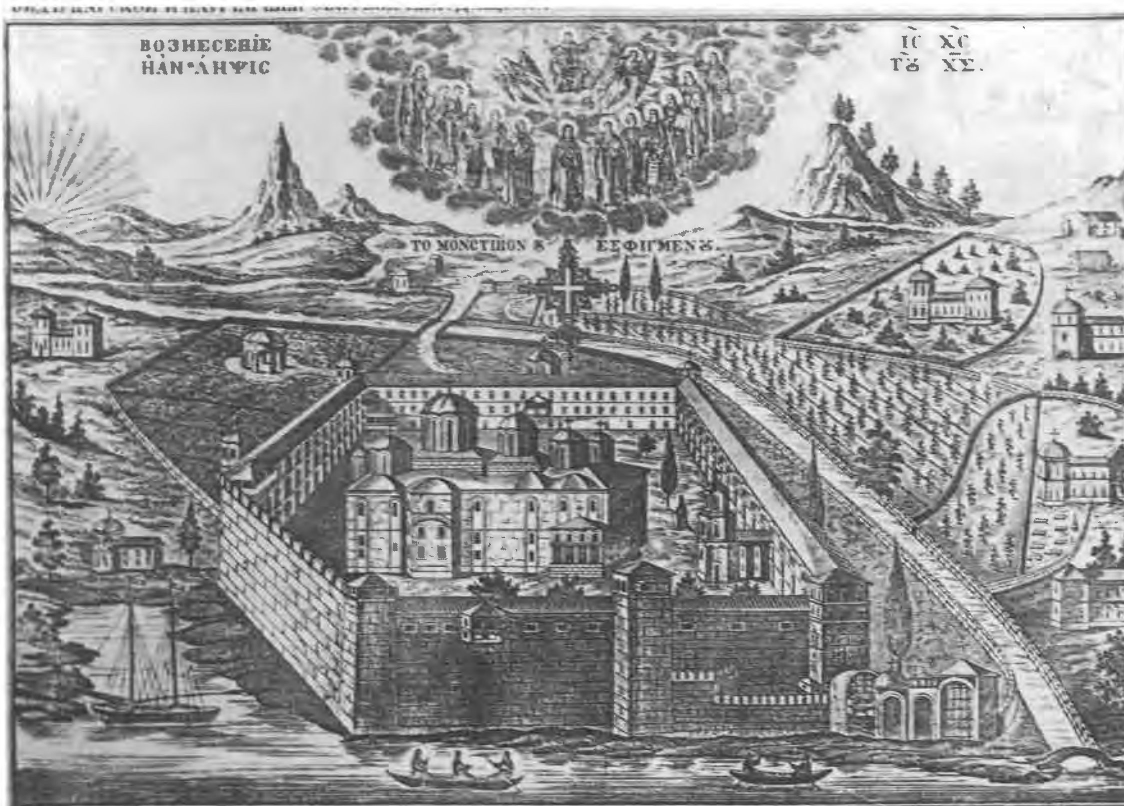
Ἀπεικόνιση τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου σέ ὁριζόντια διάταξη. Τό μοναστήρι καί τό γύρω τοπίο ἀκολουθοῦν τή σύνθεση τῶν χαλκογραφιῶν ἀρ. 514 καί 515. Πάνω ἀπό τό μοναστήρι ἡ ἐπιγραφή *ΤΟ ΜΟΝ(Α)CΤΙΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ·* πιό ψηλά, σέ ἡμικύκλιο, ἡ Ἀνάληψη.

Στόν οὐρανό, ἀριστερά καί δεξιά, σέ σλαβική καί ἑλληνική γλώσσα, οἱ ἐπιγραφές *Η ΑΝΑΛΗΨΙC ΤΟΥ ΧΣ.*

Στή θάλασσα, ἀριστερά, στή θέση τοῦ κήτους ἔχει σχεδιαστεῖ ἕνα ἱστιοφόρο.

1. Τή φωτογραφία πού δημοσιεύεται εἶχε τήν καλοσύνη νά μοῦ παραχωρήσει ὁ κ. Κ. Θ. Δημαρᾶς. Τήν εἶχε στό ἀρχεῖο του καί δέν γνωρίζει τήν προέλευσή της.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

516

517. Η ΜΟΝΗ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

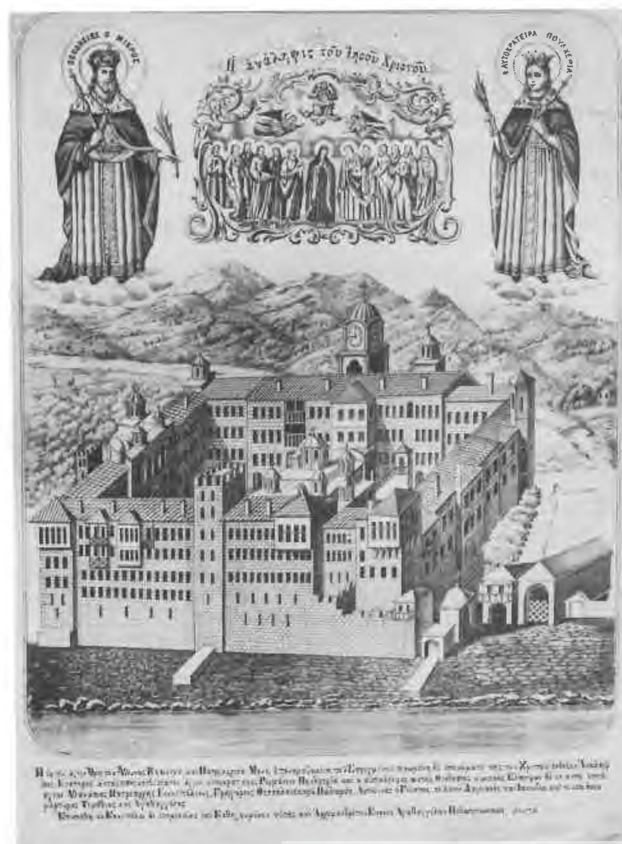
Λιθογραφία. 0.54×0.39 μ.
,αωπα' (1881). Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Ναός Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου, Κερατέα Ἀττικῆς.
Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κέρκυρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθωνος Βασιλική καί Πατριαρχική Μονή ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐσφιγμένου, τιμωμένη δέ ἐπονόματε τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνδόξου Ἀναλήψ/εως. Κτήτορες αὐτῆς εἰσιν εὐσεβέστατοι ἅγιοι αὐτοκράτορες Ρωμαίων Πουλχερία καί ὁ αὐτάδελφος αὐτῆς Θεοδόσιος ὁ μικρός. Ἔλαμψαν δέ ἐν αὐτῇ ἑπτά / ἅγιοι Ἀθανάσιος Πατριάρχης Κων/πόλεως, Γρηγόριος Θεσσαλονίκης ὁ Παλαμᾶς, Ἀντώνιος ὁ Ρῶσσος, οἱ ὅσιοι Δαμιανός καί Ἰάκωβος καί οἱ νέοι ὁσιο/μάρτυρες Τιμόθεος καί Ἀγαθάγγελος. / Ἐτυπόθη ἐν Κον/πόλει δι' ἐπιμελείας τοῦ Καθηγουμένου αὐτῆς καί Ἀρχιμανδρίτου Κυρίου Ἀγαθαγγέλου Πελοποννησίου ,αωπα'.*

Σέ μαλακό τοπίο μέ χαμηλές ὀροσειρές στό βάθος, τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου ἀποδίδεται, σέ λιθογραφική ἐκτύπωση, τετράπλευρο ἀντί πεντάπλευρο, σέ αὐστηρό ἀρχιτεκτονικό προοπτικό σχέδιο. Ἐπάνω, σέ μικρό πλαίσιο, *ἡ ἀνάληψις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ* καί δίπλα οἱ ὁλόσωμες μορφές τῶν βασιλέων κτιτόρων, ἀριστερά *ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΙΚΡΟΣ,* δεξιά *Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ.*

517

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
518	1836	Ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος		Ἅγιον Ὄρος
519	Δ' τέταρτο 19ου αἰ.	Ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος		

Τό ἱστορικό τῆς ρωσικῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, πού ἀποκαλεῖται καί μονή τῶν Ρώσων ἤ Ρούσικο, εἶναι ἀρκετά συγκεχυμένο. Φαίνεται πώς εἶχε ἱδρυθεῖ ἀρχικά τόν 11ο αἰώνα σέ ἄλλη τοποθεσία κοντά στίς Καρυές καί ὀνομαζόταν μονή τοῦ Θεσσαλονικέως. Μετά τό 1765 καί πρός τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα χτίστηκε στή σημερινή θέση κοντά στή θάλασσα, ἀνάμεσα στή μονή Ξενοφῶντος καί τή Δάφνη. Ἐπειδή δέχτηκε πλούσιες δωρεές ἀπό τούς ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας Καλλιμάχηδες, τό 1803 ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ε' ὅρισε νά λέγεται ἡ μονή Αὐθεντικόν Κοινόβιον τῶν Καλλιμάχηδων. Μετά τό 1840 ἄρχισε νά κατοικεῖται ἀπό Ρώσους μοναχούς (πού ἔφθασαν τούς χίλιους στό τέλος τοῦ αἰώνα), ὁπότε καί ἔγιναν σημαντικές κτιριακές ἐπεκτάσεις, πού μποροῦν νά διαπιστωθοῦν καί ἀπό τή σύγκριση τῆς χαλκογραφίας τοῦ 1836 μέ τήν πολύ μεταγενέστερη λιθογραφημένη ἀναπαράσταση τοῦ μοναστηριοῦ ἀρ. 519.

518. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Χαλκογραφία. 0.39 × 0.30 μ.
,αωλστ' (1836), Μαρτίου ιε' (15). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

The Metropolitan Museum of Art, The Whittelsey Fund 1957, Ν. Ὑόρκη.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, *ΑΥΤΗ Η ΜΟΝΗ ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΥΠΟ ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Β(ΟΕ)Β(Ο)Δ(Α) ΚΑΛΛΙΜΑΧΗ / ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΚΑΘ(Η)Γ(ΟΥΜΕΝΟΥ) Κ(ΥΡΙΟΥ) CABBA Π(Ε)Λ(Ο)Π(Ο)Ν(ΝΗ)C(ΙΟΥ) ΤΩ ΑΩΙΗ ΕΤΕΙ. ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΕ / ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗC ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ ΡΩCCΙΚΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΟΥ ΕΠΙ ΓΕΡΑCΙΜΟΥ / ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ. ΑΩΛΣΤ ΜΑΡΤΙΟΥ ΙΕ.*

Στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ἡ ἀνάλογη ρωσική ἐπιγραφή· ἐπάνω, μέσα στήν εἰκόνα, *Ο ΑΓΙΟΣ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥC ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ, ΣΚΑΡΛΑΤΟC ΚΑΛΛΙΜΑΧΗΣ Β(ΟΕ)Β(Ο)Δ(ΑΣ) ΣΑΒΒΑΣ Π(Ε)Λ(Ο)Π(Ο)Ν(ΝΗ)Σ(Ι)ΟC ΙΕΡ(Ο)Μ(ΟΝΑ)Χ(ΟC).*

518

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐκτείνεται σέ μιά χαμηλή βουνοπλαγιά κοντά στή θάλασσα. Ἔχει σχεδιαστεῖ μέ προοπτική τέτοια, πού εἶναι ὁρατή πίσω ἀπό τά τείχη ὁλόκληρη ἡ ἐσωτερική αὐλή. Μικρές ἐπιγραφές σημειώνουν τίς ὀνομασίες τῶν διαφόρων κτιρίων· στό κέντρο, δεξιά *τό καθολικόν,* ἀπέναντι ἡ *τράπεζα* μέ τό καμπαναριό καί ὁ μοναχός πού χτυπάει μιά ἀπό τίς πολλές καμπάνες, πιό πίσω τό *μαγειρεῖον,* ὁ *φοῦρνος, ἡ φιάλη, ἡ βιβλιοθήκη, Ἡ παναγία, ὁ πύργος,* οἱ *ἀρχάγγελοι.* Στήν πρόσοψη ὁ *ἅγιος Νικόλαος,* μοναχός πού χτυπάει τό σήμαντρο, ὁ *ἅγιος χαράλαμπος, ἡ πόρτα.* Ἀπό τήν πόρτα προβάλλει λιτανεία, πομπή μοναχῶν μέ εἰκόνα, λάβαρα καί σήμαντρα.

Στήν παραλία *ἡ βρύσις, ὁ κῆπος,* δεξιά *τό κοιμητήριον, ὁ ἅγιος Δημήτριος.* Σέ μία στενή ζώνη πάνω ἀπό τήν παράσταση τῆς μονῆς εἰκονίζονται, ὥς τή μέση, ἀριστερά ὁ εὐεργέτης τοῦ μοναστηριοῦ Βοϊβόδας Σκαρλάτος Καλλιμάχης μέ τή χαρακτηριστική στολή τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας, στό κέντρο ὁ ἅγιος Παντελεήμων καί δεξιά, μέ μοναχικό ἔνδυμα, ὁ ἱερομόναχος Σάββας ὁ Πελοποννήσιος, πού ἡγουμένευσε στή μονή ἀπό τό 1803 ὥς τό θάνατό του, σέ ἡλικία 86 ἐτῶν, τό 1821.

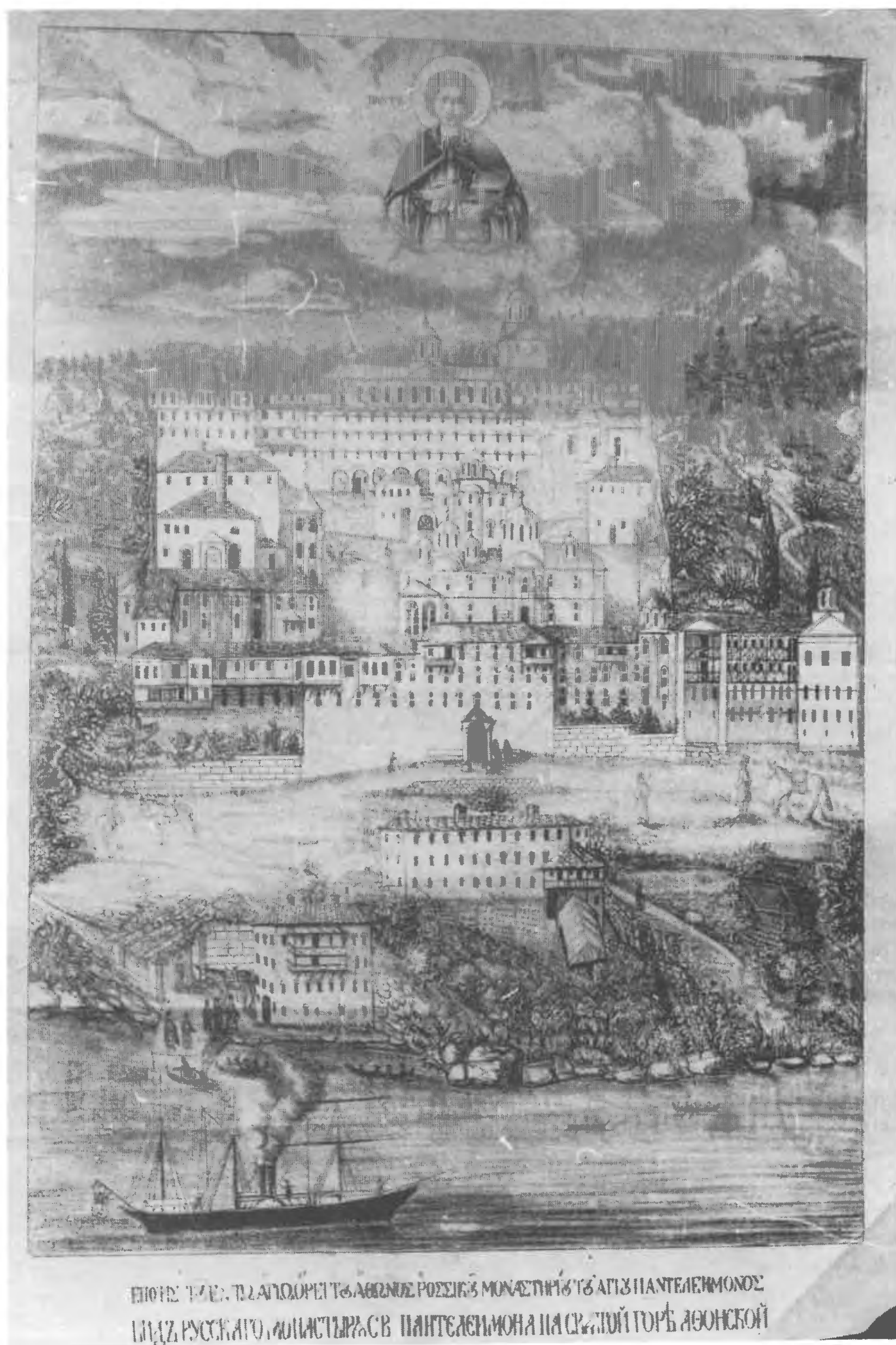
Ὁ Μ. Didron δημοσίευσε τό 1846 ἀντίγραφο τῆς ἀπεικόνισης τῆς μονῆς, πού χαράχτηκε στό Παρίσι ἀπό τόν A. Verin[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεδεών, *Πατριαρχικαί ἐφημερίδες,* σ. 388, 389.

1. Βλ. Μ. Didron, Le Mont Athos, *Annales Archéologiques,* Παρίσι 1846. Πρβλ., Μυλωνᾶς, *Ἄθως,* σ. 180-181, ἀρ. 79.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

519

519. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Λιθογραφία. 0.44 × 0.30 μ.
Δ′ τέταρτο 19ου αἰ. (Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΕΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΡΟΣΣΙΚΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.* Ἀπό κάτω ἡ ταυτόσημη ἐπιγραφή στά ρωσικά.

Ἡ λιθογραφία ἀναπαριστάνει μέ δυτική ἐπαγγελματική τεχνοτροπία τά ἐπιβλητικά πολυώροφα οἰκοδομήματα τῆς μονῆς Παντελεήμονος, πού ὀρθώνονται σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τήν ἀκτή. Ἄλλα κτίρια καί ὁ ταρσανάς βρίσκονται στήν παραλία, καί στή θάλασσα πλέουν βάρκες κι ἕνα μεγάλο ἀτμόπλοιο. Μικρές μορφές μοναχῶν διακρίνονται μπροστά στό μοναστήρι καί στήν ἀκρογιαλιά. Πίσω δεξιά τό τοπίο καταλήγει στή κορυφή τοῦ Ἄθω. Στόν οὐρανό ὁ ἅγιος Παντελεήμων προβάλλει στηθαῖος μέσα ἀπό τά σύννεφα.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
520	1765	Ὁ ἅγιος Στέφανος - Ἡ μονή Κωνσταμονίτου		Βιέννη
521	1818	Ἡ μονή Κωνσταμονίτου	Ι.Α. Ζουλιάνης	Βενετία

Ἡ μονή τοῦ Κωνσταμονίτου ἤ τοῦ Κασταμονίτη βρίσκεται στή δυτική πλευρά τοῦ Ἄθω, ἀνάμεσα στά μοναστήρια τοῦ Ζωγράφου καί τοῦ Δοχειαρίου, σέ γραφική τοποθεσία πού ἀπέχει περίπου μισή ὥρα ἀπό τή θάλασσα. Εἶναι ἀφιερωμένη στόν πρωτομάρτυρα Στέφανο.

Ἡ ὀνομασία Κωνσταμονίτου, πού εἶναι καί ἡ ἐπικρατέστερη, συνδέεται μέ τό θρύλο πού ἀποδίδει τήν ἵδρυση τῆς μονῆς στόν ἅγιο Κωνσταντῖνο ἤ στό γιό του Κώνστα, τόν 4ο αἰώνα. Σύμφωνα μέ ἄλλες παραδόσεις, κτίτοράς της ἦταν ἕνας ἀσκητής ἀπό τήν Κασταμονή τῆς Μ. Ἀσίας, ἤ κάποιος μέ τό γνωστό βυζαντινό ἐπίθετο Κασταμονίτης. Πάντως τό μοναστήρι ἀναφέρεται σέ ἔγγραφα ἀπό τόν 11ο αἰώνα. Μετά τήν καταστροφή πού ἔπαθε ἀπό τούς Καταλανούς πειρατές, ἀνακαινίστηκε μέ δωρεές τοῦ Μανουήλ Παλαιολόγου τόν 14ο αἰώνα. Ἀργότερα εὐεργετήθηκε ἀπό τούς Σέρβους ἡγεμόνες Γεώργιο Βράνκοβιτς καί Ἑλένη Φιλανθρωπηνή καί γύρω στά 1820 ἀπό τήν Κυρά Βασιλική, τή γυναίκα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Στή χαλκογραφία τῆς Βιέννης ἀρ. 520 τοῦ 1765 τό μοναστήρι, σέ μικρή κλίμακα, παριστάνεται μέσα στήν εἰκόνα τοῦ προστάτη τῆς μονῆς ἁγίου Στεφάνου.

Στή χαλκογραφία τῆς Βενετίας ἀρ. 521 τοῦ 1818 τήν ἀπεικόνιση τῆς μονῆς πλαισιώνουν παραστάσεις τῶν κτιτόρων καί τέσσερις σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

520. Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ - Η ΜΟΝΗ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ

Χαλκογραφία.
1765. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κέρκυρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ Παροῦσα σεβασμία εἰκών ἐχαλκοχαράχθη Διά συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου / Κυ(ρίο)υ Γαβριήλ τοῦ Βατοπεδινοῦ δι' ἐξόδων δέ τοῦ τιμιωτάτου Κυ(ρίο)υ Ἀθανασίου ἀλεξίου / ἐκ γράμποβο καί ἀφιερώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Κωνσταμονήτου, ἵνα / δωρεάν χαρίζηται τοῖς ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς ἐπιστασία δέ τοῦ τιμιωτάτου / Κυ(ρίο)υ Κωνσταντίνου οἰκονόμου ἐκ πόλεως Μελενίκου — 1765 ἐν βιέννῃ.*

Στό κέντρο περίπου τῆς εἰκόνας, σέ δάπεδο στρωμένο μέ ἀσπρόμαυρες πλάκες, ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος, μέ στολή διακόνου, στέκει ὁλόσωμος πάνω σέ στρογγυλό βάθρο. Μέ τά χέρια ἁπλωμένα στό πλάι, κρατεῖ μέ τό δεξί θυμιατήρι καί μέ τό ἀριστερό βιβλίο καί λέντιο.

Στό φωτοστέφανο ἡ ἐπιγραφή *ὁ Ἅγιος πρωτομάρτυς στέφανος.* Στό τοπίο πού ἐκτείνεται πίσω ἀπό τό πλακόστρωτο παριστάνεται, δεξιά, τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς μέ τήν ἐπιγραφή *ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΗΤΟΥ.* Στόν οὐρανό ἀραιά σύννεφα καί στή γωνία δεξιά ὁ Ὀφθαλμός τοῦ Κυρίου σέ τρίγωνο.

Τόν ἴδιο χρόνο, ἀπό τούς ἴδιους ἀφιερωτές, τυπώθηκαν στή Βιέννη τρεῖς ἀνάλογες παραστάσεις τῶν μονῶν Δοχειαρίου, Φιλοθέου καί Ἐσφιγμένου (βλ. ἐδῶ σ. 415).

520

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

521. Η ΜΟΝΗ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ

Χαλκογραφία. 0.54×0.42 μ.
,αωιη' (1818), Αὔγουστος. (Βενετία).
Χαράκτης: Ἰωάννης Ἀντώνιος Ζουλιάνης (Giannantonio Zuliani).

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Παλαιοκαστρίτσας, Κέρκυρα.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἰβήρων, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Μεγίστης Λαύρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Ἐπιστασίᾳ καί διορθώσει τῶν ἱερομονάχων Στεφάνου καί Νεοφύτου τῶν Ἁγιορειτῶν. Ἰωάννης Ἀντώνιος Ζουλιάνος ἐχάραξεν.*

Ἐπάνω, *Η ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.*

Ἡ χαλκογραφία ἀπεικονίζει τό ἐπιβλητικό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Κωνσταμονίτου, μέ τοξωτή εἴσοδο στήν πρόσοψη καί ψηλό ἀμυντικό πύργο δεξιά· τριώροφα κτίρια μέ τοξωτά παράθυρα περιβάλλουν τήν ἐσωτερική αὐλή, στό κέντρο τῆς ὁποίας ὀρθώνεται τό καθολικό σέ δυσανάλογα μεγάλη κλίμακα.

Πίσω ἀπό τό μοναστήρι προβάλλουν, σχεδόν ολόσωμοι, ἀριστερά *Ο ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ὁ Πρωτομάρτυς* μέ στολή διακόνου, πού κρατεῖ ὁμοίωμα ἐκκλησίας, δεξιά, μέ αὐτοκρατορική στολή, *Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ καί Κτίτωρ τῆς Μονῆς,* πού κρατεῖ σταυρό καί σκῆπτρο. Χαμηλότερα, δίπλα στά τείχη, ἀριστερά ὁ *Βασιλεύς Κώνστας καί Κτίτωρ τῆς Μονῆς,* δεξιά *Ὁ Βασιλεύς Μανουήλ Παλαιολόγος καί Κτίτωρ τῆς Μονῆς.*

Ἐπάνω, στό κέντρο, ἡ Παναγία στηθαία, μέ τόν Χριστό μπροστά της, εὐλογεῖ μέ τά δύο χέρια. Ἀριστερά καί δεξιά τέσσερα εἰκονίδια μέ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Στεφάνου, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀριστερά
Ὁ Ἅγιος Χειροτονεῖται ὑπό τῶν Ἀποστόλων.
Ὁ Ἅγιος λιθοβολεῖται ὑπό τῶν Ἰουδαίων.

Δεξιά
Ὁ Ἅγιος ἐλέγχει τόν Ἀρχιερέα καί τούς Ἰουδαίους.
Ἡ Ἀνακομιδή καί κατάθεσις τοῦ τιμίου Λειψάνου.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση ἔχει χαραχτεῖ σέ δύο στῆλες τό ἀκόλουθο κείμενο, πλαισιωμένο ἀπό ροκοκό μοτίβα:

Βασιλεύοντος τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, καί Ἰσαποστόλου Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἔπαυσεν / ὁ διωγμός τῆς Ἐκκλησίας. Θείᾳ εὐδοκίᾳ δέ, ἔκτισε τούς δύω περικαλεῖς Ναούς, τοῦτε / εὐαγοῦς Βατοπαιδίου τό πρῶτον, καί τοῦ Πρωτάτου. Κατ' ἐκεῖνον τόν καιρόν, ἐφανερώθη εἰς / τήν Ἱερουσαλήμ τό Λείψανον τοῦ Ἁγίου Πρωτομάρτυρος καί Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου. / (ὡς φαίνεται εἰς τάς δύω Αὐγούστου) Καί Θείᾳ νεύσει μετεκομίσθη εἰς τήν Κωνσταντινού/πολιν, ὑπό τινος Συγκλητικῆς Ἰουλίας. Ὅθεν διά πολλῶν Θαυμάτων τοῦ Ἁγίου, πι/στωθείς ὁ Βασιλεύς, καί τῶν δύω ρηθέντων Ναῶν τελειωθέντων. Τότε δή τότε, Θείῳ ζή/λῳ κινούμενος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καί εὐλαβείᾳ, καί ἀγάπῃ πρός τόν Ἅγιον, ἤρ/ξατο νά οἰκοδομῇ, πρός τό νότιον μέρος τοῦ Ὄρους, ὄπισθεν τῆς Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βα/τοπεδίου, τήν παροῦσαν Ταύτην Μονήν. Ἐπειδή δέ μήπω τελειωθείσης, ἀπῆλθε πρός / Κύριον, ἐν Σωτηρίῳ ἔτει: τλζ'. Ὁ δέ υἱός αὐτοῦ, καί Βασιλεύς Ἰταλίας Κώνστας, ἀγά/πῃ πρός τόν Πατέρα, καί εὐλαβείᾳ πρός τόν Ἅγιον, ἐτελείωσε τήν Μονήν, καί διά Σά/κρας Βασιλικῆς ἔδωκε τήν ἐπωνυμίαν ταύτην, ὥστε νά λέγεται τοῦ Κώνσταντος Μονή, ἕως / ἄρτι. Ἔπειτα Βασιλεύοντος τοῦ ἐχθίστου καί κακοτρόπου Βασιλέως, Ἰουλιανοῦ τοῦ Πα//ραβάτου, ἐρημώθη. Καί παρά τινων ζηλωτῶν τότε, εὐθύς ἐπιδιωρθώθη. Ὕστερον δέ / πολλῶν χρόνων παραρρυέντων, ἀπό τήν πρώτην ἐρήμωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, εἰς τόν καιρόν / τῶν Λατίνων, δεύτερον πάλιν ἐξαναρημώθη. Ὅθεν ἡ Δέσποινα Σερβίας Ἄννα Φι/λανθρωπινή, διορθώσατο αὐτήν τήν Μονήν, δι' ἰδίων ἀναλωμάτων, ἥτις ἠγόρασεν ἐκ / τοῦ Πρώτου, καί τό Μονήδριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, πρός δυσμάς τῆς Μονῆς ταύτης καί / ἐπικεκλημένου τοῦ Νεακήτου. Καί μετά ταῦτα ὁ Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων Μανουήλ ὁ Πα/λαιολόγος, ὁ ὁποῖος καί Χρυσόβουλον δέδωκεν εἰς τήν Μονήν Ταύτην, τῷ τότε Καθη/γουμένῳ κυρίῳ Ἰακώβῳ. Τό ὁποῖον κρατεῖ ἤδη ἡ Σεβασμία αὕτη Μονή ἕως τῆς σήμε/ρον. Ἤδη δέ ἐν ἐσχάτοις ἀνεκαινίσθη, καί ἐπιδιορθώθη, καί εἰς Κοινόβιον ἀπεκατέ/στη παρά τῶν Πανοσιωτάτων, τοῦτε Προηγουμένου κυρίου Ἐπιφανίου, καί Καθηγουμένου / κυρίου Χρυσάνθου. Διά δέ συνδρομῆς τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, ἐχαλκοχαράχθη ἡ πα/ροῦσα, ἵνα δωρεάν χαρίζηται τοῖς Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ / ,αωιη' 1818 κατά Μῆνα Αὔγουστον.

Γιά τό χαράκτη Ι. Α. Ζουλιάνη βλ. ἐδῶ σ. 134.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μυλωνᾶς, *Ἄθως*, σ. 176-177, ἀρ. 77 (λεπτομέρεια).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

✠ Η ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.

Ὁ Ἅγιος Χειροτονεῖται ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων.

ΜΡ ΘΥ

Ὁ Ἅγιος ἐλέγχει τὸν Ἀρχιερέα καὶ τοὺς Ἰουδαίους.

Ο ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ὁ Ἅγιος λιθοβολεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Πρωτομάρτυς

καὶ Κτίτωρ τῆς Μονῆς.

Ἡ Ἀνακομιδὴ καὶ κατάθεσις τοῦ τιμίου Λειψάνου.

Ὁ Βασιλεὺς Κώνστας καὶ Κτίτωρ τῆς Μονῆς.

ὁ Βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος, καὶ Κτίτωρ τῆς Μονῆς.

Βασιλεύοντος τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, καὶ Ἰσαποστόλου Ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἔπαυσεν ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας. Θείῳ ζήλῳ δέ, ἔκτισε τοὺς δύο περικαλλεῖς Ναούς, τὸν ἐν τῷ Βατοπαιδίῳ τὸ πρῶτον, καὶ τοῦ Πρωτάτου. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ἐφανερώθη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ Λείψανον τοῦ Ἁγίου Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου. (ὡς φαίνεται εἰς τὰς δύο Αὐγούστου) Καὶ θείᾳ βουλῇ μετακομίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπὸ τινος Συγκλητικοῦ Ἰουλιανοῦ. Ὅθεν διὰ πολλῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγίου, πληροφορηθεὶς ὁ Βασιλεύς, καὶ τῶν δύο ῥηθέντων Ναῶν τελειωθέντων. Τότε δὴ τότε, θείῳ ζήλῳ κινούμενος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ εὐλαβείᾳ, καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὸν Ἅγιον, ἤρξατο νὰ οἰκοδομῇ, πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ Ὄρους, ἐπάνωθεν τῆς Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, τὴν παροῦσαν Ἱερὰν Μονήν. Ἐπειδὴ δὲ μέσον τελειωθείσης, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον, ἐν Σωτηρίῳ ἔτει: τλζ. Ὁ δὲ ἐξάδελφος, καὶ Βασιλεὺς Ἰουλιανὸς Κώνστας, εὐγενὴς πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ εὐλαβείᾳ πρὸς τὸν Ἅγιον, ἐτελείωσε τὴν Μονήν, καὶ διὰ Σωτηρίας Βασιλικῆς ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅστις καὶ λέγεται τοῦ Κώνσταντος Μονή, ἕως ἄρτι. Ἔπειτα Βασιλεύοντος τοῦ ἐχθροῦ καὶ παραβάτου Βασιλέως, Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἠρημώθη. Καὶ παραίτιον ζηλωτῶν τότε, εὐθὺς ἐπιδιωρθώθη. Ὕστερον δὲ πολλῶν χρόνων παρελθόντων, ἀπὸ τὴν πρώτην ἐρήμωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Λατίνων, δεύτερον πάλιν ἐξηφανίσθη. Ὅθεν ἡ Δέσποινα Σερβίας Ἄννα φιλανθρωποτάτη, διωρθώσατο αὐτὴν τὴν Μονήν, δι' ἰδίων ἀναλωμάτων, ἥτις ἦν [illegible] ἐκ τοῦ Πρώτου, καὶ τὸ Μονύδριον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, πρὸς δυσμὰς τῆς Μονῆς ταύτης, καὶ ἐπικειμένου τοῦ Ναοῦ [illegible]. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος, ὁ ὁποῖος καὶ Χρυσόβουλλον δέδωκεν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, τῷ τότε Καθηγουμένῳ κυρῷ Ἰακώβῳ. Τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἤδη ἡ Σεβασμία αὕτη Μονὴ ἕως τῆς σήμερον. Ἤδη δὲ ἐν ἐσχάτοις ἀνεκαινίσθη, καὶ ἐπιδιωρθώθη, καὶ εἰς Κοινόβιον ἀποκατέστη παρὰ τῶν Πανοσιωτάτων, τοῦ τε Προηγουμένου κυρίου Ἐπιφανίου, καὶ Καθηγουμένου κυρίου Χρυσάνθου. Διὰ δὲ συνδρομῆς τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, ἐχαλκοχαράχθη ἡ παροῦσα, ἵνα δωρεὰν χαρίζηται τοῖς Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αωιη'. 1818. κατὰ Μῆνα Αὔγουστον.

[illegible]

521

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
522	1790	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
523	1820	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν	I. Colombo	Βενετία
524	(1831)	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
525	1833	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
526	1849	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
527	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
528	1858	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
529	1859	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν	I. Πλατύς	Ἀθήνα
530	1862	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν	Στέφανος	Ἅγιον Ὄρος
531	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
532	1862	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν	Κύριλλος	Ἅγιον Ὄρος
533	1866	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος
534	Μέσα 19ου αἰ.	Ἡ Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		Ἅγιον Ὄρος

Στίς Καρυές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, στήν ἐκκλησία τοῦ Πρωτάτου, τιμᾶται μιά ἀπό τίς πιό φημισμένες θαυματουργές εἰκόνες τοῦ Ἄθω, ἡ Παναγία ἡ ἐπονομαζόμενη τό Ἄξιον Ἐστίν, πού παριστάνει τή Θεοτόκο Ἐλεοῦσα δεξιοκρατοῦσα, στόν τύπο τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου. Ἡ ὀνομασία της προέρχεται ἀπό τήν ἀκόλουθη παράδοση[1]: Στά τέλη τοῦ 10ου αἰώνα, σέ Λάκκο τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, παρουσιάστηκε μιά νύχτα μέ ἔνδυμα μοναχοῦ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ σ' ἕνα νέο καλόγερο, πού τόν φιλοξένησε στό κελί του. Τήν ὥρα τοῦ ὄρθρου ξύπνησαν καί οἱ δύο καί ἄρχισαν νά ψέλνουν μαζί τήν Ἀκολουθία. Ὅταν ἔφθασαν στό μεγαλυνάριο τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Ποιητῆ, «τήν τιμιωτέραν τῶν Χερουβείμ», ὁ ξένος ἔκανε ἄλλη ἀρχή τοῦ ὕμνου μέ τό «Ἄξιον ἐστίν ὡς ἀληθῶς, μακαρίζειν σέ τήν Θεοτόκον». Ὁ νέος, πού τ' ἄκουγε γιά πρώτη φορά, ξαφνιάστηκε καί παρακάλεσε τόν φιλοξενούμενό του νά γράψει τόν ὕμνο γιά νά μήν τόν ξεχάσει, κι ἐκεῖνος χάραξε τά λόγια μέ τό δάχτυλό του σέ μιά πλάκα, λέγοντας ὅτι στό ἑξῆς αὐτό τόν ὕμνο ἔπρεπε νά ψάλλουν ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι πρίν ἀπό τήν «Τιμιωτέραν». Κατόπιν ἔγινε ἄφαντος.

Ὅταν γύρισε ὁ γέροντάς του ἀπό τήν ἀγρυπνία, ὁ νεαρός μοναχός τοῦ ἔδειξε τήν πλάκα καί τοῦ διηγήθηκε τά συμβάντα. Τότε κατάλαβαν ὅτι εἶχε γίνει θαῦμα, κατέβηκαν στό Πρωτᾶτο μέ τήν ἀγγελοχάρακτη πλάκα καί τήν παρέδωσαν στή Σύναξη, πού εὐθύς τήν ἔστειλε στήν Κωνσταντινούπολη. Ἀπό κείνη τήν ἐποχή λέγεται ὅτι διαδόθηκε ὁ ὕμνος σ' ὅλη τήν ὀρθοδοξία. Τό κελί ὅπου ἔγινε τό θαῦμα ὀνομάστηκε τό «Ἄξιον Ἐστίν», ὁ Λάκκος πῆρε τό ὄνομα «Ἄδειν - ὅ ἐστί ψάλλειν»[2] καί ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού μπροστά της γιά πρώτη φορά δίδαξε τόν ὕμνο ὁ Γαβριήλ, μεταφέρθηκε στίς Καρυές, στό ναό τοῦ Πρωτάτου, καί τοποθετήθηκε στό Ἅγιον Βῆμα, ὅπου βρίσκεται μέχρι σήμερα, πλαισιωμένη ἀπό εἴκοσι σφραγίδες πού ἀντιστοιχοῦν στά εἴκοσι μοναστήρια τοῦ Ἄθω.

Στίς χαλκογραφίες πού ἀντιγράφουν τήν εἰκόνα, ἡ Παναγία παριστάνεται ὡς κάτω ἀπό τή μέση, στρίβει ἀριστερά πρός τόν Χριστό, τόν στηρίζει μέ τό ἀριστερό της χέρι περασμένο κάτω ἀπό τά γυμνά του πόδια, καί πιάνει μέ τό ἄλλο τό δεξί του χέρι πού κρατεῖ εἰλητάριο, τυλιγμένο ἤ ἀνοιχτό, μέ τήν ἐπιγραφή *ΠΝΕΥΜΑ ΚΥΡΙΟΥ ΕΠ' ΕΜΕ ΟΥ ΕΝΕΚΕΝ ΕΧΡΙΣΕ ΜΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΑΣΘΑΙ ΠΤΩΧΟΙΣ ΑΠΕΣΤΑΛΚΕ ΜΕ (ΗΣΑΪΟΥ ΚΕΦ. ΞΑ).* Ἐπάνω, στίς γωνίες, οἱ δύο ἀρχάγγελοι παραστέκουν τήν Παναγία καί κρατοῦν ταινία μέ τήν ἀρχή τοῦ Ὕμνου. Σέ καμία χαλκογραφία δέν ἔχουν προστεθεῖ οἱ εἴκοσι σφραγίδες.

Ἡ χαλκογραφία ἀρ. 523 τοῦ 1820, πού χαράχτηκε στή Βενετία, στάθηκε ἴσως τό πρότυπο γιά τήν ἀχρονολόγητη παράσταση ἀρ. 524 καί γιά τήν ἀρ. 528 τοῦ 1858. Ὅλες οἱ ἄλλες, ἐκτός ἀπό τή χαλκογραφία ἀρ. 522 τοῦ 1790, πού κάπως ξεχωρίζει, ἀκολουθοῦν τόν ἴδιο ἁγιορείτικο εἰκονογραφικό τύπο καί διαφέρουν μόνο στίς ἀφιερωτικές ἐπιγραφές, ὅπου ὑπάρχουν, καί σέ λεπτομερειακά στοιχεῖα ὅπως εἶναι ἡ ἔκφραση τῶν προσώπων, τά πλαίσια τῶν συντομογραφιῶν κτλ. Ἡ χαλκογραφία ἀρ. 529, πού χαράχτηκε στήν Ἀθήνα, ἀκολουθεῖ τό ἁγιορείτικο πρότυπο ἀρ. 528.

1. *Νέον Μαρτυρολόγιον*, σ. 294, 295.

2. Ἡ ἐπέτειος τοῦ θαύματος γιορτάζεται στίς 11 Ἰουνίου, ὅπως ἀναφέρει τό Μηναῖο: *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐν τῷ Ἄδειν.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

522. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.33×0.27 μ.
1790. (Ἅγιον Ὄρος;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο καί σκισμένο στό κάτω μέρος).

Ἡ παλαιότερη γνωστή χαλκογραφημένη ἀπεικόνιση τῆς Παναγίας τό Ἄξιον Ἐστίν, χαραγμένη κάπως ἀδέξια καί πρόχειρα, ἴσως στό Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἀρχάγγελοι κρατοῦν μέ τό ἕνα χέρι τό στέμμα τῆς Θεοτόκου καί μέ τό ἄλλο δίσκο μέ τά συμπλήματα *ΜΡ ΘΥ*. Ὁ Χριστός δέν φορεῖ στέμμα. Σέ μικρό πλαίσιο, ἀριστερά ἀπό τόν κύλινδρο πού ἐγχειρίζει ὁ Χριστός στήν Παναγία, δυσανάγνωστη ἐπιγραφή, στήν ὁποία διακρίνονται οἱ ἀκόλουθες λέξεις: *ΕΙΚΩΝ Ο ...... COY / TA Π.ΓΑ .... .ΟΤΑ/ .. CH ...C..OY ...OY/ AYTH ΓΑ. ΕΔΟΚΕ ΤΗ / ΕΚΛΗCΙΑ ΑΔΕΙΝ. Α/ΞΙΟΝ ΕCTIN / 1790.*

522

523. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.255×0.175 μ.
1820. Βενετία.
Χαράκτης: I. Colombo.

Ἰδιωτικό παρεκκλήσιο, Ὕδρα (ἀντίτυπο σκισμένο καί ξεθωριασμένο)
Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας (ἀντίτυπο ἀπό τό ὁποῖο ἔχει κοπεῖ τό ἐξωτερικό πλαίσιο καί ἡ ἐπιγραφή).

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀριστερά ἡ ὑπογραφή τοῦ χαράκτη, *Colombo in(cisit).*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς σειρές, *Ἔμπροσθεν (τῆς) Ἁγίας ταύτης Εἰκόνος ἐξεφωνήθη ὑπό τοῦ Ἀρχαγ(γέλου) Γαβριήλ τό «Ἄξιον ἐστίν ὡς ἀληθῶς» / Εὑρίσκεται δέ αὕτη ἡ Θαυματουργός Εἰκών ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω, εἰς τόν Ναόν τοῦ Πρωτάτου / Νῦν πρῶτον ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων τῶν Πανοσιωτάτων Στεφάνου καί Νεοφύτου τῶν Ἁγιορειτῶν 1820.*

Ἡ χάραξη εἶναι ἐπιμελημένη, μέ στοιχεῖα δυτικῆς ἐπίδρασης στήν πτυχολογία, στήν ἔκφραση τῶν προσώπων καί στή στάση τῶν ἀγγέλων πού κρατοῦν τό στέμμα τῆς Παναγίας. Ἐπάνω, σέ δόξα, ὁ Πατήρ εὐλογεῖ. Τό ἐξωτερικό πλαίσιο ἔχει ροκοκό στολίδια στίς γωνίες καί στό κέντρο τῶν τεσσάρων πλευρῶν.

Γιά τό χαράκτη Ἰγνάτιο Κολόμβο καί τούς Σκουρταίους Στέφανο καί Νεόφυτο, βλ. ἐδῶ ἀντίστοιχα σ. 146, 132.

523

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

524. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.23×0.17 μ.
(1831). (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος (ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο).

Κάτω ἀριστερά ἡ χρονολογία *183Λ.*

Ἁγιορείτικη παραλλαγή τῆς παράστασης ἀρ. 523 τῆς Βενετίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστίνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν,* πίν. 14.

524

525

525. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.46×0.33 μ.
1833. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Λαογραφικό Μουσεῖο, Σαμόκοβ, Βουλγαρία (ἀντίτυπο ἐπιζωγραφισμένο).

Κάτω, σέ διακοπή τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου, ἡ χρονολογία *1833.*

Ἁγιορείτικη ἀπόδοση τῆς εἰκόνας τό Ἄξιον Ἐστίν. Ἡ μορφή τῆς Παναγίας γεμίζει τό εἰκονογραφικό πεδίο, τό στέμμα της φτάνει ἐπάνω ὥς τό πλαίσιο καί λείπει ἡ μικρή παράσταση τοῦ Θεοῦ πού εὐλογεῖ. Στίς γωνίες, ἐπάνω, οἱ ἀρχάγγελοι κρατοῦν εἰλητάρια μέ τήν ἀρχή τοῦ Ὕμνου. Δεξιά, κάτω ἀπό τόν ἀρχάγγελο, ἡ ἐπιγραφή *Η ΕΛΕΟΥCA.*

Ὁ εἰκονογραφικός αὐτός τύπος ἐπαναλαμβάνεται μέ μικρές διαφορές στίς μεταγενέστερες χαλκογραφίες.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

526. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.40×0.30 μ.
1849. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Εὐπραξίας, "Υδρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ (ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΟ ΑΞΙΟΝ) ΕΣΤΙΝ ΧΑΡΑΧΘΕΙΣΑ ΕΞΟΔΟΥ ΡΑΦΑΗΛ / Μ(Ο)Ν(Α)Χ(ΟΥ) 1849.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 525, μέ διαφορετικό ἐξωτερικό πλαίσιο. Ἀπό τό μαφόριο τῆς Παναγίας λείπουν ἐπάνω τά κεντήματα.

526

527

527. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.37×0.25 μ.
Μέσα 19ου αἰ. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ. Φλάμπουρα, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ (ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ) ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓ. ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΓΡ(ΗΓΟΡΙΟΥ) ΙΕΡ(ΟΜΑΝΑΧΟΥ) ΧΕΙΡ......*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 526.

Στή μονή Ἁγίου Παύλου τοῦ Ἄθω σώζεται μία πολύ ξεθωριασμένη πανομοιότυπη σύνθεση, χωρίς ἐπιγραφή, πού προέρχεται ἀπό ἄλλη χάραξη, μέ πλαίσιο ἐξωτερικό πιό ἁπλό, χωρίς ροκοκό στολίδια.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

528. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.25×0.18 μ.
1858, Αὐγούστου 4. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος (ἐκτύπωση φθαρμένη καί σκισμένη στό κάτω μέρος ἀριστερά).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *(..........) ΑΝΘ(ΙΜΟΥ) (ΜΟΝΑ)ΧΟΥ 1858 Ι(;) ΑΥ(ΓΟΥΣΤΟΥ) 4.*

Ἡ χαλκογραφία ἀντιγράφει τήν ἀρ. 523 τοῦ 1820 τῆς Βενετίας. Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα ἔχει προστεθεῖ ἕνα δεύτερο πλαίσιο, ὅπου περικλείεται ἡ συνηθισμένη ἐπιγραφή μέ τό ἱστορικό τῆς εἰκόνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστίνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν,* πίν. 15.

528

529. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.215×0.150 μ.
1859. Ἀθήνα.
Χαράκτης: Ἰωάννης Γ. Πλατύς.

Συλλογή Α. Κ. Λασκαρίδη, Richmond, Surrey, Ἀγγλία.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφές, κάτω ἀπό τό πλαίσιο:

Ἀριστερά, *Ἰωάννης Γ. Πλατύς ἐχαλκόγραψε.*

Δεξιά, *Ἀθήνησι 1859.*

Πιό χαμηλά, σέ δύο σειρές, *Ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας ταύτης Εἰκόνος ἐξεφωνήθη ὑπό τοῦ Ἀρχαγ. Γαβριήλ τό Ἄξιον ἐστίν ὡς ἀληθῶς κτλ. / Εὑρίσκεται δέ αὕτη ἡ Θαυματουργός Εἰκών ἐν τῷ Ἁγιωνύμῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω, εἰς τόν Ναόν τοῦ Πρωτάτου.*

Ὁ Ἰωάννης Πλατύς παρακολούθησε στά χρόνια 1856-1859 μαθήματα στό Σχολεῖον τῶν Τεχνῶν (τό Πολυτεχνεῖο) στό τμῆμα τῆς χαρακτικῆς[1]. Ἀντιγράφει ἐδῶ τήν ἁγιορείτικη χαλκογραφία ἀρ. 528. Τοῦ ἴδιου χαράκτη εἶναι ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου ἀρ. 543 τοῦ 1851.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστίνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν,* πίν. 18.

1. Μπίρης, *Ἱστορία Πολυτεχνείου,* σ. 114.

529

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

530. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.41 × 0.29 μ.
1862. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Στέφανος μοναχός.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Μονή Προφήτου Ἠλιού, Ὕδρα.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *ΔΑΠΑΝΗ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙΡ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ 1862.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 525. Λείπει ἡ ἐπιγραφή *Η ΕΛΕΟΥCΑ* καί στό εἰλητάριο πού κρατεῖ ὁ Χριστός ἔχουν προστεθεῖ οἱ λέξεις *Ἠσαΐας Κεφ. ΞΑ.*

Ἄλλο γνωστό ἔργο τοῦ μοναχοῦ Στεφάνου εἶναι ἡ Δέηση ἀρ. 12 τοῦ 1866.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστῖνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν,* πίν. 19.

530

531

531. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.41 × 0.29 μ.
Μέσα 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Κουτλουμουσίου, Ἅγιον Ὄρος (ἀντίτυπο σκισμένο στή μέση, μέ μικρές φθορές).

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 530. Τό μαφόριο τῆς Παναγίας ἔχει κεντήματα πού συνεχίζονται ἐπάνω ἀπό τό μέτωπό της. Στό εἰλητάριο ἡ ἐπιγραφή ἔχει χαραχτεῖ διαφορετικά.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

532. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.63×0.465 μ.
1862, Αὐγούστου 2. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Κύριλλος μοναχός.

Συλλογή Δ. Φλάμπουρα, Ἀθήνα.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΕΞΕΦΩΝΙΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓ. ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ ΩΣ ΑΛΗΘΩΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΔΕ ΑΥΤΗ Η ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ / (ΕΙΚΩΝ) ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ. 1862. Αὐγούστου 2 ΔΑΠΑΝΗ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙΡ ΔΕ ΚΥΡΙΛΛΟΥ Μ(ΟΝΑΧΟΥ).*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 525 ἀπό τόν γνωστό χαράκτη Κύριλλο (βλ. ἐδῶ σ. 37). Στήν ταινία πού κρατεῖ ὁ ἀρχάγγελος, δεξιά τό Ἄξιον Ἐστίν εἶναι γραμμένο σέ σλαβική γλώσσα, καί κάτω ἀπό τόν ἀρχάγγελο ἔχει προστεθεῖ σέ πλαίσιο ἡ ἐπιγραφή *Η ΕΛΕΟΥCΑ.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστίνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν*, πίν. 16.

532

533

533. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία ἐπιζωγραφισμένη.
1866. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο ἡ ἐπιγραφή *ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑC ΤΑΥΤΗC ΕΙΚΟΝΟC ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ.* Ἀπό κάτω σλαβική ἐπιγραφή καί ἡ χρονολογία *1866.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 532. Τά χαρακτηριστικά τῆς Παναγίας καί τοῦ Χριστοῦ εἶναι πιό λεπτά καί ἐπάνω οἱ κύκλοι μέ τά συμπιλήματα *ΜΡ ΘΥ* ἔχουν χαραχτεῖ πλησιέστερα στό κέντρο. Τό ἐξωτερικό πλαίσιο εἶναι διαφορετικό, μέ ροκοκό μοτίβα στίς γωνίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰουστίνος Σιμωνοπετρίτης, *Ἄξιον Ἐστίν*, πίν. 17.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

534. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ

Χαλκογραφία. 0.52×0.40 μ.
Μέσα 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο κομμένο στό κάτω μέρος).
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος (ἀντίτυπο μέ πολλές φθορές· κάτω διακρίνεται ἡ ἀρχή τῆς ἐπιγραφῆς *ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΤΑΥΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ...*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 533 σέ πολύ ἐπιμελημένη χάραξη. Τά στέμματα ἔχουν ἄλλο σχῆμα· τοῦ Χριστοῦ εἶναι τοποθετημένο πιό πίσω, ἔτσι πού τό μέτωπό του νά φαίνεται πιό μεγάλο. Διαφέρουν ἐπίσης ἡ πτυχολογία καί τά πλαίσια τῶν ἐπιγραφῶν.

534

ΑΛΛΕΣ ΜΟΝΕΣ

535

535. Η ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Χαλκογραφία.
,αψξα' (1761). Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Αὕτη ἡ ἱερά καί σεβασμία μονή εὑρίσκεται πλησίον τῆς σέρρας ἐν τῷ μενεικέῳ ὄρει Τιμομένη ἐπ' ὀνόματη τοῦ τιμίου ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καί βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐχαλκοχαράχθη δέ / ἐν τῇ Βιέννῃ, Δαπάνη μέν τοῦ τιμιωτάτου καί εὐγενεστάτου ἄρχοντος Κυρίου Χατζῆ Πέτκου ἀπό σερρῶν σπουδῆ δέ καί ἐπιμελεία τῶν τιμιωτάτων ἄτε κ(υρίο)υ Κωνσταντίνω οἰκονόμου μελενικιώτου / καί κ(υρίο)υ σπανδωνή υἱοῦ τοῦ εἰρημένου χ: Πέτκου καί ἀφιερώθη ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ μονῇ χάριν τῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ μονῇ εὐλάβειαν προσφεράντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐν ἔτει ,αψξα'.*

Ἡ χαλκογραφία χωρίζεται σέ δύο ἐπάλληλες ζῶνες. Στήν ἐπάνω ζώνη εἰκονίζονται, στό κέντρο, πέντε ὁλόσωμες μορφές: ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἀριστερά του ὁ βασιλιάς τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσάν μέ τό γιό του Μιχαήλ, δεξιά ὁ κτίτωρ τῆς μονῆς Ἰωάννης, πού κρατεῖ ὁμοίωμα καθολικοῦ, καί ἡ σύζυγος τοῦ Δουσάν βασίλισσα Ἑλένη. Ἐπάνω, στίς γωνίες, δύο σεραφείμ καί στό κέντρο, σέ δόξα, ὁ Χριστός στηθαῖος πού εὐλογεῖ. Ἀπό πά-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

νω, σέ στενόμακρο εἰκονίδιο παριστάνεται ἡ *ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ* καί στά πλάγια, σέ τετράγωνα πλαίσια, ὀκτώ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ Προδρόμου μέ τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀριστερά
ὁ ἀρχάγγελος Γ(αβριήλ) μηνύει τόν Ζαχαρίαν τήν σύλληψιν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ ναῷ +
Ἡ γέννησις τοῦ τιμίου προδρόμου καί βαπτιστοῦ Ἰωάννου +
Ἡ φυγή τῆς ἐλισάβετ μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς τήν ἔρημον +
Ἡ ἀποτομή τῆς τημίας Κεφαλῆς τοῦ προδρόμου +

Δεξιά
ὁ Ἀσπασμός τῆς Θεοτόκου πρός τήν Ἐλισάβετ +
ὅΤαν εἶπεν ὁ ζαχαρίας Ἰωάννης ἔσται τό ὄνομα αὐτοῦ +
ὅΤαν ἐδίδασκεν ὁ Ἰωάννης εἰς τήν ἔρημον +
Ἡ εὕρεσις τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ προδρόμου +

Στήν κάτω ζώνη τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται στούς πρόποδες τοῦ Μενοικείου ὄρους τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Προδρόμου Σερρῶν. Τά ψηλά τείχη, πού καταλήγουν δεξιά καί πίσω ἀριστερά σέ ἐξῶστες, περιβάλλουν τήν ἐσωτερική πλακόστρωτη αὐλή, ὅπου δεσπόζει τό καθολικό.

Τά διάφορα κτίσματα τῆς μονῆς σημειώνονται μέ μικρές ἐπιγραφές: *τό ἀρχονταρίκιον, τό δεσποτικόν, ὁ λινός, ἡ βρύση, τό μαγηρεῖον, ἡ Τράπεζα, βρύση, ἁγίασμα, Τό ὡρολόγιον, Νοσοκομεῖον, ὁ πρόδρομος, χαρτοφυλάκιον, σκευοφυλάκιον, ὁ πύργος, καμπαναρεῖον, ἡ φιάλη, ὁ κῆπος, ὁ μῆλος, τό παραπόρτι.*

Ἐπιγραφές συνοδεύουν τίς τοποθεσίες, τά παρεκκλήσια καί τά οἰκοδομήματα πού βρίσκονται ἔξω ἀπό τόν περίβολο τῆς μονῆς: πίσω ἀπό τό μοναστήρι, *μενοίκεον ὄρος*, ἀριστερά, *ἡ μεταμόρφωσις, ὁ ταξιάρχης, ἡ σκήτη τοῦ κτίτορος, ἡ ἁγία παρασκευή, τό ποτάμι, γεφύρι, βρύσις, δρόμος τοῦ νεροῦ τῆς δρύστας, ἡ Παναγία, ὁ δρόμος ἀπό σέρρας, ἡ δρύστα*[1], μπροστά, *τό προαύλιον, τόπος ἁγιασμοῦ, τό ξενοδοχεῖον, Τό γεφήρι, ὁ κῆπος*, δεξιά, *ὁ δρόμος διά τά σέρρας, βρύση, οἱ ἅγιοι ἀνάργυροι μέ τά ἀμπέλια, ἀλόνι, ἡ δοχή*[2], *τά ἀμπέλια, τά ἀμπέλια, ἡ παναγία, ὁ μέγας ἐλεώνας τοῦ κοιμητηρίου, τό κοιμητήριον.*

Στήν πρόσοψη τῆς μονῆς, ἀριστερά ἀπό τόν μεγάλο πύργο, προβάλλει ἀπό τήν κεντρική εἴσοδο πομπή μοναχῶν πού κατευθύνεται πρός τά ἀριστερά.

Τό τοπίο εἶναι κατάφυτο γύρω ἀπό τό μοναστήρι, ἐνῶ οἱ κορυφές τοῦ βουνοῦ εἶναι γυμνές. Στίς ράχες διακρίνονται βοσκοί μέ τά γίδια τους, δίπλα στό ἁλώνι ἄλογα καί ζευγολάτες μέ βόδια, πιό ψηλά ἕνας καβαλάρης καί δύο μοναχοί, ἄλλοι μοναχοί στό προαύλιο καί μπροστά στό ναό τῆς Παναγίας ἕνας κηπουρός στό περιβόλι. Ἀριστερά, δίπλα στό ποτάμι ὑπάρχει ἕνα ὑδραγωγεῖο. Στό Προσκυνητάριο τῆς μονῆς σημειώνεται ὅτι τό ὑδραγωγεῖο χτίστηκε τό 1755 ἀπό τόν πλούσιο Σερραῖο ΧατζηΠέτκο Σπανδωνῆ, πού ἦταν καί ἐπίτροπος τῆς μονῆς[3]. Ὁ ἴδιος ΧατζηΠέτκος καί ὁ γιός του μνημονεύονται στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή τῆς χαλκογραφίας, ὁ πρῶτος ὡς δωρητής, ὁ δεύτερος ὡς ἐπιμελητής τῆς ἐκτύπωσης, μαζί μέ τόν Μελενικιώτη Κωνσταντῖνο Οἰκονόμου (βλ. ἐδῶ σ. 157).

Ἡ παράσταση ἔχει χαραχτεῖ μέ μεγάλη ἐπιμέλεια. Στήν ἐπάνω ζώνη εἶναι ἔκδηλη ἡ ἐπίδραση τῆς δυτικῆς τεχνοτροπίας, ἰδίως στήν ἀπόδοση τῶν σκηνῶν τοῦ βίου τοῦ Προδρόμου.

Ἡ μονή Προδρόμου Σερρῶν ἱδρύθηκε στά τέλη τοῦ 13ου αἰώνα ἀπό τόν ἐπίσκοπο Ἰωαννίκιο. Ἀνεψιός του ἦταν ὁ εἰκονιζόμενος δεύτερος κτίτωρ, μητροπολίτης Ζιχνῶν Ἰωακείμ (1258-1333), πού πῆρε τό ὄνομα Ἰωάννης λίγα χρόνια πρίν πεθάνει. Ἡ παρουσία τοῦ κράλλη τῆς Σερβίας Στέφανου Δουσάν καί τῆς οἰκογένειάς του δίπλα στόν Πρόδρομο καί στόν κτίτορα, ὀφείλεται στίς πλούσιες εὐεργεσίες τους πρός τή μονή στίς ἀρχές τοῦ 14ου αἰώνα.

1. Ἡ «δρύστα» ἀναφέρεται στόν κατάλογο τῶν κτημάτων τῆς μονῆς, πού ἀπαριθμοῦνται στό χρυσόβουλλο τοῦ Στέφανου Δουσάν τοῦ ἔτους 1346: «... καί τῶν ἐκεῖ δημοσιακῶν μυλώνων καί τῆς δύστρας» (βλ. *Προσκυνητάριον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρά τῇ πόλει Σερρῶν Σταυροπηγιακῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου συνταχθέν παρά τοῦ Χριστοφόρου Ἱεροδιδασκάλου καί Ἡγουμένου αὐτῆς*, Ἐν Λειψίᾳ (Κωνσταντινουπόλει) 1904, σ. 96).

2. Δοχή = ἀποθήκη λαδιοῦ καί ἄλλων τροφίμων· στό Προσκυνητάριο (ὅ.π., σ. 28) ἀναφέρεται ὡς μικρή ἔπαυλη πού ἀφιερώθηκε στό μοναστήρι στίς ἀρχές τοῦ 14ου αἰώνα ἀπό κάποιον ὀνομαζόμενο Δοχήνα.

3. Βλ. *Προσκυνητάριον*, ὅ.π., σ. 12, 48.

536. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΜΟΣΧΟΠΟΛΗΣ

Χαλκογραφία. 0.85 × 0.64 μ.
1767. Βιέννη.
Σχέδια: Θεόδωρος Σίνα Κρούντη.

Δέν βρέθηκε ἀντίτυπο τῆς χαλκογραφίας αὐτῆς. Τήν γνωρίζουμε ἀπό λεπτομερή περιγραφή τοῦ μητροπολίτη Ξάνθης Ἰωακείμ Μαρτινιανοῦ, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε καί τά ἀποσπάσματά της πού παρουσιάζονται ἐδῶ.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ σεβασμία αὕτη εἰκών τῆς γεννήσεως τοῦ Τιμίου Ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καί Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς Μοσχοπόλεως, ἐχαλκοχαράχθη ἐν Βιένᾳ, σπουδῇ καί ἐπιμελείᾳ, συνδρομῇ καί ἐπιστασίᾳ, τοῦ Πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις καθηγουμένου τῆς αὐτῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παρθενίου. Δαπάνῃ δέ τοῦ ἐντιμωτάτου καί χρησιμωτάτου Κυρίου Κυρ Ἀνδρέου Τήρκα εἰς μνημόσυνον καί ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καί τῶν γονέων, καί διανέμεται πάσι τοῖς πιστοῖς μετ' εὐλαβείας προσιοῦσιν εἰς βοήθειαν καί ἀντίληψιν ἐν τῷ νῦν καί μέλλον Ἀμήν. ἐν ἔτει 1767. / Ἐπιμελείᾳ καί σχεδιογραφίᾳ Θεοδώρου Σίνα Κρούντη.*

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας εἰκονίζονται σέ δύο πλαίσια, διαστάσεων 0.15 × 0.15 μ., ἡ Παναγία καί ὁ Πρόδρομος πού περιβάλλονται στά πλάγια καί ἐπάνω ἀπό δεκαεπτά εἰκονίδια, διαστάσεων 0.10 × 0.10 μ., μέ σκηνές ἀπό τό βίο τοῦ Προδρόμου. Ἀπό κάτω παριστάνεται ἡ μονή τοῦ Προδρόμου καί στό γύρω τοπίο οἱ πόλεις Κορυτσά, Μοσχόπολη, Σίπισχα, Ἀχρίδα μέ τή μονή τοῦ Ἁγίου Ναούμ, Βιτώλια (τό Μοναστήρι), Ἐλβασάν καί Βελεγράδα (τό Βεράτι). Ἀπό κάτω ἔχει χαραχτεῖ ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

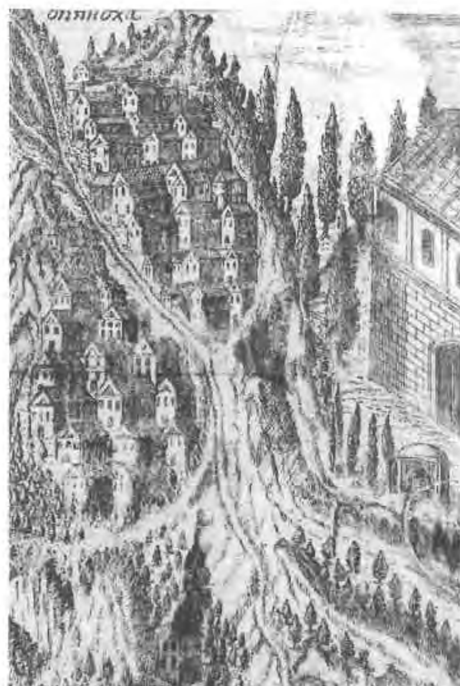
Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ὁ Παρθένιος πού ἀναφέρεται στήν ἀφιέρωση, ἦταν ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου ἀπό τό 1765 ὥς τό 1783. Ἔζησε στήν Οὐγγαρία στά χρόνια 1767-1777 καί ἐπιστρέφοντας στή Μοσχόπολη ἔφερε μαζί του τή χαλκογραφία τῆς μονῆς.

Ὁ Θεόδωρος Σίνα Κρούντη, πού σχεδίασε τήν παράσταση καί ἐπιμελήθηκε τήν ἐκτύπωσή της, θά πρέπει νά ἀνήκει στή γνωστή οἰκογένεια Σίνα. Συγγενής τοῦ δωρητῆ Ἀνδρέα Τύρκα ἦταν ἴσως ἡ Εἰρήνη Τύρκα, ἡ σύζυγος τοῦ Σίμωνος Σίνα (1753-1827) καί μητέρα τοῦ βαρώνου Γεωργίου Σίνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

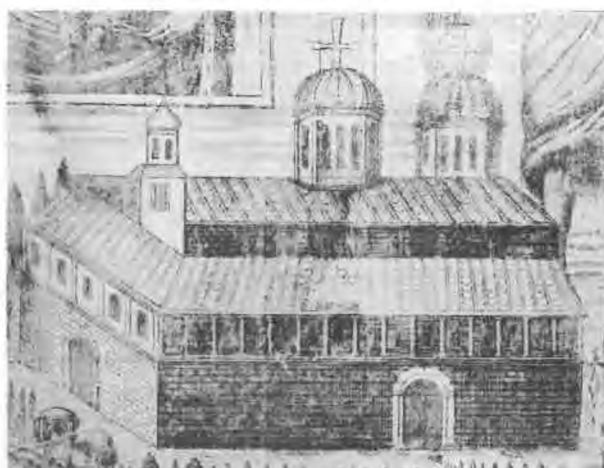
Ἰωακείμ Μαρτινιανός, Μητροπολίτης Ξάνθης, *Συμβολαί εἰς τήν Ἱστορίαν τῆς Μοσχοπόλεως Α', Ἡ ἱερά μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου κατά τόν ἐν αὐτῇ κώδικα 1630-1875,* Ἀθήνα 1939, σ. 80-82, πίν. σ. 8-9, 16-17, 32-33, 40-41, 72-73.
Τήν παράσταση τῆς Μοσχόπολης ἀπό τό βιβλίο τοῦ Μαρτινιανοῦ ἀναδημοσιεύουν ὁ Φ. Μιχαλόπουλος (*Μοσχόπολις, αἱ Ἀθῆναι τῆς Τουρκοκρατίας,* Ἀθήνα 1941) καί ὁ Θ. Γεωργιάδης (*Μοσχόπολις,* Ἀθήνα 1975).

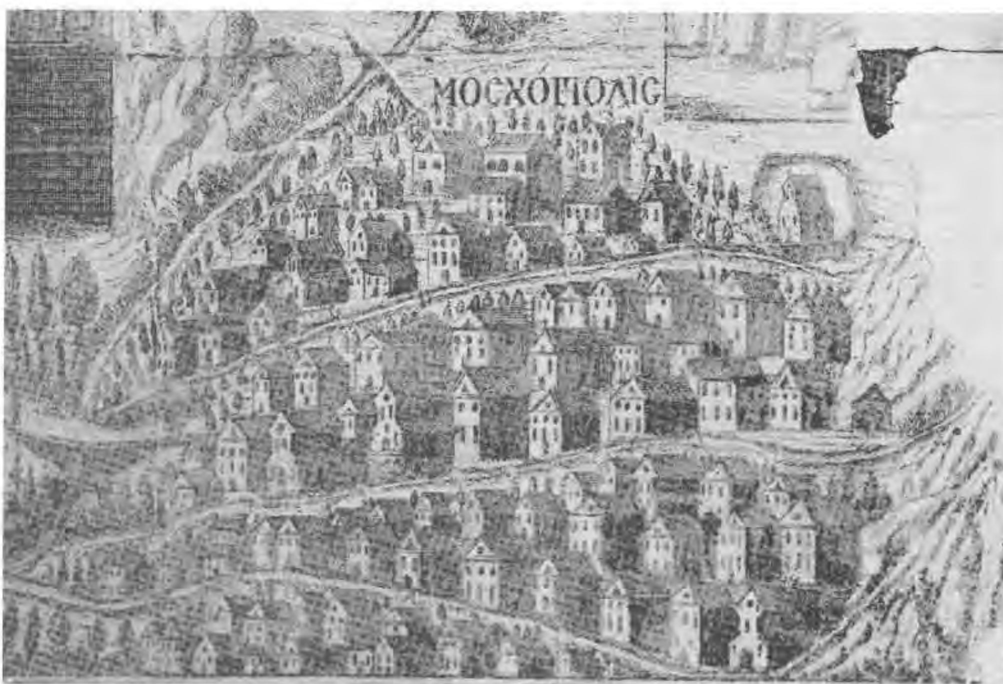
536

536

536

536

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΣΟΥΜΕΛΙΩΤΙΣΣΑ - Η ΜΟΝΗ ΣΟΥΜΕΛΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
537	1775	Παναγία Σουμελιώτισσα - Μονή Σουμελᾶ	Παρθένιος Μεταξόπουλος	Λειψία
538	1840	Μονή Σουμελᾶ	Δανιήλ	Ἅγιον Ὄρος

Ἡ ἱστορική μονή τοῦ Σουμελᾶ, τό μεγάλο καί ξακουστό προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, χτίστηκε κατά τήν παράδοση τόν 5ο αἰώνα ἀπό τούς Ἀθηναίους ἀδελφούς καί ὁσίους Βαρνάβα καί Συμεών. Ἀπό τήν Ἀκολουθία τους μαθαίνουμε ὅτι οἱ δύο ἀδελφοί ἔφυγαν ἀπό τήν Ἀθήνα μέ προτροπή τῆς Παναγίας καί μετά ἀπό μακρύ ταξίδι ἔφτασαν στόν Πόντο, ἀνέβηκαν στό ὄρος Μέλα καί ἐκεῖ σέ σπηλιά, πάνω σέ βράχο πού ἀργότερα ἔσταζε ἁγίασμα, τούς φανερώθηκε ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας, μία ἀπό τίς τρεῖς πού ἱστόρησε ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς καί εὐλόγησε ἡ ἴδια ἡ Θεοτόκος. Στόν τόπο τῆς εὑρέσεως οἰκοδόμησαν τό μοναστήρι τοῦ Σουμελᾶ. Ἀργότερα, τόν 7ο αἰώνα, ἡ μονή ἐρημώθηκε καί τήν ἀνακαίνισε ὁ ὅσιος Χριστόφορος, ἕνας ἀγράμματος γεωργός ἀπό τόν Πόντο. Μέ τή βοήθεια τῆς Παναγίας χειροτονήθηκε ἱερέας στήν Τραπεζοῦντα καί ὅταν ἀνέβηκε στή μονή καί στενοχωριόταν πού ἀπό τήν ἀμάθειά του δέν μποροῦσε νά ἱερουργήσει, ἡ Παναγία τοῦ προσέφερε τό εὐαγγέλιο καί μέ τήν εὐλογία της διάβασε τόν Ἑσπερινό.

Ἐκτός ἀπό τούς τρεῖς παραπάνω ὁσίους, κτίτορες τῆς μονῆς Σουμελᾶ ἀνακηρύχτηκαν καί οἱ Μεγάλοι Κομνηνοί, πού τήν εὐεργέτησαν μέ πλούσιες δωρεές[1].

Στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας γιά τόν ὑπόδουλο πληθυσμό τῆς Μ. Ἀσίας τό μοναστήρι ἔγινε σύμβολο τῆς θρησκείας καί τοῦ ἔθνους. Ἡ φήμη τῶν θαυμάτων τῆς εἰκόνας συγκίνησε καί τούς κατακτητές· πολυάριθμοι μωαμεθανοί ἀνέβαιναν προσκυνητές στή μονή, ἰδιαίτερα γιά τή θεραπεία τῶν «δαιμονιζομένων» γιά τήν ὁποία φημιζόταν ἡ Σουμελιώτισσα. Τόν 16ο αἰώνα ὁ σουλτάνος Σελήμ ὁ Γ', πού λέγεται πώς γιατρεύτηκε κάποτε πίνοντας τό ἁγίασμα τῆς μονῆς, ἐκτός ἀπό τά προνόμια πού τῆς παραχώρησε, σκέπασε μέ χαλκό καί τόν τροῦλο τοῦ καθολικοῦ της. Τό μοναστήρι τοῦ Σουμελᾶ καταστράφηκε τό 1923. Ἡ εἰκόνα μεταφέρθηκε στήν Ἑλλάδα καί σήμερα βρίσκεται στή νέα μονή τοῦ Σουμελᾶ, πού ἔκτισαν οἱ Πόντιοι πρόσφυγες στήν Καστανιά, κοντά στή Βέροια.

Δημοσιεύονται δύο χαλκογραφίες πού ἀναφέρονται στή μονή Σουμελᾶ: ἡ μία ἔχει ὡς κύριο θέμα τήν Παναγία τή Σουμελιώτισσα (ἀρ. 537), ἡ δεύτερη παριστάνει τό μοναστήρι πλαισιωμένο ἀπό μικρές σκηνές σχετικές μέ τήν εὕρεση καί τά θαύματα τῆς εἰκόνας (ἀρ. 538).

1. Ἡ ἱστορία τῆς μονῆς Σουμελᾶ περιλαμβάνεται στήν Ἀκολουθία τῶν κτιτόρων της ὁσίων Βαρνάβα, Συμεών καί Χριστοφόρου (βλ. παρακάτω σ. 502).

537

537. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΣΟΥΜΕΛΙΩΤΙΣΣΑ - Η ΜΟΝΗ ΣΟΥΜΕΛΑ

Χαλκογραφία. 0.21 × 0.15 μ.
1775. Λειψία.
Χαράκτης: Παρθένιος Μεταξόπουλος.

Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.
Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Διά Παρθενίου Ἀρχιμανδρίτου τῆς Σουμελᾶς 1775 Λειψ(ία).*

Ἡ παράσταση ἀπεικονίζει τήν Παναγία τή Σουμελιώτισσα στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας. Ὁ Χριστός, καθισμένος στά ἀριστερά της, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό τή σφαίρα τοῦ κόσμου καί εἰλητάριο μέ τήν ἐπιγραφή *πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ εἶνε.*

Κάτω ἀπό τήν Παναγία προβάλλει ἡ μονή Σουμελᾶ μπροστά στή σπηλιά τοῦ ὄρους Μέλα. Σταγόνες τοῦ ἁγιάσματος στάζουν ἀπό τό βουνό σέ δεξαμενή τῆς μονῆς. Γονατιστοί δίπλα στό μοναστήρι εἰκονίζονται, ἀριστερά ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς πού κρατεῖ πινέλο καί παλέτα, δεξιά οἱ τρεῖς ὅσιοι κτίτορες Βαρνάβας, Συμεών καί Χριστόφορος. Μέσα στήν εἰκόνα οἱ ἐπιγραφές *ΜΡ ΘΥ, Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ, IC XC, ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς, οἱ ὅσιοι πατέρες Βαρνάβας, Σωφρό-*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

νιος καί Χριστόφορος, στό βουνό *σουμελά*, πάνω ἀπό τά κεφάλια τῶν ἁγίων *Λ, Β, Σ, Χ*.

Οἱ δύο χαλκογραφίες τῆς Σουμελιώτισσας, πού ἐντοπίστηκαν ἡ μία στό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας, ἡ ἄλλη στό Μουσεῖο Μπενάκη, παρουσιάζουν μικρές διαφορές πού δείχνουν ὅτι δέν προέρχονται ἀπό τήν ἴδια χάραξη. Μαζί μέ τήν κομμένη παράσταση τοῦ Πατριαρχείου, δημοσιεύουμε τή χαλκογραφία τῆς Σουμελιώτισσας ἀπό τό ἀντίτυπο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Νεοελληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Σορβόννης (Συλλογή E. Legrand Res. 292), πού εἶναι ὅμοιο μέ τήν πολύ ξεθωριασμένη ἐκτύπωση τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

Ἡ εἰκόνα τῆς Σουμελιώτισσας, μαζί μέ ἄλλες τρεῖς συνθέσεις πού σχετίζονται μέ τήν ἱστορία τῆς μονῆς Σουμελᾶ[1], χαράχτηκε ἀπό τόν ἀρχιμανδρίτη Παρθένιο Μεταξόπουλο γιά τήν εἰκονογράφηση τῆς δεύτερης Ἀκολουθίας τῶν κτιτόρων Βαρνάβα, Σωφρονίου καί Συμεών, πού τυπώθηκε μέ τή συνδρομή του στή Λειψία τό 1775. Στό ἔργο αὐτό σημειώνει ὁ ἴδιος (σ. 64, 65, σημ. 3) πώς ἦταν ζωγράφος· περιγράφοντας τόν ἀποκεφαλισμό τοῦ φίλου του Εὐσταθίου σέ ἡλικία 14 ἐτῶν ἀπό τούς Τούρκους στό Καφφᾶ (Κριμαία) τό 1759, γράφει: «... και ἐτάφη ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Μητροπόλεως καί ἐζωγραφίσθη παρ' ἐμοῦ ὁ τάφος αὐτοῦ χάριν εὐλαβείας τε καί φιλίας».

Ὁ Παρθένιος εἶχε ἐπιμεληθεῖ στό Βουκουρέστι τό 1769 καί τήν πρώτη ἔκδοση τῆς Ἀκολουθίας τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Σουμελᾶ[2].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ Θεία καί Ἱερά Ἀκολουθία τῶν Ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καί Σωφρονίου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καί τοῦ ἱεροῦ Χριστοφόρου τῶν ἐν Μελᾷ ὄρει ἀσκησάντων... σπουδῇ καί συνδρομῇ τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς Παρθενίου Ἀρχιμανδρίτου Τραπεζουντίου τοῦ Μεταξοπούλου... Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξονίας ἐν ἔτει ,αψοε' 1775. Ἐν Τυπογραφείᾳ Βιλγέλμου Γοττλώβ Σόμμερ. Πρβλ. Ντόρη Παπαστράτου, Μιά ἁγιορείτικη χαλκογραφία τῆς μονῆς Σουμελᾶ, *Ἀμητός Στή μνήμη Φώτη Ἀποστολόπουλου*, Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Ἀθήνα 1984, σ. 322, εἰκ. 1.

1. Πρόκειται γιά ὁλοσέλιδες χαλκογραφίες στίς διαστάσεις τῆς Σουμελιώτισσας, πού ἀπεικονίζουν α) τή μονή Σουμελᾶ καί τόν ὅσιο Χριστόφορο πού δέχεται ἀπό τήν Παναγία τό εὐαγγέλιο, β) τούς ὁσίους Βαρνάβα καί Χριστόφορο μέ τήν εἰκόνα τῆς Σουμελιώτισσας καί τή μονή, γ) τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας μέ τούς Κομνηνούς βασιλεῖς καί κτίτορες τῆς μονῆς.

2. Βλ. Legrand XVIII 2, σ. 98, 99, ἀρ. 706.

538. Η ΜΟΝΗ ΣΟΥΜΕΛΑ

Χαλκογραφία. 0.545 × 0.675 μ.
1840, Σεπτεμβρίου 20. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Δανιήλ ΧατζηΠαγκρατίου.

Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀριστερά, *Ἐχαλκοχαράχθη ἡ παροῦσα εἰκών τῆς ἱερᾶς σεβασμίας τε καί βασιλικῆς μονῆς τοῦ σουμελᾶ κειμένης πλησίον Τραπεζοῦντος κατά ἀνατολάς ἐπ' ὀνόματι τῆς / ὑπεραγίας Θεοτόκου ὁδηγήτριαν τήν τε ἱστορηθεῖσαν ὑπό τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ μίαν οὖσαν τῶν τριῶν ὡς τό ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ πατερικόν καί τά βασιλικά / χρυσόβουλλα τῶν κομνηνῶν μαρτυροῦσι ἥτης πολύ τό αἰδέσιμον ἔχει οὐ μόνον διά τό ἐν αὐτῇ σώζεσθε τά ἱερά λείψανα τῶν ὁσίων βαρνάβα σω/φρονίου καί χριστοφόρου ἅτινα καθεκάστην θαυματουργοῦσι. Δαπάνῃ μέν καί χάριν τῇ ἱερᾷ μονῇ προσερχομένων χριστιανῶν, σπουδῇ δέ καί ἐπιμελείᾳ / τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κυρίω κύρ διονυσίου τοῦ ἐκ γημαίρας ἐπαρχίας χαλδέας διά χειρός τοῦ πανοσιωτάτου κυρίω δανιήλ τοῦ Χ' παγκρατίου / 1840 Σεπτεμ(βρίου) 20 εἰς ἅγιον ὄρος.*

Δεξιά ἡ ἀνάλογη ἐπιγραφή σέ σλαβική γλώσσα.

Τό ὄρος Μέλα, ὅπου εἶναι κτισμένο τό μοναστήρι τῆς Σουμελιώτισσας, ἐκτείνεται σέ ὅλη τήν κεντρική ἐπιφάνεια τῆς εἰκόνας. Ἐπάνω, στή στρογγυλεμένη κορυφή τοῦ βουνοῦ, δύο ἀρχάγγελοι γονατιστοί κρατοῦν μέ τό ἕνα χέρι τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας, μέ τήν ἐπιγραφή *Η ΝΥΝ ΣΟΥΜΕΛΙΩΤΙΣΣΑ*, καί μέ τό ἄλλο ταινίες μέ τίς ἐπιγραφές *χαῖρε ἡ πέτρα ἡ ποτίσασα... χαῖρε ὕδωρ χαριέστατον...* Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τό ἁγίασμα, σέ χοντρές σταγόνες, κυλάει ἀνάμεσα ἀπό τίς ἐπιγραφές *χαῖρε λουτήρ καί νέκτ(αρ) θεόρρευστον / χαῖρε ὕδωρ σωτήριον*, καί καταλήγει σέ δεξαμενή στήν αὐλή τοῦ μοναστηριοῦ.

Δίπλα στούς ἀρχαγγέλους οἱ ὅσιοι Βαρνάβας καί Σωφρόνιος, γονατιστοί, σηκώνουν σέ δέηση τό ἕνα χέρι πρός τήν Παναγία καί μέ τό ἄλλο κρατοῦν εἰλητάρια μέ τίς ἐπιγραφές, (Βαρνάβας) *ὅστις ἀποχωρεῖ ὦ τέκνα καί ὑπομένει ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ τῷ ἐρημικῷ καί στενῷ καί βιαίῳ καί ψυχρῷ ἕως τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς σωτήριον*, (Σωφρόνιος)... *τῇ θείᾳ σου σκέπῃ ἀειπάρθενε θεοτόκε καί ἐν τῇ ἱερᾷ σου ταύτῃ μονῇ μετά πίστεως προσερχομένους.*

Ἡ μονή τοῦ Σουμελᾶ ἔχει σχεδιαστεῖ στή μέση περίπου τοῦ βουνοῦ. Τό καθολικό ὀρθώνεται σέ πλακόστρωτη αὐλή μπροστά σέ μεγάλη σπηλιά, ἐνῶ τά κτιριακά συγκροτήματα καί τά παρεκκλήσια τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι μοιρασμένα ἀριστερά καί δεξιά καί συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες μικρές ἐπιγραφές: *ὁ πύργος, τό νοσοκομεῖον, τό ἀρχονταρίον, τό μαγειρεῖον, τό ἀρχονταρίον, τό ἁγίασμα, ὁ καθολικός ναός, ἡ βάτος, (..............) σουλτάν σελήμη, τό σπήλαιον, μηχαήλ, ἡ ἁγία μεταμ(όρφωσις), τό κα(μ)παναρ(εῖον), ὁ τίμιος σταυρός, ἡ τράπεζα, τό ὀρεῖον τοῦ σίτου, τό κοιμητήριον, ὁ ἅγιος νικόλα(ος), ἡ ἁγία ἄννα, ὁ ἅγιος στέφανος, τό ἡγουμενίον, ὁ δίκαιος σιμεών, ἅγιος γεώργιος.*

Στόν περίβολο τῆς μονῆς, πίσω ἀπό τίς ἐπάλξεις τοῦ κάστρου, προχωρεῖ ἡ λιτανεία τῆς εἰκόνας. Ἀριστερά, μπροστά στά σκαλιά πού ὁδηγοῦν στόν πύργο, *λιτανία καί προϋπάντησις τῶν προσκυνητῶν*, καί πιό ψηλά στήν πλαγιά, δίπλα στίς σχετικές παραστάσεις, *ἡ ἁγία βαρβάρα, τό κιόσκιον, ἡ Θεοτόκος φαίνεται εἰς τόν ὅσιον Βαρνάβα καί δίδουσα ἄρτον σταυρόν καί κλάδον ἐλαίας, ἡ σκήτη, ὁ Εὐαγγελισμός.*

Κάτω, ἀνάμεσα στό μοναστήρι καί τόν Πυξίτη ποταμό πού διασχίζει τό τοπίο, ὑπάρχουν χαμηλοί λόφοι καί στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ δέντρα, περιβόλια καί μονοπάτια, ὅπου διακρίνονται πολεμιστές μέ τά ὅπλα τους, καβαλάρηδες, μοναχοί καί ἕνας δαιμονι-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

538

σμένος γονατιστός, πού τόν κρατοῦν ἀλυσοδεμένο δύο ἄντρες. Μέ μικρές ἐπιγραφές σημειώνονται *ὁ προφήτης ἠλίας, ὁ κῆπος, ΤΑ ΜΕΛΙΣΣΙΑ, ὁ μῆλος, τό χορταρεῖον, ὁ ἅγιος βασίλειος, ὁ πυξίτης ποταμός* κ.ἄ.

Πάνω ἀπό τό βουνό, στόν κάμπο τῆς εἰκόνας, ἔχουν χαραχτεῖ δύο ἐπιγραφές:

Ἀριστερά, *ΤΡΕΙϹ ΛΗϹΤΑΙ ΛΑΒΟΝΤΕϹ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗϹ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΕΚΟϹΜΗΜΕΝΗΝ ΟΥϹΑΝ ΚΑΙ / ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙ ΤΑΥΤΗΝ ϹΥΝΤΡΙΨΑΙ ΔΙΑ ΤΗϹ ΑΞΙΝΗϹ, ΕΞΕΛΘΟΥϹΗϹ ΦΛΟΓΟϹ ΕΚ ΤΗϹ ΑΓΙΑϹ / ΕΙΚΟΝΟϹ ΚΑΙΟΝΤΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΛΗϹΤΑΙ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩ ΚΑΙΜΕΝΑ.* Οἱ τρεῖς ληστές μέ τήν εἰκόνα πού βγάζει φλόγες διακρίνονται στό βουνό, κάτω ἀπό τήν ἐπιγραφή.

Δεξιά, *ΟΡΟϹ ΜΕΛΑ ΧΑΙΡΕ ΟΥΚ ΑΛΑΙΤΟΝ ΟΝ ϹΕΒΑϹ ΟΡΟΥϹ ϹΙΝΑΙΟΥ ΔΟΞΑϹΑΝΤΟϹ ΠΑΝ / ΝΟΜΟΝ ΜΕΓΑΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΤΟΝ ΘΕΟΠΤΗΝ ΜΩϹΕΑ ΠΛΑΚΑϹ ΛΑΒΟΝΤΑ ΕΝΤΟΛΑϹ / ΝΟΜΟΥ ΔΕΚΑ ΕΧΗϹ ΓΑΡ ΕΝ ϹΟΙ ΕΙΚΩΝ ΑΞΙΑΝ ΑΓΝΗϹ ΜΑΡΙΑϹ ΜΗΤΕΡΟϹ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ / ΗΓ ΙϹΤΟΡΗΘΗ ΧΕΙΡΙ ΛΟΥΚΑ ΤΑΑ ΕΩ ΟΜΟΙΟΥϹ. ΜΩϹΕΩϹ ΠΡΕϹΒΕΙϹ ΛΕΓΕΙΝ ΤΟΝ ϹΩΦΡΟΝΙΟΝ ΒΑΡΝΑΒΑΝ ΧΡΙϹΤΟΦΟΡΟΝ ΩΝ ΤΑϹ ΛΙΤΑϹ ΔΕ/ϹΠΙΝΑ ΔΕΞΑΙ ΚΥΡΙΑ ΟΠΟΥ ΤΟ ΦΩϹ. ΑΔΥΤΟΝ ΕΠ ΜΑΡΙΑ / ΙΜΙΝ ΔΙΔΟΥϹΑ ΤΗΝ ΑΝΩ ΚΛΗΡΟΥΧΙΑΝ ΧΟΡΟΙϹ ΒΙΟΥΝΤΩΝ ΑΞΙΩϹ / ΕΝ ΤΩ ΒΙΩ:*

Τό εἰκονογραφικό θέμα πού περιγράφεται παραπάνω, εἶναι πλαισιωμένο ἀπό δέκα σκηνές, πέντε ἀριστερά καί πέντε δεξιά, πού εἰκονίζουν τούς κτίτορες βασιλεῖς καί ὁσίους καί ὀκτώ θαύματα πού ἀποδίδονται στή Σουμελιώτισσα. Ἐπάνω ἀπό κάθε εἰκονίδιο ὑπάρχει ἡ σχετική ἐπιγραφή:

Ἀριστερά
οἱ εὐσεβεῖς ρωμαίων βασιλεῖς καί κτίτορες τῆς ἱερᾶς μονῆς οἱ κομνηνοί ἀλέξιος ἐμμανουήλ ἀνδρόνικος.
Ἡ Θεοτόκος φαίνεται κατ' ὄναρ ἐν ἀθήναις εἰς τούς ὁσίους βαρνάβαν καί σωφρόνηον προστάττουσα νά λάβουν τό ἅγιον σχῆμα καί νά τήν ἀκολουθήσουν.
Ἡ Θεοτόκος φαίνεται πρός τόν ναύκληρον Θωμᾶν κελεύουσα νά πηγαίνη πρός τήν λαύραν τοῦ ἄθωνος καί περιχοντας ἀπό ἐκεῖθεν, τούς ὁσίους νά τούς φέρη πρός τήν ἀνατολήν.
ὁ παραλυτικός μοναχός ὑγιαίνει διά προσευχῆς τῶν ὁσίων.
τρίς λησταί ἀπαντήσαντες τοῖς ὁσίοις καί τῶν χρημάτων σφωδρῶς ἐρωτήσαντες ἐπειδή τόν τίμιον σταυρόν ἴδον ἀστράπτοντα μετανόησαν καί ἐμόνασαν.

Δεξιά
Οἱ ὅσιοι πατέρες καί πρῶτοι κτίτορες τῆς ἱερᾶς καί βασιλικῆς μονῆς τῆς θεοτόκου σωφρόνιος βαρνάβας χριστόφορος.
διά προσευχῆς τῶν ὁσίων βαρνάβα καί σωφρονίου σχίσεται ἡ ἄνικμος πέτρα καί ἔρει ἁγίασμα ἅμα δέ καί φωνή τῆς θεοτόκου γίνεται πρός τό ἧναι αὐτό ἀπαλλαγήν παντός πάθους.
ἡ Θεοτόκος φαίνεται πρός τόν ἀγράμματον γεωργόν χριστόφορον λέγουσα νά πηγαίνη πρός τόν μητροπολίτην τραπεζοῦντος νά τόν τελειώση ἱερέα.
λυπουμένου τοῦ ὁσίου χριστοφόρου περί τῆς ἀμαθείας αὐτοῦ ἐν κερῷ τοῦ ἑσπερινοῦ φαίνεται ἡ θεοτόκος λέγουσα: ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος φωτήσει σε:
τῇ βοηθείᾳ τῆς Θεοτόκου πάντες οἱ εὐσεβεῖς καί ἀλλόφυλοι δαιμωνιζόμενοι ἄρωστοι ἐρχόμενοι ἱατρεύοντε.

Στό χρονικό διάστημα 1831-1840 ὁ Δανιήλ χαλκοχάραξε στό Ἅγιον Ὄρος τουλάχιστον ἑπτά παραστάσεις, ἀπό τίς ὁποῖες οἱ τέσσερις τυπώθηκαν μέ ἔξοδα τοῦ μοναχοῦ Παγκρατίου πού σέ μία ἀπ' αὐτές, τόν ἅγιο Γεώργιο Ἰωαννίνων τοῦ 1838 (ἀρ. 226), ἀναφέρεται ὡς «ΧατζηΠαγκρατίου». Ἀπό τή διατύπωση στήν ἀφιέρωση τῆς μονῆς Σουμελᾶ, «Δανιήλ τοῦ ΧατζηΠαγκρατίου», εἰκάζεται ὅτι ὁ Παγκράτιος ἦταν πατέρας τοῦ Δανιήλ (βλ. ἐδῶ σ. 76).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ντόρη Παπαστράτου, Μιά ἁγιορείτικη χαλκογραφία τῆς μονῆς Σουμελᾶ, *Ἀμητός*, Στή μνήμη Φώτη Ἀποστολόπουλου, Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Ἀθήνα 1984, σ. 317-329.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
539	1778	Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου, ἡ μονή καί σκηνές θαυμάτων	I. Alessandri-P. Scattaglia	Βενετία
540	1816	Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου		—
541	Πρίν ἀπό τό 1819	Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου	Ἰωάνν. Ἀντών. Τζουλιάνι	Βενετία
542	1848	Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου		Κωνσταντινούπολη
543	1851	Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου	Ἰωάννης Πλατύς	Ἀθήνα

Ἀπό τίς πέντε παραστάσεις τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου ἡ παλαιότερη, πού χαράχτηκε τό 1778, συνδυάζει τή Θεοτόκο δεξιοκρατοῦσα στόν τύπο τῆς Ἐλεούσας, μέ σκηνές θαυμάτων καί μικρή ἀναπαράσταση τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου στό κάτω τμῆμα. Τά ἄλλα τέσσερα χαρακτικά ἀπεικονίζουν τήν Παναγία σέ ἄλλες συνθέσεις, πάντοτε μέ τόν ἀπόστολο Λουκᾶ ὁ ὁποῖος, κατά τήν παράδοση, ζωγράφισε τήν εἰκόνα της.

539. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ, Η ΜΟΝΗ ΚΑΙ ΣΚΗΝΕΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

Χαλκογραφία. 0.93×0.63 μ.
1778. Βενετία.
Συνθέτης σχεδίων: Μιχαήλ τοῦ Ἀποστόλη ἐκ Θετταλίας.
Χαράκτες: Innocente Allessandri καί Pietro Scattaglia.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἕνα ἀντίτυπο μέ φθορές ἐπάνω δεξιά, ἕνα ἀντίτυπο κομμένο, ὅπου σώζεται μόνο τό κάτω τμῆμα μέ τήν ἀναπαράσταση τῆς μονῆς).

Ἐπιγραφές:

Σέ δύο στῆλες, κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας,
Η ΠΑΡΟΥCΑ ΓΕΓΟΝΕ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ,
ΚΑΙ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗC ΕΝ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ,
ΕΥΡΙCΚΟΜΕΝΗC ΝΥΝ ΕΝ ΤΗ ΝΗCCΩ ΚΥΠΡΩ
ΜΙΑC ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΟΥCHC CΕΠΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ,
ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΛΟΥΚΑ ΘΕΙΟΥ ΤΕ ΑΠΟCΤΟΛΟΥ
ΩC ΤΑ ΕΝ ΜΟΝΗ ΧΡΥCΟΒΟΥΛΑ ΔΗΛΟΥCΙ
ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΙΡΟΝ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΒΑCΙΛΕΩC //
CΠΟΥΔΗ ΔΑΠΑΝΗ ΟΙΚΤΡΟΥ ΚΑΙ ΕΛΑΧΙCΤΟΥ,
ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙC ΚΥΡ ΜΕΛΕΤΙΟΥ,
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΠΕΛΟΝΤΟC ΤΗC ΜΟΝΗC ΤΑΥΤΗC.
Η ΔΕ CΥΝΘΕCΙC ΠΑΝΤΩΝ ΓΕ ΤΩΝ CΧΕΔΙΩΝ,
ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΑΠΟCΤΟΛΗ,
ΕΚ ΘΕΤΤΑΛΙΑC ΕΛΑΧΙCΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.
ΕΝ ΧΙΛΙΟCΤΩ ΕΠΤΑΚΟCΙΩ ΕΤΕΙ
ΕΞ ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ ΘΕΟΓΟΝΙΑC.

Κάτω, στό κέντρο τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου, *ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΤΥΠΩΜΑΤΟC ΕΠΙCΤΑΤΟΥ ΟΙΚΤΡΟΥ / ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΜΗ ΕΠΙΛΑΘΟΥ.*

Δεξιά, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *Innocente Alessandri e Pietro Scattaglia scolpiro Venezia 1778.*

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου, ἡ μία ἀπό τίς τρεῖς πού ἱστόρησε, κατά τήν παράδοση, ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ὅσο ζοῦσε ἀκόμη ἡ Θεοτόκος. Ἡ Παναγία, στόν τύπο τῆς Ἐλεούσας, βαστάει τόν Χριστό δεξιά της, τόν στηρίζει μέ τό ἀριστερό χέρι περασμένο κάτω ἀπό τά γυμνά του πόδια, καί μέ τό δεξί πιάνει τό χέρι του, πού κρατεῖ εἱλητάριο μέ τήν ἐπιγραφή *ΠΝΕΥΜΑ ΚΥΡΙΟΥ ΕΠΕΜΕ ΟΥ ΕΝΕΚΕΝ ΕΧΡΙCΕ ΜΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙCΑCΘΑΙ.* Στίς ταινίες τῶν δύο μικρῶν ἀγγέλων πού κρατοῦν τό στέμμα τῆς Παναγίας, οἱ ἐπιγραφές *ΧΑΙΡΕ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΕΙC ΒΑCΙΛΕΙΣΑ, ΧΑΙΡΕ ΟΤΙ ΒΑCΤΑΖΕΙC ΤΟΝ.* Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, *ΗΜΕΙC ΕΝ CΟΙ ΚΑΥΧΩΜΕΘΑ ΘΕΟΤΟΚΕ ΠΡΟC ΘΕΟΝ CΕ ΕΧΟΜΕΝ ΠΡΟCΤΑ/CΙΑΝ ΕΚΤΕΙΝΟΝ CΟΥ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΤΗΝ ΑΜΑΧΟΝ, ΚΑΙ ΘΡΑΥCΟΝ ΤΟΥC / ΕΧΘΡΟΥC ΗΜΩΝ. CΟΙC ΕΞΑΠΟCΤΕΙΛΟΝ ΔΟΥΛΟΙC, ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΕΞ ΑΓΙΟΥ.* Σέ ταινία τυλιγμένη στό πλαίσιο τῆς εἰκόνας, *ΑΛΑΛΑ ΤΑ ΧΕΙΛΗ ΤΩΝ ΑCΕΒΩΝ ΤΩΝ ΜΗ ΠΡΟCΚΥΝΟΥΝΤΩΝ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ CΟΥ ΤΗΝ CΕΠΤΗΝ, ΤΗΝ ΙCΤΟΡΗΘΕΙCΑΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΠΟCΤΟΛΟΥ ΛΟΥΚΑ ΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΤΗΝ ΕΛΕΟΥCΑΝ ΗΜΑC ΤΟΥC ΜΗ ΤΗΝ CΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΠΑΡΘΕΝΕ ΑCΠΑΖΟΜΕΝΟΥC, Κ(ΑΙ) ΤΟΥ ΥΙΟΥ Κ(ΑΙ) ΘΕΟΥ CΟΥ ΕΚ ΠΙCΤΕΩC ΕΙΛΙΚΡΙΝΟΥC ΚΑΤΑΒΑΛΕ ΩC ΑΘΕΟΥC Κ(ΑΙ) ΤΗ ΓΕΕΝΗ ΠΑΡΑΔΟC.*

Στίς γωνίες, ἔξω ἀπό τό πλαίσιο, εἰκονίζονται οἱ τέσσερις προφῆτες Δαβίδ, Σολομών, Ἀββακούμ καί Ἡσαΐας.

Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὑπάρχουν δεκατέσσερις μικρές παραστάσεις μέ σκηνές ἀπό τήν ἱστορία καί τά θαύματά της, καί μία μεγαλύτερη κάτω, στό κέντρο, πού ἀπεικονίζει τή μονή τοῦ Κύκκου. Οἱ παραστάσεις πλαισιώνονται ἀπό μοτίβα ροκοκό καί συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές, ἀρχίζοντας ἀπό ἐπάνω:

1. *ἡ θεοτόκος τῷ ἱερῷ Λουκᾷ παραγγέλει τοῦ ἱστορῆσαι τό θεῖον αὐτῆς ἀντίτυπον, ἄγγελος δέ τῷ Λουκᾷ τάς τρεῖς σανίδας προσφέρει κατά τόν συγγραφέα.*
2. *ὁ ἱερός Λουκᾶς ἱστορεῖ τάς θεομητορικάς θείας εἰκόνας.*
3. *ὁ ἱερός λουκᾶς κομίζει τάς εἰκόνας τῇ Θεοτόκῳ καί ἐπευξαμένη ἔφη, ἡ χάρις τοῦ ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος εἴη μετ' αὐτῶν.*
4. *ὁ Δούξ αἰτεῖ παρά τοῦ Βασιλέως τήν Ἁγίαν Εἰκόνα.*
5. *ὁ βασιλεύς καί πατριάρχης μετά παρατάξεως φέρουσι τήν εἰκόνα ἐν τῷ εὐπρεπισθέντι πλοίῳ.*
6. *ἐλλειμενισθέντος τοῦ πλοίου ἐν Κύπρῳ προσδέχεται ὁ ἡσαίας μετά τοῦ δουκός τήν ἁγίαν εἰκόνα καί παρ' αὐτοῦ λαμβάνει τά χρυσόβουλλα καί ἐρχομένων ἐν τῇ μονῇ τά κατά τήν ὁδόν δένδρα κλίνουσι τάς κορυφάς.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

7. *παιδίον ὡσεί νεκρόν κείμενον ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος ὑγιές ἀνέλαβεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καί παραλυτικός ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ ἐπιθέσει τοῦ ἱεροῦ μανδύα θεραπεύεται.*
8. *Βάρβαρος τις τολμήσας κατά τῆς εἰκόνος ἡ χείρ αὐτοῦ ἐξηράνθη.*
9. *μοναχός τίς εἰς κρημνώδη τόπον πεσών καί ἐπικαλεσάμενος τήν θεοτόκον ἐσώθη.*
10. *τίς ναυαγήσας ἐν θαλάσσῃ καί ἐπί ψαθίου καθεαθείς τήν θεοτόκον ἐπιπλευσάμενος ἀβλαβής διεσώθη.*
11. *τό κολλούριον δι' οὗ ὑποσχεθέντες σκλάβοι ἐλευθεροῦνται ἀπό διάφορα πάθη διά τῆς αὐτῶν πίστεως.*
12. *ὁ παρά τοῦ σατράπου πεμφθείς, μετ' αὐτοῦ καί πλῆθος στρατιωτῶν κατά τῆς μονῆς ὅτε ἐπλησίασεν (ὢ τοῦ θαύματος) μέγας ὑετός γέγονε ὥστε θαυμάσας πάντας.*
13. *ὁ ἰαθείς λιθαργός λαβών τήν εἰκόνα φεύγει ἐκ τῆς πυρκαιᾶς καί θέττει αὐτήν ἔν τινι πεύκῳ.*
14. *Η ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗC CΕΒΑCΜΙΑC ΚΑΙ ΒΑCΙΛΙΚΗC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ.*
15. *οἱ περί τῷ μοναστηρίῳ εὑρόντες τήν εἰκόνα ἐν τῷ πεύκῳ φέρουσι αὐτήν μετά λιτανείας εἰς τήν μονήν.*

Τά εἰκονίδια 1, 2, 3 ἀναφέρονται στή φιλοτέχνηση τῆς εἰκόνας ἀπό τόν εὐαγγελιστή Λουκᾶ. Τά εἰκονίδια 4, 5, 6 ἀφοροῦν τή μεταφορά τῆς εἰκόνας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στήν Κύπρο ἐπί Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τό 1082.

Διάφορα θαύματα πού ἀποδίδονται στήν εἰκόνα παριστάνονται στά εἰκονίδια 7, 8, 9, 10, 11, 12. Στό εἰκονίδιο 13 ἡ εἰκόνα ἀπομακρύνεται ἀπό τή μονή γιά νά σωθεῖ ἀπό τήν πυρκαγιά, καί στό εἰκονίδιο 15 ἐπαναφέρεται μέ λιτανεία στή θέση της.

Ἡ μονή τοῦ Κύκκου ἱδρύθηκε στό ὄρος Τρόοδος τῆς Κύπρου ἐπί Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081-1118). Σύμφωνα μέ τίς παραδόσεις πού ἀναφέρονται καί στίς ἐπιγραφές τῆς χαλκογραφίας, κτίτοράς της ἦταν ὁ ἀσκητής Ἡσαΐας πού ἔπεισε τό «Δοῦκα», τό διοικητή τῆς Κύπρου Βουτομίτη Μανουήλ, νά ζητήσει ἀπό τόν αὐτοκράτορα τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ Λουκᾶ, πού βρισκόταν τότε στήν Κωνσταντινούπολη στό Βασιλικόν Παλάτιον. Ἡ μονή ἔγινε σταυροπηγιακή καί ἐξελίχθηκε σέ μία ἀπό τίς διασημότερες τῆς ὀρθοδοξίας, χάρη καί στή φήμη τῶν θαυμάτων τῆς εἰκόνας.

Ὁ «συνθέτης τῶν σχεδίων» Μιχαήλ ἐκ Θετταλίας φιλοτέχνησε στήν Κύπρο, στά χρόνια 1774-1799, εἰκόνες στίς μονές τοῦ Κύκκου καί τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχερᾶ[1]. Ἴσως προέρχονται ἀπό τόν ἴδιο μία εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα πού βρίσκεται στό Μουσεῖο τοῦ Μυστρᾶ[2], καί μία εἰκόνα τῆς Παναγίας στό ναό τοῦ Ταξιάρχη καί τῶν Ἁγίων Πάντων στίς Μηλιές τοῦ Πηλίου. Ἡ τελευταία συνοδεύεται ἀπό τήν ἐπιγραφή *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ζαφείρης Ἀγγελῆ διά χειρός Μιχαήλ Θεσσαλοῦ, ,αψπε'* (1785)[3].

Ὁ χαράκτης Innocente Alessandri γεννήθηκε στή Βενετία γύρω στά 1740. Σέ συνεργασία μέ τό χαράκτη καί ἐκδότη φίλο του Pietro Scattaglia, χάραξε στά χρόνια 1771-1775 διακόσιες εἰκόνες γιά τήν *Περιγραφή τῶν Τετραπόδων* τοῦ Lodi Leschis. Χάραξε ἐπίσης τέσσερις συνθέσεις τοῦ Domenico Maggiotto, πού ἀπεικονίζουν τήν Ἀστρονομία, τή Γεωμετρία, τή Μουσική καί τή Ζωγραφική, διάφορες παραστάσεις ἐμπνευσμένες ἀπό ἔργα τῶν ζωγράφων Piazetta, Marco Ricci και Le Moine καί δύο σειρές ἀπό δώδεκα τοπία[4]. Χαρακτικά τοῦ Pietro Scattaglia σώζονται στό Δημοτικό Μουσεῖο τῆς Πάδοβας[5].

Στή δεύτερη ἔκδοση τῆς Περιγραφῆς τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου, πού ἐκδόθηκε στή Βενετία τό 1782[6], δημοσιεύτηκαν μέ ταυτόσημες ἐπιγραφές, σέ ἄλλες ὅμως συνθέσεις, ὀκτώ ἀπό τά δεκατέσσερα θαύματα πού πλαισιώνουν τή χαλκογραφία (ἀρ. 1, 3, 4, 6, 7, 11, 12, 13), ἐνῶ τροποποιήθηκε τό ἀρ. 15 γιά νά παραστήσει τή λιτανεία τῆς εἰκόνας «ἐν καιρῷ αἰχμοῦ»· δύο ἀπό τίς παραστάσεις αὐτές ὑπογράφει ὁ χαράκτης Ignatius Colombo. Οἱ ἴδιες χαλκογραφίες ἔχουν περιληφθεῖ καί στήν τρίτη ἔκδοση τῆς Περιγραφῆς (Βενετία 1817)[7], καθώς καί στήν ἔκδοση τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1904[8] σέ λιθογραφική ἀνατύπωση.

1. Φ. Πιομπῖνος. *Ἕλληνες ἁγιογράφοι μέχρι τό 1821,* Ἀθήνα 1984, σ. 255, 256.
2. Δ. Σισιλιάνος, *Ἕλληνες ἁγιογράφοι μετά τήν Ἅλωσιν,* Ἀθήνα 1935, σ. 242.
3. Καμηλάρι, *Ἱεραί Ἀναγραφαί,* σ. 72.
4. Benezit, 1, σ. 102.
5. Benezit, 3, σ. 331. Γιά ἄλλα ἔργα τοῦ P. Scattaglia βλ. G.K. Nagler, *Neues allgemeines Kunstler Lexikon,* Linz 1904, XVII, σ. 29.
6. Legrand, XVIII, 2, σ. 380-382.
7. Petit, *Acolouthies grecques,* σ. 164, 165.
8. Petit, ὅ.π., σ. 166.

540. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Χαλκογραφία. 0.19×0.14 μ.
,αωιστ' (1816). (Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Ἐπιγραφή, σέ ταινία, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *ΤΗC CΗC ΥΠΕΡΕΝΔΟΞΟΥ Κ' ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΩΤΑΤΗC ΔΕCΠΟΙΝΗC ΗΜΩΝ ΘΕ/ΟΤΟΚΟΥ ΕΥΤΕΛΗC ΔΟΥΛΟC Ο ΜΕΛΕΤΙΟC ΕΚ ΜΥΡΙΑΝΘΟΥCΗC, ΚΑΙ ΤΗC ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ / ΙΕΡΑC CΗC ΜΟΝΗC ΤΑΠΕΙΝΟC ΚΑΘΗΓΕΤΗC ΑΩΙΣΤ.* Ἡ ἐπιγραφή διακόπτεται στό κέντρο ἀπό μικρό πλαίσιο μέ τήν παράσταση τῆς μέλισσας, τοῦ τυπογραφικοῦ ἐμβλήματος τοῦ Νικολάου Γλυκῆ, καί τά γράμματα *ΜΛΤC* (Μελέτιος).

Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου, μέ τόν ἀπόστολο Λουκᾶ ἀριστερά, παριστάνεται στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας στόν εἰκονογραφικό τύπο «Ἄνωθεν οἱ προφῆται», σέ πλαίσιο ροκοκό πού σχηματίζεται ἀπό κυματιστές καμπύλες καί ἄνθη. Ὁ Χριστός βαστάει μέ τό δεξί του χέρι κύλινδρο. Οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ κρατοῦν τό στέμμα τῆς Παναγίας καί εἰλητάρια μέ τίς ἐπιγραφές *Χαῖρε ὅτι ὑπάρχεις / Χαῖρε ὅτι βαστάζεις.* Ἀπό πάνω τέσσερα χερουβείμ καί σέ μικρό πλαίσιο τό Ἅγιον Πνεῦμα (ἡ Περιστερά). Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας οἱ δώδεκα προφῆτες, Ἡσαΐας, Δαβίδ, Σολομών, Μωυσῆς, Ἀαρών,

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Γεδεών, Ἰάκωβος, Ζαχαρίας, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ, Ἀββακούμ καί Ἱερεμίας, πού κρατοῦν τά σύμβολα τῶν προφητιῶν τους πού προοιωνίζουν τήν ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ, καί εἰλητάρια μέ τίς σχετικές ἐπιγραφές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ χαλκογραφία ἔχει δημοσιευθεῖ ἀπό τόν Νικόλαο Γλυκή στή Βενετία σέ τρεῖς ἐκδόσεις τῆς Περιγραφῆς τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου: στήν καραμανλίδικη ἔκδοση τοῦ 1816 (S. Salaville, E. Dalleggio, *Karamanlidika* I, Ἀθήνα 1958, ἀρ. 52, σ. 172, 173), στήν ἔκδοση τοῦ 1817 (Petit, *Acolouthies grecques*, σ. 165) καί στήν ἔκδοση τοῦ 1819 (Δ. Γκίνης - Β. Μέξας, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία 1800-1863,* Α', Ἀθήνα 1939, ἀρ. 1181, σ. 189, 190).

541. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Χαλκογραφία.
Πρίν ἀπό τό 1819. Βενετία.
Χαράκτης: Ἰωάννης Ἀντώνιος Τζουλιάνι.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (λιθογραφημένη ἀνατύπωση τοῦ ἱεροκήρυκα Μ.Μ. Ἰορδανίτη, Ἀθήνα 1935[1]).
Ναός Παναγίας Ἐρυθιανῆς, Βροντάδος, Χίος.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗϹ ΕΝ / ΚΥΠΡΩ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΥΡΙΑΝΘΟΥϹΑΝ / ΒΑϹΙΛΙΚΗϹ ΜΟΝΗϹ ΚΥΚΚΟΥ ΤΗϹ / ϹΕΒΑϹΜΙΑϹ, ΙΔΙΟΙϹ ΜΕΝ ΤΗϹ ΑΥΤΗϹ Ε/ΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΚΑΙ ΝΗΝ ΔΑΠΑΝΑΙϹΙ // ϹΠΟΥΔΗ ΔΕ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΘΥΤΟΥ / ΜΕΛΕΤΙΟΥ Ι(ΕΡΟΜΟΝΑ)Χ(ΟΥ) ΤΗϹ ΔΕ ΚΑΘΗΓΕΤΟΥ ΤΗϹ ΤΩΝ ΧΡΙ-/ϹΤΩΝΥΜΩΝ ΕΝΕΚΕΝ ΕΥΓΝΩΜΟϹΥΝΗϹ ΕΥΛΑΒΕΙΑϹ / ΤΕ ΤΗϹ ΠΡΟϹ ΤΗΝ ΑΝΑϹϹΑΝ ΚΑΙ ΤΗϹ ΜΟΝΗϹ ΚΥΡΙΑΝ / ΜΗ ΔΗ ΔΕϹΠΟΙΝΑ ΤΩΝΔΕ ΚΑΜΟΥ ϹΟΥ Τ' ΟΙ/ΚΕΤΟΥ ΕΠΙΛΑΘΟΥ.*

Στό δίσκο μέ τό τυπογραφικό ἔμβλημα τοῦ Ν. Γλυκῆ (τή μέλισσα), πού χωρίζει σέ δύο τμήματα τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή, *Μ(Ε)Λ(Ε)Τ(ΙΟ)Ϲ ΗΓ(ΟΥΜΕΝΟϹ) Μ(ΟΝΗ)Ϲ Κ(Υ)ΚΚΟΥ Κ(Υ)ΠΡ(Ο)Ϲ.*

Στό ἀντίτυπο τῆς Χίου, κάτω ἀπό τό πλαίσιο ὑπάρχει ἀριστερά δυσανάγνωστη ἐπιγραφή καί δεξιά *ἐχαλκοχαράχθη παρά Ἰωάννου Ἀντωνίου Τζουλιάνι Βενετία.*

Σέ ταινίες περασμένες γύρω ἀπό τά πλαίσια πού περιβάλλουν τήν ἀφιέρωση, ἔχει χαραχτεῖ ἡ ἐπιγραφή *ΠΑΡΘΕΝΕ ΘΕ/ΟΤΟΚΕ ΔΕΧΟΥ ΕΥΠΡΟϹΔΕ/ΚΤΩϹ ΤΟ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ / ΔΩΡΟΝ ΠΑΝΑΧΡΑΝΤΕ ΚΑΙ / (....) ΑΦΕϹ ΜΟΙ ΔΕϹΠΟΙΝΑ ΤΑ / ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ / ΩΣ ΕΝ ΘΑΥΜΑϹΙΟΙϹ ΠΟ/ΛΛΟΙϹ ΜΕΓΑΛΥΝΘΕΙϹΑΝ / ΤΗΝ ΧΑΡΙΤΟΒΡΥ/ΤΟΝ ΤΗΝ ΕΝ ΚΥΚΚΩ ΕΙΚΟΝΑ / ΤΗϹ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΝΗΝ ΤΙ/ΜΗϹΩΜΕΝ ΠΑΝΤΕϹ.*

Τό κεντρικό θέμα, σέ ὀκτάγωνο σχῆμα, ἀπεικονίζει τόν ἀπόστολο Λουκᾶ ὁλόσωμο, καθισμένο ἀριστερά μέ τό πινέλο στό χέρι, τήν ὥρα πού ζωγραφίζει τήν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία παριστάνεται δεξιά του, σέ μεγάλο αὐγόσχημο πλαίσιο πού περιβάλλεται ἀπό τήν ἐπιγραφή *ΕΙΚΩΝ Η ΕΛΕΟΥϹΑ ΤΗϹ ΠΑΝΑΓΝΟΥ ΜΑΡΙΑϹ Η ΕΝ ΤΗ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ ΤΗ ΚΑΤΑ ΚΥΠΡΟΝ, Η ΜΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΑΠΟϹΤΟΛΟΥ ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ.* Στό εἰλητάριο τοῦ Χριστοῦ, πού ξεδιπλώνεται πρός τά πάνω, *ΠΝΕΥΜΑ ΚΥΡΙΟΥ ΕΠ' ΕΜΕ ΟΥ ΕΝΕΚΕΝ ΕΧΡΙϹΕ ΜΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙ-*

540

541

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

CACΘAI ΠΤΩΧΟΥC. Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, δεξιά ἀπό τόν Λουκᾶ, ἕνα χαμηλό συρταρωτό ἔπιπλο μέ χωρίσματα γιά τά χρώματα στήν ἐπάνω ἐπιφάνεια καί δίπλα, σέ σκαμνί, ἕνα δοχεῖο μέ πινέλα.

Τό φαρδύ μπαρόκ πλαίσιο πού περιβάλλει τήν κεντρική παράσταση καί στό ὁποῖο ἔχουν ἐνσωματωθεῖ, κάτω, οἱ ἐπιγραφές, διαγράφεται σέ κάμπο μέ περικοκλάδες καί συγκρατεῖται ἀπό ἕξι ὁλόσωμους ἀγγέλους· ἐπάνω, στό κέντρο, προεξέχει ἡ ἐπισκοπική μίτρα. Ἀνάλογο πλαίσιο συναντοῦμε καί στά χαρακτικά ἀρ. 542 καί 413.

Ὁ ἀφιερωτής τῆς χαλκογραφίας Μελέτιος ἡγουμένευσε στή μονή τοῦ Κύκκου ἀπό τό 1776 ὥς τό 1818· ἡ χάραξη ἑπομένως τῆς παράστασης θά πρέπει νά πραγματοποιήθηκε σ' αὐτή τήν περίοδο. Ἐπειδή ἔχουν ἐντοπισθεῖ ἄλλες τρεῖς χαλκογραφίες τοῦ Τζουλιάνι, χρονολογημένες στά 1818, 1819 καί 1820 (βλ. ἐδῶ σ. 134), εἶναι πιθανό ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου νά φιλοτεχνήθηκε στή δεύτερη δεκαετία τοῦ 19ου αἰώνα.

1. Ἐπειδή ἡ φωτογραφία τῆς χαλκογραφίας τῆς Χίου εἶναι ἀκατάλληλη γιά δημοσίευση, παραθέτουμε τό πανομοιότυπο λιθογραφημένο ἀντίγραφό της.

542

542. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Λιθογραφία.
1848. Κωνσταντινούπολη (λιθογραφ. Ε. Καγιόλ).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.
Μονή Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Ζούρβα, Ὕδρα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρία μικρά πλαίσια στό κέντρο, γύρω ἀπό μιά μέλισσα (τό τυπογραφικό ἔμβλημα τοῦ Νικολάου Γλυκῆ), *N(EO)Φ(Y)T(O)C ΗΓ(ΟΥ)Μ(ΕΝΟ)C Κ(Υ)ΚΚΟΥ Κ(Υ)ΠΡ(Ο)C,* ἀριστερά καί δεξιά, *ΑΥΤΗ Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΕΔΟΘΗ / ΠΡΩΤΟΝ ΕΝ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ ΔΑΠΑ/ΝΑΙΣΙ ΜΕΝ ΤΗΣ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΣΕ-/ ΒΑΣΜΙΑΣ ΒΑΣΙΛΟΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΟΥ / ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ ΤΗΣ ΘΑΥΜΑΣΙΑΣ // ΣΠΟΥΔΗ ΔΕ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ / ΤΟΥ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ Ἀρχιμαν/δρίτου Κυρίου Σωφρονίου ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ / ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΝ / ΤΩ 1848 ἀπό ΘΕΟΓΟΝΙΑΣ.* Ἀπό κάτω, *Ἐν τῇ λιθογραφίᾳ Ε. Καγιόλ εἰς Κωνσταντινούπολιν.*

Ἐπάνω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, *Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ, ΤΗ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΩ ΘΕΟΤΟΚΩ Η ΔΕ ΕΠΕΥΞΑΜΕΝΗ ΕΙΠΕ ΤΟ.*

Ἡ χαλκογραφία παριστάνει τήν προσφορά ἀπό τόν εὐαγγελιστή Λουκᾶ τῆς εἰκόνας τῆς Ἐλεούσας τοῦ Κύκκου στή Θεοτόκο. Σέ ἐσωτερικό χῶρο, προφανῶς στό μοναστήρι τοῦ Κύκκου, ὁ Λουκᾶς, δεξιά, στέκεται ἀπέναντι ἀπό τήν Παναγία μέ σκυμμένο τό κεφάλι καί κρατεῖ τήν εἰκόνα στερεωμένη σέ χαμηλό βάθρο στό πλακόστρωτο δάπεδο. Ἡ Παναγία ὑψώνει τά χέρια σέ εὐλογία καί τά λόγια πού ἀπευθύνει στόν Λουκᾶ εἶναι γραμμένα σέ ταινία πού ξεδιπλώνεται πάνω ἀπό τήν εἰκόνα, *Η ΧΑΡΙC ΤΟΥ ΕΞ ΕΜΟΥ ΤΕΧΘΕΝΤΟC ΔΙ' ΕΜΟΥ ΕΙΗ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΗC.* Ἀριστερά ἀπό τήν Παναγία ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁλόσωμος, σκύβει εὐλαβικά τό κεφάλι, καί στό κέντρο, πίσω ἀπό τήν εἰκόνα, διακρίνονται τρεῖς γυναικεῖες μορφές.

Ἡ λιθογραφία περιβάλλεται ἀπό ἐξωτερικό πλαίσιο μπαρόκ, ἀνάλογο μέ ἐκεῖνο τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 541.

Ὁ Νεόφυτος ἦταν ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου ἀπό τό 1827 ὥς τό 1861. Τόν διαδέχθηκε ὁ Σωφρόνιος (1860-1890), πού μπορεῖ ἴσως νά ταυτιστεῖ μέ τόν ἀρχιμανδρίτη Σωφρόνιο πού ἐπιμελήθηκε τήν ἐκτύπωση τῆς λιθογραφίας.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

543. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Χαλκογραφία. 0.29×0.24 μ.
1851. (Ἀθήνα).
Χαράκτης: Ἰωάννης Γ. Πλατύς.

Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Ἐπιγραφές κάτω ἀπό τό πλαίσιο, στό κέντρο, *Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ Ἔργον α' 1851,* ἀριστερά, *Ἐχαλκοχαράχθη ὑπό Ἰωάννου Γ. Πλατύ,* δεξιά, *Δαπάνῃ Ἰωάννου Γ. Πλατύ.*

Ἐπαναλαμβάνεται ἐδῶ ἡ σύνθεση τῆς λιθογραφίας ἀρ. 542, χωρίς τό μπαρόκ πλαίσιο, μέ τροποποιημένο τό ἐπάνω τμῆμα ὅπου, ἀνάμεσα σέ δύο ἰωνικές κολόνες, ἔχει προστεθεῖ φαρδιά ταινία μέ τήν ἐπιγραφή *Ο ΙΕΡΟΣ ΛΟΥΚΑC ΠΡΟCΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΩ / ΘΕΟΤΟΚΩ, Η ΔΕ ΕΠΕΥΞΑΜΕΝΗ ΕΙΠΕ ΤΟ ΑΛΑΛΑ ΤΑ ΧΕΙΛΗ ΤΩΝ ΑCΕ/ΒΩΝ ΤΩΝ ΜΗ ΠΡΟCΚΥΝΟΥΝΤΩΝ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ CΟΥ ΤΗΝ CΕΠΤΗΝ ΤΗΝ ΙCΤΟΡΙ/ΘΕΙCΑΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΠΟCΤΟΛΟΥ ΛΟΥΚΑ ΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΤΗΝ ΕΛΕΟΥCΑΝ ΗΜΑC.*

Ὁ χαράκτης Ἰωάννης Γ. Πλατύς χαλκοχάραξε στήν Ἀθήνα τό 1859 τήν Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν ἀρ. 529 (βλ. ἐδῶ σ. 495).

543

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ - Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΕΓΑΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
544	1780	Μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου		Βενετία
545	1813	Μεγασπηλαιώτισσα - Μονή Μ. Σπηλαίου	Παρθένιος καί Γεράσιμος (Καραβία)	Κωνσταντινούπολη
546	1840	Μεγασπηλαιώτισσα	Κ. Φανέλλης	Ἀθήνα
547	1840	Μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου	Κ. Φανέλλης	Ἀθήνα
548	1840	Μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου	Κ. Φανέλλης	Ἀθήνα

Ἡ μονή τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἱδρύθηκε κατά τήν παράδοση ἀπό τούς ἀδελφούς μοναχούς Συμεών καί Θεόδωρο. Ὁδηγημένοι ἀπό προφητικό ὄνειρο, βρῆκαν μέ τή βοήθεια τῆς Ἁγίας Κόρης βοσκοπούλας Εὐφροσύνης σέ σπηλιά, ἔξω ἀπό τά Καλάβρυτα, τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού θρυλεῖται ὅτι εἶναι μία ἀπό τίς τρεῖς πού ζωγράφισε ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς ὅσο ζοῦσε ἡ Θεοτόκος. Ἡ εἰκόνα πῆρε τήν προσωνυμία Μεγασπηλαιώτισσα καί στόν τόπο τῆς εὑρέσεως χτίστηκε τό ὁμώνυμο μοναστήρι.

Τά θαύματα τῆς Μεγασπηλαιώτισσας, «παλαιά καί νέα», σέ ἴδιες συνθέσεις, συνοδεύουν τήν ἀναπαράσταση τῆς μονῆς ἀρ. 544 καί τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας μέ τό μοναστήρι σέ μικρότερη κλίμακα ἀρ. 545.

Ὁ Κ. Φανέλλης λιθογράφησε τό 1840, γιά τήν εἰκονογράφηση τοῦ Κτιτορικοῦ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τήν παράσταση τῆς Μεγασπηλαιώτισσας ἀρ. 546 καί τή γενική ἄποψη τῆς μονῆς σέ δύο παραλλαγές (ἀρ. 547 καί 548). Σέ ὁρισμένα ἀντίτυπα τοῦ Κτιτορικοῦ δημοσιεύτηκε ἡ πρώτη παραλλαγή (τό ἀντίτυπο τῆς Γενναδίου Βιβλιοθήκης), σέ ἄλλα ἡ δεύτερη (τό ἀντίτυπο τῆς βιβλιοθήκης Ἀθανασίου Χατζηδήμου).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

544. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.77 × 1.05 μ.
1780, Ἰανουαρίου 15. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση τῆς μονῆς, *Αὕτη ἡ χαλκογραφία τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Πατριαρχικῆς μεγίστης Μονῆς τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, ἐν ᾗ ταμιεύεται ἡ Θαυματουργός Ἁγία Εἰκών τῆς Θεομήτορος, ἱστορηθεῖσα παρά τοῦ Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ διά Κηρίου καί Μαστίχης ζώσης ἔτι τῆς Θεομήτορος, καί εὐλογηθεῖσα παρ' αὐτῆς, ἐπιτελοῦσα δέ ἀκαταπαύστως μύρια θαύματα, τοῖς μετ' εὐλαβείας καί πίστεως αὐτήν ἐπικαλουμένοις καί τῷ Ἁγίῳ / αὐτῆς οἴκῳ προσερχομένοις, ἡ δέ Μονή αὕτη ἡ σεβασμία καί βασιλική κεῖται ἐν τῇ περιφήμῳ Πελοποννήσῳ κατά τό μέρος τῶν Καλαβρύτων, ἐχαλκοχαράχθη δέ καί τετύπωται ἐν Ἐνετίαις διά συνδρομῆς τοῦ ταπεινοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Κύρ Σαμουήλ τοῦ Πελοποννησίου ἐκ τῆς κωμοπόλεως Ζαχούλης κειμένης κατά τήν παλαίημον Κόρινθον τοῦ καί τῆς αὐτῆς Μονῆς προεστοῦ, ἐπιμελείας τε καί συνεργείας τοῦ ἐντιμοτάτου / ἐν πραγματευταῖς Κυρίου Παναγιώτου Πάπα Ἀναστασίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καί δαπάνης τοῦ ἐντιμωτάτου ἐν πραγματευταῖς Κυρίου Ἰωάννου Κατζίγερα Πελοποννησίου καί αὐτοῦ ὄντος ἐκ τῆς χώρας Κωτίτζης ἐκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Λακεδαιμονίας εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, καί ψυχικήν σωτηρίαν, ἵνα δίδωται πᾶσι τοῖς ἁπανταχοῦ εὑρισκομένοις ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς χάριν εὐλαβείας καί βοηθείας / τό ἔτος ὁποῦ ἐτυπώθη 1780. Ἰανουαρίου 15.*

Στούς πρόποδες ἑνός βουνοῦ, μπροστά ἀπό τό ἄνοιγμα μεγάλης σπηλιᾶς, ὀρθώνεται τό πολυώροφο κτιριακό συγκρότημα τῆς ἱστορικῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἀπό τήν πόρτα, δεξιά, προβάλλει ἡ λιτανεία τῆς εἰκόνας. Στό τοπίο, ὁλόγυρα, εἶναι σκορπισμένα τά βοηθητικά οἰκοδομήματα τοῦ μοναστηριοῦ, ἕνας πύργος, παρεκκλήσια, περιβόλια καί ἀραιά δέντρα. Ἐπάνω δύο μικρές ἔνθετες εἰκόνες παριστάνουν ἀριστερά τόν ἀπόστολο Λουκᾶ πού ζωγραφίζει τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας καί δεξιά τήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Στά πλάγια τῆς χαλκογραφίας δύο κάθετες σειρές ἀπό μικρά εἰκονίδια παριστάνουν ἀριστερά τά πέντε «παλαιά» θαύματα καί δεξιά τά πέντε «νέα» θαύματα τῆς Μεγασπηλαιώτισσας. Οἱ περιγραφές τῶν θαυμάτων καί οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν μικρῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν πού σημειώνονται μέσα στήν κεντρική παράσταση, ἔχουν χαραχτεῖ ἀπό κάτω σέ ἕξι στῆλες.

1η στήλη

ΠΑΛΕΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Α. Οἱ κτίτορες τοῦ Ἁγίου Μοναστηρίου, Ἰωάννης Κατακουζηνός, Ἀνδρόνικος, καί Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, Βασιλεῖς Ρωμαίων.
Β. Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Κόρης, ἐν ᾗ τίθενται οἱ ἀσθενεῖς.
Γ. Ἡ Ἔξοδος τῆς Ἁγίας Εἰκόνος ἀπό τό Μέγα Σπήλαιον, καί φόνος τοῦ Δράκοντος διά βέλους ἐξελθόντος ἐξ αὐτῆς.
Δ. Ἐνταῦθα ὑπήντησεν ἡ Ἁγία Κόρη τούς Ἁγίους Πατέρας, καί κτυπώντας μέ τήν ρόκαν ἀνέβλυσε ὕδωρ, καί ἐβλάστησεν ἡ ρόκα.
Ε. Ἔνθα ἐφανέρωσεν ὁ τράγος τήν Ἁγίαν Εἰκόνα τῇ Ἁγίᾳ Κόρῃ.

2η στήλη

1. Ἡ Πόρτα τοῦ Μοναστηρίου.
2. Ἡ Ἐκκλησία, ἤτοι τό Καθολικόν, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἡ Ἁγία Εἰ(κών τῆς) Θεοτόκου.
3. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.
4. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀσωμάτων.
5. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου καί Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.
6. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης.
7. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Κόρης τῆς μετονομασθείσης Εὐφροσύνης.
8. Ἡ πόρτα τοῦ Καθολικοῦ.
9. Ὁ Νάρθηξ τοῦ ἰδίου.
10. Τόπος διωρισμένος ἐν ᾧ συνάζονται οἱ Πατέρες διά τάς χρείας τοῦ Μοναστηρίου.
11. Οἶκοι ἐν οἷς ξενίζουσιν τούς προσκυνητάς, λεγόμενοι Ἀρχονταρίκιον, εἶναι πρῶτον πάτωμα.
12. Πύργος εἰς τό πρόσωπον τοῦ παλαιοῦ τειχίου, ἐν ᾧ πύργῳ ἐστί καί τό Καμπαναρεῖον.

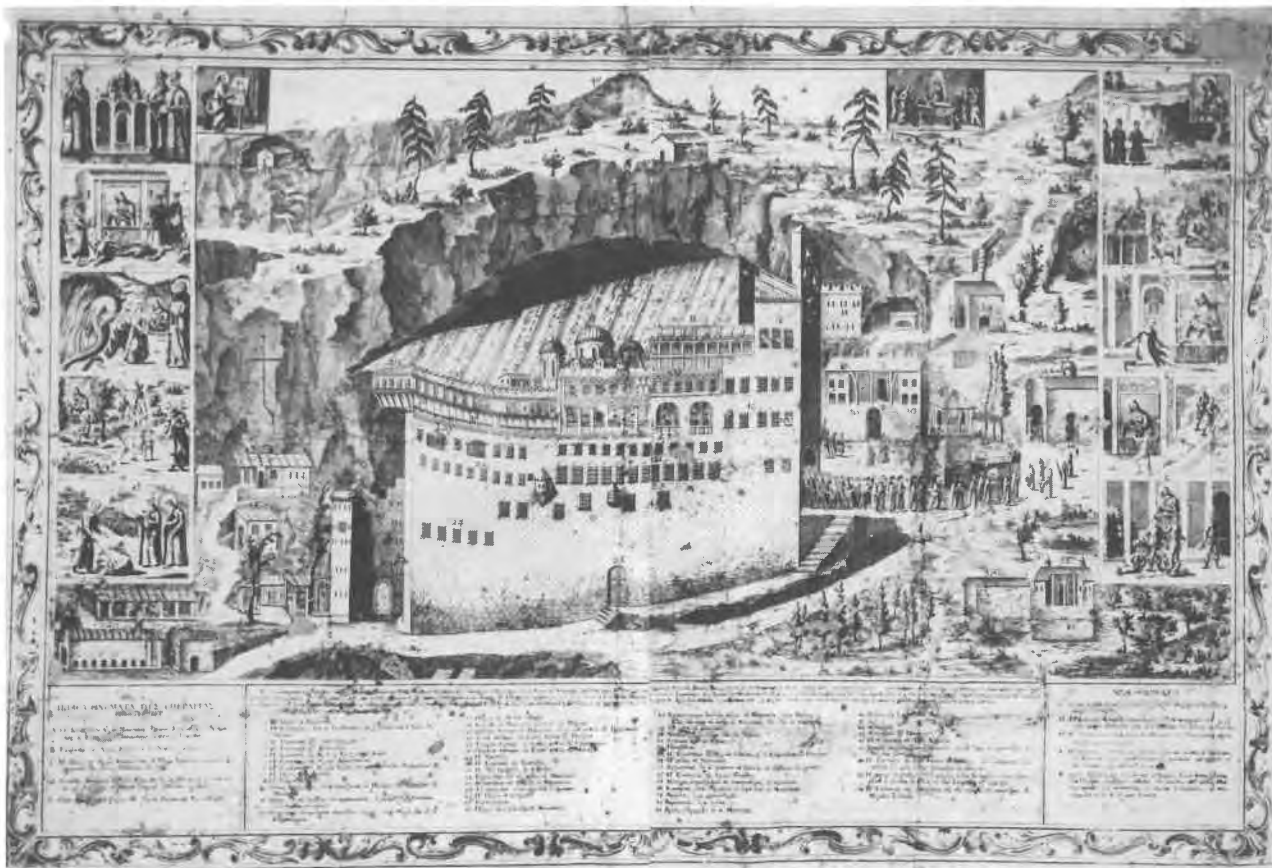
3η στήλη

13. Πύργος εἰς τόν νέον τοῖχον.
14. Καστέλλι τοῦ Μοναστηρίου φυλάττον τήν Πόρταν.
15. Δεύτερον πάτωμα τοῦ Μοναστηρίου, ἐν ᾧ εἰσί κελλία τῶν Προεστώντων.
16. Τρίτον πάτωμα ἐν ᾧ εἰσί κελλία τῶν Πατέρων.
17. Τέταρτον πάτωμα ἐν ᾧ εἰσί κελλία τῶν Ἱερομονάχων.
18. Πέμπτον πάτωμα, ἐν ᾧ εἰσί κελλία τῶν Μοναχῶν.
19. Ἡ Τράπεζα.
20. Ἡ Καμπάνα τῆς Τραπέζης.
21. Ἡ ἔξω Τράπεζα, καί ἡ βρύσις.
22. Ἐργαστήρια διά τάς χρείας τοῦ Μοναστηρίου.
23. Φυλακτήριον τῆς Πόρτας τοῦ Βαγεναρίου.
24. Τό κατώγαιον, ἔνθα ἐφώλευεν ὁ Δράκων.
25. Ἡ Πόρτα τοῦ κατωγαίου.
26. Ταμπακαρεῖον.
27. Πύργος πρός φύλαξιν τοῦ Μοναστηρίου.

4η στήλη

28. Καταπέτασμα ἀπό τόν τοῖχον τοῦ Μοναστηρίου, ἤγουν Κιόσκι.
Ἕως ἐδῶ εἶναι τά ἐντός τοῦ Μοναστηρίου.
Τά ἔξω τοῦ Μοναστηρίου.
29. Τό στόμα τοῦ Σπηλαίου.
30. Νοσοκομεῖον καί οἶκοι διά τούς Τούρκους.
31. Κιόσκιον ἔξω τοῦ Μοναστηρίου.
32. Περιβόλιον.
33. Η Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Πάντων, καί τό Κοιμητήριον τῶν Πατέρων.
34. Ὁ μύλος τοῦ Μοναστηρίου.
35. Ἐργαστήριον ἐν ᾧ ὑφαίνουσιν τά σακκία, καί πλέκουσι τούς σχοίνους.
36. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος.
37. Μετόχιον ὀνομαζόμενον τῆς πανηγυρίστρας καί ἀμπελών.
38. Καμάραις, ὁποῦ ἐξέρχονται τά νερά ἀπό τό Μοναστήριον.
39. Ἀχούριον, ἤγουν χορταροδοχεῖον.
40. Βορδοναρίον, ἤγουν σταῦλος.
41. Βρύσις ἐξερχομένη ἐκ τοῦ Μοναστηρίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

544

5η στήλη
42. Στέρνα ἐν ᾗ ἐργάζονται τά (.....)
43. Βρύσις.
44. Χαλκεῖον.
45. Ἀσκητήρια τῶν Πατέρων.
46. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου.
47. Σταυροί κεχαραγμένοι ἀχειροποιήτως εἰς τό ὕψος τῆς μονοπέτρας τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.
48. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν ᾗ ἀναβαίνουσι διά σκαλῶν διά μιᾶς πέτρας τρυπημένης ὡς φαίνεται.
49. Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ, ἐν ᾗ ἐστί μεγίστη πέτρα τρυπημένη, ὅπως διαπερῶσιν ἡ ἀκτίνες τοῦ Ἡλίου εἰς τήν Ἰσημερίαν καί διάμετρον.
50. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως εἰς τήν κορυφήν τῆς μονοπέτρας τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

6η στήλη
ΝΕΑ ΘΑΥΜΑΤΑ
Ζ. Ἔνθα ἐσχίσθη ἡ πέτρα διά Θαύματος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καί ἀπέρασε τό νερόν.
Η. Ἡ Διάσωσις τοῦ παιδός πλακωθέντος ὑπό τοῦ κεκομένου τόπου, καί μετά τρεῖς ἡμέρας εὑρεθέντος ὑγιοῦς διά βοηθείας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.
Θ. Ἡ Ἀποκατάστασις νέου ποδός διά θαύματος τῆς Ὑπεραγίας γεγενημμένη κατά τό ,αχπδ'.
Ι. Ἡ ἀνάστασις καί ἐλευθέρωσις ἀπό τό ὑδρωπικόν πάθος τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἀθηναίου, ὅστις ἐφονεύθη ὑπό δύο κακοποιῶν καί ἐρρίφθη εἰς τόν ποταμόν, γεγενημένον κατά τό ,αψλε'.
Κ. ,αψιη' Ἀγᾶς τις κατά την ἅλωσιν τοῦ Μωρέα, θέλων ἀποκεφαλίσαι δύο Πατέρας ἐκατέβασε πολλάκις τήν σπάθην κατ' αὐτῶν ἀλλά συντριβείσης διά τῆς Θεοτόκου, εἰς σημεῖον τοῦ θαύματος, τά συντρίμματα αὐτῆς ἐν τῇ μονῇ ὁρῶνται.

Οἱ σκηνές πού παριστάνονται στά εἰκονίδια, σέ συνδυασμό μέ τά ἐπεξηγηματικά τους κείμενα, κατατάσσουν τήν παράσταση στά χαρακτικά ἐκεῖνα πού τυπώθηκαν γιά νά εἰκονογραφήσουν χάριν τῶν πιστῶν τούς θρύλους καί τίς παραδόσεις πού συνδέονται μέ τήν ἱστορία ἑνός προσκυνήματος.

Χαραγμένη στή Βενετία τό 1780, ἡ χαλκογραφία προέρχεται ἀπό ἐπιδέξιο τεχνίτη ἐξοικειωμένο μέ τή δυτική τεχνοτροπία. Ἡ παράσταση ἔχει σχεδιαστεῖ μέ σωστή προοπτική καί μέ μεγάλη ἐπιμέλεια ἔχουν ἀποδοθεῖ οἱ λεπτομέρειες τῶν κτιρίων καί τοῦ τοπίου. Λόγω τῶν μεγάλων της διαστάσεων, ἡ εἰκόνα ἔχει τυπωθεῖ σέ δύο φύλλα πού ἑνώνονται, κάθετα, στό κέντρο. Σέ σύγκριση μέ τήν περίπου σύγχρονη χαλκογραφία τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου τοῦ 1778 (ἀρ. 544), πού κι αὐτή τυπώθηκε στή Βενετία, ἡ παράσταση τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου εἶναι πιό λιτή καί αὐστηρή. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως στήν ἀπουσία τῶν ροκοκό μοτίβων καί στή συμμετρική τοποθέτηση τῶν εἰκονιδίων στά πλάγια καί τῶν κειμένων κάτω ἀπό τήν εἰκόνα.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

545. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΕΓΑΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ - Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.73 × 0.53 μ.
,αωιγ' (1813), Ἰανουαρίου 31. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτες: Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία.

Μονή Μεγάλου Σπηλαίου (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα καί μερικές πρόσφατες ἐκτυπώσεις). Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (μία πρόσφατη ἐκτύπωση).

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ πέντε σειρές, *Αὕτη ἡ χαλκογραφία τῆς ἱερᾶς βασιλικῆς καί Πατριαρχικῆς μεγίστης μονῆς τοῦ μεγάλου σπηλαίου ἐν ᾗ ταμιεύεται Ἡ θαυματουργός αὕτη Ἁγία εἰκών τῆς Θεομήτηρος, Ἱστορηθεῖσα παρά τοῦ Ἀποστόλου καί ἐβαγγελιστοῦ λουκᾶ, διά κηρίου καί μαστίχης, ζώσης Ἔτι τῆς Θεομήτορος / καί εὐλογηθεῖσα παρ' αὐτῆς, ἐπιτελοῦσα δέ Ἀκαταπαύστως μύρια θαύματα τοῖς μετ' εὐλαβείας καί πίστεως αὐτῆς ἐπικαλουμένοις, καί τῷ Ἁγίῳ εἴκω αὐτῆς Προσερχομένοις. Ἡ δέ σεβασμία αὕτη μονή κεῖται ἐν τῇ περιφήμῳ πελοπον/νήσῳ κατά τό μέρος τῶν Καλαβρίτων. Ἐχαλκοχαράχθη δέ καί τετύπωται Ἐν Κωνσταντινουπόλει διά συνδρομῆς καί ἐπιμελείας τοῦ ταπεινοῦ ἐν ἱερομονάχοις Κυρίου Νεοφύτου, ἐκ κώμης μεσοροῦγι, καί διά ἐξόδων τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐν ἱερεῦσι Κυρίου / Γεωργίου Οἰκονόμου μιχαλούτζου ὄντος ἐκ τῆς κώμης Κοσμᾶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ρέοντος καί πραστοῦ ἐκ τοῦ κατά Ἄργους. Εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καί ψυχικήν σωτηρίαν, ἵνα δίδωται πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς, χάριν εὐλογίας καί βοηθείας ,αωιγ' Ἰανουαρίου 31 / χείρ παρθενίου καί Γερασίμου ἰθακήσιοι.*

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Μεγασπηλαιώτισσας πλαισιωμένη, ἀριστερά καί δεξιά, ἀπό δέκα σκηνές θαυμάτων καί, κάτω, ἀπό τήν ἀναπαράσταση τῆς μονῆς. Ἡ Θεοτόκος, καθιστή, εἰκονίζεται ὥς τά γόνατα καί κρατεῖ δεξιά της τόν Χριστό. Δύο μικροί ἄγγελοι βαστοῦν τό στέμμα της μέ τό ἕνα χέρι καί μέ τό ἄλλο εἰλητάρια μέ τίς ἐπιγραφές *Χαῖρε ὅτι ὑπάρχεις βασίλ(ισσα) / Χαῖρε ὅτι βαστάζεις τόν βαστάζοντα.* Πάνω ἀπό τόν ὦμο τῆς Παναγίας, δεξιά, ἡ ἐπιγραφή *Η ΜΕΓΑCΠΗΛΑΙΟΤΙCΑ*, καί γύρω ἀπό τήν εἰκόνα, σέ στενό πλαίσιο, *ΑΜΕΤΡΙΤΩ COY ΕΛΕΕΙ ΒΛΕΨΟΝ / ΙΛΕΩ ΟΜΜΑΤΙ COY, ΚΑΙ ΕΠΙCΚΕΨΑΙ ΤΗΝ ΚΑΚΩCIN ΗΝ ΕΧΩ / ΚΑΙ ΔΕΙΝΩΝ ΣΥΜΦΟΡΩΝ ΚΑΙ / ΒΛΑΒΗΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΜΕ ΛΥΤΡΩΣΑΙ.* Τά εἰκονίδια συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες μικρές ἐπιγραφές, πού ἔχουν χαραχτεῖ ἐπάνω ἀπό κάθε σκηνή:

Ἀριστερά
Ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας κόρης ἐν ᾗ τίθενται οἱ ἀσθενεῖς.
Ἡ ἔξοδος τῆς Ἁγίας Εἰκόνος ἀπό τό Μέγα σπήλαιον καί φόνος τοῦ δράκοντος διά βέλους ἐξελθόντος.
Ἔνθα ἐφανέρωσεν ὁ τράγος τήν Ἁγίαν Εἰκόνα τῇ Ἁγίᾳ κόρῃ.
Ἐνταῦθα ὑπήντησεν ἡ Ἁγία Κόρη τούς Ἁγίους Πατέρας καί κτυπώντας μέ τήν ρόκαν ἀνέβλυσεν ὕδορ.
Οἱ κτίτορες τοῦ Μοναστηρίου Ἰωάννης Κατακουζηνός, Ἀνδρόνικος, καί Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.

545

Δεξιά
Ἔνθα ἐσχίσθη ἡ πέτρα διά θαῦμα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καί ἀπέρασε τό νερόν.
Ἡ διάσωσις τοῦ παιδός πλακωθέντος ὑπό τοῦ κεκομένου τόπου καί μετά τρεῖς ἡμέρας εὑρεθέν ὑγιοῦς.
Ἡ Ἀποκατάστασις νέου ποδός διά θαύματος τῆς Ὑπεραγίας γεγενημένη κατά τό ,αχπδ'.
Ἡ ἀνάστασις τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀθηναίου ὅστις ἐφονεύθη ὑπό δύο κακοποιῶν καί ἐρρίφθη εἰς τόν ποταμόν.
Ἀγάς τίς θέλων ἀποκεφαλίσαι δύο πατέρας ἐκατέβασε πολλάκις τήν σπάθην κατ' αὐτῶν, καί διά τῆς Θεοτόκου

Στήν κάτω ζώνη τῆς χαλκογραφίας ὀρθώνεται στό κέντρο τοῦ τοπίου, μπροστά σέ σπηλιά, τό μοναστήρι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπό τό ὁποῖο προβάλλει δεξιά ἡ λιτανεία τῆς εἰκόνας. Τά ὀνόματα τῶν παρεκκλησίων καί τῶν κτισμάτων πού περιβάλλουν τή μονή σημειώνονται μέ μικρές ἐπιγραφές, ἀριστερά, *Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ἀσκητήρια, χορταροδοχεῖον, βορδοναρίον,* δεξιά, *ὁ μύλος, οἱ Ἅγιοι Πάντες, Μετόχιον τῆς πανηγυρίστρας,* πάνω στό μοναστήρι, *ἡ τράπεζα, ἡ πόρτα τοῦ κατωγαίου,* καί μέ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα, στό κέντρο χαμηλά, *ΚΤΗΜΑ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝ/ΔΡΙΤΟΥ ΜΕΓΑΣΠΗΛΑΙΩΤΟΥ.*

Οἱ Ἰθακήσιοι χαράκτες Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβίας (βλ. ἐδῶ σ. 62) φαίνεται πώς πῆραν γιά πρότυπο τή χαλκογραφία τῆς Βενετίας ἀρ. 544, τόσο γιά τίς σκηνές τῶν θαυμάτων πού ἀντιγράφουν ἀρκετά πιστά, ὅσο καί γιά τήν παράσταση τῆς μονῆς, τήν ὁποία ὅμως ἔχουν τροποποιήσει γιά νά τήν προσαρμόσουν στίς διαστάσεις τῆς νέας σύνθεσης· στό σημεῖο αὐτό ἐκδηλώνεται κάποια ἀδυναμία καί ἀδεξιότητα στό σχέδιό τους, ἄν τό συγκρίνουμε μέ τό πρότυπο πού ὑποθέτουμε πώς ἀντιγράφουν.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

546. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΕΓΑΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ

Λιθογραφία. 0.31×0.22 μ.
1840. Ἀθήνα.
Χαράκτης: Κ. Φανέλλης.

Μονή Εὐαγγελισμοῦ, Πάτμος.

Πάνω ἀπό τήν παράσταση ἡ ἐπιγραφή *ΜΡ ΘΥ Η ΜΕΓΑΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑ.*

Ἡ λιθογραφία πού δημοσιεύεται εἶναι κομμένη κάτω, στό σημεῖο ὅπου σέ ἄλλα ἀντίτυπα ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή *Κ. Φανέλλης ἐλιθογράφησε ,αωμ' Ἀθήνησι.*

Ἡ Παναγία ἡ Μεγασπηλαιώτισσα, οἱ δύο ἀπόψεις τῆς μονῆς πού δημοσιεύονται παρακάτω (ἀρ. 547, 548) καί ἔξι σκηνές θαυμάτων σχεδιάστηκαν ἀπό τόν ἁγιογράφο Κ. Φανέλλη (1791-1863), γιά τήν εἰκονογράφηση τοῦ Κτιτορικοῦ τῆς μονῆς πού συνέγραψε ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων τό 1840 (βλ. Βιβλιογραφία). Στίς λιθογραφίες αὐτές και στό ζωγραφικό του ἔργο γενικά, ὁ Φανέλλης ἀκολούθησε μιά τεχνοτροπία δυτικῆς ἔμνευσης, πού εἶχε ἀρχίσει νά διαδίδεται στά μέσα τοῦ περασμένου αἰώνα καί ἡ ὁποία προῆλθε ἀπό τήν ἀπόρριψη τῶν παραδοσιακῶν ὀρθόδοξων προτύπων στήν ἁγιογραφία, πού θεωρήθηκαν αὐστηρά καί ξεπερασμένα, καί τήν ἀντικατάστασή τους μέ μορφές νατουραλιστικές καί γλυκερές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κτιτορικόν ἤ Προσκυνητάριον τῆς Ἱερᾶς καί Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, Ἀθήνα ,ΑΩΜ' (1840).

546

547. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Λιθογραφία. 0.445×0.585 μ.
1840. Ἀθήνα.
Χαράκτης: Κ. Φανέλλης.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Στό ἀριστερό τμῆμα τῆς χαλκογραφίας, χαμηλά, ἔχει σχεδιαστεῖ μέ ὅλες τίς σχετικές λεπτομέρειες τό πολυώροφο κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, στή ρίζα ἑνός βουνοῦ πού ἔχει στίς κορυφές του δύο παρεκκλήσια καί στίς πλαγιές χαραγμένους τρεῖς σταυρούς. Στό τοπίο πού ἁπλώνεται δεξιά ἀπό τή μονή ἕνα μικρό ποτάμι, πού κατεβαίνει ἀπό τό βουνό, περνάει ἀπό τό νερόμυλο καί διασχίζει τόν ἐξωτερικό περίβολο τοῦ μοναστηριοῦ. Δίπλα στό νερόμυλο ὑπάρχει διώροφο κτίριο, τό Παλάτιον, καί δεξιά ἕνα μονοπάτι πού ὁδηγεῖ στήν ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Πάντων. Τά κτίσματα ἀριστερά ἀπό τή μονή εἶναι ὁ σταῦλος καί ὁ χορτών. Στό τοπίο διακρίνονται μικρές μορφές μοναχῶν καί ἕνας καβαλάρης.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ δύο σειρές, οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν πού σημειώνονται μέσα στήν εἰκόνα: *1. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Πάντων. 2. Ὁ ὑδρόμυλος. 3. Τό Παλάτιον. 4. Ἡ πόρτα τοῦ Μοναστηρίου. 5. Ὁ Νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας. 6. Οἱ τρεῖς φαινόμενοι ἀνάγλυφοι σταυροί. 7. Ὁ μικρός πύργος. 8. Ὁ μέγας πύργος. 9. Τό Κανονοστάσιον. 10. Τό Σχοινοποιεῖον. 11. Ὁ χορτών. 12. Τό ἱπποστάσιον. 13. Τό χαλκεῖον. 14. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Νικολάου. 15. Ὁ μονόλιθος γνώμων τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. 16. Τό λιθάριον τῆς Παναγίας.*

547

Ἡ παράσταση λιθογραφήθηκε ἀπό τόν Φανέλλη γιά τήν εἰκονογράφηση τοῦ Κτιτορικοῦ τῆς μονῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κτιτορικόν ἤ Προσκυνητάριον τῆς Ἱερᾶς καί Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, Ἀθήνα ,ΑΩΜ' (1840) (ἡ λιθογραφία βρίσκεται διπλωμένη στό τέλος τοῦ βιβλίου).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

548

548. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Λιθογραφία. 0.455 × 0.585 μ.
(1840). ('Αθήνα).
Λιθογραφία: Κ. Φανέλλης.

Συλλογή Δ.Π., 'Αθήνα.

Τό ἴδιο εἰκονογραφικό θέμα τῆς λιθογραφίας ἀρ. 547 ἔχει ἀποδοθεῖ ἐδῶ ἀπό ἄλλη ὀπτική γωνία. Τό μοναστήρι ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό πιό κοντά καί διακρίνεται μεγαλύτερο τμῆμα τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς. 'Ανάλογα ἔχει τροποποιηθεῖ καί τό τοπίο. Παρατηροῦνται ἐπίσης μερικές ἀλλαγές σέ λεπτομέρειες τῆς πρόσοψης καί προσθῆκες στά δεξιά ἀπό τή μονή οἰκοδομήματα. Ἴσως ὁ Φανέλλης νά μή σχεδίασε τήν ἴδια ἐποχή καί τά δύο ἔργα, νά εἶναι ἡ λιθογραφία τούτου μεταγενέστερη καί οἱ διαφορές νά ὀφείλονται σέ μετατροπές τῶν κτιρίων πού ἔγιναν στό ἀναμεταξύ.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, μέ μεγάλα κεφαλαῖα γράμματα, *ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ,* καί μέσα στήν εἰκόνα, σέ ταινία κάτω δεξιά, ὑπάρχουν οἱ ἴδιες ἀκριβῶς ἐπιγραφές πού συνοδεύουν τή λιθογραφία ἀρ. 547.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κτιτορικόν ἤ Προσκυνητάριον τῆς Ἱερᾶς καί Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, 'Αθήνα ,ΑΩΜ' (1840) (ἡ λιθογραφία βρίσκεται διπλωμένη στό τέλος τοῦ βιβλίου).

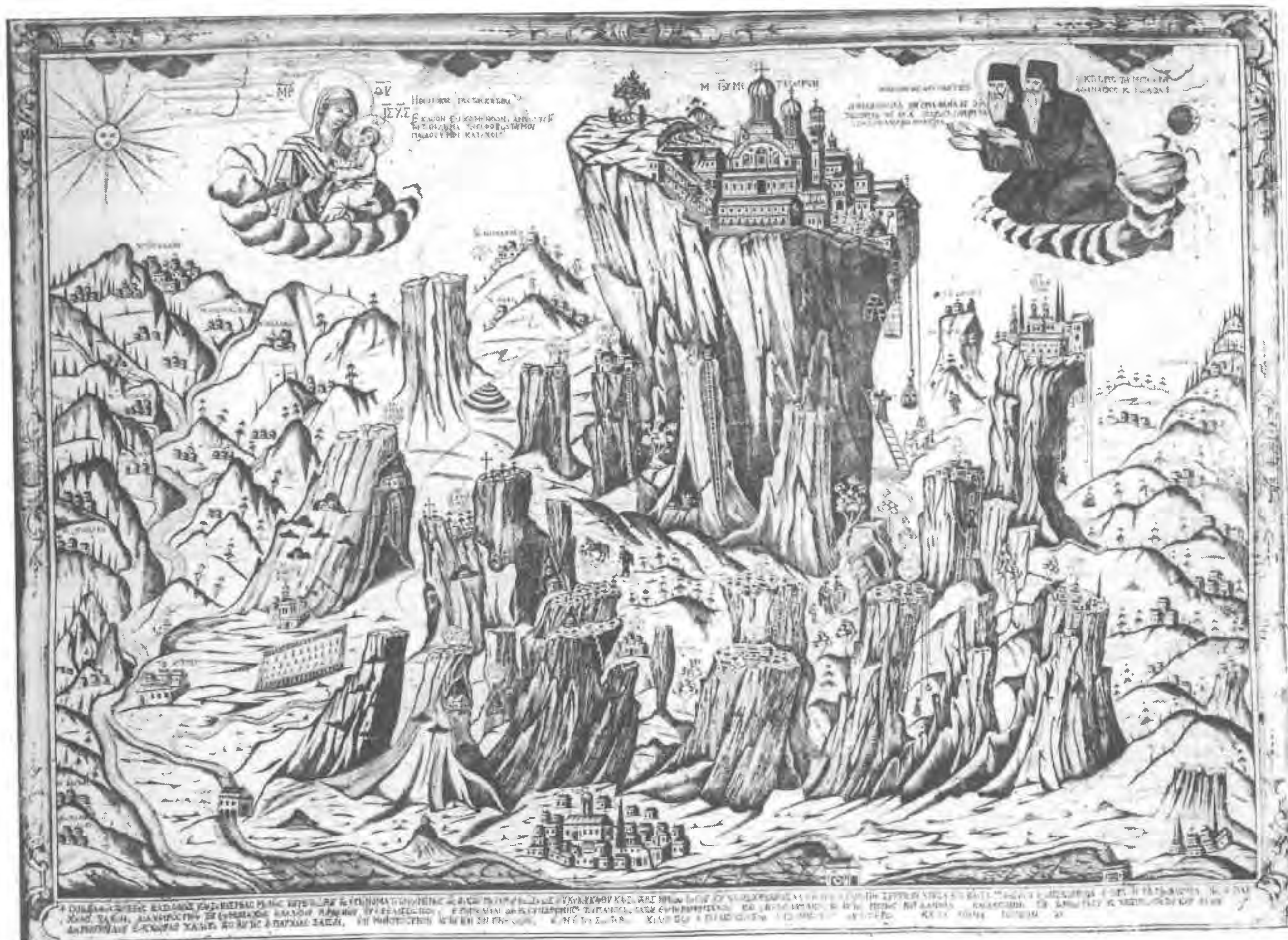
549. ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ

Χαλκογραφία. 0.48 × 0.645 μ.
1782, 'Ιουνίου 21. (Μετέωρα).
Χαράκτης: Παρθένιος μοναχός ἐξ 'Ελασσῶνος.

Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Μεταμορφώσεως, Μετέωρα (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα καί ἕνα παλαιό ἀντίτυπο, ἀπό τό ὁποῖο ἔγιναν φωτογραφικές offset ἀνατυπώσεις πού διαθέτει σήμερα ἡ μονή στούς προσκυνητές).

'Επιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς σειρές, *ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗC ΙΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑC ΜΟΝΗC ΤΟΥ ΜΕΤΕΩΡΟΥ ΤΗC ΕΠΟΝΟΜΑΤΙ ΤΙΜΩΜΕΝΗC ΤΗC ΦΡΙΚΤΗC ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ Θ(ΕΟ)Υ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗCΟΥ Χ(ΡΙΣΤΟ)Υ ΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΑΥΤΗ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΥΜΠΕΡΙΕΧΟΥCΑ ΕΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΛΗΣΙΟΝ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΕΤΕΡΑ ΙΕΡΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗC ΕΠΑΡ/ΧΗΑC ΣΤΑΓΩΝ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟC ΜΕΝ ΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙC ΕΛΑΧΙCΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΕΛΑΣΣΩΝΟC, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑC ΔΕ ΚΑΙ CΥΝΔΡΟΜΗC ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙC ΚΑΙ CΚΕΥΟΦΥΛΑΚΟC ΤΗC ΑΥΤΗC ΜΟΝΗC ΚΥΡ ΔΑΝΙΗΛ, ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗC ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡ ΦΙΛΟΥ / ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΕΚ ΧΩΡΑC ΧΑΛΙΚΙ ΤΗC ΑΥΤΗC ΕΠΑΡΧΙΑC ΣΤΑΓΩΝ, ΕΙC ΜΝΗΜΟCΥΝΟΝ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ, ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ ΧΙΛΙΟCΤΩ ΕΠΤΑΚΟCΙΟCΤΩ ΟΓΔΟΗΚΟCΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΝ 21.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

549

Ὁ ψηλός καί ἀπότομος βράχος τοῦ Μεγάλου Μετεώρου δεσπόζει στό κέντρο τοῦ εἰκονιζόμενου τοπίου· στενότερος στή βάση του, πλαταίνει πρός τά πάνω (γι' αὐτό καί παλιά ὀνομαζόταν Πλατύλιθος) καί στό μικρό ὀροπέδιο στήν κορυφή του ἐκτείνεται τό κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως γύρω ἀπό τό ἐπιβλητικό καί ὡραῖα σχεδιασμένο καθολικό. Ἀριστερά ἀπό τή μονή τό κοιμητήριο καί κάτω ἀπό ἕνα δέντρο καθισμένοι δύο μοναχοί.

Ὁλόγυρα, σέ χαμηλότερους βράχους, παριστάνονται πιό μικρά τά ὑπόλοιπα μοναστήρια τῶν Μετεώρων μέ τίς ὀνομασίες τους, πού εἶναι συνήθως χαραγμένες σέ μικρά στρογγυλά πλαίσια. Καλάθια καί ἀνεμόσκαλες αἰωροῦνται ἀπό τά βράχια καί στό Μεγάλο Μετέωρο ἕνας μοναχός ἀνεβαίνει σέ σκάλα πού στηρίζεται στό βουνό.

Στούς λόφους καί στίς κοιλάδες γύρω ἀπό τίς μονές σημειώνονται διάφορα χωριά, ἐκκλησίες καί ἄλλα μοναστήρια τῆς περιοχῆς. Ὁ ποταμός Πηνειός πού πηγάζει ἀριστερά, ἀπό τίς ὀροσειρές, διασχίζει τό τοπίο σέ ὅλο τό μῆκος του, περνώντας μπροστά ἀπό τούς Σταγούς (τήν Καλαμπάκα).

Ἐπάνω, στόν οὐρανό, παριστάνονται στίς γωνίες ὁ ἥλιος καί τό φεγγάρι, στηθαία σέ σύννεφα ἡ Παναγία στόν τύπο τῆς Ὁδηγήτριας καί ἀπέναντί της, δεξιά, οἱ κτίτορες Ἀθανάσιος καί Ἰωάσαφ, μέ μοναχικό ἔνδυμα, γονατιστοί σέ σύννεφα σέ στάση δέησης. Κοντά στήν Παναγία τά συμπιλήματα *ΜΡ ΘΥ, ΙΣ ΧΣ,* καί τό ἐπίγραμμα *Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΤΙΤΟΡΑC / ΕΚΛΥΟΝ ΕΥΧΟΜΕΝΩΝ, ΑΝΥΩ ΤΕ ΓΕ / ΤΟΥΤΙ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΙCΙ ΦΟΒΩ ΤΟΥ ΜΟΥ / ΠΑΙΔΟΣ ΥΜΙΝ ΚΑΤΟΧΟΙC.* Δεξιά ἀπό τή δεύτερη παράσταση, σέ ἀντίστροφη φορά, *ΟΙ ΚΤΙΤΟΡΕC ΤΟΥ ΜΕΤΕΩΡΟΥ ΑΘΑΝΑCΙΟC ΚΑΙ ΙΩΑCΑΦ,* καί ἀριστερά *ΟΙ ΚΤΙΤΟΡΕC ΠΡΟC ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ / ΑC ΤΟΙ ΑΝΑCCΑ ΜΟΝΗ ΑΝΕΘΗΚΑΜΕΝ / ΑCΜΕΝΟΙ CΩΖΟΙC ΑΕΙ ΤΑC ΔΕ ΜΟΝΑC / ΛΙCΟΜΕΘ ΕΥΛΑΒΩC.*

Οἱ δύο εἰκονιζόμενοι κτίτορες ἔζησαν τόν 14ο αἰώνα. Ὁ Ἀθανάσιος (1305-1383) ἵδρυσε τή μονή Μεταμορφώσεως. Σ' αὐτήν μόνασε τό 1381 μέ τό ὄνομα Ἰωάσαφ ὁ Ἰωάννης Δούκας Παλαιολόγος, γιός τοῦ Συμεών Οὔρεση Παλαιολόγου καί τῆς Θωμαΐδος, κόρης τοῦ ἡγεμόνα τῆς Ἠπείρου Ἰωάννη Β'. Μετά τό θάνατο τοῦ Ἀθανασίου ὁ Ἰωάσαφ, πού δέν εἶχε παραιτηθεῖ ὁριστικά ἀπό τό θρόνο, γύρισε γιά λίγο στά Ἰωάννινα. Ὅταν ἐπέστρεψε στή μονή, τόν ἐξέλεξαν ἡγούμενο. Ἀνακαίνισε τό καθολικό της καί τῆς χάρισε πολλά κτήματα καί κειμήλια. Πέθανε τό 1389[1].

Ἀκολουθοῦν οἱ ὀνομασίες τῶν μοναστηριῶν, τῶν ἐκκλησιῶν καί τῶν τοποθεσιῶν πού ἀναγράφονται μέσα στήν παράσταση:

Μονές
Μ: ἁγία Μονή
Μ: ΤΗC ΑΓΙΑC ΤΡΙΑΔΟC
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗ(Σ) CΚΑΛΑC
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟC
Μ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Μ: ΤΗC ΑΛΥCΕΩC
Μ: ΤΟΥ ΒΑΡΛΑΑΜ
Μ: ΒΗΤΟΜΑ
Μ: ΤΗC ΔΟΥΜΠΙΑΝΗC
Μ: ΛΙΜΠΟΧΟΒΟΝ
Μ: ΤΟΥ ΜΕΤΕΩΡΟΝ
Μ: ΤΟΥ ΜΟΔΕCΤΟΥ
Μ: ΜΠΟΝΑCΙΑ
Μ: ΠΡΙΝΑΓΚΟ
Μ: ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ
Μ: ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
Μ: ΤΟΥ ΡΩCΑΝΟΥ
Μ: CΤΑΓΙΑΔΕC
μ: ὑψηλοτέρα
Μ: ΗΠΑΠΑΝΤΙ
Μ: ΤΟΥ ΧΡΙCΙΝΟΥ

Ἐκκλησίες ἤ μετόχια
Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑCΚΕΥΗ
Η ΑΓΙΗ ΑΠΩCΤΟΛΙ

Χωριά καί τοποθεσίες
Χ: ΔΕCΚΑΤΑ
Χ: ΚΑCΤΡΑΚΙ
Χ: ΚΛΙΝΟΒΟC
Χ: Κουσέλτζι
Χ: Μαλακάσι
ὁ μήλος
Χ: ΜΠΛΑΧΑΒΑ
Χ: ΡΟΥΞΙΟΡΙ
Χ: οἱ σταγοί
Χ: ΦΛΑΜΠΩΡΕCΙ
Χ: ΤΟΥ ΧΑΛΙΚΙ
ΤΟΥ ΧΑΝΙ

Ἀπό τίς μέχρι σήμερα γνωστές χαλκογραφίες του (βλ. ἐδῶ σ. 124), ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος ὁ ἐξ Ἐλασσῶνος ἐμφανίζεται ἔμπειρος τεχνίτης καί ἱκανός ἀντιγραφέας ξένων προτύπων, χωρίς ὅμως ἔντονο προσωπικό ὕφος ἤ ἰδιαίτερες συνθετικές ἱκανότητες. Γι' αὐτό διστάζει κανείς νά τοῦ ἀποδώσει τήν ἀρχική σύλληψη τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς χαλκογραφίας τῶν Μετεώρων, πού δείχνει καλλιτεχνική ὡριμότητα καί χαρακτηρίζεται ἀπό πρωτοτυπία σπάνια γιά τόν τύπο αὐτό τῶν χαρακτικῶν, πρωτοτυπία πού ἐν μέρει μόνο ἐξηγεῖται ἀπό τήν ἰδιορρυθμία τοῦ μετεωρίτικου τοπίου. Οἱ ψηλοί βράχοι, ὅπου εἶναι χτισμένα τά μοναστήρια, ἔχουν σχεδιαστεῖ σύμφωνα μέ τήν παραδοσιακή ὀρθόδοξη τοπογραφία, οἱ θέσεις τους γύρω ἀπό τό Μεγάλο Μετέωρο (πού γιά λόγους προβολῆς του παρουσιάζεται ἐδῶ σέ δυσανάλογο μέ τίς ἄλλες μονές ὕψος) ἔχουν ἐπιλεγεῖ καί μέ κριτήρια τῆς αἰσθητικῆς ἰσορροπίας τοῦ συνόλου. Μέ τήν κλίση πού ἔχει δοθεῖ σέ μερικούς βράχους στήν πρώτη σειρά, δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι λυγίζουν ἀπό τό φύσημα ἑνός ἀόρατου ἀνέμου καί ἔτσι μειώνεται ἡ στατικότητα τῆς παράστασης. Ὑποθέτω ὅτι ὁ Παρθένιος θά στηρίχτηκε σέ κάποιο προϋπάρχον ἀνάλογο πρότυπο, πού ὅσο γνωρίζω δέν ἔχει ἀκόμα βρεθεῖ.

Ὅσο γιά τό τοπίο πού περιβάλλει τίς μονές καί ὅπου σημειώνονται τά γειτονικά χωριά καί μοναστήρια, ἔχει χαραχτεῖ μέ τή συνηθισμένη ἁγιορείτικη τεχνοτροπία, ἀπό γνώστη πάντως τῆς περιοχῆς ἤ μέ συμβουλές καί ὑποδείξεις τοπικοῦ παράγοντα, πού ἴσως νά ἦταν ὁ ἀφιερωτής τῆς εἰκόνας Φίλων Δημόπουλος, πού θά φρόντισε νά περιληφθεῖ στήν παράσταση καί ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα του, τό Χαλίκι, παρόλο πού ἡ τοποθεσία του εἶναι ἀρκετά ἀπομακρυσμένη ἀπό τό χῶρο πού εἰκονογραφεῖ ἡ χαλκογραφία.

Ἐνῶ τά περισσότερα ἔργα τοῦ Παρθενίου προέρχονται ἀπό τόν Ἄθω, ἐδῶ μαθαίνουμε ἀπό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή ὅτι ἡ χαλκογραφία χαράχτηκε στά Μετέωρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Βογιατζίδης, *Ν. Ἑλληνομνήμων*, 4 (1907), σ. 204, 205. (Ἀναφέρει τή χάλκινη πλάκα τῆς χαλκογραφίας πού βρίσκεται στό Μετέωρο, δίνει τίς διαστάσεις της, 0.66 × 0.50 μ., καί δημοσιεύει τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή).

1. Γ. Α. Σωτηρίου, Βυζαντινά Μνημεῖα τῆς Θεσσαλίας τοῦ ΙΓ' καί ΙΔ' αἰῶνος, *ΕΕΒΣ,* Θ' (1932), σ. 386-388.

550. ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ

Λιθογραφία. 0.47 × 0.60 μ.
1882, Ἀπρίλιος. Πειραιάς. Λιθογραφεῖο Κ. Λαζαροπούλου.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

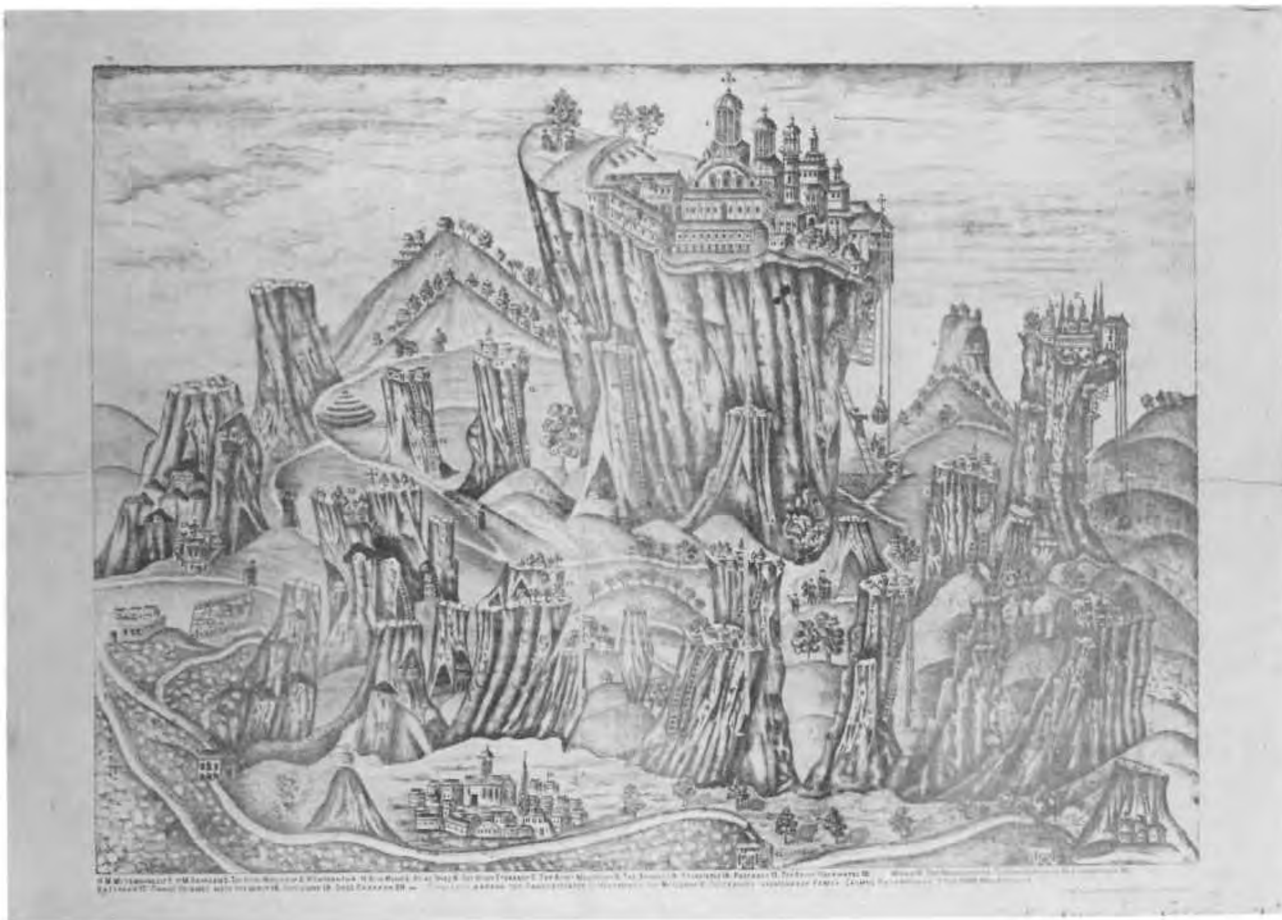
Ἐπιγραφές, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η Μ. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ 1. Η Μ. ΒΑΡΛΑΑΜ 2. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ 3. Η ΠΑΠΠΑΝΤΗ 4. Η ΑΓΙΑ ΜΟΝΗ 5. ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΣ 6. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ 7. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΟΔΕΣΤΟΥ 8. ΤΗΣ ΑΛΗΣΕΟΣ 9. ΥΨΙΛΟΤΕΡΑΣ 10. ΡΩΣΣΑΝΟΥ 11. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ 12. ΜΟΝΗ 13. ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ 14. ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ 15. ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ 16. / ΚΑΣΤΡΑΚΗ 17. ΠΗΝΙΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΜΙΛΟΥ 18. ΤΟΥΠΧΙΑΝΗ 19. ΟΡΟΣ ΠΛΑΧΑΒΑ 20. ΕΚΔΙΔΕΤΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥΣΙΟΤΑΤΟΥ Π. ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΕΩΡΟΥ Κ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΡΑΜΟΥ. ΕΚΟΜΗΣ ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ. ΕΤΟΣ 1882 ΜΗΝ ΑΠΡΙΛΙΟΥ. / ΛΙΘ Κ. ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 549 τοῦ 1782. Ὁ λιθογράφος (ἤ ὁ σχεδιαστής) ἀφαίρεσε τίς μικρές παραστάσεις ἀπό τόν κάμπο τῆς εἰκόνας (τήν Παναγία, τούς κτίτορες, τόν ἥλιο καί τό φεγγάρι), περιόρισε τό τοπίο στά πλάγια, χαμήλωσε λίγο τούς βράχους καί τούς ἔφερε πιό κοντά στό θεατή. Ἀντικατέστησε τίς μικρές ἐπιγραφές τῶν μοναστηριῶν μέ ἀριθμούς, πού παραπέμπουν σέ ἐπεξηγήσεις κάτω ἀπό τήν παράσταση. Κατά τά ἄλλα ἔχει ἀποδώσει ἀρκετά πιστά, ἀλλά ἀδέξια τό πρότυπό του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Π. Ράμος, *Τά Μετέωρα,* Ἀθήνα 1883 (ἡ λιθογραφία, διπλωμένη, ἐκδόθηκε μαζί μέ τό βιβλίο).
Σ. Λάμπρος, Συμβολαί εἰς τήν Ἱστορίαν τῶν Μετεώρων, *Ν. Ἑλληνομνήμων,* 2 (1905), σ. 54, σημ. 3. (Ὁ Σ. Λάμπρος ἀγνοεῖ τήν ὕπαρξη τῆς χαλκογραφίας τοῦ 1782 καί ἀποκαλεῖ τή λιθογραφία τοῦ 1882 «οἰκτράν»).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

550

Ι. Βογιατζίδης, *Ν. Ἑλληνομνήμων,* 4 (1907), σ. 204 (προσθήκη στό ἄρθρο τοῦ Σ. Λάμπρου γιά τά Μετέωρα τοῦ 1905: «Ὡς πρός τήν ἐν σ. 5 / σημ. 3 ἀναφερομένην λιθογραφίαν τήν παριστάνουσαν τάς μονάς τῶν Μετεώρων καί συνεκδοθεῖσαν μετά τῆς περί τῶν Μετεώρων ὑμνογραφίας τοῦ ἱερομονάχου Πολυκάρπου, σημειωτέον ὅτι ἡ λιθογραφία αὕτη ἐγένετο ἐκ τῆς ἐν τῷ Μετεώρῳ σωζομένης χαλκῆς πλακός (0.66×0.50) ἐφ' ἧς ὁ μοναχός Παρθένιος ὁ ἐξ Ἐλασσῶνος τῷ 1782 ἐχάραξε τάς τῶν Μετεώρων μονάς...»).
Γ. Σωτηρίου, Βυζαντινά Μνημεῖα τῆς Θεσσαλίας τοῦ ΙΓ' καί ΙΔ' αἰῶνος, *ΕΕΒΣ,* Θ' (1932), σ. 383 (μικρή ἀνατύπωση τῆς λιθογραφίας), σ. 390.

551. ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ

Ἔγχρωμη λιθογραφία. 0.61×0.52 μ.
Δ' τέταρτο 19ου αἰ. Πειραιάς. Λιθογραφεῖο Ε. Λοβέρδου καί Γ. Γρύσπου.
Σχεδιαστής: Ἀχ. Κόκκορας.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀριστερά, μέ μικρά γράμματα, *Ἀχ. Κόκκορας,* στό ρεῦμα τοῦ Πηνειοῦ, *ΕΚΔΟΤΑΙ ΛΙΘΟΓΡ. Ε. ΛΟΒΕΡΔΟΥ καί Γ. ΓΡΥΣΠΟΥ - ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, *ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ* καί *1. Η Μ. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ 2. ΤΟ ΟΡΟΣ ΠΛΑΧΑΒΑ 3. Η Μ. ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ 4. Η Μ. ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ 5. Η Μ. ΒΑΡΛΑΑΜ 6. Η Μ. ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ 7. Η ΑΓ. ΜΟΝΗ 8. Η Μ. ΥΨΗΛΟΤΕΡΑΣ 9. Η Μ. ΡΩΣΑΝΟΥ 10. Η Μ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ 11. ΤΟΥΓΧΙΑΝΙ 12. Η Μ. ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ 13. ΜΟΝΗ 14. ΚΑΣΤΡΑΚΙ 15. Η Μ. ΑΓ. ΜΟΔΕΣΤΟΥ 16. Η Μ. ΤΗΣ ΑΛΥΣΟΥ 17. Η Μ. ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ 18. Η Μ. ΑΓ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ 19. ΥΔΡΟΜΥΛΟΙ 20. ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ 21. Ο ΠΟΤ. ΠΗΝΕΙΟΣ.*

Ἁπλοϊκή ἔγχρωμη λιθογραφημένη ἀπόδοση τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῆς λιθογραφίας ἀρ. 550 τοῦ 1882.

552. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.55×0.435 μ.
1791, Νοέμβριος.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Δημοτική Βιβλιοθήκη Δημητσάνας (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα μέ πολλές φθορές).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἰχνογραφία τῆς κατά τήν Πελοπόννησον πλησίον Δημητζάνης κειμένης σεβασμίας Βασιλικῆς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι / τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Φιλοσόφου τῆς ἐν Μονοπόρῳ οἰκοδομηθείσης ἐν ἔτει Σωτηρίῳ 822 παρά τοῦ ἐν μακα/ρίᾳ τῇ λήξει Μαυροειδῆ Λαμπαρδοπούλου φιλοσόφου Πρωτοασηκρίτου τῶν ἀειδίμων καί εὐσεβῶν ἐν Χ(ριστ)ῷ Αὐτοκρατόρων τῶν Ρωμαίων Κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ καί Κυροῦ Ἰωάννου Τζιμισκῆ ἐπιμε/λείᾳ σπουδῇ καί δαπάνῃ μέν τοῦ τῆς αὐτῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πανοσιωτάτου ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου κυροῦ Δοσιθέου Διαμαντοπούλου ἐκ Δημητζάνης, ἐν ἔτει Σωτηρίῳ 1791 Μηνί Νοεμβρίῳ.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

551

552

Στήν κάτω ζώνη τῆς ἀρκετά κατεστραμμένης χάλκινης πλάκας, ἔχει χαραχτεῖ ὀρεινό τοπίο τῆς Γορτυνίας, πού χωρίζεται κατακόρυφα στά δύο ἀπό τήν κοίτη τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀλφειοῦ Ἐρύμανθου καί Γορτυνίου. Στίς πλαγιές τῶν βουνῶν ἔχουν σχεδιαστεῖ, ἀριστερά τό χωριό Ζάτουνα, τά δύο μοναστήρια τοῦ Φιλοσόφου, τό παλαιότερο ἐπάνω καί τό νεότερο κάτω, καί ἡ Ἁγία Παρασκευή· δεξιά, δίπλα στό γεφύρι, τό κάστρο τῆς Δημητσάνας μέ οἰκισμούς καί ἐκκλησίες μέσα καί ἔξω ἀπό τά τείχη, πιό χαμηλά οἱ μονές τοῦ Προδρόμου καί τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου (μονή τῶν Αἱμυαλῶν) καί στίς κορυφές δύο ἐξωκλήσια ἀφιερωμένα στόν προφήτη Ἠλία. Ἐπάνω ἀπό τά βουνά, στόν οὐρανό, εἰκονίζεται στό κέντρο ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου καί ἀπό πάνω ἡ Μετάστασή της, μέ τίς συνήθεις μικρές μορφές τῶν ἀποστόλων, ἀριστερά καί δεξιά, πού πλησιάζουν «ἐκ περάτων». Στήν παράσταση τῆς Κοίμησης, πάνω ἀπό τό σκήνωμα τῆς Παναγίας, ἡ ψυχή της στήν ἀγκαλιά τοῦ Χριστοῦ εἶναι φτερωτή.

Δίπλα στίς θρηκευτικές παραστάσεις καί στίς διάφορες τοποθεσίες ἔχουν χαραχτεῖ οἱ ἀκόλουθες μικρές ἐπιγραφές: *Ἡ μετάσταση τῆς Θεοτόκου, Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, Φίλιππος, Θαδδαῖος, Ματθίας, Ἰάκωβος, Σίμων, Θωμᾶς, Ἀνδρέας, Βαρθολομαῖος, Ἰω. Θεόλογος, Πέτρος, Παῦλος, Ματθαῖος, Προφήτης Ἠλίας, Προφήτης Ἠλίας, Κωμόπολις Δημιτζάνη, Μοναστήριον τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, Πηγή τοῦ Γορτυνίου*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

553

-ποταμοῦ, Ἐρύμανθος Ποταμός, Μοναστήριον κάτω τοῦ Φιλοσόφου, Μοναστήριον ἐπάνω τοῦ Φιλοσόφου, Ζάτουνα, ἁγία Παρασκευή.

Στή Γορτυνία, στήν κοιλάδα τοῦ Λούσιου ποταμοῦ — ἔτσι ὀνομάζεται ὁ Γορτύνιος στή θέση αὐτή, γιατί κατά τήν παράδοση ἐκεῖ λουζόταν ὁ Δίας — ἱδρύθηκε τό 963 ἡ μονή τοῦ Φιλοσόφου ἀπό τόν Βυζαντινό ἄρχοντα Ἰωάννη Λαμπαρδόπουλο τόν «πρωτοασηκρίτο», δηλ. ἰδιαίτερο γραμματέα τοῦ αὐτοκράτορα.

Στά τέλη τοῦ 17ου αἰώνα τό μοναστήρι μεταφέρθηκε σέ χαμηλότερη τοποθεσία, ἕνα χιλιόμετρο πιό μακριά. Στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἦταν σημαντικό πνευματικό καί ἐκπαιδευτικό κέντρο, ὅπου κατά τήν τοπική παράδοση λειτουργοῦσε καί Κρυφό Σχολειό.

Τό λαϊκό ὕφος τῆς παράστασης, καθώς καί ὁ τύπος τῶν γραμμάτων στά κείμενα, ἀποκλείουν μᾶλλον τήν προέλευση τῆς χαλκογραφίας ἀπό δυτικό κέντρο (Βιέννη, Βενετία, Μόσχα). Τῆς λείπουν ἐπίσης τά χαρακτηριστικά στοιχεῖα τῆς ἁγιορείτικης εἰκονογραφικῆς παράδοσης. Ἴσως νά χαράχτηκε ἀπό κάποιο τεχνίτη στό ἴδιο τό μοναστήρι ἤ στή γειτονική Δημητσάνα.

553. Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΪΑΤΙΣΣΑ

Χαλκογραφία. 0.82×0.57 μ.
1801. (Λευκωσία;).
Συνθέτης τῶν σχεδίων: Ἰωάννης Κορνάρος ὁ Κρής.

The British Library, Λονδίνο.
Μονή Χρυσορροϊοτίσσης, Κύπρος.

Ἐπιγραφές:

Στό κάτω τμῆμα τῆς χαλκογραφίας, σέ δύο σειρές, *ΕΧΑΛΚΟΓΡΑΦΗCΑΝ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΑ ΠΕΡΙΞ ΤΗC ΠΑΝΑΓΝΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΤΗC ΧΡΥCΟΡΡΟΙΑΤΙCCΗC ΕΙΚΟΝΟC CΕΒΑCΜΙΑC, ΜΙΑC ΟΥCΗC ΤΩΝ ΠΑΝCΕΠΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ, ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΟΥΚΑ ΙCΤΟΡΗΘΕΝΤΩΝ CΠΟΥΔΗ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑ/ΧΟΙC ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗC ΜΟΝΗC ΤΑΥΤΗC CΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΠΑΤΕΡΩΝ: ΕΝ ΧΙΛΙΟCΤΩ ΟΚΤΑΚΟCΙΟCΤΩ ΠΡΩΤΩ ΕΤΕΙ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙΩ: Η ΔΕ CΥΝΘΕCΙC ΠΑΝΤΩΝ ΤΕ CΧΕΔΙΩΝ, ΧΕΙΡ ΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) ΤΟΥ ΚΡΗΤΟC.*

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, ἀριστερά, *Διά συνδρομῆς τοῦ Κύρ Γαβριήλ Ζαχαρίου.*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται ἡ Παναγία ἡ Χρυσορροϊάτισσα δεξιοκρατοῦσα στόν τύπο τῆς Ἐλεούσας· ἔχει τό ἀριστερό χέρι περασμένο κάτω ἀπό τά γυμνά πόδια τοῦ Χριστοῦ καί μέ τό δεξί, πού τόν στηρίζει, κρατεῖ εἰλητάριο πού ξετυλίγεται πρός τά πάνω, μέ τήν ἐπιγραφή *ΠΝΕΥΜΑ ΚΥΡΙΟΥ ΕΠ' ΕΜΕ ΟΥ ΕΝΕΚΕΝ ΕΧΡΙCΕ ΜΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙCΘΑΙ*· πάνω ἀπό τό εἰλητάριο ὁ τίτλος, *Η ΧΡΥCΟΡΩΙΑΤΗCCΑ ΚΑΙ ΕΛΕΟΥCΑ*. Πάνω ἀπό τό κεφάλι τῆς Θεοτόκου τό Ἅγιον Πνεῦμα (ἡ Περιστερά) καί μικρά χερουβείμ, δεξιά της ὁλόσωμος ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς μέ μεγάλο βιβλίο, ἀριστερά ἡ μικρή μορφή τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Στίς κυματιστές ταινίες πού πλαισιώνουν τήν εἰκόνα διαβάζουμε, ἀριστερά, *ΑΓΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑ ΕΥCΥΜΠΑΘΗC ΥΦΑΠΛΩCΟΝ ΚΟΡΗ ΤΑC ΑΓΚΑΛΑC CΩΝ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ, ΚΑΙ ΔΕΞΑΙ ΠΑΡΘΕΝΕ ΤΟΥC CΟΥC ΔΟΥΛΟΥC ΥΠΟ ΤΗΝ CΚΕΠΗΝ ΤΗΝ CΗΝ ΚΑΤΑΦΕΥΓΟΝΤΑC*, δεξιά, *ΘΕΟΤΟΚΕ ΠΑΝΤΑΝΑCCΑ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΤΟ ΚΑΥΧΗΜΑ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΑ ΦΡΥΑΓΜΑΤΑ ΩΝ ΤΑ ΠΡΟCΩΠΑ ΚΑΤΑΙCΧΥΝΟΝ ΤΩΝ ΜΗ ΠΡΟCΚΥΝΟΥΝΤΩΝ ΜΗΔΕ (ΤΙ)ΜΩΝΤΩΝ ΠΑΝΑΓΝΕ ΤΗΝ CΕΒΑCΜΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ CΟΥ*, κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, *ΤΗ ΚΡΑΤΑΙΑ CΟΥ CΚΕΠΗ ΑΠΟ ΕΧΘΡΩΝ ΕΠΙΒΟΥΛΗC, ΗΜΑC / ΑΓΝΗ ΤΟΥC CΟΥC ΔΟΥΛΟΥC, ΦΥΛΑΤΤΕ ΠΑΝΤΑC ΑΒΛΑΒΕΙC, ΕΞ ΗC / ΔΙΩΚΩΝΤΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ*, καί πιό κάτω, σέ μικρό πλαίσιο, *ΙΩΑΚΕΙΜ*.

Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα ὑπάρχουν δέκα μικρές παραστάσεις σέ περίτεχνα ροκοκό πλαίσια πού περιβάλλονται ἀπό ἀγγέλους μέ σάλπιγγες, χερουβείμ καί ἄνθινα στολίδια. Οἱ παραστάσεις ἀναφέρονται στήν ἱστόρηση τῆς εἰκόνας ἀπό τόν Λουκᾶ (Α), στή μεταφορά της ἀπό τήν Ἰσαυρία στήν Κύπρο (Β), στήν ἀνεύρεσή της ἀπό τόν ἀσκητή Ἰγνάτιο (Γ), στήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ της στό ὄρος Ρόια (Δ), καί στά διάφορα θαύματα πού τῆς ἀποδίδονται (Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι). Οἱ σκηνές αὐτές ἑρμηνεύονται στά κείμενα πού ἔχουν χαραχτεῖ κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ δύο στῆλες:

Ἀριστερά, *(Α) Ο ΙΕΡΟC ΛΟΥΚΑC ΙCΤΟΡΕΙ ΤΗΝ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΜΙΑΝ ΟΥCΑΝ ΑΥΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ, (Β) ΕΠΙ / ΤΗC ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑC ΕΡΡΙΦΘΗ ΕΝ ΘΑΛΑCCΗ Η ΑΓΙΑ ΕΙΚΩΝ ΥΠΟ ΓΥΝΑΙΚΟC ΤΙΝΟC ΚΑΙ ΕΚ ΤΗC ΙCΑΥΡΙΑC / ΗΛΘΕΝ ΕΙC ΚΥΠΡΟΝ, (Γ) Ο ΜΟΝΑΧΟC ΙΓΝΑΤΙΟC ΕΥΡΕ ΔΙ' ΟΠΤΑCΙΑC ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΕΝ ΠΑΡΑΘΑΛΑ/CCΙΩ ΚΑΙ ΦΕΡΕΙ ΑΥΤΗΝ ΚΑΘΟΔΙΓΟΥΜΕΝΟC ΕΝ ΟΡΕΙ ΡΟΪΑ, (Δ) ΟΙ CΥΝΑCΚΗΤΑΙ ΤΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΚΑΤΕΛ/ΘΟΝΤΕC ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥC ΚΡΕΜΑCΤΙ ΕΙC ΡΟΪΑ ΚΑΙ ΠΡΟCΚΥΝΗCΑΝΤΕC ,ΗΓΕΙΡΑΝ ΝΑΟΝ, ΕΝ Ω ΕΘΕΝΤΟ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ / ΕΙΚΟΝΑ, (Ε) ΓΥΝΗ ΤΙC ΑΙΡΕΤΙΚΗ ΘΕΛΟΥCΑ ΕΙCΕΛΘΕΙΝ ΤΩ ΝΑΩ ΑΥΘΑΔΩC ΕΚΩΛΥΤΩ ΥΠΟ ΦΑΙΝΟΜΕ/ΝΗC ΡΟΜΦΑΙΑC ΔΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗCΕΩC ΔΕ ΓΝΩCΘΕΙCΑ, ΩΡΘΟΔΟΞΙCΕ ΚΑΙ ΤΟΤΕ ΕΙCΗΛΘΕ ΤΩ ΝΑΩ, (5) ΟΡΘΟ/ΔΟΞΟC ΤΙC ΕΝ ΤΗ ΠΑΦΩ ΑΔΙΚΩC ΒΛΗΘΕΙC ΕΝ ΦΥΛΑΚΗ ΚΑΙ ΒΙΑΖΟΜΕΝΟC ΑΡΝΗCΑCΘΑΙ ΤΟΝ ΧΡΙCΤΟΝ ΑΟΡΑ/ΤΩC ΥΠΟ ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΗΡΠΑΓΗ ΕΚ ΤΗC ΦΥΛΑΚΗC ΚΑΙ ΕΛΥΤΡΩΘΗ ΕΚ ΤΩΝ ΑCΕΒΩΝ ΕΙC ΤΟΠΟΝ ΛΕΓΟ.*

Δεξιά, *ΜΕΝΟΝ ΞΥΛΟΦΑΓΟΥ ΕΥΡΩΝ ΠΛΟΙΟΝ ΕCΩΘΗ, (Ζ) ΓΥΝΗ ΤΙC ΠΑCΧΟΥCΑ ΤΟΥC ΟΦΘΑΛΜΟΥC ΚΑΙ ΠΟΛ/ΛΑ ΤΟΙC ΙΑΤΡΟΙC ΔΑΠΑΝΙCΑCΑ ΟΥΚ ΙΑΘΗ· ΠΡΟCΕΛΘΟΥCΑ ΟΥΝ ΤΗ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΩ ΕΙΚΟΝΙ ΥΓΙΗC ΕΓΕΝΕΤΟ, / (Η) ΟΙ ΤΗC ΝΗCCΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΙC ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΤΗC ΚΑΤΑΔΡΟΜΗC, ΕΙC ΚΩΝCΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΑΦ/ΙΚΝΟΥΜΕΝΟΙ ΕΘΑΛΑCCΟΚΙΝΔΥΝΕΥCΑΝ ΠΟΛΛΑ, ΕΠΙΚΑΛΕCΑΜΕΝΟΙ ΟΥΝ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΤΟΝΤΕC / ΤΗ ΘΑΛΑCCΗ ΕΚ ΤΗC ΚΟΝΕΩC ΕΚΟΠΑCΕΝ Ο CΑΛΟC ΚΑΙ ΕCΩΘΗCΑΝ, (Θ) ΜΕΛΕΤΙΟC ΑΡΧΙΕΡΕΥC / ΛΑΡΝΑΚΟC, ΚΡΑΤΗΘΕΙC ΥΠΟ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΕΝ ΚΩΝCΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, ΕΠΙΚΑΛΕCΘΕΙC ΤΗΝ ΘΕΟΤΟ/ΚΟΝ ΕΛΥΤΡΩΘΗ (ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟC ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΠΡΟC ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΕΞΕΘΕΤΟ), / (Ι) Ο ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΗC ΤΗC ΝΗCCΟΥ Χ: ΓΕΩΡΓΑΚΗC ΚΑΙ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΚΑΙ ΕΝ ΚΩΝCΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΠΟΛ/ΛΑΚΙC ΠΟΛΛΑ ΔΕΙΝΑ ΥΠ' ΑCΕΒΩΝ ΔΟΚΙΜΑCΑC ΕΝ ΟΡΑΜΑΤΙ ΠΑΡΑΜΥΘΕΙΤΑΙ ΚΑΙ CΩΖΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗC ΘΕΟΤΟΚΟΥ.*

Οἱ ἀρχιερεῖς πού μνημονεύονται στό εἰκονίδιο Η εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρύσανθος, οἱ μητροπολίτες Πάφου Πανάρετος, Κιτίου Μελέτιος καί Κυρηνείας Σωφρόνιος, πού εἶχαν μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη τό 1783 ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ χριστιανικοῦ καί μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου, γιά νά παραπονεθοῦν γιά τή σκληρότητα τοῦ τότε διοικητῆ τοῦ νησιοῦ Μουχασέλη. Ὁ Χατζηγεωργάκης τοῦ εἰκονιδίου Ι εἶναι ὁ Γ. Κορνέσιος, πρόσωπο σημαντικό, «δραγομάνος» τῆς Κύπρου, πού χάρη στίς σχέσεις του μέ ἰσχυρούς παράγοντες τῆς Κωνσταντινούπολης, βοήθησε σημαντικά τούς χριστιανούς τῆς Κύπρου στά χρόνια 1779-1809[1].

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Χρυσορροϊάτισσας λατρεύεται στήν ὁμώνυμη ἱστορική μονή τῆς περιοχῆς τῆς Πάφου, πού ἱδρύθηκε τόν 8ο ἤ κατ' ἄλλους τόν 12ο αἰώνα. Μετά ἀπό περίοδο μεγάλης ἀκμῆς, τό μοναστήρι φτώχυνε ἐπί τουρκοκρατίας, ὅταν τά γύρω χωριά κατοικήθηκαν ἀπό ὀθωμανούς, πού κατέλαβαν τά περισσότερα κτήματά του, καί ἐλαττώθηκε σημαντικά ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμός τῆς περιοχῆς.

Ἡ χαλκογραφία ἀποτελεῖ πολύτιμη πηγή πληροφοριῶν γιά τίς παραδόσεις πού συνδέονται μέ τήν εἰκόνα τῆς Χρυσορροϊάτισσας. Οἱ μικρές σκηνές θαυμάτων καί τά ἐπεξηγηματικά τους κείμενα ἐξιστοροῦν τήν εὕρεσή της, τήν ἵδρυση τοῦ πρώτου προσκυνήματος, πού ἀποτέλεσε τόν πυρήνα τοῦ μοναστηριοῦ, καί τά κυριότερα θαύματα πού ἀποδίδονται στήν εἰκόνα, ἀπό τά ὁποῖα ὁρισμένα ἀναφέρονται σέ γνωστά πρόσωπα τοῦ 18ου αἰώνα, πού ἔπαιξαν ρόλο στήν ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἀφιερωτής τῆς χαλκογραφίας Ἰωακείμ ἦταν ἡγούμενος τῆς μονῆς ἀπό τό 1794 ὥς τό 1821, ὁπότε τόν συνέλαβαν οἱ Τοῦρκοι καί τόν μετέφεραν σιδηροδέσμιο στή Λευκωσία. Σώθηκε ἀπό τή σφαγή λόγω γήρατος καί πέθανε λίγο ἀργότερα ἀπό τίς κακουχίες. Ὑπῆρξε δραστήριος ἡγούμενος καί στά χρόνια του ἀνοικοδομήθηκε καί ἀνακαινίστηκε τό μοναστήρι[2].

Ὁ «συνθέτης τῶν σχεδίων» Ἰωάννης Κορνάρος εἶναι ὁ γνωστός Κρητικός ζωγράφος[3]. Γεννημένος στήν Κρήτη στά 1745, ἐργάστηκε ἀρχικά στήν πατρίδα του, σέ συνέχεια πῆγε στή μονή τοῦ Σινᾶ, ὅπου ἔμεινε ἀπό τό 1775 ὥς τό 1790 περίπου, καί τό 1792 ἦρθε στήν Κύπρο. Ἐκεῖ, μεταξύ ἄλλων, ζωγράφισε καί εἰκόνες γιά τή μονή τοῦ Κύκκου[4].

Ἐκτός ἀπό τή χαλκογραφία τῆς Χρυσορροϊάτισσας τοῦ 1801, ὁ Ἰωάννης Κορνάρος χαλκοχάραξε τό 1802 ἀντιμήνσιο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου, πού μετατυπώθηκε τό 1847 ἐπί Ἰωαννικίου[5].

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
D. E. Hogarth, *Devia Cypria*, Λονδίνο 1889, σ. 35, 36.
Λ. Φιλίππου, 'Η 'Ι. Μονή Χρυσοροϊατίσσης, *Κυπριακά Χρονικά*, Δ (1926), σ. 221, 222.
Ι. Π. Τσικνόπουλλος, *Ἡ Χρυσορρωγιάτισσα*, Λευκωσία 1964, 1965, σ. 4-11, 142, 192-198 (11 πίνακες μέ λεπτομέρειες τῆς χαλκογραφίας).
Φ. Πιομπῖνος, *Ἕλληνες Ἁγιογράφοι μέχρι τό 1821*, Ἀθήνα 1984, σ. 197.

1. Ι. Π. Τσικνόπουλλος, (βλ. Βιβλιογραφία), σ. 196, 198.

2. Λ. Φιλίππου, (βλ. Βιβλιογραφία), σ. 228, 229.

3. Ν. Β. Τωμαδάκης, Ἰωάννης Κορνάρος, Κρής Ζωγράφος, *Κρητικά Χρονικά*, Β (1948), σ. 253-264, καί Φ. Πιομπῖνος, (βλ. Βιβλιογραφία), σ. 196, 197.

4. Ι. Συκουτρῆς, Ποικίλα περί Κύπρου, *Κυπριακά Χρονικά*, Γ' (1925), σ. 155.

5. Ι. Συκουτρῆς, Μοναστήρια εἰς Κύπρον, *Κυπριακά Χρονικά*, Β' (1924), σ. 129. Τό ἀντιμήνσιο συνοδεύεται ἀπό τήν ἀκόλουθη ἐπιγραφή: *Θυσιαστήριον θεῖον καί ἱερόν τοῦ τελεῖσθαι ἐν αὐτῷ ἁγίαν θείαν ἱερουργίαν ἁγιασθέν ὑπό τῆς θείας χάριτος τοῦ Παναγίου καί ζωαρχικοῦ πνεύματος ἔχειν τε θυσίαν τοῦ ἱερουργεῖν ἐν παντί τόπῳ δεσποτείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καθιερωθέν δέ παρά τοῦ μακαριωτάτου θειοτάτου τε καί σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου ,αωη' ἐπιμελίᾳ τε καί ἰδίων ἐξόδων τῆς αὐτοῦ Μακαριότητος. Οὗτοι οἱ θρόνοι ἐχαλκοτυπώθησαν ἐν Λευκοσίᾳ τῆς Κύπρου, ,αωβ' Μετετυπώθη ἐπί Ἰωαννικίου Ἀρχιεπισκόπου ,αωμζ' Χείρ τοῦ ζωγράφου Ἰωάννου Κορνάρου Κρητός οἷς μνήσθητι δέσποτα.*

554. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΜΠΑΤΣΚΟΒΟ

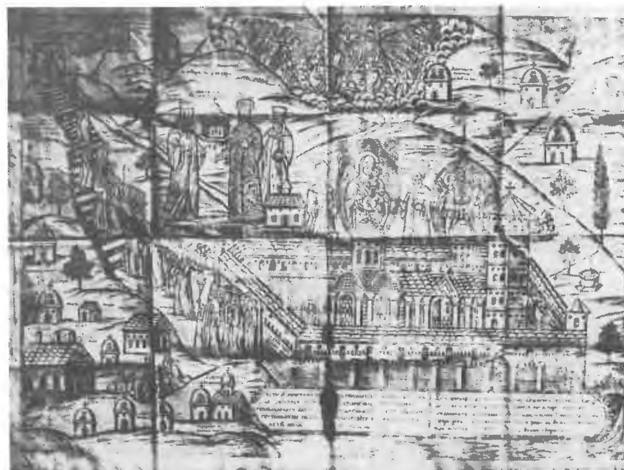
Χαλκογραφία. 0.665×0.470 μ.
1807. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Βιβλιοθήκη Ἰβάν Βλάσωφ, Plovdiv, Βουλγαρία.

Ἐπιγραφή σέ πλαίσιο, κάτω ἀπό τό μοναστήρι, ἀριστερά, *ΑΥΤΗ Η ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ Τ(ΗΣ ΕΝ) ΦΙΛΙΠΟΥΠΟΛΕΙ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΥΠΕ/ΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗΣ (ΕΠΟΝΟ)ΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΠΑΤΣΚΟΒΟΥ / ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΧΑΡΙΝ ΕΥ(ΛΟΓΙΑ)Σ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΠΡΑΓΜΑ/ΤΕΥΤΑΙΣ ΚΥΡΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ (ΡΟΝΑ) ΣΑΜΑΚΟΒΙΤΟΥ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΤΗ / ΑΥΤΗ ΜΟΝΗ (1807) Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας.* Δεξιά ταυτόσημη ἐπιγραφή σέ βουλγαρική γλώσσα.

Τό ὀρθογώνιο φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Μπάτσκοβο ἔχει χαραχτεῖ σέ ὁριζόντια διάταξη στούς πρόποδες ἑνός βουνοῦ· ποτάμι μέ δύο τοξωτά γεφύρια κυλάει μπροστά στό μοναστήρι, κάτω ἀπό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

Πάνω ἀπό τή μονή ὑπάρχουν τρεῖς μικρές παραστάσεις· στήν πρώτη ἀπό ἀριστερά, γύρω ἀπό τό ὁμοίωμα τοῦ καθολικοῦ εἰκονίζονται, σύμφωνα μέ τήν ἐπιγραφή, *οἱ κτίτορες τοῦ μοναστηρίου Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, Γρηγόριος ὁ Βασιλεύς, Ἀσπάσιος ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ.* Στό κέντρο ἡ Παναγία σέ δόξα, πλαισιωμένη ἀπό δύο ἄρχοντες, *οἱ τοῦ νάρθηκος κτίτορες Γεώργιος, Γαβριήλ ὁ Πατ(....).* Δεξιά εἰκονίζονται σέ δόξα οἱ Ταξιάρχες Μιχαήλ καί Γαβριήλ. Ἀπό τή μεγάλη πόρτα τῆς μονῆς προβάλλει, ἀριστερά, λιτανεία πού κατευθύνεται σέ ὕψωμα μέ σκαλιά, ὅπου εἶναι στημένη μεγάλη εἰκόνα τῆς Παναγίας· ἀπό τό σημεῖο αὐτό πηγάζει ἁγίασμα, πού κατεβαίνει σέ ρυάκι ὥς τή μονή. Πιό ψηλά, σέ ἄλλη

554

κορυφή, δεύτερη εἰκόνα τῆς Παναγίας· τά δυσανάγνωστα κείμενα δίπλα στίς εἰκόνες, γραμμένα ὅπως ὅλες οἱ ἐπιγραφές στά ἑλληνικά καί στά βουλγαρικά, θά πρέπει νά ἀναφέρονται στήν ἱστορία τοῦ πολύτιμου κειμηλίου τῆς μονῆς, τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Πετριτζονίσσης. Στόν οὐρανό ἡ Ἁγία Τριάς πλαισιωμένη ἀπό ἀγγέλους.

Τά παρεκκλήσια καί τά διάφορα κτίσματα συνοδεύονται ἀπό τίς ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές, ἀριστερά, *ὁ ἅγιος Γεώργιος, οἱ ἀνάργυροι, ὁ (ἅγιος) Δημήτριος, μετόχιον, ὁ Πρόδρομος, ὁ δρόμος τῆς Στενημάχου, ὁ ἅγιος Νικόλαος, τό Κοιμητήριον, ἡ Παναγία, καλές τό μεγάλο γεφύρι,* δεξιά, *οἱ δώδεκα ἀπόστολοι, ὁ ἅγιος Θεόδωρος, ὁ ἅγιος Νικόλαος, τό πηγάδι,* στή μονή, *ἡ μεγάλη πόρτα, τό κατώγειον, ὁ πύργος, ἡ μικρή πόρτα.*

Τό μοναστήρι τοῦ Μπάτσκοβο (τῆς Παναγίας τῆς Πετριτζονίσσης), ἀφιερωμένο στήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, βρίσκεται στήν ἐπαρχία τῆς Φιλιππούπολης (Plovdiv) κοντά στή Στενήμαχο. Ἱδρύθηκε τόν 11ο αἰώνα ἀπό τόν Ἴβηρα Γρηγόριο Πακουριάνο καί ἀνακαινίστηκε τόν 17ο αἰώνα. Στήν ἀνακαίνιση συνέβαλε μεταξύ ἄλλων ὁ ἄρχοντας Γεώργιος, πού χρηματοδότησε τό 1643 τήν εἰκονογράφηση τῆς τράπεζας καί τοῦ νάρθηκα.

Στά χρόνια τῆς ἀκμῆς της, ἀπό τό μεσαίωνα ὥς τούς νεότερους χρόνους, ἡ μονή ἀναδείχτηκε σέ ἀξιόλογο πνευματικό κέντρο μέ πλούσια βιβλιοθήκη, ὅπου μελετήθηκαν ἰδιαίτερα οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς[1].

Ἡ χαλκογραφία χαράχτηκε στή Βιέννη τό 1807 μέ ἔξοδα τοῦ πραματευτῆ Πέτρου Ρονᾶ ἀπό τό Σαμόκοβ, κωμόπολη σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τή Σόφια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Tomov, *Bulgarische Graphik*, πίν. 106, 107. Ὁ ἴδιος, *Estampes*, πίν. 10.

1. Ν. Α. Βέης, Βασκόβου μονή, *Ἐγκυκλ. Ἐλευθερουδάκη*, 3, σ. 32.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

555. Η ΜΟΝΗ ΡΙΛΑΣ - Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΡΙΛΑΣ

Χαλκογραφία. 0.55×0.43 μ.
1836, Ἰουλίου 18. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Ἄνθιμος Πελοποννήσιος.

Μουσεῖο μονῆς Ρίλας, Βουλγαρία (σώζεται ἡ χάλκινη πλάκα καί πρόσφατη ἀνατύπωση).

Ἐπιγραφές, κάτω ἀριστερά ἡ βουλγαρική καί δεξιά ἡ ἀνάλογη ἑλληνική, *Η ΕΙΚΩΝ ΑΥΤΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙC ΠΑΤΡΟC ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΡΙΛΛΑC / ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙCΤΑCΙΑ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΡΧΗΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ CΕΡΓΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΥΠΕΡ / CΩΤΗΡΙΑC ΚΑΙ ΜΝΗΜΗC ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΟΘΗ ΤΗ ΑΓΙΑ ΜΟΝΗ / ΤΑΥΤΗ ΙΝΑ ΔΙΔΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΤΟΙC ΕΙCΕΡΧΟΜΕΝΟΙC ΧΡΙCΤΙΑΝΟΙC ΧΑΡΙΝ ΕΥΛΑΒΕΙΑC / 1836 ΙΟΥΛΙΟΥ 18 ΧΕΙΡ ΑΝΘΙΜΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΙΟΥ.*

Σέ τετράγωνο πλαίσιο στό κέντρο τῆς χαλκογραφίας εἰκονίζεται ὁλόσωμος, μέ μοναχικό ἔνδυμα, ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Ρίλας, πού κρατεῖ εἱλητάριο μέ τό δεξί χέρι καί σταυρό μέ τό ἀριστερό. Στέκεται σέ τοπίο μέ ἐκκλησία στό βάθος.

Ἡ κεντρική παράσταση πλαισιώνεται ἐπάνω ἀπό τήν ἀπεικόνιση τῆς Ἁγίας Τριάδας, στά πλάγια ἀπό ὀκτώ σκηνές βίου καί θαυμάτων καί κάτω ἀπό τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῆς Ρίλας, πού ἐκτείνεται σέ ὅλο τό πλάτος τῆς εἰκόνας. Πομπή μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἡγούμενο τῆς μονῆς ὑποδέχεται τό σκήνωμα τοῦ ἁγίου, πού μεταφέρουν μοναχοί ἀπό δεξιά. Γύρω ἀπό τό μοναστήρι κῆπος καί μικρά βοηθητικά κτίσματα.

Οἱ ἐπιγραφές πού συνοδεύουν τά εἰκονίδια μέ τίς σκηνές εἶναι γραμμένες σλαβονικά καί ἑλληνικά· τά ἑλληνικά γράμματα εἶναι ξεθωριασμένα λόγῳ φθορᾶς τῆς πλάκας καί δέν διαβάζονται.

Γιά τόν Πελοποννήσιο χαράκτη Ἄνθιμο βλ. ἐδῶ σ. 91.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Tomov, *Bulgarische Graphik,* ἀρ. 121.

555

556

556. Η ΜΟΝΗ ΡΙΛΑΣ - Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΡΙΛΑΣ

Χαλκογραφία. 0.43×0.30 μ.
1847, Ἰουνίου 8. Καρυές Ἁγίου Ὄρους.
Χαράκτης: Θωμᾶς Σιδέρη Πέντω.

Μουσεῖο Μονῆς Ρίλας, Βουλγαρία (σώζεται ἡ χάλκινη πλάκα καί πρόσφατη ἀνατύπωσή της).

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τή σλαβονική ἀφιερωτική ἐπιγραφή, *διά χειρός Θωμᾶ Σηδέρη Πέντω ἐκ χώρας Κρουσιόβου τῆς 8 Ἰουνίου 1847 ἐν Καρίαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθωνα.*

Κάτω ἀπό τήν ὁλόσωμη μορφή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τῆς Ρίλας, πού κρατεῖ σταυρό καί εἱλητάριο καί πλαισιώνεται στά πλάγια ἀπό ὀκτώ ροκοκό εἰκονίδια μέ σκηνές τοῦ βίου του, παριστάνεται τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῆς Ρίλας, μέ δύο ψηλούς πύργους στήν πρόσοψη καί τό καθολικό στό κέντρο τῆς πλακόστρωτης αὐλῆς. Οἱ ἐπιγραφές πού συνοδεύουν τίς μικρές παραστάσεις εἶναι γραμμένες σέ κυριλλική γραφή καί μόνο κάτω ἀπό τόν ἅγιο, σέ μικρό πλαίσιο, διαβάζουμε ἑλληνικά *Εἰκών τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τῆς Ρίλλης τοῦ θαυματουργοῦ 1847.*

Γιά τό χαράκτη Θωμᾶ βλ. ἐδῶ σ. 44.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Tomov, *Bulgarische Graphik,* ἀρ. 148.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

557. Η ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΖΙΝΤΖΙΔΕΡΕ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

Λιθογραφία. 0.65×0.45 μ.
(1844). Κωνσταντινούπολη. (Λιθογρ. Λουίγι Βροχτόρφ).
Ζωγράφος: Κωνσταντῖνος Ἰγγλέσης.

Ἰδιωτική Συλλογή, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

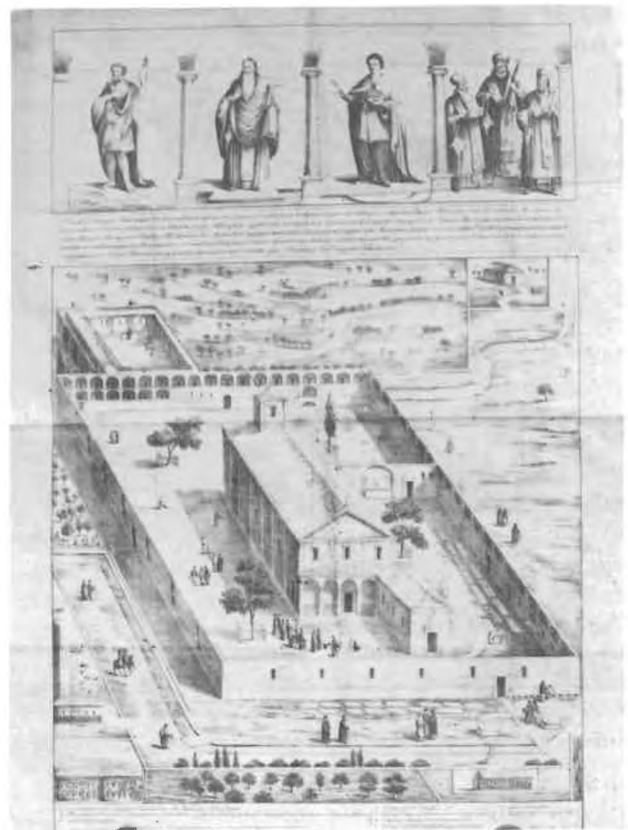
Ἐπάνω ἀπό τή μονή, *Τό κατά τήν Ἐπαρχίαν Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας πλησίον τοῦ χωρίου Ζιντζίτερε ἤδη κείμενον ἱερόν καί σεβάσμιον σταυροπηγιακόν Μοναστήριον τοῦ Τιμίου ἐνδόξου, προφήτου προ/δρόμου καί βαπτιστοῦ Ἰωάννου πρότερον ἐν ἔτει 439 μετά Χριστόν Μοναστήριον φλαβιαναῖς προσαγορεύετο. ὅπου ἔτι ὀκτωδεκαετής ὑπάρχων ὁ ἐκ Κώμης Μουταλάσκης τῆς Καππαδοκίας ὀρ/μούμενος Θεοφόρος Πατήρ ἡμῶν Σάββας ὁ Ἡγιασμένος τήν Μοναδικήν πολιτείαν ἀσκητικῶς διήνυσεν ὑπογραμμός τοῖς Μονάζουσι γενόμενος ἐν ἔτει δέ αωδ ἐκ βάθρων μεγαλοπρεπῶς, ὡς κάτωθι / ἰχνογραφικῶς ὁρᾶται ἀνοικοδομηθέν προτροπῇ μέν τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου κυρίου Γερμανοῦ, σπουδῇ δέ καί συνδρομῇ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν πρό χρόνων 12 ἤδη παρά τοῦ ἤδη ἐν αὐτῷ ἱεροπρεπῶς / Ἀρχιερατεύοντος Κυρίου Παϊσίου τοῦ καί πρώτου Ἡγουμένου αὐτοῦ ἐτιμήθη καί ὡς Μητρόπολις τῆς Ἐπαρχίας Καισαρείας.*

Κάτω ἀπό τή μονή οἱ ἐπεξηγήσεις τῶν παραπεμπτικῶν ἀριθμῶν πού σημειώνονται μέσα στήν παράσταση:

1. *Ὁ καθολικός ναός Τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου*
2. *Παρακλήσιον τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ὑποκάτω τοῦ ὁποίου εἶναι καί τό ὑπόγειον παρακλήσιον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος*
3. *Ἡ στέρνα ἡ μεγάλη*
4. *Τό θεολογικόν Σχολεῖον*
5. *Τό ἐν ἀγρῷ κείμενον παρακλήσιον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου*
6. *Τό ἐαρινόν κιόσκιον μέ τήν στέρναν του*
7. *σταῦλος τῶν βοῶν καί ἀγελάδων καί λοιπῶν ζώων*
8. *οἶκος τοῦ ψάλτου*
9. *Μεταξουργεῖον ἤ νέα σκήτη*

Πιό κάτω, μέ μικροσκοπικά γράμματα, *διά ζωγράφου Κωνστ(αντίνου) Ἰγγλέση. Συνδρομῇ μέν τοῦ Πρωτοσυγκέλου κυρίου Παναρέτου, ἐπιμελείᾳ δέ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου κυρίου Λεοντίου Λιθογρ. ὑπό Λουίγι Βρόχτορφ ἐν Κωνσ(ταντινουπόλει).*

Τό κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου στό Ζιντζίδερε τῆς Καππαδοκίας, εἶναι σχεδιασμένο ἀπό ψηλά, σέ ἔκταση ἔρημη μέ ἀραιή βλάστηση. Ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο, μέ τά κελιά γύρω ἀπό τήν ἐσωτερική αὐλή, ὅπου στό κέντρο ὀρθώνεται ὁ εὐρύχωρος ναός τοῦ Προδρόμου· στά δεξιά τῆς τοξωτῆς του πρόσοψης εἶναι προσκολλημένο τό χαμηλό παρεκκλήσιο τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, κάτω ἀπό τό ὁποῖο ὑπάρχει τό ὑπόγειο ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονα. Μιά χτιστή βρύση χωρίζει τό νοτιοανατολικό τμῆμα τῆς αὐλῆς ἀπό τό νοτιοδυτικό. Ἐπάνω ἀριστερά, πίσω ἀπό τά κελιά, τό μικρότερο τετράγωνο οἰκοδομικό συγκρότημα πού στεγάζει

557

τό Θεολογικόν Σχολεῖον, καί δεξιά, στούς ἀγρούς, τό παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου. Στό πρῶτο ἐπίπεδο, στήν παρυφή τῆς λιθογραφίας, παριστάνεται ἀπό ἀριστερά ὁ σταῦλος, ὁ οἶκος τῶν ψαλτῶν καί τό μεταξουργεῖο. Μπροστά στήν ἐκκλησία προχωρεῖ λιτανεία μοναχῶν καί ἄλλοι ἱερωμένοι καί λαϊκοί κινοῦνται σέ μικρές ὁμάδες στήν αὐλή καί στόν φαρδύ δρόμο ἔξω ἀπό τόν περίβολο. Οἱ λευκές ὀρθογώνιες πλάκες πού διακρίνονται στό ἔδαφος μοιάζουν μέ ταφόπετρες.

Στό ἐπάνω τμῆμα τῆς λιθογραφίας εἰκονίζονται ὁλόσωμοι, κάτω ἀπό τέσσερα τοξωτά ἀνοίγματα, οἱ τιμώμενοι στή μονή ἅγιοι, *Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ,* καί οἱ τρεῖς Ἱεράρχες, *Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ,* στούς ὁποίους εἶναι ἀφιερωμένο τό παρεκκλήσι τοῦ Θεολογικοῦ Σχολείου[1].

Ἡ κωμόπολη Ζιντζίδερε βρίσκεται σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας. Τό μοναστήρι τοῦ Προδρόμου ὀνομαζόταν παλαιότερα Μονή τῶν Φλαβιανῶν, ἀπό τό γειτονικό χωριό Φλαβιανά. Πάνω ἀπό τό παλαιό θαυματουργό ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονα, στό ὁποῖο προσέτρεχαν ἐκτός ἀπό τούς Ἕλληνες πολλοί Ἀρμένιοι καί Τοῦρκοι προσκυνητές, χτίστηκε στά χρόνια 1724-1728 ὁ πρῶτος ναός τοῦ Προδρόμου, πού ἀνακαινίστηκε τό 1804 ἀπό τόν ἱερομόναχο Γερμανό, τόν ἱδρυτή τοῦ Θεολογικοῦ Σχολείου.

Ἡγούμενος τῆς μονῆς στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ περασμένου αἰώνα ἦταν ὁ Παΐσιος ἀπό τά Φάρασα τῆς Καππαδοκίας (1780-1871), πού χειροτονήθηκε μητροπολίτης Καισαρείας τό 1832, ὁπόταν καί ἡ μονή ἀνακηρύχτηκε Μητρόπολη Καισαρείας. Ἀ-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

πό τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή συμπεραίνεται ὅτι ἡ λιθογραφία τυπώθηκε δώδεκα χρόνια μετά τή χειροτονία τοῦ Παϊσίου, δηλαδή τό 1844.

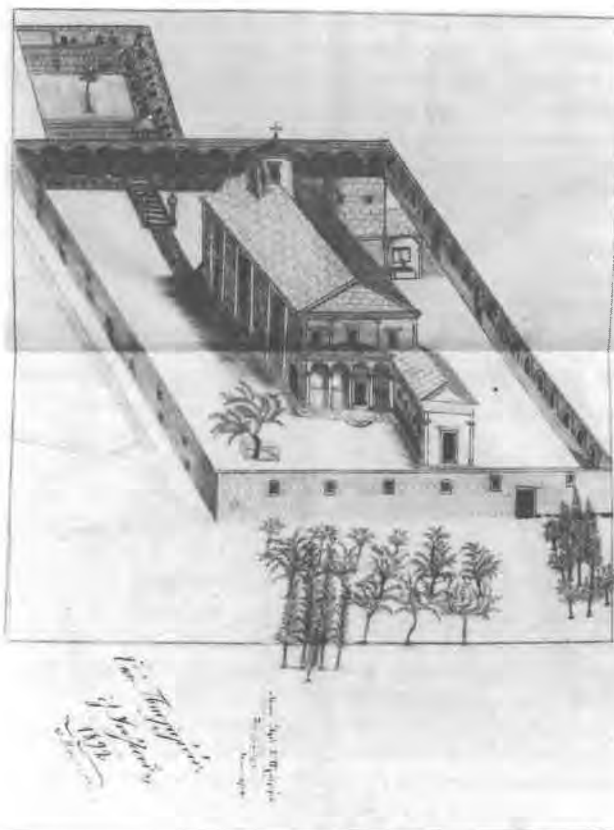
Στήν ἴδια μονή ἱδρύθηκαν ἀργότερα, ἀπό τόν δραστήριο καί πολύ μορφωμένο μητροπολίτη Καισαρείας Ἰωάννη Ἀναστασιάδη (1878-1902) τρία ἐκπαιδευτήρια, πού ἀνέπτυξαν λαμπρή δράση: τό 1882 τό γυμνάσιο πού ὀνομάστηκε «Ἡ κατά Καισάρειαν Ἱερατική Σχολή», τό 1891 τό ὀρφανοτροφεῖο ἀρρένων καί τό 1892 τό ὀρφανοτροφεῖο θηλέων[2].

Γιά τό ζωγράφο Κωνσταντῖνο Ἰνγλέση καί τό λιθογράφο Λουΐγη Βροχτόρφ, πού ὑπογράφουν τή λιθογραφία, δέν ἔχω πληροφορίες.

Παρατίθεται μία ἰχνογραφία πού ἀντιγράφει μέ ἀρκετή ἀδεξιότητα τό κεντρικό τμῆμα τῆς λιθογραφίας· τό χαρτί ἔχει διαστάσεις 0.60×0.43 μ. καί ἡ πλαισιωμένη παράσταση 0.39×0.38 μ. Στό πλάι σημειώνονται τά ἀκόλουθα: *Μονή Ἁγίου Ἰ. Προδρόμου Ζυνδζίνδερε Καισαρείας Ὑπό Πασχαλίδου ἐξ Ἰνδεσοῦ 1892 Ἐν Καισαρείᾳ.*

1. Α. Μ. Λεβίδης, *Αἱ ἐν Μονολίθοις Μοναί τῆς Καππαδοκίας καί Λυκαονίας*, Κωνσταντινούπολη 1899, σ. 68.

2. Ε. Ι. Τσαλίκογλου, *Ἑλληνικά Ἐκπαιδευτήρια καί Ἑλληνορθόδοξοι Κοινότητες τῆς περιφερείας Καισαρείας*, Ἀθήνα 1976, σ. 19 κ.ἑ.

Εικ. 1

558. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑ

Χαλκογραφία. 0.70×0.50 μ.
1847, Νοεμβρίου 14. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Κύριλλος μοναχός.

Συλλογή Ρώκ-Μελᾶ, Ἀθήνα.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Διονυσίου, Ἅγιον Ὄρος.
Ναός Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Νησί, Ἰωάννινα.
Μονή Ἁγίου Σάββα, Παλαιστίνη (σώζεται ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΑΒΒΑ ΤΟΥ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΥ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΜΕΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΧΑΤΖΗΙΛΑΡΙΩΝΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ ΔΙΑ ΕΞΟΔΩΝ ΔΕ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΙΣΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ / 1847 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 14 ΧΕΙΡ ΔΕ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ.*

Κάτω καί σέ ὅλο τό πλάτος τῆς χαλκογραφίας παριστάνεται, δίπλα σέ χείμαρρο, τό τριγωνικό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα στήν Παλαιστίνη. Στήν κορυφή τοῦ τριγώνου ὀρθώνεται ψηλός πύργος καί στήν ἐσωτερική αὐλή τό καθολικό καί τό θολωτό κενοτάφιο τοῦ ἁγίου Σάββα. Στίς ἐπάλξεις τοῦ κάστρου, κάτω δεξιά, προβάλλουν δεκαπέντε ἀνδρικές μορφές. Μπροστά ἀπό τή μονή δύο Ἄραβες γονατιστοί, δύο προσκυνητές καβαλάρηδες καί δύο μοναχοί. Ἀριστερά στή ρεματιά ἕνας ἀγωγιάτης μέ τρεῖς καμῆλες, πιό ψηλά δύο μοναχοί πεζοί, ἕνας καβαλάρης μέ ὀμπρέλα καί ἕνα νεαρό πρόσωπο. Στό βάθος πύργος.

558

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Πίσω ἀπό τό μοναστήρι ὀρθώνεται ἡ ἐπιβλητική μορφή τοῦ ἁγίου Σάββα πού στέκει ὁλόσωμος, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό εἰλητάριο μέ τήν ἐπιγραφή *OCTIC CΩMA ENIKHCEN OYTOC ΦYCIN ENIKHCEN O ΔE ΦYCIN NIKHCAC ΠANTOC YΠEP ΦYCIN EΓENETO.* Δίπλα του ἡ ἐπιγραφή *O AΓIOC CABBAC* καί στή γωνία, δεξιά, μικρή παράσταση τῆς Παναγίας στηθαίας, πού κρατεῖ εἰλητάριο μέ δυσανάγνωστη ἐπιγραφή. Τόν ἅγιο πλαισιώνουν ἀριστερά καί δεξιά ὀκτώ εἰκονίδια μέ σκηνές ἀπό τό βίο του, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές:

Ἀριστερά
O ΠYPINOC CTIΛOC ON YΔEN O AΓIOC EIC EKKΛICIAN THN NI(KTA)
O AΓIOC CABBAC EN TΩ CΠHΛAIΩ TΩN ΛEONTΩN
ΘAYMA TOY AΓIOY CABBA ΔIA THN KAMHΛON
H KHMHCHC TOY AΓIOY CABBA

Δεξιά
METAΛAMBANI TOYC KOΠIONTAC ΠATEPAC
O AΓIOC ΔIA ΠPOCEYXHC ΦYΓAΔEYEI TOYC EN TΩ KACTEΛIO μάρτυρας
O AΓIOC ΣABBAC ΠPOC TON BACIΛEA
O ΦONOC TΩN ΠATEPΩN

Κάτω ἀπό τά εἰκονίδια, δεξιά *MONACTIPION TOY AΓIOY CABBA,* ἀριστερά *TO PEMA TOY AΓIOY CABBA.*

Γιά τό χαράκτη Κύριλλο βλ. ἐδῶ σ. 37.

Παραθέτουμε (εἰκ. 1) μία ἀπεικόνιση τῆς ἴδιας μονῆς σέ μικρή (0.105×0.13 μ.), ἁπλούστερη ἀλλά ἀρκετά συγγενική σύνθεση, πού εἶχε χαράξει ὁ Χ. Ζεφάρ ἕναν αἰώνα νωρίτερα γιά τήν εἰκονογράφηση τῆς ἑλληνικῆς ἔκδοσης τοῦ Προσκυνηταρίου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ (Βιέννη 1749, σ. 49).

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα βρίσκεται στήν Παλαιστίνη κοντά στά Ἱεροσόλυμα, σέ ἀπόκρημνη τοποθεσία στήν ὄχθη τοῦ Πύρινου ποταμοῦ (Οὐάντι ἐλ Νάρ). Ἱδρύθηκε τόν 5ο αἰώνα ἀπό τόν ἅγιο Εὐθύμιο καί τό 502 συμπληρώθηκε καί ἀνακαινίστηκε ἀπό τόν ἅγιο Σάββα. Τό 614 ἀσκήτευαν στή μονή 5.000 μοναχοί.

Ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Ἡγιασμένος (439-532) καταγόταν ἀπό τή Μουταλάσκη τῆς Καππαδοκίας. Μαθητής τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, ἀφιερώθηκε στόν ἀσκητικό βίο καί συγκρότησε μοναχική κοινότητα στήν ὁμώνυμη μονή του. Πέθανε στό μοναστήρι, τό λείψανό του ὅμως μεταφέρθηκε στή Βενετία[1].

1. Βλ. *Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ἐλευθερουδάκη,* τ. 11, σ. 262, 263.

Εἰκ. 1

559

559. Η ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΣΤΟ ΤΑΓΑΝΡΟΓΚ

Λιθογραφία. 0.89×0.44 μ.
1849, Μαΐου 6. (Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἰδιωτικό παρεκκλήσιο Ἁγίας Σωτήρας, Καλά Πηγάδια, Ὕδρα.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ἐπιγραφές, κάτω ἀπό τήν παράσταση:

Δεξιά, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΝ ΤΑΙΓΑΝΡΟΓΩ ΓΡΑΙΚΙΚΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΚΟΥ / ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΕΝΤΟΣ / ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΘΕΝΤΟΣ ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩ ΤΑΦΩ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ / ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΑΥΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΙΠΠΕΩΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΒΑΡΒΑΚΗ / ΤΩ 1815 ΕΤΕΙ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 30 ΕΛΙΘΟΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΤΥΠΩΘΗ ΔΑΠΑΝΗ ΜΟΝΑ/ΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΙΝΑ ΔΙΑΝΕΜΗΤΑΙ ΤΟΙΣ ΕΝ / ΑΥΤΩ ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΣΙΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΕΝΕΚΑ 1849 Μαΐου 6.*

Ἀριστερά τό ταυτόσημο κείμενο στά ρωσικά.

Γύρω ἀπό τό μνημεῖο πού χωρίζει τίς ἐπιγραφές, *Ο ΕΝ ΤΩ ΝΑΩ ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΗΜΠΕΡΑΤΟΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ.*

Ἀπό κάτω ἡ ἴδια ἐπιγραφή στά ρωσικά.

Ἡ πρόσοψη τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος μέ τούς τρεῖς ἀναγεννησιακούς της τρούλους ἔχει σχεδιαστεῖ στό κέντρο τῆς εἰκόνας, μπροστά σέ εὐρύχωρη πλατεία. Ὁ μεσαῖος ψηλότερος τροῦλος ὀρθώνεται πίσω ἀπό τήν κεντρική νεοκλασική εἴσοδο, οἱ ἄλλοι δύο πάνω ἀπό τίς πλαϊνές τοξωτές πόρτες. Στό βάθος, ἀριστερά καί δεξιά, διακρίνονται σιδερένιες καγκελόπορτες πού ὁδηγοῦν σέ χαμηλότερα κτίσματα. Ἀπό πάνω ἡ δίγλωσση ἐπιγραφή, ἑλληνική καί ρωσική, *ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΚΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΟΝ,* πιό ψηλά παράσταση τῆς Ἁγίας Τριάδος καί στά πλάγια, γονατιστοί σέ σύννεφο, *Ο ΑΓΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΝΕΥΣΚΗ* καί *Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ).*

Στήν πλατεία κινοῦνται μικρές ὁμάδες πολιτῶν μέ ἐνδύματα ἐποχῆς (οἱ ἄνδρες μέ ρεδιγκότες καί ἡμίψηλο, οἱ γυναῖκες μέ κρινολίνα), δεξιά δύο καβαλάρηδες καί ἀριστερά, μπροστά στό μνημεῖο τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄, ἡ σκοπιά καί ὁ στρατιώτης φρουρός.

Τήν παράσταση περιβάλλει λεπτό πλαίσιο μέ φυτική διακόσμηση στίς γωνίες.

Στό Taganrog (Ταϊγάνι) τῆς Νότιας Ρωσίας, στίς ἀκτές τῆς Ἀζοφικῆς, ἀνθοῦσε τόν περασμένο αἰώνα πλούσια ἑλληνική κοινότητα. Τό μετόχι τοῦ Παναγίου Τάφου πού παριστάνεται στή λιθογραφία, καθώς καί ἡ ἀφιερωμένη στούς ἁγίους Κωνσταντῖνο καί Ἑλένη ἑλληνική ἐκκλησία τῆς κοινότητας[1], εἶναι ἀπό τά πολυάριθμα κοινωφελή ἱδρύματα πού ἔκτισε ὁ ἐθνικός εὐεργέτης Ἰωάννης Βαρβάκης (+1825) τόσο στό Ταϊγάνι, ὅσο καί στήν ἕδρα τῶν ἐπιχειρήσεών του, στό Ἀστραχάν τῆς Κασπίας. Ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ (1777-1825) τοῦ εἶχε παραχωρήσει στό Ἀστραχάν τό προνόμιο τῆς ἐλεύθερης ἁλιείας καί ἐκεῖ πρῶτος ἀνέπτυξε τή συσκευασία τοῦ χαβιαριοῦ, ἀπό τήν ἐμπορία τοῦ ὁποίου δημιούργησε τήν τεράστια περιουσία του.

Τό εἰκονιζόμενο στό κάτω μέρος τῆς λιθογραφίας μνημεῖο θά πρέπει νά εἶναι τό κενοτάφιο τοῦ Ἀλέξανδρου τοῦ Α΄, πού πέθανε στό Ταϊγάνι κατά τή διάρκεια τῆς περιοδείας του στή Νότια Ρωσία, κηδεύτηκε ὅμως στήν Πετρούπολη, στό βασιλικό νεκροταφεῖο τοῦ Πετροπαβλόφσκ.

Παραθέτουμε ἕνα χαρακτηριστικό ἀπόσπασμα ἀπό τίς ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις ἑνός Ἕλληνα δημοσιογράφου, πού ἐπισκέφθηκε τό Ταϊγάνι στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα: «Εἰς τό Ταϊγάνι εὑρῆκα ἄριστα συντηρουμένην Ἑλληνικήν Κοινότητα, διατηροῦσαν ἀξιοπρεπῆ ἐκκλησίαν ἐν ᾗ ψάλλεται ἡ τετράφωνος κατά τό ρωσικόν σύστημα μουσική... Ἀλλ' ἔχουν ἰδιαίτερον ναΐσκον ὅπου ψάλλεται ἀμιγής ἡ Βυζαντινή μουσική, τό μικρόν Μοναστηράκι, τό ὁποῖον εἶναι μετόχιον τοῦ Παναγίου τάφου, ἱδρυθέν ὑπό φιλοπάτριδος Ψαριανοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Βαρβάκη, μέ τόν ρυθμόν του τόν Βυζαντινόν, μέ τό εὐπρεπές οἴκημά του... Τό Μοναστηράκι αὐτό εὑρίσκεται ἐντός τῆς πόλεως, πολλοί δέ ὁμογενεῖς προτιμοῦν τοῦτο ἀπό τῆς ἐκκλησίας τῆς Κοινότητος, διά τήν ἐπικρατήσασαν τάξιν καί τήν ἱστορικήν του ἀξίαν»[2].

1. Βλ. ἐδῶ σ. 305 τή χαλκογραφία τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης ἀρ. 333.

2. Γ. Π. Παρασκευόπουλος, *Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς,* Ἀθήνα 1898, σ. 74.

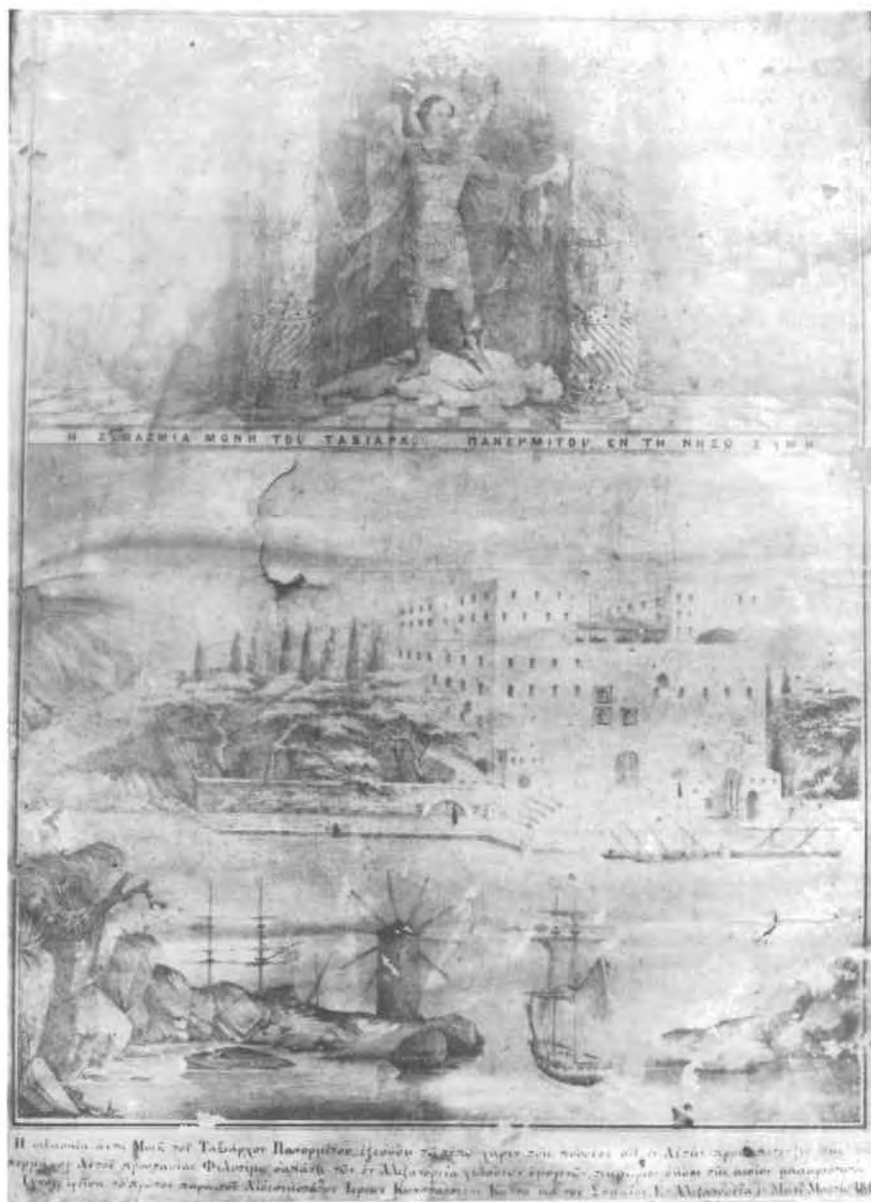
Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΣΥΜΗΣ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
560	1860	Μονή Πανορμίτη Σύμης		Ἀλεξάνδρεια
561	1879	Μονή Πανορμίτη Σύμης	J. Tersolo	Παρίσι
562	1879	Μονή Πανορμίτη Σύμης		—
563	Δ΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Μονή Πανορμίτη Σύμης		—

Τό περίφημο μοναστήρι τοῦ Πανορμίτη τῆς Σύμης, πού ἱδρύθηκε τόν 18ο αἰώνα, εἰκονίζεται σέ τέσσερις πολύ συγγενικές λιθογραφίες. Ἡ λιθογραφική πλάκα μιᾶς πέμπτης παραλλαγῆς, πού δέν δημοσιεύεται ἐδῶ, ἐκτίθεται στήν αἴθουσα ἀφιερωμάτων τῆς μονῆς καί συνδυάζει στοιχεῖα ἀπό τή λιθογραφία ἀρ. 562 (τό τοπίο καί τή μονή) καί ἀπό τήν ἀρ. 563 (τή μορφή τοῦ ἀρχαγγέλου). Εἶναι ἀχρονολόγητη καί χωρίς ἐπιγραφές[1].

1. Τό πάχος τῆς πλάκας εἶναι 0.07, τό ὕψος 0.655 καί τό πλάτος 0.49 μ. Τίς πληροφορίες αὐτές, καθώς καί τή φωτογραφία τῆς λιθογραφίας ἀρ. 562, ὀφείλω στόν κ. Μιχαήλ Πετραδάκη τόν ὁποῖο θερμά εὐχαριστῶ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

560

560. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΣΥΜΗΣ

Λιθογραφία. 0.51 × 0.33 μ.
1860, Μάρτιος. Ἀλεξάνδρεια.
Ἰχνογράφος: Κωνσταντῖνος Καντουριᾶς.

Μονή τῆς Ὁδηγήτριας, Ἀνατολική Κρήτη.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἡ σεβασμία αὕτη Μονῆ τοῦ Ταξιάρχου Πανορμίτου, ἐξεδόθη τῷ τύπῳ χάριν τοῖς ποθοῦσι σέβας Αὐτήν πρός ἐπίσκεψιν τῆς / Ὑπερμάχου Αὐτοῦ προστασίας, Φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοθέων ὁμογενῶν, τεκμήριον αἰώνιον τῆς ἀιδίου μακαριότητος / Ἰχνογραφεῖσα τό πρῶτον παρά τοῦ Αἰδεσιμωτάτου Ἱερέως Κωνσταντίνου Καντουριά τοῦ Συμαίου. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν Μηνί Μαρτίῳ 1860.*

Μία στενή ταινία, μέ τήν ἐπιγραφή *Η ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΠΑΝΕΡΜΙΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΝΗΣΩ ΣΥΜΗ,* χωρίζει τή λιθογραφία σέ δύο ἄνισες ζῶνες. Στή φαρδύτερη, κάτω, παριστάνεται στό βάθος μικροῦ κόλπου τό ἐπιβλητικό πολυώροφο κτιριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Πανορμίτη, μέ μικρές βάρκες ἀραγμένες στήν προκυμαία. Στό πρῶτο ἐπίπεδο τόν κόλπο κλείνουν δεξιά χαμηλά βράχια καί ἀριστερά μία στενή λουρίδα ξηρᾶς, μ' ἕναν ἀνεμόμυλο στήν ἄκρη καί κατάρτια καραβιῶν, πού προβάλλουν ἀπό πίσω. Ἀπό τήν εἴσοδο τοῦ κόλπου περνάει ἱστιοφόρο πού κατευθύνεται πρός τό μοναστήρι.

Στήν ἐπάνω ζώνη, σέ πλακόστρωτο ἐσωτερικό χῶρο, ἀνάμεσα ἀπό διπλές κολόνες καί δύο κρεμαστά καντήλια, εἰκονίζεται ὁλόσωμος ὁ ταξιάρχης Μιχαήλ, μέ γυμνό σπαθί στό δεξί χέρι καί στό ἀριστερό τήν ψυχή τοῦ φιλάργυρου πλουσίου, πού διακρίνεται ξαπλωμένος κάτω ἀπό τά πόδια τοῦ ἀρχαγγέλου.

Ὁ ἱερέας Κωνσταντῖνος Καντουριᾶς, πού «ἰχνογράφησε τό πρῶτον» τήν παράσταση στήν Ἀλεξάνδρεια, ἐμφανίζεται ἔμπειρος στό σχέδιο καί γνώστης τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰκονογραφικῆς τεχνοτροπίας.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

561. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΣΥΜΗΣ

Λιθογραφία. 0.55×0.37 μ.
,αωοθ' (1879). Παρίσι. (Λιθογραφεῖο J. Marie).
Σχεδιαστής, λιθογράφος: J. Tersolo.

Συλλογή Ἀλεξάνδρας Vitti, Ὕδρα.
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφές κάτω ἀπό τήν παράσταση:

Μέ μικρά γράμματα, ἀριστερά, *J. Tersolo Dess. Lith.*, δεξιά, *Lith. J. Marie Faub. St. Denis 83 Paris.*

Χαμηλότερα, μέ κεφαλαῖα, *Η ΕΝ ΠΑΝΟΡΜΩ ΣΥΜΗΣ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡ/-ΜΙΤΟΥ ,ΑΩΟΘ'.*

Παραλλαγή τῆς λιθογραφίας ἀρ. 560, πού χαράχτηκε καί τυπώθηκε στό Παρίσι. Τό μοναστήρι παριστάνεται ἀπό πιό μακριά, μπροστά σέ χαμηλή ὀροσειρά. Στήν εἴσοδο τοῦ κόλπου, ἀριστερά ἀπό τό ἱστιοφόρο, τό τοπίο μέ τόν ἀνεμόμυλο ἔχει περιοριστεῖ. Λείπει ἡ διαχωριστική γραμμή καί ἐπάνω, στόν ἑνιαῖο κάμπο, ὁ ταξιάρχης Μιχαήλ παριστάνεται σέ σύννεφα, στήν ἴδια περίπου σύνθεση.

561

562. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΣΥΜΗΣ

Λιθογραφία.
,αωοθ' (1879).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐρημοκλῆσι στίς Σπέτσες.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η ΕΝ ΠΑΝΟΡΜΩ ΣΥΜΗΣ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ ΑΩΟΘ.*

Τό εἰκονογραφικό θέμα τῶν λιθογραφιῶν ἀρ. 560 καί 561 σέ ἄλλη σύνθεση. Ἀπό τόν στενό δίαυλο τοῦ κόλπου περνοῦν δύο ἱστιοφόρα καί μέσα στό λιμάνι ὑπάρχουν βάρκες καί ἀραγμένα ἀτμόπλοια. Στό μοναστήρι ἔχουν προστεθεῖ δύο πτέρυγες, μία τριώροφη μέ καμάρες ἀριστερά, καί μία διώροφη δεξιά, μέ τό ψηλό καμπαναριό στό κέντρο. Στόν οὐρανό ὁ ταξιάρχης περιβάλλεται ἀπό δόξα μέ ἀραιές φαρδιές ἀκτίνες.

562

563. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΣΥΜΗΣ

Λιθογραφία.
Δ' τέταρτο 19ου αἰ.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἰδιωτική συλλογή, Σύμη.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Η ΕΝ ΣΥΜΗ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ ΜΟΝΗ / ΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΜΙΤΟΥ.*

Ἀχρονολόγητη λιθογραφία, πανομοιότυπη μέ τή λιθογραφία ἀρ. 562 τοῦ 1879, μέ διαφορετική ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

564. Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ

Χαλκογραφία. 0.58×0.42 μ.
1893, 15 Ὀκτωβρίου. Καρυές Ἁγίου Ὄρους.
Χαράκτης: Διονύσιος μοναχός σταμπαδόρος.

Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, μέσα ἀπό τό πλαίσιο, *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΕΓΑΛΟΜ(ΑΡΤΥΡΟΣ) ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ / ΕΝ ΑΥΤΗ ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΑΜΙΟΥ ΑΥΤΗΣ ΙΝΑ ΔΩΡΕΑΝ ΧΑΡΙΖΗΤΑΙ ΤΟΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ.* Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΣΤΑΜΠΑΔΟΡΟΥ ΕΙΣ ΚΑΡΕΑΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ ΤΗ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1893.*

Τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας παριστάνεται στό κάτω μισό τμῆμα τῆς χαλκογραφίας, μέ τήν εἴσοδό του στό πλάι δεξιά. Στήν πρόσοψη τῆς μονῆς ὑπάρχει τοξοστοιχία μέ ἑπτά καμάρες, πού βλέπουν σέ κῆπο μέ παρτέρια σχεδιασμένα χωρίς προοπτική. Τό καθολικό, μέ τρεῖς τρούλους καί ἔξι τοξωτά παράθυρα, ὀρθώνεται στό κέντρο τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς, μέ τό μεγάλο ἐπιβλητικό καμπαναριό στή γωνία ἀριστερά. Στή δεξιά πλευρά τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους ἡ πόρτα τῆς μονῆς προστατεύεται ἀπό στέγαστρο σέ σχῆμα κουβουκλίου. Στόν περίβολο, δεξιά, διάφορα μικρά κτίσματα, μοναχοί, δύο πολεμιστές μέ φέσια καί πρός τά πάνω, δίπλα στή βρύση, ἕνα ἄλογο. Ἀριστερά μικρό παρεκκλήσιο ἀνάμεσα σέ δέντρα, καί ἄλλα δέντρα πιό ψηλά, στό λόφο πού προβάλλει πίσω ἀπό τή μονή.

Πίσω ἀπό τό μοναστήρι στέκουν στή σειρά οἱ ἀκόλουθοι ἅγιοι: *Ο ΑΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΙΕΡΟΔΙΑΚΩΝ* μέ μοναχικό ἔνδυμα, πού κρατεῖ μέ τό ἀριστερό χέρι ὁμοίωμα ἐκκλησίας, *Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΩΝΑΣ* μέ στολή ἐπισκόπου, *Η ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΩ* ντυμένη βασίλισσα καί *Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ,* πού κρατοῦν ἀνάμεσά τους ὁμοίωμα τῆς μονῆς, *Ο ΑΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ Ο ΓΕΡΩΝ* καί *Ο ΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ,* καί οἱ δύο μέ μοναχικό ἔνδυμα.

Ἀπό πάνω ἡ Παναγία μέ τόν Χριστό, στόν τύπο τῆς Πλατυτέρας, ἀριστερά καί δεξιά δύο ἄγγελοι καί ἡ ἐπιγραφή *ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΝΕΟΙ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΕΣ.*

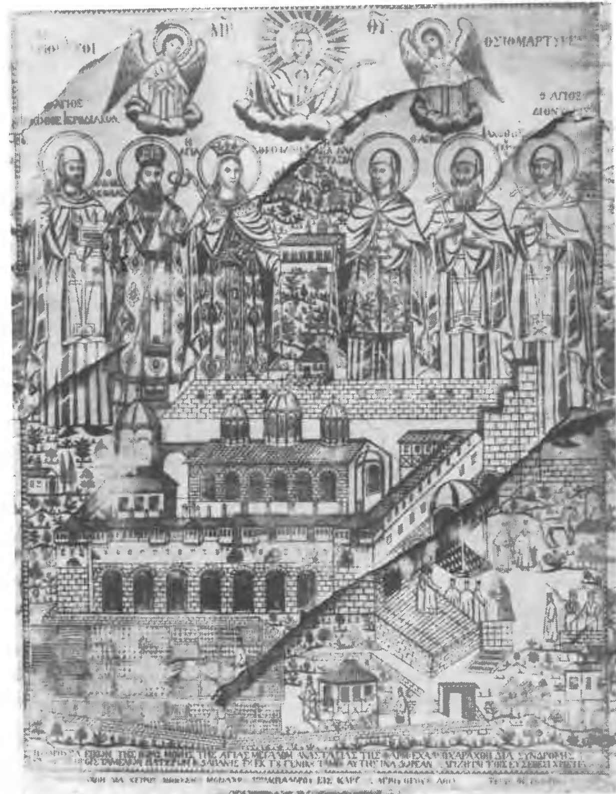
Τό μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, πού βρίσκεται σέ ἀπόσταση 35 χιλιομέτρων ἀπό τή Θεσσαλονίκη, ἱδρύθηκε τό 888 ἀπό τή βασίλισσα Θεοφανώ, σύζυγο τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Καταστράφηκε καί ξαναχτίστηκε τό 1525 ἀπό τόν ἅγιο Θεωνᾶ, τόν κατόπιν ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης[1]. Στή μονή φυλάγονται τά λείψανα τριῶν νεομαρτύρων, τοῦ ὁσίου Ἰακώβου καί τῶν μαθητῶν του, τοῦ ἱεροδιακόνου Ἰακώβου καί τοῦ μοναχοῦ Διονυσίου, πού θανατώθηκαν ἀπό τούς Τούρκους τό 1520.

Ὁ σταμπαδόρος μοναχός Διονύσιος πρέπει νά εἶναι ὁ ἴδιος πού χάραξε τίς χαλκογραφίες τῆς Γαλακτοτροφούσας τό 1870 (ἀρ. 88), τοῦ Ἁγίου Ὄρους τό 1880 (ἀρ. 429), τῶν ἁγίων Στεφάνου καί Συμεών (ἀρ. 363) καί Μεθοδίου καί Κυρίλλου (ἀρ. 360) τό 1890. Στά τέσσερα παραπάνω ἔργα ὑπογράφει ὡς Διονύσιος μοναχός, χωρίς νά ἀναφέρει ὅτι εἶναι σταμπαδόρος.

563

564

1. *Νέον Ἐκλόγιον,* Μνήμη τοῦ ὁσίου καί θεοφόρου πατρός ἡμῶν Θεωνᾶ, σ. 383-386.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

565. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΙΓΚΗΠΟ

Λιθογραφία. 0.28×0.21 μ.
Δ' τέταρτο 19ου αἰ. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο τυπωμένο σέ ὕφασμα).

Ἐπιγραφές:

Ἐπάνω, *Η ΕΝ ΠΡΙΓΚΗΠΩ / ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ.*

Κάτω, *Κανόνα πίστεως καί εἰκόνα πραότητος, ἐγκρατείας διδάσκαλον ἀνέδειξέ σε τῇ ποίμνῃ σου ἡ / τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· διά τοῦτο ἐκτήσω τῇ ταπεινώσει τά ὑψηλά τῇ πτωχείᾳ τά πλούσια. / Πάτερ Ἱεράρχα Νικόλαε πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τάς ψυχάς ἡμῶν.*

Στήν πάνω ζώνη τῆς χαλκογραφίας ὁ ἅγιος Νικόλαος, μέ ἀρχιερατική στολή, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό κλειστό βιβλίο. Ἐπάνω, σέ νεφέλες, οἱ μικρές μορφές τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Παναγίας· στό κέντρο ἡ ἐπιγραφή *Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.*

Στήν κάτω στενή ζώνη δύο εἰκονίδια μέ θαύματα τοῦ ἁγίου· ἀριστερά σώζει ἕνα πλοῖο σέ τρικυμισμένη θάλασσα, δεξιά παρακολουθεῖ δύο ἀγγέλους πού κρημνίζουν ἀρχαῖο ἄγαλμα.

Ἡ γυναικεία μονή τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πού ἦταν ἐνοριακός ναός τοῦ χωρίου Καρύα τῆς νήσου Πριγκήπου, χτίστηκε ἤ ἀνοικοδομήθηκε ἀπό τήν Εἰρήνη τήν Ἀθηναία[1].

1. Γεδεών, *Ἑορτολόγιον,* σ. 282, 283.

565

566

566. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗΣ ΣΙΝΑΣΟΥ

Λιθογραφία. 0.31×0.235 μ.
Τέλη 19ου αἰ. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Ἀκύλα Μήλλα, Ἀθήνα (ἀντίτυπο τυπωμένο σέ ὕφασμα).

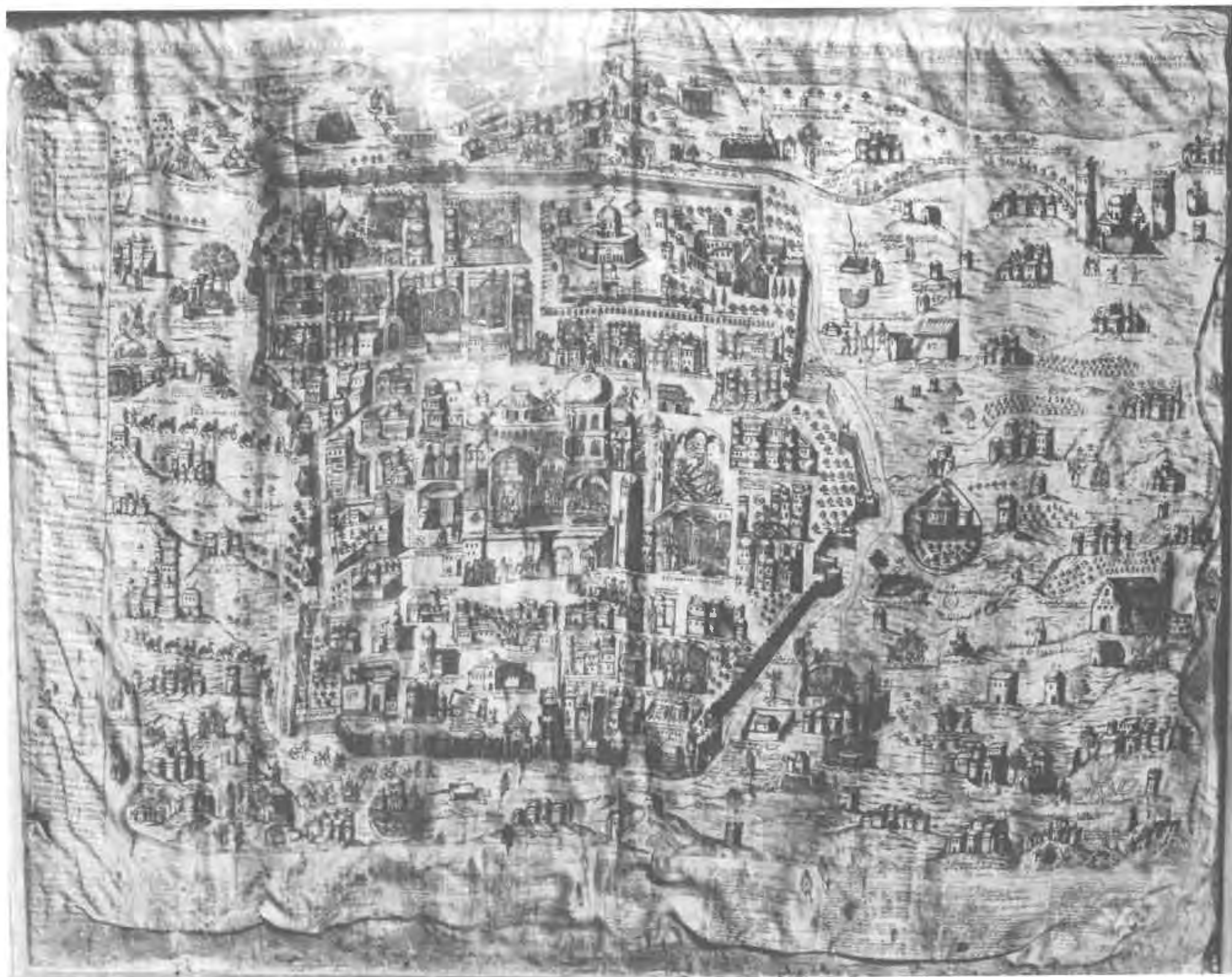
Ἐπιγραφές, μέσα στήν εἰκόνα, *Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ,* κάτω, *Η ΕΝ ΣΥΝΑΣΩ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ.*

Ὁ ἅγιος Νικόλαος, μέ στολή καί μίτρα ἐπισκόπου, εἰκονίζεται ὥς κάτω ἀπό τή μέση, εὐλογεῖ μέ τό δεξί καί κρατεῖ μέ τό ἀριστερό κλειστό σταχωμένο βιβλίο.

Ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Νικολάου βρισκόταν ἔξω ἀπό τήν κωμόπολη Σινασό (τήν ἀρχαία Ναζιανζό) στήν Καππαδοκία. Ὁ ναός τῆς μονῆς, λαξευμένος στόν μαλακό βράχο, χωροῦσε δύο χιλιάδες ἄτομα. Τά τέσσερα διαμερίσματά του ἦταν ἀφιερωμένα στούς ἁγίους Νικόλαο, Σάββα, Μηνᾶ καί στήν ἁγία Βαρβάρα. Ὁ ἐτήσιος πανηγυρισμός τῆς μονῆς, πού συγκέντρωνε πολυάριθμους προσκυνητές, ντόπιους καί ξένους, χριστιανούς καί μωαμεθανούς, διαρκοῦσε ἔξι μέρες, ἀπό τίς 2 ὥς τίς 8 Δεκεμβρίου. Οἱ ἑορτές ἔληγαν μέ τή λιτάνευση τῶν εἰκόνων τῆς μονῆς στήν πόλη τῆς Σινασοῦ καί μέ λειτουργία στόν ἐκεῖ ναό τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης, «ἔνθα καί διανέμονται ἐνθύμια τῆς πανηγύρεως ἤτοι λιθογραφημέναι ἐπί χάρτου εἰκόνες τοῦ ἁγίου Νικολάου»[1]. Ἀπό τίς εἰκόνες αὐτές ἕνας περιορισμένος ἀριθμός, πού προοριζόταν γιά ἐπίσημα πρόσωπα, θά πρέπει νά τυπωνόταν σέ ὕφασμα, ὅπως τό ἀντίτυπο πού δημοσιεύεται.

1. Ι. Σ. Ἀρχέλαος, *Ἡ Σινασός,* Ἀθήνα 1899, σ. 75.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

567

Β. ΤΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ

567. Η ΑΓΙΑ ΠΟΛΙΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Χαλκογραφία. 0.72×0.88 μ.
(Γύρω στό 1723). Βιέννη.
Χαράκτης: Φραγκῖσκος Ἀμβρόσιος Διέτελλ.

Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς, Σιάτιστα.

Ἐπιγραφές:

Ἐπάνω, *ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΛΗΘΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΑ ΕΣΩ ΚΑΙ ΕΞΩ ΚΑΙ ΚΥΚΛΩ ΑΥΤΗΣ πληρεστέρα καί εὐκρινεστέρα τῶν Προτέρων Τυπωθεῖσα ἐπί Μακαριωτάτου καί Σοφωτάτου Κυρίου ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Πατριάρχου ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ καί τοῦ Πανοσιωτάτου Μητροπολίτου Μπελιγραδίου Κυρίου Κυρίου Μωυσῆ Πετροβίτζη ἐπιστασίᾳ μέν Γεωργίου Τραπεζουντίου Ὑπομενᾶ Ι.Φ. ἐπιμελείᾳ δέ Γερμανοῦ ἱερομονάχου καί Ἀρχιμανδρίτου Ἁγίου Τάφου καί ἀφιερωθεῖσα τῷ τῆς αὐτῆς Ἁγίας Γῆς ΒΑΣΙΛΕΙ καί ΚΥΡΙΩ ΑΝΤΙΔΙΔΟΤΑΙ ΧΑΡΙΝ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ*

Μέσα στήν παράσταση, πάνω ἀπό τίς λατινικές ἐπιγραφές, *Φραγκῖσκος Ἀμβρόσιος Διέτελλ. Χαλκογράφος Ἀκαδημικός.*

Ἡ ὀχυρωμένη πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ, μέ τά πιό ἀξιόλογα χριστιανικά καί μουσουλμανικά μνημεῖα της πού περιβάλλουν τήν ἐπιβλητική ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως μέ τόν μεγάλο τροῦλο, ἔχει σχεδιαστεῖ στό κέντρο τῆς εἰκόνας λίγο πρός τά ἀριστερά. Ὁρισμένα κτίσματα, ὅπως ὁ Πανάγιος Τάφος, τό παλάτι τοῦ Πιλάτου, ἡ Προβατική Κολυμβήθρα, τό σπίτι ὅπου γεννήθηκε ἡ Παναγία καί μερικά ἀκόμη, παριστάνονται σέ τομή καί στόν ἐσωτερικό χῶρο πού ἀποκαλύπτεται εἰκονίζονται θρησκευτικές σκηνές.

Ἔξω ἀπό τά τείχη ἔχει ἀποδοθεῖ μέ χαρτογραφική ἀντίληψη τό τοπίο πού ἁπλώνεται γύρω ἀπό τήν Ἁγία Πόλη, μέ ὅλες τίς γνωστές ἀπό τίς Γραφές τοποθεσίες τῆς Παλαιστίνης σκορπισμένες σέ πλαγιές καί πεδιάδες, ἀλλοῦ ἀραιά καί ἀλλοῦ σέ πυκνή διάταξη, ἀνάμεσα ἀπό τίς ὁποῖες περνοῦν καραβάνια μέ καμῆλες καί στρατιῶτες, ἤ εἰκονίζονται μικρές θρησκευτικές σκηνές καί ἅγια πρόσωπα. Ἐπάνω τό τοπίο καταλήγει ἀριστερά στόν Ἰορδάνη ποταμό καί δεξιά στή Νεκρά Θάλασσα.

Στίς ἄκρες τῆς παράστασης, στό κέντρο τῆς κάθε

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

πλευρᾶς, σημειώνονται τά τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα: ἐπάνω *ΑΝΑΤΟΛΗ*, δεξιά *ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ*, κάτω *ΔΥΣΙΣ*, ἀριστερά *ΑΡΚΤΟΣ*.

Μέσα στήν εἰκόνα, δίπλα σέ κάθε παράσταση ὑπάρχουν ἀραβικοί καί μερικοί ἑλληνικοί ἀριθμοί, καθώς καί μικρές ἐπεξηγηματικές ἐπιγραφές, πού δέν εἶναι παντοῦ εὐδιάκριτες. Ὅσες ἐπιγραφές δέν χώρεσαν στήν εἰκόνα, ἔχουν σημειωθεῖ στό ἀριστερό περιθώριο τῆς χαλκογραφίας, ἐνῶ στό κάτω περιθώριο, σέ ἑπτά στῆλες, ὅλες οἱ ἑλληνικές ἐπιγραφές ἔχουν ἀποδοθεῖ στά λατινικά· τῶν τελευταίων ἡ ἀνάγνωση εἶναι δύσκολη, γιατί τό χαρτί εἶναι ξεθωριασμένο καί τσαλακωμένο στό σημεῖο αὐτό καί ἔχει πολλές φθορές.

Ἐπιγραφές μέσα στήν πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ:

1. *Πόρτα τοῦ Δαυίδ*
2. *Ἀκρόπολις καί τείχη τοῦ Δαβίδ*
3. *Οἶκος τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ*
4. *Μοναστῆρι Ἀρμενίων ἔνθα καί ὁ οἶκος Ἄννα τοῦ ἀρχιερέως ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ναός τῶν Ἀρμενίων*
5. *οἰκία τῆς (...)*
6. *(......)*
7. *Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἀρμενίων*
8. *Οἰκία Μαρίας μητρός (....) καί Μάρκου*
10. *πόρτα σιδηρᾶ ἥτις αὐτομάτως ἀνεώχθη πρός φυγήν τοῦ Πέτρου*
11. *Ναός τοῦ ἁγίου Πέτρου ἔνθα καί ἡ φυλακή αὐτοῦ*
12. *Μοναστήριον τοῦ Προδρόμου τῶν Ρωμαίων*
13. *Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Κοπτῶν*
14. *Κολυμβήθρα ἐν ᾗ ἐθεάσατο ὁ Δαυίδ τήν Βηρσαβέ λουομένην*
15. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τῶν ρωμαίων*
16. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῶν ρωμαίων*
17. *Μοναστήριον τοῦ Σωτῆρος τῶν Φραγγῶν*
19. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Βασιλείου μοναζουσῶν ρωμαίων*
20. *Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου τῶν Νεστοριτῶν*
21. *Μοναστήριον τῆς Θεοτόκου Μοναζουσῶν ρωμαίων*
22. *Μοναστήριον τοῦ Ἀρχαγγέλου τῶν ρωμαίων*
23. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν ρωμαίων*
24. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου τῶν ρωμαίων*
25. *Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Θέκλης τῶν ρωμαίων*
26. *Μοναστήριον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῶν ρωμαίων*
27. *Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἄννης τῶν Ρωμαίων*
28. *Πόρτα τῆς Δαμασκοῦ*
30. *Οἶκος τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου*

Α *παλάτιον τοῦ Πιλάτου ἔνθα ἔκρινε τόν Χριστόν λέγοντα ἀθῶος εἰμί*
Β *καμάρα τοῦ Πιλάτου λεγομένη (.....)*
Γ *τόπος τῆς φραγγελώσεως τοῦ Χριστοῦ*
Δ *ὅπου ἐστεφάνωσαν τόν Χριστόν τόν ἀκάνθινον στέφανον*

32. *οἶκος τοῦ Φαρησαίου*
33. *πόρτα μικρά ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ Ἡρώδου*
34. *μοναστήριον τῶν Σύρων νῦν Μοσχέα*
35. *οἶκος τοῦ Ἰωακείμ καί τῆς Ἄννης ἔνθα ἡ γέννησις τῆς Θεοτόκου*
36. *Πόρτα τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἤ τῆς Γεθσημανῆς*
37. *Ἡ προβατική Κολυμβήθρα*
38. *πόρτα κεκλεισμένη λεγομένη χρυσῆ*
39. *ὁ ναός τοῦ Σολομῶντος ἤτοι τό ἱερόν νῦν δέ Μοσχέα*
40. *πόρτα μικρά καί εἴσοδος εἰς τό ἱερόν*
41. *Μοσχέα καί σπουδαστήριον τοῦ ἱεροῦ*
42. *τά Ἅγια τῶν Ἁγίων νῦν δέ Μοσχέα*
43. *Παλάτιον τοῦ Α(....) τοῦ π(....)*
44. *Πτωχοτροφεῖον τῶν Ὀθωμανῶν*
45. *Παλάτιον λεγόμενον τοῦ σουλτάνου*
46. *Παλάτιον τοῦ Ἀλλάχ τοῦ Κριτοῦ*
47. *Συναγωγή τῶν Ἑβραίων*
48. *πόρτα μικρά τῆς πόλεως τοῦ Σιλωάμ ἐλέγετο τῆς κοπρίας*
49. *κατοικία Ἑβραίων*
50. *Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν ρωμαίων καί ὀσπήτια*

Π *σπίτια τούρκικα τοῦ Σ(...)*
Ξ *τό Πατριαρχεῖον μετά τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου*
Ν *ἔνθα εἶπεν ὁ Κύριος Μαρία μή μοῦ ἅπτου*
ΔΔ *ἡ ὁσία Μαρία*
ΕΕ *ἡ ὕψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ*

Ἐπιγραφές στό τοπίο, ἔξω ἀπό τά τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ:

1. *Τόρ καί Δάν ὅθεν ἄρχεται ὁ ΙΟΡΔΑΝΗΣ*
2. *Γέφυρα τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ*
3. *Λίμνη Γενησαρέτ καί ἡ Ἄγρα τῶν Ἰχθύων*
4. *Ἱερυχώ*
5. *Οἶκος τοῦ Ζακχαίου*
6. *Πηγή τοῦ (......)*
7. *Τό Σαραντάριον Ὄρος*
8. *Ὁ τοῦ Χριστοῦ πειρασμός ὑπό τοῦ Διαβόλου*
9. *Ἄραβες τῆς Ἱεριχοῦς*
10. *Προπομπή τῆς Θεοτόκου πρός ἐνταφιασμόν*
11. *ὅπου ὁ Θωμᾶς ἔλαβε τήν Ζώνην παρά τῆς Θεοτόκου*
12. *Γεθσημανῆ ἔνθα ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου*
13. *στέρνα κατωτέρα*
14. *ἀρχή τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων*
15. *Κῆπος ἔνθα παρέδωκεν ὁ Ἰούδας τόν Χριστόν*
16. *μοναστήριον τοῦ Προδρόμου παρά τῷ Ἰορδάνῃ*
17. *ἡ Βάπτισις*
18. *προσευχή τοῦ Χριστοῦ*
19. *τόπος καλούμενος ὄρος Ἐλαιῶν*
   Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΟΥ ΙΩΣΑΦΑΤ
20. *ἔνθα ἔφτασαν (....)*
22. *Βαϊοφόρος τοῦ Χριστοῦ*
24. *Οἶκος Σίμωνος τοῦ Λεπροῦ*
29. *Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Γερασίμου*
30. *Οἱ Τάφοι τῶν Προφητῶν*

— *Ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ προφήτου Μωυσέως Μοσκία*

31. *ἔνθα ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας*
32. *Μνήματα Ἑβραίων*

— *Χείμαρρος τῶν Κέδρων*

33. *Χωρίον τοῦ Σιλωάμ*
34. *Πατέρες ἀνερχόμενοι εἰς τό Ἅγιον Σάββαν*

— *ἔνθα οἰκοδόμησαν Σολομών ὑψηλόν τοῖς εἰδόλοις: Βασιλ. κεφ. 4 Βασιλ. 23*

35. *ὁ ἅγιος Θεοδόσιος*
36. *Χωρίον ἁγίου Θεοδοσίου*
37. *Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σάββα τῶν ρωμαίων μετά τῶν Ἀσκητηρίων*
38. *Ἄραβες λαμβάνοντες τροφάς*
39. *Ἡ ἐν τῇ πόλει Σόδομα σκηνή ἔνθα ἐσώθη ὁ Λώτ*
42. *Φρέαρ ἤ πηγή τοῦ Ἰωάβ*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

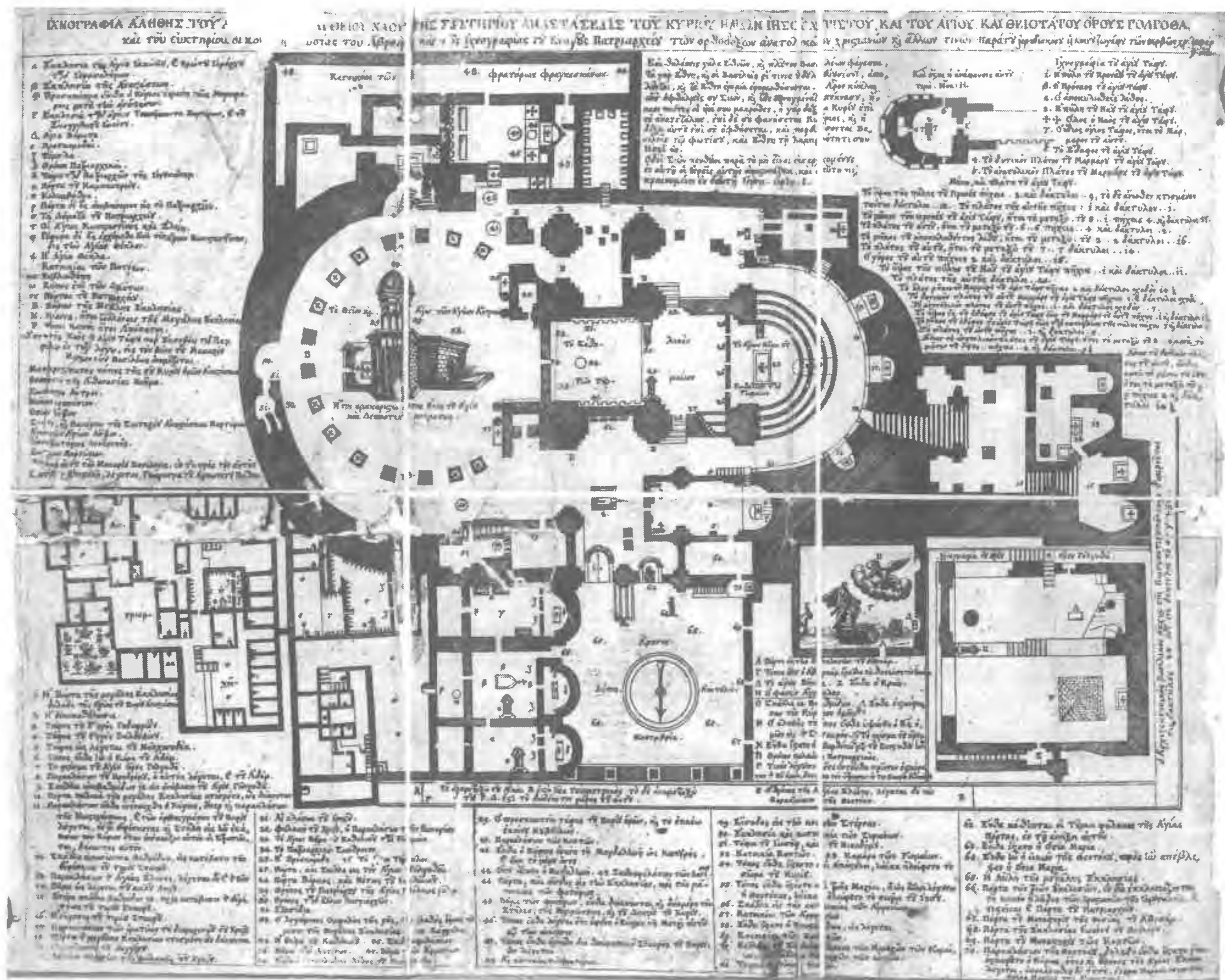
43. ὅπου ὁ Χριστός ἤνοιξε τούς ὀφθαλμούς τοῦ τυφλοῦ
44. ἡ Πηγή τοῦ Σιλωάμ
45. Μνήματα παλαιά τῶν Ἐβραίων
46. ἔνθα ἐπριόνισαν τόν Ἡσαΐαν
47. Χωρίον Α(......) ἤτοι ἀγρός αἵματος (.....) τοῖς ξένοις
48. Χωρίον (.......) τῶν Ἀράβων
49. Χωρίον Ἀράβων
50. Χωρίον τῶν Ἀράβων
51. Ποιμένες
52. Χωρίον τῶν ποιμένων
53. Μοναστήριον τοῦ Ἀββά Χαρίτωνα
54. τό (...) Συνέδριον
55. Πύργοι παλαιοί
56. Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ τῶν ρωμαίων
57. ἔνθα ἐκοιμήθη ὁ προφήτης Ἠλίας
58. ἀστήρ φονεύς τοῖς μάγοις
59. ἡ στέρνα τῶν μάγων
60. ὅθεν ἁρπαγείς ὁ προφήτης Ἀββακούμ
61. ἡ στέρνα τοῦ Δαβίδ
62. ὁ πύργος τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ
63. Τάφος τῆς Ραχήλ
64. ἡ ἁγία βηθλεέμ μέ τά νέα μοναστήρια
65. χωρίον (....)
66. ὁ Κ(...)
67. πόλις Σεβαστεία
68. ἡ χώρα Βηθλεέμ
69. στέρνα τοῦ Σολομῶντος
70. ὁ ἅγιος Γεώργιος μοναστήριον τῶν ρωμαίων
71. ἔνθα οἱ κατάσκοποι Ἰησοῦ τοῦ / ναυῆ ἔκοψαν τάς σταφυλάς
73. ἡ πόλις Χεβρών
76. Ἀγρός Δαμασκηνός ἔνθα ἔπλασεν ὁ θεός τόν Ἀδάμ καί τήν Εὔα
77. τό σπήλαιον ἔνθα ὁ ἀδάμ καί ἡ εὔα ἔκλαψαν τάς ἁμαρτίας αὐτῶν
78. χωρίον τοῦ Φιλίππου
ἡ χώρα ζεπατζαλᾶ ἤτοι οἶκος τοῦ Ειφραθα
79. ἁγίασμα τοῦ Φιλίππου ἔνθα ἐβ(.....) τόν εὐνοῦχον
80. χωρίον Μαλκ(.....)
81. ἁγίασμα τῆς Θεοτόκου καί (...) τοῦ ἁγίου Συμεών
82. ἔνθα ἐκεκοίμητο ἡ Θεοτόκος
83. ἔνθα ἐγένετο δεῖπνος ὁ μυστικός
84. ἡ ἁγία Σιών
85. ὅπου κατῆλθε τό Πανάγιον Πνεῦμα ἐπί τούς Ἀποστόλους
86. ἔνθα ὁ Πέτρος ἔκλαυσε πικρά
87. μοναστήριον ἀρμενίων
88. μνήματα τῶν χριστιανῶν
89. ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐκκλησία τῶν ρωμαίων
90. μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σιμεών λεγόμενον (...)μονας
91. μνήματα Τουρκῶν ἡ στέρνα
92. μοναστήριον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῶν ρωμαίων
93. ἔνθα (....)
94. μοναστήριον (....) οπου ἐγεννήθη ὁ πρόδρομος
95. (......) Ζαχαρίου παρά τοῦ Προδρόμου
96. ἔνθα ἔφυγαν κατά τοῦ Προδρόμου
98. ἔνθα ὁ Δαυίδ ἐφόνευσε τόν Γολιάθ
101. πόλις Γαβαλών ἔνθα
102. οἶκος Σαμουήλ τοῦ προφήτου
103. ἔνθα ὁμίλησαν Ἰησοῦς Λουκά καί Κλεώπα
104. ἡ Ἐμμαούς
105. θάλασσα τῆς Γάζης καί Ἰόππης ἤτοι Γιάφας
106. (.........) καί ἡ Σκάλλα τῶν Χατζίδων
107. ὁδός τῆς Γάζης καί Ἰόππης εἰς τήν ἔρημον
108. (.......) καί ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου
— μνήματα τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ
109. Καισάρεια Παλ(αιστίνης)
110. Καρμήλιον ὄρος
111. ἡ Λύδδα ἔνθα καί (....) τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου
Ἡ Στέρνα τοῦ Πασᾶ
ἡ ὁδός τῆς Σαμαρείας καί Ναζαρέτ
112. τό χωρίον Σιχάρ καί τό φρέαρ τοῦ Ἰακώβ ἤτοι ἡ πηγή τῆς Σαμαρείτιδος
(113). ἡ Σεβάστεια ἔνθα ἡ ἀποτομή τοῦ Προδρόμου
114. Τό Θαβώριον Ὄρος
115. πόλις Ναζαρέτ
116. τό σπήλαιον τοῦ Βαρούχ ἔνθα ἐκοιμήθη Χρόνους 32

Ἐπιγραφές στό περιθώριο ἀριστερά:

Ἐδώ σημειοῦμεν τούς Ἀριθμούς ὁπού δέν ἔχουν τόπον, τούς μέν ἐν τῇ Πόλει, μετά Κύκλου, τούς δέ ἔξω, ἄνευ κύκλου.

(Ε) Ἡ ἁγία Σκάλα, ὅθεν καί ἡ ἀρχή τῆς λυπηρᾶς ὁδοῦ τοῦ Κυρίου καθ' ἥν ἐφέρετο εἰς τό σταυρωθῆναι ἐπί τοῦ Γολγοθᾶ
(Χ) Ἔνθα ἠνκάρευσαν Σίμωνα τόν Κυρηναῖον, ἵνα ἄρη τόν σταυρόν τοῦ Κυρίου
(Θ) ὁ ἅγιος Γολγοθᾶς
(Ι) ἡ ἁγία Ἀποκαθήλωσις τοῦ Χριστοῦ
(Κ) ὁ ἅγιος Τάφος καί ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ
(Ο) ἡ ἁγία Πόρτα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας
(Μ) ἡ Πόρτα τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ ἁγίου ω βου καί μ' Μαρτύριον ὅθεν καταβαίνει ὁ πατριάρχης μετά τῶν Πατέρων εἰς τό ἅγιον Τάφον
(Ο) Καμπαναρεῖον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας
(Ρ) τό μεγαλήτερον μολυβδοσκεπασμένον τούρλεον ὅπου Κουμπές ἐπάνωθεν τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου
(Σ) τό Ἱερόν Κουβούκλιον τοῦ ἁγίου Τάφου
(Τ) τό μικρότερον τούρλεον καί (.....)αχης ἐκκλησίας ἤτι τοῦ Καθολικοῦ
(Υ) αἱ Μυροφόροι καί Πέτρος καί Ἰωάννης τρέχοντες εἰς τό μνημεῖον
(Φ) Μοναστήριον τοῦ Ἀβράαμ ὅπου ἔμελε θυσιαστεῖ τόν Ἰσαάκ
(Ω) θρόνος τῆς ἁγίας Ἑλένης καί παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου καί ὕπο
(Μ) κάτωθεν ἕτερος τῆς ὁσίας Μαρίας
88 Σ(ά)λλα ἐφ' ἥν γίνεται ὁ Ἱερός Ν(ιπτή)ρ καί κολόνα ἐφ' ἧς ἀνα(....) τό εὐαγγέλιον τοῦ Νιπτῆρος
(;) Ει(κών) τῆς Θεοτόκου πρός ἥν ἀπέβλεπε ἡ ὁσία Μαρία
(ΔΔ) Τ(....) ἔνθα κάθηνται οἱ Τοῦρκοι φ(ύλακες) τῆς ἁγίας Πόρτας ἐν τῇ ἀν(οίξει) αὐτῆς δι' ἧς εἰσέρχονται καί οἱ προσκυνηταί εἰς τόν ἅγιον Τάφον
(Ο) Πόρτ(α) τῆς Πόλεως τῆς ἁγίας Σιών
20 Οἶκος τοῦ ὁσίου Ασ(....)
21 τόπος (...) οἱ Ἀπόστολοι σκε(φ)θέντες (....) Σύμβολον
23 Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἐπί τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εἰκ. 1

24 ἡ βηθανία ὁ τάφος τοῦ Λαζάρου
32 Χείμαρρος τοῦ Κέδρου, ἤτοι Κοιλάς τοῦ κλαυθμῶνος κοινῶς δέ λέγεται Πύρινος Ποταμός καί ὁδός εἰς τό ἅγιον Σάββαν
74 ἔνθα ἀπέκτεινε ὁ Κάϊν τόν Ἄβελ
77 Κοιλάς (..αμβρ..) ὅπου ὁ Ἀβραάμ (.........)
Ὅποιος στοχασθῇ τόν παρόντα πίνακα μέ προσοχήν καί ἀναφέρει τόν νοῦν (...) κατάνυξιν εἰς τους ἁγίους τόπους ὅπου ἔστησαν οἱ ἄχραντοι πόδες τοῦ Κυρίου θέλει παρακινηθεῖ βέβαια ἤ νά ἀπέλθη προσκυνησ(αι) ἤ νά στείλη τήν ἐλεημοσύνην καί ἔξει πολλαπλάσιον τόν μισθόν.

Ἡ παράσταση χαράχτηκε ἐπί πατριαχείας Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων (1707-1731) ἀπό τό χαλκογράφο Franz Ambros Dietel. Ὁ Dietel (+1730,) πού εἶχε ἀδελφό καί ἴσως πατέρα χαράκτη, ἐργάστηκε στή Βιέννη καί ἀσχολήθηκε κυρίως μέ τή χάραξη θρησκευτικῶν θεμάτων γιά τήν εἰκονογράφηση βιβλίων, ἀντιγράφοντας ἔργα διαφόρων ζωγράφων[1].

Γιά τόν Τραπεζούντιο ἰατροφιλόσοφο Γεώργιο Ὑπομενᾶ[2] γνωρίζουμε ὅτι σπούδασε ἰατρική στήν Πάντοβα, μέ ἔξοδα τοῦ ἡγεμόνα της Βλαχίας Κωνσταντίνου Μπρανκοβάνου. Ἐπίσης ἐπιμελήθηκε καί χρηματοδότησε τό 1733 τήν ἐκτύπωση ἑνός ἀντιμηνσίου, τό ὁποῖο ἀφιέρωσε στόν Πανάγιο Τάφο (βλ. ἐδῶ ἀρ. 580).

Ἡ ἀφιερωτική ἐπιγραφή χαρακτηρίζει τήν ἰχνογραφία «πληρεστέραν καί εὐκρινεστέραν τῶν προτέρων», προγενέστερες ὅμως αὐτόνομες ἐκτυπώσεις τοῦ ἴδιου εἰκονογραφικοῦ θέματος δέν γνωρίζω ἄν σώζονται. Ἐπεξηγηματικά κείμενα ἀνάλογα μέ ἐκεῖνα τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 567 συνοδεύουν τή χαλκογραφημένη κάτοψη τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (βλ. εἰκ. 1), πού χάραξε ὁ Χ. Ζεφάρ γιά τήν ἑλληνική ἔκδοση τοῦ Προσκυνηταρίου τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ (Βιέννη 1749).

1. V. Thieme - F. Becker, *Allgemeine Lexikon der bildenden Kunstler* IX, Λειψία 1913, σ. 253.

2. Βλ. Ἀθ. Ε. Καραθανάσης, *Οἱ ἕλληνες λόγιοι στή Βλαχία (1670-1714)*, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 201-204.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
568	1811	Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου		Ἱεροσόλυμα
569	1844	Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου		Μόσχα
570	1865	Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου	Ἰωάννης Καλδῆς	Ἅγιον Ὄρος
571	1870	Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου		Ἅγιον Ὄρος
572	Μέσα 19ου αἰ.	Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου	Ἰωάννης Καλδῆς	Ἅγιον Ὄρος

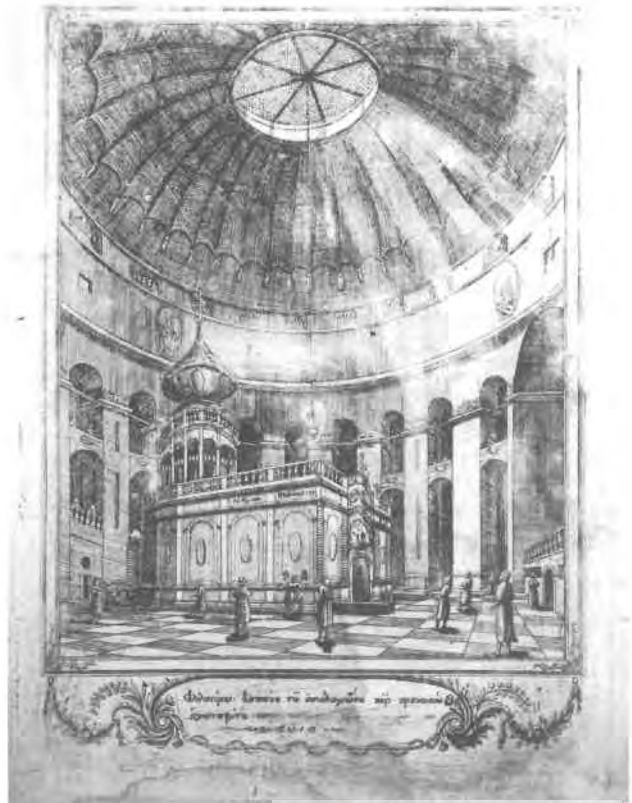
Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου εἶναι τό κτίσμα πού περικλείει τόν Τάφο τοῦ Χριστοῦ, στό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, στά Ἱεροσόλυμα.

Μετά ἀπό τή μεγάλη πυρκαγιά τοῦ 1808, πού κατέστρεψε σημαντικό μέρος τοῦ ναοῦ, οἱ πατριάρχες Ἱεροσολύμων Πολύκαρπος καί Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος πῆραν τήν ἄδεια τοῦ σουλτάνου καί μέ πανελλήνιους ἐράνους ἀναστήλωσαν τό ναό καί τό Κουβούκλιο στά 1809-1810. Οἱ ἐπισκευές ἔγιναν μέ τήν ἐπιτήρηση τοῦ ἀρχιτέκτονα τῆς ρωσικῆς αὐλῆς Μυτιληναίου Κομνηνοῦ.

Ἡ χαλκογραφία ἀρ. 568 τυπώθηκε τό 1811, ἀμέσως μετά τήν ἀνακαίνιση. Δείχνει τό Κουβούκλιο μέ σωστή προοπτική μέσα στό ναό τῆς Ἀναστάσεως.

Στίς τέσσερις μεταγενέστερες χαλκογραφίες πού ἀκολουθοῦν κοινό πρότυπο, ἡ πρόσοψη τοῦ Κουβουκλίου γεμίζει ὁλόκληρο τό εἰκονογραφικό πεδίο. Τά σωζόμενα ἀντίτυπα εἶναι χρονολογημένα ἀπό τό 1844 ὥς τό 1870, θά πρέπει ὅμως καί πρίν ἀπό τό 1844 νά εἶχαν κυκλοφορήσει παρόμοιες ἀπεικονίσεις γιά τούς πολυάριθμους προσκυνητές τῶν Ἁγίων Τόπων.

568

568. ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.39×0.27 μ.
,αωια' (1811). (Ἱεροσόλυμα;).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.

Ἐπιγραφή κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ μικρό πλαίσιο, *Φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ὁσιολογιωτάτου κῦρ προκοπίου / ἁγιοταφίτου ,αωια'*.

Τό Κουβούκλιο τοῦ Παναγίου Τάφου παριστάνεται ἀπό τό πλάι, μέ σωστή προοπτική, στό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, πού φωτίζεται ἀπό μεγάλο θόλο στηριγμένο σέ κυκλική τοξοστοιχία. Τό Κουβούκλιο εἶναι κτίσμα ὀρθογώνιο, μέ ἐπίπεδη στέγη πού καταλήγει σέ στηθαῖο μέ κολονάκια· στό πίσω τμῆμα του, ἀριστερά, τροῦλος σέ σχῆμα κρεμμυδιοῦ ἀκουμπάει σέ ὑπερυψωμένο τύμπανο. Δεξιά ἡ εἴσοδος τοῦ Τάφου. Γύρω ἀπό τό Κουβούκλιο, στό μαρμάρινο πλακόστρωτο, στέκουν προσκυνητές.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

569. ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.74×0.47 μ.
,αωμδ' (1844). Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἡ χαλκογραφία ἀπεικονίζει τήν πρόσοψη τοῦ Κουβουκλίου τοῦ Παναγίου Τάφου καί τόν πλακόστρωτο διάδρομο πού ὁδηγεῖ, ἀνάμεσα ἀπό δύο χαμηλά στηθαῖα μέ λαμπάδες, στήν τοξωτή εἴσοδο τοῦ Κουβουκλίου, μέσα ἀπό τήν ὁποία διακρίνεται μαρμάρινη κολυμπήθρα καί στό βάθος ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ.

Τέσσερις κολόνες χωρίζουν τήν πρόσοψη σέ τρία μέρη: ἀριστερά καί δεξιά, σέ μικρά αὐγόσχημα πλαίσια, εἰκονίζονται ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καί ὁ ἅγιος Πέτρος, καί στό κέντρο, πάνω ἀπό τήν εἴσοδο, ὑπάρχει τοιχογραφία μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου.

Στόν ἄξονα τοῦ κτιρίου ὑψώνεται ὁ κρεμμυδόσχημος τροῦλος καί στά στηθαῖα τῆς στέγης, ἀριστερά καί δεξιά, προβάλλουν τέσσερις ἄγγελοι μέ λαμπάδες, ἀνθοδοχεῖα μέ λουλούδια, κηροπήγια, καί στίς ἄκρες καντήλια.

Κάτω ἀριστερά μικρή κάτοψη τοῦ Κουβουκλίου.

Οἱ πολυάριθμες ἐπιγραφές τῆς χαλκογραφίας ἔχουν χαραχτεῖ στά ἑλληνικά καί στά ρωσικά. Σημειώνονται παρακάτω τά ἑλληνικά κείμενα.

Ἐπάνω, *ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.*

Κάτω, ἀριστερά, *ἐχαλκοχαράχθη ἐν Μοσκβά τῷ ,αωμδ' ἔτει*, δεξιά, *δι' ἰδίας δαπάνης Βησσαρίωνος ἱερομονάχου τοῦ Κυπρίου.*

Στήν εἴσοδο τοῦ Τάφου, στό κεφαλόσκαλο, *Βασιλικός ἀρχιτέκτων Κομνηνός.*

Στήν ἀρχή τοῦ διαδρόμου πού ὁδηγεῖ στόν Τάφο, κάτω ἀπό τά δύο κηροπήγια, *Κτῆμα καί ἀφιέρωμα / Τῷ Χριστῷ / τῶν Ὀρθοδόξων Γραικῶν.*

Στήν πρόσοψη τοῦ κτηρίου, ἀρχίζοντας ἀπό πάνω:

1. *Ἀνωκοδομήθη τό Θεῖον Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου / Τάφου ὅλον ἐκ θεμελίων δι' ἐλέους τῶν ὀρθοδόξων Γραι/κῶν ἐπί (π)ατραρχείας Κυρίου Πολυκάρπου ἐν / ἔτει ,αωι'.*
2. *Ἵνα πάντες οἱ πιστοί τό Ζωοδόχον Μνῆμα / Σέ προσκυνοῦμεν τέθαπται γάρ ἐν σοί / καί ἐγείγερται Χριστός ὄντως ὁ Θεός ἡμῶν.*
3. *Οἱ τῶν σωμάτων τήν ἔγερσιν ἀθετήσαντες / πρός τοῦ Χριστοῦ εἰσελθόντες Μνῆμα διδάχθη/τε ὅτι νενέκρωται καί ἐγείγερται πάλιν ἡ / σάρξ τοῦ Ζωοδότου.*
4. *Τήν Ἀνάστασίν σου Χριστέ Σωτήρ Ἄγγελοι / ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς καί ἡμᾶς τούς ἐπί Γῆς κα/ταξίωσον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ Σέ δοξάζειν.*
5. *Τό Ζωοδόχον Σου Μνῆμα αἱ Μυροφό/ροι γυναῖκες ὀδυρόμεναι κατέλαβον Κύριε καί / μῦρα βαστάζουσαι τό Σῶμα σου τό Ἄχραντον μυρισαι / (......).*
6. *Τῷ Ζωοδόχῳ Σου Τάφῳ παρεστῶτες οἱ ἀνάξιοι δοξολογίαν προσφέρωμεν τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαχνίᾳ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν ὅτι Σταυρόν καί θάνατον κατεδέξω διά τό γένος ἡμῶν.*
7. *Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι προσκυνήσωμεν Ἅγιον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τόν μόνον ἀναμάρτητον.*

Οἱ ρωσικές ἐπιγραφές πού ἀντιστοιχοῦν στίς παραπάνω ἑλληνικές, ἔχουν χαραχτεῖ ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τήν πρόσοψη τοῦ Κουβουκλίου.

570. ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.68×0.52 μ.
1865. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης Κων. (Καλδῆς).

Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.
Συλλογή Γκιώνη, Ὕδρα.

Ἐπιγραφή, κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *ΔΑΠΑΝΗ ΙΩΑΣΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝ. 1865.* Ἐπάνω, σέ δύο ρομβοειδή πλαίσια, *ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,* καί σέ δύο μικρότερα πλαίσια ἡ ταυτόσημη σλαβική ἐπιγραφή.

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 569. Ἐπαναλαμβάνονται ἐπάνω στό Κουβούκλιο οἱ ἴδιες ἑλληνικές ἐπιγραφές, ἀρκετά κακογραμμένες καί ἀνορθόγραφες· λείπουν οἱ ἀρ. 7 καί 8· ἡ ἀρ. 6 ἔχει τοποθετηθεῖ πρίν ἀπό τίς ἀρ. 4 καί 5. Στήν πρόσοψη οἱ παραστάσεις τῶν ἁγίων Ἰωάννου Θεολόγου καί Πέτρου εἶναι μεγαλύτερες.

Στά πλάγια τοῦ Κουβουκλίου καί κάτω ἡ εἰκόνα ἔχει πλουτιστεῖ μέ ἑπτά μικρές θρησκευτικές παραστάσεις καί τίς σχετικές τους ἐπιγραφές. Ἀρχίζοντας ἀπό ἀριστερά:

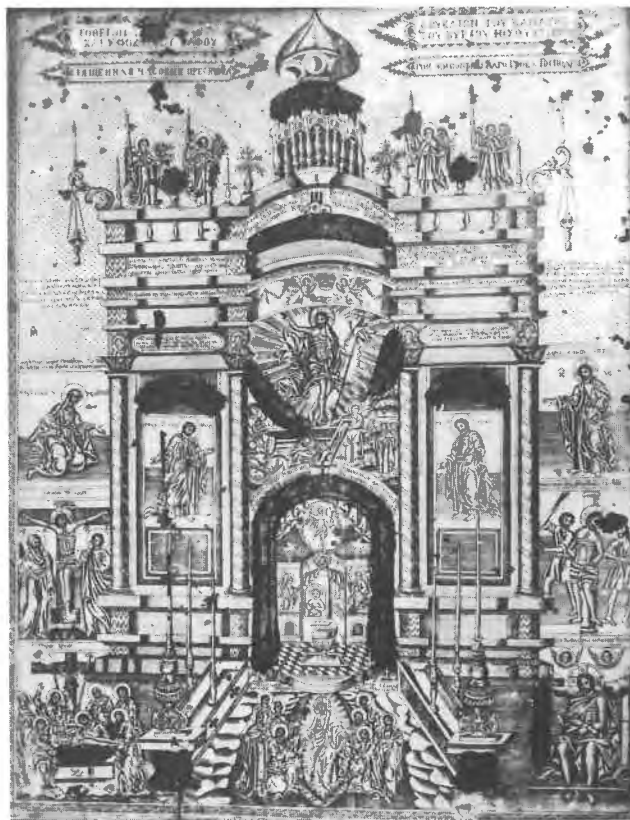
μαγδαληνή μαρία προσέδραμε τῷ τάφῳ καί τόν Χριστόν ἰδοῦσα ὡς κηπουρόν ἠρώτα
Ἡ ἁγία μαρία ἡ μαγδαληνή
ἡ σταύροσις τοῦ χριστοῦ
ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος
σαρκί ὑπνώσας ὡς θνητός ὁ βασιλεύς καί κύριος τριήμερος ἐξανέστης ἀδάμ ἐγείρας
ἡ ἐν τῷ συνεδρίῳ φυλάκισις τοῦ κυρίου
ἡ μαστίγωσις καί φραγγέλωσις τοῦ Κυρίου
μαρία μή μοῦ ἅπτου

Ἔργο τοῦ γνωστοῦ Λέσβιου χαράκτη Ἰωάννη Κωνσταντίνου Καλδῆ (βλ. ἐδῶ σ. 49).

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

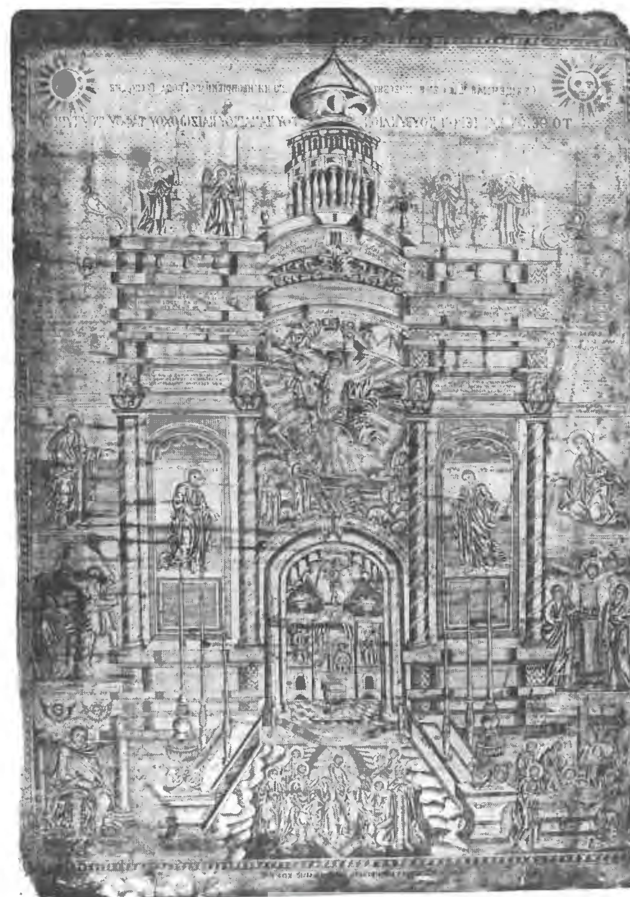

569

570

571

571. ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

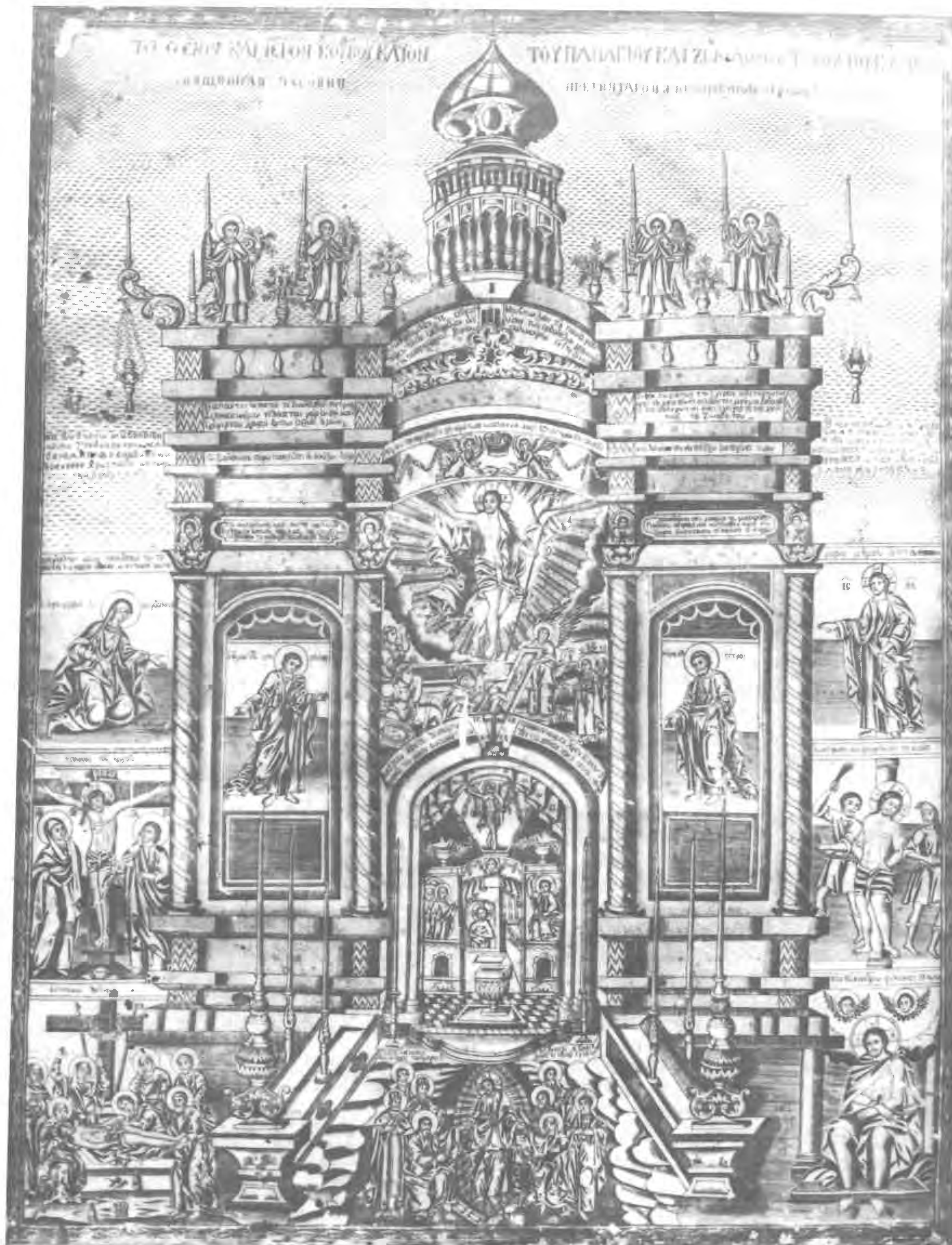
Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.75×0.525 μ.
1870. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης Κων. (Καλδῆς).

Κελί γέροντος Διονυσίου, Καρυές, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται μόνο ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή κάτω, *ΔΑΠΑΝΗ ΓΑΒΡΙΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙΡ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝ. 1870.*

Νέα χάραξη τῆς παράστασης ἀρ. 570 ἀπό τόν ἴδιο χαράκτη Ἰωάννη Κ. Καλδῆ, πού ἔχει προσθέσει, ἐπάνω, τόν ἥλιο καί τό φεγγάρι δίπλα στόν δίγλωσσο, χωρίς πλαίσιο, τίτλο τῆς εἰκόνας.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

572

572. ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

Χαλκογραφία. 0.71 × 0.53 μ.
Μέσα 19ου αἰ. ("Αγιον "Ορος).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ξενοφῶντος, "Αγιον "Ορος.
Μουσεῖο Μακρυνίτζας, Πήλιο.

"Αλλη χάραξη τῆς ἀρ. 571, χωρίς ἀφιερωτική ἐπιγραφή καί χρονολογία. Ὁ τίτλος ἐπάνω ὅπως στή χαλκογραφία ἀρ. 569, μέ λίγο μεγαλύτερα γράμματα.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
573	1827	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Ἀγαθάγγελος	Τῆνος
574	1842	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Ἀγαθάγγελος	Τῆνος
575	1843	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Φρ. Δεσίπρης	Τῆνος
576	1858	Εἰκόνα Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Φρ. Δεσίπρης	Τῆνος
577	1859	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Ἀνδρέας Κριεζῆς	Τῆνος
578	1860	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Φρ. Δεσίπρης	Τῆνος
579	1868	Ναός Εὐαγγελιστρίας Τήνου	Φρ. Δεσίπρης	Τῆνος

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου ἀποκαλύφθηκε στίς 3 Ἰανουαρίου 1823 σ' ἕναν ἀγρό, κοντά στήν πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ. Τόν ἴδιο χρόνο, στόν τόπο τῆς εὑρέσεως ἄρχισε νά χτίζεται μέ συνεισφορές τῶν πιστῶν μεγαλόπρεπη ἐκκλησία. Ἐπειδή τό ἀρχικό ποσό πού συγκεντρώθηκε δέν ἔφθασε γιά τήν ἀποπεράτωση τοῦ ναοῦ, οἱ ἐπίτροποι ἀναγκάστηκαν νά ζητήσουν συμπληρωματικές ἐνισχύσεις. Οἱ ἔρανοι ἐξακολούθησαν καί ἀφοῦ τελείωσε ἡ ἐκκλησία, ἐπειδή συνεχῶς παρουσιάζονταν ἀνάγκες ἐπεκτάσεων, ἐπισκευῶν καί ἀνακαινίσεων, γιά τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν προσκυνητῶν πού προσέτρεχαν στό νησί, ὅταν διαδόθηκε ἡ φήμη τῶν θαυμάτων τῆς εἰκόνας.

Γιά νά διευκολύνεται ἡ συλλογή ἐράνων καί γιά νά προσφέρεται ἕνα ἐνθύμιο στούς προσκυνητές, τυπώθηκαν ἀπό νωρίς χαλκογραφημένες ἀπεικονίσεις τῆς ἐκκλησίας καί τῆς εἰκόνας τῆς Εὐαγγελίστριας. Ἡ ἐκτύπωση τῶν χαλκογραφιῶν γινόταν στήν Τῆνο, σέ εἰδικό χῶρο πού εἶχε διατεθεῖ γιά τίς ἐργασίες αὐτές μέσα στόν περίβολο τῆς ἐκκλησίας. Ὅπως σημειώνει ὁ ἰατροδιδάσκαλος Διονύσιος Πύρρος, «πρός ἀνατολάς τῆς αὐλῆς εἰσί διάφορα δωμάτια, ἐν οἷς κατοικοῦσιν οἱ ὑπηρέται αὐτοῦ (τοῦ ναοῦ), εἶναι καί χαλκογραφία τις, ἐν ᾗ τυπώνουσι τάς εἰκόνας τῆς Εὐαγγελιστρίας»[1].

Οἱ χαλκογραφημένες ἀπόψεις τοῦ προσκυνήματος ἀπεικονίζουν τήν ἐκκλησία μέ τά παρακείμενα κτίρια καί τήν εὐρύχωρη πλακόστρωτη αὐλή, ἀπό τήν ὁποία δύο μαρμάρινες σκάλες ὁδηγοῦν στόν κυρίως ναό, στόν πρῶτο μετά τό ἰσόγειο ὄροφο. Στήν πρόσοψη τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχουν δύο σειρές ἀπό τοξωτές κιονοστοιχίες καί ἀπό πάνω μία σειρά τοξωτά παράθυρα. Στά βάθος δεξιά ὀρθώνεται τό ψηλό μαρμάρινο καμπαναριό.

Οἱ ἔξι χαλκογραφίες πού σώζονται, εἶναι χρονολογημένες ἀπό τό 1827 ὥς τό 1868 καί ἀσφαλῶς δέν εἶναι οἱ μόνες πού τυπώθηκαν στό διάστημα αὐτό καί μέχρι τό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα. Ἀπό τή σύγκρισή τους διαπιστώνονται ἀρκετές διαφορές στήν ἀπόδοση τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος, διαφορές πού θά πρέπει νά ἀνταποκρίνονται στά διάφορα στάδια τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν.

Στή χαλκογραφία τοῦ 1827 τά τοξωτά παράθυρα τῆς πρόσοψης εἶναι πέντε καί ἕνα τμῆμα τῆς αὐλῆς, δεξιά, εἶναι φυτεμένο μέ δέντρα· στό μεταγενέστερο χαρακτικό τά παράθυρα γίνονται ἑπτά καί τό πλακόστρωτο ἐπεκτείνεται καί δεξιά. Στίς χαλκογραφίες τοῦ 1842 καί 1843 ἡ αὐλή συνορεύει ἀπό τή βόρεια πλευρά (ἀριστερά) μέ ἀγρούς· ἀργότερα στό χῶρο αὐτό ὀρθώνεται διώροφη πτέρυγα καί ἔτσι ἡ αὐλή περικλείεται μέ οἰκοδομήματα καί ἀπό τίς τέσσερις πλευρές. Σέ δύο μόνο χαρακτικά (ἀρ. 573 καί 574) τό θέμα ἀποτυπώνεται σέ κάθετη διάταξη.

Ἡ εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας δέν λείπει ἀπό καμία χαλκογραφία· σχεδιάζεται σέ τοξωτό πλαίσιο πάνω ἀπό τήν ἐκκλησία, στό κέντρο ἤ στό πλάι. Ἡ παράσταση τοῦ Εὐαγγελισμοῦ δέν εἶναι παντοῦ ὅμοια, ἴσως γιατί οἱ χαράκτες δέν εἶχαν τή δυνατότητα νά ἀντιγράψουν τό πρωτότυπο, ἀφοῦ ἡ εἰκόνα, ὅταν ἀποκαλύφθηκε τό 1823, ἦταν καμμένη καί διχοτομημένη ἀπό τήν ἀξίνα τοῦ ἐργάτη πού τήν ἀνέσυρε. Οἱ πραγματικές της διαστάσεις εἶναι 0.41 × 0.29 μ. Σήμερα εἶναι τελείως σκεπασμένη μέ βαρύτιμα ἀφιερώματα. Στή χαλκογραφία ἀρ. 576 ἡ θαυματουργή εἰκόνα παριστάνεται μόνη, χωρίς τήν ἐκκλησία.

Οἱ χαλκογραφίες εἶναι ὅλες χρονολογημένες καί ἐνυπόγραφες. Ὁ χαράκτης τῆς ἀρ. 573 «Ἀγαθάγγελος Σεριώτης διάκο(νος)» καί «ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος ἐκ Σερρῶν» τῆς ἀρ. 574 θά πρέπει νά ταυτίζονται μέ τόν Ἀγαθάγγελο Τριανταφύλλου, τόν κατοπινό καθηγητή τοῦ Πολυτεχνικοῦ Σχολείου. Τήν ἀρ. 577 σχεδίασε ὁ Ὑδραῖος ζωγράφος Ἀνδρέας Κριεζῆς, ἐνῶ τά ὑπόλοιπα τέσσερα χαρακτικά εἶναι ἔργα τοῦ Τήνιου ζωγράφου Φραγκίσκου Δεσίπρη.

1. Διονύσιος Πύρρος, *Περιγραφή τῆς ἐν νήσῳ Τήνῳ εὑρεθείσης ἁγίας καί θαυματουργῆς εἰκόνος τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Εὐαγγελιστρίας καί τῶν θαυμάτων αὐτῆς*, ἔκδοση ἔνατη, Ἀθήνα 1865, σ. 8.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

573. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.61 × 0.46 μ.
1827, Ἰανουαρίου (30). Τῆνος.
Χαράκτης: Ἀγαθάγγελος Σεριώτης διάκονος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.
Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ψαρά.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, σέ τρεῖς σειρές, *αὕτη ἡ χαλκογραφία ἐχαλκογράφη ἐν τῇ ἰδίᾳ νήσῳ τήνῳ Εν ἔτει 1827 Ἰανουαρίου (30) διάκο Ἀγαθάγγελος ΣΕΡΙΩΤΗΣ ΕΧΑΡΑ(ΞΕΝ) ἡ πόρτα νῦν καί ἡ βρύσις (.....) τῆς αὐλῆς ἔτος ἐπιτροπικοῦ σον ἡ ἐκκλησία καί τό καμπαναρίον καί τό ὀσπήτιον πίσω ἐκ τῆς ἐκκλησίας Ἰουλίου 10.*

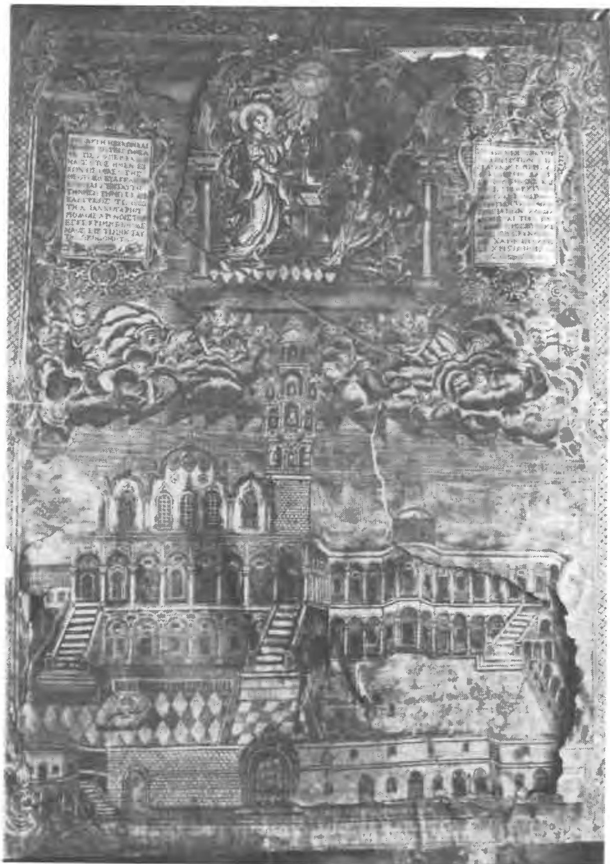
Ἐπάνω, σέ δύο ὀρθογώνιες πλάκες πλαισιωμένες ἀπό ροκοκό μοτίβα, ἀριστερά, *ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΕΙΚΩΝ ΚΑΙ / ΤΙΣ ΗΝ ΖΗΤΕΙΣ, Ω ΘΕΑ/ΤΑ ΤΙΣ Ο ΠΕΡΙΚΑΛΛΗΣ / ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ Η ΜΕΝ ΕΙ/ΚΩΝ ΩΣ ΟΡΑΣ Ο ΤΗΣ / ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ / ΕΥΡΗΤΑΙ ΕΝ ΤΑΥΤΗ / ΤΗ ΝΗΣΩ ΤΗΝΩ ΕΞ ΑΠΟ/ΚΑΛΥΨΕΩΣ ΤΩ 1823 / ΤΗ Λ ΙΑΝΝΟΥΑΡΙΟΥ / ΠΟΛΛΟΙΣ ΧΡΟΝΟΙΣ ΤΗ ΓΗ / ΕΓΚΕΚΡΥΜΜΕΝΗ Ο ΔΕ / ΝΑΟΣ ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ ΤΑΥ/ΤΗΣ ΩΚΟΔΟΜΗΤΟ,* δεξιά, *ΣΠΟΥΔΗ ΜΕΝ ΤΩΝ ΤΟΥ/ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΣΤΑΜ / ΓΚΑΓΚΑΔΗ Γ. ΠΕΡΙΔΗ / ΑΝ. ΚΑΛΕΡΓΙΟΥ ΚΑΙ Γ/ ΣΙΩΤΟΥ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΔΕ / ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟ/ΝΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ / ΤΩΝ ΠΑΝΤΑΧΟΘΕΝ / ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑ/ΝΕΜΕΤΑΙ ΤΟΙΣ ΕΝ/ΤΑΥΘΑ ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕ/ΝΟΙΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕ/ΩΣ ΧΑΡΙΝ ΕΥΛΑΒΕ/ΣΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ.*

Σέ κατακόρυφη διάταξη ἀπεικονίζεται στήν κάτω ζώνη τό κτιριακό συγκρότημα τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, μέ πλακόστρωτη αὐλή ἀριστερά καί κῆπο δεξιά. Μπροστά, στόν τοῖχο πού περικλείει τήν αὐλή, μία μεγάλη τοξωτή πόρτα στό κέντρο, μία μικρότερη ἀριστερά καί διάφορα ἀνοίγματα δεξιά. Στόν οὐρανό, πάνω ἀπό τά σύννεφα, ἡ εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πλαισιωμένη ἀπό τίς δύο ἐνεπίγραφες πλάκες, ὑποβαστάζεται ἀπό δύο ἀγγέλους. Στά σύννεφα μικρά σεραφείμ.

Ὁ ἱεροδιάκονος Ἀγαθάγγελος πού χάραξε τήν παράσταση, εἶναι ὁ Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου ἀπό τίς Σέρρες, πού δίδαξε ἀργότερα στό Σχολεῖο τῶν Τεχνῶν (βλ. ἐδῶ σ. 66).

Οἱ ἐπίτροποι πού ἀναφέρονται στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή εἶναι γνωστοί γιά τίς δραστηριότητες πού κατέβαλαν σχετικά μέ τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ὁ Σταμάτης Γκαγκάδης, προύχοντας τοῦ νησιοῦ, εἶχε παίξει ρόλο στήν ἀποκάλυψη τῆς εἰκόνας καί ὁ ἀδελφός του Δημήτριος, ἐγκαταστημένος στήν Τεργέστη, εἶχε τυπώσει τό 1833 στή Βενετία, στό τυπογραφεῖο τοῦ Φραγκίσκου Ἀνδρεόλα, ἕνα φυλλάδιο πού περιγράφει τήν εὕρεση τῆς εἰκόνας καί τό ἱστορικό τῆς ἀνέγερσης τοῦ ναοῦ.

Ὁ ἀρχιτέκτονας Εὐστράτιος πού ἐπιστάτησε στήν ἀνοικοδόμηση, εἶναι ὁ Εὐστράτιος Καλλονάρος, πρόσφυγας ἀπό τή Σμύρνη. Εἶχε γιό ἐπίσης ἀρχιτέκτονα, τόν Ἐμμανουήλ Καλλονάρο, πού εἶχε ἀναλάβει τό 1860 τήν ἐπισκευή τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας στά Βουρλά τῆς Μ. Ἀσίας[1].

573

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Σακελλίων - Σ. Φιλιππίδης, *Ἱστορία τοῦ ἐν Τήνῳ Ἱεροῦ ναοῦ καί ἱδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας,* Ἑρμούπολις Σύρου 1928, σ. 191, 192.

Ἡμερολόγιον τῆς Μεγαλόχαρης 1973, 150 χρόνια ἀπό τήν Εὕρεσιν τῆς ἁγίας Εἰκόνος, Πανελλήνιον ἱερόν ἵδρυμα Εὐαγγελιστρίας Τήνου. Στή σ. 195 δημοσιεύεται κακή ἐκτύπωση τῆς χαλκογραφίας, μέ τήν ἐπιγραφή *Ἄποψις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ὡς ἦτο κατά τό 1831 ἐκ παλαιοῦ πίνακος.*

1. Ν. Μηλιώρης, *Τά Βουρλά τῆς Μ. Ἀσίας, Α', Ἱστορικά,* Ἀθήνα 1957, σ. 220, 224.

574. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.64 × 0.55 μ.
1842. Τῆνος.
Χαράκτης: Ἀγαθάγγελος ἱεροδιάκονος ἐκ Σερρῶν.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, ἀριστερά, *ἐχαράχθη διά χειρός Ἀγαθαγγέλου ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ Σερρῶν.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, *Τίς αὕτη ἡ εἰκών καί πόθεν ζητεῖς ὦ θεατά, τίς δ' ὁ περικαλής Ναός οὗτος; / ἡ μέν εἰκών ὡς ὁρᾶς ὁ τῆς θεοτόκου εὐαγγελισμός εὕρηται δ' ἐν ταύτῃ τῇ Νήσῳ / Τήνῳ ἐξ ἀποκαλύψεως τῷ 1823 τῇ 30 Ἰαννουαρίου πολλοῖς χρόνοις τῇ γῇ ἐγκεκρυμμένη / ὁ δέ Ναός εἰς τιμήν ταύτης ὠκοδόμητο.*

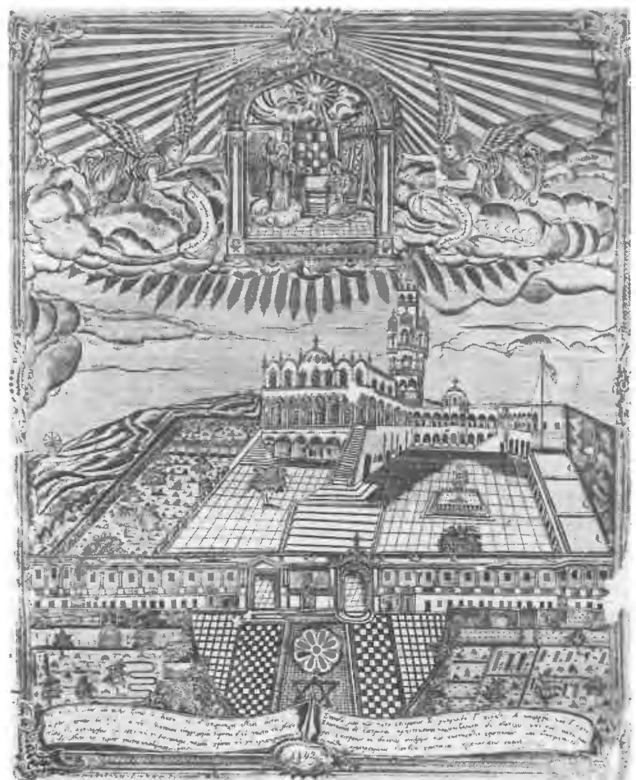
Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Δεξιά, Σπουδῇ μέν τῶν τούτου ἐπιτρόπων Σ. γκαγκάδη, Γ. περίδη, Α. καλλεργίου καί Γ. σιώτου, / Ἐπιστασίας δέ Εὐστρατίου ἀρχιτέκτονος, καλλωπιζόμενος δέ διατελεῖ ὑπό τῶν κατά και/ρούς ἐπιτρόπων τῇ διηνεκεῖ συνδρομῇ τῶν πανταχόθεν χριστιανῶν καί διανέμεται τοῖς / ἐνταῦθα προσερχομένοις εὐσεβέσι χριστιανοῖς προσκυνήσεως χάριν.

Στό κέντρο, *1842.*

Τό εἰκονογραφικό θέμα τῆς προηγούμενης χαλκογραφίας σέ νέα, λαϊκότερη καί πιό σχηματική ἀπόδοση ἀπό τόν ἴδιο χαράκτη Ἀγαθάγγελο. Ἐπάνω ἡ εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας περιβάλλεται ἀπό δόξα μέ φαρδιές ἀκτίνες καί οἱ ἄγγελοι πού τήν κρατοῦν στά πλάγια πετοῦν σέ ὁριζόντια στάση καί βαστοῦν εἱλητάρια μέ τίς ἐπιγραφές *Χαῖρε καρποῦ ἀκηράτου κτῆμα / χαῖρε βλαστοῦ ἀμαράντου κλῆμα.* Οἱ ἐπιγραφές στίς πινακίδες πού πλαισιώνουν τήν εἰκόνα στή χαλκογραφία ἀρ. 573, ἐδῶ ἔχουν μεταφερθεῖ κάτω ἀπό τήν παράσταση.

Ὁ ναός ἔχει σχεδιαστεῖ ἀπό πιό μακριά καί ἔχει περιληφθεῖ στήν παράσταση ὁ γύρω χῶρος, ἀριστερά ἕνας κῆπος καί λόφοι μ' ἕναν ἀνεμόμυλο, μπροστά ἄλλα περιβόλια καί πλακόστρωτο πού ὁδηγεῖ στίς δύο πόρτες τῆς αὐλῆς.

574

575. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία.
1843. Τῆνος.
Χαράκτης: Φραγκῖσκος Δεσίπρης.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.

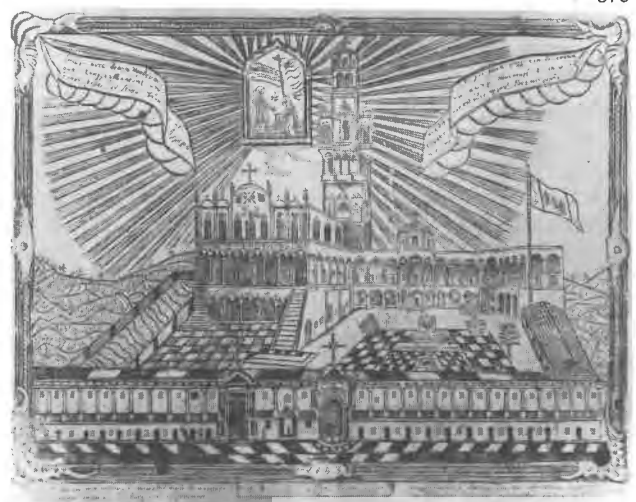
Ἐπιγραφές:

Στόν οὐρανό, σέ δύο ταινίες πάνω σέ σύννεφα, *Εἰκών αὔτοι θεατά Παρθένου ὁρᾷς Εὐαγγελιζομένης ὑπό Ἀγγέλου εἰς τύπον φέρει ἐν Νήσῳ Τήνῳ / ἀνέθορε ἐκ γῆς μετά πολλά ἔτη δέ ἀποκαλοίψεος τῷ ͵αωκγ'* (1823) *Ἰανουαρίου Λ* (30) *ὁ ὑπό τάς σάς ὄψις ἀγλαός ναός ἀνιγέρθι.*

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Σπουδῇ μέν τῶν τούτου ἐπιτρόπων Σ. καγκάδη Γ. περίδη Α. καλλεργίου και Γ. σιότου ἐπιστασίᾳ δέ Εὐστρατίου ἀρχιτέκτονος / καλλωπιζόμενος δέ διατελεῖ ὑπό τῶν κατά καιρούς ἐπιτρόπον τοῖ διηνεκεῖ συνδρομῇ τῶν πανταχόθεν χριστιανῶν / 1843 / Φ(ραγκῖσκος) Δ(εσίπρης) Τήνιος ἐσχεδίασε καί ἐχάραξε.*

Ἀδέξια ἀπόδοση σέ ὁριζόντια διάταξη τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 574. Ἡ εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας, πολύ μικρότερη καί τελείως σχηματικά σχεδιασμένη, βρίσκεται στό κέντρο ἀκτινωτῆς δόξας πάνω ἀπό τήν ἐκκλησία, δίπλα στό καμπαναριό. Ἀριστερά καί δεξιά οἱ δύο ταινίες μέ τίς ἐπιγραφές. Ὁ χῶρος μπροστά ἀπό τόν περίβολο τοῦ ναοῦ ἔχει περιοριστεῖ. Λείπουν οἱ κῆποι καί φαίνεται ἕνα μικρό μόνο τμῆμα τῆς ἐξωτερικῆς πλακόστρωτης πλατείας.

Γιά τόν Τήνιο καλλιτέχνη Φραγκῖσκο Δεσίπρη, στόν ὁποῖο ὀφείλονται ἄλλες τρεῖς παραστάσεις τοῦ ναοῦ καί μία τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς Εὐαγγελίστριας, βλ. ἐδῶ σ. 286.

575

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

576. ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.39×0.26 μ.
1858. (Τῆνος).
Χαράκτης: Φραγκῖσκος Δεσίπρης.

Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν εἰκόνα, *Η ΕΝ ΤΗΝΩ ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ.*

Πιό χαμηλά, μέ μικρά γράμματα, *1858 Φραγκῖσκος δεσίπρης Τήνιος ἐσχεδίασε καί ἐχάραξε.*

Ἐπάνω, γύρω ἀπό τό πλαίσιο, *ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ ΧΑΡΑΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΑΙΝΕΙΤΕ ΟΥΡΑΝΟΙ ΘΕΟΥ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ.*

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας σέ διπλό τοξωτό πλαίσιο μέ κολονάκια στά πλάγια. Ἡ Παναγία εἰκονίζεται γονατιστή δεξιά, κάτω ἀπό παραπέτασμα, ὁ ἀρχάγγελος μέ τό κρίνο τήν πλησιάζει ἀπό ἀριστερά. Πάνω ἀπό τίς δύο μορφές διακρίνονται δύο πόρπες, προφανῶς ἀφιερώματα. Ἐπάνω, σέ φωτεινή δόξα, τό Ἅγιον Πνεῦμα (ἡ Περιστερά) εὐλογεῖ μεγάλο στέμμα τῆς Θεοτόκου, πού αἰωρεῖται στόν οὐρανό.

Οἱ πολύ λεπτές καί πυκνές γραμμές πού χρησιμοποιεῖ ἐδῶ ὁ Δεσίπρης (βλ. ἐδῶ σ. 286) γιά τή φωτοσκίαση, κάνουν τήν εἰκόνα νά μοιάζει σάν σχέδιο μέ πενάκι· τήν ἴδια ἐντύπωση δίνουν καί οἱ δύο μεταγενέστερες ἀπόψεις τοῦ ναοῦ ἀρ. 578 καί 579.

576

577. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.43×0.52 μ.
1859. Τῆνος.
Χαράκτης: Ἀνδρέας Κριεζῆς.

Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος (σύγχρονη ἀνατύπωση ἀπό παλιά πλάκα).

Ἐπιγραφή κάτω ἀριστερά, μέσα στήν παράσταση, *Κριεζῆς ἐσχεδίασε καί ἐχάραξε 1859.*

Τό κτιριακό συγκρότημα τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, βασισμένο ἴσως στίς λαϊκές ἀναπαραστάσεις τοῦ Δεσίπρη, σέ πολύ ἐπιμελημένη χάραξη τοῦ γνωστοῦ Ὑδραίου ζωγράφου Ἀνδρέα Κριεζῆ. Ἡ αὐλή περικλείεται συμμετρικά ἀπό τίς δύο πλευρές μέ μονώφορες κεραμοσκεπεῖς πτέρυγες, πού ἐφάπτονται μέ ψηλότερα κτίσματα στό βάθος. Ἡ ἴδια συμμετρία χαρακτηρίζει τήν πρόσοψη μέ τίς διπλές ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ κιονοστοιχίες, ἀριστερά καί δεξιά ἀπό τίς δύο κεντρικές εἰσόδους. Στήν πλατεία, μπροστά ἀπό τόν περίβολο τῆς ἐκκλησίας, κινοῦνται μικροί ὅμιλοι προσκυνητῶν. Στόν οὐρανό δύο ὅμοια ὀξυκόρυφα πλαίσια, μέ τήν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ δεξιά καί τήν ἐπιγραφή *Ο ΕΝ ΤΗΝΩ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ* στήν ἀντίστοιχη θέση ἀριστερά.

Ὁ λιθογράφος καί ζωγράφος Ἀνδρέας Κριεζῆς γεννήθηκε στήν Ὕδρα λίγο πρίν ἀπό τήν Ἐπανάσταση. Τό 1839 σπούδασε τή λιθογραφική τέχνη

577

στό Παρίσι. Ἐργάστηκε στήν Ἀθήνα, στό Β. Τυπογραφεῖο καί Λιθογραφεῖο, καί τό 1851 διορίστηκε καθηγητής τῆς ἰχνογραφίας στό Γυμνάσιο τῆς Σύρου. Ἀσχολήθηκε κυρίως μέ προσωπογραφίες καί μέ τήν ἁγιογράφηση ἐκκλησιῶν. Πέθανε τό 1880[1].

1. Μ. Καλλιγᾶς, *Ἕλληνες ζωγράφοι τοῦ δέκατου ἔνατου αἰώνα*, ἐκδ. Ἐμπορικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1957, σ. 17, 26, πίν. σ. 30, 31, καί Ι. Τραυλός - Α. Κόκκου, *Ἑρμούπολη*, ἐκδ. Ἐμπορικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1980, σ. 185, 186.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

578

578. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.295×0.385 μ.
1860. Τῆνος.
Χαράκτης: Φραγκῖσκος Δεσίπρης.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω, σέ πλαίσια μέσα στήν παράσταση, ἀριστερά, *Ἐν Τήνῳ 1860*, δεξιά, *Φραγκῖσκος δεσύπρης Τήνιος Ἐσχεδίασε καί Ἐχάραξε.*

Στό κέντρο, *Ἡ εἰκών αὕτη θεατά, Παρθένου, ὡς ὁρᾶς, Εὐαγγελιζομένης ὑπό ἀγγέλου τύπον φέρει ἡ ἐν Νήσῳ Τίνῳ / ἀνέθορε δ' ἐκ γῆς μετά πολλά ἔτη δι' ἀποκαλύψεως τῷ 1823, Ἰανουαρίου 30. Ὁ δέ ὑπό τάς σάς ὄψεις ἀγλαός Ναός / ἀνηγέρθη μέν προσταγῇ τῆς Θεοτόκου καλλοπιζόμενος δέ διατελεῖ ὑπό τῶν κατά κερούς Ἐπιτρόπων τῇ διηνε/κεῖ συνδρομῇ τῶν πανταχόθεν χριστιανῶν. Ἀρχιτέκτον δέ Εὐστράτιος ὁ Σμυρνέος.*

Ἐπάνω, στόν οὐρανό, *Η ΕΝ ΤΗΝΩ ΕΙΚΩΝ ΚΑΙ Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ.*

Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα, *ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ ΧΑΡΑΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΑΙΝΕΙΤΕ ΟΥΡΑΝΟΙ ΘΕΟΥ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 575. Ὁ Δεσίπρης (βλ. ἐδῶ σ. 286) σχεδίασε ἐδῶ τήν παράσταση ἀπό διαφορετική ὀπτική γωνία καί πρόσθεσε ἀριστερά, στή θέση τοῦ ἀγροῦ, διώροφη πτέρυγα μέ τοξωτά ἀνοίγματα πρός τήν αὐλή.

Στόν οὐρανό, ἀριστερά, ἡ εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 576 σέ μικρότερη κλίμακα, καί στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά ὁ Ὀφθαλμός τοῦ Κυρίου σέ ἡμικυκλική δόξα μέ τέσσερα κεφαλάκια ἀγγέλων.

579. ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΝΟΥ

Χαλκογραφία. 0.25×0.34 μ.
,αωξη' (1868). Τῆνος.
Χαράκτης: Φραγκῖσκος Δεσίπρης.

Ἱστορικό καί Ἐθνολογικό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.
Μονή Ἁγίας Εὐπραξίας, Ὕδρα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Τίς ἡ θαυματουργός αὕτη Εἰκών, καί πόθεν ζητεῖς ὦ θεατά, ἡ μέν Εἰκών ὡς ὁρᾷς τῆς Θεοτόκου, εὐαγγελιζομένης ὑπ' / Ἀγγέλου εὕρηται ἐν τῇ Νήσῳ Τήνῳ ἐξ ἀποκαλύψεως τό 1823. Ἰανουαρίου 30. πολλούς αἰῶνας τῇ Γῇ ἐγκεκρυμμένη. / Ὁ δέ περικαλλής ὅν ὁρᾷς Ναός εἰς Τιμήν ταύτης ἀνηγέρθη καλλωπιζόμενος δέ διατελεῖ τῇ διηνεκεῖ συνδρομῇ τῶν πανταχόθεν χριστιανῶν. / ,αωξη' Φ.Δ.*

Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, δεξιά, *Φραγκίσκος Δεσίπρης ἐσχεδίασε καί ἐχάραξε.*

Στόν οὐρανό, *Η ΕΝ ΤΗΝΩ ΕΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ.*

Γύρω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Εὐαγγελίστριας, *ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ ΧΑΡΑΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΑΙΝΕΙΤΕ ΟΥΡΑΝΟΙ ΘΕΟΥ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ.*

Παραλλαγή τῆς χαλκογραφίας ἀρ. 578 ἀπό τόν ἴδιο χαράκτη Φ. Δεσίπρη (βλ. ἐδῶ σ. 286). Τό κτιριακό συγκρότημα τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, σέ μικρότερη κλίμακα, ἔχει τοποθετηθεῖ στό βάθος τῆς εἰκόνας καί στό χῶρο πού ἐκτείνεται στό πρῶτο ἐπίπεδο ἔχουν σχεδιαστεῖ περιβόλια, σπίτια καί, ἀριστερά, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Α. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Χαράκτης	Χορηγός	Τόπος
580	1733		Γεώργιος Τραπεζούντιος Ὑπομενᾶς, Παΐσιος	Βιέννη ἤ Βενετία
581	Πρίν ἀπό τό 1754	Χριστόφορος Ζεφάρ		Βιέννη
582	1765		Γαβριήλ, Γ. Δήμας, Δ. Γεωργίου	Βενετία
583	1772		Συμεών, Δ. Μίσιος, Γ. Πούλιος	Βιέννη
584	1779	Παρθένιος Ἐλασσῶνος		Ἅγιον Ὄρος
585	1780	Παρθένιος Ἐλασσῶνος		Ἅγιον Ὄρος
586	1805	Παρθένιος Ἰθακήσιος		Κωνσταντινούπολη
587	1812	Γεννάδιος Σιναΐτης		Κωνσταντινούπολη
588	Α΄ τέταρτο 19ου αἰ.	Παρθένιος (Ζακύνθιος)		Ἅγιον Ὄρος
589	1836	Δανιήλ	Παγκράτιος	Ἅγιον Ὄρος
590	1837	Ἄνθιμος Πελοποννήσιος		Ἅγιον Ὄρος
591	1842	Ἰγνάτιος (Μυτιληναῖος)	Βενιαμίν	Ἅγιον Ὄρος
592	1847	Ἄνθιμος Πελοποννήσιος		Ἅγιον Ὄρος
593	Πρίν ἀπό τό 1849	Ἰγνάτιος Μυτιληναῖος	Συνέσιος	Ἅγιον Ὄρος
594	1856	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου		Ἀθήνα
595	1869	Ἰωάννης Καλδῆς	Ἰωάσαφ	Ἅγιον Ὄρος
596	1870	Ἰωάννης Καλδῆς	Γαβριήλ	Ἅγιον Ὄρος
597	1878	Ἰωάννης Καλδῆς	Χρυσόγονος καί Νεόφυτος	Ἅγιον Ὄρος

Τό ἀντιμήνσιο εἶναι τό γνωστό ἀπό τόν 8ο αἰώνα λειτουργικό ἄμφιο, πού ἀντικαθιστᾶ τήν Ἁγία Τράπεζα[1] καί ἐπιτρέπει στόν ἱερέα νά τελεῖ τή Θεία Εὐχαριστία σέ Ἁγία Τράπεζα πού δέν ἔχει καθιερωθεῖ ἤ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ χρειαστεῖ (σέ πλοῖο, σέ σκηνή ἐκστρατείας κτλ.). Σήμερα τό ἀντιμήνσιο χρησιμοποιεῖται καί ὡς εἱλητόν, ὡς κάλυμμα δηλαδή τῆς Ἁγίας Τραπέζης.

Τά ἀντιμήνσια ἔχουν σχῆμα ὀρθογώνιου παραλληλογράμμου καί εἶναι κατασκευασμένα ἀπό ὕφασμα, συνήθως λινό, στίς ἄκρες τοῦ ὁποίου εἶναι ραμμένα ἅγια λείψανα. Παλαιότερα ὑπῆρχαν ἀντιμήνσια ζωγραφισμένα σέ λεπτές ξύλινες σανίδες (σώζεται ἕνα στή μονή τοῦ Κύκκου μέ χρονολογία 1653), τό ὑλικό ὅμως αὐτό ἐγκαταλείφθηκε γιατί ἦταν δύσκολο στή μεταφορά.

Ἐπάνω στό ὕφασμα ζωγραφίζονται, καί ἀργότερα τυπώνονται, παραστάσεις καί ἐπιγραφές. Οἱ παραστάσεις σχετίζονται μέ τήν ἔννοια τῆς Ἁγίας Τραπέζης, πού συμβολίζει τόν Τάφο καί τό Θρόνο τοῦ Χριστοῦ. Στά πιό παλαιά ἀντιμήνσια εἰκονίζεται ὁ Σταυρός ἤ ὁ Χριστός Ἀμνός ἤ ἡ Ἄκρα Ταπείνωσις μέ τά ὄργανα τοῦ Πάθους (τή λόγχη καί τό σπόγγο) καί τά ἀποκαλυπτικά σύμβολα τῶν εὐαγγελιστῶν. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 17ου αἰώνα ἐπικρατεῖ ὡς κεντρική παράσταση ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος μέ τούς εὐαγγελιστές στίς τέσσερις γωνίες. Στά ἁγιορείτικα ἀντιμήνσια συνηθίζεται ἡ κεντρική εἰκόνα νά πλαισιώνεται μέ μικρές σκηνές ἀπό τά Πάθη τοῦ Χριστοῦ καί μέ ἄλλες συμβολικές παραστάσεις.

Σέ στενή ταινία στήν παρυφή τοῦ ὑφάσματος τυπώνεται ἡ ἐπιγραφή πού καθορίζει τή χρήση τοῦ ἀμφίου, *Θυσιαστήριον θεῖον καί ἱερόν τοῦ τελεῖσθαι δι' αὐτοῦ τήν θείαν μυσταγωγίαν ἐν παντί τόπῳ τῆς δεσποτείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.* Τό κείμενο συμπληρώνεται συνήθως μέ τή χρονολογία καί τό ὄνομα τοῦ ἱεράρχη πού καθαγιάζει τό ἄμφιο, καί σέ ὁρισμένες περιπτώσεις προστίθεται τό ὄνομα τοῦ χαράκτη ἤ τοῦ δωρητῆ ἤ καί τῶν δύο.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ὁ ἀριθμός τῶν παλαιῶν ἀντιμηνσίων πού διασώζονται σέ ναούς, μοναστήρια, ἐκκλησιαστικές συλλογές καί μουσεῖα, εἶναι τόσο σημαντικός πού ἡ δημοσίευσή τους θά ἀπαιτοῦσε μιά χωριστή ἔκδοση. Οἱ μελετητές πού ἀσχολήθηκαν μέ τό εἶδος αὐτό τῶν ἀμφίων, ἔχουν ὑπογραμμίσει τή σπουδαιότητα πού παρουσιάζουν ὄχι μόνο ἀπό λειτουργική καί εἰκονογραφική ἄποψη, ἀλλά καί ὡς πολύτιμη πηγή πληροφοριῶν σχετικά μέ τούς ἀναφερόμενους στίς ἐπιγραφές ἱεράρχες. Γιά τόν παρόντα ὅμως κατάλογο περισσότερο ἐνδιαφέρον ἐμφανίζουν οἱ μνεῖες τῶν χαρακτῶν καί τῶν δωρητῶν, καί εἰδικότερα στίς περιπτώσεις πού συμπίπτουν μέ ὀνόματα ἤδη γνωστά ἀπό ἄλλα θρησκευτικά χαρακτικά.

Μέ αὐτό τό κριτήριο καί γιά νά παρουσιαστεῖ μέ μεγαλύτερη πληρότητα ἡ δραστηριότητα τῶν προσώπων αὐτῶν γύρω ἀπό τά εἰκονογραφημένα θρησκευτικά ἔντυπα, ἔγινε ἡ ἐπιλογή τῶν δεκαοκτώ ἀντιμηνσίων τοῦ 18ου καί τοῦ 19ου αἰώνα πού δημοσιεύονται ἐδῶ, ἀπό τά ὁποῖα τά ἕντεκα προέρχονται ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος. Ὅλα ἀπεικονίζουν τόν Ἐπιτάφιο Θρῆνο πλαισιωμένο ἀπό διάφορες μικρές συνθέσεις, ἐκτός ἀπό τό ἀντιμήνσιο ἀρ. 581 τοῦ Χριστοφόρου Ζεφάρ, πού παριστάνει μόνο τόν Ἐπιτάφιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Καλλίνικος, *Ὁ Χριστιανικός Ναός καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ*, Ἀλεξάνδρεια 1921, σ. 208-216.
Γ. Σωτηρίου, *Κειμήλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Ἀθήνα 1937, σ. 58.
Ὁ ἴδιος, Τά λειτουργικά ἄμφια τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, *Θεολογία* Κ (1949), σ. 612-614.
Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ*, σ. ρλζ'- ρνα'.

1. Ἡ λέξη παράγεται ἀπό τό ἀντί καί τή λατινική λέξη mensa=τράπεζα.

580. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.24×0.42 μ.
1733, Μάρτιος. (Βιέννη ἤ Βενετία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μητρόπολη, Κῶς.

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ὑφάσματος, ἀπό κάτω ἀριστερά, *ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΙΕΡΟΝ ΑΚΡΙΒΩϹ ΚΑΛΛΩΠΙϹΘΕΝ ΚΑΙ ΤΥΠΩ ΕΚΔΟΘΕΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΟΥ ΥΠΟΜΕΝΑ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΠΑΡ ΑΥΤΟΥ / ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩ ΚΑΙ ΖΩΟΔΟΧΩ ΤΑΦΩ ϹΥΝ ΑΥΤΩ ΤΩ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΚΩ ΤΥΠΩ ΕΙϹ ΜΝΗΜΟϹΥΝΟΝ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗϹ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑϹ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ Κ(ΥΡΙΟΥ) Κ(ΥΡΙΟΥ) ΜΕΛΕΤΙΟΥ (...) / ΥΠΟΜΝΗϹΕΙ ΠΑΪϹΙΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΟΥ ΑΝΤΙΔΙΔΟΤΑΙ ΧΑΡΙΝ ΤΟΙϹ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙϹ: 1733 ΜΑΡΤΙΟΥ* (κάτω) *Καί ΝΥΝ Κ ΕΙϹ ΘΥϹΙΑϹΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΙϹΘΑΙ ΔΙ ΑΥΤΟΥ ΙΕΡΑΝ ΚΑΙ ΘΕΙΑΝ ΜΥϹΤΑΓΩΓΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ*

Ἀποσπάσματα ἀπό ὕμνους καί τροπάρια βρίσκονται σέ διάφορα σημεῖα τῆς παράστασης: *ΤΟΝ ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ ΥΜΝΟΝ ΑΔΟΝΤΑ ΒΟΩΝΤΑ ΚΑΙ ΛΕΓΟΝΤΑ, τά πολυόμματα σεραφείμ ἀσιγήτοις σε ὕμν/οις δοξολογεῖ / Ὁ Εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπό τοῦ ξύλου καθελών τό ἄχραντόν σου σῶμα, σινδόνι καθαρᾷ εἰλίσσας καί ἀρώμασιν ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο, Χριστόν τόν Ζωοδότην, Ἰωσήφ κηδεύει σύν τῷ Νικοδήμῳ.*

Ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος εἰκονίζεται στό πρῶτο ἐπίπεδο καί σέ ὅλο περίπου τό πλάτος τοῦ ἀμφίου· στό βάθος, κάτω ἀπό ἀψίδα ὅπου πετοῦν σεραφείμ, ὑψώνεται ὁ Σταυρός μέ τό ἀγκάθινο στεφάνι, τή λόγχη καί τό σπόγγο. Γύρω ἀπό τόν ξαπλωμένο σέ χαμηλή λάρνακα νεκρό Χριστό θρηνοῦν ἔξι ἅγια πρόσωπα καί δύο ἄγγελοι: στό κέντρο ἡ Παναγία πού ἁπλώνει μέ συντριβή τά δυό της χέρια, ἀριστερά ἡ Μαγδαληνή καί ἡ Μάρθα, δεξιά ὁ Ἰωάννης καί δύο ἄγγελοι, ἐνῶ στό κεφάλι καί στά πόδια τοῦ Ἰησοῦ στέκουν ὁ Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος, καί μπροστά δύο μικροί γονατιστοί ἄγγελοι πού ἀνασηκώνουν τό νεκρικό σεντόνι.

Στίς γωνίες, σέ μετάλλια, οἱ εὐαγγελιστές μέ τά ἀποκαλυπτικά τους σύμβολα, ἐπάνω ὁ ἥλιος καί τό φεγγάρι καί στό τοπίο ἀριστερά ὁ Γολγοθᾶς καί τό Κουβούκλιο, δεξιά ἡ Ἱερουσαλήμ καί ὁ Κῆπος.

Τό ἀντιμήνσιο θά πρέπει νά χαράχτηκε ἀπό ξένο τεχνίτη στή Βενετία ἤ στή Βιέννη, πόλεις μέ τίς ὁποῖες εἶχε στενούς δεσμούς ὁ Τραπεζούντιος Γεώργιος Ὑπομενᾶς πού ἐπιμελήθηκε καί χρηματοδότησε τήν ἔκδοση. Ὁ ἴδιος εἶχε ἐπιστατήσει στή Βιέννη, πρίν ἀπό τό 1730, στήν ἐκτύπωση τῆς ἀπεικόνισης τῆς Ἱερουσαλήμ ἀρ. 597. Ὁ Μελέτιος πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα ἀπό τό 1731 ὥς τό 1737.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

579

580

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

581

581. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ λινό. 0.337×0.515 μ.
Πρίν ἀπό τό 1754. Βιέννη.
Χαράκτης: Χριστόφορος Ζεφάρ.

Μονή Δράγοβιτς, Δαλματία.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, *Ἄνω σε ἐν θρόνῳ, καί κάτω ἐν τάφῳ, τά ὑπερκόσμια καί ὑποχθόνια, κατανοοῦντα σωτήρ μου, ἐδονεῖτο τῇ νεκρώσει σου, ὑπέρ νοῦν ὠράθης γάρ / νεκρός ζωαρχικώτατος ἡγιάσθη τό παρόν ἀντιμίσιον παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ* (ἐδῶ ἀκολουθεῖ στά ρωσικά ἡ ὑπογραφή τοῦ ἁγιάσαντος τό ἀντιμήνσιο). *Παρά Χρ. Ζεφ. κοινοῦ ζωγράφου ἰλλ. ρασκ.*.

Κάτω ἀπό τίς ἑλληνικές ὑπάρχουν ταυτόσημες σλαβονικές ἐπιγραφές.

Στό πρῶτο ἐπίπεδο καί σέ ὅλο τό πλάτος τοῦ ἀμφίου εἰκονίζεται ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος, χωρίς ἄλλες συμβολικές παραστάσεις. Γύρω ἀπό τόν νεκρό Χριστό, ξαπλωμένο σέ σεντόνι πάνω σέ μαρμάρινη λάρνακα, θρηνοῦν τρεῖς γυναικεῖες καί τρεῖς ἀνδρικές μορφές: ὁ Νικόδημος καί ὁ Ἰωσήφ ὁλόσωμοι στά πλάγια, ἡ Παναγία καί ἡ ἄλλη Μαρία σκυμμένες πάνω στόν Ἰησοῦ, ἡ Μαγδαληνή, πού προβάλλει ἀπό πίσω μέ τά χέρια σηκωμένα, καί δεξιά της ὁ Ἰωάννης, πού χειρονομεῖ. Στό βάθος τοῦ τοπίου, ἀνάμεσα ἀπό τά εἰκονιζόμενα πρόσωπα, διακρίνονται τά κτίρια τῆς Ἱερουσαλήμ. Στόν συννεφιασμένο οὐρανό πετοῦν μέ ταραγμένες κινήσεις ἄγγελοι καί σεραφείμ, πού πλαισιώνουν τήν κεντρική παράσταση τῆς Ἁγίας Τριάδος μέ τήν Περιστερά ψηλά σέ δόξα, τόν Ἄναρχο Πατέρα δεξιά, δίπλα σέ μεγάλη σφαίρα, καί τόν Χριστό ἀριστερά, πού κρατεῖ τό Σταυρό. Ἐπάνω, μέ μικρά γράμματα, *Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ*, στό κέντρο *Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ* καί στό φωτοστέφανο τῶν εἰκονιζομένων τό ὄνομά τους σέ σύντμηση.

Ἡ ἐξαιρετικά ἐπιμελημένη χάραξη τοῦ Χριστοφόρου Ζεφάρ ἐμπνέεται ἀπό δυτικά πρότυπα καί δέν ἀκολουθεῖ τόν καθιερωμένο τύπο τῶν ἀντιμηνσίων τῆς ἐποχῆς του, πού συνήθως ἀπεικονίζουν γύρω ἀπό τόν Ἐπιτάφιο Θρῆνο μετάλλια μέ τούς εὐαγγελιστές καί σκηνές τῶν Παθῶν. Ἡ ρεαλιστική ἀπόδοση τῶν θρηνούντων προσώπων ἐκφράζει τή συγκρατημένη θλίψη τους, ἐνῶ ἡ ἀσύμμετρη τοποθέτηση τῶν ἀγγέλων στόν οὐρανό καί οἱ ζωηρές τους κινήσεις ἐπιτείνουν τή δραματική ἀτμόσφαιρα τῆς εἰκόνας.

Τό ἄμφιο εἶναι ἀχρονολόγητο· θά πρέπει νά χαράχτηκε στή Βιέννη πρίν ἀπό τό 1754 (ὁ Ζεφάρ πέθανε τό 1753).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Davidov, *Zefar*, σ. 53, 54, 117.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

582

582. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.43×0.55 μ.
1765, Μάρτιος. Βενετία.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μονή Καρακάλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.
Ναός Ἁγίου Δημητρίου, Μεσότοπος, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Νικολάου Πύργων, Θερμή, Μυτιλήνη.
Κιάφα, Ὕδρα.

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, ἀπό ἀριστερά, *ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΙΕΡΟΝ ΑΚΡΙΒΩΣ ΚΑΛΛΩΠΙΣΘΕΝ ΚΑΙ ΤΥΠΩ ΕΚΔΟΘΕΝ ΔΙ ΕΞΟΔΩΝ ΜΕΝ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΑ / ΕΚ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ καί ΔΗΜΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΚ ΓΟΥΡΑΣ ΑΓΡΑΦΩΝ ΑΦΙΕΡΩΘΗ ΠΑΡ ΑΥΤΩΝ ΤΗ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΒΑΣΙΛικῇ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙκῇ ΜΟΝΗ τοῦ ΒΑΤΟΠΕΔΙου εἰς ΜΝΗΜΟσυνον ΑΥΤῶν καί τῶν ΑΥΤῶν / ΓΟΝέων, ΔΙ ΕΠΙΜΕΛείας δέ καί ΠΡΟΤΡΟπῆς τοῦ ΠΑΝΟΣΙΩΤάτου Κῦρ ΓΑΒΡΙήλ ἐκ τῆς ΑΥΤῆς ΜΟΝΗΣ ἵνα ΔΩΡεάν ΑΝΤΙΔΙΔωται Τοῖς ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ 1765 ΜΑΡΤίῳ ΕΝΕΤΙΗΣΙ (κάτω) Καί ΝΥΝ Κ ΕΙΣ ΘΥΣΙΑΣτήριον ΘΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛεῖσθαι ΔΙ ΑΥΤΟΥ Τήν ΙΕΡΑΝ Καί ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΠΑΡΑ Τοῦ*

Ἀντίγραφο τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 580 τυπωμένο στή Βενετία, μέ νέα χάραξη τῶν ἐπιγραφῶν καί μέ προσθήκη διακοσμητικῶν στοιχείων στή λάρνακα τοῦ Χριστοῦ.

Γιά τόν βατοπεδινό Γαβριήλ καί γιά τίς χαλκογραφίες πού τυπώθηκαν μέ τήν προτροπή του στή Βενετία καί στή Βιέννη, στά χρόνια 1763-1767, βλ. ἐδῶ σ. 416.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 327, 328, Δ', σ. 387.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

583

583. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ λινό. 0.52×0.58 μ. 1772. Βιέννη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ναός Ἁγίου Συμεών, Μυτιλήνη.
Μητρόπολη, Κῶς.

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, ἀπό ἀριστερά, *ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΑΚΡΙΒΩΣ ΚΑΛΩΠΙΣΘΕΝ ΚΑΙ ΤΥΠΩ ΕΚΔΟΘΕΝ CΥΝΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΕΠΙCΤΑCΙΑ CΥΜΕΩΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ / ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗC ΤΩΝ ΕΝΤΙΜΟΤΑΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΙCΙΩ ΕΚ ΠΟΛΕΩC ΚΟΖΕΝΗC ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΩ ΠΟΥΛΙΟΥ ΕΚ ΠΟΛΕΩC CΙΑΤΗCΤΗC, ΠΑΡ ΑΥΤΩΝ ΑΦΙΕΡΩΘΕΝ CΥΝ ΤΩ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΚΩ ΤΥΠΩ ΕΙC ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΤΑΦΟΝ / ΕΙC ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΩΝ ΕΙC ΤΙΜΗΝ ΔΕ ΤΩΝ CΥΜΠΟΛΙΤΩΝ ΑΥΤΩΝ, ΕΠΙ ΤΗC ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑC ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ 1772 ΒΙΕΝΝΑ.* (κάτω) *Κ(ΑΙ) ΝΥΝ ΑΓΙΑCΘΕΝ ΕΙC ΘΥCΙΑCΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΙCΘΑΙ ΔΙ ΑΥΤΟΥ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΚΑΙ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ* .

Ἀντίγραφο τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 580. Στήν ἐπιγραφή τοῦ ἀντιμηνσίου πού δημοσίευσε ὁ Μ. Γεδεών (βλ. Βιβλιογραφία), τά κενά ἔχουν συμπληρωθεῖ ὡς ἑξῆς:«,αψοστ' παρά τοῦ μητροπολίτου Οὐζίτζης καί Βαλιόβου κυρίου Ἰωακείμ ὁ ἐκ Α. ΟΥ»[1].

Ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ Παναγίου Τάφου Συμεών μπορεῖ ἴσως νά ταυτιστεῖ μέ τόν Μοσχοπολίτη, ἐπίσης ἁγιοταφίτη, ἀρχιμανδρίτη Συμεών πού ἀναφέρεται στήν ἐπιγραφή τῆς εἰς Ἅδου Καθόδου τοῦ Χριστοῦ ἀρ. 45 τοῦ Ζεφάρ.

Ὁ Γεώργιος Πούλιος δέν ἀποκλείεται νά εἶναι συγγενής τοῦ πραματευτῆ Μάρκου Πούλιου πού χρηματοδότησε τό 1759 τήν ἁγία Αἰκατερίνη ἀρ. 409.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μ. Γεδεών, Παλαιᾶς εὐωρίας Θρακῷα κέντρα, *Θρακικά* 7 (1936), σ. 17.

Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Γ', σ. 164.

1. Ὁ κ. Λ. Βρανούσης, πού εἶχε τήν καλοσύνη νά μέ πληροφορήσει γιά τήν ἐπιγραφή τοῦ ἀντιμηνσίου πού δημοσίευσε ὁ Μ. Γεδεών, παρατηρεῖ ὅτι τό ἔτος 1772 δέν συμπίπτει μέ τά χρόνια τῆς πατριαρχείας τοῦ Παρθενίου Ἱεροσολύμων (1737-1766). Ὑπάρχει ἑπομένως κάποιο λάθος στή χρονολογία ἤ στό ὄνομα τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων. Ἡ συσχέτιση τοῦ ἀντιμηνσίου μέ τόν Παρθένιο Κωνσταντινουπόλεως, πού πατριάρχευσε μέ διακοπές ἀπό τό 1757 ὥς τό 1785, θά πρέπει μᾶλλον νά ἀποκλεισθεῖ, ἄν ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἀναφορές στόν Πανάγιο Τάφο πού περιέχονται στήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

584. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα.
,αψοθ' (1779), Μαρτίου ιε' (15). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος.

Κελί Ἁγίου Νικολάου τοῦ Χαλκιᾶ, Καρυές, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή κάτω, στό πλαίσιο, *ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΙΕΡΟΝ ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟΝ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΕΞΟΔΟΙC ΚΑΙ ΙΔΙΑΙC ΧΕΡCΙ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΕΞ ΕΛΑCCΩΝΟC ΤΗC ΕΛΛΑΔΟC ΟΠ (.....) ΜΕΝΟC ΤΗC Θ ΘΗ(....) ΘΕ(....)*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

584

ΤΕ ΙΑΚΩ(ΒΟΥ;) ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ ΙΕ ,ΑΨΟΘ'. Ἀπό πάνω, στό κέντρο, σέ μικρό πλαίσιο, *Ταῖς μυροφόροις γυναιξί παρά τό μνῆμα ἐπιστάς ὁ ἄ/γγελος ἐβόα Τά μῦρα τοῖς θνητοῖς ὑπάρχει ἁρμό-/ δια, Χριστός δέ διαφθορᾶς ἐδείχθη ἀλλότριος / ἐξ ἁγίου ὄρους τοῦ ἄθωνος.*

Τό ἀντιμήνσιο εἶναι ἀρκετά ξεθωριασμένο· ἀκολουθεῖ τόν εἰκονογραφικό τύπο τῶν χαλκογραφιῶν ἀρ. 580, 582, 583, μέ ὁρισμένες διαφορές: στίς γωνίες οἱ εὐαγγελιστές παριστάνονται σέ ἄλλες στάσεις καί τά μετάλλιά τους πλαισιώνονται μέ ροκοκό μοτίβα· ἀνάλογα μοτίβα κοσμοῦν στά πλάγια καί ἐπάνω τό ἐξωτερικό πλαίσιο· πάνω ἀπό τό Σταυρό, στό κέντρο, ὑπάρχει μικρό πλαίσιο μέ δυσανάγνωστη ἐπιγραφή· μέσα στήν εἰκόνα, δεξιά, στή θέση τοῦ κήπου συνεχίζονται ἐδῶ τά κτίρια τῆς Ἱερουσαλήμ.

Γιά τό χαράκτη Παρθένιο ἐξ Ἐλασσῶνος βλ. ἐδῶ σ. 124.

585. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.48 × 0.58 μ.
1780. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος.

Κελί Ἰωασαφαίων, Καρυές, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Χελανδαρίου, Ἅγιον Ὄρος.
Συλλογή Γ. Μαυροΐδη, Ὕδρα.
Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.
Ναός Εἰσοδίων Θεοτόκου, Πινακάδες, Πήλιο.
Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς, Βρίσα, Μυτιλήνη.
Ναός Εὐαγγελιστρίας, Παλαιοχώρι, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Ἰωάννου, Μεγαλοχώρι, Μυτιλήνη.

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ / ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩ ΤΑΣ ΘΕΙΑΣ / ΚΑΙ ΑΝΑΙΜΑΚΤΟΥΣ ΘΕΙΣΙΑΣ /* (κάτω) *ΕΝ ΤΩ ΑΓΙΩΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΠΑΡΑ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΕΛΑΣΣΩΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. 1780.*

Στό κέντρο τοῦ ἀντιμηνσίου εἰκονίζεται ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος καί ὁ Σταυρός, καί ψηλά ἡ Ἁγία Τριάς πλαισιωμένη ἀπό σύννεφα καί χερουβείμ. Τόν νεκρό Χριστό θρηνοῦν ἀριστερά ἡ Θεοτόκος μέ τέσσερις μυροφόρους καί δεξιότερα ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος. Μέσα στήν παράσταση οἱ ἐπιγραφές *Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ, ΑΝΩ ΣΕ ΕΝ ΘΡΟΝΟ, ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΘΡΙΝΟΣ, ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΕΝ ΤΑΦΩ.*

Στίς τέσσερις γωνίες, σέ μετάλλια πλαισιωμένα ἀπό ροκοκό στολίδια, παριστάνονται οἱ εὐαγγελιστές μέ τά ἀποκαλυπτικά τους σύμβολα καί στά πλάγια, σέ ὀρθογώνια εἰκονίδια, ἀριστερά *Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ* καί δεξιά *Η ΑΠΟΚΑΘΗΛΩΣΙΣ.* Κάτω ἀπό τόν Ἐπιτάφιο Θρῆνο ἔχει σχεδιαστεῖ βασιλικός θυρεός μέ τόν δικέφαλο ἀετό, πού τό σῶμα του σκεπάζεται ἀπό μετάλλιο μέ ἀπεικόνιση τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ. Δίπλα στό στέμμα τοῦ θυρεοῦ τά γράμματα *ΚΝCΤ/ΠΛ* (Κωνσταντινούπολις;).

Ἐνῶ στά παλαιότερα ἀντιμήνσια κυριαρχεῖ ἡ παράσταση τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου, ἐδῶ ἔχουν τονιστεῖ καί μεγεθυνθεῖ τά δευτερεύοντα εἰκονογραφικά στοιχεῖα, πού δημιουργοῦν ἕνα πλούσιο φαρδύ πλαίσιο γύρω ἀπό τήν περιορισμένη πιά σέ ἔκταση παράσταση τοῦ Θρήνου.

Ὁ μοναχός Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος (βλ. ἐδῶ σ. 124) στή χαλκογραφία τοῦ ἁγίου Γεωργίου πού φιλοτέχνησε τό 1779, ἀντιγράφοντας πρότυπο τοῦ 1701 (βλ. ἀρ. 208, 212), εἶχε χαράξει κάτω ἀπό τόν ἅγιο τόν ἴδιο δικέφαλο ἀετό, μέ τή διαφορά ὅτι στό σῶμα του ὑπῆρχε μετάλλιο μέ τήν ἀπεικόνιση τῆς δρακοκτονίας.

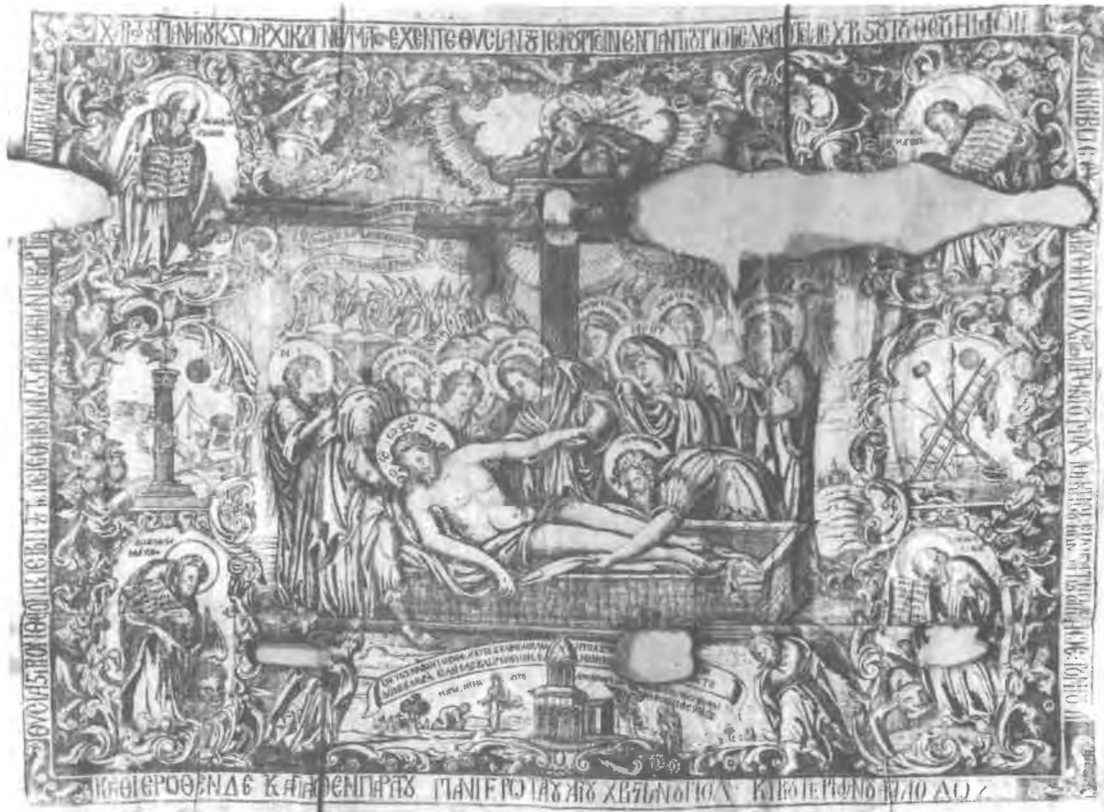
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καμηλάρι, *Ἱεραί Ἀναγραφαί*, Ε', σ. 47.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 157, 302, Δ', σ. 72.

585

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

586

586. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.57 × 0.70 μ. ,αωε' (1805), Ἰουνίου α'. Κωνσταντινούπολη. Χαράκτης: Παρθένιος Ἰθακήσιος (Καραβίας).

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα (ἀντίτυπο μέ πολλές φθορές).

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, ἀπό κάτω ἀριστερά, *ΘΥCΙΑCΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙCΘΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΘΕΙΑΝ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑ(Ν ΑΓΙΑCΘΕ)Ν ΥΠΟ ΤΗC ΘΕΙΑC / ΧΑΡΙΤΟC ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟC ΕΧΕΙΝ ΤΕ ΘΥCΙΑΝ*[1] *ΤΟΥ ΙΕΡΟΥΡΓΕΙΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗC ΔΕCΠΟΤΕΙΑC ΧΡΙCΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ / ΑΚΡΙΒΩC CΧ(ΕΔΙΑCΘΕΝ Ε)ΧΑΡΑΧΘΗ ΥΠΟ ΧΕΙΡΟC ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΙΘΑΚΗCΙΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΑΩΕ ΙΟΥΝΙΟΥ Α*· (κάτω) *ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΔΕ ΚΑΙ ΑΓΙΑCΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩC ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΩΖ.*

Στό κέντρο εἰκονίζεται ὁ Σταυρός καί ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος μέ ἐννέα ἅγια πρόσωπα. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος ἐναποθέτουν τόν νεκρό Χριστό στή λάρνακα, ὁ Ἰωάννης βαστάει τό ἀριστερό του χέρι, ἡ Παναγία καί οἱ τρεῖς Μαρίες θρηνοῦν δεξιά καί δίπλα στόν Ἰωσήφ στέκουν οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ. Ἀπό πάνω τῶν Ἀγγέλων ὁ Δῆμος καί ταινίες μέ ἐπιγραφές, ψηλά στό κέντρο ὁ Ἄναρχος Πατήρ.

Στίς γωνίες παριστάνονται ὁλόσωμοι δίπλα στά ἀποκαλυπτικά τους σύμβολα οἱ εὐαγγελιστές, πού κρατοῦν μεγάλα βιβλία μέ ἐπιγραφές. Στά πλάγια, ἀριστερά καί δεξιά, τά σύνεργα καί τά σύμβολα τοῦ Μαρτυρίου, κάτω, σέ ἑνιαῖο κάμπο, δύο ὁλόσωμοι ἄγγελοι, ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ καί δύο μικρές σκηνές μέ τίς ἐπιγραφές, ἀριστερά, *ΜΑΡΙΑ ΜΗ ΜΟΥ ΑΠΤΟΥ,* δεξιά, *ΑΠΟΚΡΙΘΕΙC Ο ΑΓΓΕΛΟC ΛΕΓΕΙ ΤΑΙC ΓΥΝΑΙΞΙ ΜΗ ΦΟΒΕΙCΘΕ ΥΜΕΙC.* Ἀπό πάνω, σέ ταινία, *Ο ΕΥCΧΗΜΩΝ ΙΩCΗΦ ΑΠΟ ΤΟΥ ΞΥΛΟΥ ΚΑΘΕΛΩΝ ΤΟ ΑΧΡΑΝ(ΤΟΝ CΟΥ CΩΜΑ ΣΙ)Ν/ΔΟΝΙ ΚΑΘΑΡΑ ΕΙΛΗCΑC ΚΑΙ ΑΡΩΜΑCΙΝ ΕΝ ΜΝΗΜΑΤΙ ΚΑΙΝΩ (ΚΗΔΕΥCΑC) ΑΠΕΘΕΤΟ.*

Οἱ παραστάσεις γύρω ἀπό τόν Ἐπιτάφιο πλαισιώνονται ἀπό πλούσια ροκοκό συμπλέγματα. Ἡ χάραξη τῆς εἰκόνας εἶναι πολύ ἐπιμελημένη, οἱ μορφές ἔχουν σχεδιαστεῖ μέ ρεαλισμό καί ἡ ἔντονη φωτοσκίαση ἀποδίδει τήν τρίτη διάσταση.

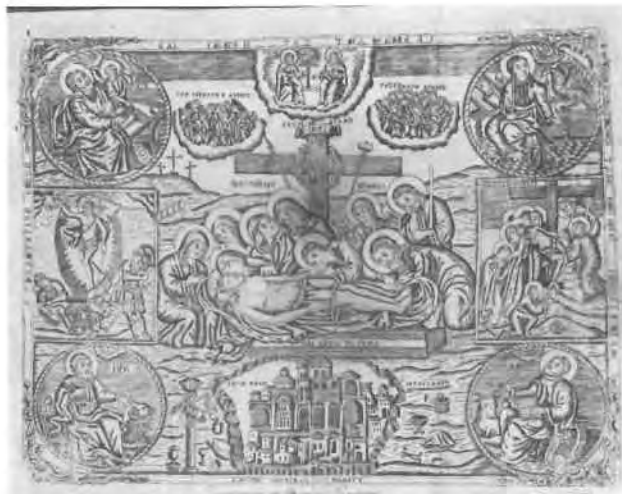
Ὁ Ἰθακήσιος χαράκτης Παρθένιος κατά πᾶσαν πιθανότητα ταυτίζεται μέ τόν Παρθένιο Καραβία (βλ. ἐδῶ σ. 62)· εἶναι τό μόνο ἔργο ὅπου ὑπογράφει ὡς μοναχός.

1. Προφανῶς ἀπό λάθος χαράχτηκε ἡ λέξη ΘΥΣΙΑΝ ἀντί ΕΞΟΥΣΙΑΝ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

587

588

587. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Ἡ χαλκοχαραγμένη πλάκα. 0.56×0.65 μ.
1812, Ἀπριλίου 13. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Γεννάδιος ἱεροδιάκονος σιναΐτης.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται ἡ χάλκοχαραγμένη πλάκα).

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀντιμηνσίου, ἀρχίζοντας ἀπό ἐπάνω ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΑΝ ΘΕΙΑΝ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑΝ ΑΓΙΑCΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ / ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΧΕΙΝ Τ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥΡΓΕΙΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ Χ(ΡΙΣΤ)ΟΥ ΤΟΥ Θ(Ε)ΟΥ ΗΜΩΝ / ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΔΕ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΠΡΟΒΛΗΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ* (κάτω, μέ μικρά γράμματα) *ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΓΕΝΑΔΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ 1812 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 13 / ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΟΥ.*

Στό κέντρο τοῦ ἀντιμηνσίου εἰκονίζεται ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος μέ τό Σταυρό καί ἀπό πάνω τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ὁ Θεός Πατήρ, πού εὐλογεῖ σέ νεφέλες. Δίπλα στά ἑπτά πρόσωπα πού θρηνοῦν τόν Χριστό στέκουν στίς ἄκρες δύο ἄγγελοι. Ὁλόγυρα, σέ μικρά πλαίσια, οἱ τέσσερις εὐαγγελιστές στίς γωνίες, στά πλάγια τά σύμβολα τοῦ Πάθους καί κάτω ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ. Ὅλες οἱ μικρές παραστάσεις περιβάλλονται ἀπό πλούσια φυτική διακόσμηση.

Ἡ πλάκα ἔχει ἀρκετές φθορές· θά πρέπει νά χαράχτηκε στό σιναϊτικό μετόχι τῆς Κωνσταντινούπολης, ὅπου ἐργαζόταν στά χρόνια 1810-1817 ὁ σιναΐτης ἱεροδιάκονος Γεννάδιος (βλ. ἐδῶ σ. 358).

Τό ἴδιο εἰκονογραφικό θέμα συναντοῦμε σέ τρία ἀντιμήνσια τοῦ 18ου αἰ., πού εἶναι καθιερωμένα ἀντίστοιχα, ἀπό τό μητροπολίτη Βεροίας καί Ναούσης Δανιήλ καί ἀπό τούς πατριάρχες Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ (1766-1771) καί Ἀβράμιο (1795-1787)[1].

1. Ἀντίτυπα τοῦ πρώτου ἀντιμηνσίου σώζονται στό Βυζαντινό Μουσεῖο (ΧΑΕ 1134, ἀφιερωμένο ἀπό τόν προσκυνητή Χριστόδουλο τό 1739) καί στό Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο Βενετίας, τοῦ δεύτερου στό Βυζαντινό Μουσεῖο (ΧΑΕ 1136) καί σέ δύο ναούς τῆς Μυτιλήνης (Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 261, 334-335), τό τρίτο στό Βυζαντινό Μουσεῖο (ΧΑΕ 1135) καί σέ τρεῖς ναούς τῆς Μυτιλήνης (Κλεόμβροτος, ὅ.π., Α', σ. 105, Β', σ. 287, Γ', σ. 56).

588. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.43×0.60 μ.
Α' τέταρτο 19ου αἰ. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Παρθένιος ἱερομόναχος.

The British Library, Λονδίνο.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Ἐπιγραφή στό πλαίσιο, ἀπό ἀριστερά (μέ γράμματα σβυσμένα καί διορθωμένα ἐπάνω καί δεξιά), *ΘΥCΙΑCΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ / ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙCΘΑΙ / ΤΑC ΘΕΙΑC ΙΕΡΟΥΡΓΙΑC* (κάτω) *ΔΙΑ ΧΙΡΟC ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ.* Πιό χαμηλά σημειώνεται μέ μελάνη *ἐγκαινισμένον ἀπό τόν ἀρχιερέα Καμπανίας.*

Παραλλαγή, σέ πιό ἀδέξια καί ἀπλοϊκή χάραξη, τῆς σύνθεσης τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 582, μέ τίς ἀκόλουθες διαφορές: κάτω ἀπό τόν Ἐπιτάφιο Θρῆνο, ἀντί τοῦ θυρεοῦ εἰκονίζεται περιτειχισμένη *Η ΑΓΙΑ ΠΟΛΙC ΙΕΡΟΥCΑΛΗΜ* καί τά σύμβολα καί σύνεργα τοῦ Πάθους· πάνω ἀπό τήν ὁριζόντια κεραία τοῦ Σταυροῦ ἔχουν προστεθεῖ ἄγγελοι σέ δύο ὁμίλους καί ἡ ἐπιγραφή *ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΠΛΑΓΗ ΟΡΩΝ ΣΕ.*

Τό ἀντιμήνσιο ἀντιγράφει πρότυπο πού τυπώθηκε τό 1769, μέ δαπάνες τοῦ μητροπολίτη Κορίνθου Μακαρίου Νοταρᾶ, καί τοῦ ὁποίου σώζονται τρία ἀντίτυπα σέ ναούς τῆς Μυτιλήνης[1] καί ἕνα στή μονή τοῦ Σινᾶ[2].

Ὁ χαράκτης Παρθένιος θά πρέπει νά εἶναι ὁ γνωστός Ζακύνθιος ἱερομόναχος πού ἐργάστηκε στόν Ἄθω στίς ἀρχές τοῦ περασμένου αἰώνα (βλ. ἐδῶ σ. 88).

1. Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra,* Β', σ. 132, 205, Γ', σ. 129.
2. Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ,* σ. ρμστ', εἰκ. 9.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

589. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.42×0.51 μ.
,αωλστ' (1836). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Δανιήλ.

Μεσότοπος, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Συμεών, Μυτιλήνη.
Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου, Καλά Νερά, Πήλιο.

Ἐπιγραφή στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, σέ στενή ταινία, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ Κ(ΥΡΙ)ΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ (ΑΩΛΣΤ) ΧΕΙΡ ΔΑΝΙΗΛ ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ.*

Στό ἀντιμήνσιο τοῦ Ἁγίου Συμεών ὑπάρχει ἐπιγραφή σέ κυριλλική γραφή μέ τή χρονολογία 1847, καί στό ἀντίτυπο τοῦ Μεσότοπου ἡ ἐπιγραφή *Θυσιαστήριον καθαγιασθέν ὑπό τοῦ Πανιεροτάτου Ἁγίου Σμύρνης κυρίου Ἀθανασίου ,αωμθ' δεκεμβρίου κστ.*

Στό κέντρο τοῦ ἀμφίου ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος κάτω ἀπό τρίλοβη ἁψίδα. Πίσω ἀπό τή λάρνακα, σέ μία σειρά, θρηνοῦν τόν νεκρό Χριστό ὁ Ἰωσήφ, ὁ Ἰωάννης, ἡ Θεοτόκος, ἡ Σαλώμη, ἡ Μαγδαληνή καί ὁ Νικόδημος. Τόν Ἐπιτάφιο πλαισιώνουν τετράγωνα εἰκονίδια μέ τούς τέσσερις εὐαγγελιστές στίς γωνίες καί δέκα θρησκευτικές σκηνές, πού συνοδεύονται ἀπό τίς ἀκόλουθες ἐπιγραφές, ἀρχίζοντας ἀπό ἐπάνω ἀριστερά:

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΤΟΥ
Ο ΤΡΙΣΑΓΙΟΣ ΥΜΝΟΣ
Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ
Η ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ

Η ΑΠΕΚΥΛΙΣΙΣ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ
Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΜΝΟΥ
Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
Ο ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἡ ἴδια σύνθεση μέ μικροδιαφορές θά ἐπαναληφθεῖ σέ πολλά μεταγενέστερα ἀντιμήνσια ἁγιορείτικης προέλευσης.

Γιά τό χαράκτη Δανιήλ καί τό δωρητή Παγκράτιο βλ. ἐδῶ σ. 76.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καμηλάρι, *Ἱεραί ἀναγραφαί*, Ε', σ. 52.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Γ', σ. 165.

590. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.44×0.52 μ.
1837, Δεκεμβρίου κε' (25). Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἄνθιμος Πελοποννήσιος.

Μητρόπολη Μυτιλήνης (Ἅγιος Ἀθανάσιος).
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Ναός Ἁγίου Ἀθανασίου, Πινακάδες, Πήλιο.

Ἐπιγραφή στό πλαίσιο τοῦ ἀμφίου, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΠΑΡΑ ΑΝΘΙΜΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ ΕΙΣ ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΟΧΡΗΣΤΩΝ 1837 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΚΕ.*

Παραλλαγή τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 589. Στίς γωνίες, στή θέση τῶν εὐαγγελιστῶν, εἰκονίζονται ἐπάνω *Ο ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ* καί *Η ΘΕΙΑ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑ*, κάτω *Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ* καί *Η ΑΠΟΚΑΘΗΛΩΣΙΣ.*

Γιά τόν Πελοποννήσιο χαράκτη Ἄνθιμο βλ. ἐδῶ σ. 91.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καμηλάρι, *Ἱεραί ἀναγραφαί*, Ε', σ. 43.
Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ*, σ. ρμη'.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Γ', σ. 56.

591. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.41×0.50 μ.
,αωμβ' (1842). Καρυές, Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰγνάτιος ἱερομόναχος.

Ναός Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Ἀφάλονας, Μυτιλήνη.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.

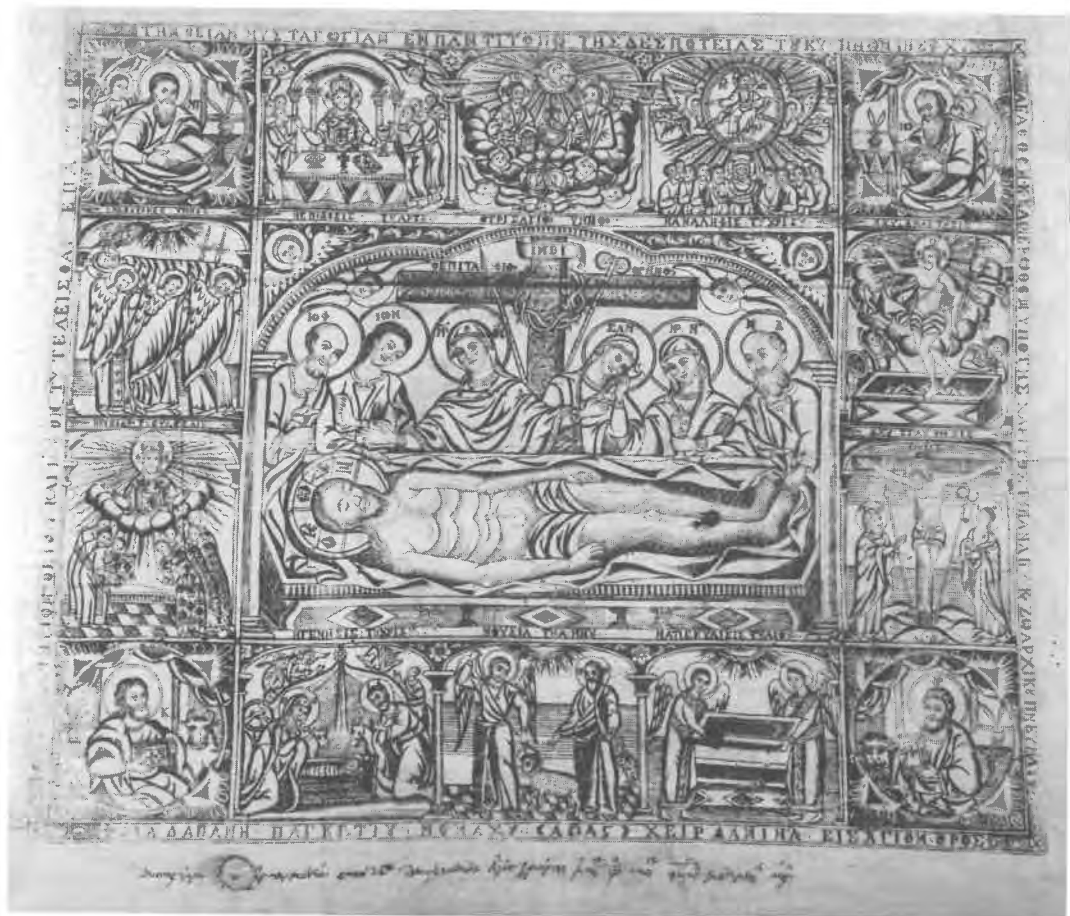
Ἐπιγραφή γύρω ἀπό τό ἄμφιο, σέ λεπτή ταινία, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ (ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙ)ΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *Ο ΠΑΡΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙΡ ΔΕ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΑΩΜΒ ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ Κ(Α)Ρ(ΥΑΙ)Σ.*

Ὁ γνωστός χαράκτης Ἰγνάτιος (βλ. ἐδῶ σ. 110) ἀντιγράφει τό πρότυπο τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 589, ἀλλάζοντας μόνο τήν ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

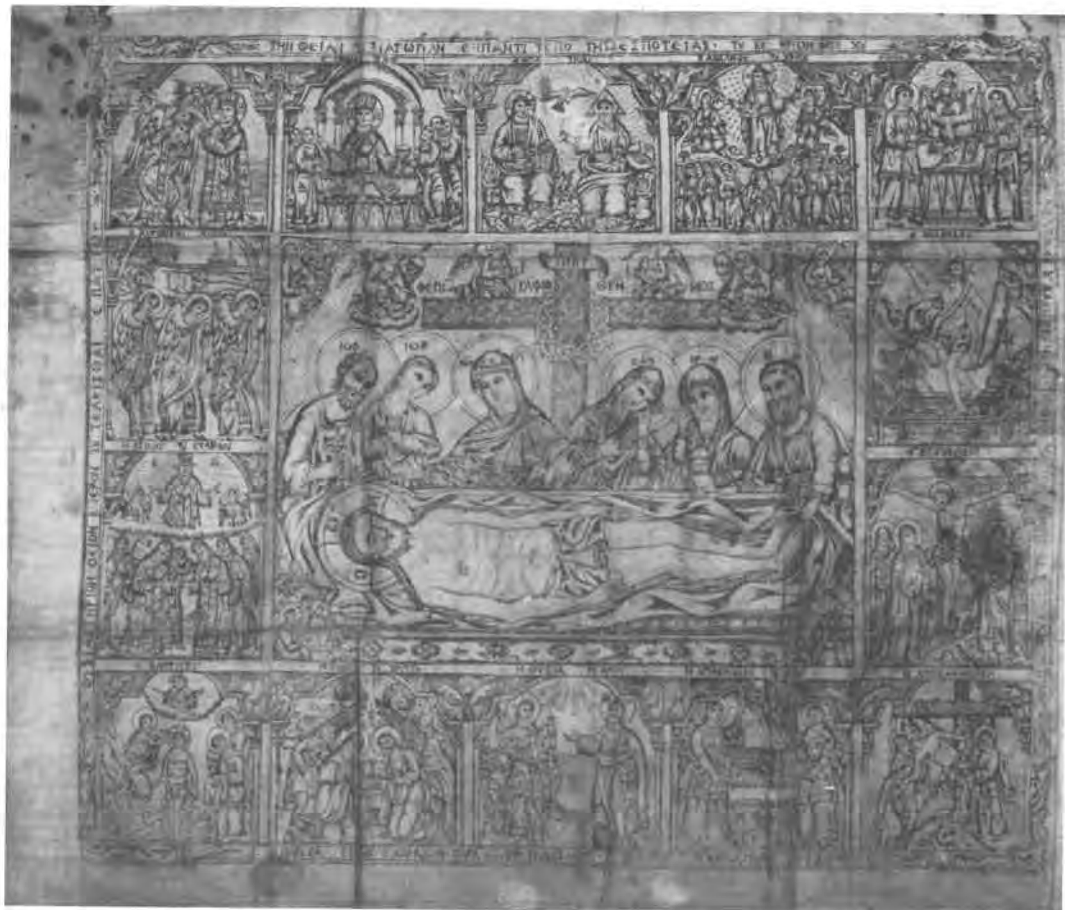
Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ*, σ. ρμ', εἰκ. 8.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 132.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

589

590

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

591

592. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.45×0.55 μ. 1847, Σεπτεμβρίου κ' (20). Ἅγιον Ὄρος. Χαράκτης: Ἄνθιμος Πελοποννήσιος.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.
Ναός Παναγίας Μυρτιδιώτισσας, Καμίνια, Ὕδρα.
Ἐκκλησιαστικό Μουσεῖο Μυτιλήνης.

Ἐπιγραφή σέ λεπτή ταινία πού περιβάλλει τό ἄμφιο, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΙΚΩΝ ΕΧΑΡΑΧΘΗ ΠΑΡΑ ΑΝΘΙΜΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ ΕΙΣ ΩΦΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ 1847 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ Κ.*

Τό δεύτερο ἀντιμήνσιο τοῦ χαράκτη Ἀνθίμου (βλ. ἐδῶ σ. 91) εἶναι παραλλαγή τοῦ εἰκονογραφικοῦ θέματος τῶν ἀντιμηνσίων ἀρ. 589 καί 591. Ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος εἰκονίζεται σέ ὀρθογώνιο πλαίσιο χωρίς ἁψίδα, μέ τό Δῆμο τῶν Ἀγγέλων σέ δύο ὁμίλους στίς ἄκρες τῆς ὁριζόντιας κεραίας τοῦ Σταυροῦ. Στά θρηνοῦντα πρόσωπα ἔχουν προστεθεῖ δύο μυροφόρες καί ἡ ἐπιγραφή *ε μυροφόρε.* Ἡ Παναγία καί ὁ Ἰωάννης σκύβουν καί φιλοῦν ἡ πρώτη τό πρόσωπο, ὁ δεύτερος τό χέρι τοῦ Ἰησοῦ. Ἔχει ἀλλάξει ἡ σειρά τῶν εἰκονιδίων, πού ἐδῶ εἶναι δεκαπέντε ἀντί δεκατέσσερα, γιατί ἔχουν προστεθεῖ οἱ Μάστιγες τοῦ Χριστοῦ ἀριστερά. Κάτω, στό κέντρο, ἡ Σφαγή τοῦ Ἀμνοῦ ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ τήν Ἁγία Πόλη Ἱερουσαλήμ.

593. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.43×0.51 μ. 1848 ἤ νωρίτερα. Ἅγιον Ὄρος. Χαράκτης: Ἰγνάτιος ἱερομόναχος Μυτιληναῖος.

Ναός Ἁγίων Θεοδώρων, Βαρειά, Μυτιλήνη.
Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς, Βρύση, Μυτιλήνη.
Μητροπολιτικός οἶκος, Μυτιλήνη.
Ναός Μεταμορφώσεως Σωτῆρος, Μεγαλοχώρι, Μυτιλήνη.
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.

Ἐπιγραφή σέ ταινία στήν παρυφή τοῦ ἀμφίου, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΣΗΝΕΣΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΟΥ ΧΕΙΡ ΗΓΝΑΤΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΜΗΤΙΛΙΝ(ΕΟΥ).* Ἀπό κάτω μέ μελάνη, στό ἀντιμήνσιο τῶν ἁγίων Θεοδώρων, *Διά τόν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Μυτιλήνης Κύριον Καλλίνικον ,αωμη' κατά μῆνα Ἀπρίλλιον.*

Ὁ ἱερομόναχος Ἰγνάτιος ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ τόν τύπο τοῦ ἀντιμηνσίου πού εἶχε χαράξει τό 1842 (ἀρ. 591), μέ διαφορετική ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 140, 157, 287, Γ', σ. 326.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

592

593

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

594

594. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.49×0.63 μ.
1856, 30 Ἰανουαρίου. Ἀθήνα.
Χαράκτης: Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου.

Συλλογή Μ. καί Λ. Ἀναγνωστοπούλου, Ἀθήνα.
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.

Ἐπιγραφή μέσα στήν παράσταση, σέ στενή ταινία πού περιβάλλει τήν ἀπεικόνιση τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου, ἀπό ἀριστερά, *ΤΗ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ / ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΧΑΛΚΟΧΑΡΑΧΘΗ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥΤΟ ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΣ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑΣ ΥΠΟ / ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΙΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΑΥΤΟΥ* (κάτω) *Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ ἐν ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1856.*

Ἡ παράσταση τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου ἔχει σχεδιαστεῖ σέ μεγαλύτερη κλίμακα ἀπό τή συνηθισμένη. Ὄρθιοι στίς ἄκρες, ὁ Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος ανασηκώνουν πάνω ἀπό τή λάρνακα τό σεντόνι μέ τόν νεκρό Χριστό, ἐνῶ ἀπό πίσω, κάτω ἀπό τό Σταυρό, θρηνοῦν ἡ Παναγία, ὁ Ἰωάννης καί τρεῖς μυροφόρες· πιό ψηλά δύο ἄγγελοι καί τέσσερα σεραφείμ.

Στό περιθώριο γύρω ἀπό τό Θρῆνο εἰκονίζονται, σέ μικρά πλαίσια, στίς γωνίες οἱ εὐαγγελιστές, ἐπάνω *Ο ΑΛΕΚΤΟΡ,* ἡ Ἁγία Τριάς καί *Ο ΓΩΛΓΟΘΑΣ,* κάτω, ἀντίστοιχα, *ΟΙ ΜΑΣΤΙΓΕΣ, Ο ΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ* καί τά σύνεργα τοῦ Μαρτυρίου, ἀριστερά ἡ Σταύρωση καί δεξιά ἡ Ἀνάσταση.

Τό χαραγμένο μέ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια ἀντιμήνσιο εἶναι ἔργο τοῦ καθηγητῆ τοῦ Σχολείου τῶν Τεχνῶν στά χρόνια 1843-1865 Ἀγαθάγγελου Τριανταφύλλου (βλ. ἐδῶ σ. 66).

595. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.45×0.52 μ.
1869. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης Κωνσταντίνου Καλδῆς.

Ναός Ἁγίου Ἰωάννου, Καμίνια, Ὕδρα.
Μονή Ζωγράφου, Ἅγιον Ὄρος (ἀντίτυπο κομμένο στά πλάγια).
Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς, Βαρειά, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Ἑρμολάου, Παλιόκηπος Γέρας, Μυτιλήνη.
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.

Ἀντίγραφο τῶν ἀντιμηνσίων ἀρ. 589, 591 καί 593, μέ τήν ἀκόλουθη νέα ἀφιερωτική ἐπιγραφή, κάτω, *ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΙΩΑΣΑΦ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝ ΚΑΛΔΗ ΛΕΣΒΙΟΥ 1869.*

Γιά τό χαράκτη Ἰωάννη Καλδῆ βλ. ἐδῶ σ. 49.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ,* σ. ρν΄.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra,* Β΄, σ. 140, Δ΄, σ. 49.

596. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.43×0.56 μ.
1870, Μαΐου 26. Ἅγιον Ὄρος.
Χαράκτης: Ἰωάννης Κωνσταντίνου (Καλδῆς).

Μονή Ξενοφῶντος, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Ἁγίου Παύλου, Ἅγιον Ὄρος.
Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.
Κελί γέροντος Διονυσίου, Καρυές, Ἅγιον Ὄρος (σώζεται ἡ χάλκινη πλάκα).
Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, Τῆνος.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

595

596

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ.
Μητρόπολη, Κῶς.
Ναός Ἁγίου Δημητρίου, Ἄγρα, Μυτιλήνη.
Ναός Παναγίας, Ἀφάλονας, Μυτιλήνη.
Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ἐρεσσός, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Προκοπίου, Ἔπειος, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Γεωργίου, Σκόπελος, Γέρας, Μυτιλήνη.

Ἐπιγραφή γύρω ἀπό τό ἄμφιο, ἀπό ἀριστερά, *ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ / ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ / ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ* (κάτω) *ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗC ΓΑΒΡΙΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΧΕΙΡ ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝ. ΛΕCΒΙΟΥ 1870 ΜΑΙΟΥ 26.*

Δεύτερο ἀντιμήνσιο τοῦ Λέσβιου χαράκτη Ἰωάννη Κ. Καλδῆ, σέ ἄλλη εἰκονογραφική σύνθεση. Στό κέντρο τοῦ ἀμφίου, σέ τετράγωνο πλαίσιο ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος· γύρω ἀπό τόν Χριστό θρηνοῦν ἡ Παναγία, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰωσήφ, ὁ Νικόδημος καί πέντε μυροφόρες. Πάνω ἀπό τό Σταυρό, σέ σύννεφα, στό κέντρο ἡ Ἁγία Τριάς καί στά πλάγια ἄγγελοι σέ δύο ὁμίλους καί οἱ ἐπιγραφές *ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΠΛΑΓΗ ΟΡΩΝ CE ΑΝΩ CE ΕΝ ΘΡΟΝΩ·* πιό χαμηλά *Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟC ΘΡΗΝΟC,* ἐπάνω στή λάρνακα *ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΕΝ ΤΑΦΩ.* Ἀριστερά στό τοπίο ὁ Γολγοθᾶς μέ τούς τρεῖς σταυρούς καί τή σκάλα.

Στό περιθώριο, στά πλάγια καί κάτω, εἰκονίζονται σέ μετάλλια, ἀπό ἐπάνω ἀριστερά, ὁ εὐαγγελιστής Ματθαῖος, ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ εὐαγγελιστής Μᾶρκος, ἡ Γέννησις, ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ, Μαρία μή μοῦ Ἅπτου, ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης.

Παραλλαγή τοῦ ἴδιου εἰκονογραφικοῦ προτύπου συναντοῦμε καί σέ ἑπτά συγχωροχάρτια τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, πού δημοσιεύονται παρακάτω, στό οἰκεῖο κεφάλαιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θεοχάρη, *Ἀντιμήνσια Σινᾶ*, σ. ρν'.
Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 94, 132, 188, 218, Δ', σ. 415.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

597

597. ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΟ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ ὕφασμα. 0.41 × 0.51 μ. 1878. (Ἅγιον Ὄρος).
Χαράκτης: Ἰωάννης Μυτιληναῖος.

Ναός Ἁγίας Τριάδος, Ἁγιάσος, Μυτιλήνη.
Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου, Ἀφάλονας, Μυτιλήνη.
Ναός Ἁγίου Ἰωάννου Καλυβίτου, Μυτιλήνη.
Ἐκκλησιαστικό Μουσεῖο, Μυτιλήνη.

Ἐπιγραφή κάτω, χαραγμένη σέ ἀντίστροφη φορά, *ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΦΗΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΔΗΑ ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΙΤΗΛΙΝΕΟΥ 1878.*

Ἀντίγραφο τοῦ ἀντιμηνσίου ἀρ. 595 τοῦ 1869 ἀπό τόν ἴδιο Λέσβιο χαράκτη Ἰωάννη Καλδῆ, μέ νέα ἀφιερωτική ἐπιγραφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κλεόμβροτος, *Mytilena Sacra*, Β', σ. 75, 132, Γ', σ. 224.

Β. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Ἱεράρχης	Χαράκτης	Τόπος
598	(1682-1690)	Ἰωαννίκιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ		Νότια Ρωσία
599	(1682-1690)	Ἰωαννίκιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ		Νότια Ρωσία
600	(1682-1690)	Ἰωαννίκιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ		Νότια Ρωσία
601	(1682-1690)	Ἰωαννίκιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ		Νότια Ρωσία
602	1741	Παρθένιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Βουκουρέστι
603	1778	Ἀβράμιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Βουκουρέστι
604	1782	Ἀβράμιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Βουκουρέστι
605	1789	Ἄνθιμος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		—
606	1811	Πολύκαρπος πατριάρχης Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	Κωνσταντινούπολη
607	1816	Πολύκαρπος πατριάρχης Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	Κωνσταντινούπολη
608	Πρίν ἀπό τό 1818	Κύριλλος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως		Κωνσταντινούπολη
609	1818	Πολύκαρπος πατριάρχης Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	Κωνσταντινούπολη
610	1834	Ἀθανάσιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Κωνσταντινούπολη
611	1838	Ἀθανάσιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Μόσχα
612	1857	Κύριλλος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Ἱεροσόλυμα
613	1866	Κύριλλος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Ἱεροσόλυμα
614	1885	Νικόδημος πατριάρχης Ἱεροσολύμων		Ἱεροσόλυμα

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η ἄφεση ἁμαρτιῶν πού χορηγεῖται στόν πιστό ἀπό ἀνώτερη ἐκκλησιαστική ἀρχή μέ ἕνα συγχωρητικό ἔγγραφο, τό λεγόμενο συγχωροχάρτι, πηγάζει ἀπό μιά πρακτική πού ἐνῶ δέν στηρίζεται σέ κανονιστικές διατάξεις τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας, εἶναι ἐν τούτοις μιά ἀναγνωρισμένη καί ἐπίσημα παραδεκτή συνήθεια, πού φαίνεται πώς γενικεύτηκε τόν 15ο καί τόν 16ο αἰώνα[1].

Ἡ συγχώρηση πού παρέχεται μετά τήν ἐξομολόγηση, τή μετάνοια καί τήν ἐκπλήρωση τῶν ἐπιτιμίων, εἶναι δικαίωμα πού ἀνήκει σ' ἕναν εὐρύ κύκλο κληρικῶν (στούς ἐπισκόπους καί στούς πνευματικούς). Ἡ ἔκδοση ὅμως συγχωροχαρτιῶν ὑπῆρξε ἐξαρχῆς ἀποκλειστικό δικαίωμα τῶν πατριαρχῶν.

Ἀπό πολύ νωρίς, καί πάντως ἀπό τόν 17ο αἰώνα, περιέρχεται στό πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων τό προνόμιο τῆς ἐκδόσεως συγχωροχαρτιῶν ὑπέρ ζώντων, πού ὑπογράφονται ἀπό τόν πατριάρχη Ἱεροσολύμων, ἐνῶ ἀντίστοιχα τά συγχωροχάρτια ὑπέρ τεθνεώτων ἐπικράτησε ἀπό τόν 19ο αἰώνα νά ἐκδίδονται, στήν ἔντυπη μορφή, ἀπό τό πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί νά ὑπογράφονται ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί ἄλλους πατριάρχες καί ὑπερτίμους.

Τό συγχωροχάρτι ἦταν ἀρχικά χειρόγραφο καί προσωποποιημένο, γραμμένο δηλαδή γιά ἕνα συγκεκριμένο ἄτομο· ἀργότερα τυποποιήθηκε σέ σειρές μέ κενά στό κείμενο, πού συμπληρώνονταν μέ τό ὄνομα τοῦ συγχωρουμένου. Τά ἔντυπα συγχωροχάρτια ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους τόν 17ο αἰώνα. Δέν ἔχουν ἀκόμη βρεθεῖ ἀντίτυπα ἀπό τά συγχωροχάρτια πού γνωρίζουμε ὅτι τύπωσαν στό Κίεβο καί στή Μόσχα, πρίν ἀπό τό 1653 καί ὥς τουλάχιστον τό 1668, ἱεράρχες τῶν ἀνατολικῶν ὀρθόδοξων πατριαρχείων. Τό παλαιότερο γνωστό ἔντυπο τοῦ ὁποίου ἔχει βρεθεῖ ἀντίτυπο εἶναι τοῦ Δοσιθέου Νοταρᾶ, πατριάρχη Ἱεροσολύμων στά 1669-1707, πού πρέπει νά ἐκδόθηκε στά πρῶτα χρόνια τῆς πατριαρχείας του. Ἔχουν ἐπίσης ἐπισημανθεῖ ἔντυπα συγχωροχάρτια τῶν πατριαρχείων Ἀντιοχείας καί Ἀλεξανδρείας καί τῶν ἀρχιεπισκοπῶν τοῦ Σινᾶ καί τῆς Ἀχρίδας. Τά τελευταῖα αὐτά κυκλοφόρησαν κατά παράβαση τῶν «παραδόσεων» τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

Ὁ θεσμός τῶν συγχωροχαρτιῶν καί ἡ διάδοσή τους μποροῦν νά ἀποδοθοῦν στήν ἀγωνία τῶν χριστιανῶν νά ἐξασφαλίσουν γιά τή μέλλουσα ζωή μιά θέση στόν παράδεισο, σέ μιά ἐποχή ἔντονης λαϊκῆς θρησκευτικότητας, καί παράλληλα στήν ἀνάγκη τῶν πατριαρχείων νά αὐξήσουν τούς πόρους τους. Ἰδιαίτερα γιά τό πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, πού στήριξε σέ μεγάλο βαθμό τήν οἰκονομική του ὀντότητα στίς προσόδους πού ἀπέρρεαν ἀπό τίς ἐπισκέψεις τῶν πιστῶν στούς Ἁγίους Τόπους μέ τά ὀργανωμένα «χατζηλίκια», ἡ διάθεση συγχωροχαρτιῶν στούς προσκυνητές ἐξελίχθηκε σέ ἀρκετά ὑπολογήσιμο ἔσοδο.

Γινόταν ἐπίσης διανομή συγχωροχαρτιῶν ἀπό πατριάρχες, ἱεράρχες καί ταξιδιαρέους μοναχούς στίς περιοδεῖες πού ἐπιχειροῦσαν γιά τή συλλογή βοηθημάτων. Σέ πολλές περιπτώσεις διαπιστώνουμε ὅτι τά συγχωροχάρτια στέλνονται στούς ἀποδέκτες τους πού ζοῦν σέ μακρινά μέρη.

Στά συγχωροχάρτια ὑπέρ ζώντων τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων τό κείμενο τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς συμπληρώνεται κάτω μέ τή μεγάλη μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη. Ὥς τό τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰώνα ἡ εἰκονογράφηση τῶν ἐντύπων αὐτῶν ἦταν λιτή: περιοριζόταν στήν ἀπεικόνιση, στό ἐπάνω μέρος, μικρῶν ξυλογραφημένων παραστάσεων τῆς Σταύρωσης καί τοῦ ἁγίου Ἰακώβου (τοῦ πρώτου κατά τήν παράδοση πατριάρχη Ἱεροσολύμων), πού συνήθως ἑνώνονται μέ λεπτή διακοσμητική ταινία[2].

Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τά σιναϊτικά συγχωροχάρτια τοῦ 17ου αἰώνα, πού εἶναι στολισμένα μέ σιναϊτικές ξυλογραφημένες παραστάσεις[3]. Τά συγχωροχάρτια αὐτά τυπώθηκαν γύρω στά 1682 ἀπό τόν πρώην Σιναίου Ἀνανία στήν Καζακία (Νότια Ρωσία) στό ὄνομα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἰωαννικίου. Ἡ ἔκδοσή τους προκάλεσε τίς ἔντονες ἀντιδράσεις τοῦ Δοσιθέου Νοταρᾶ, ὄχι μόνο γιατί ἡ μονή ἰδιοποιήθηκε καταχρηστικά τό ἀναγνωρισμένο πατριαρχικό προνόμιο, ἀλλά καί γιατί ἡ εἰκονογράφηση μέ «ὄρη, βουνά καί ἄλλα τινά ἀλλόκοτα» θεωρήθηκε ἀπαράδεκτη καί αὐθάδης καινοτομία[4].

Μέ τά συγχωροχάρτια ὅμως τοῦ Ἀβραμίου Ἱεροσολύμων, στίς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 18ου αἰώνα, χρησιμοποιεῖται ἡ χαλκογραφία ἀντί τῆς ξυλογραφίας καί τά ἱεροσολυμικά συγχωρητικά ἔντυπα ἀποκτοῦν μιά πλουσιότερη διακόσμηση μέ τήν προσθήκη, γύρω ἀπό τό κείμενο καί τήν περίτεχνη μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη, χαλκογραφημένων σκηνῶν καί φυτικῶν συμπλεγμάτων. Οἱ σκηνές ἀπεικονίζουν ἐπάνω, στό κέντρο τήν Ἀνάληψη, ἀριστερά τή Σταύρωση καί δεξιά τόν ἅγιο Ἰάκωβο[5]· ἀργότερα παριστάνονται ἐπίσης, κάτω καί στά πλάγια, τό μνῆμα τοῦ Χριστοῦ, τά τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ καί ὁ ἅγιος τοῦ ὁποίου τό ὄνομα φέρει ὁ πατριάρχης πού ὑπογράφει, ἤ ἡ Ἀνάσταση[6].

Στίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰώνα μέ τά συγχωροχάρτια τοῦ Πολυκάρπου Ἱεροσολύμων ἐπικρατεῖ νέος εἰκονογραφικός τύπος, μέ δώδεκα θρησκευτικά θέματα σέ μετάλλια, πού πλαισιώνονται ἀπό φυτικά μοτίβα καί ἀπεικονίζουν τούς τέσσερις εὐαγγελιστές, τήν Ἀνάληψη, τή Σταύρωση, τήν Ἀνάσταση, τόν Ἐπιτάφιο Θρῆνο, τόν ὁμώνυμο ἅγιο τοῦ πατριάρχη, τόν ἅγιο Ἰάκωβο, τόν Τάφο τοῦ Χριστοῦ καί τή Μαρία μή μοῦ ἅπτου[7].

Στά μεταγενέστερα συγχωροχάρτια τοῦ 19ου καί τοῦ 20οῦ αἰώνα τά φυτικά συμπλέγματα θά γίνουν πιό πυκνά καί ὁ ἀριθμός τῶν σκηνῶν θά περιοριστεῖ[8].

Στά συγχωροχάρτια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πού προορίζονται γιά νεκρούς, τό κείμενο εἶναι ἐκτενέστερο, ἡ εἰκονογράφηση ὑποτυπώδης καί οἱ ὑπογραφές τῶν πατριαρχῶν καί τῶν συνοδικῶν εἶναι ἰδιόγραφες[9].

Ὁ κατάλογος τῶν γνωστῶν σήμερα συγχωροχαρτιῶν ἀπό αὐτοψία ἤ ἐνδείξεις, τόν ὁποῖο κατάρτισε ὁ Φ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

᾿Ηλιού, περιλαμβάνει συνολικά πενήντα ἑπτά ἔντυπα, ἀπό τά ὁποῖα ἕντεκα εἶναι σλαβονικά καί τρία καραμανλίδικα. Δώδεκα ἀνήκουν στόν 17ο αἰώνα, δεκαοκτώ στόν 18ο, εἴκοσι τέσσερα ἤ εἴκοσι πέντε στόν 19ο καί δύο ἤ τρία στόν 20ό.

Στά παραπάνω μποροῦν νά προστεθοῦν ἄλλα τρία ἑλληνικά συγχωροχάρτια τοῦ 19ου αἰώνα, πού ἐντοπίστηκαν στή μονή τοῦ Σινᾶ καί σέ ἰδιωτική συλλογή.

Τά συγχωροχάρτια τοῦ 17ου αἰώνα προέρχονται ἀπό τή Ρωσία, μέ ἐξαίρεση τό συγχωροχάρτι τοῦ Δοσιθέου Νοταρᾶ, πού τυπώθηκε στή Βλαχία γύρω στά 1669-1670. Στή Βλαχία τυπώνονται ἐπίσης τόν 18ο αἰώνα τά συγχωροχάρτια τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων καί τοῦ πατριάρχη ᾿Αλεξανδρείας Γερασίμου· τό συγχωροχάρτι τοῦ μητροπολίτη ᾿Αχριδῶν ᾿Ιωάσαφ τυπώνεται στή Μοσχόπολη τό 1742.

᾿Από τά σωζόμενα ἔντυπα συγχωροχάρτια τοῦ περασμένου αἰώνα δεκατέσσερα ἐκδόθηκαν ὑπέρ τεθνεώτων ἀπό Οἰκουμενικούς Πατριάρχες καί δεκατρία ὑπέρ ζώντων ἀπό πατριάρχες Ἱεροσολύμων. Δεκαοκτώ ἀπ' αὐτά τυπώθηκαν στήν Κωνσταντινούπολη, ἔξι στά Ἱεροσόλυμα καί τρία στή Μόσχα. Στό τυπογραφεῖο τοῦ Παναγίου Τάφου τυπώθηκαν καί τά τρία γνωστά συγχωροχάρτια τοῦ 20οῦ αἰώνα.

᾿Εδῶ δημοσιεύονται ἐνδεικτικά δεκαεπτά συγχωροχάρτια ὑπέρ ζώντων (τέσσερα σιναϊτικά καί δώδεκα τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων) καί ἕνα ὑπέρ τεθνεώτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη.

῎Αν ἐξαιρέσουμε τά συγχωροχάρτια τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου (ἀρ. 606, 607, 609), πού ὑπογράφονται ἀπό τόν γνωστό ζωγράφο Νικόλαο τόν Χῖο, οἱ χαράκτες τῶν λοιπῶν παραμένουν ἄγνωστοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

᾿Ηλιού, *Συγχωροχάρτια*, Α', Β'.

1. Ἡ πρώτη συστηματική μελέτη γιά τά ἑλληνικά συγχωροχάρτια εἶναι ἡ πρόσφατη ἐργασία τοῦ Φίλιππου ᾿Ηλιού (βλ. βιβλιογραφία), ἀπό τήν ὁποία προέρχονται οἱ πληροφορίες πού δημοσιεύονται ἐδῶ.

2. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 602.

3. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 598-601.

4. Δοσίθεος Νοταρᾶς, Ἱστορία περί τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ἁγίου ῎Ορους Σινᾶ, στόν τόμο Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Συμβολαί εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ ῎Ορους Σινᾶ*, Πετρούπολη 1908, σ. 70.

5. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 603.

6. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 604, 605.

7. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 606, 607, 609.

8. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 613, 614.

9. Βλ. ἐδῶ ἀρ. 608.

598. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

Ξυλογραφία. 0.28×0.395 μ.
(1682-1690). (Νότια Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται ἡ ξύλινη πλάκα καί πρόσφατη — 1977 — ἐκτύπωση σέ χαρτί).

᾿Επάνω, σέ ἔξι στενόμακρα πλαίσια πού χωρίζονται συμμετρικά, ἀριστερά καί δεξιά, ἀπό μικρές παραστάσεις τῆς Βάτου, οἱ ἐπιγραφές *Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ / Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ / ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ / ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ / ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΥ / ΟΡΟΥΣ CΙΝΑ ΚΑΙ ΡΑΙΘΟΥ.*

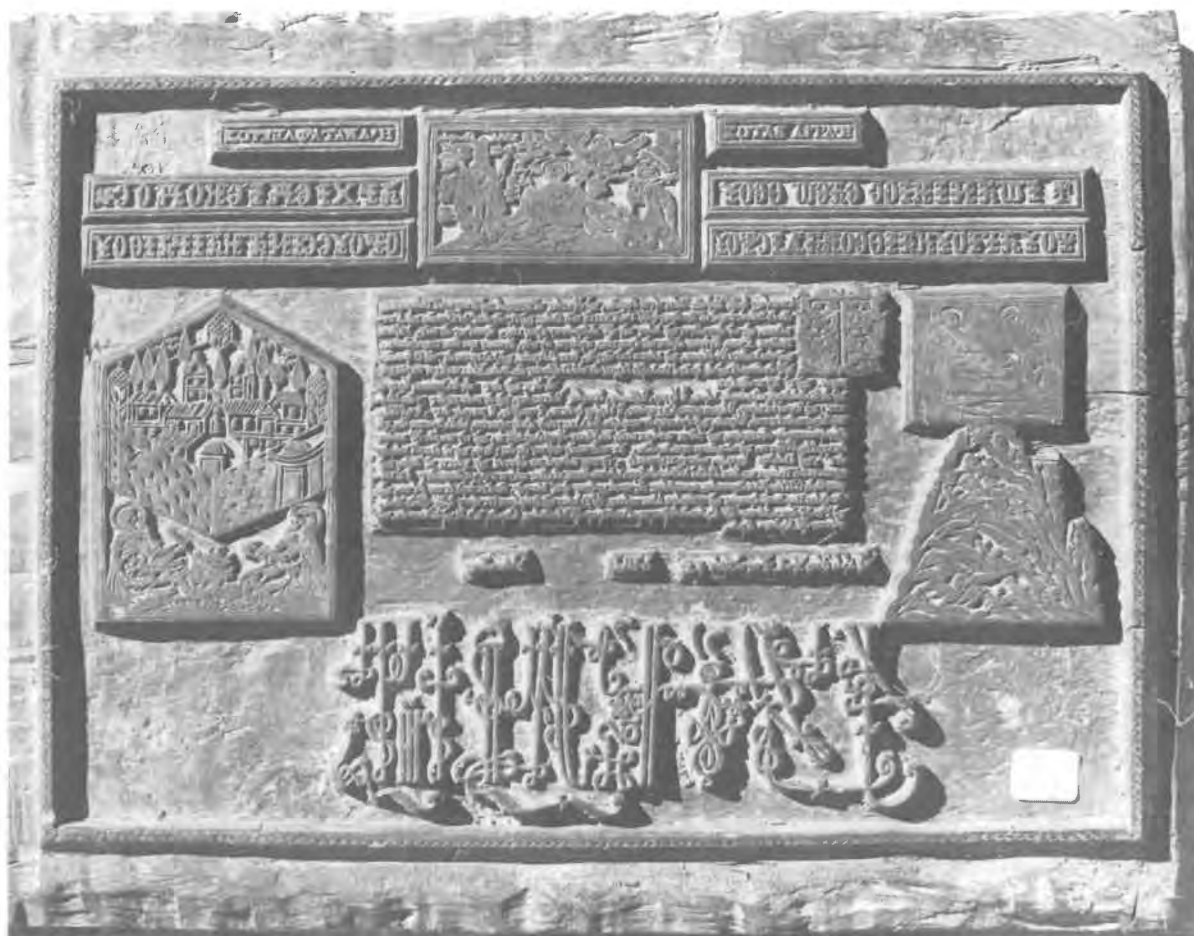
Στό κέντρο ἔχει χαραχτεῖ τό συγχωρητικό κείμενο σέ 19 σειρές, μέ κενά στήν ἕβδομη σειρά γιά τή συμπλήρωση τοῦ ὀνόματος τοῦ συγχωρουμένου καί στή δέκατη ἔνατη γιά τή συμπλήρωση τοῦ χρόνου, τοῦ μήνα καί τῆς ἰνδικτιώνας. ᾿Από κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ ἀρχιεπισκόπου ᾿Ιωαννικίου. Στό πλάι, ἀριστερά, παριστάνεται τό Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, σέ σχῆμα κώνου μέ βλαστάρια στίς πλαγιές, καί ἀπό πάνω μικρό πλαίσιο μέ δύο ἀγγέλους πού κηδεύουν τό λείψανο τῆς ἁγίας· στήν ἀντίστοιχη θέση δεξιά, τό φρουριακό συγκρότημα τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ μέ τή βασιλική τοῦ ᾿Ιουστινιανοῦ, ἐκκλησίες καί κυπαρίσσια, καί ἀριστερά, στήν εἴσοδο, τό χαρακτηριστικό ἡμικυκλικό ἀμυντικό τεῖχος.

Μπροστά στή μονή, καθιστοί καί ἀντικριστοί, οἱ προφῆτες Μωυσῆς καί ᾿Ααρών μέ τή Βάτο ἀνάμεσά τους. Τό ἐξωτερικό πλαίσιο ἀποτελεῖται ἀπό πρόχειρα χαραγμένους μικρούς συνεχόμενους ρόμβους.

Παραθέτουμε τή συγχωρητική εὐχή:

Ταπεινότης ἡμῶν ἀπό τῆς Χάριτός τε, δωρεᾶς καί ἐξουσίας τοῦ Παναγίου καί Ζωαρχικοῦ Πνεύματος / τῆς δοθείσης παρά τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ᾿Ιησοῦ Χριστοῦ τοῖς Θείοις καί Ἱεροῖς αὐτοῦ Μαθηταῖς καί ᾿Απο-/στόλοις εἰς τό δεσμεῖν τε, καί λύειν τάς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, εἰρηκότος αὐτοῖς, Λάβετε / Πνεῦμα Ἅγιον, ἄντινων ἀφῆτε τάς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄντινων κρατῆτε, κεκράτηνται / καί πάλιν ὅσα ἄν δήσητε καί λύσητε ἐπί τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα, καί λελυμένα ἐν τοῖς Οὐρανοῖς / ᾿Εξ ἐκείνων δέ καί εἰς ἡμᾶς ἀλληλοδιαδόχως αὐτή ἡ διάβασις τῆς θείας Χάριτος ἔχει συγκεχω/ρημέν καί Τ
κατά πνεῦμα μοι τέκνον εἰς ὅσα καί αὐτός ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε / καί εἰς Θεόν ἐμπλημμέλησεν ἐν λόγῳ, ἤ ἔργῳ ἤ διανοίᾳ ἑκουσίως ἤ ἀκουσίως καί ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐσθή/σεσι καί ἤ ὑπό κατάραν ἤ ἀφορισμόν ᾿Αρχιερέως ἤ Ἱερέως ἐγένετο ἤ πατρός ἤ μητρός αὐτοῦ ἤ τῷ ἰδίῳ / ἀναθέματι ὑπέπεσεν ἤ ὅρκον καί ἀφορισμόν παρέβη ἤ ἄλλοις τισιν ἁμαρτήμασιν ὡς ἄνθρωπος ὤν (κατά) / διαφόρων καιρῶν περιεπάρη καί ταῦτα πνευματικοῖς Πατράσιν ἐξομολογήσατο καί τόν παρ' αὐτῶν κανόνα / εἰς καρδίας ἐδέξατο καί πληρῶσαι προεθυμήθη. ᾿Εκ πάντων οὖν τούτων τῆς ἐνοχῆς τε καί τοῦ δεσμοῦ λυομένου / αὐτόν καί ἐλεύθερον ἔχομεν, καί συγκεχωρημένον τῇ παντοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ καί χάριτι τοῦ θείου καί / προ-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

598

598

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

σκυνητοῦ Πνεύματος ὅσα δέ διά λήθην ἀνεξομολόγητα εἴασι κακεῖνα πάντα συγχωρῆσαι αὐτῷ ὁ Ἐλεή/μων Θεός δι' ἰδίαν φιλανθρωπίαν, πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ Μητρός, τῆς ἀκαταφλέκτου Βάτου, καί / τῆς ἁγίας Παρθενομάρτυρος καί πανσόφου Αἰκατερίνης, τῶν Ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Σινᾷ / καί Ραϊθοῦν ἀναιρεθέντων, τῶν Ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων Προφητῶν Μωυσέως, Ἀαρών, Ἠλιοῦ καί Ἐλισαίου καί / πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν. / Ἐξ Ἁγίου Ὄρους Σινᾶ ἔτος τό Σ(ω)τ(ή)ριον ,αχ ἐν μηνί Ἰνδικτιῶνος .

Τό παραπάνω κείμενο ἀκολουθεῖ τόν συνηθισμένο τύπο τῆς συγχωρητικῆς εὐχῆς ὑπέρ ζώντων, πού ἐκδίδουν οἱ πατριάρχες Ἱεροσολύμων, μέ τίς ἑξῆς διαφορές στήν ἀρχή καί στό τέλος: τά ἱεροσολυμικά συγχωροχάρτια ἀρχίζουν πάντα μέ τίς λέξεις «Ἡ Μετριότης ἡμῶν» (γι' αὐτό καί συχνά ὀνομάζονται τά συγχωροχάρτια «Μετριότητες»), καί στό τέλος, ἀντί γιά τήν ἀναφορά στούς σιναΐτες ἁγίους, γίνεται ἐπίκληση στίς πρεσβεῖες τῆς Θεοτόκου καί «τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καί πανευφήμου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καί πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων».

Ὁ Ἰωαννίκιος Λάσκαρις, στό ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐκδόθηκε τό συγχωροχάρτι, ἀρχιεράτευσε στό Σινᾶ στά χρόνια 1671-1702. Τό ξυλογραφημένο αὐτό ἔντυπο, καθώς καί τά τρία συγχωροχάρτια πού ἀκολουθοῦν (ἀρ. 599, 600, 601), θά πρέπει νά εἶναι ἐκεῖνα πού εἶχε κατά νοῦν ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, ὅταν κατηγοροῦσε τόν Σιναίου Ἀνανία ὅτι τύπωνε στήν Καζακία συγχωροχάρτια μέ «ὄρη, βουνά καί ἄλλα τινά ἀλλόκοτα»[1].

Τό ἴδιο παράπτωμα καταλογίζει στόν Ἀνανία καί ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος στόν συνοδικό τόμο τοῦ 1688: «...εἶτα καί γράμματα ἐν τέλει συγχωρητικά ἐκ τύπου στάμπινα κατασκευάσας διένειμεν»[2].

Ὑπενθυμίζουμε σχετικά ὅτι τό πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων δέν ἀναγνώριζε στόν ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Σινᾶ τό προνόμιο νά ἐκδίδει συγχωροχάρτια, ὅπως δέν ἀναγνώριζε καί ἄλλα δικαιώματα πού διεκδικοῦσε τό Σινᾶ καί πού ἀποτέλεσαν τά αἴτια τοῦ λεγόμενου Σιναϊτικοῦ ζητήματος, διαμάχης πού γιά χρόνια ἀναστάτωσε τίς σχέσεις τῆς μονῆς μέ τά πατριαρχεῖα.

Ὁ Σιναίου Ἀνανίας, πού ἀρχιεράτευσε στό Σινᾶ ἀπό τό 1661 ὥς τό 1671, ὁπότε καθαιρέθηκε, ταξίδευσε στήν Καζακία (Νότια Ρωσία) γύρω στό 1682, γιά τή συλλογή ἐράνων καί γιά ἄλλες ὑποθέσεις τῆς μονῆς. Τότε φαίνεται ὅτι τύπωσε καί τά συγχωροχάρτια πού ἐνόχλησαν τόν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων. Ὁ Ἀνανίας πέθανε τό 1792. Παρόμοιου τύπου συγχωροχάρτι εἶχε ἐντοπιστεῖ πρίν ἀπό χρόνια στή Βενετία[3].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιοῦ, *Συγχωροχάρτια, Α'*, σ. 70, 71, ἀρ. 9-12.

1. Δοσίθεος Νοταρᾶς, Ἱστορία περί τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ἁγίου Ὄρους Σινᾶ, στόν τόμο Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, *Συμβολαί εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Ὄρους Σινᾶ*, Πετρούπολη 1908, σ. 70. «Καί εἰς Καζακίαν ἔβαλε (ὁ Ἀνανίας) καί ἐτύπωσε συγχωροχάρτια, περιγράψας ὄρη, βουνά καί ἄλλα τινά ἀλλόκοτα, τά ὁποῖα φέρνοντας εἰς Βυζάντιον καί Αἴγυπτον, ἔκαμε νά δίδωνται εἰς τούς ταξιδαρέους Σιναΐτας οἵτινες ... ἐδιδόν τα ὡς δῶρον καί ἀνδράσι καί γυναιξί εἰς Ἀνατολήν καί Δύσιν, καί μάλιστα χωρίς νά τά ζητοῦν καί χωρίς νά μετανοήσουν ἀπό τήν ἁμαρτίαν αὐτῶν. Καί ἀνκαλά καί ἦτο εἰς τά συγχωρητικά καί τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Σινᾶ Ἰωαννικίου, ὅμως διά νά συστήσει τήν γνώμην του, ὅτι εἶναι τάχα ὁ Σινᾶ Ὄρους αὐτοκέφαλος καί μοιράζει καί συγχωρητικά εἰς ξένας ἐπαρχίας, κατεσκεύασε καί νά τυπωθοῦν καί νά μοιράζονται τά παράνομα καί ἀσυγχώρητα συγχωρητικά». Πρβλ. Μ. Χατζηδάκης, Ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος καί ἡ Κρητική Ζωγραφική, *Κρητικά Χρονικά* 4 (1950), σ. 390, Παπαστράτου, *Ὁ Σιναΐτης Χατζηκυριάκης*, σ. 19, καί Ἠλιοῦ, *Συγχωροχάρτια*, Α', σ. 51-54, Β', σ. 32-34.

2. Π. Νεοκλέους, *Κανονικόν Δίκαιον τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐπί τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Σινᾶ*, Κωνσταντινούπολη 1868, σ. 79.

3. Κ. Παπαμιχαλόπουλος, *Ἡ Μονή τοῦ Ὄρους Σινᾶ*, Ἀθήνα - Κάιρο 1932, σ. 345.

599 (λεπτομέρεια)

599. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

Ξυλογραφία. 0.29 × 0.395 μ.
(1682-1690). (Νότια Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (σώζεται ἡ ξύλινη πλάκα καί μία πρόσφατη —1977— ἐκτύπωση σέ χαρτί).

Τό συγχωροχάρτι εἶναι πανομοιότυπο μέ τό προηγούμενο. Ἔχουν ἀποκολληθεῖ ἀπό τήν ξύλινη πλάκα οἱ παραστάσεις τοῦ Βουνοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καί τῶν ἀγγέλων πού κηδεύουν τό λείψανό της.

Οἱ ρόμβοι τοῦ ἐξωτερικοῦ πλαισίου εἶναι ἐδῶ λίγο μεγαλύτεροι καί ἔχουν χαραχτεῖ πιό προσεκτικά.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

599

600

600. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

Ξυλογραφία. 0.31 × 0.42 μ.
(1682-1690). (Νότια Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (Φάκελος 2, 17ος, 18ος, 19ος, Μεγάλα Μεγέθη).

Παραλλαγή τῶν δύο προηγούμενων ἐντύπων.

Κάτω ἀπό τό συγχωρητικό κείμενο, *Ἐξ Ἁγίου Ὄρους Σινᾶ Ἔτος τό Σ(ω)τ(ή)ριον ΑΧπ ἐν Μηνί Ἰνδικτιῶνος* . Ἀκολουθεῖ ἡ μονοκονδυλιά τοῦ Ἰωαννικίου, πού εἶναι ἰδιόγραφη.

Ἐπάνω ἡ ἐπιγραφή *Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ* ἔχει χαραχτεῖ μέ ἄλλα στοιχεῖα, καί ἀπό τήν εἰκόνα τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ στό πλάι δεξιά λείπουν οἱ δύο προφῆτες.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

601. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

Ξυλογραφία. 0.435 × 0.31 μ.
(1682-1690). (Νότια Ρωσία).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (Φάκελος 2, 17ος, 18ος, 19ος, Μεγάλα Μεγέθη).

Ἐπάνω, *Η ΑΓΙΑ ΒΑΤΟΣ Η ΑΚΑΤΑΦΛΕΚΤΟΣ / ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ / ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ / ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΥ / ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ ΚΑΙ ΡΑΪΘΟΥ.* Ἀκολουθεῖ ἡ συγχωρητική εὐχή σέ 19 σειρές, *Ἡ Ταπεινότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμήν. / Ἐξ Ἁγίου Ὄρους Σινᾶ, Ἔτος τό Σ(ωτή)ριον ,αχ ἐν μηνί Ἰνδικτιῶνος* . Στήν ἕβδομη σειρά κενό γιά τήν ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τοῦ συγχωρουμένου. Ἀπό κάτω ἰδιόγραφη ὑπογραφή τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωαννικίου.

Ἁπλουστευμένη παραλλαγή τῶν τριῶν προηγούμενων ἐντύπων, μέ ταυτόσημες ἐπιγραφές, πού ἔχουν ὅμως χαραχτεῖ μέ ἄλλα στοιχεῖα σέ κατακόρυφη ἀντί ὁριζόντια διάταξη· ἀπό τήν εἰκονογράφηση ἔχουν διατηρηθεῖ μόνο οἱ παραστάσεις τῆς Βάτου ἐπάνω, καί ἀριστερά ἡ σκηνή τῶν ἀγγέλων πού κηδεύουν τήν ἁγία Αἰκατερίνη.

601

602. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

Ξυλογραφία. 0.25 × 0.37 μ.
,αψμα' (1741). (Βουκουρέστι).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Βιβλιοθήκη, (Τμ. χειρογράφων, PIII 1162), Ἀθήνα.

Ἐπάνω, στό κέντρο, *ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ ἡ συγχωρητική εὐχή σέ 10 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν..... καί πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμήν. ,αψμα'.* Ἀπό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη. Στήν τέταρτη σειρά ὑπάρχει κενό, πού ἔχει συμπληρωθεῖ στό ἀντίτυπο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης μέ τό ὄνομα «Ἀλεξανδρι».

Ἐπάνω ξυλογραφημένη διακοσμητική ταινία, μέ τόν Τίμιο Σταυρό στό κέντρο καί στίς δύο ἄκρες μικρές ξυλογραφίες τῆς Σταύρωσης καί τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Ὁ Παρθένιος πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα ἀπό τό 1737 ὥς τό 1766. Εἶναι γνωστά ἄλλα τέσσερα συγχωροχάρτια πού ἐκδόθηκαν στό ὄνομά του, δύο σέ κυριλλική γραφή χρονολογημένα στά 1740 καί 1748, καί δύο ἑλληνικά χρονολογημένα στά 1756 καί 1764[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 72, 73, ἀρ. 15.

1. Βλ. Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 71, ἀρ. 14, σ. 73, ἀρ. 17, σ. 74, ἀρ. 18, 19.

603. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΒΡΑΜΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.31 × 0.44 μ.
1778. Βουκουρέστι.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἐθνική Βιβλιοθήκη, (Τμ. χειρογράφων, PIII 1163), Ἀθήνα.

Ἐπάνω, στό κέντρο, *ΑΒΡΑΜΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ τό συγχωρητικό κείμενο σέ 11 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν..... καί πάντων τῶν Ἁγίων. Ἀμήν. 1778.* Ἀπό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη. Τό κενό στήν πέμπτη σειρά εἶναι συμπληρωμένο στό ἀντίτυπο τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης μέ τό ὄνομα *Εἰρήνη.*

Ἐπάνω τρεῖς συνεχόμενες χαλκογραφημένες παραστάσεις μέ κυριλλικές ἐπιγραφές, ἡ Σταύρωση ἀριστερά, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος δεξιά καί στό κέντρο στενόμακρη ἀπεικόνιση τῆς Ἀνάληψης.

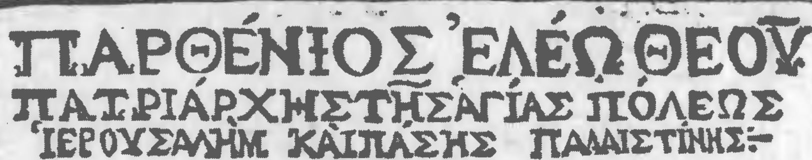
Ὁ Ἀβράμιος πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα στά χρόνια 1775-1787· εἶναι γνωστά ἄλλα πέντε συγχωροχάρτια πού ἐκδόθηκαν στό ὄνομά του, τρία ἑλληνικά στά 1776, 1777 καί 1782, καί δύο σλαβονικά στά 1776, 1783[1].

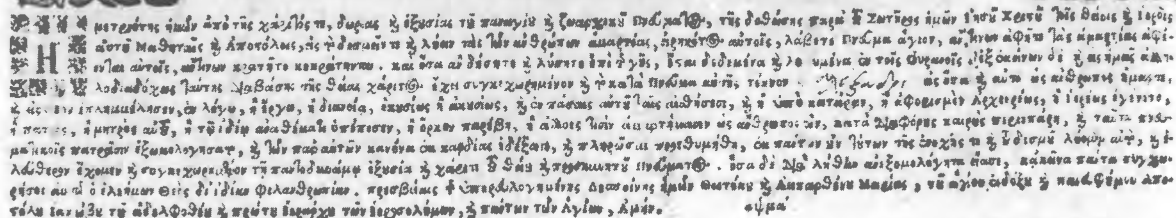
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

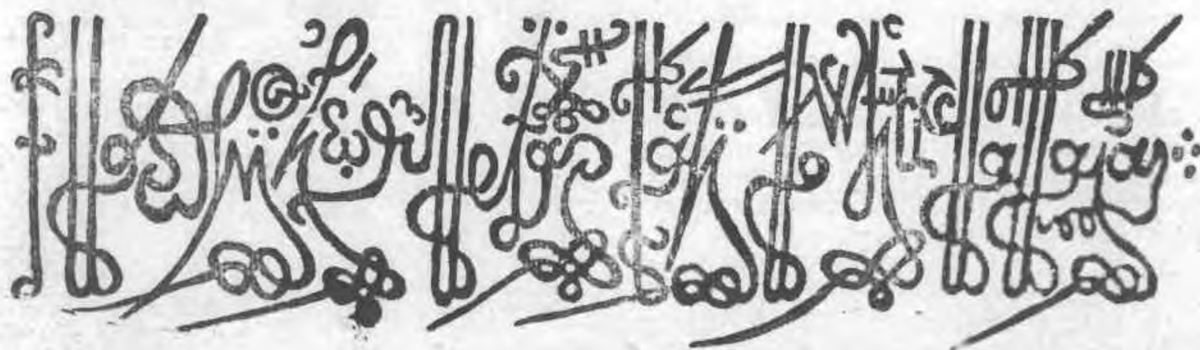
Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 76, ἀρ. 23.

1. Βλ. Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 74-75, ἀρ. 20-25.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Η μετριότης ἡμῶν ἀπὸ τῆς χάριτος, δωρεᾶς καὶ ἐξουσίας τοῦ παναγίου καὶ ζωαρχικοῦ πνεύματος, τῆς δοθείσης παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, εἰρηκότος αὐτοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται. καὶ ὅσα ἂν δήσητε καὶ λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀλληλοδιαδόχως ταύτης διαβάσης τῆς θείας χάριτος, ἔχει συγκεχωρημένον καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα αὐτῆς τέκνον · [illegible] ὅσα καὶ αὐτὸ ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε, καὶ εἰς Θεὸν ἐπλημμέλησεν, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ διανοίᾳ, ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, καὶ ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ εἰ ὑπὸ κατάραν, ἢ ἀφορισμὸν ἀρχιερέως, ἢ ἱερέως ἐγένετο, ἢ πατρὸς, ἢ μητρὸς αὐτοῦ, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσεν, ἢ ὅρκον παρέβη, ἢ ἄλλοις τισὶν ἁμαρτήμασιν ὡς ἄνθρωπος ὤν, κατὰ διαφόρους καιροὺς περιέπεσε, καὶ ταῦτα πνευματικοῖς πατράσιν ἐξωμολογήσατο, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν κανόνα ἐκ καρδίας ἐδέξατο, καὶ πληρῶσαι προεθυμήθη, ἐκ πάντων τούτων τῆς ἐνοχῆς τε καὶ τοῦ δεσμοῦ λύομεν αὐτὸ, καὶ ἐλεύθερον ἔχομεν καὶ συγκεχωρημένον τῇ παντοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ πνεύματος. ὅσα δὲ διὰ λήθην ἀνεξομολόγητα εἴασε, κἀκεῖνα πάντα συγχωρήσοι αὐτῷ ὁ ἐλεήμων Θεὸς δι' ἰδίαν φιλανθρωπίαν. πρεσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμήν. ͵αψμα'

602

603

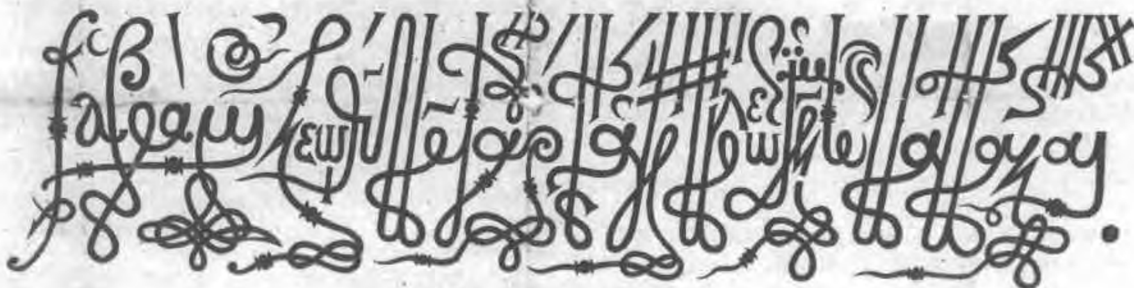

ἌΒΡΑΜΙΟΣ ἘΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ
ἉΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Η Μετριότης ἡμῶν ἀπὸ τῆς Χάριτος, δωρεᾶς τε καὶ ἐξουσίας τοῦ Παναγίου καὶ Ζωαρχικοῦ Πνεύματος τῆς δοθείσης παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς Θείοις καὶ Ἱεροῖς αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, εἰς τὸ δεσμεῖν τε καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, εἰρηκότος αὐτοῖς, λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς Ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. Καὶ ὅσα ἂν δήσητε καὶ λύσητε ἐπὶ τῆς Γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ λελυμένα ἐν τοῖς Οὐρανοῖς. Ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀλληλοδιαδόχως ταύτης διαβάσης τῆς Θείας Χάριτος, ἔχει συγκεχωρημένον καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα αὐτῆς τέκνον [illegible] Εἰς ὅσα καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε καὶ εἰς Θεὸν ἐπλημμέλησεν, ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ Διανοίᾳ, Ἑκουσίως, ἢ Ἀκουσίως, καὶ ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς αἰσθήσεσι. Καὶ ἢ ὑπὸ Κατάραν, ἢ Ἀφορισμὸν Ἀρχιερέως, ἢ Ἱερέως ἐγένετο, ἢ πατρὸς, ἢ μητρὸς αὐτοῦ, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι ὑπέπεσεν, ἢ Ὅρκον παρέβη, ἢ ἄλλοις τισὶν ἁμαρτήμασιν ὡς ἄνθρωπος ὤν, κατὰ διαφόρους καιροὺς περιέπεσε, καὶ ταῦτα πνευματικοῖς πατράσιν ἐξωμολογήσατο, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν κανόνα ἐκ Καρδίας ἐδέξατο, καὶ πληρῶσαι προεθυμήθη, ἐκ πάντων τούτων τῆς ἐνοχῆς τε, καὶ τοῦ δεσμοῦ λύομεν αὐτὸν, καὶ ἐλεύθερον ἔχομεν, καὶ συγκεχωρημένον τῇ παντοδυνάμῳ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Θείου καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ὅσα δὲ διὰ λήθην ἀνεξομολόγητα εἴασε, κἀκεῖνα πάντα συγχωρήσοιεν αὐτῷ ὁ Ἐλεήμων Θεὸς δι' ἰδίαν Φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα. πρεσβείαις τῆς Ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου πανευφήμου Ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν.

1773

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

604

604. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΒΡΑΜΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.43×0.60 μ.
,αψπβ΄ (1782). (Βουκουρέστι).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Φ. Ἠλιού, Ἀθήνα.

Ἐπάνω ἀπό τό συγχωρητικό κείμενο, *ΑΒΡΑΜΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ ἡ εὐχή σέ 14 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν αψπβ.* Στήν πέμπτη σειρά τοῦ κειμένου τό κενό ἔχει συμπληρωθεῖ μέ τό ὄνομα *Μιχαήλ.* Ἀπό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη Ἀβραμίου.

Τό κείμενο πλαισιώνεται ἀπό πέντε χαλκογραφημένες παραστάσεις, πού ἀπεικονίζουν τό κάστρο τῆς Ἱερουσαλήμ (Προσευχή τοῦ Χριστοῦ), τόν ἅγιο Ἀβράμιο, τήν Ἀνάσταση, τήν Ἀνάληψη καί τόν ἅγιο Ἰάκωβο τόν Ἀδελφόθεο.

Τό φαρδύ περιθώριο μέ τά περιελισσόμενα φυτικά μοτίβα, πού περιβάλλει τή χαλκογραφία, διακόπτεται κάτω, στό κέντρο, ἀπό μικρό πλαίσιο μέ τόν Τάφο τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἐπιγραφή *ὁ Μακαριστότατος Ναός τοῦ Ἁγίου καί Δεσποτικοῦ Μνήματος.*

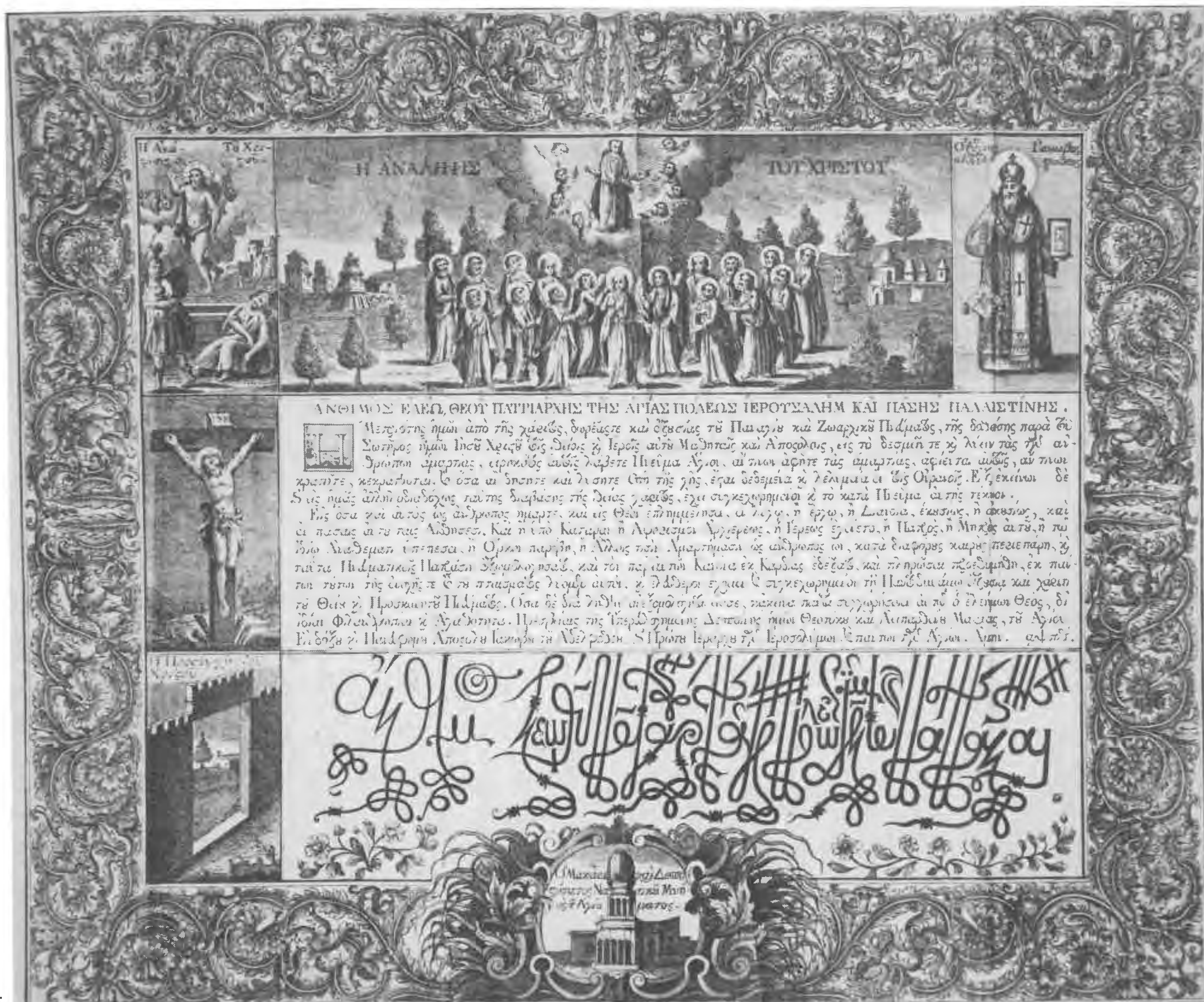
Ἡ ἐξαιρετικά καλαίσθητη ἐμφάνιση τοῦ ἐντύπου ὀφείλεται στήν πολύ ἐπιμελημένη χάραξη τῶν κειμένων καί στά πλούσια διακοσμητικά στοιχεῖα πού πλαισιώνουν τήν εὐχή καί τήν ὑπογραφή τοῦ πατριάρχη. Τό συγχωροχάρτι θά πρέπει νά χαράχτηκε ἀπό ἔμπειρο τεχνίτη, ἐξοικειωμένο μέ τή δυτική εἰκονογραφική παράδοση.

Γιά τόν τόπο τῆς ἐκτύπωσης δέν ὑπάρχουν ἐνδείξεις. Προγενέστερα συγχωροχάρτια τοῦ ἴδιου ἱεράρχη ἔχουν τυπωθεῖ στό Βουκουρέστι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια*, Α΄, σ. 77, ἀρ. 24, Β΄, σ. 8, σημ. 151, σ. 35.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

605

605. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΝΘΙΜΟΥ

Χαλκογραφία. 0.44 × 0.59 μ.
‚αψπθ' (1789). (Βουκουρέστι).
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο, Βενετία.

Στό κέντρο, *ΑΝΘΙΜΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ σέ 13 σειρές ἡ συγχωρητική εὐχή, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... πάντων τῶν Ἁγίων, Ἀμήν, ‚αψπθ',* μέ μικρό κενό στό τέλος τῆς πέμπτης σειρᾶς γιά τό ὄνομα τοῦ συγχωρουμένου. Ἀπό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη Ἀνθίμου, πού πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα ἀπό τό 1788 ὥς τό 1808.

Ἡ εἰκονογράφηση τοῦ ἐντύπου ἀκολουθεῖ ἐδῶ τό πρότυπο τοῦ συγχωροχαρτιοῦ ἀρ. 604 τοῦ Ἀβραμίου, μέ τή διαφορά ὅτι στό κέντρο τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς ἡ παράσταση τῆς Σταύρωσης ἔχει ἀντικαταστήσει τήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀβραμίου. Πιθανός τόπος ἐκτυπώσεως εἶναι τό Βουκουρέστι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 77, 78, ἀρ. 26.

606. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Χαλκογραφία. 0.45 × 0.53 μ.
‚αωια' (1811). Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Νικόλαος Χῖος.

Συλλογή Δ. Φλάμπουρα, Ἀθήνα.
Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα.
Ἱστορική καί Ἐθνολογική Ἑταιρία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα.
Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο, Βενετία.

Στό κέντρο, σέ ὀρθογώνιο πλαίσιο, *ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ ἡ συγχωρητική εὐχή σέ 14 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν ..... καί πάντων τῶν Ἁγίων. Ἀμήν.* Στήν ἕκτη σειρά κενό γιά τό ὄνομα τοῦ συγχωρουμένου, πιό χαμηλά ἡ μονοκονδυλιά τοῦ Πολυκάρπου καί σέ λεπτή ταινία, κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, ἡ ἐπιγραφή *Ἐχαλκοχαράχθη παρά Νικολάου Χίου, ζωγράφου, ἐν Κωνσταντινουπόλει ‚αωια'.*

Στό φαρδύ περιθώριο πού περιβάλλει τό κείμενο ἀπεικονίζονται, ἐπάνω, σέ αὐγόσχημο πλαίσιο ἡ Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ καί ὁλόγυρα, σέ 11 μετάλλια, στίς γωνίες οἱ τέσσερις εὐαγγελιστές μέ τά ἀποκα-

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

606

607

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

λυπτικά τους σύμβολα, ἀριστερά ἡ Σταύρωση καί ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, δεξιά ἡ Ἀνάσταση καί ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, κάτω ἡ Μαρία μή μοῦ ἅπτου, *Ὁ Μακαριστότατος Ναός τοῦ Δεσποτικοῦ Μνήματος* καί ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος. Τίς παραστάσεις πλαισιώνουν σχηματικά φυτικά μοτίβα.

Ὁ Πολύκαρπος πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα στά χρόνια 1808-1827. Εἶναι γνωστά ἄλλα τρία συγχωροχάρτια πού ἐκδόθηκαν στό ὄνομά του, ἕνα σλαβονικό τό 1815[1] καί δύο ἑλληνικά τό 1816 καί 1818. Ὅλα χαράχτηκαν στήν Κωνσταντινούπολη μέ βάση τό ἴδιο πρότυπο ἀπό τόν γνωστό ζωγράφο Νικόλαο τόν Χῖο (βλ. ἐδῶ σ. 71).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, Ἑλληνική Βιβλιογραφία 1800-1863, Προσθῆκες καί Συμπληρώσεις, περ. *Τετράδια Ἐργασίας*, 4 (1983), σ. 19, ἀρ. 82. Ὁ ἴδιος, *Συγχωροχάρτια*, Α', σ. 78, Β', σ. 35, ἀρ. 28.

1. Βλ. Ἠλιοῦ, *Συγχωροχάρτια*, Α', σ. 78, ἀρ. 29.

607. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Χαλκογραφία. 0.46 × 0.64 μ.
,αωιστ'(1816). Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Νικόλαος Χῖος ζωγράφος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (Φάκελος 2, 17ος, 18ος, 19ος, Μεγάλα Μεγέθη).
Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
The British Library, Λονδίνο.

Συγχωροχάρτι τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, μέ τά κείμενα καί τήν εἰκονογράφηση τοῦ ἀρ. 606 καί, κάτω, τήν ἐπιγραφή *Ἐχαλκοχαράχθη παρά Νικολάου Χίου ζωγράφου ἐν Κωνσταντινουπόλει ,αωιστ'*.

Ἡ νέα χάραξη ἀπό τόν ἴδιο ζωγράφο εἶναι λιγότερο ἐπιμελημένη, παρατηροῦνται διαφορές στή διάταξη τοῦ κειμένου, στήν ἀπόδοση τῶν μικρῶν παραστάσεων καί στά διακοσμητικά μοτίβα πού τίς πλαισιώνουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία, 1800-1863*, σ. 29, ἀρ. 142.
Ὁ ἴδιος, *Συγχωροχάρτια*, Α', σ. 79, ἀρ. 31.

608. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἔντυπο μέ ξυλογραφημένα κοσμήματα.
0.44 × 0.62 μ.
(Πρίν ἀπό τό 1818). Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Ἱστορική καί Ἐθνολογική Ἑταιρία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα.

Ψηλά, στό κέντρο, ἡ ἰδιόγραφη μονοκονδυλιά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Κυρίλλου. Ἀπό κάτω ἡ συγχωρητική εὐχή, σέ 37 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν..... τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἀμήν. . Κατά μῆνα .* Κενά στήν ἕβδομη

608

καί εἰκοστή ἕβδομη σειρά γιά τά ὀνόματα τῶν συγχωρουμένων, καί στό τέλος γιά τή συμπλήρωση τοῦ μήνα καί τοῦ χρόνου. Κάτω ἀπό τό τυπωμένο κείμενο οἱ ἰδιόγραφες ὑπογραφές πατριαρχῶν καί συνοδικῶν.

Ἐπάνω, ἀνάμεσα σέ δύο ρομβοειδή κοσμήματα, ὑπάρχει μικρή πλαισιωμένη ξυλογραφία τῆς Δέησης καί στήν παρυφή τοῦ ἐντύπου στενό ξυλοχαραγμένο πλαίσιο σέ ρόδακες.

Τό συγχωροχάρτι ἐκδόθηκε γιά νεκρούς στήν Πατριαρχική Τυπογραφία τῆς Κωνσταντινούπολης στό ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Κυρίλλου, πού πατριάρχευσε στά χρόνια 1813-1817.

Τά κενά στό ἀντίτυπο πού δημοσιεύεται ἔχουν συμπληρωθεῖ μέ μελάνη ὡς ἐξῆς: *τούς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μελενίκου κοιμηθέντας δούλους τοῦ Θεοῦ κωνσταντίνον, χρυσάνθην, δούκλιαν καί κομιανήν εἴς τε τό νῦν καί ἐν τῷ μέλλοντι ,αωιζ' κατά μῆνα Νοέμβριον.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία, 1800-1863*, σ. 276, ἀρ. 1529 (Α3530).
Ὁ ἴδιος, *Συγχωροχάρτια*, Α', σ. 79, ἀρ. 32.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

609

609. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Χαλκογραφία. 0.46×0.64 μ.
1818. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: Νικόλαος Χῖος, ζωγράφος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.
Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.
Ἑλληνικό Ἰνστιτοῦτο, Βενετία.

Συγχωροχάρτι τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, πανομοιότυπο μέ τό ἀρ. 607, ἀπό τόν ἴδιο χαράκτη, μέ τήν ἐπιγραφή, κάτω, *Ἐχαλκοχαράχθη παρά Νικολάου Χίου ζωγράφου ἐν Κωνσταντινουπόλει 1818.* Εἶναι πιθανό νά προέρχεται ἀπό τήν πλάκα τοῦ 1816, μέ διορθωμένη μόνο τή χρονολογία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιοῦ, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία, 1800-1863,* σ. 35, ἀρ. 171.
Ὁ ἴδιος, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 79, 80, ἀρ. 33.

610. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.42×0.51 μ.
1834. Κωνσταντινούπολη.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ. Φλάμπουρα, Ἀθήνα.
Δημοτική Βιβλιοθήκη, Κοζάνη.

Στό κέντρο, *ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ ἡ συγχωρητική εὐχή σέ 14 σειρές μέ κενό στήν ἕκτη σειρά, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν·* ἀπό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη. Χαμηλά, στό κέντρο, ἡ ἐπιγραφή *Ἐκ τῆς τοῦ Παναγίου Τάφου Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας τοῦ Κωνστ(αντίνου) Ροδέ 1834.*

Τό ἔντυπο ἔχει χαραχτεῖ σέ σύνθεση πανομοιότυπη μέ τά συγχωροχάρτια τοῦ Πολυκάρπου ἀρ. 606 καί 607, μέ τή διαφορά ὅτι στό προτελευταῖο μετάλλιο ἀριστερά εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος στή θέση τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου. Στό ἀντίτυπο τῆς συλλογῆς Φλάμπουρα, στό κενό τοῦ κειμένου ἔχει γραφτεῖ, μέ μελάνη, *Γεωργίου, συμβίας, γονέων, τέκνων καί ἀδελφῶν.*

Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Δ' πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα ἀπό τό 1827 ὥς τό 1845. Εἶναι γνωστά ἄλλα τρία συγχωροχάρτια πού ἐκδόθηκαν στό ὄνομά του, δύο χρονολογημένα στά 1837 καί 1838 (βλ. ἀρ. 611) καί ἕνα ἀχρονολόγητο (1840-1845;)[1].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιοῦ, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 81, ἀρ. 36.
Δελιαλῆς, *Συλλογή μνημείων,* σ. 16, ἀρ. 49.

1. Βλ. Ἠλιοῦ, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 81, 82, ἀρ. 37, 38, 40.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

610

611

611. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χαλκογραφία. 0.47 × 0.57 μ.
1838. Μόσχα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Βυζαντινό Μουσεῖο, Ἀθήνα.

Στό κέντρο, *ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Τό συγχωρητικό κείμενο σέ 14 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν.* Κενό στήν ἕκτη σειρά. Ἀκολουθεῖ ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη. Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, δεξιά, *Ἐν Μόσχᾳ 1838.*

Ἀντίγραφο, σέ πιό ἐπιμελημένη χάραξη, τοῦ συγχωροχαρτιοῦ ἀρ. 610, πού ἐκδόθηκε ἀπό τόν ἴδιο πατριάρχη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 81, ἀρ. 38.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

612. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.495×0.66 μ.
1857. Ἱεροσόλυμα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (Φάκελος 1, 17ος, 18ος, 19ος, Μεγάλα Μεγέθη).

Στό κέντρο, *ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἀκολουθεῖ τό κείμενο σέ 14 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν,* καί ἡ μονοκονδυλιά τοῦ πατριάρχη Κυρίλλου. Κενό γιά τό ὄνομα τοῦ συγχωρουμένου στήν ἕκτη σειρά. Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, *Ἐν Ἱερουσαλήμ 1857.*

Τό συγχωρητικό κείμενο καί ἡ ὑπογραφή τοῦ Κυρίλλου, πού πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα στά χρόνια 1845-1872, πλαισιώνονται ἀπό μετάλλια μέ τίς ἴδιες παραστάσεις πού κοσμοῦν τό συγχωροχάρτι ἀρ. 611 τοῦ Ἀθανασίου

Τό κενό στό κείμενο τοῦ ἀντιτύπου τοῦ Σινᾶ ἔχει συμπληρωθεῖ μέ μελάνη, *Τοῖς ἱερομονάχοις Ἀρχι(μαν)δρίτην Τιμόθεον Ἰβηρίτη.*

Δύο προγενέστερα γνωστά χαρακτικά τοῦ ἴδιου πατριάρχη εἶναι χρονολογημένα στά 1845 καί στά 1850[1].

1. Βλ. Ἠλιού, *Συγχωροχάρτια,* Α', σ. 82, 83, ἀρ. 40, 43.

613. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Χαλκογραφία. 0.535×0.61 μ.
1866. Ἱεροσόλυμα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Στό κέντρο, *ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Ἡ συγχωρητική εὐχή σέ 14 σειρές, μέ κενά στήν πέμπτη καί ἕκτη σειρά, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν,* καί πιό κάτω ἡ μονοκονδυλιά τοῦ Κυρίλλου. Κάτω ἀπό τό ἐξωτερικό πλαίσιο, ἀριστερά *Ἐν Ἱεροσολύμοις,* δεξιά *Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τοῦ Π. Τάφου, 1866.*

Γύρω ἀπό τά κείμενα, σέ ὀκτώ ποικιλόμορφα πλαίσια, οἱ ἑξῆς παραστάσεις: στίς γωνίες οἱ τέσσερις εὐαγγελιστές, ὁλόσωμοι καί καθιστοί δίπλα στά ἀποκαλυπτικά τους σύμβολα, ἐπάνω ἡ Ἀνάσταση, κάτω τό Ἅγιον Κουβούκλιον (ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ) καί στά πλάγια τά σύμβολα καί τά σύνεργα τοῦ Πάθους.

614. ΣΥΓΧΩΡΟΧΑΡΤΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Χαλκογραφία.
1885. Ἱεροσόλυμα.
Χαράκτης: ἄγνωστος.

Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης, Σινᾶ (δύο ἀντίτυπα. Φάκελος 1, 17ος, 18ος, 19ος, Μεγάλα Μεγέθη).

Στό κέντρο, *ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.* Τό συγχωρητικό κείμενο σέ 14 σειρές, *Ἡ Μετριότης ἡμῶν... καί πάντων τῶν Ἁγίων Ἀμήν.* Κενά γιά τό ὄνομα τοῦ συγχωρουμένου στήν πέμπτη καί ἕκτη σειρά. Κάτω ἀπό τό πλαίσιο, ἀριστερά *Ἐν Ἱεροσολύμοις,* δεξιά *Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου τοῦ Π. Τάφου 1888.*

Ἀντίγραφο τοῦ συγχωροχαρτιοῦ ἀρ. 613 τοῦ Κυρίλλου, μέ ἀλλαγμένα μόνο τό ὄνομα τοῦ πατριάρχη καί τή χρονολογία. Ὁ Νικόδημος πατριάρχευσε στά Ἱεροσόλυμα στά χρόνια 1882-1891.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

613

614

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Γ. ΔΙΑΦΟΡΑ

ἀρ.	Χρονολογία	Θέμα	Χαράκτης	Τόπος
615	1822	Τέμπλο ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Βιέννης	Ἰωσήφ Ἴσγκ	Βιέννη
616	(1871)	Ὑποδοχή Τιμίας Ζώνης	Ἀδάμ	Κωνσταντινούπολη
617	1845	Γενική ἄποψη Σμύρνης	Κωνσταντῖνος Καλδῆς	(Μυτιλήνη)
618	1851	Γενική ἄποψη Κωνσταντινουπόλεως	Κωνσταντῖνος Καλδῆς	(Μυτιλήνη)

Θέματα πού ἅπτονται τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, χωρίς ὅμως νά μποροῦν νά ἐνταχθοῦν στίς ἑνότητες τοῦ βιβλίου, ἀπεικονίζονται στή χαλκογραφία ἀρ. 615 μέ τό τέμπλο τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Βιέννης, καί στή λιθογραφία ἀρ. 616 μέ τήν τελετή τῆς ὑποδοχῆς τῆς Ἁγίας Ζώνης στήν Κωνσταντινούπολη.

Οἱ γενικές ἀπόψεις τῆς Σμύρνης καί τῆς Κωνσταντινούπολης ἀρ. 617 καί 618 δημοσιεύονται ἐδῶ, γιατί συμπληρώνουν τό χαρακτικό ἔργο τοῦ γνωστοῦ Μυτιληναίου Κωνσταντίνου Π. Καλδῆ.

615. ΤΕΜΠΛΟ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Χαλκογραφία τυπωμένη σέ μεταξωτό ὕφασμα. 0.55 × 0.58 μ.
1822. Βιέννη.
Χαράκτης: Ἰωσήφ Ἴσγκ.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές, κάτω ἀπό τήν παράσταση:

Δεξιά, μέ μικροσκοπικά γράμματα, *Ἰωσ Ἴσγκ ἐχάραξεν.*

Σέ τρεῖς στῆλες τά ἀκόλουθα κείμενα στά ἑλληνικά, ρουμανικά καί ρωσικά, *ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΙΣΥΠΟΣΤΑΤΕ ΜΟΝΑΣ ΡΥΣΑΙ ΠΑΘΩΝ / ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΘΛΙΨΕΩΝ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΙΣΤΩΣ ΑΝΥ/ΜΝΟΥΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΘΕΙΟΝ ΝΑΟΝ ΕΥΛΑΒΩΣ ΓΕΡΑΙΡΟΝΤΑΣ / ΟΝ Η ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΓΡΑΙΚΟ ΒΛΑΧΩΝ / ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ ΣΗΝ ΕΔΕΙΜΑΤΟ.*

Πιό χαμηλά, σέ μία σειρά, *Αὕτη ἡ εἰκών τοῦ τέμπλου τῆς ἐν Βιέννῃ ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν ὀρθοδόξων ἐχαλκοχαράχθη δι' ἐξόδων τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Σίμονος Γεωργίου Σίνα Ἄρχωντος Χοδοσίου καί Κισδίας εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν ἔτει 1822.*

Εἰκ. 1

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

615

Ἡ χαλκογραφία ἀπεικονίζει τό ξυλόγλυπτο τέμπλο τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Βιέννης. Πάνω ἀπό τήν Ὡραία Πύλη, μέ τόν Εὐαγγελισμό στά βημόθυρα, παριστάνεται ὁ Μυστικός Δεῖπνος, ἡ Ἀνάσταση μέ τά «λυπηρά» καί ὁ Ἐσταυρωμένος. Ἀριστερά καί δεξιά οἱ δεσποτικές εἰκόνες καί δίπλα στίς πόρτες τῆς προθέσεως καί τοῦ διακονικοῦ οἱ εἰκόνες τοῦ Προδρόμου καί τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἡ Στέψη τῆς Παναγίας). Ἀπό πάνω οἱ δώδεκα ἀπόστολοι, ἀνά δύο σέ ἔξι αὐγόσχημα πλαίσια, καί στά θωράκια τοῦ τέμπλου ἡ Φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ἀδάμ καί ἡ Εὔα στόν Παράδεισο, ἡ φυγή τῶν πρωτοπλάστων, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ.

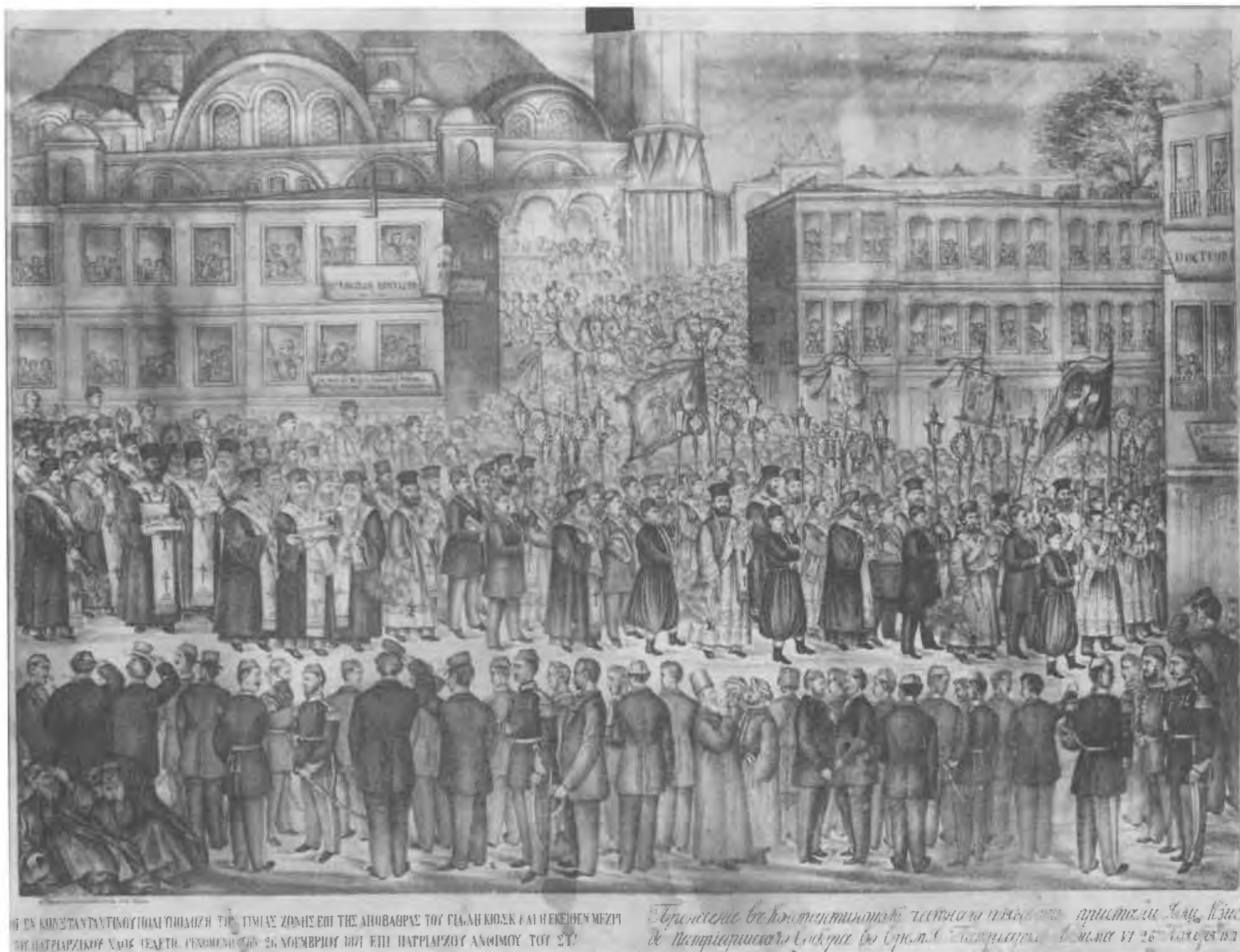
Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος, στή συνοικία Fleischmarkt τῆς Βιέννης, ἱδρύθηκε τό 1787 καί ἀνακαινίστηκε ἐκ βάθρων τό 1857 μέ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονα Χάνσεν καί δαπάνη τοῦ Σίμωνος Γ. Σίνα (1810-1876), ἐγγονοῦ τοῦ ἀφιερωτῆ τῆς χαλκογραφίας Σίμωνος Σίνα (Μοσχόπολη 1754 - Βιέννη 1822)[1].

Σέ χαλκογραφία τοῦ 1859 (εἰκ. 1), ὅπου παριστάνεται τό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ μετά τήν ἀνακαίνιση, οἱ εἰκόνες τοῦ Προδρόμου καί τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔχουν μετατεθεῖ ἀπό τήν πρόσοψη τοῦ τέμπλου πρός τά πλάγια.

Στήν Ἁγία Τριάδα ἐκκλησιάζονταν οἱ Ἕλληνες καί Βλάχοι ὀρθόδοξοι αὐστριακοί ὑπήκοοι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ὀθωμανοί ὑπήκοοι πού παρεπιδημοῦσαν στή Βιέννη εἶχαν, στό ἴδιο οἰκοδομικό τετράγωνο, δική τους ξεχωριστή ἐκκλησία, τήν Καπέλλα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στήν ὁποία εἶναι ἀφιερωμένα τά χαρακτικά ἀρ. 209, 213, 224, πού ἀπεικονίζουν τόν Ἅγιο Γεώργιο.

1. Γ. Λάϊος, *Σίμων Σίνας*, Ἀθήνα 1972, σ. 166-170.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

616

616. ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΖΩΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

Λιθογραφία. 0.53×0.60 μ.
(1871;). Κωνσταντινούπολη.
Σχεδιαστής καί λιθογράφος: Ἀδάμ.

Συλλογή Δ.Π., Ἀθήνα.

Ἐπιγραφές:

Κάτω ἀπό τήν παράσταση ἀριστερά, μέ μικρά γράμματα, *ΕΣΧΕΔΙΑΣΘΗ ΚΑΙ ΕΛΙΘΟΓΡΑΦΗ. ΥΠΟ ΑΔΑΜ.*

Από κάτω, σέ δύο σειρές, *Η ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΖΩΝΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΠΟΒΑΘΡΑΣ ΤΟΥ ΓΙΑΛΗ ΚΙΟΣΚ ΚΑΙ Η ΕΚΕΙΘΕΝ ΜΕΧΡΙ / ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΤΕΛΕΤΗ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΤΗΝ 26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1871 ΕΠΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΣΤ'.*

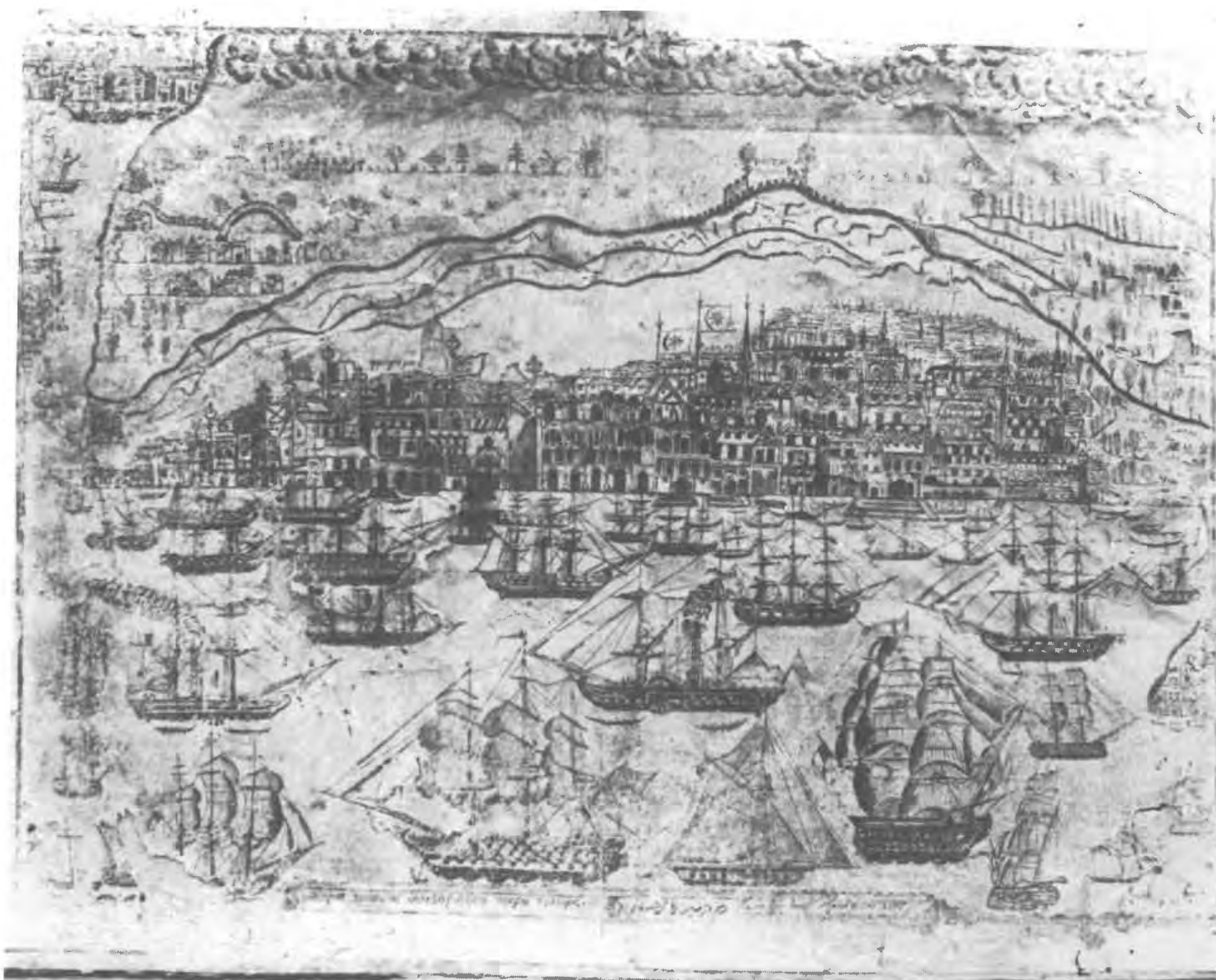
Δεξιά ἡ ἀντίστοιχη ρωσική ἐπιγραφή.

Σέ φαρδιά λεωφόρο, κατάμεστη ἀπό κόσμο, πολυπρόσωπη πομπή κληρικῶν προχωρεῖ πρός τά δεξιά· συνοδεύεται ἀπό καβαλάρηδες μέ στολή καί ἀπό βρακοφόρους πού κρατοῦν ἑξαπτέρυγα, φανούς καί λάβαρα.

Οἱ ἄνδρες πού στέκουν στό πρῶτο ἐπίπεδο, μέ τήν πλάτη γυρισμένη στό θεατή τῆς εἰκόνας, ντυμένοι ἄλλοι μέ στολές καί ἄλλοι μέ τουρκικές ἤ εὐρωπαϊκές πολιτικές φορεσιές, χαιρετοῦν τό πέρασμα τῶν ἁγίων κειμηλίων πού ἐπιδεικνύουν οἱ ἱεράρχες. Ἄλλοι παρακολουθοῦν τήν τελετή ἀπό τά ἀνοιχτά παράθυρα δύο τριώροφων κτιρίων πού ὑψώνονται στήν ἀπέναντι πλευρά τοῦ δρόμου. Στήν πρόσοψη τοῦ ἀριστεροῦ οἰκοδομήματος ὑπάρχουν δύο ἐπαγγελματικές ταμπέλες, μέ τίς ἐπιγραφές *DR. F. BASILON DENTISTE // DEPOT DE TABAC THOMAS C. PH(E)NERLI / ΚΑΠΝΟΠΩΛΕΙΟΝ ΘΩΜΑ Κ. ΦΗΝΕΡΛΗ.*

Στό βάθος, ἀριστερά, τό ἐπιβλητικό τούρκικο τζαμί μέ τό μιναρέ του (διακρίνεται μόνο ἡ βάση) εἶναι ἴσως τό Γιαλή Κιόσκ.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

617

617. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Χαλκογραφία. 0.46 × 0.63 μ.
1845, Μάιος. (Μυτιλήνη).
Χαράκτης: Κωνσταντῖνος Καλδῆς.

Μονή Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, στό κέντρο, σύντομη τουρκική ἐπιγραφή, ἀριστερά καί δεξιά ἡ ἀκόλουθη ἑλληνική: *Θεορία σμίρνης (....) ἰστοριθεῖσα παρά τοῦ λιμένος (.....) Κωνσταντίνος Καλδῆς ἐκ Λέσβου κωμοπόλεως πλωμαρίου ἐχάραξε 1845 μάϊος.*

Στό πρῶτο ἐπίπεδο τό λιμάνι τῆς Σμύρνης μέ πολλά ἱστιοφόρα καί βάρκες διαφόρων μεγεθῶν καί σχημάτων. Σέ ὁρισμένα ἀπό τά μεγάλα πλοῖα, πού ἔχουν μετατραπεῖ σέ ἀτμόπλοια, συνυπάρχουν πανιά, καμινάδα καί ρόδα στό πλάι. Στό βάθος ἡ προκυμαία τῆς Σμύρνης μέ τήν πόλη πού ἁπλώνεται πρός τά πίσω, στούς πρόποδες χαμηλῶν λόφων. Στήν ψηλότερη κορυφή διακρίνεται τό φρούριο, *κάστρον παλαιόν,* καί στό ἀριστερό τμῆμα τῆς πόλης *ὁ φραγγομαχα(λάς).*

Γιά τό χαράκτη Κωνσταντῖνο Καλδῆ βλ. ἐδῶ σ. 240.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

618

618. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Χαλκογραφία. 0.47 × 0.58 μ.
1851. (Μυτιλήνη).
Χαράκτης: Κωνσταντῖνος Παναγιώτου (Καλδῆς).

Σκήτη Ἁγίας Ἄννης, Καλύβα Πατριάρχου, Ἅγιον Ὄρος.
Ἐθνική Πινακοθήκη, Ἀθήνα.

Κάτω ἀπό τήν παράσταση, ἀριστερά, ἡ ἐπιγραφή *Θεωρία Κωνσταντινουπόλεως ἱστορήθη καί ἐχαλκογράφη διά χειρός Κωνσταντίνου Π(αναγιώτου) ἐν Μητηλήνη τῆς / Κομοπόλεως Πλωμαρίου 1851 / VUE DE CONSTANTINOPLE.* Δεξιά τουρκική ἐπιγραφή.

Ἡ Κωνσταντινούπολη, ὁ Γαλατάς καί ἡ ἀπέναντι ἀσιατική ἀκτή μέ πυκνές σειρές οἰκοδομήματα, ἡ θάλασσα τῆς Προποντίδας καί τοῦ Βοσπόρου καί ὁ Κεράτιος κόλπος, πού χωρίζει τήν Πόλη ἀπό τόν Γαλατά, ἔχουν σχεδιαστεῖ ἀπό ψηλά. Στήν Κωνσταντινούπολη διακρίνονται τά θαλάσσια τείχη, ἡ Ἁγία Σοφία καί τά μεγάλα τζαμιά μέ τούς μιναρέδες τους, καί στό κέντρο ἡ πλατεία τοῦ Ἱπποδρόμου (τό Μεϊντάν). Δύο γέφυρες πού περνοῦν πάνω ἀπό τόν Κεράτιο κόλπο ἑνώνουν τήν Πόλη μέ τόν Γαλατά, ὅπου σέ ὕψωμα προβάλλει ὁ γνωστός Πύργος τοῦ Γαλατᾶ. Στή θάλασσα ἀρμενίζουν πλῆθος ἱστιοφόρα, μικρά καί μεγάλα, μερικά ἀμφικίνητα.

Ὁ χαράκτης τῆς χαλκογραφίας Κωνσταντῖνος Π. θά πρέπει νά ταυτιστεῖ μέ τόν Κωνσταντῖνο Καλδῆ, πού φιλοτέχνησε καί τήν πολύ συγγενική «θεωρία» τῆς Σμύρνης ἀρ. 617.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Στίς ἑπόμενες σελίδες παρουσιάζονται χαλκογραφίες ἐπιζωγραφισμένες, δείγματα τῆς τεχνικῆς πού ἀκολουθοῦσαν συχνά οἱ ἐκτυπωτές τῶν θρησκευτικῶν χαρακτικῶν.

Οἱ ἔγχρωμες αὐτές εἰκόνες, μέ τή σειρά πού παρουσιάζονται, ἀντιστοιχοῦν στά μαυρόασπρα χαρακτικά ἀριθ. 480, 171, 118, 110, 530, 164, 543, 420, 509, 349, 314, 416, 70, 191 καί 316 τοῦ βιβλίου.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

171

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

110

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

530

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

164

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Congressus ad Portaitissam Deiparam.
Deipara ad Xystum.

Placare Matris Supplicatur verbis
Deus Rex Filium Creatorum;
Et tuo Populo da Solutionem delictorum
Eos qui hic habitant Ascetarum in modum
Quosque qui greges sunt mei Monasterium in
Libera, rege, serva, aspice, protege.

Precursor Joannes ad Xystum.

Audi o Christe Matris preces,
Audi etiam Baptistę tui verbum,
Et da illis delictorum solutionem,
Et habitatores attende Paradisi.

ΜΡ ΘΥ
ΙC ΧC
Ο ΩΝ
ΙΩ

Τὸ πρὸς δυ[σμὰς]
Pars Solis ([illegible]) montis Athonos, quę

σιᾶς μερθ[illegible] ἀρις ὄρχς
spectat ad Occidentem

Εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὅπ' ὅλοι προσκυνῆσι Νὰ μᾶς χαρίσῃ μὲ καλὸν κ' νὰ [illegible] ... [illegible] νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσῃ τ' Ἅγιον ὄρος νὰ ἰδῇ καὶ νὰ [illegible] ... [illegible] ... ψαλμοὺς κ' [illegible] Ἁγίων [illegible] λείψανα, κ' πάνσοφα βιβλία ... Εἰκόνες τε θαυματουργαί, κ' ἀσκητ[ικὰ] κελλία ... Εἰς ὄρος τὸ τοῦ Ἄθωνος [illegible] ... [illegible] ... τῆς θείας βασιλείας ... [illegible] ... [illegible] κελλία κ' [illegible] ... [illegible] ... Εἰς τὸν Παράδεισον [illegible] ... [illegible] ... νὰ δοξάζ[ῃ] [illegible]

Ad gloriam Dei nostri quam omnes adorent
Vt bene [illegible] mente bona et [illegible]
Quicumque [illegible] adoraturus,
Sanctum montem visitetur, et adoratur
Terrestrem Paradisum, [illegible] pulcherrimi
Peregrinare ad Sanctum montem et admirabile
Ibi [illegible] Virtutem, [illegible]
Lectionem, et Orationem Psalmos, et Vigiliam [illegible]

Fuge igitur mundum, [illegible]
In monte Atho pie Deo [illegible]
Vt obtineas Spiritualem [illegible]
Omnia cum sanctis [illegible]
Inueniuntur enim in ip[illegible]
Ex quibus aliqui [illegible]
Quicumque non [illegible]
Omnes alacriter currite [illegible]
Si habetis deuotionem [illegible]
ut salui fiatis.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

6606

ΜΡ ΘΥ

Ἄθων
S. Mont. Athonos

Стая гора Зрѣпа Нарапопоц

Τὸ πρὸς Ἀνατο
Pars Sancti Montis Athonos

λας μέρος τὰ ἁγίου ὄρους
quæ spectat ad Orientem

Φιλοθέου
Κασταμονίτου
Η Λαύρα
Καρακάλου
Ξηροποτάμου
Βατοπαιδίου
Ζωγράφου

...bi, et inspicias alia	Beatorum sedem ingrediuntur omnes.	Земленрай, иже хощеши при... кето, Пойди въ сію гору тамо...
...tus Cubicula, et Presepe,	Sunt apti Patres Spirituales ad ueritatem audi	...
...prana intra Thecam;	Virtute præditi æ... pleni Divina gratia	...
...i reperiuntur, summique	Abstinentes, et in omnes spiritum induti,	...
...Deo, in Cælis eos manet	Quotquot ipsos honore prosequuntur ben	...
...is cavent,	Deus multa miseratione præditus, et ignoscet	...
...a ulla ipsi dites sunt,	Et gaudebunt, et exultent hic quidem nunc tem	...
Dei ut cohonestantur,	Poriter ut glorificentur in sæculum futurum	...
...ebris cavent.		

Землнирай, иже хощеши при... пойди въ сію гору тамо ... идеже на ... тишине ... бгдетного ... Чтенія матери ... святый тамо ... вседалъ ... гору Афонскую

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

420

505

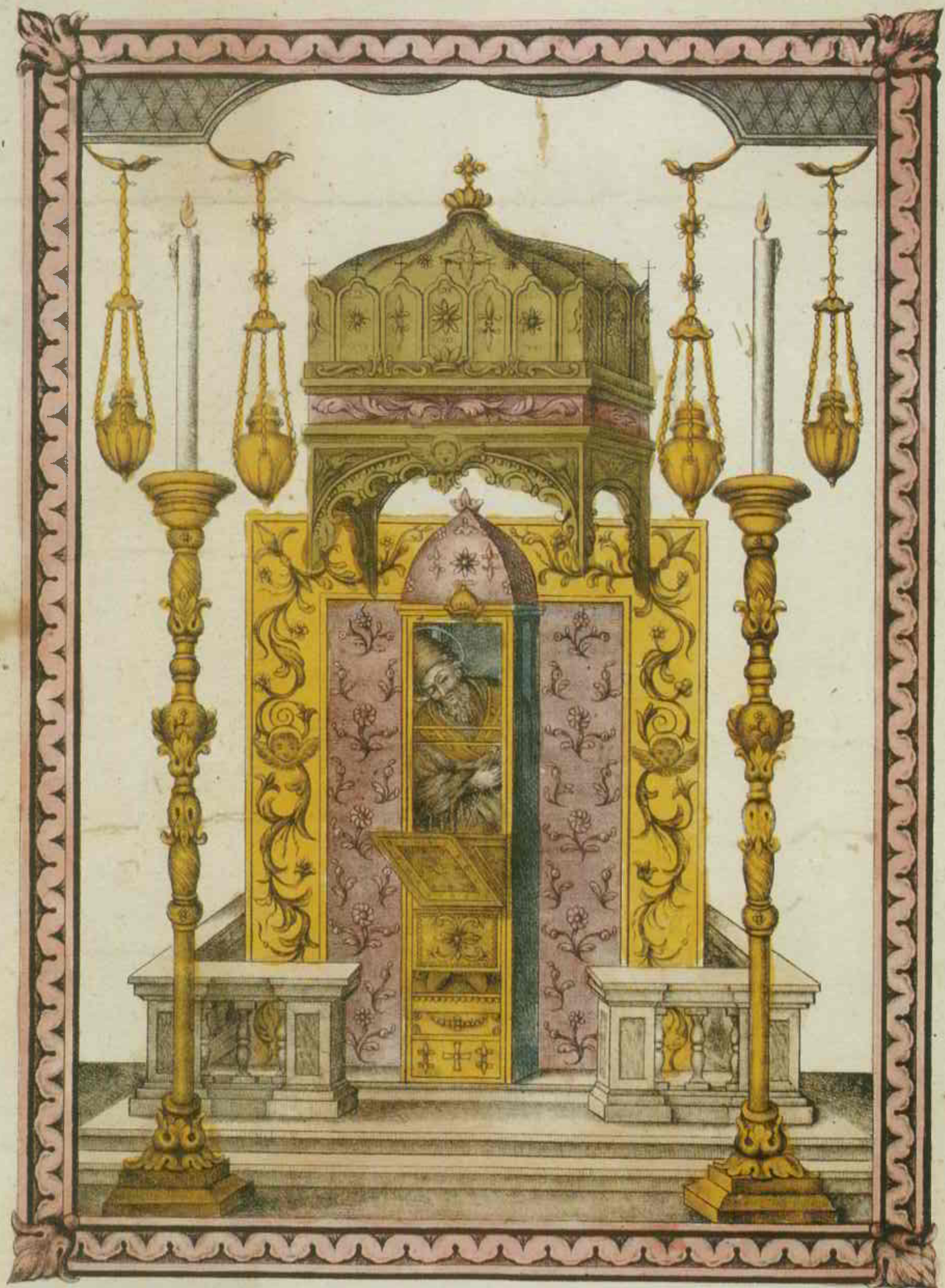
Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

349

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΛΕΙΨΑΝΟΝ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ.

Λουκᾶς Μαϊνέλης ἐσχεδ. Λ. Θ. Λιθογραφία Θάρσει

Τὴν ζωσιὴν ταύτην εἰκόνα εὐλαβῶς προσφέρει, ἡ Ἀδελφότης τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν Βελιγραδίου, Σμοβίτζας καὶ Μαγκαλέμη, εἰς τὸν κατὰ τὸ 1832ον ἔτος οἰκοδομηθέντα Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Ἐλιθογραφήθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τὸ 1839ον ἔτος.

314

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ο Ω Ν

Ο Ω Ν

Ἡ ἁγία Τριάς

ὁ ἅγιος

Νικόλαος

…ΑΦΑΤΟΝ ΤΗΣ ἘΝ ΤΕΡΓΕΣΤΙῼ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ἘΚ[illegible] …ΑΣ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ
…ΡΙΑΔΟΣ ΚΑῚ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΩΝ ἈΝΑΤΟΛΙΚ[illegible] … ὈΡΘΟΔ[illegible] …
…ΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΤΟ ἘΚ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ…

70

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

316

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΜΕΝΩΝ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1665	—	379	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Ἀκάκιος	
1665	—	392	Ἁγία Βάτος	Κορνήλιος	
(1682-1690)	(Ρωσία)	598	Συγχωροχάρτι Ἰωαννικίου Σινᾶ		
(1682-1690)	(Ρωσία)	599	Συγχωροχάρτι Ἰωαννικίου Σινᾶ		
(1682-1690)	(Ρωσία)	600	Συγχωροχάρτι Ἰωαννικίου Σινᾶ		
(1682-1690)	(Ρωσία)	601	Συγχωροχάρτι Ἰωαννικίου Σινᾶ		
1688	Λεόπολη	380	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Νικόδημος Ρόκου	Χατζηκυριάκης
1688	Λεόπολη	381	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Νικόδημος Ρόκου	Χατζηκυριάκης
1693/4	Λεόπολη	382	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Νικόδημος Ρόκου	Χατζηκυριάκης
1695	(Λεόπολη)	415	Ἑπτάφωτος λυχνία, Μωυσῆς - Ἀαρών	(Νικόδημος Ρόκου)	Χατζηκυριάκης
1698	Λεόπολη	401	Ἁγία Αἰκατερίνη	Νικόδημος (Ρόκου)	Χατζηκυριάκης
1699	Λεόπολη	402	Ἁγία Αἰκατερίνη	Νικόδημος (Ρόκου)	Χατζηκυριάκης
1699	(Λεόπολη)	383	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Νικόδημος Ρόκου, Διονύσιος	Χατζηκυριάκης
1699	(Λεόπολη)	397	Ἁγία Βάτος	Διονύσιος	Χατζηκυριάκης
1700	(Λεόπολη)	416	Ἅγιος Ἰωάννης Κλίμακος	Διονύσιος	Χατζηκυριάκης
1700	(Βενετία)	162	Παναγία Φανερωμένη Κερκύρας		
1701	(Βιέννη)	208	Ἅγιος Γεώργιος		Ἐμμ. Χ" Νικολάου
1701	Μονή Συναγώβου	418	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους		Ἰωάννης Κομνηνός
1702	(Βενετία)	80	Παναγία ἔνθρονη μέ προφῆτες		Δανιήλ Ἰατρόπουλος
1706	—	384	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ	Ματθαῖος	
(1706)	—	194	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	Ματθαῖος	
1708	Παρίσι	419	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους		
1710	(Βενετία;)	385	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		Μερκούριος, Χ" Στάνκος
1723	Πετρούπολη	386	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		(Ἀβιμελέχ)
1723	Πετρούπολη	403	Ἁγία Αἰκατερίνη		Ἀβιμελέχ
(1723)	Βιέννη	567	Ἱερουσαλήμ	F. A. Dietel	Γεώργιος Ὑπομενᾶς, Γερμανός
1725	Βενετία	404	Ἁγία Αἰκατερίνη		Διονύσιος, Ν. Καραγιάννης
1727	Βενετία	405	Ἁγία Αἰκατερίνη		Διονύσιος
1731	Βενετία	406	Ἁγία Αἰκατερίνη		Ἐμμανουήλ
1733	(Βενετία ἤ Βιέννη)	580	Ἀντιμήνσιο		Παΐσιος, Γεωργ. Ὑπομενᾶς
1736	(Βενετία)	387	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		Διονύσιος, Μιχ. Φόρρος
1736	(Βενετία)	407	Ἁγία Αἰκατερίνη		Διονύσιος, Μιχ. Φόρρος
1736	Ν. Βρανδεμβοῦργο	421	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	J. G. Schmidt	Θεόκλητος Πολυείδης
1741	Βιέννη	352	Ἅγιοι Θεόδωρος στρατηλάτης καί Θεόδωρος Τήρων	Χ. Ζεφάρ	Δανιήλ Χ" Γιουρτζίου
1741	(Βουκουρέστι)	602	Συγχωροχάρτι Παρθενίου Ἱεροσολύμων		
1742	Βιέννη	262	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος	Χ. Ζεφάρ	Κωνσταντῖνος, (Ἀ)δάμης, (Ρούσης), Ἀργέντης, Θεόδωρος, Παπα-Γεώργιος Μάνδουκας
1742	Βιέννη	288	Ἅγιος Νικόλαος	Χ. Ζεφάρ	
1742	Βιέννη	289	Ἅγιος Νικόλαος	Χ. Ζεφάρ	
1743	Βιέννη	287	Ὅσιος Ναούμ	Χ. Ζεφάρ, Θ. Μέσμερ	Μιχαήλ Γοτούνης, Κωνσταντῖνος
1744	(Βιέννη)	169	Ζωοδόχος Πηγή	Χ. Ζεφάρ	
1744	Βιέννη	443	Μονή Βατοπεδίου		(Χριστόφορος)
1746	Βιέννη	44	Ἀνάσταση		Ἀζαρίας ἐκ Ναυπλίου
1749	Βιέννη	167	Παναγία ἐλεοῦσα ἤ Σπηλαιώτισσα	Χ. Ζεφάρ, Θ. Μέσμερ	Γαβριήλ, Κ. Γ. Ρούσης
1751	Βιέννη	45	Εἰς Ἅδου Κάθοδος	Χ. Ζεφάρ	Συμεών ἁγιοταφίτης, Πέτρος, Μιχαήλ
1752	Βιέννη	168	Παναγία Ὀλυμπιώτισσα	Χ. Ζεφάρ, Θ. Μέσμερ	Μητροφάνης, Ἰωάνν. Σδράκος
1752	Βενετία	408	Ἁγία Αἰκατερίνη		Νεόφυτος
1752	(Βενετία ἤ Βιέννη)	417	Παναγία βρεφοκρατοῦσα, Μωυσῆς καί ἁγ. Αἰκατερίνη	Ἀθ. Καπόσιτα	Ἰωάνν. Σταμουλάκης, Συλβέστρος Σιναΐτης
Πρό τοῦ 1754	Βιέννη	581	Ἀντιμήνσιο	Χ. Ζεφάρ	
1754	Βενετία	468	Μονή Διονυσίου		
1755	Βιέννη	105	Παναγία Ὁδηγήτρια καί ἅγιοι		Ἰωάνν. Κυριάκου, Παρθένιος
1755	Βιέννη	460	Μονή Χελανδαρίου	(Θ. Μέσμερ)	Γεράσιμος, Νικόλαος, Θεοχάρης, Δῆμκος, Παναγιώτης
1756	(Βιέννη)	209	Ἅγιος Γεώργιος		
1757	Μόσχα	461	Μονή Χελανδαρίου		Ἐλισσαῖος
1758	Βενετία	475	Ἁγία Ἄννα		Ἰάκωβος Ἄνδρου
1759	(Βουκουρέστι)	180	Παναγία Σαρανταρίου	Γεώργιος	
1759	Βιέννη	409	Ἁγία Αἰκατερίνη		Ἰωαννίκιος, Μ. Ποῦλος, Δῆμος,
1759	Βιέννη	481	Μονή Ξηροποτάμου		Ἱερόθεος Σκοπέλου

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1760	(Λιβόρνο)	69	Ἁγία Τριάς		
1761	Βιέννη	154	Μετάσταση Θεοτόκου		Κωνστ. Οἰκονόμου, Ἰωάνν. Πέτροβικ
1761	Βιέννη	535	Μονή Προδρόμου Σερρῶν		Κωνστ. Οἰκονόμου, Χ"Πέτκος, Σπανδωνῆς τοῦ Χ"Πέτκου
1763	Βενετία	447	Παναγία Βατοπεδινή	G. Zuliani	Στέφανος, Γαβριήλ, ρουφέτι Ἰωαννιτῶν καποτάδων Βενετίας
1763	Βενετία	448	Παναγία Βατοπεδινή	(G. Zuliani)	Στέφανος, Γαβριήλ
1763	(Βιέννη)	462	Παναγία Τριχερούσα - Μονή Χελανδαρίου		Νικόλαος Χ(ελανδαρηνός), Δημ. Θεοδώρου
1763	(Βιέννη)	463	Παναγία Ὁδηγήτρια - Μονή Χελανδαρίου		Νικόλαος Χ(ελανδαρηνός), Δημ. Θεοδώρου
1764	(Βενετία)	398	Ἁγία Βάτος	τυπ. Α. Βόρτολις	Ι. Λαμπανιτζιώτης, Γεράσιμος Σιναΐτης
1764	Βενετία	482	Σαράντα Μάρτυρες		Ἱερόθεος ἐκ Σκοπέλου, Π. Πέτρου, Στωϊάννος
1764	Βιέννη	464	Μονή Χελανδαρίου		Νικόλαος, Χρ. Κούρτοβικ
1765	Βιέννη	490	Ἀρχάγγελοι Μιχαήλ καί Γαβριήλ, Μονή Δοχειαρίου		Γαβριήλ Βατοπεδινός, Κωνστ. Οἰκονόμου
1765	Βιέννη	495	Εὐαγγελισμός - Μονή Φιλοθέου		Γαβριήλ Βατοπεδινός, Ἀθανάσιος Ἀλεξίου, Κωνστ. Οἰκονόμου
1765	Βιέννη	513	Ἀνάληψη - Μονή Ἐσφιγμένου		Γαβριήλ Βατοπεδινός, Ἀλέξιος Νικολάου, Κωνστ. Οἰκονόμου
1765	Βιέννη	520	Πρωτομάρτυς Στέφανος - Μονή Κωνσταμονίτου		Γαβριήλ Βατοπεδινός, Ἀθανάσιος Ἀλεξίου, Κωνστ. Οἰκονόμου
1765	Βενετία	582	Ἀντιμήναιο		Γαβριήλ, Γ. Δήμου, Δ. Γεωργίου
1767	Βενετία	210	Ἅγιος Γεώργιος	τυπ. Α. Βόρτολις	
1767	Βιέννη	422	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους		
1767	Βιέννη	444	Μονή Βατοπεδίου		
1767	Βιέννη	536	Μονή Προδρόμου Μοσχόπολης	Θεόδωρος Σίνα Κρούντη	Παρθένιος, Ἀνδρέας Τήρκας
1768	Μόσχα	423	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	Μηνᾶς	
1771	Βιέννη	484	Ὕψωση Τιμίου Σταυροῦ		Ἰωάνν. Στεφάνου, Χριστόφορος
1772	Βενετία	449	Παναγία Βατοπεδινή		Ἰωάννης Λαζάρου
1772	Βιέννη	583	Ἀντιμήνσιο		Συμεών, Δ. Μίσιος, Γ. Πούλιος
1774	(Βενετία)	263	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος		
1774	(Βενετία)	264	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος		
1775	Λειψία	537	Παναγία Σουμελιώτισσα - Μονή Σουμελᾶ	Παρθένιος Μεταξόπουλος	
1776/78	Βενετία	539	Παναγία Κύκκου	Μιχαήλ τοῦ Ἀποστόλη, I. Alessandri, P. Scattaglia	Μελέτιος
1778	Βουκουρέστι	603	Συγχωροχάρτι Ἀβραμίου Ἱεροσολύμων		
1779	Ἄθως	106	Παναγία Ὁδηγήτρια	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Βαρλαάμ
1779	Ἄθως	212	Ἅγιος Γεώργιος	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	
1779	—	465	Μονή Χελανδαρίου		Α. Ὀμπράδοβικ, Σ. Ρόζα, Ι. Βρέτας
1779	Ἄθως	477	Μονή Παντοκράτορος	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Βαρλαάμ
1779	Ἄθως	491	Μονή Δοχειαρίου	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Κύριλλος
1779	Ἄθως	584	Ἀντιμήνσιο	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος
1780	Ἄθως	442	Ἅγιος Γεώργιος Σκυριανός, Ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης, Μεγίστη Λαύρα	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Ματθαῖος Λαυριώτης Κρής
1780	Βιέννη	469	Μονή Διονυσίου		Κωνστ. Πόποβιτς, Α. Μπάρος, Τ. Ἀγγελάκης
1780	Βενετία	544	Μονή Μεγάλου Σπηλαίου		Σαμουήλ ἐκ Ζαχούλης, Παναγιώτης Παπά Ἀναστάσιος, Ι. Κατζίγερας
1780	Ἄθως	585	Ἀντιμήνσιο	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	
1782	(Βενετία)	31	Σταύρωση		Χρύσανθος Πελοποννήσιος
1782	(Μετέωρα)	549	Οἱ μονές τῶν Μετεώρων	Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος	Δανιήλ, Φ. Δημόπουλος
1782	(Βουκουρέστι)	604	Συγχωροχάρτι Ἀβραμίου Ἱεροσολύμων		
1783	Βενετία	319	Ἅγιος Χαράλαμπος		Χρύσανθος Πελοποννήσιος
1783	Βενετία	332	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη		Χρύσανθος Πελοποννήσιος
1784	(Ρώμη)	152	Ἁγία Οἰκογένεια	Ἴσα Κάρους	Ἴσα Κάρους
1787	(Βενετία)	70	Ἁγία Τριάς - Ἅγιος Νικόλαος		

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1787	Βενετία	155	Κοίμηση Θεοτόκου		Χρύσανθος Ἁγιοταφίτης, Χ"Χρῆστος ἀπό Λοζέτζη
1789	(Βουκουρέστι)	605	Συγχωροχάρτι Ἀνθίμου Ἱεροσολύμων		
1790	(Ἄθως)	522	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν		
1791	Πέστη	156	Κοίμηση Θεοτόκου		
1791	—	552	Μονή Φιλοσόφου		Δοσίθεος Διαμαντόπουλος
1792	(Μόσχα)	290	Ἅγιος Νικόλαος		
1792/1802	Βενετία	445	Μονή Βατοπεδίου	τυπ. Α. Βόρτολις	Ἀρσένιος, Π. Καρτσιώτης
1793	Βιέννη	71	Ἁγία Τριάς	Ε. Μέσμερ	Ἀδελφότης Ρωμαίων Πραγματευτῶν Βρασόβου
1793	(Βενετία)	293	Ἅγιος Νικόλαος		Παρθένιος, Παΐσιος Ζακύνθιος
1793	Βενετία	458	Ἅγιος Ἰωάννης Βαπτιστής - Σκήτη Ἰβήρων		Παρθένιος, Παΐσιος Ζακύνθιος
1794	(Βενετία)	268	Ἀποκάλυψη Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου		Παρθένιος Νεγροπόντε
1798	Βενετία	270	Ἀποτομή κεφαλῆς Προδρόμου	R. Estevan	Ἄγγελος Κατσαΐτης
1798	Βιέννη	501	Μονή Ἁγίου Παύλου		Ἄνθιμος ἐκ Σηλυμβρίας
1798	(Ἄθως)	508	Ἅγιος Γεώργιος - Μονή Ξενοφῶντος	Νικηφόρος	Παΐσιος
1800	Βενετία	424	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	(τυπ. Α. Βόρτολις)	Ἐλισσαῖος
1801	(Γένοβα)	157	Κοίμηση Θεοτόκου	Ἰωάννης Σάμος	
1801	(Λευκωσία)	553	Παναγία Χρυσορροϊάτισσα	Ἰωάννης Κορνάρος	Ἰωακείμ
1802	Βενετία	164	Φανερωμένη Κερκύρας	τυπ. Α. Βόρτολις	
1802	Βιέννη	487	Μονή Ζωγράφου		Εὐθύμιος, Πορφύριος
1803	Κωνσταντινούπολη	410	Ἁγία Αἰκατερίνη		Ἱλαρίων Κρής Σιναΐτης
1804	Κωνσταντινούπολη	140	Εἰσόδια Θεοτόκου		Ἐκκλησία Σταυροδρομίου
1804	Βιέννη	213	Ἅγιος Γεώργιος		
1804	Βενετία	364	Ἅγιοι Νικήτας, Ἰωάννης, Ἰωσήφ		
1804	Κωνσταντινούπολη	388	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		Ἱλαρίων Κρής, Ἰωακείμ Κρής, Μελέτιος Κρής, Κύριλλος Θεσσαλονικεύς, Διονύσιος Ἰωαννίτης, Κύριλλος Ἀνδριανουπολίτης, Ἰωακείμ Βούλγαρις, Ἡσαΐας Πελοποννήσιος
1804	Ἄθως	483	Σαράντα Μάρτυρες	Παρθένιος Ζακύνθιος	
1805	Κωνσταντινούπολη	389	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		Ἱλαρίων Κρής
1805	Χάλλη (Μαγδεμβοῦργο)	453	Παναγία Πορταΐτισσα Ἰβήρων - Μονή Ἰβήρων	τυπ. G. A. Lieve	Μ. Ταλιάνος, Δ.Π. Γοβδελᾶς
1805	Κωνσταντινούπολη	586	Ἀντιμήνσιο	Παρθένιος Καραβίας	
1806	Κωνσταντινούπολη	23	Δίκη Χριστοῦ	Παρθένιος Καραβίας	
1806	Κωνσταντινούπολη	107	Παναγία Ὁδηγήτρια ἤ Φανερωμένη	Παρθένιος Καραβίας	
1806	Κωνσταντινούπολη	239	Ἅγιος Δημήτριος	Παρθένιος Καραβίας	
1806	Βιέννη	502	Μονή Ἁγίου Παύλου		Ἄνθιμος
1807	Κωνσταντινούπολη	51	Δευτέρα Παρουσία	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	
1807	(Κωνσταντινούπολη)	138	Γέννηση Θεοτόκου	(Παρθένιος Καραβίας)	
1807	Κωνσταντινούπολη	172	Ζωοδόχος Πηγή	Παρθένιος (Καραβίας)	
1807	(Ἄθως)	195	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	Θεοδόσιος Ρῶσος	Καλλίνικος Χῖος
1807	(Κωνσταντινούπολη)	294	Ἅγιος Νικόλαος	Παρθένιος Καραβίας	
1807	Βιέννη	554	Μονή Μπάτσκοβο		Πέτρος Ρονᾶς
1809	(Ἄθως)	214	Ἅγιος Γεώργιος	Παρθένιος Ζακύνθιος	
1809	(Χίος)	217	Ἅγιος Γεώργιος	Σεβαστιανός Σμυρναῖος	
1810	(Βενετία)	95	Παναγία Ἐλεοῦσα δεξιοκρατοῦσα		
1810	(Ἄθως)	109	Παναγία Ὁδηγήτρια	Παρθένιος Ζακύνθιος	
1810	Κωνσταντινούπολη	411	Ἁγία Αἰκατερίνη	Γεννάδιος Σιναΐτης	Ἱλαρίων Κρής
1810	Ἄθως	430	Παναγία Οἰκονόμισσα - Μονή Μεγίστης Λαύρας - Ἅγιος Ἀθανάσιος		
1810	Ἄθως	431	Παναγία Οἰκονόμισσα - Μονή Μεγίστης Λαύρας - Ἅγιος Ἀθανάσιος	Σεβαστιανός Σμυρναῖος	
1810	Ἄθως	476	Ἅγιος Παντελεήμων - Σκήτη Ἁγ. Παντελεήμονος	Θεοδόσιος Ρῶσος	
1811	(Ἄθως)	98	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα	Θεοδόσιος Ρῶσος	
1811	Βενετία	196	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	τυπ. Α. Βόρτολις	Κύριλλος

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1811	(Ἐλασσόνα)	218	Ἅγιος Γεώργιος	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	
1811	(Κωνσταντινούπολη)	252	Ἅγιος Ἐλευθέριος	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	Θεοδόσιος τοῦ Μάρκου
1811	(Κωνσταντινούπολη)	312	Ἅγιος Σπυρίδων	(Παρθένιος Καραβίας;)	
1811	Βιέννη	365	Ἅγιοι Μανουήλ, Σαβέλ, Ἰσμαήλ	Ἀλβέρτος	Μανουήλ Μάνος
1811	(Κωνσταντινούπολη)	412	Ἁγία Αἰκατερίνη	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	
1811	(Ἱεροσόλυμα)	568	Κουβούκλιο Παναγίου Τάφου		
1811	Κωνσταντινούπολη	606	Συγχωροχάρτι Πολυκάρπου Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	
1812	Κωνσταντινούπολη	173	Ζωοδόχος Πηγή	Νικόλαος Χῖος	Ἰωάνν. Βασιλείου
1812	Ἄθως	505	Νέα Σκήτη Ἁγίου Παύλου	Παρθένιος Ζακύνθιος	Παναγ. Ἀσίμης, Π. Μελέτιος
1812	Κωνσταντινούπολη	587	Ἀντιμήνσιο	Γεννάδιος Σιναΐτης	
1813	(Ἄθως)	16	Ἅγιον Μανδήλιον		Κλήμης Ἰβηρίτης
1813	Κωνσταντινούπολη	390	Κάτοψη μονῆς Σινᾶ	Γεννάδιος Σιναΐτης	Ἱλαρίων Κρής
1813	(Κωνσταντινούπολη)	399	Ἁγία Βάτος	Γεννάδιος Σιναΐτης	
1813	Κωνσταντινούπολη	545	Μεγασπηλαιώτισσα - Μονή Μεγάλου Σπηλαίου	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	Νεόφυτος, Γ. Οἰκονόμου
1814	(Βενετία)	91	Παναγία τοῦ Λουκᾶ		Ἰωάννης Μακριτζότης
1814	(Ἄθως)	454	Πορταΐτισσα Ἰβήρων	Θεοδόσιος Ρῶσος	Κλήμης Ἰβηρίτης
1814	Βιέννη	485	Ὕψωση Τιμίου Σταυροῦ		Θεοδόσιος, Μεθόδιος Ξηροποταμηνοί
1815	Βενετία	183	Παναγία δεξιοκρατοῦσα Βενετίας	Ἰγνάτιος Κολόμβος	
1815	Μόσχα	333	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη, Σπυρίδων καί Γεώργιος		
1815	(Ἄθως)	367	Τρεῖς Ἱεράρχες		Καλλίνικος, Μακάριος
1816	(Ἄθως)	110	Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους	Παρθένιος Ζακύνθιος	
1816	(Βενετία)	184	Ὁδηγήτρια	Ἰγνάτιος Κολόμβος	
1816	Μάλτα	219	Ἅγιος Γεώργιος		
1816	(Βενετία)	540	Παναγία τοῦ Κύκκου		Μελέτιος
1816	Κωνσταντινούπολη	607	Συγχωροχάρτι Πολυκάρπου Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	
1817	Ἄθως	8	Δέηση		Ἰωάννης
1817	Βενετία	61	Ἅγιοι Πάντες		
1817	(Ἄθως)	92	Παναγία τοῦ Λουκᾶ		Γρηγόριος, Ραφαήλ ἐκ Λέσβου
1817	Βενετία	139	Γέννηση Θεοτόκου	Ἰγνάτιος Κολόμβος	
1817	Βενετία	144	Εὐαγγελισμός	Ἰγνάτιος Κολόμβος	
1817	Κωνσταντινούπολη	451	Ἁγία Ζώνη	Νικόλαος Χῖος	
1817	(Ἄθως)	466	Ἅγιοι Σάββας καί Συμεών - Μονή Χελανδαρίου	Ἀνδρέας Παβλόφ	Μονή Χελανδαρίου
1817	Κωνσταντινούπολη	506	Μονή Σταυρονικήτα	Γεννάδιος Σιναΐτης	Μονή Σταυρονικήτα, Γερμανός, Εὐλόγιος
Πρίν τό 1818	Κωνσταντινούπολη	608	Συγχωροχάρτι Κυρίλλου Κωνσταντινουπόλεως		
1818	Ἄθως	307	Ἅγιος Σεραφείμ	Θεοφύλακτος	Σάββας Γαλατζιάνος
1818	(Ἄθως)	467	Ἅγιοι Σάββας καί Συμεών - Μονή Χελανδαρίου	Ἀρσένιος	Ἠσαΐας
1818	(Βενετία)	521	Μονή Κωνσταμονίτου	Ι. Α. Ζουλιάνης	Στέφανος καί Νεόφυτος Σκουρταῖοι
1818	Κωνσταντινούπολη	609	Συγχωροχάρτι Πολυκάρπου Ἱεροσολύμων	Νικόλαος Χῖος	
Πρίν τό 1819	Βενετία	541	Παναγία τοῦ Κύκκου	Ι. Α. Ζουλιάνης	Μονή Κύκκου, Μελέτιος
1819	Κωνσταντινούπολη	32	Σταύρωση	Νικόλαος Χῖος	
1819	Βενετία	122	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον		Στέφανος καί Νεόφυτος Σκουρταῖοι
1819	(Ἄθως)	334	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη		Ἰωάννης
1819	Βενετία	492	Μονή Δοχειαρίου	Ι. Α. Ζουλιάνης	Νεόφυτος, Θεοδόσιος, Δανιήλ
1819	(Ἄθως)	512	Ἅγ. Νικόλαος, Μονή Γρηγορίου	Θεοφύλακτος	Ἰωάννης Ἰορδάνου, Παλασίτζα
1820	Ἄθως	52	Δευτέρα Παρουσία	Παρθένιος Ζακύνθιος	
1820	Βενετία	123	Ρόδον τό Ἀμάραντον	Ι. Α. Ζουλιάνης	Στέφανος καί Νεόφυτος Σκουρταῖοι
(1820)	Βουλγαρία	320	Ἅγιος Χαράλαμπος	Λεόντιος Ρῶσος	
1820	Βενετία	523	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν	Ἰγνάτιος Κολόμβος	Στέφανος καί Νεόφυτος Σκουρταῖοι
1822	Βιέννη	615	Τέμπλο Ἁγίας Τριάδος Βιέννης	Ἰωσήφ Ἴσγκ	Σίμων Γ. Σίνας
1823	(Ἀγκώνα)	72	Ἁγία Τριάς - Ἅγιος Σπυρίδων		Ἀδελφότης Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων Ἀγκώνας
1824	(Βιέννη)	73	Ἁγία Τριάς - Ἅγιος Νικόλαος		Ἀδελφότης Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων Τεργέστης

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1827	Τῆνος	573	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου	Σταμ. Γκαγκάδης, Γ. Περίδης, Α. Καλλέργιος, Γ. Σιώτης, Εὐστράτιος
1829	—	275	Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός	Καλλίνικος Μυτιληναῖος	Ζαχαρίας ἐκ Βουνό
1829	Ὕδρα	277	Ἅγιος Κωνσταντῖνος Ὑδραῖος	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου	Γεράσιμος Ὑδραῖος
1831	Ἄθως	253	Προφήτης Ἡλίας	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Κύριλλος
1831	(Ἄθως)	524	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν		
1832	(Ἄθως)	112	Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους	Θεοφύλακτος	Γρηγόριος Γρηγοριάτης
1832	(Ἄθως)	507	Μονή Σταυρονικήτα		Μακάριος, Νεόφυτος
1833	Ἄθως	503	Μονή Ἁγίου Παύλου		Γρηγόριος
1833	Ἄθως	509	Ἅγ. Γεώργιος, Μονή Ξενοφῶντος		Ἱερό Κοινόβιο Ξενοφῶντος
1833	Ἄθως	525	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν		
1834	Ἄθως	1	Παντοκράτωρ μέ ἁγίους	Κύριλλος	Πορφύριος
1834	(Ἄθως)	93	Παναγία τοῦ Λουκᾶ ἤ Μεγαλοσπηλαιώτισσα		Ραφαήλ ἐκ Μυτιλήνης
1834	(Ἄθως)	221	Ἅγιος Γεώργιος	Κύριλλος	Πορφύριος
1834	(Κέρκυρα)	313	Ἅγιος Σπυρίδων		
1834	Κωνσταντινούπολη	610	Συγχωροχάρτι Ἀθανασίου Ἱεροσολύμων	τυπ. Κωνστ. Ροδές	
1835	(Ἄθως)	94	Παναγία τοῦ Λουκᾶ ἤ Μεγαλοσπηλαιώτισσα		Γρηγόριος
1835	(Ἄθως)	159	Κοίμηση Θεοτόκου		Πορφύριος
1835	(Ἄθως)	241	Ἅγιος Δημήτριος		Πορφύριος Ἰβηρίτης
1835	Ἄθως	356	Ἅγιοι Ἰωάννης Πρόδρομος καί Νικόλαος	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1836	Ἄθως	134	Στέψη Θεοτόκου καί ἅγιοι	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1836	Ἄθως	135	Στέψη Θεοτόκου καί ἅγιοι	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1836	Ἄθως	257	Ἅγιος Ἰγνάτιος Θεοφόρος	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1836	Ἄθως	318	Ἅγιος Τρύφων	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1836	(Ἄθως)	470	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος μέ ἁγίους		Δανιήλ, Ἀγάπιος
1836	(Ἄθως)	488	Μονή Ζωγράφου		
1836	Ἄθως	498	Μονή Σίμωνος Πέτρας		Ἀμβρόσιος
1836	Ἄθως	518	Μονή Παντελεήμονος		Μονή Ἁγίου Παντελεήμονος
1836	(Ἄθως)	555	Μονή Ρίλας - Ἅγιος Ἰωάννης Ρίλας	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	Παχώμιος, Προκόπιος, Σέργιος
1836	Ἄθως	589	Ἀντιμήνσιο	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1837	(Βενετία)	202	Ἅγιος Ἀνδρέας		Πόλη Πατρῶν καί λοιποί ὁμογενεῖς
1837	(Ἄθως)	371	Ἅγιοι Σπυρίδων, Μόδεστος, Ἰγνάτιος καί ἅγιες		Πορφύριος
1837	Ἄθως	590	Ἀντιμήνσιο	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
1838	Ἄθως	225	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Χ(ατζῆ) Παγκράτιος
1838	Ἄθως	226	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Χ(ατζῆ) Παγκράτιος
1838	Ἄθως	322	Ἅγιος Χαράλαμπος	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1838	(Ἄθως)	378	Δέηση μέ ἀποστόλους καί ἁγίους		Γρηγόριος
1838	Μόσχα	455	Πορταΐτισσα Ἰβήρων - Μονή Ἰβήρων		Διονύσιος Ἰβηρίτης ἐκ Δημητριάδος
1838	Μόσχα	611	Συγχωροχάρτι Ἀθανασίου Ἱεροσολύμων		
1839	Βενετία	314	Ἅγιος Σπυρίδων	Λ. Μπέτζης	
1839	Βενετία	315	Ἅγιος Σπυρίδων	Λ. Μπέτζης	
1839	(Ἄθως)	473	Μονή Κουτλουμουσίου - Μεταμόρφωση Σωτῆρος		
1840	(Ἄθως)	53	Δευτέρα Παρουσία	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Παγκράτιος
1840	Ἄθως	55	Δευτέρα Παρουσία	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1840	Ἄθως	227	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
1840	Ἄθως	538	Μονή Σουμελᾶ	Δανιήλ τοῦ Χατζηπαγκρατίου	Διονύσιος ἐκ Χαλδαίας
1840	Ἀθήνα	546	Μεγασπηλαιώτισσα	Κ. Φανέλλης	
1840	Ἀθήνα	547	Μονή Μεγάλου Σπηλαίου	Κ. Φανέλλης	
1840	Ἀθήνα	548	Μονή Μεγάλου Σπηλαίου	Κ. Φανέλλης	

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1841	(Ἄθως)	56	Δευτέρα Παρουσία	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
1841	(Ἄθως)	85	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα	Ἰγνάτιος Λέσβιος	
1841	Ἄθως	228	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Κύριλλος	Γρηγόριος
1841	(Ἄθως)	496	Μονή Φιλοθέου		Ματθαῖος, Εὐθύμιος
1842	(Ἄθως)	145	Εὐαγγελισμός	(Γρηγόριος σταμπαδόρος;)	Γρηγόριος, Ἄνθιμος, Θεοδόσιος
1842	(Ἄθως)	207	Ἅγιος Γεδεών		Χ" Γαβριήλ, Χ" Ἀγάπιος Ἁγιορεῖται
1842	Τῆνος	574	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου	Σταμ. Γκαγκάδης, Γ. Περίδης, Α. Καλλέργιος, Γ. Σιώτης (;), Εὐστράτιος
1842	Ἄθως	591	Ἀντιμήνσιο	Ἰγνάτιος Λέσβιος	Βενιαμίν
1843	Ἀθήνα	27	Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου	
1843	Ἄθως	37	Παναγία Θρηνωδοῦσα	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1843	Ἄθως	127	Ρόδον τό Ἀμάραντον	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	
(1843)	(Ἄθως)	489	Μονή Ζωγράφου		Ἀνατόλιος
1843	Ἄθως	494	Μονή Καρακάλου	Κύριλλος	Μπακάληδες Ραιδεστοῦ
1843	Τῆνος	575	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Φραγκ. Δεσίπρης	Σταμ. Γκαγκάδης, Γ. Περίδης, Λ. Καλλέργιος, Γ. Σιώτης, Εὐστράτιος
1844	Ἄθως	63	Ἅγιοι Πάντες	Κύριλλος	Ραφαήλ Μυτιληναῖος
1844	Ἄθως	479	Μονή Παντοκράτορος		Μελέτιος Κατζορανός
(1844)	Κωνσταντινούπολη	557	Μονή Προδρόμου Ζιντζίδερε	Κ. Ἰνγλέσης, λιθ. Βροχτόρφ	Πανάρετος, Λεόντιος
1844	Μόσχα	569	Κουβούκλιο Παναγίου Τάφου		Βησσαρίων Κύπριος
1845	(Ἄθως)	39	Παναγία Θρηνωδοῦσα	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Δανιήλ
1845	Ἄθως	74	Ἡ Ἁγία Τριάς, προφῆτες καί ληστής	Γεώργιος Σιάτης	Φιλάρετος
1845	(Ἄθως)	100	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Δανιήλ
1845	Ἄθως	231	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Γεώργιος Σιάτης	Φιλάρετος
1845	Ἄθως	232	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Κύριλλος	Παρθένιος
1845	(Μυτιλήνη)	617	Ἄποψη Σμύρνης	Κωνσταντῖνος Π. Καλδῆς	
1846	(Ἄθως)	86	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα	Κύριλλος	Παρθένιος
1846	(Ἄθως)	113	Παναγία Ὁδηγήτρια	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Σωφρόνιος Ριλιώτης
1847	Ἄθως	28	Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1847	(Ἄθως)	81	Παναγία Πλατυτέρα μέ ἁγίους	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1847	(Ἄθως)	243	Ἅγιος Δημήτριος	Σιδέρης Θωμᾶς	Σωφρόνιος Ριλιώτης
1847	Ἄθως	328	Σύναξη Ἀποστόλων	Σιδέρης Θωμᾶς	Ἰωσήφ
1847	(Ἄθως)	339	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
1847	Ἄθως	342	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Γαλακτοτροφοῦσα	Κύριλλος	Ραφαήλ Μυτιλιναῖος
1847	Πετρούπολη	514	Μονή Ἐσφιγμένου		Ἀγαθάγγελος, Ὀρθόδοξοι Πετρουπόλεως
1847	Ἄθως (Καρυές)	556	Μονή Ρίλας - Ἅγιος Ἰωάννης Ρίλας	Σιδέρης Θωμᾶς	
1847	(Ἄθως)	558	Μονή Ἁγίου Σάββα	Κύριλλος	Παΐσιος, Χατζηλαρίων
1847	Ἄθως	592	Ἀντιμήνσιο	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
Πρίν τό 1848	Ἄθως	593	Ἀντιμήνσιο	Ἰγνάτιος Λέσβιος	Συνέσιος ἐκ Θεσσαλονίκης
1848	(Ἄθως)	57	Δευτέρα Παρουσία		Ἀντώνιος
1848	Ἄθως	102	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
1848	Ἄθως	233	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
1848	Ἄθως	295	Ἅγιος Νικόλαος - Γλυκοφιλοῦσα	Σιδέρης Θωμᾶς	
1848	Ἄθως	329	Σύναξη Ἀποστόλων	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1848	Ἄθως	372	Ἅγιοι Μάξιμος, Σάββας, Ἀρσένιος καί Σέρβοι βασιλεῖς	Κύριλλος	Ἰωσήφ
1848	Κωνσταντινούπολη	542	Παναγία τοῦ Κύκκου	(λιθ. Ε. Καγιόλ)	Μονή Κύκκου, Σωφρόνιος
1849	(Ἄθως)	33	Σταύρωση		Νεόφυτος Καραμανλῆς
1849	Ἄθως	452	Σκήτη Ἁγίου Ἀνδρέα		
1849	Μόσχα	497	Μονή Φιλοθέου		Ν. Ε. Χιονάκης
1849	(Ἄθως)	526	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν		Ραφαήλ
1849	(Ρωσία)	559	Μονή Ἁγ. Τριάδος Ταϊγανρόγου		Πλάτων, Ι. Α. Βαρβάκης
1850	(Ἄθως)	220	Ἅγιος Γεώργιος		Ἀγαθάγγελος
1850	Ἄθως	297	Ἅγιος Νικόλαος		
1850	Ἄθως	330	Σύναξη Ἀποστόλων	Κύριλλος	Γρηγόριος
1850	Ἄθως	510	Εὐαγγελισμός - Σκήτη Ξενοφῶντος	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Σκήτη Ξενοφῶντος

Athos Library
Ἁγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1850	Μόσχα	515	Μονή Ἐσφιγμένου		
1851	(Ἄθως)	46	Σταύρωση - Ἀνάσταση	Κύριλλος	Ἰωάσαφ
1851	Ἄθως	504	Μονή Ἁγίου Παύλου	Σιδέρης Θωμᾶς	Σωφρόνιος
1851	(Ἀθήνα)	543	Παναγία τοῦ Κύκκου	Ἰωάννης Γ. Πλατύς	
1851	(Μυτιλήνη)	618	Κωνσταντινούπολη	Κωνσταντῖνος Π. Καλδῆς	
1853	(Ἄθως)	82	Παναγία Πλατυτέρα μέ ἁγίους	Ἰγνάτιος Λέσβιος	
1853	Βιέννη	224	Ἅγιος Γεώργιος	τυπ. Jobasobuth	
1854	(Ἄθως)	254	Προφήτης Ἡλίας	Ἀβέρκιος	Ἀγαθάγγελος
1855	(Ἄθως)	6	Χριστός Μέγας Ἀρχιερεύς	Παναγιώτης Κ(ωνσταντίνου)	Ματθαῖος
1856	(Ἄθως)	78	Ἁγία Τριάς καί ἅγιοι	Εὐθύμιος	
1856	Ἀθήνα	79	Ἁγία Τριάς	Γ. Παπαδόπουλος	
1856	Ἀλεξάνδρεια	148	Εὐαγγελισμός	λιθ. Γόττβα	
1856	(Ἄθως)	234	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	(Εὐθύμιος)	
1856	(Ἄθως)	244	Ἅγιος Δημήτριος	Κύριλλος	Φιλάρετος
1856	Κωνσταντινούπολη	413	Ἁγία Αἰκατερίνη	(τυπ. Κ. Καγιόλ)	
1856	Ἀθήνα	594	Ἀντιμήνσιο	Ἀγαθάγγελος Τριανταφύλλου	Ἱερά Σύνοδος
1857	Ἱεροσόλυμα	612	Συγχωροχάρτι Κυρίλλου Ἱεροσολύμων		
1858	Ἄθως	199	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	Ἀβέρκιος	Ἀγαθάγγελος
1858	Ἄθως	200	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	Ἰωάννης Κωνστ. Καλδῆς	Φιλάρετος
1858	(Ἄθως)	261	Ἅγιος Ἰγνάτιος Μηθύμνης	Κωνσταντῖνος Παναγιώτου (Καλδῆς)	Χορός μοναστῶν τῶν Λειμωναίων
1858	(Ἄθως)	298	Ἅγιος Νικόλαος	Ἀβέρκιος	Ἀγαθάγγελος
1858	(Ἄθως)	345	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Γαλακτοτροφοῦσα	Παναγιώτης Κωνσταντίνου	Γρηγόριος, Φιλάρετος
1858	(Ἄθως)	471	Πρόδρομος - Μ. Διονυσίου	Εὐθύμιος	Φιλόθεος σταμπαδόρος, Εὐλόγιος
1858	(Ἄθως)	528	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν	Ἄνθιμος	
1858	(Τῆνος)	576	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Φραγκ. Δεσίπρης	
1859	(Ἄθως)	129	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον	Ἀβέρκιος	Νεόφυτος
1859	(Ἄθως)	235	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Παναγιώτης Κωνσταντίνου	Γρηγόριος
1859	(Ἄθως)	255	Προφήτης Ἡλίας	Παναγιώτης Κωνσταντίνου	Χαράλαμπος
1859	(Ἄθως)	276	Ἁγία Κυριακή	Εὐθύμιος	Κ. Φιλόθεος
1859	Ἄθως	426	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	Εὐθύμιος	Φιλόθεος σταμπαδόρος
1859	Ἀθήνα	529	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν	Ἰωάνν. Γ. Πλατύς	
1859	Τῆνος	577	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Α. Κριεζῆς	
1860	(Ἄθως)	19	Βάπτιση Χριστοῦ	Ἀβέρκιος	
1860	(Ἄθως)	59	Δευτέρα Παρουσία	Κύριλλος	Φιλόθεος
1860	Ἀλεξάνδρεια	560	Μονή Πανορμίτη Σύμης	Κ. Καντουριᾶς	
1860	Τῆνος	578	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Φραγκ. Δεσίπρης	
1861	(Ἄθως)	87	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1861	Κέρκυρα	166	Φανερωμένη Κερκύρας	λιθ. Ζερβοῦ	
1861	(Ἄθως)	493	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
1862	Ἄθως	130	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον	Ἀβέρκιος, Χαράλαμπος	Ἀγαθάγγελος
1862	(Ἄθως)	530	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν	Στέφανος	Παρθένιος
1862	(Ἄθως)	532	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν	Κύριλλος	Ἀγαθάγγελος
1863	Ἀθήνα	26	Δίκη Χριστοῦ	Ἰωάννης Δούκας	
1864	(Τῆνος)	247	Ἅγιος Δημήτριος	(Φραγκ. Δεσίπρης)	
(1864)	Τῆνος	308	Ἅγιος Σεραφείμ	Φραγκ. Δεσίπρης	
1865	Ἄθως	131	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Ἰωάσαφ
1865	(Ἄθως)	236	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Ἰωάσαφ
1865	(Ἄθως)	323	Ἅγιος Χαράλαμπος		
1865	Ἄθως	570	Κουβούκλιο Παναγίου Τάφου	Ἰωάννης Κ. (Καλδῆς)	Ἰωάσαφ
1866	(Ἄθως)	12	Δέηση	Στέφανος	
1866	(Ἄθως)	204	Ἅγιος Βασίλειος	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	
1866	(Ἄθως)	283	Ἅγιος Μηνᾶς ὁ Αἰγύπτιος	Ἄνθιμος	
1866	Ἄθως	427	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	Ἀβέρκιος	Ἀγαθάγγελος
1866	(Ἄθως)	533	Παναγία Ἄξιον Ἐστίν		
1866	Ἱεροσόλυμα	613	Συγχωροχάρτι Κυρίλλου Ἱεροσολύμων		
1867	(Ἄθως)	18	Γέννηση - Βάπτιση	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Ἰωάσαφ
1867	(Ἄθως)	305	Ἅγιος Παντελεήμων	Ἀβέρκιος	Ἀγαθάγγελος

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Χρονολογία	Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
1867	Ἄθως	347	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Γλυκοφιλοῦσα		
1867	Ἄθως	359	Ἅγιοι Κύριλλος καί Μεθόδιος	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου;)	
1867	Ἄθως	428	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Ἀντώνιος
1868	(Ἄθως)	14	Δέηση	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Ἰωάσαφ
1868	(Ἄθως)	132	Ρόδον τό Ἀμάραντον		
1868	(Ἄθως)	136	Στέψη Θεοτόκου καί ἅγιοι	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Ἰωάννης
1868	Ἄθως	265	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος		Χ" Γρηγόριος, Κοσμᾶς
1868	Ἄθως	284	Ἅγιος Μόδεστος	Ἄνθιμος	
1868	(Ἄθως)	376	Ἅγιες Παρασκευή, Αἰκατερίνα, Βαρβάρα καί ἅγιοι	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Γαβριήλ
1868	Ἄθως	433	Μονή Μεγίστης Λαύρας		
1868	Ἄθως	499	Μονή Σίμωνος Πέτρας	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Νεόφυτος
1868	Τῆνος	579	Εὐαγγελίστρια Τήνου	Φραγκ. Δεσίπρης	
1869	(Ἄθως)	285	Ἅγιος Μόδεστος	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Ἀντώνιος
1869	Ἄθως	480	Παναγία Γερόντισσα	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	
1869	Ἄθως	595	Ἀντιμήνσιο	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Ἰωάσαφ
1870	(Ἄθως)	22	Βαϊοφόρος	Ἀβέρκιος	Ἀβέρκιος
1870	(Ἄθως)	88	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα	Διονύσιος	Ἀντώνιος
1870	(Ἄθως)	286	Ἅγιος Μόδεστος	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	
1870	(Ἄθως)	301	Ἅγιος Νικόλαος	Ἰωάννης Κ. Καλδῆς	Γαβριήλ
1870	(Ἄθως)	500	Μονή Σίμωνος Πέτρας	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Κωνστ. Καλδῆς
1870	Ἄθως	571	Κουβούκλιο Πανάγιου Τάφου	Ἰωάννης Κ. (Καλδῆς)	Γαβριήλ
1870	Ἄθως	596	Ἀντιμήνσιο	Ἰωάννης Κ. (Καλδῆς)	Γαβριήλ
1871	Ὕδρα	248	Ἅγιος Δημήτριος	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1871	Κωνσταντινούπολη	616	Ὑποδοχή Τιμίας Ζώνης		
1873	(Ἄθως)	436	Θαῦμα τῆς Παναγίας - Ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης	Δαμασκηνός Λαυριώτης	
1877	Ὕδρα	278	Ἅγιος Κωνσταντῖνος Ὑδραῖος	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1878	Ὕδρα	149	Εὐαγγελισμός	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1878	Ὕδρα	161	Κοίμηση Θεοτόκου	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1878	(Ὕδρα;)	316	Ἅγιος Σπυρίδων	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1878	(Ἄθως)	597	Ἀντιμήνσιο	Ἰωάννης (Κ. Καλδῆς)	Χρυσόγονος, Νεόφυτος
(1878;)	(Ἄθως)	331	Σύναξη Ἀποστόλων	Ἰωάννης Κων. (Καλδῆς)	Χρυσόγονος, (Νεόφυτος)
1879	(Ὕδρα ἤ Ἄθως)	185	Μυρτιδιώτισσα	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1879	(Ἄθως)	273	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος	Διονύσιος	Χαράλαμπος
1879	Βιέννη	446	Μονή Βατοπεδίου		Παγκράτιος
1879	Παρίσι	561	Μονή Πανορμίτη Σύμης	J. Tersolo, λιθ. J. Marie	
1879	—	562	Μονή Πανορμίτη Σύμης		
1880	Ἄθως	429	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους	Διονύσιος	Χαράλαμπος
1881	Κωνσταντινούπολη	517	Μονή Ἐσφιγμένου		Ἀγαθάγγελος
1882	Πειραιάς	550	Οἱ μονές τῶν Μετεώρων	λιθ. Κ. Λαζαρο-πούλου	Πολύκαρπος Ράμος
1885	Ἱεροσόλυμα	614	Συγχωροχάρτι Νικοδήμου Ἱεροσολύμων		
1886	(Ὕδρα;)	249	Ἅγιος Δημήτριος	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1887	Ὕδρα	150	Εὐαγγελισμός	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
1890	(Ἄθως)	360	Ἅγιοι Μεθόδιος καί Κύριλλος	Διονύσιος	Ἰωάσαφ
1890	(Ἄθως)	363	Ἅγιοι Στέφανος καί Συμεών	Διονύσιος	Ἰωάσαφ
1893	Ἄθως (Καρυές)	564	Μονή Ἁγ. Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας	Διονύσιος	
1897/99	Ἀθήνα	274	Ἅγιος Ἰωάννης Ρῶσσος		

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ

(Οἱ κατά προσέγγιση χρονολογήσεις προτείνονται ἀπό τή συγγραφέα)

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
16ος αἰώνας(;)				
	269	Ἰωάννης Πρόδρομος		
Τέλη 17ου - ἀρχές 18ου αἰώνα				
	20	Μεταμόρφωση		
	68	Ἁγία Τριάς, Παναγία, Πρόδρομος		
	104	Παναγία Ὁδηγήτρια		
	142	Εὐαγγελισμός		
	153	Κοίμηση Θεοτόκου		
	306	Ἅγιος Πέτρος		
	393	Ἁγία Βάτος		
	394	Ἁγία Βάτος		
	395	Ἁγία Βάτος		
	396	Ἁγία Βάτος		
(Κρήτη)	400	Ἁγία Αἰκατερίνη	Ματθαῖος	
	414	Παναγία βρεφοκρατοῦσα, Ἀρχάγγελοι, Μωϋσῆς καί Ἀαρών		
Βενετία	420	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους		Alessander a Via
Δεύτερο μισό 18ου αἰώνα				
(Βενετία)	21	Μεταμόρφωση		
(Βενετία)	143	Εὐαγγελισμός		
Βενετία	163	Παναγία Φανερωμένη Κερκύρας	τυπ. Α. Βόρτολις	
Βενετία	170	Ζωοδόχος Πηγή	τυπ. Α. Βόρτολις	
Βενετία	171	Ζωοδόχος Πηγή	τυπ. Α. Βόρτολις	
Βενετία	181	Παναγία Γοργοεπήκοος Μεσσήνης		
(Βενετία)	203	Ἅγιος Βασίλειος		
Βενετία	211	Ἅγιος Γεώργιος	τυπ. Α. Βόρτολις	
(Μόσχα)	291	Ἅγιος Νικόλαος		
(Βενετία)	292	Ἅγιος Νικόλαος		
(Βενετία)	303	Ἅγιος Νικόλαος Ἀνατολῆς		
Βενετία	309	Ἅγιος Σπυρίδων		
(Βενετία ἤ Βιέννη)	327	Σύναξη Ἀποστόλων		
Βενετία	353	Ἅγιοι Τιμόθεος καί Μαύρα		
(Βενετία)	354	Ἅγιοι Νικόλαος καί Χαραλάμπης		
Βενετία	377	Ὁδηγήτρια μέ ἀποστόλους, ἱεράρχες καί ἁγίους	τυπ. Α. Βόρτολις	Ἀκάκιος Ρῶσος
(Βενετία)	434	Θαῦμα τῆς Παναγίας - Ἅγ. Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης		
(Βενετία)	435	Θαῦμα τῆς Παναγίας - Ἅγ. Ἀθανάσιος Ἀθωνίτης		Ἀκάκιος Ρῶσος
(Βενετία)	450	Ἅγιος Δημήτριος - Σκήτη Ἁγίου Δημητρίου		Π. καί Δ. Καρτζιώτης
Πρῶτο τέταρτο 19ου αἰώνα				
(Ἄθως)	50	Ἀνάληψη		
(Ἄθως)	62	Ἅγιοι Πάντες	Παρθένιος Ζακύνθιος	
(Ἄθως)	96	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	97	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	108	Παναγία Ὁδηγήτρια δεξιοκρατοῦσα		
(Ἄθως)	111	Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους	Παρθένιος Ζακύνθιος	
(Βενετία)	124	Ρόδον τό Ἀμάραντον		
Κωνσταντινούπολη	141	Εἰσόδια Θεοτόκου	Παρθένιος Καραβίας	
(Ἄθως)	158	Κοίμηση Θεοτόκου		
Βενετία	182	Παναγία δεξιοκρατοῦσα		
(Ἄθως)	215	Ἅγιος Γεώργιος		
(Βενετία ἤ Βιέννη)	216	Ἅγιος Γεώργιος		
Ἄθως	240	Ἅγιος Δημήτριος		
(Βενετία)	251	Ἅγιος Διονύσιος ἐν Ὀλύμπῳ		
(Ἄθως)	271	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος		
(Κωνσταντινούπολη)	272	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος	(Παρθένιος Καραβίας)	
(Βενετία)	280	Ἅγιος Μᾶρκος Εὐγενικός		
(Ἄθως)	304	Ἅγιος Ὀνούφριος		
(Ἄθως)	310	Ἅγιος Σπυρίδων		
(Κέρκυρα)	311	Ἅγιος Σπυρίδων		
(Κωνσταντινούπολη)	317	Ἅγιος Τιμόθεος		

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
(Βουλγαρία)	321	Ἅγιος Χαράλαμπος		
(Ἄθως)	335	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη		
(Ἄθως)	336	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	337	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	348	Ἅγιοι Γεώργιος καί Δημήτριος		
(Ἄθως)	355	Ἅγιοι Νικόλαος καί Χαράλαμπος		
(Ἄθως)	358	Ἅγιοι Τρύφων καί Παντελεήμων		
(Κωνσταντινούπολη)	366	Ἅγιοι Μόδεστος, Νικόλαος, Χαράλαμπος	Παρθένιος καί Γεράσιμος Καραβία	
(Ἄθως)	425	Γενική ἄποψη Ἁγίου Ὄρους		
(Ρωσία)	432	Παναγία Οἰκονόμισσα		
(Ἄθως)	437	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγίας Ἄννης		
(Ἄθως)	438	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγίας Ἄννης	Παρθένιος Ζακύνθιος	
(Ἄθως)	439	Ἁγία Ἄννα - Σκήτη Ἁγίας Ἄννης	Παρθένιος Ζακύνθιος	
(Ἄθως)	440	Ἁγία Τριάς - Σκήτη Καυσοκαλυβίου καί Ἅγιοι	Παρθένιος Ζακύνθιος	
(Ἄθως)	456	Παναγία Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων		
(Ἄθως)	459	Σκήτη Ἰβήρων - Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος		
Ἄθως	511	Μονή Γρηγορίου	Νεόφυτος Καστοριανός	Νικόλαος
(Ἄθως)	588	Ἀντιμήνσιο	Παρθένιος Ζακύνθιος	

Μέσα 19ου αἰώνα

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
(Ἄθως)	2	Παντοκράτωρ μέ ἀποστόλους καί ἁγίους		
(Ἄθως)	3	Παντοκράτωρ μέ ἀποστόλους καί ἁγίους		
(Ἄθως)	4	Παντοκράτωρ		
(Ἄθως)	5	Παντοκράτωρ		
(Ἄθως)	7	Ἄμπελος	Σιδέρης Θωμᾶς	
(Ἄθως)	9	Δέηση		
(Ἄθως)	10	Δέηση		
(Ἄθως)	11	Δέηση		
(Ἄθως)	13	Δέηση		
(Ἄθως)	15	Δέηση		
Ἄθως	17	Ἅγιον Μανδήλιον	Σιδέρης Θωμᾶς	Βησσαρίων
(Ἄθως)	24	Δίκη Χριστοῦ		
(Ἄθως)	25	Δίκη Χριστοῦ		
(Ἄθως)	29	Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος		
Ἀθήνα	30	Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος	Γ. Παπαδόπουλος	
(Ἄθως)	34	Σταύρωση		
(Ἄθως)	35	Σταύρωση		Φιλάρετος
(Ἄθως)	36	Σταύρωση		
(Ἄθως)	38	Παναγία Θρηνωδοῦσα		
(Ἄθως)	40	Παναγία Θρηνωδοῦσα		
(Ἄθως)	41	Παναγία Θρηνωδοῦσα		
(Ἄθως)	42	Παναγία Θρηνωδοῦσα		
(Ἄθως)	43	Παναγία Θρηνωδοῦσα		
(Ἄθως)	47	Σταύρωση - Ἀνάσταση		
(Ἄθως)	48	Ἀνάσταση		
Ἄθως	54	Δεύτερα Παρουσία		
(Ἄθως)	58	Δεύτερα Παρουσία		
(Ρωσία;)	60	Παράδεισος καί Κόλαση		
(Ἄθως)	64	Ἅγιοι Πάντες		
Ἄθως	65	Ἅγιοι Πάντες		Φιλάρετος
(Ἄθως)	66	Ἅγιοι Πάντες		
(Ἄθως)	67	Ἅγιοι Πάντες		
(Ἄθως)	75	Ἁγία Τριάς καί ἅγιοι		
Ἄθως	76	Ἁγία Τριάς		
(Ἄθως)	77	Ἁγία Τριάς		
(Ἄθως)	83	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα		
(Ἄθως)	84	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα		
(Ἄθως)	89	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα		
(Ἄθως)	90	Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα		
(Ἄθως)	99	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	101	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	103	Παναγία Γλυκοφιλοῦσα		
(Ἄθως)	114	Παναγία Ὁδηγήτρια		
(Ἄθως)	115	Παναγία Ὁδηγήτρια		
(Ἄθως)	116	Παναγία Ὁδηγήτρια		
(Ἄθως)	117	Παναγία Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους		
(Ἄθως)	118	Παναγία Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους		

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
(Ἄθως)	119	Παναγία Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους		
(Ἄθως)	120	Παναγία Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους		
(Ἄθως)	121	Παναγία Ὁδηγήτρια μέ ἁγίους		
(Ἄθως)	125	Παναγία Ρόδον τό Ἀμάραντον		
Ἄθως	126	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
(Ἄθως)	128	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον	(Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης)	
(Ἄθως)	137	Στέψη Παναγίας καί ἅγιοι		
(Ἄθως)	146	Εὐαγγελισμός		
(Ἄθως)	147	Εὐαγγελισμός		
Μασσαλία	160	Κοίμηση Θεοτόκου	λιθ. Charaval	
Βενετία	165	Φανερωμένη Κερκύρας	λιθ. - τυπ. Βαρότζι	
(Ἄθως)	174	Ζωοδόχος Πηγή		
(Ἄθως)	175	Ζωοδόχος Πηγή	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
(Ἄθως)	176	Ζωοδόχος Πηγή		
Βενετία	177	Ζωοδόχος Πηγή	λιθ. - τυπ. Βαρότζι	
Ἄθως	189	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
Ἄθως	190	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
(Ἄθως)	191	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
(Ἄθως)	192	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
(Ἄθως)	193	Σύναξη Ἀρχαγγέλων		
(Ἄθως)	197	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ		
(Ἄθως)	198	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	
Ἄθως	201	Ἀρχάγγελος Μιχαήλ		
(Ἄθως)	222	Ἅγιος Γεώργιος		
(Ἄθως)	223	Ἅγιος Γεώργιος		
Ἄθως	229	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
(Ἄθως)	230	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
(Ἄθως)	237	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
(Ἄθως)	238	Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων		
(Ἄθως)	242	Ἅγιος Δημήτριος	Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου)	Ἰωάσαφ
(Ἄθως)	245	Ἅγιος Δημήτριος		
(Ἄθως)	246	Ἅγιος Δημήτριος		
Ἄθως	256	Προφήτης Ἠλίας		
(Ἄθως)	258	Ἅγιος Ἰγνάτιος Θεοφόρος		
(Ἄθως)	259	Ἅγιος Ἰγνάτιος Θεοφόρος		
(Ἄθως)	260	Ἅγιος Ἰγνάτιος Θεοφόρος	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
Βενετία	266	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος	λιθ. τυπ. Βαρότζι - Κορραδίνη	
Βενετία	267	Ἅγιος Ἰωάννης Βλαδίμηρος	λιθ. τυπ. Βαρότζι - Κορραδίνη	
—	279	Ἁγία Μαρίνα		
(Ἄθως)	281	Ἅγιος Μηνᾶς ὁ Αἰγύπτιος		
(Ἄθως)	282	Ἅγιος Μηνᾶς ὁ Αἰγύπτιος		
(Ἄθως)	296	Ἅγιος Νικόλαος		
(Ἄθως)	299	Ἅγιος Νικόλαος		
(Ἄθως)	300	Ἅγιος Νικόλαος		
(Ἄθως)	302	Ἅγιος Νικόλαος		
Ἄθως	324	Ἅγιος Χαράλαμπος		
(Βενετία)	325	Ἅγιος Χαράλαμπος προστάτης Παξῶν		
(Ἄθως)	326	Ἅγιος Χαράλαμπος		
(Ἄθως)	338	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη		
(Ἄθως)	340	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη μέ ἁγίους	Ἄνθιμος Ἀλητζερίδης	
(Ἄθως)	341	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη, Γεώργιος καί Δημήτριος		
(Ἄθως)	344	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη - Γλυκοφιλοῦσα		
Κωνσταντινούπολη (μετά τό 1860)	346	Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καί Ἑλένη		
(Ἄθως)	349	Ἅγιοι Γεώργιος καί Δημήτριος καβαλάρηδες		
Ἄθως	350	Ἅγιοι Γεώργιος καί Δημήτριος καβαλάρηδες	Ἰγνάτιος Λέσβιος	Κύριλλος
Ἄθως	351	Ἅγιοι Γεώργιος, Δημήτριος, Θεόδωρος, Εὐστάθιος καβαλάρηδες	Κύριλλος	Γρηγόριος Γρηγοριάτης
(Ἄθως)	357	Ἅγιοι Ἀνάργυροι - Εὐαγγελισμός	Κύριλλος Σιάρης	Σωφρόνιος Ριλιώτης
(Ἄθως)	361	Ἅγιοι Στέφανος καί Συμεών		
(Ἄθως)	362	Ἅγιοι Στέφανος καί Συμεών		
(Ἄθως)	368	Τρεῖς Ἱεράρχες καί ἅγιοι		
(Ἄθως)	370	Τρεῖς Ἱεράρχες καί ἅγιοι		
(Ἄθως)	373	Τρεῖς Ἀνάργυροι καί ἅγιοι		
(Ἄθως)	374	Τρεῖς Ἀνάργυροι καί ἅγιοι	Ἰγνάτιος Λέσβιος	

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
("Αθως)	375	Τρεῖς Ἀνάργυροι καί ἅγιοι		
(Ρωσία)	441	Παναγία Βλάχικης Σκήτης		
("Αθως)	472	Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος		
("Αθως)	474	Μονή Κουτλουμουσίου - Μεταμόρφωση		
("Αθως)	478	Μονή Παντοκράτορος		Διονύσιος, Εὐθύμιος
Ἄθως	486	Ὕψωση Τιμίου Σταυροῦ		
(Ρωσία)	516	Μονή Ἐσφιγμένου		
("Αθως)	527	Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		
("Αθως)	531	Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		
("Αθως)	534	Παναγία τό Ἄξιον Ἐστίν		
("Αθως)	572	Κουβούκλιο Παναγίου Τάφου		

Τελευταῖο τέταρτο 19ου αἰώνα

Τόπος	α/α	Θέμα	Χαράκτης, κτλ.	Χορηγός, κτλ.
("Υδρα ἤ Ἄθως)	49	Ἀνάσταση	(Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου)	
(Ἀθήνα)	133	Ἀκάθιστος Ὕμνος - Ρόδον τό Ἀμάραντον		Ι. Ζαρίμπας
("Υδρα)	151	Εὐαγγελισμός	(Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου)	
Κωνσταντινούπολη	178	Ζωοδόχος Πηγή		
(Κωνσταντινούπολη)	179	Ζωοδόχος Πηγή	τυπ. Κ. Γαλανάκη	
Κωνσταντινούπολη	186	Παναγία Βλαχερνῶν		
Κωνσταντινούπολη	187	Παναγία Καφατιανή		
(Σμύρνη)	188	Παναγία Βουλκανιώτισσα		
("Υδρα)	205	Ἅγιος Βασίλειος	Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου	
(Ἀθήνα)	206	Ἅγιος Βησσαρίων		
(Κωνσταντινούπολη)	250	Ἅγιος Δημήτριος Κουγιούνκιοϊ		
("Αθως)	369	Τρεῖς Ἱεράρχες καί ἅγιοι		
—	391	Γενική ἄποψη ὄρους Σινᾶ		
(Ρωσία)	457	Μονή Ἰβήρων		
(Ρωσία)	519	Μονή Παντελεήμονος		
Πειραιάς	551	Μετέωρα	Σχεδ. Ἀχ. Κόκκορας, λιθ. Λοβέρδου-Γρύσπου	
—	563	Μονή Πανορμίτη Σύμης		
Κωνσταντινούπολη	565	Μονή Ἁγ. Νικολάου Πριγκήπου		
Κωνσταντινούπολη	566	Μονή Ἁγ. Νικολάου Σινασοῦ		

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ *

1. ΧΑΡΑΚΤΕΣ

Ἀβέρκιος μοναχός (Ἄθως 1854-1870) 19, 22, 129, 130, 199, 254, 298, 305, 427

Ἀγαθάγγελος ἐκ Σερρῶν· βλ. Τριανταφύλλου Ἀγαθάγγελος

Ἀκάκιος ἱερομόναχος (1665) 379

Ἀλβέρτος (Βιέννη 1811) 365

Ἀλητζερίδης Ἄνθιμος (καί Ἄνθιμος Πελοποννήσιος) μοναχός (Ἄθως 1836-1847) 56, 126, 128, 175, 260, 339, 340, 555, 590, 592· πβ. καί Ἄνθιμος ἱερομόναχος

Ἄνθιμος ἱερομόναχος (Ἄθως 1866-1868) (ἴσως ὁ Αλητζερίδης Ἄνθιμος) 283, 284, 528

Ἄνθιμος Πελοποννήσιος, μοναχός· βλ. Ἀλητζερίδης Ἄνθιμος

Ἀρσένιος Σέρβος, μοναχός (Ἄθως 1818) 467

Alessandri Innocente (Βενετία 1779) 539

Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου, ἱερομόναχος (Ἄθως; Ὕδρα 1871-1887) 49, 149, 150, 151, 161, 185, 205, 248, 249, 278, 316

Γεννάδιος Σιναΐτης, ἱερομόναχος (Κωνσταντινούπολη 1810-1817) 390, 399, 411, 506, 587

Γεράσιμος Ἰθακήσιος· βλ. Καραβίας Γεράσιμος

Γεώργιος ζωγράφος (Βουκουρέστι 1759) 180

Γρηγόριος σταμπαδόρος (1842) 145;

Carus Isa· βλ. Κάρους Ἴσα

Colombo Ignatio (καί Κολόμβος Ἰγνάτιος) (Βενετία 1815-1820) 139, 144, 183, 184, 523

Δαμασκηνός ἱεροδιάκονος Λαυριώτης (Ἄθως 1873) 436

Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου) ἱερομόναχος, μοναχός (Ἄθως 1831-1870;) 39, 53, 100, 113, 127, 134, 135, 198, 225, 226, 242, 253, 257, 286, 318, 359, 510, 538, 589

Δεσίπρης Φραγκῖσκος (Τῆνος 1843-1868) 247, 308, 575, 576, 578, 579

Διονύσιος ἱερομόναχος (Λεόπολη 1688-1700) 383, 397, 416

Διονύσιος μοναχός (Ἄθως 1870-1890) 88, 273, 360, 363, 429, 564

Δούκας Ἰωάννης (Ἀθήνα 1863) 26

Diettel Fr. A. 567

Εὐθύμιος ἱεροδιάκονος, ἱερομόναχος (Ἄθως 1856-1859) 78, 234, 276, 426, 471

Estevan Raphael (Βενετία 1788) 270

Ζεφάρ Χριστόφορος (καί Ζεφάροβιτς Χρ.), (Βιέννη 1741-1752) 45, 167, 168, 169, 262, 287, 288, 289, 352, 581

Ζουλιάνης Ι. Α.· βλ. Zuliani Giannantonio

Θεοδόσιος Ρῶσος, μοναχός (Ἄθως; 1807-1814) 98, 195, 454, 476

Θεοφύλακτος μοναχός (Ἄθως 1818-1834) 112, 307, 512

Ἰγνάτιος Λέσβιος-Μυτιληναῖος, ἱερομόναχος (Ἄθως 1841-1853) 82, 85, 350, 374, 591, 593

Ἰνγλέσης Κωνσταντῖνος (Κωνσταντινούπολη 1844) 557

Ἴσγκ Ἰωσήφ (Βιέννη 1822) 615

Ἰσιδώρου Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς

Ἰσιδώρου Πέντω Κρουσοβίτης· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς

Ἰωάννης Λέσβιος-Μυτιληναῖος· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κωνσταντίνου

Ἰωάννης Σάμος· βλ. Σάμος Ἰωάννης

Καλδῆς Ἰωάννης Κωνσταντίνου (καί Ἰωάννης Λέσβιος· Κων. Ἰωάννης· Κωνσταντίνου Ἰωάννης) (1858-1878) 14, 18, 131, 136, 200, 204, 236, 285, 301, 331, 376, 428, 480, 499, 500, 570, 571, 595, 596, 597

Καλδῆς Κωνσταντῖνος Π. (καί Παναγιώτου Κωνσταντῖνος) ἐκ Πλωμαρίου Μυτιλήνης (1851-1871) 261, 617, 618

Καλλίνικος Μυτιληναῖος (1829) 275

Καντουριᾶς Κωνσταντῖνος Συμαῖος, ἰχνογράφος (1860) 560

Καπόσιτα Ἀθανάσιος ἀπό Γράμποβο (Βιέννη; 1752) 417

Καραβίας Γεράσιμος (καί Γεράσιμος Ἰθακήσιος) (Κωνσταντινούπολη 1807-1818) 51, 218, 252, 366, 412, 545

Καραβίας Παρθένιος (καί Παρθένιος Ἰθακήσιος) (Κωνσταντινούπολη 1805-1813) 23, 51, 107, 138, 141, 172, 218, 239, 252, 272, 294, 312, 366, 412, 545, 586

Κάρους Ἴσα (Carus Isa) (Ρώμη 1784) 152

Κολόμβος Ἰγνάτιος· βλ. Colombo Ignatio

Κορνάρος Ἰωάννης Κρής, ζωγράφος (1801) 553

Κορνήλιος (1665) 392

Κριεζῆς Ἀνδρέας (1859) 577

Κύριλλος μοναχός (Ἄθως 1834-1862) 1, 28, 37, 46, 55, 59, 63, 81, 86, 87, 221, 228, 232, 244, 322, 329, 330, 342, 351, 356, 372, 494, 532, 558

Κύριλλος Σιάρις· βλ. Σιάρις Κύριλλος

Κων. Ἰωάννης· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κ.

Κωνσταντίνου Παναγιώτης (καί Κ. Παναγιώτης) Λέσβιος (Ἄθως; 1851-1859) 6, 235, 255, 345

Λεόντιος Ρῶσος, μοναχός (Βουλγαρία 1820) 320

Ματθαῖος Κρής, Σιναΐτης, ἱερομόναχος (1706) 194, 384, 400

Μεταξόπουλος Παρθένιος ἀρχιμανδρίτης μονῆς Σουμελᾶ (Λειψία 1775) 537

Μέσμερ Θωμᾶς· βλ. Messmer Thomas

Μηνᾶς ἐκ Κρήτης, ἀρχιμανδρίτης (Μόσχα 1768) 423

Μιχαήλ τοῦ Ἀποστόλη ἐκ Θετταλίας, ζωγράφος (1776) 539

Μπέτζης Λουΐτζης (Βενετία 1839) 314, 315

Messmer E. (Βιέννη 1793) 71

Messmer Thomas (καί Μέσμερ Θωμᾶς) (Βιέννη 1755) 167, 168, 262, 287, 460

Νεόφυτος Καστοριανός (Ἄθως 19ος αἰ.) 511

Νικηφόρος ἐξ Ἀγράφων ζωγράφος (Ἄθως 1798) 508

Νικόδημος Ρόκου· βλ. Ρόκου Νικόδημος

Νικόλαος Χῖος ζωγράφος (Κωνσταντινούπολη 1811-1819) 32, 173, 451, 606, 607, 609

Παβλόφ Ἀνδρέας ἱερομόναχος (Ἄθως 1817) 466

Παναγιώτου Κωνσταντῖνος· βλ. Καλδῆς Κωνσταντῖνος Παναγιώτου

Παπαδόπουλος Γ. (Ἀθήνα 1856) 30, 79

Παρθένιος ἱερομόναχος (ἴσως ὁ Παρθένιος Ζακύνθιος) 62

Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος, μοναχός (Ἄθως 1779-1782) 106, 212, 442, 491, 549, 584

Παρθένιος Ζακύνθιος ἱερομόναχος, μοναχός (Ἄθως 1809-

* Οἱ παραπομπές τῶν Εὑρετηρίων 1-4 ἀναφέρονται στόν ἀριθμό λήμματος, τοῦ Γενικοῦ Εὑρετηρίου στόν ἀριθμό σελίδας.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

1820) 52, 62, 109, 110, 111, 214, 438, 439, 440, 483, 505, 588
Παρθένιος Ἰθακήσιος· βλ. Καραβίας Παρθένιος
Πέντω Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Πλατύς Ἰωάννης Γ. (Ἀθήνα 1850-1859) 529, 543
Ρόκου Νικόδημος, ἱερέας (Λεόπολη 1688-1698) 380, 381, 382, 383, 401, 402, 415;
Σάμος Ἰωάννης Κρής (1801) 157
Σεβαστιανός Σμυρναῖος (1809-1810) 217, 431
Σηδέρ Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Σιάρης (καί Σιάρι) Κύριλλος, χρυσοχόος (19ος αἰ.) 357
Σιάτης Γεώργιος (καί Σιάτις Γ., Στιάτις Γ.) Καλαρρύτιος ("Αθως 1845) 74, 231
Σιδέρης Θωμᾶς (καί Ἰσιδώρου Θωμᾶς - Ἰσιδώρου Πέντω Κρουσοβίτης· Σηδέρ Θ. Σίδρι Θ.) ("Αθως 1841-1851) 7, 17, 243, 295, 328, 504, 556
Σίδρι Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Σίνας Θεόδωρος Κρούντη (1761) 536
Στέφανος μοναχός ("Αθως 1862-1866) 12, 530
Σωφρόνιος καθηγούμενος Μονῆς Ἁγίου Παύλου, σχεδιαστής (1851) 504
Τριανταφύλλου Ἀγαθάγγελος (καί Ἀγαθάγγελος ἐκ Σερρῶν), ἱερομόναχος (Ἀθήνα, Τῆνος, "Υδρα 1827-1856) 27, 277, 573, 574, 594
Tersolo J. (Παρίσι 1879) 561
Φανέλλης Κωνσταντῖνος (Ἀθήνα 1840) 546, 547, 548
Χαράλαμπος ἱερομόναχος Ἁγιορείτης (1862) 130
Zuliani Giannantonio (καί Ζουλιάνης· Τζουλιάνι· Ζουλιάνι Ἰωάννης Ἀντώνιος·Βενετία 1819-1820) 123, 492, 541
Zuliani Giulian (Βενετία 1763) 447, 448

2. ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΙ (τ) — ΛΙΘΟΓΡΑΦΟΙ (λ)

Ἀδάμ (λ) (Κωνσταντινούπολη 1871) 616
Βαρότσι (καί Βαρότζι) (λ) (Βενετία, 19ος αι.) 165, 177, 314, 315
Βαρότσι - Κορραδίνη (λ) (Βενετία, 19ος αἰ.) 266, 267
Βόρτολις Ἀντώνιος· βλ. Bortoli Antonio
Βροχτόρφ Λουίτζη (Κωνσταντινούπολη 1844) 557
Bortoli Antonio (καί Βόρτολις Ἀντώνιος) (τ) (Βενετία 18ος - 19ος αἰ.) 163, 164, 170, 171, 210, 211, 377, 398, 424, 445
Γαλανάκης Κ. (τ) (Κωνσταντινούπολη 19ος αἰ.) 179
Γόττβα (λ) (Ἀλεξάνδρεια 1856) 148
Γόττλοπ Αὔγουστος Λίβε (τ) 453
Charaval (λ) 160
Γρύσπος Γ.· βλ. Λοβέρδος καί Γρύσπος
Ζερβός (λ) (Κέρκυρα 1861) 166
Jobasobuth (λ) (Βιέννη 1853) 224
Καγιόλ Ε. (λ) (Κωνσταντινούπολη 1848) 542
Καγιόλ Κ. (λ) (Κωνσταντινούπολη 1856) 413
Κόκκορας Ἀχ. (λ) (Πειραιάς 19ος αἰ.) 551
Λαζαρόπουλος Κ. (λ) (Πειραιάς 1882) 550
Λοβέρδος Ε. καί Γρύσπος Γ. (λ) (Πειραιάς 19ος αἰ.) 551
Lieve G.A. (τ) (Χάλλη 1805) 453
Marie Jean (λ) (Παρίσι 1879) 561
Παπαδόπουλος καί Σία (τ) (Πέραν 1860) 347
Ροδές Κωνσταντῖνος (Κωνσταντινούπολη 1834) 610
Σάρκας Ἰωάννης (τ) (Ἀθήνα 1863) 26
Scattaglia Pietro (Βενετία 1778) 539
Schmidt J.G. (Νέο Βρανδεμβοῦργο 1736) 421
Tersolo (λ) (Παρίσι 1879) 561

3. ΤΟΠΟΙ ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΣ

Μέ * σημειώνονται οἱ περιπτώσεις ὅπου ὁ τόπος ἐκτυπώσεως προτείνεται μέ ἐπιφύλαξη.

Ἀγκώνα 72*
Ἀθήνα 26, 27, 30, 79, 133, 206*, 274, 529, 543, 546, 547, 548, 594
"Αθως 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 (Καρυές), 18, 19, 22, 24, 25, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 48, 49*, 50, 52*, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 108*, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 145, 146, 147, 158, 159, 174, 175, 176, 185*, 189, 190, 191, 192, 193, 195*, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 207, 212 (Μονή Ἰβήρων), 214, 215, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 265, 271, 273, 276, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 293* (ἤ Βενετία), 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 307, 310, 318, 322, 323, 324, 326, 328, 329, 330, 331, 334, 335, 336, 337, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 378, 425*, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 433, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 452, 454, 456, 466, 467, 470, 471, 472, 473, 474, 476 , 477, 478, 479, 480, 483, 486, 488, 489, 491, 493, 494, 496, 498 (Καρυές), 499, 500, 503 (Καρυές), 505, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 518, 522, 524, 525, 526, 527, 528, 530, 531, 532, 533, 534, 538, 555, 556 (Καρυές), 558, 564 (Καρυές), 570, 571, 572, 584, 585, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 595, 596, 597
Ἀλεξάνδρεια 148, 560
Βενετία 21*, 31*, 61, 70, 80, 91*, 95*, 122, 123, 124*, 139, 143, 144, 155, 162, 163, 164, 165, 170, 171, 177, 181*, 182, 183, 184, 196, 202*, 203*, 210, 211, 216*, 251*, 263, 264, 266, 267, 268*, 270, 280, 292*, 293*, 303*, 309*, 314, 315, 319, 325*, 327*, 332, 353, 354, 364, 377, 385*, 387, 398, 404, 405, 406, 407, 408, 417*, 424, 434*, 435, 445, 447, 448, 449, 450, 458*, 468, 475, 482, 492, 521, 523, 539, 540, 541, 544, 580*, 582
Βιέννη 44, 45, 71, 73, 105, 154, 167, 168, 169, 208, 209, 213, 216*, 224, 262, 287, 288, 289, 327*, 352, 365, 409, 417*, 422, 443, 444, 446, 460, 462, 463, 464, 469, 481, 484, 485, 487, 490, 495, 501, 502, 513, 520, 535, 536, 554, 567, 580*, 581, 583, 615
Βλαχία 418· βλ. καί Βουκουρέστι
Βουκουρέστι 180, 602, 603, 604, 605· βλ. καί Βλαχία
Βουλγαρία 320, 321
Γένοβα 157*
Ἐλασσώνα 218*
Ἱεροσόλυμα 568*, 612, 613, 614
Καζακία 598, 599, 600, 601
Κέρκυρα 166, 311*, 313*
Κρήτη 194*, 400*
Κύπρος 553*

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Κωνσταντινούπολη 23, 32, 51, 107, 138, 140, 141, 172, 173, 178, 179, 186, 187, 239, 250*, 252, 272*, 294, 312*, 317, 346, 366, 388, 389, 390, 399, 410, 411, 412, 413, 451, 506, 517, 542, 545, 557, 565, 566, 586, 587, 606, 607, 608, 609, 610
Λειψία 537
Λεοντόπολις· βλ. Λεόπολη
Λεόπολη (καί Λεοντόπολις) 380, 381, 382, 383, 397, 401, 402, 415, 416
Λιβόρνο 69*
Νέο Βρανδεμβοῦργο 421
Μάλτα 219
Μασσαλία 160
Μόσχα 290, 291*, 333, 423, 455, 461, 497, 515, 569, 611
Παρίσι 419, 561
Πειραιάς 550, 551
Πέστη 156
Πετρούπολη 386, 403, 514
Ρώμη 152*
Ρωσία 60, 432, 441*, 457, 516, 519· βλ. καί Καζακία, Μόσχα, Πετρούπολη
Σμύρνη 188
Τῆνος 247, 308, 574, 575, 576, 577, 578, 579
Ὕδρα 49*, 149, 150, 151*, 161, 185*, 205*, 249*, 277, 278, 316*
Χάλλη (Μαγδεμβοῦργο) 453
Χίος 217*

4. ΣΥΛΛΟΓΕΣ - ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Ἀθήνα (Ἱδρύματα - Ἱ. Ναοί)
Βυζαντινό Μουσεῖο 23, 24, 35, 59, 72, 75, 88, 146, 165, 166, 190, 201, 239, 285, 292, 307, 345, 356, 389, 390, 398, 407, 408, 411, 473, 478, 479, 480, 482, 485, 492, 493, 497, 504, 509, 510, 515, 517, 520, 521, 575, 582, 588, 594, 607, 609, 611
Γεννάδειος Βιβλιοθήκη 419
Ἐθνική Βιβλιοθήκη 405, 602, 603
Ἐθνική Πινακοθήκη 21, 24, 25, 76, 143, 185, 197, 234, 254, 269, 276, 278, 329, 363, 387, 482, 485, 503, 618
Ἱστορική καί Ἐθνολογική Ἑταιρία 109, 189, 219, 474, 579, 606, 608
Μουσεῖο Μπενάκη 26, 53, 71, 209, 227, 514, 537, 538, 575, 576, 579, 606
Ναός Ἁγίου Γεωργίου (Κάτω Κηφισιά) 86
Σύλλογος Ναοῦ Ἁγίου Ἱεροθέου 157
Ἀθήνα (Ἰδιωτικές συλλογές)
Μ. καί Λ. Ἀναγνωστοπούλου 594
Λ. Βρανούση 232
Κ. Θ. Δημαρᾶ 332
Φ. Ἡλιού 445, 604
Μ. Θεοχάρη 406
Ν. Μελᾶ 337
Α. Μήλλα 566
Κ. Παγώνη 151, 187, 205, 421
Μ. Παϊδούση 22, 360
Γ. Παππᾶ 508
Δ. Παπαδήμου 246
Δ.Π. (=Ντόρη Παπαστράτου) 6, 9, 22, 28, 30, 38, 42, 47, 67, 70, 72, 73, 79, 80, 90, 91, 95, 96, 98, 109, 110, 117, 118, 120, 124, 127, 129, 133, 140, 145, 150, 156, 159, 160, 162, 164, 171, 172, 176, 177, 184, 186, 188, 191, 192, 202, 203, 206, 207, 210, 221, 224, 229, 241, 242, 245, 250, 257, 261, 270, 273, 277, 278, 300, 314, 316, 320, 324, 326, 339, 341, 344, 346, 347, 349, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 388, 391, 471, 480, 483, 486, 489, 492, 494, 499, 501, 505, 506, 508, 512, 520, 522, 530, 534, 535, 539, 541, 543, 544, 545, 547, 548, 550, 551, 565, 574, 578, 609, 613, 615, 616
Δ. Πικραμμένου-Βάρφη 404
Θ. Ραγιᾶ 351
Ν. Ρώκ-Μελᾶ 558
Α. Τρίτση 1
Γ. Τσακύρογλου 210
Δ. Φλάμπουρα 102, 130, 183, 251, 311, 319, 325, 527, 532, 606, 610
Αἰκ. Χατζηδήμου 313, 364, 410, 423
Ἄθως (Μονές)
Βατοπέδι 145, 201, 508
Γρηγορίου 301, 511, 512
Διονυσίου 5, 6, 10, 13, 33, 34, 50, 62, 84, 100, 116, 122, 125, 134, 137, 147, 158, 191, 237, 265, 274, 302, 329, 331, 411, 482, 509, 512, 515, 521, 534, 558
Δοχειαρίου 490
Ζωγράφου 15, 190, 595
Ἰβήρων 131, 521
Καρακάλου 24, 48, 66, 91, 159, 207, 260, 336, 476, 492, 494, 512, 558, 582
Κουτλουμουσίου 304, 310, 474, 531
Μεγίστης Λαύρας 64, 65, 78, 248, 329, 338, 515, 521
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης (Καλύβα Πατριάρχου) 16, 125, 131, 171, 482, 486, 494, 501, 538, 569, 593, 618
Ξενοφῶντος 66, 130, 180, 199, 220, 221, 230, 282, 298, 329, 471, 489, 493, 508, 564, 596
Σκήτη Ξενοφῶντος 510
Ξηροποτάμου 119, 121, 158, 371, 481, 485, 492, 509
Παντελεήμονος 145
Παντοκράτορος 57, 478, 480
Ἁγίου Παύλου 34, 40, 42, 80, 83, 115, 191, 224, 300, 345, 373, 408, 472, 485, 502, 503, 504, 509, 520, 530, 549, 564, 596
Σίμωνος Πέτρας 4, 5, 16, 19, 33, 41, 49, 52, 59, 62, 63, 103, 108, 112, 193, 215, 223, 256, 279, 281, 286, 298, 334, 355, 358, 359, 365, 425, 499, 500, 519, 524, 528, 529, 530, 532, 533, 564, 582, 592, 596, 617
Σταυρονικήτα 506, 507
Φιλοθέου 495, 496, 497
Χελανδαρίου 11, 32, 42, 63, 96, 99, 106, 107, 117, 119, 131, 138, 141, 155, 171, 191, 204, 211, 212, 218, 221, 222, 241, 252, 263, 264, 265, 272, 294, 296, 312, 318, 321, 326, 329, 366, 371, 373, 378, 412, 424, 473, 478, 489, 500, 507, 508, 509, 513, 585
Καρυές 17, 480, 500
Καρυές, κελί γέροντος Διονυσίου 22, 55, 56, 81, 87, 126, 130, 132, 197, 233, 254, 301, 305, 307, 323, 329, 505, 571, 596
Καρυές, κελί Ἰωασαφαίων 585
Καρυές, κελί Ἁγίου Νικολάου Χαλκιᾶ 584
Ἀμπελάκια (Οἰκία Σβάρτς) 209
Ἄνδρος, Χώρα (Ναός Ἁγίου Γεωργίου) 156

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ἄνδρος, Ἀπαιτούρια (Συλλογή Δ. Πολέμη) 140
Βήσσανη (Ναός Ἁγίου Παντελεήμονος) 155, 164
Βιλλιάρη Ἀττικῆς (Ναός Ἁγίου Χαράλαμπου) 322
Βόλος (Συλλογή Κ. Μακρῆ) 22, 58, 65, 345
Γαλαξίδι (Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς) 210
Δημητσάνα (Δημοτική Βιβλιοθήκη) 552
Δούσικο (Μονή Δουσίκου) 303
Θεσσαλονίκη (Συλλογή Λ. Λαούρδα) 208
Ἴος (Ναός Ἁγίου Γεωργίου) 26
Ἰωάννινα (Μητρόπολη) 275
Ἰωάννινα, Νησί (Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου) 558
Καλάβρυτα (Μονή Μεγάλου Σπηλαίου) 545
Καλάβρυτα (Μονή Μακελλαριᾶς) 2, 136, 323
Καλαμάτα (Μονή Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης) 220
Κέρκυρα (Μονή Παλαιοκαστρίτσας) 24, 494, 509, 517, 520, 521
Κέρκυρα (Μονή Βλαχερνῶν) 175
Κοζάνη (Ναός Ἁγίου Ἀθανασίου) 105
Κοζάνη (Δημοτική Βιβλιοθήκη) 156, 224, 484, 492, 585, 610
Κοζάνη (Λαογραφικό Μουσεῖο) 437
Κόνιτσα (Ναός Ἁγίου Γεωργίου Ἰωαννίνων) 207, 209, 225, 275
Κρήτη (Κορακιές Χανίων, Μονή Προδρόμου) 18
Κρήτη (Μονή Ὁδηγήτριας) 560
Κυπαρίσσι (Ναός Ἁγίου Νικολάου) 24
Κώς (Μητρόπολη) 580, 583, 596
Λέσβος
Ἁγιάσος, Ναός Ἁγίας Τριάδος 597
Ἄγρα, Ναός Ἁγίου Δημητρίου 596
Ἀφάλονας, Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου 591, 596, 597
Βαρειά, Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς 595
Ναός Ἁγίων Θεοδώρων 593
Βρύσα, Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς 585, 593
Γέρα, Σκόπελος, Ναός Ἁγίου Γεωργίου 596
Γέρα, Παλαιόκηπος, Ναός Ἁγίου Ἑρμολάου 595
Ἐρεσσός, Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου 596
Θερμή, Ναός Ἁγίου Νικολάου Πύργου 582
Ἔππειος, Ναός Ἁγίου Προκοπίου 596
Μεγαλοχώρι, Ναός Ἁγίου Ἰωάννου 585
Ναός Μεταμορφώσεως Σωτῆρος 593
Μεσότοπος, Ναός Ἁγίου Δημητρίου 582, 589
Μυτιλήνη, Μητρόπολη 590, 593
Ναός Ἁγίου Συμεών 583, 589
Ναός Ἁγίου Ἰωάννου Καλυβίτου 597
Ἐκκλησιαστικό Μουσεῖο 592, 597
Μετέωρα, Μονή Μεταμορφώσεως 549
Μέτσοβο, Μονή Ἁγίου Νικολάου 284
Ναός Ἁγίας Τριάδος 63, 64, 77, 233, 238
Νάξος, Σαγκρί, Ναός Ἁγίων Ἀναργύρων 369
Πάτμος 60
Πάτμος, Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς 144, 268
Πάτμος, Μονή Εὐαγγελισμοῦ 546
Πάτρα, Ἰδιωτική Συλλογή 14
Πήλιο
Καλά Νερά, Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου 589
Μακρυνίτσα, Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης καί Ἱστορίας 89, 97, 109, 572
Πινακάδες, Ναός Εἰσοδίων Θεοτόκου 585
Ναός Ἁγίου Ἀθανασίου 590
Σιάτιστα, Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς 567
Ἀρχοντικό Πούλκως 213
Σκόπελος, Μονή Εὐαγγελισμοῦ 105, 132, 181, 475, 482
Μονή Προδρόμου 6, 69, 146, 276, 321
Σπέτσες, Ἐρημοκκλήσια 69, 562
Σύμη, Ἰδιωτική Συλλογή 563
Τῆνος, Μουσεῖο Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας 14, 28, 54, 155, 170, 195, 247, 283, 308, 333, 348, 500, 507, 542, 543, 568, 570, 573, 577, 579, 594, 596
Ὕδρα
Μονή Ἁγίας Εὐπραξίας 7, 41, 66, 122, 123, 135, 277, 526, 579
Μονή Προφήτη Ἠλία 33, 47, 122, 124, 125, 259, 496, 530
Ζούρβα, Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου 542
Καλά Πηγάδια, Ναός Ἁγίας Σωτήρας 559
Κιάφα 582
Κιάφα, Ναός Ἁγίου Ἐλευθερίου 73
Καμίνια, Ναός Ἁγίου Ἰωάννου 595
Καμίνια, Ναός Ἀναλήψεως 316
Καμίνια, Ναός Παναγίας Μυρτιδιώτισσας 36, 592
Σταυρονήσι 148
Σχολή Καλῶν Τεχνῶν 293
Ἰδιωτικές συλλογές
Ν. Γκιώνη 51, 228, 318, 367, 489, 570
Μ.Σ. Καλλέργη 33, 297
Ι. Καρδαμάτη 491
Γ. Μαυραΐδη 585
Α.Δ. Μπιτσίου 158
Σ. Μπουντούρη 432
Αἰκ. Παούρη 3, 161
Οἰκία Ρούσση 424
A.M. Vitti 561
Ἰδιωτική Συλλογή 179
Χίος, Βροντάδος, Ναός Παναγίας Ἐρυθιανῆς 541
Ψαρά, Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου 24, 128, 189, 302, 387, 391, 499, 558, 561, 573
ΑΓΓΛΙΑ
Λονδίνο, British Library 152, 418, 498, 588, 607
Richmond, Surrey, Συλλογή Α. Κ. Λασκαρίδου 51, 476, 529
ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας 31, 122, 139, 144, 169, 280, 291, 292, 317, 354, 523, 537, 540, 543
ΑΥΣΤΡΙΑ
Βιέννη, Ὀρθόδοξη Μητρόπολη 213
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
Πινακοθήκη Krustendil 198, 231, 368
Plovdiv (Φιλιππούπολη) Ἐθνική Βιβλιοθήκη Ἰβάν Βλάσωφ 554
Ρίλα, Μονή Ἁγίου Ἰωάννου 7, 113, 216, 295, 357, 555, 556
Samokov, Λαογραφικό Μουσεῖο 39, 46, 56, 74, 82, 93, 94, 100, 101, 111, 114, 126, 200, 214, 215, 222, 236, 240, 241, 327, 329, 330, 342, 343, 424, 525
Σόφια
Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο 226, 258, 350, 361, 362
Ἐθνική Βιβλιοθήκη Κυρίλλου καί Μεθοδίου 18, 120, 305, 477
Ἐθνικό Φωτογραφικό Ἀρχεῖο 29, 37, 85, 147, 200, 217, 228, 372, 487, 488
Ἰδιωτικές Συλλογές 243, 351
ΓΑΛΛΙΑ
Παρίσι, Bibliothèque Nationale 381, 419, 420
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ
Βελιγράδι

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

'Εθνικό Μουσεῖο 168, 288
Πατριαρχεῖο Σερβικῆς 'Εκκλησίας 154, 169, 208, 352
Πινακοθήκη Σερβικῆς 'Εταιρίας 167
Συλλογή Κόλενδιτς 262
Δαλματία, Μονή Δράγοβιτς 581
Νόβι Σάντ, Πινακοθήκη Σερβικῆς 'Εταιρίας 289, 422
ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ
Νέα 'Υόρκη, Metropolitan Museum of Art 32, 61, 227, 244, 408, 518
ΙΤΑΛΙΑ
Βενετία, 'Ελληνικό 'Ινστιτοῦτο 182, 210, 266, 267, 309, 385, 605, 606, 609
Μιλάνο, Castello Sforcesco, Συλλογή Bertarelli 163, 353
ΟΥΓΓΑΡΙΑ
Μίσκολτς, 'Ελληνική 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία 287
ΡΟΥΜΑΝΙΑ
Βουκουρέστι, Μουσεῖο Ρουμανικῆς 'Ακαδημίας 328
ΣΙΝΑ
Μονή 'Αγίας Αἰκατερίνης 8, 12, 20, 68, 92, 104, 112, 142, 153, 194, 196, 243, 255, 271, 290, 306, 340, 379, 380, 382, 383, 384, 386, 387, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 406, 409, 413, 414, 415, 416, 417, 499, 573, 587, 590, 591, 595, 596, 598, 599, 600, 601, 607, 612, 614
ΣΟΥΗΔΙΑ
Uppsala Πανεπιστήμιο 382
ΤΟΥΡΚΙΑ
Κωνσταντινούπολη, Συλλογή πρωτοπρεσβυτέρου Μελετίου Σακκουλίδη 44, 140, 178

5. ΓΕΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

'Ααρών προφήτης 337, 346, 348, 352, 354, 360, 382, 383, 409, 410, 506, 561, 563
'Αβακούμ τοῦ 'Αδριανοῦ, ἡγούμενος 392
'Αββακούμ προφήτης 410, 504, 507, 533
"Αβγαρος 51
"Αβελ 534
'Αβέρκιος 18
'Αβέρκιος μοναχός, χαράκτης 27, 29, 30, 54, 57, 67, 131, 137, 140, 192, 196, 233, 235, 271, 279, 283, 389, 400
'Αβιμελέχ ἀρχιμανδρίτης (1723) 351, 371
'Αβλάβιος 271
'Αβραάμ πατριάρχης - προφήτης 87, 95, 96, 106, 346, 533, 534· θυσία τοῦ 'Αβραάμ 576
'Αβράμιος πατριάρχης 'Ιεροσολύμων 552, 559, 560, 565, 567, 568
'Αγαθάγγελος ἀρχιμανδρίτης Μονῆς 'Εσφιγμένου, χορηγός (1847) 483
'Αγαθάγγελος ἐκ Σερρῶν· βλ. Τριανταφύλλου 'Αγαθάγγελος
'Αγαθάγγελος μοναχός, χορηγός (1835-1867) 30, 37, 54, 67, 74, 90, 110, 113, 140, 196, 211, 235, 279, 283, 298, 301, 321, 400, 497
'Αγαθάγγελος ὁσιομάρτυς 483, 485
'Αγάπιος μοναχός (1836) 441
'Αγάπιος τοῦ Παπαϊωάννου, ἱερομόναχος, χατζῆς (1842) 201
ἀγαρινοί 349, 351
ἀγελάδες· βλ. ζῶα
'Αγγελῆ Ζαφείρης 506
ἄγγελοι, δῆμος τῶν ἀγγέλων, χορός τῶν ἀγγέλων 44, 54, 74, 76, 77, 78, 80, 83, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 109, 111, 120, 121, 123, 125, 128, 129, 143, 155, 157, 159, 160, 163, 165, 168, 170, 173, 175, 177, 180, 182, 183, 184, 185, 187, 201, 215, 225, 227, 229, 230, 231, 233, 237, 244, 251, 253, 258, 259, 260, 264, 269, 271, 292, 295, 297, 298, 309, 311, 317, 318, 319, 320, 338, 339, 360, 361, 363, 365, 367, 368, 371, 376, 379, 380, 385, 422, 425, 426, 428, 429, 431, 446, 448, 454, 473, 482, 492, 504, 508, 512, 520, 521, 530, 536, 540, 541, 543, 545, 547, 550, 551, 552, 555, 557, 558, 561, 563, 565· μέ μουσικά ὄργανα 90
"Αγγελος τῆς Μεγάλης Βουλῆς 189, 191
'Αγία Ζώνη, Τιμία Ζώνη 71, 155, 389, 414, 418, 575, 577
'Αγία Κορυφή, Χωρήβ 338, 339, 340, 341, 346, 348, 349, 352, 354, 358, 360, 361, 363, 366, 375, 383, 384
'Αγία Οἰκογένεια 154
ἁγίασμα-ἁγιάσματα 71, 172, 173, 175, 177, 178, 179, 180, 182, 186, 259, 461, 463, 465, 467, 499, 501, 502, 523, 533
'Αγία Σοφία· βλ. Κωνσταντινούπολη
'Αγία Τράπεζα· βλ. Τράπεζα
'Αγία Τριάδα 17, 30, 33, 68, 97, 100-108, 143, 144, 145, 170, 189, 219, 244, 248, 290, 311, 319, 327, 335, 363, 403, 404, 411, 434, 437, 454, 471, 510, 521, 522, 526, 547, 557, 558, 576
'Αγία Τριάδα (χωριό) 97, 219
ἁγιογραφία 15· μεταβυζαντινή 21· ὀρθόδοξη 21, 23, 24, 200
ἁγιογραφίες 23, 24
ἁγιογράφοι 23
ἅγιοι 21, 33, 37, 39, 40, 45, 46, 47, 48, 94-99, 103, 110, 122, 123, 126, 129, 130, 143, 144, 145, 163, 198-336, 358, 396, 418, 454, 459
καβαλάρηδες 315-317
στρατιωτικοί 98, 303, 309, 311, 318, 333
"Αγιοι Πάντες 37, 88, 94-98, 396, 439
"Αγιοι Σαράντα· βλ. Σαράντα Μάρτυρες
"Αγιοι Τόποι 81, 337, 560
"Αγιον "Ορος· βλ. "Αθως· πρότυπα· τεχνοτροπία
ἁγιορείτικα ἐργαστήρια χαρακτικῆς· βλ. ἐργαστήρια
"Αγιον Πνεῦμα (Περιστερά) 45, 95, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 137, 143, 144, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 177, 244, 304, 322, 335, 385, 396, 408, 438, 460, 465, 479, 506, 520, 533, 542, 547, 551
"Αγιος Τάφος, Πανάγιος Τάφος 31, 79, 80, 81, 157, 296, 549· βλ. καί Τάφος τοῦ Χριστοῦ
ἁγιοταφίτες 79, 296, 303, 531· μετόχι Τάγανρογ 305, 526
'Αγκώνα 20, 100, 105· 'Αδελφότης τοῦ ἐν 'Αγκῶνι Ναοῦ τῶν 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων Χριστιανῶν 105
"Αγραφα 285
ἀγωγιάτης 457
'Αδάμ 81, 86, 90, 533, 576
κρανίο τοῦ 'Αδάμ 69, 71, 72, 76, 78, 305
'Αδάμ σχεδιαστής - λιθογράφος (Κωνσταντινούπολη 1871) 575, 577
'Αδελφάτον τῆς ἐν Τεργεστίῳ νέας 'Εκκλησίας τῆς 'Αγίας Τριάδος καί τοῦ 'Αγίου Νικολάου τῶν 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων Χριστιανῶν τό ἐκ τοῦ Γένους τῶν Ρωμαίων· βλ. Τεργέστη
'Αδελφότης τῶν ἐκ τῆς 'Ηπείρου καί ἄλλοθεν μετοικούντων καί περεπιδημούντων ἐν Κερκύρᾳ· βλ. Κέρκυρα
'Αδελφάτο τῶν Στεριωτῶν ἐν Κερκύρᾳ· βλ. Κέρκυρα
'Αδελφότης τῆς Νέας 'Εκκλησίας τῆς 'Αγίας Τριάδος τῶν 'Ανατολικῶν καί 'Ορθοδόξων Χριστιανῶν· βλ. Λιβόρνο

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

᾿Αδελφότης τοῦ ἐν ᾿Αγκῶνι Ναοῦ τῶν ᾿Ανατολικῶν ᾿Ορθοδόξων Χριστιανῶν· βλ. ᾿Αγκώνα
᾿Αδελφότης τῶν ἐν Πέστῃ Γραικῶν τε καί Βλάχων 159
᾿Αδελφότης τῶν ἐν Τεργέστῃ ᾿Ορθοδόξων ῾Ελλήνων· βλ. Τεργέστη
᾿Αδελφότης τῶν ᾿Ορθοδόξων Γραικοβλάχων ἐν Βιέννῃ· βλ. Βιέννη
῞Αδης 251
ἄδικοι 91· ἀδικητάδες 87
᾿Αζαρίας ἐκ Ναυπλίου, ᾿Αγιοταφίτης (1746) 79, 80
᾿Αθανάσιος 382· βλ. Καπόσιτα ᾿Αθανάσιος
᾿Αθανάσιος ἅγιος 123, 130, 330, 331, 335, 558, 571
᾿Αθανάσιος ἅγιος, ᾿Αθωνίτης 129, 390, 396, 398, 403, 404, 406, 408, 409, 412, 414, 449, 451, 459, 478
᾿Αθανάσιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ (1710) 349, 350, 351, 352
᾿Αθανάσιος κτίτωρ Μονῆς Βατοπεδίου 414, 418
᾿Αθανάσιος κτίτωρ Μετεώρων 515
᾿Αθανάσιος μητροπολίτης Σμύρνης (1849) 553
᾿Αθανάσιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 483, 485
᾿Αθανάσιος πατριάρχης ῾Ιεροσολύμων (1827-1845) 559, 571, 572
ἄθεοι 504
᾿Αθήνα 30, 31, 33, 65, 66, 68, 100, 131, 142, 183, 200, 256, 458, 491, 495, 501, 504, 506, 509, 513, 514, 542, 544, 557
᾿Αθωνιάς Σχολή 416, 424
῎Αθως, ῞Αγιον ῎Ορος 20, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, 151, 152, 155, 160, 162, 172, 178, 179, 186, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 206, 207, 208, 211, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 245, 248, 249, 252, 253, 255, 258, 260, 261, 262, 264, 266, 268, 271, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 289, 290, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 307, 308, 309, 311, 312, 314, 315, 317, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 384, 385-497, 498, 501, 502, 516, 522, 524, 535, 536, 537, 538, 544, 545, 549, 550, 552, 553, 555, 557, 559· βλ. καί ἁγιορείτικα· Δάφνη· Καρυές· Μονές· Μυλοπόταμος· Πρωτᾶτο
Αἰγαῖο· νησιά 258· πέλαγος 395, 396, 398, 400
αἶγες· βλ. ζῶα
Αἴγυπτος 262, 283, 340, 341, 345, 346, 348, 349, 352, 354, 355, 563
Αἰκατερίνη ἁγία 17, 49, 62, 126, 144, 163, 192, 331, 334, 346, 348, 350, 351, 352, 354, 360, 361, 363, 365, 366, 367-380, 382, 385, 510, 561, 563, 565· βλ. καί Βουνό τῆς ῾Αγίας Αἰκατερίνης
Αἰνεία (=Κατοχή) 480
αἱρέσεις 248· αἱρετικές δοξασίες 23
αἱρετικοί 248, 520
᾿Ακάθιστος ῞Υμνος 49, 54, 91, 131-142
᾿Ακάκιος ἅγιος 411
᾿Ακάκιος Ρῶσος, μοναχός (18ος αἰ.) 335, 408
᾿Ακάκιος ἱερομόναχος, χαράκτης (1665) 17, 337, 338, 341, 343
ἀκατάφλεκτος βάτος· βλ. βάτος
᾿Ακολουθία τοῦ ῾Αγ. ᾿Ιωάννη τοῦ Βλαδιμήρου 241, 242, 245
ἀκρίδες 295
᾿Ακυλίνα ἁγία 23
᾿Αλβανία 241, 245, 248, 258· ᾿Αλβανίτης 285
᾿Αλβέρτος χαράκτης (1811) 327
᾿Αλεξάνδρα 204, 206
᾿Αλεξάνδρα· βλ. ᾿Αλεξάνδρεια
᾿Αλεξάνδρεια (καί ᾿Αλεξάνδρα· ᾿Αλεξανδρούπολις) 123, 148, 151, 338, 340, 346, 348, 349, 350, 352, 355, 367, 369, 371, 374, 375, 526, 527
Πατριαρχεῖο 560
᾿Αλεξανδρίς (1741) 565
᾿Αλέξανδρος ἐξ ᾿Απορρήτων (=Μαυροκορδάτος ᾿Αλεξ.) 205
᾿Αλέξανδρος Α΄ αὐτοκράτωρ Ρωσίας 526
᾿Αλέξανδρος βασιλεύς Χαλεπίου καί πάσης ᾿Ιβηρίας 467
᾿Αλεξανδρούπολις· βλ. ᾿Αλεξάνδρεια
᾿Αλεξίου ᾿Αθανάσιος ἀπό Γράμποβο (1765) 460, 465
ἀλευρόμυλοι· βλ. μύλοι
᾿Αλῆ πασάς 488
᾿Αληστράτη 259
᾿Αλητζερίδης ῎Ανθιμος (καί ῎Ανθιμος Πελοποννήσιος) μοναχός, χαράκτης 27, 29, 30, 86, 91, 135, 137, 172, 179, 237, 238, 303, 309, 522, 544, 553, 555· βλ. καί ῎Ανθιμος Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος
᾿Αλλάχ 532
᾿Αλφειός 518
᾿Αμάλθεια 305
᾿Αμαλία βασίλισσα 163
῎Αμαντος Κ. 360
ἀνεξομολόγητοι 87
ἁμαρτήματα, ἁμαρτίες 86, 90, 327· ἁμαρτησία 326· ἄφεση ἁμαρτιῶν· βλ. καί συγχωροχάρτια
ἁμαρτωλοί 87, 90, 91, 92, 93, 336
᾿Αμβρόσιος ἡγούμενος Σιμωνόπετρας (1836) 467
᾿Αμηρᾶς 426
ἀμνός τοῦ Θεοῦ 253
᾿Αμπελαρώδας Κ. 259
ἀμπέλια, ἀμπελῶνες 435, 450, 451, 460, 468
῎Αμπελος 30, 43-44
᾿Αμπρουτζῆς Παρθένιος· βλ. Νεγρεπόντες Παρθένιος
᾿Αμπτουλάχ χατζῆ 215
ἀναγεννησιακά μοτίβα 292· πλαίσιο 165
᾿Ανάληψη τοῦ Κυρίου 71, 81, 82, 85, 158, 482, 483, 484, 485, 499, 533, 553, 560, 565, 567, 568
᾿Ανανίας ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ 560, 563
᾿Ανανίας ἡγούμενος Μονῆς Νεοκάστρου (1742) 244
᾿Ανάργυροι ἅγιοι 110, 322, 332, 333, 446
᾿Ανάσταση τοῦ Κυρίου 49, 69, 71, 79-85, 152, 170, 358, 533, 536, 550, 553, 560, 567, 570, 573, 576
᾿Αναστασία ἁγία 29, 529
᾿Αναστασιάδης ᾿Ιωάννης· βλ. ᾿Ιωάννης μητροπολίτης Καισαρείας
᾿Αναστάσιος Α΄ Σιναΐτης, πατριάρχης ᾿Αντιοχείας 384
᾿Αναστάσιος Β΄ Σιναΐτης, πατριάρχης ᾿Αντιοχείας 383, 384
᾿Αναστάσιος Σιναΐτης (1700) 384
᾿Ανατόλιος, ἀρχιμανδρίτης Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1843) 458

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

ἀναχωρητάδες 392
Ἀνδρέας ἀπόστολος 40, 43, 157, 198, 300, 335, 424, 518
Ἀνδρεόλα Φραγκίσκος (Andreola Fr.) 540
Ἀνδρόνικος Β΄ αὐτοκράτωρ· βλ. Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος
Ἄνδρος 329
Ἄνθιμος ἀρχιδιάκονος, Βατοπεδινός (1842) 150
Ἄνθιμος πατριάρχης Ἱεροσολύμων (1789) 559, 568
Ἄνθιμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1849) 424
Ἄνθιμος ΣΤ΄ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1871) 577
Ἄνθιμος Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος, χαράκτης (1866-1868) (ἴσως ὁ Ἀλητζερίδης Ἄνθιμος) 262, 264, 266, 495
Ἄνθιμος Πελοποννήσιος, μοναχός, χαράκτης (1836-1847)· βλ. Ἀλητζερίδης Ἄνθιμος
Ἄνθιμος ἐκ Σηλυβρίας, ἀρχιμανδρίτης (1798-1806) 470, 471, 472
Ἀνθίπη 210
Ἄννα ἁγία 88, 140, 146, 147, 154, 392, 403, 409, 410, 431, 443, 444, 473, 532
ἀντιμήνσια 15, 30, 33, 49, 62, 66, 77, 81, 88, 91, 110, 124, 206, 258, 302, 334, 358, 415, 520, 521, 534, 544-559
Ἀντιόχεια 237· Πατριαρχεῖο 560
Ἀντίχριστος 86, 87, 88, 90
Ἀντύπας ἅγιος 144, 332, 333, 335
Ἀντώνιος ἅγιος 163, 333, 346, 424
Ἀντώνιος κτίτωρ Μονῆς Βατοπεδίου 414, 418
Ἀντώνιος μοναχός 404
Ἀντώνιος μοναχός, χορηγός (1848-1870) 42, 49, 83, 92, 113, 266, 401
Ἀντώνιος τοῦ Πετζερίσκου, ἅγιος 126, 406, 483, 484, 485
Ἄξιον Ἐστί 27, 30, 34, 47, 117, 132, 147, 389, 491-498
Ἀπλάδας· βλ. Ματθαῖος Κρής, μοναχός
Ἀποίκια Ἄνδρου 329
Ἀποκαθήλωση τοῦ Χριστοῦ 74, 80, 550, 553
Ἀποκάλυψη 249, 250, 251
Ἀπόστολοι 37, 39, 40, 82, 85, 87, 94, 95, 155, 157, 159, 163, 422, 446, 482, 489, 533, 576
  δώδεκα 86, 88, 157, 162, 187, 464
  ἐκ περάτων 155, 157, 158, 159, 160, 518
  σύναξη τῶν δώδεκα Ἀποστόλων 44, 49, 300-302,
Ἀπόστολος 23
Ἄραβες 282, 338, 346, 348, 349, 352, 524, 532, 533
Ἀραβία 346, 456
Ἀργέντης 244
Ἀργέντης Δήμιτζας· βλ. Ἀργκέντης Δημ.
Ἀργέντης Νικόλαος 244
Ἀργκέντης Δήμιτζας 244
ἀργυροτεχνία 106
ἀργυροχοΐα 44
Ἄρειος 271, 274
Ἀρκάδιος αὐτοκράτωρ 414, 415, 416, 418, 422, 423
ἀρκοῦδες· βλ. ζῶα
Ἀρμένιοι 532, 533· μοναχοί (Βενετία) 134
ἀρνηταί τοῦ Χριστοῦ 88, 91
Ἀρριανός ἡγεμών Θηβαΐδος 319
ἅρπαγες 88, 90, 91
Ἀρσένιος ἅγιος 431, 432
Ἀρσένιος Α΄ ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας 332
Ἀρσένιος Δ΄ ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας 24, 81
Ἀρσένιος Σέρβος, μοναχός, χαράκτης (1818) 27, 28, 430, 438
Ἀρσένιος ἐκ Ζακύνθου, προηγούμενος Βατοπεδινός (1792) 416, 419
ἀρσενοκοῖτες 88, 91
Ἀρτέμιος ἅγιος 130, 333
Ἀρχάγγελοι 33, 45, 86, 87, 112, 113, 115, 124, 126, 128, 132, 137, 173, 177, 179, 183, 188, 189-197, 290, 311, 382, 389, 437, 461, 463, 479, 491, 492, 493, 502, 527, 542· βλ. καί Γαβριήλ· Μιχαήλ· Ραφαήλ
Ἀρχέλαος Ι.Σ. 530
ἀρχονταρίκια 451, 466, 479, 499, 510
Ἀσήμης Παναγιώτης (1812) 473
ἀσημουργοί 26, 209
ἀσκητές 384, 400
Ἀσπάσιος 521
Ἀστραχάν 526
ἀστρονομικά ὄργανα 361
ἀστρονομική σφαίρα 368, 373, 375, 379
Ἀσωμάτων Σύναξη 461
Ἀταλάντη 142
ἀτμομηχανή 93
ἀτμόπλοια 93, 400, 401, 470, 487, 528, 578
Αὐστρία 24, 100· θυρεός 204, 206
Αὐστροουγγαρία 24, 81
Ἀχάβ 87
Ἀχελῷος 200, 480
Ἀχίας 61
Ἀχρίδα 269, 456, 499
Ἀχριδῶν ἀρχιεπίσκοπος 560
ἀχυρῶνες 435

Adhemar Jean 21, 163
Alessandri Innocente 19, 504, 506
Alexander a Via (καί Via Alessandro della) χαράκτης 19, 387, 389, 392, 393
Annales Archéologiques 31
Astolfi A. 165

Βαγεναρεῖον 460
βαγενάριος 510
Βαγιακάκος Δικαῖος 188
Βαθᾶς Θωμᾶς 205, 251
Βαϊοφόρος 54, 57, 81, 532
Βαλκάνια, χερσόνησος τοῦ Αἵμου 23, 29, 81
Βαλουκλῆ· βλ. Μπαλουκλῆ
Βάπτιση τοῦ Χριστοῦ 49, 53, 54, 81, 303, 429
Βαρβάκης Ἰωάννης 305, 526
Βαρβάρα ἁγία 49, 163, 331, 334, 502, 530
Βάρβαρος ἅγιος 425
Βαρβατάκης Καλλίνικος 232, 233
Βαρθολομαῖος ἀπόστολος 40, 43, 157, 335, 518
Βαρῖνος 393
βάρκες 387, 390, 398, 409, 414, 426, 442, 450, 460, 466, 467, 468, 473, 476, 479, 481, 487
Βαρλαάμ Σιναΐτης ἀρχιμανδρίτης (1779) 123, 446
Βαρνάβας ὅσιος 501, 502, 503

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Βαρότσι (καί Βαρότζι) λιθοτυπογραφία (Βενετία 19ος αἰ.) 167, 180, 249, 292
Βαρότσι καί Κορραδίνη λιθοτυπογραφία (Βενετία 19ος αἰ.) 249
Βαρούχ 533
βασανιστήρια 201, 215, 216, 217, 222, 223, 286, 319
Βασίλειος ἅγιος 49, 106, 110, 126, 130, 152, 163, 198-200, 329, 330, 331, 333, 335, 336, 503
Βασιλείου Ἰωάννης (1812) 177
Βασιλική (τοῦ Ἀλῆ πασᾶ) 488
Βατικανό 338
Βάτος ἀκατάφλεκτος 17, 109, 337, 338, 339, 345, 348, 349, 352, 358, 360-366, 371, 379, 561, 563, 564, 565· φλεγομένη 354
Βεδουίνοι 338, 343, 345, 358, 368, 376, 379
Βέης Ν. Α. 521
Βελαρᾶς Νικόλαος 454
Βελεγράδα (=Μπεράτι) 244, 248, 499
Βελεστίνο 201
Βελῆ πασᾶς 201
Βελιγράδι 292, 531
Βενδότης Γεώργιος 327
Βενετία 18, 19, 20, 24, 26, 28, 56, 69, 94, 95, 100, 103, 109, 114, 115, 117, 125, 131, 132, 134, 135, 146, 147, 148, 149, 155, 157, 158, 160, 165, 167, 172, 175, 180, 183, 184, 185, 192, 193, 198, 202, 206, 207, 208, 232, 242, 245, 249, 252, 253, 262, 271, 274, 276, 282, 286, 289, 292, 295, 296, 299, 300, 303, 319, 320, 326, 335, 337, 338, 349, 350, 352, 360, 365, 367, 373, 375, 376, 377, 380, 382, 384, 385, 386, 387, 389, 392, 393, 396, 398, 403, 408, 414, 415, 416, 419, 420, 421, 422, 423, 429, 439, 441, 443, 444, 446, 449, 451, 459, 461, 462, 488, 489, 491, 492, 493, 495, 504, 506, 507, 509, 510, 511, 512, 519, 525, 540, 544, 545, 548, 563· Ἐκκλησία Ἁγίου Γεωργίου 185, 202, 205· Ρουφέτιον τῶν ἐν Βενετίᾳ καποτάδων τῶν ἐξ Ἰωαννίνων 419· Φλαγγίνειο Ἑλληνομουσεῖο 184· βλ. καί Ἀρμένιοι μοναχοί
Βενιαμίν μοναχός, χορηγός (1842) 110, 544, 553
Βεράτι (Μπεράτι) 258
Βερόνα 393
Βέροια 501
Βερτόλης 90
Βηθλεέμ 154, 533
Βηθανία 534
Βηρυττός 210
Βησσαρίων (Βυσάριος) μοναχός, χορηγός 44, 52
Βησσαρίων ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσσης 200
Βησαρίων πατριάρχης Ἀχριδῶν 248
Βησσαρίων Κύπριος, ἱερομόναχος (1844) 536
Βησσαρίων Ρῶσος, μοναχός (1842) 424
βιβλία 16· βουλγαρικά 25· δυτικά 19· εἰκονογράφηση 16, 19, 23, 24· ἑλληνικά 16· θρησκευτικά 19, 23, 24, 28· ρωσικά 23· σερβικά 24
βιβλιοθῆκες 419, 486
Βιδάλης Πέτρος ἐκ Μήλου (1803) 377
Βιέννη 18, 19, 20, 24, 25, 26, 28, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 79, 80, 81, 100, 103, 105, 122, 123, 125, 155, 157, 165, 168, 170, 172, 173, 202, 203, 204, 207, 208, 213, 241, 244, 269, 271, 273, 300, 304, 318, 327, 337, 338, 366, 377, 382, 384, 385, 386, 387, 396, 414, 415, 416, 419, 430, 431, 434, 435, 439, 441, 446, 449, 450, 453, 454, 456, 457, 459, 460, 465, 470, 471, 472, 482, 488, 498, 499, 519, 521, 531, 534, 544, 545, 547, 548, 549, 575
Ἀδελφότης τῶν Ὀρθοδόξων Γραικοβλάχων 575
καπέλλα Ἁγίας Τριάδος 205, 575, 576
καπέλλα Ἁγίου Γεωργίου 202, 204, 205, 207, 213
Βικέντιος ἅγιος 262
Βίκτωρ ἅγιος 262
Βίκτωρ, ζωγράφος (18ος αἰ.) 177, 180, 360, 367
Βιτώλια 499
Βλάσιος ἅγιος 332, 441
Βλαχία 17, 25, 386, 389, 390, 416, 476, 534, 561
Βλάχοι 159· βλ. καί Γραικοβλάχοι
Βλαχομπογδανία 354
Βογιατζίδης Ἰωάννης 516, 517
Βογομίλοι 248, 269
Βοδινός Κωνσταντῖνος (1835) 173
βορδονάριον 439, 466, 471, 476, 510, 512
Βόρτολις Ἀντώνιος· βλ. Bortoli Antonio
Βοσκοί 266, 441, 499
Βοτανειάτης Νικηφόρος 461
Βούγισιτς Στογιάν 81
Βούδα· βλ. Μπουτίμι
Βουδαπέστη 20, 159· ἑλληνική ἐκκλησία 269
Βουκουρέστι 72, 183, 502, 559, 565, 567, 568
Βουλγαρία, Βούλγαροι 23, 25, 33, 224, 244, 245, 248, 295, 297, 457
βουλγαρικά χαρακτικά 26, 29
βουλγαρικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 456, 457, 458, 521
Βουνένη 282
Βοῦνο (χωριό Χειμάρρας) 258
Βουνό τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης 338, 340, 341, 354, 363, 366, 367, 375, 376, 379, 383
Βουνό τῆς Ἐπιστήμης 338, 354, 365, 366
Βουρλά 345, 540· βλ. καί Χατζηκυριάκης
Βουτομίτης Μανουήλ 506
Βρανδεμβοῦργο 386, 387, 389, 395
Βράνκοβιτς Γεώργιος 488
Βρανούσης Λ. 220, 549
Βρασοβό· βλ. Μπρασόβ
Βράτσα 25
βρέφη 441
Βροχτόρφ Λουΐγι, λιθογράφος (1844) 523, 524
βρύσες 435, 451, 476, 479, 499, 510, 511
Βυζαντινοί αὐτοκράτορες· βλ. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες
Βυζάντιο, βυζαντινό κράτος 16· βυζαντινή εἰκονογραφική παράδοση 81· βλ. καί πρότυπα
Βυζάντιο=Κωνσταντινούπολη 274, 563
Βυσαρίος μοναχός, χορηγός· βλ. Βησσαρίων

Barozzi· βλ. Βαρότσι
Barski Βασίλειος 388, 389
Bartsch A. 341
Basilon Fr. 577
Becker F. 393, 534
Belon du Mans Pierre 338, 386, 389
Benesević 341, 344, 346
Benezit E. 506
Bertarelli συλλογή 58, 319
Bertelli L. 341
Biblia Ectypa 170

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Blaj 24
Bogdanović D. 432, 437
Bois Protat 21
Bortoli Antonio (καί Βόρτολις 'Αντώνιος) (Βενετία 18ος-19ος αἰ.) 165, 167, 175, 178, 193, 205, 206, 335, 360, 365, 398, 408, 416
Brockhaus H. 31, 140, 400, 406, 419, 427, 471, 473
Byron R. 344, 352

Γ., Ι. 206
Γαβαλών 533
Γαβριήλ ἀρχάγγελος 42, 45, 114, 115, 123, 148, 149, 150, 151, 152, 175, 189, 190, 191, 240, 322, 382, 459, 460, 461, 465, 491, 492, 495, 497, 499, 506, 520, 521, 551
Γαβριήλ ἱεροδιάκονος, χορηγός (1749) 168
Γαβριήλ ἱερομόναχος Βατοπεδινός, χορηγός (18ος αἰ.) 19, 157, 396, 415, 416, 419, 420, 460, 465, 482, 488, 544, 548
Γαβριήλ ἱερομόναχος, χορηγός (1868-1870) 49, 282, 334, 537, 544, 558
Γαβριήλ μοναχός 393
Γαβριήλ ὅσιος, Ἰβηρίτης 426, 427
Γαβριήλ ὁ Πατ(....) 521
Γαβριήλ ἐκ Σκοπέλου, ἱερομόναχος, χαράκτης 30, 79, 85, 148, 155, 163, 186, 198, 200, 224, 230, 260, 261, 289, 293
Γαβριήλ τοῦ Παπαϊωάννου ἱερομόναχος, χορηγός (1842) 201
Γάζα 533
Γαλακτίων 338, 345, 348, 349, 355
Γαλανάκης Κ., τυπογράφος (Κωνσταντινούπολη 19ος αἰ.) 182
Γαλατᾶς· βλ. Κωνσταντινούπολη
γαλατεῖον 435
γαλέρες 387, 393, 396, 398, 414
Γαλλία 21
γαλλικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 377
Γαρίδης Μίλτος 32, 201, 205, 215, 216, 220 258
γάτες· βλ. ζῶα
Γεδεών ὁ νέος, ἅγιος 201
Γεδεών προφήτης 409, 410, 507
Γεδεών Μανουήλ 31, 109, 147, 173, 178, 186, 293, 358, 393, 419, 454, 465, 486, 530, 549
Γεθσημανῆ 157, 159, 162, 532
Γενέσιον (καί Γέννηση) τῆς Θεοτόκου 62, 88, 146, 147, 148, 170, 388, 431, 437, 470, 473
Γενησαρέτ 532
Γεννάδιος ἱερομόναχος Σιναΐτης, χαράκτης (1810-1817) 28, 337, 338, 341, 355, 356, 360, 366, 367, 379, 475, 476, 544, 552
Γέννηση τῆς Θεοτόκου· βλ. Γενέσιον
Γέννηση τοῦ Χριστοῦ 49, 53, 81, 170, 303, 358, 434, 468, 553, 558
Γένοβα 20, 155, 160
Γένος 276, 429
Γεράσιμος ἀββᾶς 532
Γεράσιμος ἀρχιμανδρίτης, Χελανδαρινός (1755) 431
Γεράσιμος ἡγούμενος Μονῆς Παντελεήμονος (1836) 486
Γεράσιμος Ἰθακήσιος· βλ. Καραβίας Γεράσιμος
Γεράσιμος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 561
Γεράσιμος Ὑδραῖος, μοναχός (1829) 260
Γεράσιμος Φιλιππουπολίτης, ἱερομόναχος Σιναΐτης (1764) 365
Γερμανός ἀρχιμανδρίτης Ἁγίου Τάφου (1723) 531
Γερμανός διδάσκαλος Μονῆς Προδρόμου Ζινζίδερε 523
Γερμανός ἐπίσκοπος Χριστιανουπόλεως (1807) 551
Γερμανός μοναχός Σιναΐτης, χορηγός (1699) 363
Γερμανός προηγούμενος Μονῆς Σταυρονικήτα (1817) 476
γεωμετρική σφαίρα 367
Γεωργάνα (μητέρα τοῦ Χρ. Ζεφάρ) 271, 273
Γεωργία = Ἰβηρία 425
Γεωργιάδης Θ. 244, 500
γεωργικές ἀσχολίες, γεωργία 323
Γεώργιος ἅγιος 27, 37, 45, 46, 62, 88, 110, 124, 126, 130, 163, 175, 178, 202-213, 303, 305, 311, 315-317, 318, 335, 336, 388, 431, 434, 435, 456, 457, 458, 470, 471, 472, 473, 478, 479, 550, 576
Σκυριανός 124, 403, 412
Γεώργιος Ἰωαννίνων ἅγιος, νεομάρτυρας 29, 37, 42, 49, 76, 77, 97, 106, 108, 215-223, 312, 503
Γεώργιος ἄρχων (1643) 521
Γεώργιος (π. 1834) 571
Γεώργιος ζωγράφος, χαράκτης (1759) 183
Γεώργιος τοῦ Χατζηστόικου (1802) 457
Γεωργίου Δῆμος ἐκ Γούρας 544, 548
Γημαίρα Χαλδαίας 502
γίδια· βλ. ζῶα
Γιούρι 273
Γκαγκάδης Δημήτριος 540
Γκαγκάδης Σταμάτης 540, 541
Γκίνης Δ. Σ. 147, 377, 507
Γκορίτζα 292
Γλυκέριος 204, 412
Γλυκής Νικόλαος 147, 506, 507, 508
Γοβδελᾶς Δ. Π. 425, 426
γόητες 90
Γολγοθᾶς 69, 533, 545, 557, 558
Γολιάθ 533
Γορτυνία 518, 519
Γορτύνιος ποταμός 518, 519
Γόττλοπ Αὔγουστος Λίβε, τυπογράφος 425
Γοτούνης Μιχαήλ (1743) 269
Γόττβα λιθογραφεῖο (Ἀλεξάνδρεια 1856) 148, 151
Γουριανά Τζουμέρκων 168
Γραικοβλάχοι 575
Γραικοί 159, 536
Γραικοουνίτες 101
Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι 60
Γράμποβο 385, 460, 465, 482, 488
Γρεβενά 215
Γρηγόριος ἅγιος 107, 110, 130, 163, 329, 330, 331, 335, 336, 523
Γρηγόριος ἀρχιμανδρίτης Μονῆς Ἁγ. Παύλου (1833) 472
Γρηγόριος βασιλεύς 521· βλ. Πακουριανός Γρηγόριος
Γρηγόριος ὁ νέος, ἅγιος 480
Γρηγόριος Ε' πατριάρχης 260
Γρηγόριος ἱερομόναχος, χορηγός (1817) 115
χατζῆΓρηγόριος ἡγούμενος Μονῆς Νεοκάστρου (1868) 248
Γρηγόριος μητροπολίτης Μελενίκου 482

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Γρηγόριος μοναχός, χαράκτης (1839) 31
Γρηγόριος μοναχός, χορηγός (1832-1859) 30, 37, 42, 116, 218, 221, 302, 312, 336, 494
Γρηγόριος μοναχός Γρηγοριάτης, χορηγός (+1832) 126, 317
Γρηγόριος ὅσιος 384
Γρηγόριος Σιναΐτης ἅγιος 480
Γρηγόριος Σιναΐτης (1700) 383
Γρηγόριος ἀπό Συριάνων ἅγιος 480
Γρηγόριος σταμπαδόρος (1842) 150
Γρηγόριος ἐκ Τήνου, προηγούμενος Μονῆς Διονυσίου, χορηγός (1780) 439
Γρηγόριος ἐκ Τήνου ἱεροδιάκονος, χορηγός (1798) 471
Γριτσόπουλος Τ. 187
Γρύσπος· βλ. Λοβέρδος καί Γρύσπος
Γύρλα Τήνου 229, 287
Γῶγος Γ. 159

Carus Isa· βλ. Κάρους Ἴσα
Charaval λιθογράφος 155, 163
Chatzidakis M.· βλ. Χατζηδάκης Μ.
Claudon - Adhemar A. 23
Colombo Ignatio (καί Κολόμβος Ἰγνάτιος), χαράκτης 19, 28, 131, 132, 146, 147, 148, 149, 150, 185, 491, 492, 506
Comanducci A.M. 134, 147, 253
Costescu Eleonora 24, 26, 390
Cranach 21

Δαβίδ προφήτης 110, 112, 114, 116, 137, 224, 409, 410, 504, 506, 533
δαίμονες 86, 87, 93, 126, 172, 177, 195, 284, 291, 295, 297, 299, 404, 468, 481
δαιμονιζόμενοι 172, 177, 178, 179, 182, 269, 468, 501, 502
Δαλματία 241
Δαμασκηνός ἱεροδιάκονος Λαυριώτης, χαράκτης (Ἄθως 1873) 27, 403, 409
Δαμασκηνός Μιχαήλ 205, 360, 365
Δαμασκηνός Στουδίτης 461
Δαμασκός 532
Δαμιανός ἅγιος 82, 130, 303, 318, 322, 332· ὅσιος 485
Δαμιάτη 352
Δανιήλ ἱερομόναχος, βηματάρης Μονῆς Δοχειαρίου (1819) 462
Δανιήλ ἱερομόναχος, σκευοφύλακας Μονῆς Μεταμορφώσεως (1782) 514
Δανιήλ μοναχός, προσκυνητής (1836) 441
Δανιήλ μοναχός, χαράκτης· βλ. Δανιήλ τοῦ Χατζηπαγκρατίου
Δανιήλ μητροπολίτης Βεροίας 552
Δανιήλ προφήτης 86, 110, 409, 410, 507
Δανιήλ (τοῦ Χατζηπαγκρατίου) μοναχός, ἱερομόναχος, χαράκτης (1831-1870) 27, 29, 30, 49, 74, 76, 77, 86, 89, 118, 120, 122, 128, 137, 143, 144, 192, 195, 215, 216, 224, 227, 233, 237, 266, 268, 295, 323, 479, 501, 502, 544, 553
Δαπόντες Καισάριος 33, 416, 449
Δαυίδ· βλ. Δαβίδ
Δάφνη (Ἄθως) 449, 451, 486
Δέηση, τριμόρφι, τρίμορφο 45-50, 86, 87, 88, 94, 269, 336, 361, 393, 396, 502· μέ ἀρχαγγέλους καί ἁγίους 45-50
Δελβινιῶται 165
Δελιαλῆς Ν. 159, 213, 423, 454, 462, 571
Δεσκάτη 516
Δεσίπρης Δημήτριος 287
Δεσίπρης Φραγκῖσκος, χαράκτης 30, 224, 229, 286, 539, 541, 542, 543
Δέσποινα ἀπό Λινοτόπι (1763) 434
Δετζάνσκης Στέφανος κράλης, ἅγιος 332
Δευτέρα Παρουσία 37, 45, 62, 77, 86-93, 94
Δημαρᾶς Κ. Θ. 484
Δήμας Γεώργιος ἐκ Καστοριᾶς (1765) 544, 548
Δημήτριος ἅγιος 37, 44, 45, 46, 49, 62, 77, 110, 126, 130, 152, 163, 175, 178, 202, 224-231, 287, 303, 311, 315-317, 318, 335, 336, 414, 422, 431, 434, 435, 486
Δημήτριος (Βιέννη 1755) 123
Δημήτριος ἱερεύς (πατέρας τοῦ Χρ. Ζεφάρ) 271, 273
Δημήτριος ἀπό Λινοτόπι (1763) 434
Δημητσάνα 517, 518, 519
Δῆμκος ἀπό Σέρβια (1755) 431
Δημόπουλος Φίλ., χορηγός (1782) 124, 514
Δῆμος ἐκ Ναούσης πραγματευτής, χορηγός (1759) 377
Δησμᾶς 69· βλ. καί ληστής
διάβολος, διάβολοι 87, 90, 93, 193, 319, 326, 532· πβ. δράκοντες
Διαμαντόπουλος Δοσίθεος, ἀρχιμανδρίτης (1791) 517
Διαραβίας 61
Δίεττελ Φρ. Α.· βλ. Diettel
δίκαιοι 86, 87, 90, 91, 96, 98, 106· χορός τῶν δικαίων 94
δικαιοσύνης πλάστιγξ 86
δικέφαλος ἀετός 206, 550
Δίκη τοῦ Χριστοῦ 30, 58, 60-65
Διοκλητιανός 204, 262
Διονύσιος ἅγιος, Ἀρεοπαγίτης 162, 163, 441
Διονύσιος ἅγιος, νεομάρτυρας 529
Διονύσιος ἐν Ὀλύμπῳ ἅγιος 232
Διονύσιος ἱερομόναχος (Λεόπολη 1688) 17, 337, 338, 347, 348, 360, 363, 382
Διονύσιος μητροπολίτης Λάρισας, ὁ Φιλόσοφος 286
Διονύσιος μοναχός, σταμπαδόρος (1893) 529
Διονύσιος μοναχός, χαράκτης (Ἄθως 1870-1890) 27, 49, 111, 113, 255, 324, 325, 389, 402
Διονύσιος μοναχός Παντοκρατορινός, χορηγός (19ος αἰ.) 446
Διονύσιος ἱερομόναχος, Σιναΐτης (1725) 352, 373, 375, 376
Διονύσιος ἐκ Γημαίρας, χορηγός (1840) 502
Διονύσιος ἐκ Δημητριάδος, μοναχός Ἰβηρίτης, χορηγός (1838) 427
Διονύσιος ἐξ Ἰωαννίνων, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Διονύσιος ἀπό Κορυτσά, κτίτωρ Μονῆς Διονυσίου 439, 441
Διονύσιος ἐκ Φουρνᾶ 131, 173, 202· *Ἑρμηνεία* 179, 283, 295, 329
Διονύσιος Μάντουκας, μητροπολίτης Καστοριᾶς 244
Δοϊράνη 81
Δομέτιος ὅσιος 483
Δονᾶτος ἅγιος 210
Δόνος 210

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Δοσίθεος πατριάρχης Ἱεροσολύμων· βλ. Νοταρᾶς Δοσίθεος
Δούκας Ἰωάννης, χαράκτης 30, 58, 65
Δούναβης 159
Δουρούτης Ἀθανάσιος 105
Δουσάν Μιχαήλ 498
Δουσάν Στέφανος 430, 432, 499
δοχή (ἀποθήκη λαδιοῦ) 499
Δοχήνας 499
δρακοκτονία 202, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 212, 213, 224, 305, 336, 478, 550
δράκοντες 86, 90, 93, 210, 211, 261, 315, 317, 412, 468, 478, 479, 510, 512· μέγιστος Δράκων, πρωτοδράκων 87
Δράμα 259
Δρύστα 499
δώδεκα πηγές τῶν ὑδάτων 339, 346, 348, 352, 355
Δύση· βλ. Εὐρώπη δυτική· εἰκονογραφία· ἐπιδράσεις· παράδοση· πρότυπα· τεχνίτες· τεχνοτροπία
Δώριζας Γ. 229, 287

Dalleggio Eug. 147, 507
Davidov Dinko 16, 24, 82, 157, 168, 170, 173, 174, 175, 204, 244, 269, 270, 272, 273, 318, 431, 432, 435, 437, 438, 547
Da Vinci Leonardo 253
Delehaye H. 202
Didron M. 31, 398, 486
Diettel Fr.A. 19, 531, 534
Dijon 21
Djurić V.J. 432, 437
Duchartre P.L. 23
Dürer 21, 251

Ἑβδομήκοντα στελέχη τῶν φοινίκων 339, 346, 348, 352, 355
Ἑβραῖοι 57, 61, 63, 64, 87, 88, 90, 91, 258, 341, 343, 345, 346, 354, 532, 533· βλ. καί Ἰουδαῖοι
ἀρχιερεῖς 58, 61, 62
ἔγερση νεκρῶν· βλ. νεκροί
Ἔδεσσα ἀσιατική 51
ἐθνική συνείδηση 29
εἰδωλολάτρες 204
εἰδωλομανία 374
εἰκόνες
εὐσεβείας (images de piété) 21
λαϊκές 29
φορητές 15, 17, 27, 94, 109, 132, 168, 173, 177, 178, 184, 269, 270, 296, 338, 341, 343, 360, 363, 367, 392, 418, 435, 506
χάρτινες 17, 20, 23, 24, 26, 30, 32· δωρεάν διανομή 19
εἰκονογράφηση βιβλίων· βλ. βιβλία
εἰκονογραφία 461, 468, 473
εἰκονογραφία
δυτική 26· ὀρθόδοξη 24, 387· βλ. καί παράδοση
Εἰκονομαχία 293, 520
Εἰρήνη (1778) 565
Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία 530
Εἰς Ἅδου Κάθοδος τοῦ Χριστοῦ 69, 79, 81, 296, 549
Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου 62, 82, 146, 147, 148, 398, 430, 431, 434, 435
Ἐλαία 269
ἐλαιοτριβεῖα 358
ἐλαιῶνες 435, 451, 483, 499
Ἐλασσόνα 170, 202, 210
ἐλάφια· βλ. ζῶα
Ἐλβασάν 241, 244, 248, 499
ἐλεημοσύνες 16
Ἐλείμ· βλ. Ραϊθώ
Ἑλένη ἁγία 37, 42, 54, 69, 91, 94, 95, 118, 144, 163, 178, 296, 303-314, 318, 323, 335, 336, 454, 456, 526, 533
Ἑλένη βασίλισσα Σερβίας 498
Ἐλευθέριος ἅγιος 62, 232
Ἐλισάβετ 154, 170, 253, 429, 499
Ἐλισσαῖος προφήτης 233, 235, 236, 339, 346, 348, 410, 563
Ἐλισσαῖος ἀρχιμανδρίτης, Χιλανδαρινός (1800) 398
Ἐλισσαῖος ἀπό Ἰπέκιο, ἀρχιμανδρίτης 432
Ἑλλάδα 29, 30, 174, 200, 449
Ἕλληνες (= ἀρχαῖοι Ἕλληνες) 416
Ἑλληνικό (χωριό) 158
ἔμποροι· βλ. πλανόδιοι πωλητές· πραματευτές
ἐμποροπανηγύρεις 20, 258
Ἐνώχ 87
ἐξομολόγηση 87, 88, 90, 91, 560
ἐπιγραφές χαρακτικῶν 17, 26, 30, 31, 544· δίγλωσσες 29· βλ. καί βουλγαρικές· γαλλικές· ἰταλικές· καραμανλίδικες· λατινικές· ρωσικές· σερβικές· σλαβονικές· τουρκικές· βλ. καί κατάστιχα
ἐπιδημίες 200· βλ. καί πανούκλα, πανώλης
ἐπίορκοι 88, 91
ἐπιδράσεις δυτικές 15, 18, 27, 40, 62, 68, 69, 100, 101, 103, 115, 143, 157, 168, 173, 340, 365, 492
Ἐπισκοπή 269
ἐπίσκοποι 400
Ἐπιστήμη· πβ. Αἰκατερίνη ἁγία
Ἐπιστήμη ἁγία 338, 345, 348, 349, 355· βλ. καί Βουνό τῆς Ἐπιστήμης
ἐπιτάφιοι χρυσοκέντητοι 170
Ἐπιτάφιος Θρῆνος 71, 74, 81, 170, 536, 545, 547, 550, 551, 552, 553, 555, 557, 558, 560, 570
ἐπιτίμια 560
Ἐπιφάνιος ἡγούμενος Μονῆς Κωνσταμονίτου (1818) 489
Ἑπτάνησα, Ἰόνια νησιά 74, 124, 253, 258
Ἑπτάφωτος Λυχνία 251, 339, 344, 346, 348, 382, 383
ἐργαστήρια χαρακτικῆς 18, 25, 26
ἁγιορείτικα, Ἄθως 25, 26, 29, 179, 261, 300, 386, 387, 398, 443, 465, 478
Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου (Βράτσα) 25
Μονῆς Τρογιάν 25
Ἑρμούπολη 287
Ἐρύμανθος ποταμός 518, 519
Ἐστεβάν Ραφαήλ· βλ. Estevan R.
ἐσχατολογικές παραστάσεις 44
Εὔα 81, 86, 533, 576
Εὐαγγελίδης Τρύφων 103
Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου 21, 81, 147, 148-153, 170, 173, 175, 200, 303, 322, 388, 396, 414, 431, 434, 437, 460, 465, 466, 467, 478, 479, 502, 540
Εὐαγγελιστές 37, 86, 96, 98, 106, 107, 154, 545, 550, 551, 552, 553, 557, 560, 568
Εὐγένιος Δ' πάπας Ρώμης 262

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Εὐδοκία βασίλισσα 483
Εὐθύμιος ἅγιος 525
Εὐθύμιος ἱεροδιάκονος, ἱερομόναχος, χαράκτης (Ἄθως 1856-1859) 27, 100, 107, 108, 215, 221, 258, 398, 400, 439, 442
Εὐθύμιος κτίτωρ Μονῆς Δοχειαρίου 459, 461
Εὐθύμιος μοναχός Παντοκρατορινός, χορηγός (19ος αἰ.) 446
Εὐθύμιος μοναχός, Φιλοθεΐτης (1841) 466
Εὐθύμιος ὅσιος 483
Εὐθύμιος προηγούμενος Μονῆς Ζωγράφου (1802) 457
Εὐλόγιος ἡγούμενος Μονῆς Διονυσίου (1858) 442
Εὐλόγιος μοναχός (1817) 476
Εὐμορφόπουλος Μ. (1819) 132
Εὐνίκη 210
Εὔνοικος 327
Εὐρώπη 15· Ἀνατολική 26· Δυτική 18, 20, 23, 351· Κεντρική 18, 25, 416·
εὐσεβοφρονοῦντες 398, 400
Εὐστάθιος (1759) 502
Εὐστάθιος ἅγιος 37, 315, 317
Εὐστρατιάδης Σωφρόνιος 205
Εὐστράτιος Σμυρναῖος, ἀρχιτέκτων· βλ. Καλλονάρος Εὐστράτιος
Εὐφροσύνη ἡ ἁγία κόρη 509, 510
Ἔφεσος 250, 251, 262
Ἐφήμοβ Ν. τυπολιθογράφος 428
Ἐφραίμ πατριάρχης Ἱεροσολύμων 552
Ἔχερις 61

Eneman Michael 345
Épinal, images d' 21
Estevan Raphael, χαράκτης 252, 253

Fontana Io. B. 341
Forli 21

Galavaris G. 341, 344, 347
Gren E. 346
Grifiths A. 21

Ζαβίρας Γ. 168
Ζάκυνθος 147, 185, 276
Ζακχαῖος 532
Ζαρίμπας Δημήτριος Ι. 142
Ζάτουνα 518, 519
Ζαχαρίας ἀρχιερεύς 147
Ζαχαρίας (σύζυγος Ἐλισάβετ) 253, 429, 499
Ζαχαρίας ἱερομόναχος (1829) 258
Ζαχαρίας προφήτης 410, 507, 533
Ζαχαρίου Γαβριήλ, χορηγός (1801) 519
Ζαχούλη 510
Ζδραῦκος (=Σδράκος) Ἰωάννης 170
Ζερβοῦ λιθογραφεῖο (Κέρκυρα 1861) 168
Ζεφάρ Χριστόφορος (καί Ζεφάροβιτς Χρ.), (Βιέννη, 1741-1752) 19, 24, 69, 79, 81, 82, 103, 165, 168, 170, 172, 173, 174, 175, 178, 241, 242, 244, 245, 248, 269, 271, 272, 273, 318, 416, 431, 525, 534, 544, 545, 547, 549
Ζῆκος ζωγράφος 215
ζητεῖες 16, 337, 385
Ζιγαρᾶς ἐξ Ἰωαννίνων 480
Ζινζίδερε 523, 524
Ζίχνα 259
Ζουλιάνης Ἰωάννης-Ἀντώνιος· βλ. Zuliani Giannantonio
ζῶα 108, 266, 268, 329, 441, 523
ἀγελάδες 523
αἶγες 266
ἄλογα 108, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 224, 225, 227, 228, 229, 231, 233, 262, 264, 266, 269, 338, 343, 412, 422, 478, 479, 499, 529· βλ. καί ἅγιοι στρατιωτικοί· καβαλάρηδες
ἀρκοῦδες 269
βόδια 108, 204, 266, 329, 499, 523
γάτες 269
γίδια 499
ἐλάφια 350, 351, 371
ἡμίονοι 266
ἵπποι 266
καμῆλες 266, 338, 343, 345, 347, 524, 525, 531
κατσίκες 108, 266, 290
λιοντάρια 90, 237, 238, 264, 331, 374
μοσχάρια 266
μουλάρια 457
πρόβατα 266, 363, 379
σκύλοι 90
χοῖροι 90, 266
ζωγραφική
ἐκκλησιαστική 15
βλ. καί ἁγιογραφία· εἰκόνες
ζωγράφοι 21
Ζωή αὐτοκράτειρα Βυζαντίου 172
Ζώης Λεωνίδας 62
Ζώνη ἁγία· βλ. Ἁγία Ζώνη
Ζωοδόχος Πηγή 34, 62, 71, 81, 91, 172-182

Ἠλίας, Ἠλιού προφήτης 42, 54, 55, 56, 77, 87, 233-236, 339, 346, 348, 349, 352, 354, 360, 361, 410, 443, 444, 445, 446, 448, 518, 533, 563
Ἠλιού Φίλιππος 16, 561, 563, 565, 567, 568, 570, 571, 572, 573
ἡμίονοι· βλ. ζῶα
ἡμισέληνος 393
Ἤπειρος 18, 56, 81, 210, 258
Ἡράκλειο Κρήτης 262
Ἡρώδης 253, 429
Ἡσαΐας ἀρχιμανδρίτης (μονή Κοβίν 1761) 157
Ἡσαΐας ἀρχιμανδρίτης, χορηγός (1818) 438
Ἡσαΐας ἀσκητής (Μονή Κύκκου) 506
Ἡσαΐας Πελοποννήσιος, Σιναΐτης (1804) 354
Ἡσαΐας προφήτης 110, 409, 410, 504, 506, 532

Hedouin E. 398
Hind A. 21
Hogarth D. E. 521
Hyatt Mayor A. 21, 424

Θαβώρ ὄρος 55, 56, 443, 444, 446, 533
Θαδδαῖος ἀπόστολος 518

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

θαλάσσια κήτη· βλ. κήτη
θάνατος 251, 319
θαῦμα τῆς Παναγίας καί Ἅγιος Ἀθανάσιος 398, 403, 408, 409
θαύματα 172, 173, 175, 178, 179, 210, 248, 276, 289, 290, 389, 390, 403, 426, 445, 449, 459, 461, 463, 481, 489, 501, 503, 504, 506, 509, 510, 511, 512, 513, 520, 522, 539
Θεοδόσιος ἅγιος 532
Θεοδόσιος Α' αὐτοκράτωρ 414, 416, 418, 422
Θεοδόσιος ὁ μικρός, αὐτοκράτωρ 482, 483, 484, 485
Θεοδόσιος ἱερομόναχος, Ξηροποταμινός (1814) 454
Θεοδόσιος ἱερομόναχος, πρωτοσύγκελος, Σιναΐτης (1788) 358
Θεοδόσιος προηγούμενος Μονῆς Δοχειαρίου (1819) 462
Θεοδόσιος ἀπό Κορυτσά, ἡγούμενος Μονῆς Φιλοθέου 439
Θεοδόσιος Ρῶσος, μοναχός, χαράκτης (Ἄθως; 1807-1814) 27, 28, 51, 118, 119, 192, 193, 426, 445
Θεοδόσιος τοῦ Μάρκου (Νάξος 1811) 232
Θεοδοσίου Αἰκατερίνη 419
Θεοδώρα αὐτοκράτειρα 358
Θεόδωρος ἅγιος 37, 81, 315, 317, 318
Θεόδωρος ὁ Τήρων ἅγιος 318
Θεόδωρος ἱδρυτής Μονῆς Μεγάλου Σπηλαίου 509
Θεόδωρος μοναχός Δοχειαρίτης 461
Θεόδωρος ἀπό Λινοτόπι (1763) 434
Θεός 251, 295, 305, 360, 365, 493
  Ἄναρχος Πατήρ 137, 157, 159, 547, 551
Θεός Πατήρ 77, 78, 105, 108, 143, 150, 151, 154, 335, 354, 365, 492, 552
  Πατήρ ἔνθρονος 157
  ὀφθαλμός τοῦ Κυρίου 79, 90, 146, 274, 408, 488, 543
  χέρι τοῦ Θεοῦ 100, 208, 212, 224, 225, 227, 228, 229, 235, 264, 266, 295, 297, 361
Θεοτοκᾶ Ναυσικά 225
Θεοτοκόπουλος Δομίνικος 338, 347
Θεοτόκος· βλ. Παναγία
Θεοφάνεια 82
Θεοφάνης (Βατοπεδινός;) 415
Θεοφάνης ἐπίσκοπος Μολδαβίας, ἡγούμενος Μονῆς Δοχειαρίου 461
Θεοφάνης ὁ Κρής 360
Θεοφανώ ἁγία 529
Θεόφιλος αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 425, 471
Θεοφύλακτος μοναχός, χαράκτης (Ἄθως, 1818-1834) 27, 28, 122, 126, 284, 286, 480, 481
Θεοχάρη Μαρία 82, 168, 170, 175, 244, 270, 272, 318, 476, 545, 552, 553, 557, 558
Θεοχάρης ἀπό Σέρβια (1755) 431
Θεοχάρης Σίλβεστρος, ζωγράφος 367
Θεσσαλία 200, 224, 282, 396
Θεσσαλονίκη 81, 170, 224, 225, 227, 228, 230, 262, 315, 317, 416, 529
Θεωνᾶς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ἅγιος 483, 529
Θηβαΐδα 319
Θράκη 18
Θρόνος τῆς Ἑτοιμασίας 86, 87, 95
Θυάτειρα 251
θυρεός 550
Θωμαή ἁγία 334
Θωμαΐς 515
Θωμᾶς ἀπόστολος 37, 40, 43, 155, 157, 158, 159, 163, 335, 422, 423, 518, 532
Θωμᾶς ναύκληρος 503

Ἰακώβ πατριάρχης-προφήτης 87, 96, 106, 346, 409, 410, 507, 532, 533
Ἰάκωβος ἀπόστολος, ἅγιος 40, 43, 55, 56, 157, 335, 443, 444, 446, 518, 558, 560, 563, 565, 567, 570
Ἰάκωβος ὁ γέρων, νεομάρτυρας 529
Ἰάκωβος ἱεροδιάκονος, νεομάρτυρας 529
Ἰάκωβος ἡγούμενος Μονῆς Κωνσταμονίτου 489
Ἰάκωβος ὅσιος 483, 485
Ἰάκωβος Ἄνδριος, προηγούμενος Μονῆς Κουτλουμουσίου (1758) 444
Ἰατρόπουλος Δανιήλ, χορηγός (1702) 109
Ἰβάν Φεντόροφ 23
Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, ἅγιος 77, 91, 237, 238, 331, 335, 483
Ἰγνάτιος ἀσκητής 520
Ἰγνάτιος ἐπίσκοπος Μηθύμνης, ἅγιος 240
Ἰγνάτιος Λέσβιος-Μυτιληναῖος ἱερομόναχος, χαράκτης (Ἄθως 1841-1853) 27, 110, 111, 112, 315, 317, 333, 544, 553, 555
Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος 21, 30, 37, 66-68, 108
Ἰεζεκιήλ προφήτης 409, 507
Ἰεζεκιήλ μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος 286
ἱεράρχες, χορός τῶν ἱεραρχῶν 86, 87, 163, 173, 175, 178, 179, 182, 484, 577
Ἱερεμίας προφήτης 410, 507
Ἰεριχώ 532
Ἱεροβοάμ 87
Ἱερόθεος ἅγιος 157, 162, 163
Ἱερόθεος Σκοπελίτης, μοναχός (1759) 449, 450, 451, 453
Ἱεροσόλυμα, Ἱερουσαλήμ 23, 33, 61, 63, 69, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 184, 305, 423, 456, 489, 525, 531-535, 545, 550, 552, 555, 559, 561, 565, 567, 568, 570, 571, 572, 573
  Βασιλική Ἰουστινιανοῦ 338, 367, 371, 374
  Ναός Ἁγίου Γεωργίου 356
  Ναός τῆς Ἀναστάσεως 531, 534, 535
  Ναός Ζωοδόχου Πηγῆς 358
  Ναός τοῦ Σολομῶντος 532
  Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων 558, 560, 561, 563, 565, 567, 568, 570, 571, 573
  πατριάρχες Ἱεροσολύμων 532, 563
  Τεῖχος 560, 567· βλ. καί Προσκυνητάρια
Ἱερουσαλήμ οὐράνιος 154
Ἰεσσαί προφήτης 132, 140, 179· βλ. καί Ρίζα τοῦ Ἰεσσαί
Ἰεφωνίας 155, 157, 159, 160, 162, 163, 170, 187
Ἰησοῦς· βλ. Χριστός
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 533
Ἰθάκη 62
Ἰλαρίων 274
Ἰλαρίων ἁγιορείτης, χορηγός (1847) 524
Ἰλαρίων Κρής Σιναΐτης 28, 354, 355, 356, 358, 379
Ἰλλυρία 81, 248
Ἰλλυρικορουσιανοί 244
Ἰνγλέσης Κωνσταντῖνος, χαράκτης (Κωνσταντινούπολη 1844) 523, 524
Ἰνδεσού 524

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ἰνδίες 422
Ἰοθώρ 338, 360
Ἰόππη (Γιάφα) 533
Ἰορδάνης ποταμός 53, 54, 233, 235, 236, 253, 255, 429, 531
Ἰορδανίτης Μ. Μ. 67, 507
Ἰουδαῖοι 61, 489· βλ. καί Ἑβραῖοι
Ἰούδας 71, 87, 532
Ἰουλία συγκλητική 489
Ἰουλιανός ὁ Παραβάτης 87, 327, 416, 489
Ἰουστινιανός 172, 293, 339, 349, 354, 358, 371, 458, 561
Ἰουστινιανοῦ βασιλική· βλ. Ἱεροσόλυμα
Ἰουστίνος ἱερομόναχος Σιμωνοπετρίτης 26, 44, 493, 495, 496, 497
ἵπποι· βλ. ζῶα
ἱπποστάσια 513
Ἰσαάκ 87, 96, 106, 346, 533
Ἰσαυρία 520
Ἴσγκ Ἰωσήφ, χαράκτης (Βιέννη 1822) 575
Ἰσιδώρου Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Ἰσιδώρου Πέντω Κρουσοβίτης· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Ἰσμαήλ ἅγιος 327
ἱστιοφόρα 177, 409, 426, 439, 464, 466, 468, 471, 473, 476, 481, 527, 528, 578, 579
Ἰταλία 16, 21, 100, 105, 253, 489
ἰταλικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 439
ἰχνογραφία 542
ἰχνογραφίες 396, 412, 445, 450, 517, 521, 523
Ἰωακείμ 146, 147, 154, 473, 532
Ἰωακείμ ἅγιος 140
Ἰωακείμ ἐπίσκοπος Οὐζίτσης (1776) 549
Ἰωακείμ ἱερομόναχος, ἡγούμενος Μονῆς Χρυσορροϊατίσσης (1801) 519, 520
Ἰωακείμ μητροπολίτης Ζιχνῶν (1258-1333) 499
Ἰωακείμ Γ' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 187
Ἰωακείμ πατριάρχης Μόσχας (1674) 23
Ἰωακείμ σκευοφύλακας Μονῆς Γρηγορίου 480
Ἰωακείμ ἀπό Βουλγαρία, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Ἰωακείμ Κρής ἱερομόναχος, Σιναΐτης (1755) 377
Ἰωακείμ Κρής, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Ἰωάννης ἅγιος, κτίτωρ Νέας Μονῆς Χίου 326
Ἰωάννης ἀπόστολος, εὐαγγελιστής 37, 40, 43, 45, 46, 49, 55, 56, 69, 71, 72, 73, 76, 83, 94, 96, 157, 163, 300, 434, 443, 444, 446, 508, 533, 545, 547, 550, 553, 555, 557, 558
Ἰωάννης Β' ἡγεμών Ἠπείρου 515
Ἰωάννης κτίτωρ Μονῆς Προδρόμου Σερρῶν 498
Ἰωάννης μοναχός, χορηγός (1817-1819) 45, 305
Ἰωάννης Σιναΐτης (1700) 384
Ἰωάννης χαράκτης· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κ.
Ἰωάννης ἐξ Ἀχρίδος, ἱδρυτής Μονῆς Ζωγράφου 456
Ἰωάννης ὁ Κύπριος, ζωγράφος 205
Ἰωάννης Λέσβιος - Μυτιληναῖος· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κωνσταντίνου
Ἰωάννης Μακριτζότης, χορηγός 115
Ἰωάννης (Ἀναστασιάδης) μητροπολίτης Καισαρείας 524
Ἰωάννης Βλαδίμηρος 241-249
Ἰωάννης Δαμασκηνός 430, 434, 437
Ἰωάννης Θεολόγος, ἅγιος 123, 187, 249-251, 335, 518, 536
Ἰωάννης ἱερομόναχος, χορηγός (1868) 49, 145
Ἰωάννης τοῦ Ἰορδάνου (1819) 480
Ἰωάννης τῆς Κλίμακος 337, 348, 360, 361, 382, 383
Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος 17, 45, 50, 53, 54, 62, 81, 86, 94, 95, 100, 108, 113, 123, 154, 252-255, 269, 276, 321, 336, 389, 392, 393, 425, 429, 434, 435, 439, 441, 442, 476, 498, 499, 523, 533, 576
Ἰωάννης Σάμος· βλ. Σάμος Ἰωάννης
Ἰωάννης τῆς Ρίλας, ἅγιος 25, 44, 126, 522
Ἰωάννης ὁ Ρῶσσος, ἅγιος 256
Ἰωάννης Χρυσόστομος 82, 107, 110, 130, 163, 329, 330, 331, 335, 336, 439, 523, 526
Ἰωαννίκιος ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου 520, 521
Ἰωαννίκιος ἐπίσκοπος Σερρῶν 499
Ἰωαννίκιος Σιναΐτης (1759) 377
Ἰωαννίκιος Λάσκαρις ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ 18, 337, 343, 344, 347, 351, 368, 373, 559, 560, 561, 563, 564, 565
Ἰωάννινα 20, 158, 168, 215, 419, 515· Ἀρχιμανδρεῖο 20· Ναός Ἁγ. Ἀθανασίου 20· βλ. καί Γεώργιος Ἰωαννίνων ἅγιος
Ἰωαννίτζης τσάρος Βουλγαρίας· βλ. Σκυλογιάννης
Ἰωάννου Βρέτας Μοσχοπολίτης (1779) 437
Ἰωάσαφ ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν (1742) 244, 561
Ἰωάσαφ ἱερομόναχος, χορηγός (1851-1890) 30, 37, 48, 49, 53, 83, 113, 141, 222, 227, 324, 325, 536, 544, 557
Ἰωάσαφ κτίτωρ Μετεώρων (=Παλαιολόγος Ἰωάννης Δούκας) 515
Ἰωάσαφ ὅσιος 468
Ἰώβ 532
Ἰωσαφάτ 61
Ἰωσαφάτ· κοιλάδα τοῦ — 532
Ἰωσήφ 53, 69, 154, 468, 473
Ἰωσήφ ἅγιος, κτίτωρ Νέας Μονῆς Χίου 326
Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθείας 61, 545, 547, 550, 551, 553, 557, 558
Ἰωσήφ Β' αὐτοκράτωρ Αὐστρίας 205
Ἰωσήφ μοναχός, χορηγός (1847-1848) 300, 332
Ἰωσήφ Ὑμνογράφος 131
Ἰωχάμ 61

Indulgentiae 21· βλ. καί συγχωροχάρτια
Irmscher J. 31

Jovanović M. 170
Jobasobuth A. (Βιέννη 1853) 213

Κ., Π. 380
Κ. Παναγιώτης· βλ. Κωνσταντίνου Παναγιώτης
καβαλάρηδες 93, 262, 398, 400, 422, 432, 467, 502, 513, 524, 577
Καγιόλ Ε., λιθογράφος (Κωνσταντινούπολη 1848) 380, 508
Καγιόλ Κ., λιθογράφος (Κωνσταντινούπολη 1856) 380
Καζακία 560, 562, 563
καθολικισμός, καθολικοί 24· καθολική προπαγάνδα (Ρωσία) 23· βλ. καί λατίνοι· ρωμαιοκαθολικοί· φράγκοι
Καϊάφας 61, 62, 63, 87
Κάϊν 534

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Καΐρης Θεόφιλος 132
Κάϊρο 340, 341, 346, 348, 352, 355
Καισάρεια 523, 524
Καισάρεια Παλαιστίνης 533
Καλαμένιος Δημήτριος (1782) 20
Καλάβρυτα 509, 510, 512
Καλαμπάκα 515, 516, 517
Καλαρρύτες 106, 219
Καλδῆς 'Ιωάννης Κωνσταντίνου (καί 'Ιωάννης Λέσβιος· Κων. 'Ιωάννης· Κωνσταντίνου 'Ιωάννης) χαράκτης (1858-1878) 45, 48, 49, 53, 131, 141, 143, 145, 197, 198, 199, 215, 222, 240, 266, 271, 282, 300, 302, 334, 389, 401, 445, 448, 467, 468, 470, 535, 536, 537, 544, 557
Καλδῆς Κωνσταντῖνος Π. (καί Παναγιώτου Κωνσταντῖνος) 27, 29, 30, 42, 240, 470, 575, 578
Καλέργιος 'Αν. (1827) 540, 541
Καλλέργη οἰκογένεια 253
Καλλιάκης 'Ιωάννης 393
Καλλιάκης Νικόλαος 393
Καλλιγᾶς Μαρίνος 34, 542
Καλλιμάχηδες 486
Καλλιμάχης Σκαρλάτος 486
Καλλίνικος Ε' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 486, 535
Καλλίνικος μοναχός, χορηγός (1815) 329
Καλλίνικος μητροπολίτης Μυτιλήνης (1848) 555
Καλλίνικος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1688) 563
Καλλίνικος Μυτιληναῖος, χαράκτης (1829) 258
Καλλίνικος Χῖος, χορηγός (1807) 119, 193
Καλλίνικος Κ. 545
Κάλλιστος Ξανθόπουλος Νικηφόρος 172, 173, 178, 384
Καλλονάρος 'Εμμανουήλ 540
Καλλονάρος Εὐστράτιος (καί Εὐστράτιος Σμυρναῖος) ἀρχιτέκτων 540, 541, 543
Καλογιάννης· βλ. Σκυλογιάννης
Καλοκύρης Κ. 132, 143, 360
Καμαριώτης Ματθαῖος· βλ. Ματθαῖος Κρής
Καλοτά 56
Καμηλάρι Μυρτώ Ρ. 506, 550, 553
καμῆλες· βλ. ζῶα
Καμπανίας ἀρχιερεύς 552
Κανᾶ γάμος 170
κανόνια, κανονοστάσια 393, 446, 513
Καντακουζηνός 'Ιωάννης αὐτοκράτωρ 422, 510, 512
Καντακουζηνός Σερμπάν 476
Καντουριᾶς Κωνσταντῖνος Συμαῖος, ἰχνογράφος (1860) 527
Καπόσιτα 'Αθανάσιος ἀπό Γράμποβο, χαράκτης (Βιέννη; 1752) 337, 382, 385
καποτάδες 419
Καππαδοκία 203, 523, 525, 530
καραβάνια 531
καράβια 126, 129, 163, 177, 280, 298, 340, 345, 351, 358, 387, 388, 393, 395, 402, 412, 414, 418, 450, 460, 482, 527
Καραβίας Γεράσιμος (καί Γεράσιμος 'Ιθακήσιος) (Κωνσταντινούπολη 1807-1818) 28, 62, 86, 87, 89, 202, 210, 232, 233, 329, 337, 367, 379, 509, 512
Καραβίας Παρθένιος (καί Παρθένιος 'Ιθακήσιος) (Κωνσταντινούπολη 1805-1813) 28, 58, 60, 62, 65, 86, 87, 89, 122, 124, 146, 147, 148, 172, 177, 178, 202, 210, 224, 225, 232, 233, 255, 271, 277, 289, 291, 329, 337, 367, 379, 509, 512, 544, 551
Καραγιάννης Γεώργιος (1802) 205
Καραγιάννης (Καραϊωάννης) Νικόλαος (1725) 373, 374
Καραθανάσης Α. Ε. 534
Καρακατσάνη 'Αγάπη 74, 94, 109, 205, 367, 476
καραμανλίδικα 132, 135, 561
καραμανλίδικες ἐπιγραφές χαρακτικῶν 132, 135
Καραμηνᾶς 'Ιωάννης 151
Καραστάνωφ 'Αναστάσης 25
Καραστάνωφ Νικόλαος 25
Καραστάνωφ οἰκογένεια 25
Κάρλοβιτς 24
Κάρολος ΣΤ' Αὐστρίας 205
Κάρολος ΙΒ' βασιλέας Σουηδίας 345
Κάρους "Ισα (Carus Isa) (Ρώμη 1784) 154
Καρτσιώτη Καλομοίρα 419
Καρτσιώτης Δημήτριος 419, 422
Καρτσιώτης Νικόλαος 419
Καρτσιώτης Πολύκαρπος 419, 422
Καρτσιώτης Προκόπιος 419
Καρυά 'Ολύμπου 170
Καρυές ("Αθως) 25, 26, 31, 44, 52, 132, 135, 300, 387, 390, 414, 449, 451, 460, 465, 470, 472, 473, 486, 491, 522, 529· βλ. καί Πρωτᾶτο
Κασπία 526
Κασταμονή Μικρᾶς 'Ασίας 488
Κασταμονίτης 488
Καστανιά 501
Καστράκι 516, 517
Κατακουζηνός· βλ. Καντακουζηνός
καταλαλία, κατάλαλοι 90
Καταλανοί 488
Καταλάνος Φρ. 85
κατάστιχο 18, 345
Κατζαΐτης "Αγγελος 'Αλ. 253
Κατζίγερας 'Ιωάννης Πελοποννήσιος, χορηγός (1780) 510
Κατζορανός Μελέτιος (καί Καστσορανός Μελέτιος) ἀρχιμανδρίτης, χορηγός (1844) 448
Κατσαρός Σ. 165
κατσίκες· βλ. ζῶα
Κατσιαρδῆ-Hering "Ολγα 103, 106
Καφᾶ Κριμαίας 187, 502
κδ' οἶκοι τῆς Θεοτόκου 131, 132, 135, 137, 140, 141, 327
Κεκσκεμέτ 170, 271, 273
κεντητική 82
Κέρκυρα, Κορφοί 20, 79, 80, 165, 167, 168, 289, 290, 291· 'Αδελφάτο τῶν Στεριωτῶν ἐν Κερκύρᾳ 165, 167· 'Αδελφότης τῶν ἐκ τῆς 'Ηπείρου καί ἄλλοθεν μετοικούντων καί παρεπιδημούντων ἐν Κερκύρᾳ 168
Κεστάς 69
Κεφαλληνιάδης Ν. 209
Κεφαλλονιά 253
κῆποι 446, 471, 499
κήτη θαλάσσια 350, 351, 387, 388, 393, 396, 398, 460, 466
Κιβωτός τῆς Διαθήκης 339, 383
Κίεβο 16, 23, 388, 406, 484, 560
Κιουτάχεια 262
Κίσσας Σ.· βλ. Kissas S.

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Κλεόμβροτος Ἰάκωβος 548, 549, 552, 553, 555, 557, 558, 559
κλέπται 87, 88, 90, 91
Κλήμης μοναχός Ἰβηρίτης, χορηγός (1814) 51, 119, 426
Κλίνκωφ οἰκογένεια 26
Κλινοβός 516
Κοζάνη 123, 168
Κοιλάς τοῦ Κλαυθμῶνος 534· βλ. καί Πύρινος Ποταμός
Κοίμηση τῆς Θεοτόκου 17, 55, 62, 69, 81, 146, 152, 155, 157, 164, 170, 187, 431, 434, 518
κοινότητες διασπορᾶς 15, 20
Κόκκορας Ἀχ., λιθογράφος (Πειραιάς 19ος αἰ.) 517
Κόκκου Ἀγγελική 287, 542
κόλαση 86, 87, 88, 90, 93, 94
Κολικόντασι (χωριό) 258
κολλυβάδες 132
Κολόμβος Ἰγνάτιος· βλ. Colombo Ignatio
Κομνηνοί 501, 502, 503
Κομνηνός Μυτιληναῖος ἀρχιτέκτων 535, 536
Κομνηνός Ἀλέξιος αὐτοκράτωρ 439, 444, 503, 504, 506, 521
Κομνηνός Ἀνδρόνικος αὐτοκράτωρ 503
Κομνηνός Ἰωάννης 386, 390
Κομνηνός Μανουήλ αὐτοκράτωρ 418, 503
κομποσκοίνι 201, 283, 466
Κονιάρης (1764) 20
Κόπτες 262
κοράκια 233, 236, 446, 448
Κόρινθος 510
Κορνάρος Ἰωάννης Κρής, ζωγράφος, χαράκτης (1801) 28, 519, 520, 521
Κορνέσιος Γεώργιος 520
Κορνήλιος χαράκτης (1665) 337, 360, 361
Κορραδίνη λιθογράφος· βλ. Βαρότσι καί Κορραδίνη
Κορυτσά 499
Κορφοί· βλ. Κέρκυρα
Κοσμᾶς ἅγιος 82, 130, 303, 318, 322, 332
Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός 257-258
Κοσμᾶς μοναχός Νεοσκητιώτης, χορηγός (1868) 248
Κοσμᾶς ὁ ποιητής 491
κόσμος 93
Κότιτζα χωριό 510
Κουβούκλιον Ἁγίου Τάφου 49, 157, 533, 535-538, 545· βλ. καί Χριστοῦ Τάφος
Κουμαριανοῦ Αἰκατερίνη 31
κουρσάροι 412, 418, 448, 449· βλ. καί πειρατές
Κούρτ πασάς 258
Κούρτοβηκ Χρῆστος, χορηγός (1764) 435
Κουσέλτζι 516
Κουτλουμούς 443
Κρήτη 62, 192, 341, 368, 418, 520· Κρητικοί ζωγράφοι 338, 520
Κριεζῆς Ἀνδρέας, χαράκτης (1859) 30, 539, 542
Κριμαία 187, 502
κρινολίνα 93, 526
κροκόδειλοι 350, 351
Κρούσοβο 25, 43, 44, 522
Κτενᾶς Χ. 44, 106
Κτιτορικόν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου 30, 509, 513, 514
Κυδωνίες 132, 448
Κυπριανός ἀρχιμανδρίτης Κύπρου (1778) 504
Κυπριανός ἐπίσκοπος Ἀφρικῆς 224, 225, 227, 229, 231
Κύπρος 289, 504-508, 519, 520
Κυριαζῆς (1859) 259
Κυριακή ἁγία 108, 258, 259, 318, 331
Κυριάκου Ἰωάννης ἐκ Κοζάνης, χορηγός (1755) 123
κυριλλικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν· βλ. σλαβονικές
κυριλλικό ἀλφάβητο 323, 324
Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ἅγιος 123, 335
Κύριλλος μοναχός, χαράκτης (Ἄθως 1834-1862) 27, 29, 30, 37, 67, 69, 74, 79, 83, 86, 90, 93, 94, 96, 110, 111, 112, 113, 202, 212, 215, 218, 220, 224, 228, 255, 295, 298, 300, 301, 302, 303, 311, 315, 317, 321, 332, 463, 491, 497, 524, 525
Κύριλλος χορηγός (18ος αἰ.) 317
Κύριλλος χορηγός (1811) 193
Κύριλλος χορηγός (1831 ἑξ.) 77, 233, 317
Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Κύριλλος Θεσσαλονικεύς, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Κύριλλος πατριάρχης Ἱεροσολύμων (1857, 1866) 559, 573
Κύριλλος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1813-1817) 559, 570
Κύριλλος ἐκ Ραιδεστοῦ, ἱερομόναχος 44
Κύριλλος Σιάρις· βλ. Σιάρις Κύριλλος
Κύριλλος σκευοφύλαξ Μονῆς Δοχειαρίου (1779) 460
Κύριλλος καί Μεθόδιος 29, 49, 77, 113, 269, 323, 324, 325, 529
Κων. Ἰωάννης· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κ.
Κωνσταντῖνος 271
Κωνσταντῖνος ἅγιος/μέγας 37, 42, 54, 69, 91, 94, 95, 118, 144, 163, 178, 296, 303-314, 318, 323, 335, 336, 416, 422, 456, 488, 489, 526
Κωνσταντῖνος ἀρχιμανδρίτης (Μοσχόπολη 1743) 269, 270
Κωνσταντῖνος ἐφημέριος Νεοκάστρου (1742) 244
Κωνσταντῖνος Ἀκαρνάν μοναχός (Δοχειαρίτης;) 480
Κωνσταντῖνος Μοσχοπολίτης, παπάς 81
Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος, νεομάρτυρας 30, 66, 152, 260, 261
Κωνσταντῖνος Κοπρώνυμος 87
Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος 172, 449, 451
Κωνσταντίνου Ἰωάννης· βλ. Καλδῆς Ἰωάννης Κ.
Κωνσταντίνου Παναγιώτης (καί Κ. Παναγιώτης) Λέσβιος, χαράκτης (Ἄθως; 1851-1859) 27, 29, 42, 83, 215, 221, 233, 236, 240, 303, 312
Κωνσταντινούπολη 17, 19, 20, 28, 33, 58, 60, 62, 65, 69, 71, 86, 122, 124, 146, 147, 148, 172, 173, 177, 179, 180, 182, 186, 187, 210, 224, 231, 240, 252, 255, 260, 271, 277, 287, 291, 293, 303, 314, 329, 337, 338, 354, 355, 356, 360, 366, 377, 379, 380, 386, 414, 422, 423, 449, 475, 476, 482, 485, 489, 491, 504, 506, 508, 509, 512, 520, 523, 530, 544, 550, 551, 552, 559, 561, 568, 570, 571, 575, 577, 579
  Ἁγία Σοφία 177
  Γαλατᾶς 172, 187, 579· Ναός Ἁγίου Ἰωάννη Χίων 173
  Γιαλῆ Κιόσκ 577
  Ἐκκλησία Βλαχερνῶν 186
  Θεραπειά 173
  Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή 187
  Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς 172
  Νοσοκομεῖο 172

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, οἰκουμενικό 33, 233, 560
Πατριαρχικό Τυπογραφεῖο 570
Πέραν 314
Σιναϊτικό μετόχι 28, 340, 354, 355, 356, 358, 379, 476, 552
Σταυροδρόμι 147, 172, 314
Στήλη τοῦ Κωνσταντίνου 177
Ταταῦλα 58
Βλ. καί Παναγίου Τάφου τυπογραφεῖο
Κωνστάντιος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ 354
Κώνστας αὐτοκράτωρ 488, 489
Κώστιτς Τ. 82

Kissas S. 82, 123, 168, 244, 270, 272, 318
Kolendić P. 82

Λαδᾶς Γ.Γ. 233, 296, 419, 422
λάδι· βλ. φάρμακα
Λαζαρόπουλος Κ., λιθογράφος (Πειραιᾶς 1882) 516
Λάζαρος 81, 534
Λάζαρος κνάζης Σερβίας, ἅγιος 332, 423
Λάζαρος τοῦ χατζῆΣτάϊκου (1802) 457
Λαζάρου Ἰωάννης (1772) 421
Λαϊνᾶς Χρύσανθος 215
Λάϊος Γ. 576
Λαμπανιτζιώτης Ἰωάννης 365
Λαμπανιτζιώτης Πολυζώης 365
Λαμπαρδόπουλος Μαυροειδής Ἰωάννης 517, 519
Λαμπάρδος Ἐμμανουήλ 360
Λάμπρος Σπυρίδων 516, 517
Λάμψακος 295
Λαοδίκεια 251
Λαούρδα Λουΐζα 203
λάρνακα τοῦ Χριστοῦ 548, 551, 553, 557, 558
Λασκαρίδης Α.Κ. 312
λατινικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 377, 392, 395, 396, 398, 400, 532
Λατῖνοι 489· βλ. καί καθολικοί
λαχανόκηποι 450, 476
λαδάριον 439, 471
Λεβίδης Α.Μ. 524
λείψανα 16, 241, 248, 260, 289, 290, 292, 327, 339, 349, 354, 355, 356, 366, 367, 369, 371, 375, 379, 383, 392, 418, 443, 444, 449, 467, 489, 544, 561
λειψανοθῆκες 31, 289, 420, 421, 441, 443, 444
Λειψία 233, 327, 501, 502
Λεκαπηνός Ρωμανός 449, 450, 451, 454
Λένινγκραδ 23
λέντιο 53, 488
Λεόντιος ἀρχιμανδρίτης Μονῆς Προδρόμου Καισαρείας, χορηγός (1844) 523
Λεόντιος Ρῶσος, μοναχός, χαράκτης (Βουλγαρία 1820) 25, 295, 297
Λεόπολη, Λιόβι, Λεοντόπολη 17, 337, 343, 344, 345, 347, 360, 363, 367, 368, 369, 371, 382, 383
Λέσβος 115
Λευκάδα 319
Λευκωσία 519, 520
λέχικο = πολωνικό 18
Λέων Α' αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 71, 172, 173, 177, 182
Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος, αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 403
Λέων ΣΤ' ὁ Σοφός, αὐτοκράτωρ Βυζαντίου 529
Λῆμνος 395, 412
Ληξούρι 253
ληστές 503
Ληστής (ὁ καλός) 69, 87, 94, 95, 96, 106, 219· βλ. καί Δησμᾶς
Λιάτα Εὐτυχία 20
Λιβανίστια 269
Λιβόρνο 20, 100, 101· Ἀδελφότης τῆς Νέας Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Ἀνατολικῶν καί Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν 101
λιθογραφία 21, 24, 25, 29, 292· βλ. καί λιθοτυπογραφία· χαρακτικά· χρωμολιθογραφία
λιθογραφίες 21, 30, 65, 93, 131, 142, 148, 151, 163, 167, 168, 180, 200, 205, 213, 241, 249, 286, 292, 299, 337, 341, 358, 380, 385, 414, 419, 425, 428, 482, 485, 486, 487, 506, 508, 509, 513, 514, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 530, 542, 577
τυπωμένες σέ ὕφασμα 182, 530
ἐπιζωγραφισμένες 292
ἔγχρωμες 517
λιθογραφικές πλάκες 526
λιθοτυπογραφία 167
λινός 499
Λινοτόπι 434
Λιόβι· βλ. Λεόπολη
Λιοντάρης Ξαϊκουστός 20
λιοντάρια· βλ. ζῶα
Λοβέρδος Ε. καί Γρύσπος Γ. λιθογράφοι (Πειραιάς 19ος αἰ.) 517
Λογγῖνος ἑκατόνταρχος 69, 71, 73
Λογγό 461
Λοζέτζι 157, 158
λοιμός· βλ. πανούκλα
Λονδίνο 66
Λούθηρος· βλ. Λούτερος
Λουκᾶς ἀπόστολος - εὐαγγελιστής 23, 40, 96, 114, 157, 163, 172, 335, 434, 501, 502, 503, 504, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 519, 520, 558
Λουκᾶς ἐκ Πρασοβοῦ 471
Λούτερος (= Λούθηρος) 90
Λώτ 532

Laran Jean 21
Legrand Émile 82, 289, 296, 304, 344, 346, 377, 393, 395, 502, 506
Le Moine 506
Leschi Lodi 506
Lieve G.A., τυπογράφος (Χάλλη 1805) 425
Loubok 23

Μαγαζία 356, 439, 446, 448, 466, 467
Μαγδεμβοῦργο 425
μαγεία 90
μαγειρεῖα 356, 451, 460, 499
Μαγκαλέμη 292
Μαγνησία Μικρᾶς Ἀσίας 295, 297, 298
μάγοι 88, 90· Τρεῖς Μάγοι 53

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μαζέπας 18
Μακάριος μοναχός, χορηγός (1815) 329
Μακάριος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 454, 456
Μακάριος προηγούμενος Μονῆς Σταυρονικήτα (1832) 476
Μακεδονία 18, 29, 44, 81, 82, 170, 241, 269, 272, 395, 396, 398, 400, 416, 431
Μακρῆς Κίτσος 32, 312
Μακρινίτζα 201
Μακριτζότης Ἰωάννης· βλ. Ἰωάννης Μακριτζότης
Μαλακάσι 516
μαλακία 90
Μάλτα 202, 211· Καπέλλα Ἁγ. Γεωργίου 202
Μανδήλιον ἅγιον 30, 44, 51, 52, 71, 426
Μάνδουκας Θεόδωρος παπᾶ Γεωργίου (1742) 244
Μανέτας Δ. 106
Μάνος Μανουὴλ Βυζάντιος 327
Μανουὴλ ἅγιος 327
Μανούσακας Μ. Ι. 205
Μανταμάδος Λέσβου 62
Μαντζουράνης Νικόλαος 106
Μάντουκας Διονύσιος· βλ. Διονύσιος Μάντουκας
Μανωλέσσης Π. Σ. 286
Μάξιμος ἅγιος 411
Μάξιμος ἀσκητὴς Καυσοκαλυβίτης 403
Μάξιμος ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας, ἅγιος 332
Μάρθα 545
Μαρία 157
Μαρία ἡ Αἰγυπτία 334
Μαρία τοῦ Κλωπᾶ (ἡ ἄλλη Μαρία) 71, 547, 551
Μαρία Μαγδαληνὴ 69, 71, 73, 467, 468, 536, 545, 547, 551, 553
Μαρία μή μοῦ ἅπτου 81, 532, 536, 558, 560, 570
Μαρία ὁσία 532, 533
Μαρίνα ἁγία 163, 261, 269, 478, 479
Μαρκιανὸς αὐτοκράτωρ 483
Μᾶρκος ἀπόστολος - εὐαγγελιστὴς 40, 43, 96, 157, 163, 300, 335, 434, 532, 558
Μᾶρκος ἐφημέριος Μονῆς Παναγίας τῆς Ἀρδευούσης (1779) 258
Μᾶρκος Εὐγενικὸς ἅγιος 262
Μαρτινιανὸς Ἰωακεὶμ 244, 500
μάρτυρες 86, 93, 95, 454
μαρτύρια 201, 215, 216, 217, 225, 231, 238, 244, 258, 260, 286, 297, 298, 319, 349, 354, 365, 367, 368, 369, 371, 374, 375, 376, 379, 385, 451, 453· βλ. καί τροχός τοῦ μαρτυρίου
Μαρτυρίου σκηνή 343, 346, 348, 349, 352, 354
Μαρτυρίου σύμβολα· βλ. σύμβολα τοῦ πάθους
Μασσαλία 155, 163· Ἡ ἐν Μασσαλίᾳ Ἀδελφότης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας 163
Μασσαλιανοί 248
μαστίγωσις τοῦ Χριστοῦ 63, 80
μαστορεῖον 356
Ματθαῖος ἀπόστολος - εὐαγγελιστὴς 40, 43, 47, 96, 157, 163, 300, 335, 434, 518, 558
Ματθαῖος μοναχός, χορηγός (1855) 42
Ματθαῖος μοναχὸς Φιλοθεΐτης, χορηγός (1841) 466
Ματθαῖος Κρὴς ἱερομόναχος Σιναΐτης, χαράκτης (1706) 17, 338, 340, 368
Ματθαῖος Κρής, μοναχὸς Λαυριώτης (1780) (=Καμαριώτης - Ἀπλάδας Μ.) 412
Ματθίος· βλ. Ματθαῖος Κρὴς
Ματρώνα ἁγία 107, 108
Μαύρα ἁγία 319
Μαυροκορδάτος Ἀλέξανδρος· βλ. Ἀλέξανδρος ἐξ Ἀπορρήτων
Μεγάλη Πόρτα (Θεσσαλία) 200
μέθη, μέθυσοι 90, 91
Μεθόδιος· βλ. Κύριλλος καί Μεθόδιος
Μεθόδιος· ἱεροδιάκονος Ξηροποταμινός, χορηγός (1814) 454
Μέλα ὄρος 501, 502, 503
μελάνια 15, 27
Μελᾶς Λ. Ι. 20
Μελένικο 19, 157, 396, 415, 441, 460, 465, 482, 488
Μελέτιος Κρής, ἀρχιμανδρίτης (1804) 354
Μελέτιος μητροπολίτης Κιτίου (1783) 520
Μελέτιος μητροπολίτης Λάρνακος (1783) 520
Μελέτιος ἐκ Μυριανθούσης ἱερομόναχος, ἡγούμενος Μονῆς Κύκκου 506, 507, 508
Μελέτιος οἰκονόμος Μονῆς Κύκκου (1773) 504
Μελέτιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 545
Μελέτιος ἐκ Πραστοῦ ἱεροδιάκονος, χορηγός (1812) 473
Μελέτιος Ταλιάνος, Μυτιληναῖος, ἱερομονάχος Ἰβηρίτης, χορηγός (1805) 425
Μελέτιος Κατζορανὸς ἀρχιμανδρίτης· βλ. Κατζορανὸς Μελέτιος
Μέλος Γ. 20
Μέλος Ν. 20
Μενοίκειον ὄρος 498, 499
Μέξας Β. 147, 377, 507
Μερκούριος ἱερομόναχος (1710) 349, 350, 351, 352
Μέρτζιος Κ. Δ. 20
Μέσας 62
Μέσμερ Θωμᾶς· βλ. Messmer Thomas
Μεσόγειος 340
Μεσσήνη 20, 183, 184
μετάνοια 560
Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος 55, 56, 81, 155, 170, 443, 445, 446, 447
Μεταξόπουλος Παρθένιος ἀρχιμανδρίτης Μονῆς Σουμελᾶ, χαράκτης (Λειψία 1775) 501, 502
μεταξουργεῖο 523
Μετάσταση τῆς Θεοτόκου 155, 157, 158, 159, 160, 162, 422, 423, 518
Μετέωρα 124, 514-517
Μετέωρο Μεγάλο· βλ. Μονή Μεταμορφώσεως
μετριότητες 563
Μέτσοβο 220
Μήθυμνα 240
Μηλιές 506
Μηλιώρης Ν. 540
Μή μου ἅπτου· βλ. Μαρία μή μου ἅπτου
Μηνᾶς Αἰγύπτιος ἅγιος 262-265, 266, 530
Μηνᾶς ἐκ Κρήτης ἀρχιμανδρίτης, χαράκτης (1768) 396
Μητροφάνης ἱερομόναχος (Κεκσκεμέτ 1752) 170
Μικρά Ἀσία 20, 177, 187, 188, 501
μικρασιατική καταστροφή 20, 256
Μιλάνο 58, 253
Μιλιούτιν ἅγιος, κράλης 173, 432
μιναρέδες 173, 577, 579· βλ. καί τζαμιά
Μίσιος Δημήτριος ἐκ Κοζάνης (1765) 544, 549

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μισίρι 341, 348, 355
Μισκλότζ 437
Μιχαήλ 159, 160, 162
Μιχαήλ (π. 1782) 567
Μιχαήλ ἀρχάγγελος 17, 42, 45, 49, 54, 77, 87, 114, 115, 119, 123, 157, 189, 190, 192-197, 240, 349, 368, 379, 382, 459, 460, 461, 463, 506, 521, 527, 528, 551
Μιχαήλ τοῦ Ἀποστόλη, Θεσσαλός, ζωγράφος (1778) 504, 506
Μιχαήλ τοῦ παπᾶ Κωνσταντίνου Μοσχοπολίτης, χορηγός (1751) 81
Μιχαήλ Συννάδων 403, 404, 406
Μιχαλόπουλος Φάνης 258, 500
Μιχαλοῦτζος Γεώργιος, οἰκονόμος 512
Μοδένα 338, 347
Μόδεστος ἅγιος 40, 49, 62, 77, 107, 108, 266, 268, 329, 330, 331, 332, 333, 441
μοιχαλίδες 290
μοιχοί 90
Μολδαβία 253
Μολδοβλαχία 24, 377, 430, 486· ἡγεμόνες 439
μοναστήρια - μονές 16, 17, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 33, 337-530· βλ. καί Μονή
μοναχοί 19, 24, 25, 26, 93, 339, 343, 345, 354, 398, 400, 414, 418, 427, 443, 449, 457, 458, 461, 467, 476, 480, 481, 486, 487, 499, 502, 513, 514, 515, 522, 523, 529· βλ. Ἀρμένιοι· Βενετία· Βούλγαροι 430· Ρῶσοι 424, 486· Σέρβοι 430· ταξιδιαρέοι 16, 560, 563
Μονή ἀββᾶ Χαρίτωνος (Παλαιστίνη) 533
Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης (Σινᾶ) 337, 338, 343, 358
Μονή Ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας 113, 529
Μονή Ἁγίας Κυριακῆς (Σερρῶν) 259
Μονή Ἁγίας Τριάδος (Μετέωρα) 515, 516, 517
Μονή Ἁγίας Τριάδος (Ταγανρόγκ) 525, 526
Μονή Ἁγίου Ἀντωνίου (Μετέωρα) 515
Μονή Ἁγίου Γεωργίου (Παλαιστίνη) 533
Μονή Ἁγίου Γεωργίου Σκυριανοῦ (Σκύρος) 403, 412
Μονή Ἁγίου Δημητρίου (Μετέωρα) 515
Μονή Ἁγίου Ἰωάννου (Βράτσα) 25
Μονή Ἁγίου Ἰωάννου Μπαλατᾶ· βλ. Κωνσταντινούπολη Σιναϊτικό μετόχι
Μονή Ἁγίου Νικολάου Grgetag 272
Μονή Ἁγίου Νικολάου (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Ἁγίου Νικολάου (Πρίγκηπος) 530
Μονή Ἁγίου Νικολάου τῆς Σκάλας (Μετέωρα) 516
Μονή Ἁγίου Παύλου (Ἄθως) 44, 317, 321, 388, 390, 392, 470-473
Νέα Σκήτη 248, 388, 470, 471, 473
Σκήτη τοῦ Λάκκου τοῦ Ἁγ. Δημητρίου 470, 471
Μονή Ἁγίου Ναούμ (Μοσχόπολη) 269, 270, 499
Μονή Ἁγίου Νικολάου (Ἄνδρος) 329
Μονή Ἁγίου Νικολάου (Σινασός) 530
Μονή Ἁγίου Πνεύματος (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Ἁγίου Σάββα (Παλαιστίνη) 37, 82, 430, 524-525, 532
Μονή Ἁγίου Στεφάνου (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Ἁγίου Συμεών (Ἱεροσόλυμα) 533
Μονή Ἁγίων Θεοδώρων (Μετέωρα) 515
Μονή Ἁγίων Θεοδώρων (Σέρβια) 318
Μονή Αἱμυαλῶν (Γενέσιον τῆς Θεοτόκου) 518
Μονή τῆς Ἀλύσεως (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Ἀμαλφινῶν (Ἄθως) 392, 393· πύργος τοῦ Μορφωνοῦ 393
Μονή Βαρλαάμ (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Βατοπεδίου (Ἄθως) 386, 388, 389, 390, 392, 395, 414-424, 548
κελί Ἁγίου Νικολάου 135
Σκήτη Ἁγίου Ἀνδρέα (Σαράϊ) 400, 402, 414, 424
Σκήτη Ἁγίου Δημητρίου 224, 284, 414, 419, 422
Μονή Βητόμα (Μετέωρα) 516
Μονή Βουλκάνου (μετόχι Σμύρνης) 188
Μονή Γρηγορίου (Ἄθως) 126, 386, 389, 390, 392, 395, 480-481
Μονή Διονυσίου (Ἄθως) 252, 386, 389, 390, 392, 395, 400, 439-442
Μονή Δούμπιανης 516
Μονή Δούσικου 200
Μονή Δοχειαρίου (Ἄθως) 44, 124, 132, 134, 388, 389, 390, 392, 395, 459-463, 488
Μονή Ἐσφιγμένου (Ἄθως) 390, 392, 395, 415, 482-485, 488
Μονή Θεσσαλονικέως 486
Μονή Ζωγράφου 386, 388, 390, 392, 395, 456-458, 488
Μονή Ζωοδόχου Πηγῆς (Πάτμος) 360
Μονή Ἰβήρων (Ἄθως) 26, 27, 206, 252, 253, 260, 386, 390, 392, 395, 400, 425-430, 463, 478
Σκήτη Προδρόμου 425, 429, 430, 432, 437
Μονή Ἰωάννου Θεολόγου (Πάτμος) 251, 367
Μονή Καρακάλου 37, 201, 388, 390, 392, 395, 463-464
Μονή Κοβίν 157
Μονή Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Ὕδρα) 152, 260, 261
Μονή Κουτλουμουσίου (Ἄθως) 26, 386, 388, 390, 392, 395, 443-445
Σκήτη Ἁγ. Παντελεήμονος 443, 445
Μονή Κρυερᾶς Βρύσης (Κορώνη) 285
Μονή Κύκκου 380, 504-509, 520, 544
Μονή Κωνσταμονίτου 132, 134, 388, 390, 392, 395, 416, 488-489
Μονή Λειμῶνος 240
Μονή Λιμποχόβου 516
Μονή Μαυρανᾶ (Σκύρος) 358
Μονή Μεγάλου Σπηλαίου 114, 509-514· βλ. καί Κτιτορικόν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου
Μονή Μεγίστης Λαύρας (Ἄθως) 26, 31, 85, 129, 202, 360, 386, 390, 395, 396, 398, 403-412, 435, 459, 503
Κελιά Ἀρχαγγέλων 26
Παρεκκλήσιο Ἁγίου Νικολάου 85
Σκήτη Ἁγίας Ἄννης 390, 392, 393, 395, 396, 398, 403, 409, 410, 435
Σκήτη Καυσοκαλυβίου 88, 398, 403, 411
Σκήτη Τιμίου Προδρόμου (Βλάχικη) 403, 411
Μονή Μεταμορφώσεως 514, 515, 516, 517
Μονή Μοδέστου (Μετέωρα) 516
Μονή Μπάτσκοβο (Παναγία ἡ Πετριτζόνισσα) 25, 521
Μονή Μποναπᾶ 516
Μονή Μύρων 335
Μονή Νέα (Χίος) 326
Μονή Νεοκάστρου (Ἐλβασάν) 248
Μονή Ξενοφῶντος (Ἄθως) 27, 77, 173, 202, 390, 392, 395, 458, 478, 479, 486
Σκήτη τοῦ Εὐαγγελισμοῦ 389, 478, 479
Μονή Ξηροποτάμου (Ἄθως) 33, 390, 392, 395, 449-456

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Μονή Ὁδηγῶν (Κωνσταντινούπολη) 122
Μονή Ὀλυμπιώτισσας 170
Μονή Παναγίας τῆς Ἀρδευούσης 258
Μονή Παναγίας Χρυσορροϊάτισσας (Κύπρος) 519-520
Μονή Πανορμίτη (Σύμη) 526-528
Μονή Παντελεήμονος ἤ Ρούσικο (Ἄθως) 31, 390, 392, 395, 486-487
Μονή Παντοκράτορος (Ἄθως) 27, 124, 388, 389, 390, 392, 395, 445-449, 491
Σκήτη Προφήτη Ἠλία 390, 392, 393, 445, 446, 448
Μονή Παντοκράτορος (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Πριβάγκο 516
Μονή Προδρόμου (Δημητσάνα) 518
Μονή Προδρόμου (Ζινζίδερε Καισαρείας) 523, 524
Μονή Προδρόμου (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Προδρόμου (Παλαιστίνη) 532
Μονή Προφήτη Ἠλία (Ὕδρα) 260
Μονή Προφήτου Ἠλιού (Ἱεροσόλυμα) 533
Μονή Ρίλας 25, 29, 44, 91, 128, 322, 522
Μονή Ρωσάνου (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Σαρανταρίου 183
Μονή Σίμωνος Πέτρας (Ἄθως) 44, 49, 240, 386, 388, 390, 392, 395, 400, 467-470· κελί Ἁγίου Μηνᾶ 44
Μονή Σινᾶ 16, 17, 18, 337-384, 520, 561, 563, 564
Μονή Σουμελᾶ 76, 77, 501, 502, 503
Μονή Σταγιάδων 516
Μονή Σπηλαιώτισσας (Τζουμέρκα) 168
Μονή Σταυρονικήτα (Ἄθως) 358, 390, 392, 395, 475, 476
Μονή Συναγώβου 386, 390
Μονή Ταξιάρχου Μιχαήλ (Λέσβος) 240
Μονή Τιμίου Προδρόμου (Ἄθως)· βλ. Μονή Διονυσίου
Μονή Τιμίου Προδρόμου (Μοσχόπολη) 499, 500
Μονή Τιμίου Προδρόμου (Σέρρες) 498, 499
Μονή Τιμίου Σταυροῦ (Ἱεροσόλυμα) 533
Μονή Τρόγιαν (Βουλγαρία) 25, 297
Μονή Ὑπαπαντῆς 516, 517
Μονή Ὑψηλοτέρας (Μετέωρα) 516, 517
Μονή Φιλοθέου (Ἄθως) 258, 388, 390, 392, 395, 415, 465-467, 479, 488
Μονή Φιλοσόφου (Δημητσάνα) 517, 518, 519
Μονή Φλαβιανῶν (Καισάρεια) 523
Μονή Χελανδαρίου (Ἄθως) 26, 28, 62, 242, 324, 389, 392, 395, 398, 430-438, 482· κελί Ἀρχαγγέλων 26
Μονή Χρισίνου 516
Μονή Hopovo 24
Μονή Polovraci 390
Μονή Studenica 24
Μοραϊτίνης Π. 103
Μόσχα 18, 23, 24, 25, 271, 273, 274, 303, 305, 314, 386, 387, 389, 396, 425, 427, 430, 432, 465, 466, 467, 482, 484, 519, 535, 536, 559, 560, 561, 572
πατριαρχεῖο 23
μοσχάρια· βλ. ζῶα
Μοσχοβία 17, 18
Μοσχόπολη 81, 241, 244, 248, 269, 437, 499, 500, 561, 576
μουλάρια· βλ. ζῶα
Μουρούζης Ἀλέξανδρος 253
μουσικά ὄργανα· βλ. ἄγγελοι
Μουταλάσκη 523, 525
Μουχασέλης διοικητής Κύπρου (1783) 520
μπακάληδες· βλ. Ραιδεστός
Μπαλάσης Ἐμμανουήλ, Νεοχωρίτης (1731) 375
Μπαλουκλῆ 172
μπαρόκ 19, 24, 27, 81, 327, 363, 380, 508
Μπάρου Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνου 439
Μπασαράμπας Νεάγουλος 441
Μπασμαζῆς Γεώργιος Ἀγγελάκης 439
Μπεράτι· βλ. Βεράτι
Μπέρκος Ἀναστάσιος 20
Μπέρκος Ζαχαρίας 20
Μπέτζης Λουίτζης, χαράκτης (1839) 292
Μπηκέρα Ναούμ 269, 270
Μπιλιᾶς Ε. Δ. 188
Μπίρης Κ. 66, 495
Μπλαχάβα 516, 517
Μπογδανία 17
Μπουνιαλῆς Ἐμμανουήλ Τζάνε 205
Μπουντούρη οἰκία 406
Μπουτίμι (=Βούδα) 157
Μπραγκοβάνος Κωνσταντῖνος 393, 534
Μπρασόβ (καί Βρασόβ· Πρασοβόν) 103, 421, 454, 471· Κουμπανία του Μπρασοβοῦ 454
μύλοι 435, 451, 460, 466, 499, 503, 510, 512, 513
ἀλευρόμυλοι 419
ἀνεμόμυλοι 528, 541
νερόμυλοι 513
Μυλοπόταμος (Ἄθως) 392, 393
Μυλωνᾶς Παῦλος 32, 252, 274, 389, 404, 408, 411, 419, 422, 423, 428, 429, 432, 437, 441, 442, 446, 462, 464, 467, 471, 472, 473, 476, 479, 481, 484, 486, 489
Μυριανθούσα 507
μυροφόρες 83, 85, 533, 550, 555, 557
Μυστικός Δεῖπνος 81, 576
Μυστρᾶς 506
Μυτιλήνη 425, 552, 575, 578, 579
Μωρέας· βλ. Πελοπόννησος
μωυσαϊκός κύκλος 337, 354
Μωυσῆς προφήτης 55, 56, 87, 88, 90, 91, 92, 337, 338, 339, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 354, 355, 356, 360, 361, 362, 363, 365, 366, 367, 373, 375, 379, 382, 383, 384, 385, 409, 410, 443, 444, 446, 503, 506, 532, 561, 563
Μωϋσῆς ἐξ Ἀχρίδος (Μονή Ζωγράφου) 456
Μωχάμετ μουλάς 258

Madonna del Fuoco 21
Madonna delle lettere 183, 184
Maggiotto Domenico 506
Maniera greca 23
Marie Jean, λιθογράφος (Παρίσι 1879) 528
Medacović M. 24, 168, 174, 175, 432, 437
Mesmer E. 103
Messmer Thomas (καί Μέσμερ Θωμᾶς), χαράκτης (Βιέννη 1755) 19, 24, 81, 103, 168, 170, 242, 244, 269, 430, 431
Millet G. 360, 393, 448, 454, 471, 478
Montfaucon 387, 390, 393

Ναζαρέτ 533

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Νάξος 28, 209, 232
Ναούμ (Βιέννη 1755) 123
Ναούμ ἅγιος 81, 123, 168, 269-270, 271
Νάουσα 262, 352, 377
Ναπολέων 105, 253
Ναυπακτία 258
Ναύπλιο 20, 79, 80
Νεγροπόντες Παρθένιος ἱερομόναχος 249, 251
Νεεμάν τσάρος Βουλγαρίας 248
Νεῖλος ἅγιος 339
Νεῖλος ποταμός 340, 341, 345, 346, 350, 351, 352, 369
νεκρῶν ἔγερση 86
Νεκτάριος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 418
Νεμάνια Ράστκο· βλ. Σάββας ἅγιος, ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας
Νεμάνια Στέφανος· βλ. Συμεών ἅγιος, Χιλανδαρινός
Νεμάνια Στέφανος Β' 430
Νενάνδοβηκ Παῦλος μητροπολίτης Κάρλοβιτζ 377
Νέο Κάστρο (=Ἐλβασάν) 244, 248
νεοκλασικά μοτίβα 526
Νεοκλῆς Π. 563
νεομάρτυρες 32, 201, 215, 216, 218, 220, 260, 261· βλ. καί Γεδεών· Γεώργιος Ἰωαννίνων
Νέον Λειμωνάριον 468
Νέον Μαρτυρολόγιον 286, 491
Νέον Ἐκλόγιον 384, 441, 529
Νεόφυτος ἡγούμενος Μονῆς Μαυρανᾶ (1812) 358
Νεόφυτος ἱερομόναχος, ἡγούμενος Μονῆς Σιμωνόπετρας, χορηγός (1868) 468
Νεόφυτος ἱερομόναχος Καραμανλῆς, χορηγός (1849) 54, 72, 137
Νεόφυτος ἱερομόναχος Σιναΐτης (1752) 377
Νεόφυτος ἱερομόναχος Σκουρταῖος 28, 33, 131, 132, 134, 462, 489, 492
Νεόφυτος (=Νικόλαος ὁ Πατρίκιος), κτίτωρ Μονῆς Δοχειαρίου 461
Νεόφυτος μοναχός, χορηγός (1878) 49, 302, 544, 559
Νεόφυτος μοναχός Σταυρονικήτα, χορηγός (1832) 476
Νεόφυτος προηγούμενος Δοχειαρίου (1819) 462
Νεόφυτος Καστοριανός, χαράκτης (Ἄθως 19ος αἰ.) 480
Νεόφυτος Κύπριος, ἡγούμενος Κύκκου (1848) 508
Νεόφυτος ἐκ κώμης Μεσορούγι, ἱερομόναχος (1813) 512
νεραντζῶνες 476
Νεροῦτσος Τάσος Δ. 183, 184
Νεστοριανοί 532
Νεῦσκι Ἀλέξανδρος 526
Νήφων ἅγιος 439, 441
Νιγρίτα 66
Νίζνα 17
Νίκαια 425
Νικήτας ἅγιος 326
Νικηφόρος ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ (1731) 375
Νικηφόρος ἐξ Ἀγράφων, χαράκτης (Ἄθως 1798) 27, 389, 478
Νικηφόρος Χῖος, Νεαμονήτης 326
Νικόδημος Ἁγιορείτης 51, 132, 200, 237, 261, 283, 319, 326, 384
Νικόδημος 61, 69, 545, 547, 550, 551, 553, 557, 558
Νικόδημος μητροπολίτης Δέρκων (1723) 172
Νικόδημος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 559, 573
Νικόδημος Ρόκου· βλ. Ρόκου Νικόδημος
Νικολαΐδης Ἀλέξιος 103
Νικόλαος ἅγιος 25, 49, 62, 72, 82, 103, 105, 118, 126, 129, 130, 146, 163, 165, 252, 255, 269, 271-282, 297, 303, 305, 318, 320, 321, 329, 330, 335, 336, 356, 389, 429, 434, 435, 439, 459, 461, 463, 475, 476, 480, 486, 530, 532
Νικόλαος μοναχός Χελανδαρινός (1755, 1763) 431, 434, 435
Νικόλαος ὁ νέος ἐξ Ἀνατολῆς, ἅγιος 282
Νικόλαος ὁ Πατρίκιος· βλ. Νεόφυτος κτίτωρ Μονῆς Δοχειαρίου
Νικόλαος σταμπαδόρος 480
Νικόλαος Χῖος, ζωγράφος (Κωνσταντινούπολη 1811-1819) 28, 71, 172, 173, 177, 414, 422, 559, 561, 568, 570, 571
Νικολάου Ἀλέξιος ἀπό Γράμποβο 482
Νικολάου Ἐμμανουήλ χορηγός (1701) 203
νοσοκομεῖα 451, 480, 483, 499, 502, 510
Νοταρᾶς Δοσίθεος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 560, 561, 563
Νοταρᾶς Μακάριος 552
Νοταρᾶς Χρύσανθος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 344

Nagler G.K. 506
Nedić Olivera 389
Novi Sad 82

Ξενοδοχεῖα 483
Ξενοφῶν ἅγιος 478
Ξέρξης 416
Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας 32, 66, 79, 85, 173, 318, 360, 365, 367
ξυλογλυπτική 66· θρησκευτική 30
ξυλογλυφία 66
ξυλογραφία 24, 25, 26, 66, 560
ξυλογραφίες 15, 16, 17, 18, 21, 23, 33, 55, 100, 148, 149, 155, 182, 192, 252, 284, 296, 337, 341, 343, 344, 347, 349, 360, 361, 362, 363, 367, 368, 369, 371, 382, 383, 385, 388, 561, 563, 564, 565
  βουλγαρικές 25
  δυτικές 21
  ἐπιζωγραφισμένες 343, 347, 368, 383
  Μολδοβλαχίας 24
  ρωσικές 23
  βλ. καί χαρακτικά
ξυλοχάρακτες πλάκες 16, 17, 21, 55, 100, 122, 148, 155, 192, 252, 284, 341, 345, 347, 349, 361, 362, 363, 368, 369, 382, 383, 561, 563

ὁδοιπορικά 15, 341, 388· γερμανικά 338· βλ. καί προσκυνητάρια
Ὀθωμανική αὐτοκρατορία 18, 29
Ὀθωμανοί 532· βλ. καί Τοῦρκοι
Ὄθων βασιλέας 163
Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος 513
Οἰκονόμου Κωνσταντῖνος Μελενικιώτης· βλ. Ποποβίτζης Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου
οἰκόσημα 373
Ὄλυμπος 232, 416
ὀνοματοθεῖτες 424

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ὀμπράδοβικ Ἀθανάσιος μοναχός (1779) 437
Ὀνούφριος ἅγιος 283, 339, 346, 348, 460
Ὀνούφριος αὐτοκράτωρ 416, 418
ὀπτασίες, ὁράματα 468, 520
ὀρθοδοξίζω 520
Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν 57, 157, 158, 532, 533
Ὀρφελίν Ζαχαρίας, χαράκτης 24, 437
ὅσιοι, χοροί τῶν ὁσίων 86, 264, 400
Οὐγγαρία 81, 157, 437, 500
Οὔγγλεσης Ἰωάννης, Σέρβος ἡγεμόνας 467, 468
Οὐγγροβλαχία 253
Οὐκιανός ποταμός 346, 348
οὐνίτες· βλ. Γραικοουνίτες
Οὔρεσης Συμεών Παλαιολόγος 515
Οὖρος ἅγιος 432
Οὐρόσις βασιλέας Σερβίας 332
Οὐρούκιοϊ· βλ. Προκόπι
ὀφθαλμός τοῦ Κυρίου· βλ. Θεός

Παβλόφ Ἀνδρέας ἱερομόναχος, χαράκτης (Ἄθως) 1817) 437
Παγκράτιος ἀρχιμανδρίτης, χορηγός (1879) 419
Παγκράτιος (καί χατζῆΠαγκράτιος) μοναχός, χορηγός 30, 76, 77, 89, 144, 216, 237, 295, 503, 544, 553
Πάδοβα 393, 506, 534
Πάθη τοῦ Χριστοῦ 74, 79, 545, 547
παιγνιόχαρτα 20
Παΐσιος ἡγούμενος Μονῆς Προδρόμου Ζινζίδερε 523, 524
Παΐσιος μοναχός (Μονή Ξενοφῶντος 1798) 478
Παΐσιος μοναχός, οἰκονόμος Μονῆς Ἁγ. Σάββα, χορηγός 37, 524
Παΐσιος προηγούμενος Ἁγιοταφίτης (1733) 544, 545
Παΐσιος Ζακύνθιος μοναχός, χορηγός (1793) 276, 429
Πακουριανός Γρηγόριος 521
Παλαιά Διαθήκη 147, 341, 345, 348, 354
Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος αὐτοκράτωρ 170, 418, 435, 451, 454, 461, 510, 512
Παλαιολόγος Ἰωάννης, αὐτοκράτωρ 262, 461
Παλαιολόγος Ἰωάννης Δούκας 515
Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος αὐτοκράτωρ 510, 512
Παλαιολόγος Μανουήλ αὐτοκράτωρ 488, 489
Παλαιολόγοι 439, 449
Παλαιστίνη 524, 531
Παλλαδᾶς Ἱερεμίας 367
Παλαμᾶς Γρηγόριος 335, 483, 485
Παλασίτζα σύζυγος Ἰωάννη τοῦ Ἰορδάνου (1819) 480
Παλιούρας Θ. 32, 201, 205, 215, 216, 220, 258
Πάλλας Δ. 132, 173, 175, 177, 178, 180
Παναγία, Θεοτόκος 17, 21, 45, 49, 53, 62, 69, 71, 72, 73, 74, 83, 85, 86, 87, 88, 94, 95, 100, 109-188, 244, 269, 271, 273, 274, 277, 309, 319, 322, 323, 336, 337, 339, 360, 361, 363, 365, 366, 382, 385, 386, 389, 390, 393, 396, 398, 400, 403, 410, 411, 414, 422, 423, 424, 444, 448, 449, 457, 465, 468, 471, 473, 480, 481, 482, 489, 491-498, 499, 501, 502, 503, 504, 506, 507, 508, 509, 515, 519, 520, 521, 525, 530, 531, 532, 533, 545, 547, 550, 551, 553, 555, 557, 558
Ἀλασσονίτισσα 123
Βατοπεδινή 125, 389, 396, 414, 415, 419, 420, 421
τῆς Βάτου 338, 373
τῆς Βλάχικης Σκήτης 389, 403, 411
τῶν Βλαχερνῶν 186
Βρεφοκρατοῦσα 123, 170, 172, 173, 177, 180, 182, 183, 354, 360, 379, 384, 400, 412, 471
Γαλακτοτροφοῦσα 37, 42, 54, 111-114, 132, 303, 311
Γερόντισσα 389, 445, 448, 449
Γλυκοφιλοῦσα 25, 77, 118-121, 188, 277, 297, 303, 307, 312, 314, 330, 529
Γοργοεπήκοος 183, 184, 459, 460, 461, 463
Ἐλεοῦσα 40, 117, 121, 308, 312, 504, 508, 509, 520· Σπηλαιώτισσα 168
Ἔνθρονη μέ Προφῆτες 109
Ἐσφαγμένη 414
Ἐσφιγμένη· βλ. Βατοπεδινή
Εὐαγγελίστρια 30, 33, 34, 286
Θρηνωδοῦσα 74-79
Καφατιανή 187
Κρυπτή 185
Κύκκου 30, 117, 134, 491, 495, 504-509, 511
Κυρία τῶν Ἀμπέλων (Βουλκανιώτισσα) 188
τοῦ Λουκᾶ 114-116
Μεγασπηλαιώτισσα 62, 114, 115, 116, 509-514
Μεγίστης Λαύρας 209
Μυρσινιώτισσα 326
Μυρτιδιώτισσα 152, 186
Ὁδηγήτρια 17, 41, 77, 88, 120, 121, 122-130, 132, 147, 168, 170, 172, 175, 184, 185, 186, 209, 335, 409, 410, 411, 419, 421, 425, 426, 430, 434, 444, 501, 502, 515
Οἰκονόμισσα 403, 404, 406
Ὀλυμπιώτισσα 81, 170, 175, 416, 431
Παπαδική 430
Πλατυτέρα 37, 110, 143, 145, 321, 360, 529
Πορταΐτισσα τῶν Ἰβήρων 51, 119, 389, 392, 393, 395, 425, 426, 427, 428
Πρωτάτου· βλ. Ἄξιον Ἐστί
Σαρανταρίου 17, 183
Σουμελιώτισσα 501, 502, 503
Σπηλαιώτισσα 81, 168
Τριχεροῦσα 389, 430, 431, 432, 434, 437, 438
Φανερωμένη 62
Φανερωμένη τῶν Στερεωτῶν Κερκύρας 165-168
Χρυσορροϊάτισσα 519-521
Βλ. καί Ἁγία Ζώνη· Ἄξιον Ἐστί· Γενέσιον τῆς Θεοτόκου· Γέννηση τῆς Θεοτόκου· Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου· Εὐαγγελισμός· Θαῦμα τῆς Παναγίας· Κοίμηση· Μετάσταση· Ρόδον τό Ἀμάραντον· Στέψη τῆς Παναγίας
Πανάγιος Τάφος· βλ. Ἅγιος Τάφος
Παναγίου Τάφου τυπογραφεῖο 561· Ἱεροσόλυμα 571· Κωνσταντινούπολη 571, 573
Παναγιώτης ἀπό Σέρβια (1755) 431
Παναγιώτου Κωνσταντῖνος· βλ. Καλδῆς Κωνσταντῖνος Π.
Πανάρετος μητροπολίτης Πάφου (1783) 520
Πανάρετος πρωτοσύγκελος Μονῆς Προδρόμου Ζινζίδερε 523
Πανέτας Κωνσταντῖνος (1767) 396
πανούκλα, πανώλη 126, 200, 286, 289, 291, 295, 296, 297, 298, 299
Παντελεήμων 269
Παντελεήμων ἅγιος 54, 126, 130, 283, 307, 323, 332, 445, 486, 487, 523
Παντελεήμων Ἀχερᾶς ἅγιος 506
Παντοκράτωρ· βλ. Χριστός
πανώλη· βλ. πανούκλα
Παξοί 299
Παπᾶ Ἀναστασίου Παναγιώτης ἐξ Ἰωαννίνων (1780) 510
Παπαγεωργίου Γ.Γ. 105
Παπαδόπουλος καί Σία, τυπογραφεῖο (Πέραν 1860) 314

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Παπαδόπουλος Γ., ζωγράφος (Ἀθήνα 1856) 30, 66, 68, 100, 108
Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α. 561, 563
Παπαμιχαλόπουλος Κ. 563
Παπᾶς Νικόλαος (1783) 20
Παπαστράτου Ντόρη 18, 321, 344, 347, 348, 363, 368, 371, 383, 384, 502, 503, 563
Παράδεισος 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 98, 318, 392, 560, 576
παράδοση εἰκονογραφική
βυζαντινή· βλ. Βυζάντιο
δυτική 18, 29, 567
ὀρθόδοξη 23, 131
βλ. καί πρότυπα
Παραδουνάβιες ἡγεμονίες 24, 449
Παραμυθιῶτες 165
Παρασκευή ἁγία 49, 144, 331, 333, 334, 518
Παρασκευόπουλος Γ.Π. 526
Παρατούναβα 17
παρθενία 248
Παρθένιος ἀρχιμανδρίτης Μεγασπηλαιώτης (1813) 512
Παρθένιος ἱερομόναχος, ἡγούμενος Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Μοσχόπολης (1767) 499, 500
Παρθένιος ἱερομόναχος, χαράκτης (ἴσως ὁ Παρθένιος Ζακύνθιος) 95, 96
Παρθένιος Λαμψάκου, ἅγιος 251
Παρθένιος μοναχός, χορηγός (1845/1846) 37, 112, 220
Παρθένιος μοναχός, χορηγός (1862) 47, 496
Παρθένιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 549, 559, 565
Παρθένιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 549
Παρθένιος πρωτοσύγκελος πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (1755) 123
Παρθένιος πρωτοσύγκελος Σιναΐτης, χορηγός (1803, 1813) 366, 377
Παρθένιος ἐξ Ἐλασσῶνος μοναχός, χαράκτης (Ἄθως 1779-1782) 27, 122, 123, 124, 202, 206, 389, 403, 412, 445, 446, 459, 460, 461, 478, 514, 516, 517, 544, 549, 550
Παρθένιος Ζακύνθιος, ἱερομόναχος, χαράκτης (Ἄθως 1809-1828) 27, 28, 88, 122, 125, 126, 202, 207, 403, 410, 411, 449, 453, 470, 473, 544, 552· πβ. Παρθένιος ἱερομόναχος
Παρθένιος Ζακύνθιος ἱερεύς, χορηγός (1793) 276, 429
Παρθένιος Ἰθακήσιος· βλ. Καραβίας Παρθένιος
Παρίσι 31, 66, 386, 389, 390, 486, 528, 542
Πασχαλίδης ἐξ Ἰνδεσοῦ 524
Πάτμος 249, 250, 251, 289
Πάτρα 198
Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων· βλ. Ἱεροσόλυμα
Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, Οἰκουμενικό· βλ. Κωνσταντινούπολη
Πατρινέλης Χρ. 476
Παῦλος ἀπόστολος, ἅγιος 37, 40, 43, 144, 157, 300, 314, 335, 336, 388, 431, 437, 463, 464, 518
Παῦλος τοῦ Κλήμεντος ἱερομόναχος 392
Παῦλος Ξηροποταμινός ἅγιος 449, 451, 470, 471, 472, 473
Παφνούτιος ἅγιος 283
Πάφος 520
Παχώμιος ἅγιος 107, 108
Παχώμιος ἱερομόναχος ἡγούμενος Μονῆς Ρίλας (1836) 522
Πειραιάς 516, 517
πειρατές 412, 449, 459, 461, 468, 482, 488· βλ. καί κουρσάροι
Πελαγία ἁγία 163
Πελοπόννησος, Μωρέας 416, 510, 511, 512, 517
Πεντηκοστή 81, 170
Πέντω Θωμᾶς Ἰσιδώρου· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Πέραν· βλ. Κωνσταντινούπολη
Πέρας 62
Πέργαμος 251
Πέρδικα Νίκη 412
περιβόλια 510
Περίδης Γ. 540, 541
περιηγητές 210, 338, 389
περικεφαλαῖες 309, 311
Περσία, Πέρσες 327, 416
Πέστη 155, 159, 244· Ἐκκλησία Ἁγ. Γεωργίου 202, 204· βλ. καί Βουδαπέστη
Πέστιανη 269
Πετζερίσκου Ἀντώνιος· βλ. Ἀντώνιος τοῦ Πετζερίσκου
Πετραδάκης Μιχαήλ 526
Πετροβίκη Σάβω-Ἑλένη 157
Πετροβίκης Ἰωάννης, Μεγατουρναβίτης 157
Πετροβίζης Μωυσῆς μητροπολίτης Βελιγραδίου 531
Πέτρος ἀπόστολος-ἅγιος 17, 37, 40, 43, 55, 56, 122, 144, 157, 284, 300, 335, 336, 431, 437, 443, 444, 446, 463, 464, 518, 532, 533, 536
Πέτρος ὁ Μέγας 23, 256
Πέτρος τοῦ παπᾶ Κωνσταντίνου, Μοσχοπολίτης (1751) 81
Πέτρου Πέτκος 451
Πετρούπολη 337, 338, 351, 367, 371, 388, 482, 483, 484, 526
πηγάδια 356, 435, 471
Πηλούσιον 355
Πηνειός 515, 516, 517
Πίνδος 106
Πιομπῖνος Φοῖβος 506, 521
Πισιδία 261
πλάκες χαρακτικῶν 26, 28, 32· βλ. καί λιθογραφικές· ξυλοχάρακτες· χαλκογραφημένες
Πλακιδία 416, 418
πλανόδιοι πωλητές 20
Πλατύς Ιωάννης Γ., χαράκτης (Ἀθήνα 1850-1859) 30, 491, 495, 504, 509
Πλάτων ἀρχιμανδρίτης, χορηγός (Τάγανρογκ 1849) 526
πλεούμενα βλ. βάρκες· γαλέρες· ἱστιοφόρα· καράβια· πλοῖα· πλοιάρια· ψαρόβαρκες
πλοῖα 530, 578· πλοιάρια 390, 434
πλούσιοι 87, 192
πλουσίου ψυχή 192-198
πλυσταριά 435, 451
Πλωμάρι Λέσβου 240, 470· πβ. Καλδῆς
πνευματεμφορημένοι 393
Πογραδέτζ 269
Πολίτης Νικόλαος Γ. 210
Πολυείδης Θεόκλητος 387, 395
Πολύκαρπος ἅγιος 570, 571
Πολύκαρπος πατριάρχης Ἱεροσολύμων 535, 536, 559, 560, 561, 568, 570, 571
Πολυτεχνεῖο 30, 65· βλ. καί Σχολεῖο τῶν Τεχνῶν
Πολωνία 17, 18, 23, 343· βλ. καί Λεόπολη· λέχικο
πολωνικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 369

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Πόντιος Πιλάτος 58, 61, 64, 80
Πουτίφαρις 61
Πόντος 501
Ποποβίτζης Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου (καί Οἰκονόμου Κωνστ. - Πόποβιτς Κωνστ.) 19, 157, 396, 415, 441, 460, 465, 482, 488, 498, 499
πορνεία, πόρνοι 88, 90, 91
Πορφύριος μητροπολίτης Νικαίας 393
Πορφύριος μοναχός Ἰβηρίτης, χορηγός (1834-1837) 30, 37, 162, 212, 227, 331
Πορφύριος προηγούμενος Μονῆς Ζωγράφου (1802) 457
Ποτήριον ἅγιον 42, 157, 172
Πουλάκης Θεόδωρος 74, 289
πουλιά, πτηνά 351, 371
Πούλιος Γεώργιος Σιατιστινός 544, 549
Πούλιος Μάρκος Σιατιστινός 377, 549
Παῦλος Μάρκος· βλ. Πούλιος Μάρκος
Πουλχερία αὐτοκράτειρα 186, 449, 451, 454, 482, 483, 484, 485
Πουργατόριο 21
πραματευτές 19
Πριγκηπόνησα 177
πρόβατα· βλ. ζῶα
προδοσία τοῦ Χριστοῦ 63, 64
προδότες 88, 90, 91
Προβατική Κολυμβήθρα 531, 532
Πρόδρομος· βλ. Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος
Προκόπι (Εὔβοια) 256
Προκόπι (=Οὐρούκιοϊ) 256
Προκόπιος 172
Προκόπιος Ἁγιοταφίτης (1811) 535
Προκόπιος ἀρχιμανδρίτης Ριλιώτης (1836) 522
προοπτική 388, 398
προσκύνημα - προσκυνήματα 16, 17, 21, 81, 172, 289, 337, 351-385, 388, 511, 531-538, 539
προσκυνητάρια 15, 16, 17, 82, 338· βλ. καί Ὁδοιπορικά
Ἁγίου Ὄρους 385, 386, 387, 390, 393
Ἱερουσαλήμ 82, 304, 525, 534
Μονῆς Κύκκου 147, 150, 506, 507
Σινᾶ 95, 109, 149, 352, 375, 377
προσκυνητές 21, 25, 32, 172, 173, 175, 180, 289, 337, 358, 385, 412, 467, 502, 523, 524, 530, 533, 535, 542, 560· Ἀρμένιοι 523· μωαμεθανοί 530· Τοῦρκοι 523
πρότυπα
ἁγιορείτικα 25, 113, 152
βυζαντινά 251
δυτικά 15, 27, 40, 66, 79, 131, 170, 183, 516, 547
παραδοσιακά 62
Προυζῆς Παρθένιος· βλ. Νεγρεπόντες Παρθένιος
προφητάνακτες 95
Προφῆτες 56, 81, 86, 94, 95, 98, 106, 109, 110, 112, 131, 140, 157, 165, 168, 219, 233, 360, 409, 410, 532, 533· «ἄνωθεν οἱ Προφῆται» 109, 506
Πρωτᾶτο (Ἄθως) 389, 392, 393, 395, 398, 400, 402, 416, 489, 491, 492, 495, 497· βλ. καί Καρυές
Πρωτοδράκων· βλ. διάβολος
πρωτοπλάστων φυγή 576
Πτολεμαῖος 62
Πυξίτης ποταμός 502, 503
Πύρ τό αἰώνιον 87, 92
Πυραμίδες 346, 352
Πύρινος ποταμός (Οὐάντι ἐλ Νάρ) 86, 87, 89, 90, 525, 534
Πύρρος Διονύσιος 539

Panić M. 389
Pargoire H. 393, 448, 454, 471, 478
Petit Louis 256, 327, 393, 448, 454, 471, 478, 506, 507
Petrović M. 435
Phenerli K. βλ. Φηνερλῆ Κ.
Piazetta 506
Piccini Isabella 242, 245
Pietà 74
Plovdiv βλ. Φιλιππούπολη
Popova Doriana Dell' Agata 101
Protat 21

Ραβαάμ 61
Ραβνίθ 61
Ραγκαβῆς Μιχαήλ 472
Ραζλόγ(ια) Βάνσκου 457
Ραιδεστός· μπακάληδες τῆς πόλεως 463
Ραϊθώ (Ἐλείμ· Τούρ) 339, 346, 348, 355, 563
Ρακκοβίτζα Ἑλένη 377
Ράμος Πολύκαρπος 516
ραπτεῖον 356
Ραφαήλ ἀρχάγγελος 189, 190
Ραφαήλ Λέσβιος-Μυτιληναῖος μοναχός, χορηγός 37, 96, 115, 116, 311, 494
Ραχήλ 533
Ραχίτιον 346, 348, 349, 352, 355
Ρενδίνα Ἀγράφων 286
ρεδιγκότες 526
Ρενιέρης Ν. 103
Ρέοντος καί Πραστοῦ ἐπαρχία 512
Ρῖζα τοῦ Ἰεσσαί 132, 137, 140
Ριφάρ 61
Ρογῆρος Α' βασιλέας Σικελίας 184
Ροδές Κωνσταντῖνος (Κωνσταντινούπολη 1834) 571
Ρόδον τό Ἀμάραντον 77, 131-142, 172, 179
Ρόδος 260, 261
Ρόζα Στέφανος Μοσχοπολίτης (1779) 437
Ρόια (Κύπρος) 520
ροκοκό 19, 40, 71, 101, 116, 117, 118, 119, 124, 125, 134, 142, 168, 170, 177, 183, 191, 242, 244, 269, 271, 297, 299, 305, 326, 412, 442, 444, 446, 448, 454, 478, 484, 489, 492, 494, 497, 504, 506, 511, 520, 522
Ρόκου Νικόδημος, χαράκτης (Λεόπολη 1688-1698) 17, 31, 337, 338, 340, 343, 344, 347, 349, 350, 367, 368, 369, 371, 375, 382, 383
ρολόγια 414, 439, 471, 473, 499
Ρονᾶς Πέτρος Σαμακοβίτης (1807) 521
Ροσμοφίμ 61
Ρουμανία 24, 25, 441· Ρουμάνοι 403· βλ. καί Βλαχία· Μολδαβία· Μολδοβλαχία· Παραδουνάβιες ἡγεμονίες
Ρούμελη 416
Ρουξιόρι 516
Ρούσης Ἀδάμης 244
Ρούσης Ἀθανάσιος 271, 273

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Ρούσης Γεώργιος 168
Ρούσης Κωνσταντῖνος Γ. 168
Ρωμαῖοι (=ρωμιοί) 103, 451, 532, 533
Ρωμαῖοι (=βυζαντινοί) βασιλεῖς 358, 396, 450, 461, 485
ρωμαιοκαθολικοί 81
Ρωμᾶς Σπυρίδων 101
Ρώμη 58, 154, 237, 417· παπικό κράτος 105· βλ. καί Βατικανό· λατῖνοι
Ρωσία 16, 23, 25, 26, 81, 86, 93, 170, 173, 273, 403, 406, 424, 427, 428, 484, 487, 525, 561· Νότια 23, 256, 305, 526, 559, 561, 563, 564, 565
Ρωσικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 93, 351, 352, 358, 371, 376, 377, 393, 396, 398, 400, 406, 425, 426, 428, 439, 454, 483, 484, 487, 526, 536, 577

Rabino M.H.L. 346, 358
Rackeve 157
Raimondi Marcantonio 21
Reni Guido 66, 68
Rice Talbot 344, 352
Ricci Marco 506
Rossi Gio Iacomo 58
Rouiz Eugène 21

σάβανα 26
Σάββας ἅγιος 530
Σάββας ἅγιος, ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας (=Νεμάνια Ράστκο) 332, 414, 418, 430, 431, 432, 434, 435, 437, 438
Σάββας ὁ ἡγιασμένος 523, 524, 525
Σάββας Γαλατζιάνος μοναχός (1818) 284
Σάββας Πελοποννήσιος, ἡγούμενος Μονῆς Παντελεήμονος (1836) 486
Σαβέλ ἅγιος 327
Σαγκρί Νάξου 232, 321
Σακελλίων Ν. 540
Σακκουλίδης Μελέτιος 20
Σαλαμάγκας Δ. 215, 216
Σαλώμη 71, 553
Σαμέας/Σαρέας 61
Σάμεξ 62
Σαμόκοβ 25, 33, 83, 521
Σάμος Ἰωάννης Κρής, χαράκτης (1801) 160
Σάνκτ Πέτερμπουργκ· βλ. Πετρούπολη
Σαμουήλ προφήτης 410, 533
Σαμουήλ Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος (1780) 510
Σαρακηνοί 418, 459, 461, 463
Σαράντα Μάρτυρες, ἅγιοι 88, 435, 449, 450, 451, 453, 454
Σαράφης Γρηγόριος 132
Σάρδεις 251
Σάρκας Ἰωάννης, τυπογράφος (Ἀθήνα 1863) 65
Σάρος Κωνσταντῖνος 20
Σάρος Νικόλαος 20
Σάρρος Δημήτριος 58
σατανάς 88, 248
Σδράκος· βλ. Ζδραῦκος
Σεβάστεια 449, 451, 453, 533
Σεβαστιανός Σμυρναῖος, χαράκτης (1801-1810) 28, 202, 208, 403, 404
Σέλβιος 202
Σελήμ Γ' σουλτάνος 501, 502
Σεμήστια 269
σεραφείμ 42, 43, 44, 52, 53, 55, 69, 86, 95, 98, 100, 103, 106, 108, 151, 155, 157, 159, 162, 177, 180, 222, 290, 292, 318, 322, 324, 325, 380, 382, 424, 449, 461, 498, 540, 545, 547, 557
Σεραφείμ ἐπίσκοπος Φαναρίου καί Νεοχωρίου, ἅγιος 126, 284-287, 481
Σεραφείμ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1763) 424
Σέρβια 170, 318, 431, 434
Σερβία 17, 23, 24, 248, 332, 418, 430, 432, 435, 468, 489· Σέρβοι 81, 82, 103· ἡγεμόνες 449· τυπογραφεῖα 24
σερβικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 434, 437
σερβοσλαβονικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 244, 396
Σέργιος ἱεροδιάκονος Ριλιώτης, χορηγός (1836) 522
Σέρρες 30, 66, 259, 260, 498, 499, 540
Σηδέρ Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Σηλύβρια 172
Σιάρης (καί Σιάρι) Κύριλλος χρυσοχόος (19ος αἰ.) 27, 29, 322
Σιάτης Γεώργιος (καί Σιάτις Γ. Ι· Στιάτις Γ.) Καλαρρύτιος, χαράκτης 27, 29, 100, 106, 215, 219
Σιάτιστα 170
Σιδέρης Θωμᾶς (καί Ἰσιδώρου Θ.· Πέντω Θ.Ι.· Σηδέρ Θ. - Σίδρι Θ. 25, 27, 29, 30, 43, 44, 51, 52, 224, 227, 277, 300, 470, 473, 522
Σίδρι Θωμᾶς· βλ. Σιδέρης Θωμᾶς
Σικελία 183
Σίλβεστρος πρωτοσύγκελος Σιναΐτης (1752) 385
Σιλίστρια 18
Σιλωάμ 532
Σιμπίνι / Sibiu 451, 453· Κουμπανία τῶν ἐν τῷ Σιμπινίῳ Ρωμαίων 451
Σίμων ἀπόστολος 40, 43, 157, 335, 518
Σίμων ὁ λεπρός 61, 532
Σίμων Μυροβλήτης 467, 468
Σίμων ὅσιος 388
Σίμων Πέτρος 85
Σινᾶ 16, 17, 18, 23, 28, 32, 33, 100, 149, 192, 337-384, 387, 503, 552, 561
ἀρχιεπίσκοπος 338, 341, 346, 348, 352, 355, 356, 358, 363, 559, 565
μοναχοί ταξιδιαρέοι 560, 563
σιναΐτες 345, 347, 349, 352, 355, 356, 358, 363, 365, 366, 368, 369, 373-379, 383, 384, 385
σιναΐτες ἅγιοι 563
σιναϊτικό ζήτημα 344
βλ. καί Ἁγία Κορυφή· Κωνσταντινούπολη: σιναϊτικό μετόχι
Σίνας Γεώργιος 500
Σίνας Θεόδωρος Κρούντη (1761) 499, 500
Σίνας Σίμων Γ. 500, 575, 576
Σινασός 530
Σισιλιάνος Δ. 506
Σίπισχα 499
σιταποθήκη, σιταρόσπιτο 419, 435
Σιχάρ 533
Σιών 157, 159, 162, 533
Σιώτης Γ. 540, 541
Σκέπη τῆς Θεοτόκου 431, 435

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Σκῆτες
'Αγίας "Αννης ("Αθως)· βλ. Μονή Μεγίστης Λαύρας
'Αγίου 'Ανδρέα, Σαράϊ ("Αθως)· βλ. Μονή Βατοπεδίου
'Αγίου Δημητρίου ("Αθως)· βλ. Μονή Βατοπεδίου
'Αγίου Παντελεήμονος ("Αθως)· βλ. Μονή Κουτλουμουσίου
'Αγίου Παύλου ("Αθως)· βλ. Μονή Μεγίστης Λαύρας
Εὐαγγελισμοῦ ("Αθως)· βλ. Μονή Ξενοφῶντος
Καυσοκαλυβίου ("Αθως)· βλ. Μονή Μεγίστης Λαύρας
Λάκκου τοῦ 'Αγίου Δημητρίου ("Αθως)· βλ. Μονή 'Αγίου Παύλου
Νέα ("Αθως)· βλ. Μονή 'Αγίου Παύλου
Προδρόμου ("Αθως)· βλ. Μονή 'Ιβήρων
Προφήτη 'Ηλία ("Αθως)· βλ. Μονή Παντοκράτορος
Τιμίου Προδρόμου, Βλάχικη ("Αθως)· βλ. Μονή Μεγίστης Λαύρας
Σκόπελος 33, 450, 451
Σκουβαρᾶς Εὐ. 170
Σκυλογιάννης (καί 'Ιωαννίτζης τσάρος Βουλγαρίας· Καλογιάννης) 224, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 315, 317, 422
σκύλοι· βλ. ζῶα
Σκύρος 259, 403, 412· βλ. καί Μονή τοῦ Μαυρανᾶ
Σκώληξ ὁ ἀκοίμητος 87, 89, 90
Σλάβοι 81, 224
Σλαβονοσέρβοι 431
σλαβονοσερβικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν· βλ. σερβικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν
σλαβονικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 29, 74, 77, 81, 111, 112, 113, 114, 119, 120, 126, 132, 135, 137, 140, 141, 151, 157, 170, 193, 197, 199, 203, 204, 206, 208, 215, 216, 217, 220, 222, 225, 230, 235, 238, 245, 248, 264, 266, 268, 277, 279, 282, 283, 297, 302, 311, 317, 324, 325, 332, 334, 347, 349, 360, 362, 363, 379, 396, 398, 400, 411, 414, 415, 419, 421, 424, 431, 432, 434, 437, 438, 445, 446, 468, 471, 472, 484, 487, 497, 522, 536, 537, 547, 553, 561, 565
Σμυρνάκης Γ. 478
Σμύρνη 132, 188, 240, 251, 575, 578, 579· Φραγκομαχαλάς 578
Σόδομα 532
Σολομών προφήτης 110, 114, 116, 409, 410, 504, 506, 532
Σομπιέσκι 'Ιωάννης 18, 345
Σουβάθ 61
Σόφια 25, 521
Σπανδωνῆς χατζῆΠέτκος ἐκ Σερρῶν (1761) 498, 499
Σπανδωνῆς υἱός χατζῆΠέτκου (1761) 498
Σπεράντζας 'Ιωάννης, ζωγράφος (1784) 103
Σπεράντζας Σ. ζωγράφος (1784) 103
Σπυρίδων ἅγιος 62, 103, 130, 144, 152, 163, 289-293, 303, 305, 331, 335, 336, 451
Σρέμ· ἅγιος τοῦ — 82
Σταγοί 514· Σταγῶν ἐπαρχία 516
Στάμνος τοῦ Μάννα 339, 346, 348, 383
Σταμουλάκης 'Ιωάννης Κοζανίτης, χορηγός (1752) 385
σταμπαδόροι 26, 30· ἁγιορεῖτες 27, 29
στάμπες 15, 17, 18, 20, 31· ἁγιορείτικες 15
Στανισλάβος βασιλιάς τῆς Πολωνίας 147
χατζῆΣτάνκος ἀπό Καρλόφτζα (1710) 349, 351
Στάροβα 269
σταῦλοι 523
Σταυράκιος 472
Σταυροδρόμι· βλ. Κωνσταντινούπολη
Σταυρονήσι "Υδρας 209
Σταυρός 71, 76, 78, 83, 85, 87, 95, 96, 130, 206, 255, 283, 291, 295, 307, 311, 314, 319, 324, 326, 327, 332, 333, 334, 338, 350, 354, 361, 363, 366, 368, 379, 393, 449, 453, 454, 456, 502, 511, 513, 522, 545, 547, 550, 551, 552, 555, 557, 558
Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ 21, 37, 42, 49, 69-73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 137, 170, 279, 296, 303, 305, 536, 553, 557, 560, 565, 568, 570
Στενήμαχος 521
Στερεῶτες — Στεριῶτες 165, 167
Στερνίτζανη (Τσαρίτσανη;) 170
Στέφανος ἅγιος 29, 49, 113, 324, 325, 389, 432, 488, 489
Στέφανος βασιλεύς 271
Στέφανος ἱερομόναχος Σκουρταῖος, χαράκτης 28, 33, 131, 132, 134, 462, 489, 492
Στέφανος μοναχός, χαράκτης ("Αθως 1862-1866) 27, 45, 47, 491, 496
Στέφανος σκευοφύλακας - προηγούμενος Μονῆς Βατοπεδίου (1763) 396, 415, 419, 420
Στέφανος Στιλιάνοβιτς ἅγιος 82
Στεφάνου 'Ιωάννης Μελενικιώτης, χορηγός (1771) 454
Στεφανούπολη· βλ. Μπρασόβ
Στέψη τῆς Παναγίας 49, 77, 143-145, 437, 576
Στιάτις Γεώργιος· βλ. Σιάτης Γεώργιος
Στόικος (18ος αἰ.) 157
χατζῆΣτόικος τοῦ Δημητρίου (1802) 457
Στοκχόλμη 395
Στούπης Σ. 158, 165
στρατιωτικοί ἅγιοι· βλ. ἅγιοι
Στυλιανός ἅγιος 126, 130, 332, 334, 441
συγχωροχάρτια 15, 16, 17, 21, 33, 34, 71, 558, 559-573· βλ. καί indulgentiae
Συκᾶς Δημήτριος (1764) 20
Συκουτρῆς 'Ιω. 521
συκοφάντες 88, 90
σύμβολα τοῦ Μαρτυρίου, τοῦ Πάθους 71, 86, 551, 552, 557, 573
Συμεών ἅγιος 29, 74, 77, 78, 389
Συμεών ἅγιος, Χιλανδαρινός (=Νεμάνια Στέφανος) 49, 113, 324, 325, 418, 430, 431, 432, 434, 435, 437, 438, 529
Συμεών ἀρχιμανδρίτης 'Αγίου Τάφου (1772) (ἴσως ὁ Συμεών Μοσχοπολίτης) 544, 549
Συμεών (ἱδρυτής Μονῆς Μεγάλου Σπηλαίου) 509
Συμεών ὅσιος (Μονῆς Σουμελᾶ) 501, 502
Συμεών τσάρος Βουλγαρίας 248
Συμεών Μοσχοπολίτης, 'Αγιοταφίτης (1751) (ἴσως ὁ Συμεών ἀρχιμανδρίτης 'Αγίου Τάφου) 81, 549
Σύμη· βλ. Μονή Πανορμίτη
Συνέσιος Θεσσαλονικεύς μοναχός, χορηγός (1848) 110, 317, 544, 555
Σύρα 287· Γυμνάσιο Σύρου 542
Συρία 101· Σύροι 532
σφαγή τοῦ ἀμνοῦ 555
σφαίρα· βλ. ἀστρονομική· γεωμετρική
σφαίρα τοῦ Κόσμου 108, 109, 122, 123, 184, 437
Σφυρόερας Β. 355
σχοινοποιεῖον 513
Σχολάριος ἐκ Γραφέων, ἱερεύς 183

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Σχολεῖο τῶν Τεχνῶν 30, 66, 260, 495, 540, 557· βλ. καί Πολυτεχνεῖο
Σύνναδα 403
Στωιάννος (1764) 451
Σωζόπολη 393
Σωτηρίου Γεώργιος Α. 31, 45, 86, 114, 341, 347, 358, 360, 516, 517, 545
Σωτηρίου Μαρία 358
Σωφρόνιος ἀρχιμανδρίτης, χαράκτης (1851) 473
Σωφρόνιος ἀρχιμανδρίτης Μονῆς Κύκκου (1848) 508
Σωφρόνιος καθηγούμενος Μονῆς Ἁγίου Παύλου, σχεδιαστής (1851) 473
Σωφρόνιος μητροπολίτης Κυρήνειας (1783) 520
Σωφρόνιος μοναχός Ριλιώτης, χορηγός 44, 77, 128, 227, 322
Σωφρόνιος (Μονῆς Σουμελᾶ) 501, 502, 503
Σωφρόνιος Κερκυραῖος, σκευοφύλαξ Ἁγ. Τάφου (1746) 79, 80

Salaville S. 147, 507
Scattaglia Pietro (Βενετία 1778) 19, 504, 506
Scheffer Charles 346
Sibiu· βλ. Σιμπίνι
Skrobuscha H. 358
Schmidt J.G. (Ν. Βρανδεμβοῦργο 1736) 387, 389, 395
Spretti Vittorio 374

Ταβούτι 341, 348, 349
Τάγανρογκ (Ταϊγάνι) 305, 525, 526
τάματα 30
ταμπακαρεῖον 510
ταρσανάδες μοναστηριῶν 388, 393, 419, 428, 432, 435, 439, 446, 451, 456, 457, 460, 464, 466, 467, 468, 471, 473, 476, 481, 487
Τάρταρος 87
Τάταροι 18
Ταταῦλα· βλ. Κωνσταντινούπολη
Ταφή τῆς Θεοτόκου 157, 158, 162
Τάφος τοῦ Χριστοῦ 79, 533, 550, 551, 552, 558, 560, 567, 573· βλ. καί Ἅγιος Τάφος· Ἀνάσταση
Τεργέστη 20, 100, 103, 105, 106, 253, 419, 540· Ἀδελφάτον τῆς ἐν Τεργεστίῳ νέας Ἐκκλησίας... τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τό ἐκ τοῦ Γένους τῶν Ρωμαίων 103· Ἀδελφότης τῶν ἐν Τεργέστῃ Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων 105
τεχνίτες
  δυτικοί 299
  λαϊκοί 382
τεχνοτροπία
  ἁγιορείτικη 29, 37, 40, 42, 57, 76, 108, 128, 144, 248, 428, 466, 475, 516
  βυζαντινίζουσα 23
  δυτική, εὐρωπαϊκή 25, 68, 80, 147, 150, 158, 159, 160, 163, 180, 184, 185, 204, 213, 244, 251, 261, 271, 293, 300, 304, 319, 350, 365, 371, 387, 444, 454, 457, 467, 499, 511, 527
  λαϊκή 153, 163
  ρωσική 273, 274
τζαμιά 579· βλ. καί μιναρέδες
Τζιολάκογλου Δημήτριος Γ., χορηγός (1818) 286
Τζούφλι 215
Τῆνος 30, 33, 66, 229, 286, 471, 539, 540, 541, 542, 543
  Ἐκκλησία Ἁγ. Ἐλευθερίου 543
  Ναός Εὐαγγελιστρίας 66, 539-543
Τήρκα· βλ. Τύρκα
Τιβέριος 61
Τίμιος Σταυρός, Τίμιο Ξύλο 37, 80, 94, 95, 144, 303, 304, 305, 311, 335, 336, 418, 449, 565·
  Εὕρεση Τιμίου Σταυροῦ 454
  Ὕψωση Τιμίου Σταυροῦ 449, 453-454, 456, 532
Τιμόθεος ἅγιος 293, 319, 485
Τιμόθεος ἀρχιμανδρίτης Ἰβηρίτης (1857) 573
Τιπόλι 259
τοιχογραφίες 15, 32
τοκιστές 88
τοπία 19
τοπογραφίες 457
Τόρνοβο 355
Τούρ· βλ. Ραϊθώ
τουρκικές ἐπιγραφές χαρακτικῶν 579
Τοῦρκοι 172, 202, 215, 533· βλ. καί Ὀθωμανοί
τραβήγματα, tirages 15, 16, 17, 18
Τρανσυλβανία 453
τραῖνο 93
Τράπεζα Ἁγία 544, 545
Τραπεζίτσα 269
Τραπεζούντα 253, 502, 503
Τραπεζούντιος Γεώργιος· βλ. Ὑπομενᾶς Γεώργιος
Τραυλός Ι. 287, 542
Τρεῖς Ἱεράρχες 307, 329, 330, 331
τρέλα 177
Τρεμπίνια Μπόσνας 435
Τριανταφύλλου Ἀγαθάγγελος, ἱερομόναχος (καί Ἀγαθάγγελος ἐκ Σερρῶν), (Ἀθήνα, Τῆνος, Ὕδρα 1827-1856) χαράκτης 30, 260, 539, 540, 544, 557
Τριανταφύλλου Κ. 352
Τριγώνης Ἰωάννης 106
Τρίκκη 285
Τρίμορφο, τριμόρφι· βλ. Δέηση
Τριστανίτζα (=Κρυοπηγή) 259
Τρόοδος ὄρος 506
τροχός τοῦ μαρτυρίου 367, 368, 371, 375, 379
Τρύφων ἅγιος 77, 295, 323, 435
Τσαλίκογλου Ε. Ι. 524
Τσικνόπουλος Ι. Π. 521
Τσιμισκῆς Ἰωάννης αὐτοκράτωρ 396, 403, 404, 517
Τσιτσέλης Ἠλίας 253
Τύρναβος 201
τυπογραφία 16, 19, 20, 25, 387· ρωσική 23· σερβική 81· βλ. καί πιεστήρια
τυπολιθογραφία 428
Τύρκας Ἀνδρέας 499, 500
Τύρκα Εἰρήνη 500
Τωμαδάκης Ν. Β. 101, 521

Tersolo J. 526, 528
Thieme V. 147, 393, 534
Tomov Evtim 26, 44, 151, 195, 196, 216, 227, 259, 297, 317, 325, 334, 521, 522
Toschi Paolo 21

Ὕδρα 30, 66, 85, 148, 152, 155, 163, 186, 198,

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

200, 209, 224, 230, 260, 261, 289, 542
τυπογραφεῖο 30, 152, 260
ὑδραγωγεῖο 341, 355, 499
Ὑπαπαντή 81, 170, 473
ὑπερηφάνεια, ὑπερήφανοι 87, 88, 90, 91
Ὑπομενᾶς Γεώργιος Τραπεζούντιος 531, 534, 544, 545

Verin A. 486
Via Alessandro della· βλ. Alexander a Via
Vlaicu 24

Φανέλλης Κωνσταντῖνος, χαράκτης (Ἀθήνα 1840) 30, 509, 513, 514
Φάρασα 523
Φαραώ 339, 341, 346, 348, 349, 352, 355
Φαρισαῖοι· βλ. Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι
φάρμακα (: δαφνόλαδο· λαθοαλίσφακα· λαδόφλασκο· μαλαθρόλαδο· μπάλσαμο· ριγανόλαδο) 245
φεγγάρι = ἡμισέληνος 435
Φερράρα 262
φέσι(α) 216, 217, 220, 221, 222, 223, 400, 466, 529· βλ. Γεώργιος Ἰωαννίνων ἅγιος
Φηνερλῆ Κ. 577
φθόνος, φθονεροί 88, 90, 91
Φιλαδέλφεια 251
Φιλανθρωπηνή Ἄννα 489
Φιλανθρωπηνή Ἑλένη 488
φιλαργυρία, φιλάργυροι 88, 90, 91, 193, 194
Φιλάρετος μοναχός, χορηγός (1856-1858) 37, 42, 49, 106, 228, 312
Φιλάρετος ἐξ Ἁγίας Τριάδος, μοναχός (1845) 73, 97, 219
Φιλιππίδης Σ. 540
Φίλιππος ἀπόστολος 37, 40, 43, 157, 335, 533
Φιλίππου Λ. 521
Φιλιππούπολη (Plovdiv) 521
φιλόθεοι 480
Φιλόθεος ἱερομόναχος, χορηγός (1860) 37, 93
Φιλόθεος μοναχός, χαράκτης (1839) 31
Φιλόθεος ὅσιος 465, 466
Φιλόθεος σταμπαδόρος (1858/1859) 259, 398, 442
φιλόκοσμοι 480
φιλομάρτυρες 327
Φιλόσοφοι 371
Φλαβιανά 523
Φλαμπουρέσι 516
Φλωρεντῆς Χρυσ. 251
Φλωρεντία 262
φονεῖς 88, 90, 91
Φόρρος Μιχαήλ ἐκ Ναούσσης (1736) 352, 376
φουστανέλα — φουστανελάδες 215, 216, 217, 222, 387, 400
Φράγκοι 248, 532
Φραγκοκρατία 449
φυλαχτά 21
Φωκᾶς Νικηφόρος αὐτοκράτωρ 396, 403, 404, 517
φωτολιθογραφία 380
φωτοσκίαση 18, 69, 115, 123, 248

Χαλίκι 514, 516
χαλκεῖον, χαλκιάδιον, χαλκιδεῖον 356, 419, 451, 511, 513
Χαλκηδόνα 177
χάλκινος ὄφις 339, 345, 346, 349, 352, 354, 355
χαλκογραφία 23, 24, 26
χαλκογραφίες 17, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 165, 167, 168, 170, 173, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 244, 248, 249, 253, 255, 256, 258, 260, 261, 262, 264, 266, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 286, 287, 289, 290, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 307, 308, 309, 311, 312, 314, 315, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 340, 349, 351, 352, 354, 355, 356, 360, 365, 366, 367, 371, 373, 375, 376, 377, 379, 384, 385, 386, 387, 388, 390, 392, 395, 396, 398, 400, 402, 403, 404, 406, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 416, 419, 421, 422, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 437, 438, 439, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 463, 465, 466, 467, 468, 470, 472, 473, 476, 478, 479, 480, 482, 483, 484, 486, 488, 489, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 504, 506, 507, 509, 510, 511, 512, 514, 519, 520, 521, 522, 524, 529, 531, 535, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 565, 567, 568, 570, 571, 572, 573, 578, 579
 ἁγιορείτικες 29, 69, 290
 ἐπιζωγραφισμένες 45, 46, 89, 126, 213, 253, 258, 293, 377, 392, 492, 493, 497
 σερβικές 432
 τυπωμένες σέ ὕφασμα 79, 147, 180, 186, 231, 414, 545, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 555, 557, 559, 575
 Βλ. καί ἐπιγραφές· χαρακτικά
χαλκός 16, 18, 21, 29
χαλκοχαραγμένες πλάκες 16, 47, 62, 72, 85, 87, 90, 92, 97, 117, 118, 119, 124, 125, 126, 128, 140, 142, 146, 148, 173, 194, 199, 201, 210, 211, 213, 220, 232, 235, 245, 255, 277, 279, 283, 291, 298, 301, 305, 307, 312, 314, 323, 324, 329, 337, 351, 356, 366, 371, 379, 398, 400, 401, 434, 437, 438, 450, 451, 460, 512, 514, 516, 517, 522, 537, 552
Χάλλη 386, 425
Χάνσεν 576
χαράκτες 15, 17, 24, 26, 29, 388, 545· λαϊκοί 26· Σλάβοι 360· βλ. καί πίνακα χαρακτῶν
χαρακτικά 15, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 27-30, 31,
 ἁγιορείτικα 27-30, 32, 62
 ἐπιζωγραφισμένα 27, 28, 123

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

λαϊκά στοιχεῖα 27, 108
παραδοσιακά 30
ρωσικά 23
σερβικά 24
Βλ. καί ἐπιγραφές· λιθογραφίες· χαλκογραφίες
χαρακτική 19-25, 495
ἁγιορείτικη 27
βουλγάρικη 25
δυτική-εὐρωπαϊκή 20, 23
θρησκευτική 15, 30
ὀρθόδοξη 15, 20, 32
ρουμανική 24, 25
σερβική 16, 387
Βλ. καί ἐργαστήρια
Χαράλαμπος ἅγιος 25, 37, 62, 106, 126, 130, 163, 295-299, 304, 320, 329, 330, 335, 336, 486, 523
Χαράλαμπος ἱεροδιάκονος, χορηγός (1879-1880) 113, 255, 402
Χαράλαμπος ἱερομόναχος Ἁγιορείτης, χαράκτης (1862) 27, 54, 140
Χαράλαμπος μοναχός, χορηγός (1859) 42, 236
Χάρος 298
χαρτί 17, 20
χάρτινες εἰκόνες· βλ. εἰκόνες
χαρτογραφίες 387, 388
χαρτοφυλακεῖον 499
ΧατζῆΓιουρτζίου Δανιήλ, χορηγός (1741) 318
Χατζηδάκη Εὐγενία 82
Χατζηδάκης Μανόλης 21, 66, 185, 251, 289, 296, 341, 344, 346, 360, 365, 367, 368, 563
χατζῆδες 356, 533· βλ. καί προσκυνητές
χατζηλίκια 560
Χατζηδῆμος Νάσος 34, 233, 296
Χατζηκυριάκης (καί Κυριάκης) Βουρλιώτης 17, 18, 28, 337, 340, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 360, 363, 367, 368, 369, 371, 383
Χατζηνίκος Παναγιώτης (1787) 103
Χατζηνικολάου Ἐμμανουήλ (1701)· βλ. Νικολάου Ἐμμανουήλ
Χατζηπαγκράτιος· βλ. Παγκράτιος
Χατζηπαγκρατίου Δανιήλ· βλ. Δανιήλ τοῦ Χατζηπαγκρατίου
Χεβρών 533
χέρι τοῦ Θεοῦ· βλ. Θεός
χερουβείμ 72, 109, 173, 175, 186, 308, 383, 506, 520, 550
χερουβικός Ὕμνος 553
Χιονάκης Νικόλαος Ἐμμανουήλ 466
Χίος 28, 202, 208, 209, 262
χοῖροι· βλ. ζῶα
Χορήβ· βλ. Ἁγία Κορυφή
χορταρεῖον, χορταροδοχεῖον (=ἀχούρι) 503, 510, 513
χορταρόσπιτο 451
χατζῆ Χρῆστος ἀπό Λοζέτζι, χορηγός (1787) 157, 158
Χριστόδουλος (Βιέννη 1755) 123
Χριστόδουλος ἅγιος 251
Χριστόδουλος προσκυνητής (1739) 552
Χριστοδούλου Πάνος (1782) 20
χριστολάτρης 473
Χριστός, Ἰησοῦς 21, 30, 33, 37-73, 79, 88, 91, 93, 94, 95, 100, 101, 103, 105, 106, 109-111, 113, 115, 117, 120-125, 128, 129, 131, 143, 144, 154, 155, 157, 159, 160, 162-165, 168, 170, 172, 173, 178, 179, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 201, 203, 204, 215, 217, 222, 224, 225, 231, 233, 237, 238, 250, 253, 255, 256, 259, 260, 261, 264, 269, 271, 273, 274, 277, 285, 298, 299, 300, 302, 307, 315, 317, 318, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 327, 329, 335, 336, 349, 360, 361, 365, 369, 371, 373, 374, 379, 382, 385, 392, 409, 412, 416, 418, 419, 428, 441, 443, 446, 449, 450, 451, 453, 471, 478, 479, 481, 498, 501, 504, 506, 507, 512, 518, 520, 529, 530, 532, 533, 535, 536, 545, 547, 550, 551, 552, 553, 555, 557, 558
ἀμνός 545
ἐσταυρωμένος 350, 379, 576
Κριτής 94
Μέγας Ἀρχιερεύς 42, 44
Παντοκράτωρ 37-44, 129, 396, 506
Βλ. καί Ἄμπελος· Ἀνάληψη· Ἀνάσταση· Ἀποκαθήλωση· Βάπτιση· Γέννηση· Δευτέρα Παρουσία· Δίκη τοῦ Χριστοῦ· Εἰς Ἄδου Κάθοδος· Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος· Λάρνακα· Μανδήλιον· Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος· Προσευχή τοῦ Χριστοῦ· Ρόδον τό Ἀμάραντον· Σταύρωση· Σύμβολα τοῦ Μαρτυρίου· Τάφος τοῦ Χριστοῦ
Χριστόφορος ἅγιος 123
Χριστόφορος μοναχός Βατοπεδινός (1744) 414
Χριστόφορος ἱερομόναχος Ξηροποταμινός 454
Χριστόφορος ὅσιος 502, 503
χρυσαλοιφή 18
Χρύσανθος ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου 520, 521
Χρύσανθος ἡγούμενος Μονῆς Κωνσταμονίτου (1818) 489
Χρύσανθος Μ(ητροπολίτης) Κερκύρας 158
Χρύσανθος πατριάρχης Ἱεροσολύμων· βλ. Νοταρᾶς Χρύσανθος
Χρύσανθος Πελοποννήσιος, πρωτοσύγγελος Ἁγίου Τάφου 69, 82, 157, 296, 303, 304
Χρύσανθος Προυσιανός, καμαράσης Ἁγίου Τάφου 69, 296, 303, 304
Χρυσόγονος χορηγός (1878) 49, 302, 544, 559
χρυσοχοϊα 44
χρυσοχόοι 26, 28, 52, 106, 209, 219
χρωμολιθογραφία 30
Χωρήβ· βλ. Ἁγία Κορυφή

Zuliani Giannantonio (καί Ζουλιάνης· Τζουλιάνι· Ζουλιάνι Ἰωάννης Ἀντώνιος), χαράκτης (Βενετία 1819-1820) 19, 28, 131, 132, 134, 380, 420, 459, 461, 462, 488, 489, 504, 507, 508
Zuliani Giulian, χαράκτης (Βενετία 1763) 19, 134, 419, 420, 421

Ψαρά 412
ψάρια 53, 235, 358, 396
ψαρόβαρκες 393, 396
ψεῦτες 87, 88, 91
ψυχοστασία 86

Ὧρ 354

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη

Athos Library
Αγιορειτική Βιβλιοθήκη